Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

EN HISTORISK-TOPOGRAFISK

BESKRIVELSE

AF

SOGNENE I HOLMANS OG ELBO HERREDER

VED J. J. RAVN

VEJLE
UDBYES BOGTRYKKERI
1918

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

FORORD

UNDERTEGNEDE har i en Række af Aar lejlighedsvis syslet med at indsamle Bidrag til Oplysning om Sognene i Holmans og Elbo Herreder, og jeg har lidt efter lidt faaet en Del samlet til Belysning af denne Egns Historie. — Jeg mener nu, jeg har saa meget, at det kan gaa an at lade det trykke i Form af en Herredsbeskrivelse. — Naar jeg i sin Tid gav mig i Lag med at sysle med nævnte Egns Historie, var det, fordi jeg havde faaet Kærlighed til Egnen, der er jeg født, der har jeg levet og virket det meste af min Tid, og der har mine Forfædre haft deres Hjemstavn i mange Slægtsled. Som mangeaarig Lærer i Fredericiaegnen og som Kasserer og Sekretær for Egnens Landboforening i en lang Aarrække er det lykkedes mig at blive ret godt stedkendt paa Egnen, og det, tror jeg, er en af de Ting, som maa til, naar man vil skrive en Egns Historie. Beskrivelsen kan blive tarvelig nok endda. Min Bog har ogsaa sine Mangler, ser jeg nok, især naar jeg sammenligner den med Bøger af lignende Art fra andre Egne; men det er nu ikke saa let en Sag at udarbejde en ordentlig Herreds- og Sognebeskrivelse, man skal have Oplysninger om mange Forhold, og de er ikke al Tid lige lette at faa. Jeg haaber dog, man vil modtage min Bog med Velvilje, trods dens Mangler. — Til Slut en Tak for den Understøttelse til fortsatte Arkivstudier, jeg sidste Aar fik af Staten. En Tak til den Hjelmstjerne-Rozenkroneske Stiftelse for det Bidrag, 400 Kr., den har ydet mig til Bogens Udgivelse, og en Tak til Banken for Fredericia og Omegn for det Beløb, 50 Kr., den har bevilget til samme Øjemed. Ja, Tak til alle, som har staaet mig bi ved Arbejdets Udførelse.

Mølholm ved Vejle, i Juni 1918.

J. J. Ravn.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

HOLMANS HERRED

Dette Herred hørte i Middelalderen til Almind Syssel, og det var i Følge Trap „Danmark", 3dje Udgave, og Dr. O. Nielsen „Sysselinddelingen i Danmark" oprindelig en Del af Jerlev Herred. Første Gang, det omtales som Herred, er 1329, og det kaldes da „Holmbomothæreth". Man har sandsynligvis en Gang kaldt Beboerne paa denne Egn for Holmboerne, og derfra er saa Herredsnavnet opstaaet; thi Herredet har vist nok i gamle Dage været delt i flere Holme. Det grænser mod Nord til Vejle- og mod Syd til Ransfjord. — I Trap „Danmark" hedder det, at Herredet sandsynligvis i sin Tid har været en Holm for sig, adskilt ved Vejle Fjord, Rans Fjord og den Indsænkning, hvori Skærup Aa løber. Denne Slutning er næppe rigtig. Skærup Aa, der udspringer lidt Nordvest for Byen Svinholt, har jo heller ikke, det jeg ved, nogen Sinde været Herredsgrænse. — Herredsgrænsen gaar jo langt sydligere, og er en lille Bæk, der udspringer i Nærheden af Gaarden Havehus paa Tyvkær Mark. Bækken løber mellem Tyvkær, Klattrup, Velling, Smidstrup og Haastrup Marker forbi Bovballe, Follerup og Gammelby Møller. Øst for Tolstrup By i Herslev Sogn løber den ud i Elbodalen og forener sig med Bredstrup Aa, der udspringer i Tavlov Sø. — Det ser ud til, at Vejle Søndermark (forhen bar den Navnet Løget Mark), Hovedgaarden Petersholms Jorder og Vejle Vandmølle i sin Tid har hørt til Holmans Herred. — Holmans Herred har gennemgaaende ret gode Jorder, men de er somme Steder, særlig i Nærheden af Vejle Fjord, noget bakkede. Herredets højeste Punkt er Hathøj Vest for Andkær By, den ligger 291 Fod over Havet, og herfra er en vid Udsigt over Egnen. — En Bakke paa Skællet mellem Skærup Kappelagre og Klattrup Mark er dog kun 12 Fod lavere. Tæt Øst for denne Bakke findes den hellige Kilde, der er omtalt i Præsteberetninger fra 1638. — Holmans Herred er ret skovrigt. Foruden Skovene langs Vejle Fjord findes der nemlig større og mindre Skovpartier omkring i Herredets Sogne. I gamle Dage var der en Del Herregaarde paa denne Egn, og ikke saa faa af Bøndergaardene var Fæstere

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

under dem, men der var ogsaa en Del gamle Selvejerbøndergaarde. — Kong Frederik den 2den opholdt sig ret ofte paa Koldinghus. Han var en Ynder af Jagten, og for at faa et samlet Jagtdistrikt omkring Koldinghus købte han baade de adelige Sædegaarde med tilhørende Bøndergods og en Del af Egnens Selvejerbøndergaarde. — Beboerne her paa Egnen blev derfor fra Kong Frederik d. 2dens Tid, til det Koldingske Ryttergodses Salg 1765 og 67 Fæstere under Kronen. — Ved Ryttergodsets Salg købte de fleste af Egnens Beboere deres Ejendomme til Selveje. — I Svenskekrigen 1657--60 led Egnen meget. Dette meddeler Tingbøgerne i Landsarkivet i Viborg bl. a. — Herredstinget holdtes i lang Tid i Skoven Nord for Skærup Aa mellem Børkop og Andkær lidt Øst for, hvor Gaarden Tingskov nu ligger. — Da Egnen er rig paa Skov, var de fleste Gaarde tidligere gerne opførte af Bindingsværk. Nu derimod opføres Husene næsten udelukkende af Grundmur, og de gamle Bindingsværkshuse forsvinder lidt efter lidt. Egnen har nu mange større Bøndergaarde paa over 10 Tdr. Hartkorn. — Før Udskiftningen fra Fællesskabet i Aarene omkring 1770—80 var Hartkornet paa en Helgaard almindeligst fra 4 til 7 Tdr. Hartkorn. — Fra 1670 til henimod Aaret 1800 var der nogle Fæstere under Nebbegaard, som var Egnens eneste Hovedgaard, men ogsaa disse Fæstere er for lang Tid siden blevne Selvejere. — Som Helhed kan man vist sige, at Velstanden paa Egnen er god. — 1573 opgives Antallet af jordegne Bønder i Holmans Herred til 21, i Elbo Herred til 83 og i Brusk Herred til 63.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

VINDING SOGN.

Vinding Sogn indtager et Areal af 2218 Tdr. Land. Det grænser mod Nord til Vejle Fjord, mod Vest til Vejle Søndermark, den gamle Løget Mark, som af Kong Hans blev skænket til Vejle By, Mølholms Bæk, eller Fiskebæk, som den kaldes 1579, danner Skællet. Mod Syd grænser det baade til Skærup Sogn og Vejle Søndermark. Den Dalsænkning, hvori Mølholms Bæk løber, fortsætter nemlig mod Sydøst og danner Sogneskællet mellem Vinding og Skærup Sogne; ogsaa her løber en Bæk, der udspringer i Nærheden af Svinholt og danner Begyndelsen til Skærup Bæk, som løber ud i Rans Fjord. Mod Øst grænser Vinding Mark til Andkær Bys Jorder i Gaverslund Sogn. — Vinding By ligger højt, og fra Bakkerne Syd og Øst for Byen har man en vid Udsigt mod Sydøst. — Syd og Øst for Byen findes gode lermuldede Jorder, derimod er de en Del sandede og grusede Nord og Vest for Byen I Sognet er ikke saa lidt Skov, det meste ligger Nord for Byen ved Vejle Fjord. — Paa Bakkerne er der flere smukke Udsigtspunkter. I det 14de Aarhundrede skrives Navnet Winning (Ribe Oldemor). Severinus i Gaarslev har da Jord i Sognet. 1291 nævnes Gaarden Winning Skovbølling, som Drosten Laurits Jonsen tilligemed andet Gods paa Egnen 1329 skænkede til Domkapitlet i Ribe. Gaarden har sandsynligvis ligget Nord for Byen. Maaske i Nærheden af Bøllemosen. Antagelig er den en af de 4 Gaarde i Vinding, der senere som Mensalgods blev lagde til Præsteembedet i Vejle. 1649 skriver Sognepræsten der, at noget af det Gods, som hører til hans Embede, forhen har tilhørt Ribe Domkapitel. 1436 nævner Trap en Adelsmand Terkild Jensen (Limbæk) af Vinding, der har altsaa da ligget en adelig Sædegaard i Byen. 1489 d. $^{26}/_{5}$ nævnes Anders Pedersen i Vinding blandt Tingsvidner angaaende Gods i Gaarslev Sogn. — I Kancelliets Brevbøger omtales, at Simon Sevrinsen af Horsted den 8de Januar 1561 faar Fredebrev, han har været fredløs, fordi han for 7 Aar siden ihjelslog Claus Ibsen i Vinding. Dog skal han stille den dræbtes Slægt og Venner tilfreds, saafremt hans Frede-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

brev skal komme ham tilgode. — 1575 den 14de Januar forlenes Hr. Rasmus, Kapellan i Vejle, med Kronens Part af Tienden i Vinding Sogn uden Stedsmaal og Afgift. — 1573 d. 20de September udgaar der Brev til Erik Lykke, Lensmand paa Koldinghus, om, at Vinding Kirke er saa bygfalden, at den formodentlig vil styrte ned, hvis den ikke i Tide bliver istandsat. I Følge „ældste Arkivregistrante" mageskiftede Vejle Kirke 1446 $^1/_2$ Otting Jord paa Gaarslev Mark bort til Domkapitlet i Ribe og fik i Stedet derfor 1 Gaard i Vinding. Det er maaske Gaarden „Skovbølling", der byttes med. I Følge H. Rørdam „danske Kirkelove I.", tillægges der den 9de Maj 1555 Præsten i Vinding 8 Ørtug Korn af Tienden i Vinding. Kong Frederik den 2den samlede, som bekendt, en Del Gods omkring Koldinghus og blandt det Gods, der da kom under Kronen, nævnes ogsaa i „Kronens Skøder" Gods i Vinding*). Da Sten Bilde saaledes den $^{18}/_5$ 1574 overdrog Kronen sin Hovedgaard i Sellerup nævnes blandt Godset 6 Gaarde, 1 øde Jord, 2 Bol og 3 Gadehuse i Vinding. — 1578 d. $^5/_7$ skøder Karen Gyldenstjerne til Boller bl. a. Kronen 1 Gaard i Vinding. — Da Hans Axelsen Arenfeldt 1579 skødede Kronen sin Hovedgaard i Viuf med tilliggende Gods hørte dertil ogsaa bl. a. 1 Gaard i Vinding. Da Delefoged Hans Hansen i Skærup 1579 beskikkedes til at have Opsyn med Fiskeriet i Vandløbene i Holmans Herred, nævnes Fiskebæk mellem Vejle og Vinding, Jæders og Blankdals Bæk i Vinding Skov og Ikær mellem Andkær og Vinding Skove. Senere kaldes den sidste Bæk Ibæk. 1580 den $^{12}/_3$ faar Søfren Raal, Skovvogter i Vinding Skov, i Følge Kancelliets Brevbøger, Brev paa, at han maa være fri for at svare Landgilde af det Bol i Vinding, han bebor, saalænge han har nævnte Bestilling. — 1582 ses det af et Brev, at der har været Strid mellem Beboerne i Vinding og Svinholt om Skællet mellem de 2 Byers Marker. — 1594 d. $^{23}/_{11}$ bevilger Kronen Hr. Rasmus Bredal, Sognepræst til Vinding Sogn, at han kvit og frit maa oppebære Kronens Part af Tienden i Grejs Sogn til sin egen Underholdning. — I Aarene efter 1660 begyndte man at sælge Krongodset her paa Egnen, og der blev solgt ikke saa lidt; men Kronen forbeholdt sig som Regel ved Salgene Tilbagekøbsret, og efter faa Aars Forløb kom det solgte Gods atter i Kronens Eje.

---

*) Frederik d. 2den var ofte paa Jagt paa Egnen, og i Følge hans Kalenderoptegnelser, meddelte i Historisk Tidsskrift 4 Række, var han $^{13}/_7$ 1583 i Vinding.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1664 den 18de November faa Pligtfogderne ved Københavns Slot, Lavrids Pedersen og Christoffer Søfrensen af Kronen Skøde paa 1 jordegen Bondegaard, 10 Fæstegaarde med Skov og 1 Bol i Vinding. Prisen var 50 Rdl. pr. Td. Hartkorn, og Kronen forbeholdt sig Tilbagekøbsret.

I det Gavebrev, som Jens Lavridsen Risom til Nebbegaard den 13de Maj 1676 fik af Kronen paa Gods paa Egnen, var ogsaa en Gaard i Vinding (Nr. 16 gl. Matr.), det hedder om den, at den var forarmet og med Skov.

1663 bestod Vinding By af 16 Gaarde, 2 Bol og nogle Gadehuse. Den ene af Gaardene kaldes en Selvejergaard, 10 Gaarde er Fæstegaarde under Kronen, 4 Gaarde hører som Mensalgods til Præsteembedet i Vejle og 1 er Annexpræstegaard. I Svenskekrigen 1657—60 blev mange Gaarde og Huse her paa Egnen afbrændte og ødelagde, ogsaa Vinding By blev slemt medtaget, hvilket nedennævnte Synsforretning fra Holmans Herreds Tingbog i Landsarkivet i Viborg fra 1663 udviser:

1. Nis Jepsens Gaard har 4 Huse paa 36 Fag. Han er Vejle Præsts Tjener.
2. Jens Bertelsen Ulfs Gaard har 3 Huse paa 30 Fag, der mangler 1 Hus og behøves et til. Han er Vejle Præsts Tjener.
3. Jens Madtsens Gaard har 2 Huse paa 19 Fag, og der behøves 1 Hus.
4. Anders Hansens Gaard er opsat paa et afbrændt Sted, der er opført 2 Huse paa 16 Fag; men der mangler endnu Salshus og Ladehus."
5. Kristense, salig Peder Søfrensens Gaard, der findes 2 gamle Huse paa 17 Fag, og der mangler 2 Huse.
6. Jep Nielsens Gaard. Der findes 3 Huse paa 32 Fag og der fattes 1 Hus.
7. Præstens Annexgaard har 2 Huse paa 19 Fag, og der mangler 2 Huse.
8. Iffuer Nielsens, Sognefogdens Gaard, der findes 3 Huse paa 24 Fag, og der mangler 2 Huse. Gaarden er opført paa et afbrændt Sted.
9. Anders Madtsens Halvgaard har 3 Huse paa 30 Fag, de er nogenlunde. Han er Vejle Præsts Tjener.
10. Anders Madtsens Gaard er afbrændt. Paa Stedet er opsat 2 Huse paa 13 Fag, der fattes 2 Huse.
11. Søfren Madtsens Gaard er afbrændt. Paa Stedet er opsat 8 Fag Hus, og der mangler 3 Huse.
12. Bennet Nielsens Gaard er afbrændt. Paa Stedet er op-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sat 2 Huse paa 13 Fag. Salshus og Lade mangler. Han er Vejle Præsts Tjener.

13. Hans Nielsens Gaard var afbrændt. Paa Stedet er opsat 2 Huse paa 18 Fag; men endnu mangler 2 Huse.
14. Laurids Søfrensens Gaard. Her er nylig opsat 2 Huse paa 19 Fag, Salshus og Lade mangler.
15. Peder Thomsens Gaard har 4 Huse paa 30 Fag, de er ynkelig medtagne.
16. Jens Madtsens Gaard var afbrændt. Paa Stedet er opsat 1 Hus og der mangler 1 Hus.

1690 d. 27de Marts skriver Pastor Oldenburg i Vejle bl. a. i Herredsbogen: „I Sognet er 15 Gaarde og er 1 øde iblandt, hvilke er fattige Rytterbønder, som aarligen resterer med Korn og Kvægtiende. Præstens Anpart kan ansættes til 20 Rdl. I tvende Aar, Anno 1681 og 82, har jeg kun bekommet 30 Skaalpund Rug. Kvægtienden er: 1 Lam, 1 Gris og undertiden 1 Kalv. Paa de 3 store Højtider ofrer en Mand 10 Skilling, en Kone 6 Skilling, en Karl og en Pige hver 4 Skilling. Det kan eragtes til 16 Slettedaler. Bryllupper og Barnedaab, samt Lig at begrave saavel som Kvindernes Kirkegang har udi 10 samfulde Aar været 24 Rigsdaler. — Der er hverken St. Hansrenter, Julerenter, Smaaredsel eller Paaskerente. —

Annexgaarden er ganske brøstfældig og behøver Hjælp, fordi den blev afbrændt i Fjendens Tid. Til Gaarden hører 4 Agre Nord for Byen, 6 Øst for Byen, 5 Syd for den, og 14 smaa Agre paa Vestermarken. Desuden er der 3 smaa Enghaver og en Toft, hvori kan saas 5 Skp. Havre. Gaardens Fæster skylder aarlig til Præsten: 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg. 1 Ørte Havre, 1 Brændevin og 1 Rdl. i Gæsteri. Desforuden gives kongelige paabudne Skatter til Koldinghus med Ægt og Arbejde. For Kaldets Ringheds Skyld er der tillagt det: 3 Ørte Rug, 3 Ørte Byg og 2 Ørte Havre, fri Olden, men ingen Ildebrændsel. . . . At jeg næppe nu saa til Aars kan have 1 Tdr. Rug til Sommer; thi hidindtil har jeg fattige Mand levet moksen, dels af egne og af andres Midler, som enhver er bekendt."

(1 Ørte Rug var 10 Skp., 1 Ørte Byg: 12 Skp. og 1 Ørte Havre 20 Skp.)

Peder Jensen, Løbedegn af Vejle til Vinding Sogn, opgiver samme Aar sine Indtægter fra Vinding saaledes: Af hver Gaard modtager han aarlig 1 Skp. Rug, men ingen Ost. Ofret til de 3 Højtider saavelsom Bryllupper, Barsler samt Kvin-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ders Kirkegang 1 Rdl. Naar han sjunger til Paaske, skriver han, at han bekommer 3 Snese Æg.

1690 opgiver Sognepræsten i Vejle Hartkornet af de 4 Gaarde i Vinding saaledes: 1 Gaard: 7 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., heraf svares aarlig: 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 2 Ørte Havre, 1 Fdg. Smør og 1 Svin. 1 Gaard: 5 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. Afgift: 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 2 Ørte Havre, 1 Otting Smør og 1 Svin. ½ Gaard: 6 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. Ydelsen er her som af den sidste Gaard. Den 4de Gaard kaldes et Bol, Hartkornet er 3 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Ydelsen er som af de 2 sidste Gaarde med Undtagelse af, at den er fri for Havren.

1663 begærer Præsten i Vejle Anders Madtsen paa Holmans Herreds Ting Dom over Beboerne paa de 4 Gaarde, Sagen har været opsat i 6 Uger. Beboerne er da: Bendix Nielsen, Jep Nissen, Markus Nielsen og Mads Thomsen, og de skylder ham henholdsvis 8 Slettedaler, 2 Rdl., 1 Rdl. og 9 Slettedaler, som de indgaar paa at betale ham.

1663 hedder det i Tingbogen, at Hans Nielsen Bondes Gaard, Jens Madtsens, Lavrids Søfrensens, Niels Søfrensens, Thomas Hansens, Søfren Madtsens, Markus Nielsens, Hans Nielsens og Peder Søfrensens Gaarde er øde og forarmede, saa de intet formaar at yde i Skat.

Jep Nissen er Skovfoged og Præstens Medhjælper og Iffuer Nielsen Sognefoged, saa derfor er de fritagne for at svare Landgilde. —

1666 d. $^{22}/_{1}$ nævnes Jep Nissen af Vinding paa Herredstinget som Synsvidner i Anledning af, at Jens Søfrensen af Skikballe og 2 andre Mænd havde overfaldet Niels Terkildsen i Gaverslund.

1667 den 9de September fordrede Delefogden i Holmans Herred Niels Hansen Rafn af Velling Dom over Beboerne i den vestlige Del af Herredet for Betaling af Vedligeholdelses Udgifter til en Bro over Aaen mellem Haastrup og Smidstrup paa Kolding Torvevej. Broen havde den afdødes Fader, Hans Nielsen Rafn i Lille Velling, ladet istandsætte. For Beboerne i Vinding mødte Søfren Madtsen og Sognefoged Iffuer Nielsen og svarede, at de for den Anpart, de i samme bemeldte Bro, kunde tilkomme, er forakkorderet i Formaalstider, at de skulde forfærdige og vedligeholde Jædersbæk Bro, som Herredmændene og i Forening med dem tilkom at forfærdige. Flere af de Vinding Bymænd, bl. a. Hans Hansen Møller, Hans Nielsen Bonde og Niels Jepsen fremstod paa Tinget og vidnede med Ed og med oprakte Fingre efter

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Recessen, at dennem i Guds Sandhed var fuld vitterlig, at den Tid forskrevne Skelbro mellem Horstrup og Smidstrup var brøstfældig, og Herredsmanden akkorderede med Hans Nielsen Rafn i Velling, som lod den forfærdige, hannem der for at betale, da blev Vinding Bymænd derfor undtagne, som derimod for deres Anpart i samme Bro blev tillagt at lægge en Fjællebro over Jædersbæk paa Adelvejen mellem Vinding og Vejle, hvilket ogsaa straks forsvarlig skete, og at de derfor altid siden skulde være fritagne for berørte Bro, fordi de samme Jædersbæk Bro skulde holde vedlige. De beviste og herhos med Synsvidner samme Bro at være øde. — De har optinget Udgiften den 26de August, og de formente sig derfor for Delefogdens Tiltale at være fri. — Bymændene i Nabobyerne siger ogsaa, at de har Broer at vedligeholde og mener derfor ligesom de Vinding Bymænd, at de bør være fri for Ydelse til den omtalte Bros Istandsættelse, men, saavidt jeg kan se, dømmes de til at betale.

1669 d. $^{30}/_{8}$ holdes Syn paa Olden i Skovene her paa Egnen. Synet foretoges af Ridefogden Jakob Lauridsen og Skovrideren Morten Herning af Rønshave og Thyge Jakobsen af Trelde, der var det Aar ingen Ageren, men Bog. — Om Vinding Skov hedder det, at den er 19 Otting. Deraf har Kronen $12^{1}/_{2}$ Otting, Præsten i Vejle og Sognepræsten 5 Otting og en Selvejerbonde $1^{1}/_{2}$ Otting, og at hver Otting er ansat til $1^{1}/_{2}$ Svin, hvilket bliver $28^{1}/_{2}$ Svin.

1669 den 5te April fremkom Maren, Oluf Tordsens paa Herredstinget og begærede et Tingsvidne, og 8te Mand vidnede da, at de saa og hørte her for Retten i Dag fremkom Nis Jepsen, Hans Nielsen Bonde, Mads Thomsen Hviid, Jens Madtsen, Jep Nielsen, Hans Nielsen og Christen Thomsen Hviid, som vidnede og kundgjorde med Ed og oprakte Fingre efter Recessen dennem i al Sandhed fuldvitterlig at være, at Maren Olufs og hendes salig Husbond, Oluf Tordsen, oplod deres Gaard (Krongaard) for Iffuer Nielsen, som han nu paabor, og da undtog de dem at have til Aftægt fra Gaarden Bolshuset, der fandtes ude i Gaarden, som er 6 Fag, med nødtørftig Kaalgaardsjord og Gaardsrum, item at skulle have til deres Ophold af Gaardens Jord fire Skp. Hartkorn Land i hvert Vangskifte aarligen og desforuden 4 Skp. Havreland og 1 Skp. Boghvedeland aarligen saavelsom til Hør Halvparten af Buskærs Hauge, hvilket de nød og brugte til næst forleden Fejdetid paakom, og fornævnte salig Oluf Tordsen bortdøde, og Gaarden blev ødelagt, og ydermere vidnede de samtligen, at fornævnte Maren Olufs derefter selv paa egen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Bekostning af den Armod, hun kunde afstedkomme, haver ladet sit berørte Aftægtshus opsætte saaledes, som det nu findes, at saa i Sandhed er, det bad de dem Gud til Vidner paa.

Den 15de November 1669 fremlagdes en skriftlig Klage paa Herredstinget saalydende: „Nødes jeg Dorthea Nielsdatter af Vinding klageligen at andrage, hvorledes Anders Madsen i Vinding er kommen til mig i mit Hus, som jeg laa paa min Seng og havde ondt i mine Tænder den 2den Oktober og vilde have været ind til mig, og der jeg fornam hans Begæring, slog jeg hannem under hans Øre med min Haand, saa han løb ud af Døren og var vred, og om Aftenen derefter, da Folk var kommen til Sengs, kom han til min Dør og bad, jeg vilde lukke op for ham, og da jeg ikke vilde, sagde han, jeg skulde det fortryde. Derefter imellem Tirsdag og Onsdag om Aftenen kom hans Tjenestekarl Anders Olufsen og bad mig, om jeg vilde gaa til Døren, han vilde tale med mig, hvilket jeg og gjorde og fulgte med til Anders Madsens Kone, da jeg kom til hende, bad hun, jeg vilde fortælle, hvorledes det var tilgaaet med hendes Mand, og der jeg vilde gaa ind ad Døren, blev jeg var, at Anders Madsen, stod der indenfor med en Staver i Haanden, saa vilde jeg have gaaet tilbage igen, men Konen skød mig ind ad Døren, og han slog mig over min højre Arm og andre Steder paa min Krop, saa jeg laa paa min Seng derefter i 10 Dage, og Præsten og Synsmændene var imidlertid hos mig.“ — Det ses af Vidnerne, at Klagerinden er gift med en Soldat, der bor hos Jens Jepsen. I hans Hus sad den 2den Oktober en Del Bymænd og Dorthea Nielsdatter, de sad og drak, og hun deltog i Drikkelaget og hentede Drik til dem fra Byen den ganske Dag; men de saa eller hørte ikke, at Anders Madsen havde noget med hende at bestille, hverken i Ord eller Gerninger, andet end hvad en ærlig Mand vel egner og anstaar.

Der er dog andre Vidner, der paa Tinget vidner om Slagsmaalet hos Anders Madsen og siger, at hun kom ind i Anders Madsens Gaard og kom der i Skænderi med hans Kone, og at Skænderiet siden fortsattes i hans Hus, til han satte hende ud af Døren. Blandt Vidnerne nævnes Mette Jepsdatter, Maren Jeppes, Jens Jepsen, Jørgen Mortensen, Peder Thomsen, Søfren Madsen, Hans Nielsen Bonde, Jens Bertelsen Ulf, Hans Nielsen og Niels Jepsen. Det hedder, at hun har slaaet Anders Madsen 3 Slag paa hans Ryg i Jens Jepsens Stue, men de ved hende ellers ikke noget utilbørligt at paasige “

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I Tingbogen omtales, at der den 30te Oktober 1665 blev afholdt en Synsforretning over Vejle Vandmølle, dens Fæster hed da Christen Harbo, og Synet foretoges af Mikkel Jensen i Bovballe Mølle og Gaardmændene Hans Olufsen, Hans Nielsen Bonde, Søfren Madtzen og Hans Nielsen i Vinding.

1676 nævnes Niels Pedersen i Vinding blandt Tingsvidnerne. En Del af de Vinding Bymænd, bl. a. Nis Jepsen, Jens Bertelsen Ulf, Bendix Nielsen og Mads Thomsen Hviid klager samme Aar paa Herredstinget over, at de Svinholt Bymænds Gærder er øde. De samme Mænd fra Vinding vidner tillige, at de har synet Vindingvad Bro paa Landevejen, den befandtes nedskudt og øde, saa de vejfarende har ofte været foraarsaget til at brække Peder Rafns Gærde (han var Herredsskriver og boede paa Skærup Østergaard) om hans Have, og de har gjort en stor Kørevej over hans bedste Eng, inden de kunde komme over Aaen. . . Peder Rafn formente, at Beboerne i Andkær, Sellerup, Gaverslund og Brejning, hvem det tilkommer at holde nævnte Bro vedlige, bør istandsætte Skaden og erstatte ham den Skade, der er forvoldt paa hans Eng.

I Følge Fredericia Trinitatis Regnskabsbog opførtes der 1710 et Kapel ved Kirken. Jep Nissen i Vinding leverede da noget Egetømmer dertil.

I Vinding Kirkebog staar, at 1719 begraves salig Jokum Ludtke, en afdanket Rytter, som var en Hollænder, der efter sin Afsked boede med sin Hustru i et af salig Jep Nissens Gadehuse. Han blev 65 Aar gl. og havde været en 30 Aars Tid i Tjeneste i mange Feltslag, Partier og Belejringer, men han var dog aldrig bleven saaret.

1719 blev en Mand, en Korporal, funden død i Tidseltoft paa Vinding Mark nær ved Stranden.

Af andre Uddrag af Kirkebogen vil jeg nævne følgende:

1751 begraves Peder Davidsen, født 1668 i Munkgaarden i Skærup. Han var 2 Gange gift og havde 13 Børn. Han døde pludselig; Lørdag gik han bag sin Plov. Søndag Morgen var han frisk og rask og spiste sit Middagsmaaltid, inden Solen gik ned, var han død. Han havde en Halvgaard i Vinding.

1769 begraves Peder Benditsen, der forhen boede paa en Halvgaard i Vinding. Han omkom af Vaade ved Vognens Vælten paa hannem ved Skærup Hule, hinsides Broen, hvor han blev funden død.

1718 begraves Mads Thomsen Hviid i Vinding, 98 Aar gl. Han havde været Fæster af Vinding Annexgaard.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1718 den 13de April begraves Jep Nissen af Vinding i Vinding Kirke. Han var 74 Aar gl. og var Kirkeværge og Præstens Medhjælper.

1719 dør Gmd. Anders Madsen 84 Aar gl.

1720 døde Gaardmand Hans Nielsen i Vinding 93 Aar gl. Han havde været Gaardmand i Vinding i 60 Aar.

1727 dør Sognefoged Niels Pedersens Enke, Maren Nisdatter 83 Aar gl. Hun havde været paa Gaarden i 42 Aar. Hendes Mand, Niels Pedersen, var død 1718, 74 Aar gl. Han var Sognefoged og Præstens Medhjælper og var født i Gaarslev.

1697 begraves gamle Jep Nielsen i Vinding, han var 85 Aar gl. og var paa Jens Olufsens Gaard.

1699 døde Jens Bertelsen Ulf i en Alder af 78 Aar, han havde fordum været Kirkeværge. Samme Aar dør Niels Madsen Træskomand, der i 9 Aar havde været hos gl. Hans Nielsen.

1736 holdt Gaardmand Bertel Thomsen Bonde i Vinding Bryllup med Gaardmand Søren Hansens Datter, Anne Sørensdatter, i den Anledning staar der i Kirkebogen: „Bonden lod brede Hynder for sig, men Bonden var der dog, de ofrede lumpen hver 1 Slettedaler og 15 Skilling".

1759 døde Skoleholder Jens Bang i Vinding, 49 Aar gl. Han var den første Skoleholder, skriver Præsten, i den nyoprettede Skole i Vinding. Han forrettede tillige Degnekaldet i Vinding for Degnen i Vejle. Han, der var studeret, var en god, eksemplarisk Mand og meget vel fornøjet med sine smaa Indkomster.

1740 døde Gaardmand Hans Jepsen i Vinding, den 13de Juni, en Mandag Kl. 1½ Efterm. Han ejede 1½ Gaard og var 53 Aar mindre end 15 Uger, han blev begravet den 20de Juni. Hans Fader var Jep Nissen paa samme Sted. Moderen Maren Hansdatter. — 2 Gange var han gift fra hans 39de Aar af. Den første Kone var Thomas Bondes Datter, Else, med hvem han havde Bryllup 8de Søndag efter Trinitatis 1725. De var beslægtede i 3dje Led. Hun døde 1726 efter at have født en Datter. — Siden blev han gift med sin efterlevende Hustru, Dorthea Jensdatter. De levede tilsammen i 12 Aar og avlede 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre. Den ene af Sønnerne, Jep Hansen, døde 1739. De andre lever. Han laa før sin Død 3 Uger stille i Sengen.

Om hans Enke, der døde 1752 skriver han: „Hun førte et stille Levned, men kom kort før sin Død til Sandheds Erkendelse og gik bort i Fred".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1750 døde Sognefoged Peder Nielsen (Grundet) 63 Aar gl.

1660 d. $^{29}/_{10}$ har Sognepræsten i Vinding Mads Nielsen Ryberg klaget over Tilstanden i Sognet efter Krigen 1657—60. Han skriver bl. a: „Og foruden mit lille Sogn og eneste By, som moxen er afbrændt og forød, saa at jeg fattige Mand nu ikke haver baade af Sognet og Skolen saa meget at leve af, som jeg mit arme Brød kan med betale og foruden Borg og Gæld, som jeg fattige Mand for saadan Udgift er beskikket med. — Tilmed saa er Præstegaarden, som til en Bonde var fæstet bort, Halvdelen afbrændt, saa jeg deraf hverken Skyld eller nogen Levnedsmiddel kan have i nogen Maade. Og derforuden 8 Ørte Korn, som jeg aarligen for Kaldets Ringhed af kongelig Benaadning plejede at nyde, faar jeg heller slet intet af, haver og ej heller selv nogen Avlsgaard, som jeg nogen Næring kunde søge paa, saa at dersom den fromme Øvrighed ikke kommer mig fattig Mand til Hjælp med nogen Undsætning og Levnedsmiddel, nødes jeg baade Skolen og Kaldet at forlade og overgive. At dette saaledes er og udi al Sandhed haver sig, vidner og bekender jeg underskrevne med egen Haand." — Det er muligvis Mads Nielsen Ryberg, som en Tid var Ejer af en Gaard i Lille Velling. Det var vist den Gaard, som Augustinus Ernst Grosmann senere blev Ejer af. — Mads Nielsen Ryeberg var baade Præst i Vinding og Skolemester (Hører) i Vejle.

I det attende Aarhundrede laa der, som bekendt, Rytteri her paa Egnen, vistnok ikke til dens Gavn. Tyveri blev begaaet i stor Stil, i Følge Rytterdistriktets Sessionsprotokol var der særlig galt i Aar 1714, da klager man nemlig i mange af Egnens Landsbyer over, at Rytterne har stjaalet baade Kreaturer, Klæder, Korn og Penge. Ogsaa i Vinding stjal man; thi det hedder, at Rytterne stjal fra følgende Mænd: fra Jep Nissen 2 unge Svin, 2 Faar og noget Korn, fra Laurits Jensen Ulf og Thomas Hansen Bonde 1 Ronvædder, 1 Faar, 2 Vinduer og 4 Skp. Byg, fra Peder Bendixsen 2 Lam, fra Oluf Jensen 3 Faar, fra Mads Jensen 3 Faar, 1 Lam og 1 Svin, fra Sognefoged Peder Nielsen (Grundet) 10 Skp. Byg, der vurderes til 12 Skilling Skæppen, fra Søren Hansen 4 Lam. Det stjaalne vurderes, og det hedder, at hvis Tyvene kan findes, bør de straffes. — Egnens Kirkebøger fra hin Tid udviser ogsaa, at det ikke stod ret godt til med Sædeligheden. 1735 staar bl. a. i Kirkebogen: „En afdanket Rytter, Peder Jensen, stod aabenbar Skrifte for begangen Synd imod det 6te Bud med en Horer, som kaldes Stumpet Ane. Hun tjener hos Bertel Thomsen Bonde, ellers foregives hun at være en Datter af „Lang Johanne" o. s. v.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Forskellige Beretninger om Vinding:

1638 skriver Præsten: „Udi Vinding Sogn er heller intet at skrive om andet end nogle Stene ligger paa Marken mellem Vejle og Vinding By, kaldes Kampestene, men intet vist om dem."

I Pontoppidans „Danske Atlas" hedder det: „Kirken har et Taarn. Paa Kirkemuren er i Kampesten udhugget tvende i Jærnkæder lænkede Mænd. Et Dokument af 1329 nævner en Gaard kaldet „Vindingschogbøllingh" udi Vinding Sogn. Den residerende Kapellan i Vejle er Sognepræst i Vinding.

1786 skriver Amtmand Hans de Hofmann i Fredericia bl. a.: „Vinding By har en Skov ved Vejle Fjord, en Mil i Kvadrat, som er opmaalt til at deles, er næsten ung Skov. — Ved Vinding By ved Vejle er en anselig Vandmølle, den hører til dette Herred, endskønt den ligger i Byen. Derved er en velindrettet Stivelsefabrik. Dette Herred har megen god Ejendom og Græsning ligesom Elbo Herred. De store Gaarde har solgt en Del Parceller, hvorved mange Steder er bleven opbygt og mange Huse har faaet Jord; men Prisen har været ligesaa stor som i Elbo Herred 3—4—5 a 600 Rdl. pr. Tdr. Hartkorn. Beboerne i Herredet er alle Selvejere undtagen nogle faa til Nebbegaard, og alt er uddelt, udskiftet af Fællesskabet, og hver har sine Kobler undtagen Skærup By."

Hans de Hofmann angiver Sognets Hartkorn til 103 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. og 5 Skp. Skovskyld. I Sognet er 19 Gaarde, 7 Bol og 27 Huse. Der er 3 Udflyttere fra Byen, hvis Jorder blev udskiftede fra Fællesskabet 1774.

I Samlinger til jydsk Historie og Topografi 3dje Række 6te Bind omtales Egnens Skove 1730 efter Indberetninger om Skovenes Tilstand. Overførster var da Jægermester Backmann og Skovrider Johan Brandt paa Brandtlund i Skærup.

Vinding Skove faar følgende Omtale: „Vinding Skov og Andkær Skov i Gaverslund Sogn bestaar af gamle afkappede Bøge og Bøgestumper, ung Risbøgevækst under Bankerne og Underskov af Bøgepurrer, Hassel og El. I Skoven findes en Plantehave, „ved Magt" baad med Plantning og Sæd (Vinding Skov). Paa Andkær Mark er opsniddet mange unge Risege. Andkær Kohave og den søndre Skov er satte i Fred i 10 Aar fra 1729. I Vinding Fælligsskov er og en vis Plads mod Andkær Skæl lyst i Fred til Fremvækst i lige saa mange Aar. Der er intet Tørveskær i Vinding."

1765 og 67 blev der paa Koldinghus holdt Auktion over Ryttergodset, og de Beboere i Vinding, der hørte under Kronen, købte da deres Gaarde til Selveje. Mensalgodset til Præsteembedet solgtes lidt senere, og Gaarden Nr. 16, gl.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr., der en Tid hørte under Nebbegaard, blev ogsaa solgt til dens Fæstere 1766.

Om Krongodsets Salg skriver Historikeren Edvard Holm i sin Danmarks-Norges Historie, 2den Del Pag. 106: „Særlig stærkt optraadte Bønderne som Købere ved Krongodsets Salg i Koldinghus Amt. De købte dels, forsaavidt de i Forvejen var Selvejerbønder, Kronens Herlighed til deres Gaarde, dels nyttede de, naar de var Fæstere, Lejligheden til at købe deres Gaarde. Henved 1000 Bønder bleve her Selvejere. Uheldigvis var dette Køb adskillige af dem haardt nok. Wilse*), der var til Stede ved Auktionen, har fortalt, at mangen en af dem helst var bleven i den tidligere Tilstand, men, at de af Frygt for Trældom maatte søge at overbyde dem, som vilde tilkøbe sig at blive deres Herrer. — Den Kendsgerning, at saa mange af dem ikke vilde give tabt, men virkelig naaede at faa købt deres Gaarde, viser, hvor stærk denne Frygt maa have været." Prisen i Koldinghus Amt siges i Gennemsnit at have været 158 Rdl. pr. Tdr. Hartkorn. Herligheden 93 Rdl. pr. Tdr.

Vinding Sogn er ikke rigt paa Oldtidslevninger, skønt man af og til finder Stensager, Kiler og Flækker fra Oldtiden. — At der har været Beboere her i Oldtiden, derom vidner den Køkkenmødding, som findes ved Vejle Fjord i Nærheden af det Sted, hvor der lidligere laa et Teglværk. — Af Stednavne kan nævnes: Mølholm, Eskholt, Stønnes, Stønneskær, Buskær, Kaabersløkke, Jædersbæk, Ibæk, Bavnen, Volmensbjerre, Storhaven, Vinding Land, Blaabjærg og Holmkær.

Af Gaardnavne: Vindinggaard, Eskholt, Hesselbjærggaard, Lykkesgaard, Sødholm, Haabets Kilde, Sønderbjerregaard, Kragegaard (Stampemøllegaard), Nygaard, Præstegaarden, Bjærtsminde, Vinding Ladegaard, Boeskjær, Fousbjærg, Overgaard, Vidtskue, Ryholmgaard, Kaaberslykke, Egelund, Lundhus og Korshave Mølle.

Siden Udskiftningen er der sket store Forandringer i Sognet. — 1773 laa sagtens alle Sognets Gaarde i Byen; men Tid efter anden er en Del udparcellerede, og mange er udflyttede fra Byen. — Som de ældst udflyttede maa nævnes Vindinggaard, Sødholm, Kraggaard, Sønderbjerregaard, Eskholt, Ryeholmgaard, Korsdalsgaard og Lykkesgaard.

I den senere Tid er Villakvarteret Mølholm fremstaaet, der nu tæller 5—600 Indbyggere. Langs Vejle Fjord er ogsaa mange Beboere. 1780 tales her om en Bebyggelse, der

*) Han har udgivet en Beskrivelse af Fredericia.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

kaldes Vinding Fiskerhuse. Nu er Fiskerne ikke ene om at bo der, nej her findes heller ikke saa faa Villaer. — I Byen er Kirke, Præstegaard, Højskole og Mølle, en halv Snes Gaarde, større og mindre og en Del Huse. Sognets Hovedskole laa indtil for 35—40 Aar siden i Byen tæt ved den nuværende Præstegaard; men paa den anden Side af Landevejen. Bygningen, opført 1826, staar endnu, men da opførtes der en ny Skole med Plads til 2 Lærere paa Skolelodden ved Landevejen Nordvest for Byen. For nogle Aar siden opførtes en Forskole ved Siden af Hovedskolen, og desuden byggedes en Forskole i Mølholm. Ved Siden af Hovedskolen er desuden opført et Gymnastik- og Forsamlingshus. — Et saadant findes ogsaa i Mølholm.

Vinding Højskole, der ligger smukt, er opført 1867 af H. Rosendal, der i mange Aar var dens Forstander; han blev dog ved dens Opførelse støttet af en Del Mænd fra Byen og Egnen. I den forløbne Tid har Skolen under de forskellige Forstandere: Rosendal, Martin Nielsen og P. Andresen været besøgt af mange Elever, og ikke faa af dem har været hjemmehørende paa Egnen, og Skolen har derved haft Indflydelse paa dens Befolkning. Ved Siden af Højskolen er en Haandværkerskole. I en Del Aar var der ogsaa en Landbrugsafdeling ved Skolen. — Vinding Mølle er ejendommelig derved, at den er opført ovenpaa Stuehuset. Den menes at være bygget 1862 eller 63. — En Ejendom i Skoven Nord for Byen kaldes Hørmøllen, den ligger ved Jædersbæk, og den bærer sit Navn, fordi der i mange Aar fabrikeredes Hør. — Hvor gammel Korshave Vindmølle er, og hvorfra den har sit Navn, ved jeg ikke. Ved Landevejen mellem Vejle og Vinding er for en Del Aar siden opført et Missionshus.

Landevejen fra Vejle til Fredericia og Snoghøj fører igennem Byen, og her er den brolagt. Det skal den have været siden ca. 1840, da den ny Landevej anlagdes.

Ret ofte omtales, at denne eller hin Mand var Præstens Medhjælper. Om disse hedder det i Kristian den 5tes danske Lov: „Paa Landsbyerne skal Kirkens Forsvar med Provstens Raad tvende af de gudfrygtigste, bedste og vederhæftigste Sognemænd til Kirkeværgere bestille, som og skulle være Præstens Medhjælpere, og dog om de for Besværings Skyld det ikke udstaa kunde, maa de hver tredje eller fjerde Aar forandres". — Præstens Medhjælpere skulde ved deres Udnævnelse aflægge nedenstaaende Ed overfor Præsten i nogle Sognemænds Nærværelse:

„Jeg N. N. udvalgt til denne min Sognepræsts Medhjæl-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

per lover og tilsiger, at jeg med al Troskab vil forestaa dette kristelige Embede og af min yderste Magt og Formue søge og fordre Guds Ære, samt Kirkens og de fattiges Gavn og Bedste, Præsten i Kirkens Diciplin at gøre tilbørlig Bistand, som her i forskrevne fem Artikler er sagt, saa som jeg vil svare for Gud og kristelig Øvrighed, saa sandt hjælpe mig Gud og hellige Evangelium".

De gamle Gaarde i Byen og disses Beboere efter Jordebøger i Landsarkivet i Viborg, i Rigsarkivet og paa Matrikelskontorets Arkiv o. s. v. Gaardenes Nr. er efter Matriklen fra 1688.

Beboere paa Gaard Nr. 1 (gl. Matr.) Hartk. 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1634: Oluf Poffelsen, 1642 og 1653: Oluf Olufsen, det maa være ham, som ogsaa kaldes Oluf Tordsen, 1663: Sognefoged Iffuer Nielsen og Jens Bertelsen, 1688: Unge Jens Bertelsen, 1733: Niels Jensen og Jens Christensen, 1762 overtog Ole Nielsen Halvdelen af Gaarden efter Bertel Jensen, der er svag, han var vist en Søn af Jens Christensen. Der var da 20 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer, 6 Kalve og 12 Faar. — 1765 er Ole Nielsen og Anders Markussen Fæstere af Gaarden, der paa Auktionen i Kolding synes at være købt af Niels Jensen Follerup. — Anders Markussens Datter Karen og hendes Mand Peder Jørgensen, Søn af Jørgen Olesen paa Gaard Nr. 3, fik dog hendes Fødegaard i Eje. De flyttede den ud Øst for Byen i Ryengene. 1810 afstod Peder Jørgensens Enke Gaarden til sin Søn, Niels Pedersen Ryeholm, han var gift med Jens Hansens Datter, Johanne, fra Gaard Nr. 12. Deres Datter, Mette, blev gift med sin Fætter, Peder Andresen Ryeholm fra Erritsø Skole, og de fik saa Gaarden i Eje. 1869 afstod Peder Ryeholm Gaarden til sin Svigersøn, Rasmus Sørensen fra Mørkholt. Efter sin Formand paa Gaarden tog han Slægtsnavnet Ryeholm, hvilket Navn Gaarden ogsaa nu kaldes med. Indtil for nogle Aar siden hørte 90—100 Tdr. Land Skov til „Ryeholmgaard", men da solgtes Munkskoven til Ejeren af Munkebjærg. For et Par Aar siden afstod R. S. Ryeholm Gaarden til sin Søn, Søren Ryeholm.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk., Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Det er en gammel Selvejerbondegaard. Den ejes 1634 af Jens Lassen, 1641—53 og 63 af Hans Nielsen Bonde. Han var gift med Mette Larsdatter, der døde 1658 og maaske var en Søster til Formanden paa Gaarden. Thomas Hansen Bonde overtog Gaarden efter Faderen 1692

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og døde 1726. Hans Enke, Else Jespersdatter, f. 1677, død 1733, (hun var Datter af Gmd. Jesper Madsen af Nørre Stenderup), sad saa i nogle Aar med Gaarden, saa afstod hun den til Sønnen, Bertel Thomsen Bonde, f. 1698, død 1756, som 1736 holdt Bryllup med Søren Hansens Datter, Anne, fra Gaard Nr. 8. En af deres Sønner, Søren Bertelsen Bonde, ægtede 1762 Hans Buhls Enke, Ane Johansdatter Ravn, paa Eltanggaard. Deres Søn var Pastor Buhl i Pjedsted. 1765 ægter Rasmus Markussen fra Viuf Bertel Thomsen Bondes Datter og overtager saa Gaarden, som har en Besætning af 6 Bæster, 4 Ungnød, 4 Køer og 10 Faar. — Rasmus Markussen faar Tilnavnet Bonde efter sine Formænd paa Gaarden. Hans Fader, Markus Rasmussen, blev 1743 Gaardmand i Viuf, han var Søn af Rasmus Pedersen Møller, som boede paa den Gaard i Pjedsted, der nu kaldes Møllersminde. — De tilhørte Povl Martin Møllers Slægt. — 1772 solgte Ole Nielsen Kragh paa Gaarden Nr. 3 i Vinding $^1/_3$ af sin Gaard til Rasmus Markussen Bonde for 700 Rdl. — Gaardens Hartkorn bliver da 9 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. $^2/_3$ Alb. — 1800 holdes der Skifte efter hans afdøde Hustru.

1810 sælger Rasmus Bondes Sønner, Bertel og Markus Rasmussen Gaarden, som da har 10 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. Hartkorn til Nikolaj Sønnicksen fra Follerupgaard, der kort efter sælger den til Henrik Bang, som udparcellerer den. Hovedparcellen med 6 Tdr. 2 Skp. $1^1/_2$ Fdk. Hartkorn med Bygninger og en Del Løsøre sælger han 1815 til Zakarias Pedersen paa Gaard Nr. 16, og Købesummen er 3000 Rdl. — Zakarias Pedersen solgte saa det meste af sin gamle Gaard. Hovedparcellen af den er den Gaard, som nu kaldes „Egelund". Zakarias Pedersen solgte den rimeligvis til Laurits Madsen. (Se Gaard Nr. 16.)

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. — Beboere: 1634—41 og 53: Niels Markussen. 1663: Jep Nielsen, der var Skovfoged, han var gift med Johanne Jørgensdatter, som døde 1710 — 64 Aar gl., hun var Enke 1704. Ole Jensen overtager saa Gaarden og afstaar den til sin Søn, Jørgen Olesen, der 1743 bliver gift med Sognefoged Peder Nielsen Grundets Datter, Karen, fra Gaard Nr. 7. — 1744 overtager Jørgen Olesen Halvdelen af Gaarden, hvorpaa er 20 Fag Hus og en Besætning af 3 Bæster, 3 Ungnød og 5 Faar. — 1765 har han endnu Gaarden; men omkring 1770 bliver Ole Nielsen Kragh, der maaske er hans Svigersøn, dens Ejer. Han solgte $^1/_3$ af den, og flyttede den Vest for Byen, og her fik den Navn efter ham

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og kaldtes „Kraggaard". — Den blev yderligere delt i 2 Gaarde, som begge i første Halvdel af det nittende Aarhundrede almindelig kaldtes „Kraggaarde". Nu kalder man den af Gaardene, der ligger paa sin gamle Plads „Stampemøllegaard" efter en lille Stampemølle, som for mange Aar siden laa tæt ved Gaarden; den anden Gaard, som for en Del Aar siden flyttedes noget længere mod Øst efter Landevejen, kalder man nu „Haabets Kilde". — Den har haft adskillige Ejere i den nyere Tid. Nu ejes den af Niels Nielsen. Han har forstørret den noget og ombygget den.

„Stampemøllegaard" har bl. a. været ejet af Hans Thomsen Hviid, Mogens Olesen og dennes Svigersønner, Diderik Nielsen og Hans Peter Nielsen, der var Sønner af Niels Nielsen paa „Lykkesgaard". Hans Peter Nielsen afstod Gaarden til sin Søn, Johannes Nielsen. Hans Enke er nu dens Ejer.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Mads Nielsen, 1641—53 og 63 Hans Thomsen, 1688 hans Eftermand og Søn, Anders Hansen, 1744 overtager Søren Knudsen Gaarden efter Bendix Andersen, som er Fæster af den 1733. Der er 1744 af Bygninger 40 Fag og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. 1765 er Thomas Thomsen Fæster af Gaarden, og han er ogsaa dens Ejer 1770. 1815 ejes den af Bendix Slot. Den har længe været udflyttet fra Byen, og den kaldes nu Vindinggaard. Den er endnu i Slægten Slots Eje. — 1785 hedder Ejeren Peder Christensen Slot. Han var en kort Tid Ejer af Skærupgaard og var gift med Maren Markusdatter fra Gaard Nr. 11. Den nuværende Ejer af Vindinggaard er Jens Pedersen Slot. Han er født paa Gaarden 1862, og han overtog den 1889 efter sin Fader, Peder Christensen Slot, der havde faaet den af sin Farbroder Jens Slot. — Jeg har hørt fortælle, at Gaarden, før den flyttedes til sin nuværende Plads, skal have ligget overfor Bjærtsminde.

1799 havde Christen Pedersen Slot solgt Gaarden til sin Søn Bendix Christensen Slot.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 41: Jens Markussen, 1653 og 63: Laurids Søfrensen, senere Laurids Madsen, 1688: Jens Madsen (Bull), 1733: Mads Jensens Enke, 1738 overtager Sønnen Mads Madsen Gaarden, hvorpaa da er 34 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 7 Ungnød og 10 Faar. Det er vist ham, som 1741 i Kirkebogen kaldes Mads Yde. Ovennævnte Mads Jensen overtog 1706 Gaar-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

den og blev gift med Sognefoged Niels Pedersens Datter Anne. Hun døde 1713 — 34 Aar gl — Paa en gl. Dørhammer paa Gaarden staar: „1717 er dette Hus opbygt af Mads Jensen og Mette Madsdatter", saa Mette Madsdatter maa jo være hans anden Hustru. 1765 og 1780 er der ogsaa en Mads Madsen, som bor paa Gaarden, men han er sagtens en Søn af den Mads Madsen, som overtager Gaarden 1738. 1802 er Mads Hansen Yde Ejer af den, som efter ham ejes af Sønnen Hans Madsen Yde. Han solgte omkring 1875 Gaarden til Lars Hansen Jørgensen fra Pjedsted, der forstørrede Gaarden betydelig, han købte saaledes Nabogaarden Nr. 13 gl. Matr. og lagde under den, og senere Parceller af Nr. 6 gl. Matr. — Gaarden var saa en Tid den største i Byen med c. 13 Tdr. Hartk. — Lars Hansen Jørgensen, der en Tid var Amtsraadsmedlem, senere Amtsrevisor og Skyldraadsformand ved Vurdering til Ejendomsskyld, afstod Gaarden til sin Søn Povl Hansen Vinding, og byggede sig en mindre Gaard i Storhaven. Povl Hansen opførte et Hotel i Ulvehaven, et Skovskifte ved Vejle Fjord. Nu ejes Gaarden, der kaldes Boeskær, af Friis Hansen. Dens Hartkorn er godt 9½ Tdr., saa der er solgt en Del fra den.

Gaard Nr. 6 Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 1 Alb. Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634—41 og 53: Thomas Jensen, 1663: Jens Madsens Enke, 1688: Thomas Jensen. Efter ham fik Sønnen Mads Thomsen Gaarden. Han var først gift med Jep Nissens Datter, Anne, fra Gaard Nr. 12 gl. Matr. Hun døde 1721 31 Aar gl. efter Barnefødsel. Aaret efter giftede han sig paany med Johanne Ulf. Hans Thomsen er endnu Fæster af Gaarden 1735. En Thomas Hansen i Vinding, der i 1765 ægter Zakarias Larsens Datter, Mette, fra Gaard Nr. 16, er vistnok hans Søn. Men om han overtager Gaarden efter Faderen, ved jeg ikke. Det er dog lidet sandsynligt. 1764 er Gaarden nemlig delt i 2; thi da overtager Hans Jakobsen fra Andkær Halvdelen af den efter Peder Terkildsen, og samme Aar overtages den anden Halvdel efter Christen Sørensens Død af Jens Christensen. En kort Tid synes den at have været Fæstegaard under Nebbegaard. NB. 1719 fæster Hans Thomsen en Humlehave ved Vejle, hans Formand paa Gaarden siges da at være Jens Nielsen, der er død, det er maaske hans Stedfader. — Diderik Markussen, hans Søn Jørgen Dideriksen, og dennes Søn, Diderik Jørgensen, havde en Gaard, som var en Del af denne Gaard. Den sidste byttede Gaarden bort mod en Del af Gaarden Nr. 11, og Ejeren af denne, Jens Markussen, fik saa hans

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard. Efter ham havde den forskellige Ejere, til Lars Hansen Jørgensen nedbrød den.

Gaarden „Sødholm" paa Vinding Mark er ogsaa en Del af Nr. 6. Af dens Ejere kan nævnes: Niels Hansen, dennes Svigersøn, Jens Grøn fra Almind, hans Søn, Søren Grøn, og hans Søn, Jens Grøn, der nu er dens Ejer. Da Skolelodden blev frasolgt Lærerembedet, blev den købt af Grøn og lagt under Sødholm.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 2 Alb Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Niels Markussen, 1641—53 og 63: Peder Søfrensen, 1670 overtager Christen Thomsen Hviid Gaarden, og han ægter da Maren Nisdatter, f. 1644, Datter af Nis Jepsen paa Gaard Nr. 12. Christen Hviid dør 1673, og Aaret efter ægter hans Enke Niels Pedersen fra Gaarslev, f. 1644. Han blev Sognefoged og Præstens Medhjælper. 1713 indgik hans Søn Peder Nielsen (Grundet), f. 1687, i Ægteskab med Hans Nielsens Datter, Sidsel, f. 1683, fra Gaard Nr. 8. Peder Nielsen (Grundet) blev Sognefoged efter Faderen. 1733 har han foruden Gaarden et Bol paa 3 Skp. 2 Fdk. Hartkorn, og en Humlehave ved Vejle paa 1 Skp. 1 Fdk. Hartkorn i Fæste. Gaarden overtog han 1713, Humlehaven 1719. 1721 fæster han sammen med sin Svoger Søren Hansen et Kassehus, det er sagtens det Bol, han staar som Fæster af i Jordbogen fra 1733. Humlehaven synes Faderen ogsaa at have haft i Fæste. Peder Nielsen Grundet og Hustru havde 13 Børn. Af disse blev de 5 boende i Vinding. Han døde 1750, hun 1767. Deres Søn, Jeppe Pedersen, f. 1727, d. 1798, overtog Gaarden efter Faderen og var, ligesom denne, Sognefoged. 1759 blev han gift med Anne Hansdatter, f. 1733, d. 1795. Hun var maaske en Datter af Hans Thomsen. Efter Jeppe Pedersen fik Svigersønnen Peder Jørgensen fra Nørre Bjært Gaarden. Hans Hustru døde 1816. Deres Søn Jeppe Pedersen Bjært, fik Gaarden efter Faderen. Han døde 1855, og hans Enke, der var fra Brøndsted, sad saa i lang Tid med Gaarden. En Søn, Hans Bjært, fik Gaarden efter hende. Efter hans Død ægtede hans Enke Jeppe Madsen Jepsen fra Trelde. Han var Ejer af Gaarden i en Del Aar, saa solgte han den til de Neergaard. Mens han var Ejer af den, brændte en Del af dens Udbygninger. Han lod en ny Gaard opføre paa Gaardens Mark Øst for Byen og kaldte den „Vidtskue", Den gamle Gaard i Byen har man i flere Aar kaldt „Bjærtsminde" efter Slægten Bjært. Vidtskue solgte de Neergaard til Martin Jensen fra Vejle, der 1917 solgte den til Andreas

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nielsen fra Vinding Nygaard. Bjærtsminde solgte han til Jens Jensen, som før havde en Gaard paa Linnet i Skærup Sogn. 1918 har Sognefoged Niels Nielsen paa Gaard Nr. 11 a solgt sin Gaards Søndermark til Jens Jensen, og den er derved lagt under Bjærtsminde.

En Datter af forannævnte Sognefoged Peder Nielsen (Grundet), Maren Pedersdatter, f. 1731. blev 1751 gift med Gmd. Niels Jensen i Kirkeby, Hornstrup Sogn. De havde 2 Sønner: Hans, f. 1753 og Mathias, f. 1756, der tog Navnet Kirkeby og blev Præster, den første i Brøndum og Nebel ved Varde, og den sidste i Vejlby og Homaa ved Grenaa.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634—41 og 53: Jens Thomsen 1663: Hans Nielsen, han var født 1629 og boede paa Gaarden i 60 Aar. Han var, synes det, gift 2 Gange, sidst med Else Pedersdatter. Han døde 1720. Hans Søn, Søren Hansen, blev 1713 gift med Sognefoged Niels Pedersens Datter, Johanne, f. 1684, og de fik Gaarden. Deres Datter, Maren Sørensdatter, f. 1725, blev 1749 gift med sit Søskendebarn, Hans Pedersen fra Gaard Nr. 7, f. 1722, og de overtog saa Gaarden. Hun døde 1773, han 1789. Gaarden afstod han til sin Søn, Søren Hansen, f. 1765, han var først gift med Niels Thomsens Datter, Dorthea, af Kølholt, f. 1756, og efter hendes Død med Karen Jørgensdatter fra Bjært, f. 1765, d. 1855, hun var Søster til Peder Jørgensen paa Gaard Nr. 7. Efter Søren Hansens Død ægtede hun Sognefoged Jeppe Pedersens Søn, Peder Jepsen, som døde 1808. Efter hans Død giftede hun sig 3die Gang med Markus Rasmussen Bonde fra Gaard Nr. 2. Han døde efter faa Aars Forløb, og hun sad saa med Gaarden, til hun i 1826 afstod den til Sønnen, Jørgen Sørensen, f. 1793, d. 1837. Han var gift med Else Marie Bertelsen fra Landerupgaard. Jørgen Sørensen var Sognefoged. Efter hans Død sad hans Enke i mange Aar med Gaarden, saa fik Sønnen Bertel Jørgensen den. Han var ogsaa en Tid Sognefoged i Vinding. En Broder til ham, Peder Jørgensen i Hesselballe, var en Tid Landstingsmand. Bertel Jørgensen var ugift, og efter hans Død, blev hans Søster Maren Jørgensen Ejer af Gaarden. Hun afstod den 1903 til sin Søstersøn Jørgen Hartvigsen, f. 1865 i Ørum ved Daugaard. Han var gift med Marie Ravn, f. 1881, Datter af Gaardejer P. B. Ravn i Vinding. Efter Jørgen Hartvigsens Død, solgte hans Enke den til Knud Kirkegaard, der nu er Gaardens Ejer. Den kaldes nu „Overgaard". Maren Jørgensen har oprettet et Legat.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 9. Hartkorn 1668: 6 Tdr. 4 Sk. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Oluf Søfrensen, 1641 og 1653: Hans Hansen, 1663 og 1688: Søfren Madsen, der afstaar den til Mads Sørensen, som atter 1724 paa Grund af Alder og Svaghed overlader den til Sønnen Søren Madsen. Der er da 42 Fag Hus paa Gaarden og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 4 Faar. — Mads Sørensen var gift med Hans Nielsens Datter, Karen, fra Gaard Nr. 8, og da hans Søn Søren Madsen døde 1732 — 35 Aar gl., ægtede hans Enke, Anne Sørensdatter, 1733 Sognefoged Peder Nielsen Grundets Søn, Niels Pedersen f. 1716. Han var altsaa kun 16—17 Aar, saa det har været en ung Mand. — De var vistnok beslægtede, saa hun er maaske en Datter af Søren Hansen. Efter Niels Pedersen fik hans Svigersøn, Peder Sørensen, Gaarden 1762. — Der var da en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. Peder Sørensen dør efter en halv Snes Aars Forløb, og hans Enke, Maren Nielsdatter, ægter saa Claus Davidsen 1774, der var en Søn af David Bertelsen i Pjedsted. 1777 dør Maren Nielsdatter, 42 Aar gl., efter at have født en Datter. — Claus Davidsen gifter sig samme Aar med Karen Pedersdatter, og Aaret efter fødes deres Søn David. — Denne Søn faar senere Gaarden efter Broderen Peder Clausen, der er dens Ejer 1815. 1845 overtager Claus Davidsen Gaarden, han var da 29 Aar, og samme Aar ægter han Marie Dorthea Nielsdatter fra Andkær. Hun var 38 Aar gl. Efter ham fik Sønnen Niels Clausen Gaarden. Han solgte den for faa Aar siden til Knud Haargaard, der nu kalder den Fousbjærg efter en Bakke tæt ved Gaarden.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Oluf Sørensen, Hans Hansen 1641—1653: Markus Nielsen. 1663: Markus Nielsen. 1667: Anders Madsen, han har ogsaa Gaarden 1688. Hans Datter, Maren, var først gift med Marqvard Andersen, 1711 ægter hun Markus Hansen fra Nr. 8. — 1733 har Søren Gregersen Gaarden, han var en Sønnesøn af Hans Nielsen paa Gaard Nr. 8 og han fik den efter sin Farbroder Markus Hansen. — 1760 afstod hans Enke Gaarden til Lars Jensen Ulf, der vist var fra Gaard Nr. 11. Han er da Soldat og skal stille en anden i sit Sted. Gaarden faar han ved at indgaa Ægteskab med Søren Gregersens Datter. Gaarden har 48 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. — En Søster til Lars Jensen Ulfs Kone blev 1762 gift med Niels Thomsen paa Kølholt i Skibet Sogn,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og efter hans Død 1764, ægtede hun Markus Ditlevsen i Skærup. Lars Jensen Ulf ægtede efter sin Hustrus Død en af Niels Thomsens Døtre, Maren, f. 1745. Da de havde været gifte i over 20 Aar uden at faa Børn, oprettede de et Testamente, og i dette bestemtes bl. a., at de gav 25 Rdl., hvoraf Renten aarlig skulde bruges til Vinding Skoles Vedligeholdelse. Testamentet er underskrevet den 8de August 1785. Markus Rasmussen Bonde og Claus Davidsen af Vinding var til Stede som Vidner, da det oprettedes. — Gaarden. Lars Jensen Ulf ejede, solgtes kort efter og udparcelleredes. Han og Hustru flyttede til Vejle, hvor han ejede et Hus i Fiskergade og Fiskeriet „Tenen". — Han døde i Maj 1797, og hun i Marts Aaret efter. En Broderdatter af ham, Maren Markusdatter, var i Huset hos dem og arvede efter dem. Hun blev gift med Peder Christensen Slot af Vindinggaard. — Søren Gregersen døde 1759 — 58 Aar gl. Han var gift med Sidsel Markusdatter. Det er vistnok en Del af denne Gaard, som Niels Madsen og hans Søn Mads Nielsen senere blev Ejere af. Efter den sidstes Død, deltes Gaarden mellem hans 2 Sønner, Anders og Hans Peter Madsen. Den sidste byggede en Gaard paa en Mark Nord for Byen. Denne Gaard ejes nu af hans Søn Mads Madsen. — Den gamle Gaard, som Anders Madsen fik, laa til omkring 1870 sammenbygget med Vinding gamle Skole, men saa brændte Udhusene, og Anders Madsen opførte en ny Gaard Syd for Byen ved Vejen efter Andkær. Denne Gaard ejer han endnu.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1663: Jens Bertelsen Ulf. Han var født 1621, hans Formand hed Markus Nielsen. Han har ogsaa Gaarden 1688. Efter ham faar Sønnen Bertel Jensen Ulf Gaarden. 1770 er Gaarden delt i 2, og paa den ene bor Markus Jensen Ulf, paa den anden Mads Bendixsen. De har hver Halvdelen af Gaarden. Ved Udskiftningen flyttedes Mads Bendixsens Gaard ud Vest for Byen enten af ham eller hans Eftermand, Niels Nielsen Mørkholt, der 1798 sælger den til Hans Jensen, Søn af Jens Hansen paa Nr. 12. Gaarden kaldes da „Sønderbjerregaard". Han var født 1765; 1798 blev han gift med Maren Nielsdatter fra Mørkolt, der vistnok er Formandens Søster. Hun var Gmd. Niels Christensens Datter i Mørkholt og nedstammede fra gamle Hans Nielsen i Vinding. Hans Jensen døde 1816. Hans Enke 1824. Hun afstod saa Gaarden til sin ældste Søn, Niels Hansen, kaldet Mørkholt, f. 1800. Han var gift med Bertha Marie Jensdatter Lomholt af Damkær (Nr. 10). Niels Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Mørkholt delte omkring 1855—60 sin Gaard i 2 Gaarde til sine 2 Døtre. Sine, der blev gift med Carl Madsen fra Vejle, fik den gamle Gaard, og til en anden Datter opførtes en ny Gaard Øst for den, som den anden Datters Mand, Hans Bundgaard fra Andkær blev Ejer af. Begge Gaarde har siden flere Gange skiftet Ejere. Nu har man paa Generalstabens Kort fejlagtig overført Navnet „Kragegaarde" paa disse 2 Gaarde.

Den gamle Gaard i Byen har bl. a. været ejet af Jens Markussen, som byttede med Diderik Jørgensen, der havde den og Møllen i en Række af Aar. Han var Dannebrogsmand. Siden Diderik Jørgensens Død har Gaarden været ejet af Sognefoged Niels Nielsen, der er en Søn af Hans Peter Nielsen, „Stampemøllegaard", den gl. Kragegaard.

Som man vil se, bar Beboerne paa Gaarden forhen Tilnavnet „Ulf". Min Bedstefader, hvis Forfædre i mange Aar havde boet paa Nabogaarden, den nuværende Præstegaard, har fortalt, at Navnet „Ulf" hidrørte fra, at Manden paa Gaarden i sin Tid havde dræbt en Ulv, der var kommen ind i hans Faaresti. Han havde stukket sin Arm ned i dens Gab og kvalt den.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk., Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Hertil 1 Hus paa 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Hartk. Beboere: 1640—1680: Nis Jepsen, hans Hustru hed Anna Hansdatter. Han var vist født paa Gaarden, som hans Søn, Jep Nissen, f. 1644, død 1718, fik efter ham. Han, der var Kirkeværge og Præstens Medhjælper, var gift med Maren Hansdatter, f. 1659, død 1723. — Sønnen, Hans Jepsen, fik Gaarden efter dem, han var født 1687. Han var Kirkeværge som sin Fader og var først gift med Thomas Bondes Datter, Else, og efter hendes Død blev han 1728 gift med Dorthea Jensdatter. Han døde 1740 og var da Bruger af $1^1/_2$ Gaard i Vinding*). Hans Hustru døde 1752. Sønnen Jens Hansen f. 1735 fik saa Gaarden; 1759 blev han gift med Mette Pedersdstter, f. 1738, Datter af Sognefoged Peder Nielsen Grundet. — Han døde 1799, hun 1802. Deres ældste Søn, Peder Jensen, overtog saa Gaarden, som hans Fader 1795 havde købt til Selveje af Provst Ridermann Schjøtt i Vejle. 1834 delte Peder Jensen, der en Tid var Sognefoged, Gaarden mellem 2 af sine Børn, Datteren Mette, f. 1807, blev 1834 gift med Ole Pedersen fra Skærup, Søn af Lærer Johannes Pedersen, de fik Fødegaarden. — Hun døde 1840,

*) I Kirkebogen staar „Ejer".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og Ole Pedersen giftede sig igen samme Aar med Lene Nielsdatter fra Vinding Annexgaard. — Efter Ole Pedersens Død sad hans Enke en Del Aar med Gaarden, saa solgte hun den til Jesper Sørensen. Han solgte den 1882 til Præstegaard. — Den anden Del af Gaarden, nu kaldet Vinding Nygaard, fik Sønnen, Peder Møller Pedersen, f. 1804, gift med Sidsel Madsdatter, f. 1801. Han døde 1890, hun 1888. — Gaarden afstod han 1868 til sin Søn, Mads Pedersen Møller, f. 1840, gift 1868 med Johanne Pedersen Hougaard fra Sellerup. — For nogle Aar siden solgte Mads Pedersen Møller Gaarden til Andreas Nielsen, Søn af Gaardejer Niels Nielsen, „Haabets Kilde". Mads Møller beholdt dog et Skovskifte, han havde ved Landevejen mellem Vinding og Vejle, og der opførte han en Villa, hvori han endnu bor.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. Skovsk. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1650—90: Bendix Nielsen. Hans Kone hed Maren, deres Søn Niels Bendixsen fik Gaarden efter dem. Han døde 1728 — 76 Aar gl. Hans Søster, Karen, f. 1663, blev 1689 gift med Gaardmand Niels Nielsen Thuesen paa Gaarden Nr. 3 i Svinholt, gl. Matr. 1770 beboes Gaarden af Bendix Nielsen, der vist da er en ældre Mand. 1826 hedder Ejeren Bendix Nielsen Bang, hans Datter ægter Jens Bundgaard fra Andkær, der er Ejer af Gaarden 1835. Gaarden var i Slægtens Eje, til den omkring 1880 købtes af Lars Hansen Jørgensen, og lagdes under hans Gaard, som den laa Vest for, men lidt længere fra Bygaden. Da Gaarden var Mensalgods under Vejle Præsteembede, kender jeg ikke Navnene paa dens Beboere mellem Niels Bendixsen og Bendix Nielsen den yngre. Grunden til, at jeg kender dem bedre paa de 2 foregaaende er, at jeg blandt dem har flere af mine Forfædre. Jeg nedstammer forøvrigt ogsaa fra Bendix Nielsen den ældre, idet hans Datter, Karen, var min Bedstefaders Tipoldemoder. 1649 kalder Sognepræsten i Vejle denne Gaard for en Halvgaard (Herredsbogen). Saa den og een af Nabogaardene, enten Nr. 5 eller Nr. 6, har sagtens en Gang været een Gaard, der saa maa have været den største i Byen.

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. Skovsk. 2 Alb. Denne Gaard, der baade kaldes et Bol og en Halvgaard hørte ogsaa til Vejle Præsteembede. 1663 beboes den af Hans Olufsen, 1688 af Mads Christensen. Maaske er det paa den Gaard, Peder Bendixen boede, som omkom ved, at Vognen væltede over ham ved Skærup Hule. 1770 har en Peter Bendixsen den ogsaa i Fæste. Maaske

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

det er ham, som har flyttet Gaarden ud af Byen og delt den i 2 Gaarde. 1800 beboes den vestligste Del af Gaarden af Bertel Jørgensen, Søn af Jørgen Olsen paa Nr. 3, hans Enke ægter Peder Iversen, og da hun dør, ægter han en Datter (Maren) af Søren Hansen den yngre paa Gaard Nr. 8. Efter ham faar Sønnen, Søren Pedersen, Gaarden, der nu ejes af af hans Søn Jørgen Sørensen. Den anden Gaard kaldes „Eskholt", og paa denne Gaard har vistnok Zakarias Larsens Søn fra Gaard Nr. 16 boet. Han hed Lars Zakariassen. Hans Søn, Zakarias Larsen, ejede Gaarden efter ham omkring 1800—1815. Senere har den været ejet af Niels Hansen Skovfoged og hans Svigersøn Vilhelm Adolfsen. I den nyere Tid har den haft forholdsvis mange Ejere. Nu ejes den af Hansen, som en Tid var Ejer af Horstedgaard. Han købte den af Nikolajsen. — Mens Nr. 14 laa i Byen, skal den have ligget overfor Bjærtsminde, men lidt tilbage fra Bygaden.

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1663 beboes Gaarden af Mads Nielsen, 1688 af Mads Thomsen Hviid. Han var tillige Bruger af Jord med 2 Skp. 2 Alb. Hartkorn, vistnok hørende til Kirken. Mads Thomsen Hviid døde 1718 — 98 Aar gl. Navnene paa denne Gaards Beboere kendes saa ikke før 1765, da Søren Kristensen Kyed er Fæster baade af Gaarden, et Hus og ovennævnte Kirkejord. 1797 og 1802 ejes Gaarden af Niels Markussen Ulf, der er Søn af Markus Jensen Ulf paa Gaarden Nr. 11. — I den nyere Tid har den været ejet af Niels Nielsen, Bertel Møller Nielsen, der var hans Søn, Knud Kirkegaard fra Vrigsted og P. Olesen fra Starup, der nu er dens Ejer. Gaarden, der nu kaldes „Lykkesgaard", er for mange Aar siden udflyttet fra Byen. I de senere Aar er en Del Jord solgt fra den, — Da Niels Nielsen købte Lykkesgaard, siger man, den kostede 1800 Rdl. — Han var gift med en Datter af Gmd. Diderik Markussen i Vinding. Mens Gaarden laa i Vinding By, laa den Øst for Landevejen mellem Bjærtsminde og Vinding Ladegaard. — 1815 købte Christen Nielsen Gaarden af Niels Markussens Enke, og Niels Nielsen var saa dens næste Ejer.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Thomas Jensen, 1641: Hans Thomsen, 1653: Thomas Thomsen, 1663: Hans Pedersen og Hans Nielsen, 1688: Unge Hans Nielsen. I en Række af Aar fra 1670 var Gaarden Fæstegaard under Nebbegaard. Omkring 1750 fæster Zakarias Larsen fra Viuf den ene Halvdel af Gaarden, som hans Søn, Peder Zakarias-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen, overtager efter hans Død 1759 — han var da 60 Aar gl. Peder Zakariassen, der var født i Viuf 1734, ægtede 1762 Gaardmand Bendix Nielsens Datter, Karen, fra Gaard Nr. 3 i Svinholt. 1766 købte Peder Zakariassen sin halve Fæstegaard af Peder Rasmussen fra Pjedsted (Nr. 10). 1795 afstod han Gaarden til sin Søn, Zakarias Pedersen, f. 1767, han var 1793 bleven gift med Jens Hansens Datter, Maren, fra Gaard Nr. 12. Hun var født 1762. — Af hans Forældre døde Faderen 1806 og Moderen 1818, hun blev 82 Aar gl. — Zakarias Pedersen var vist en meget driftig Mand. 1805 byggede han et nyt Stuehus. 1815 købte han en Gaard paa 6 Tdr. 2 Skp. 1½ Alb. Hartkorn af Henrik Bang, desuden købte han en Del Skovskifter. Den Gaard, han købte, var Hovedparcellen af Nr. 2, som blev solgt og noget udparcelleret omkring 1815. — Man vil nemlig mene, at Zakarias Pedersens Gaard er den, hvad den dog oprindelig ikke var. Min Moder, der er en Sønnedatter af Zakarias Pedersen, fortæller efter sin Fader, Jens Zakariassen, at Gaarden oprindelig laa Nord for Landevejen, hvor nu Hans Hansens Gaard ligger, men at Zakarias Pedersen flyttede den over paa sin nuværende Plads. Maaske det hænger saaledes sammen, at han efter Købet af Nr. 2 i 1815 har flyttet nogle af sin gamle Gaards Huse derover. 1824 solgte han den Parcel, Nr. 4, fra Gaarden, som nu udgør Hans Hansens Gaard, den var paa 1 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, og Køberen var Hans Thomsen Hviid, som en Tid var Ejer af Kragegaard. Zakarias Pedersen døde 1832, hans Hustru 1824. Deres Datter, Ane Dorthea, f. 1801, blev 1832 gift med Hans Jørgensen Ladegaard fra Andkær, og de fik saa Gaarden. Hans Ladegaard var en af Egnens kendte Mænd. Han var i en Række af Aar Sognefoged, og han blev Dannebrogsmand. Han og hans Hustru, som døde 1865, havde kun 1 Datter, Maren Kirstine Hansdatter Ladegaard, f. 1833, hun blev 1864 gift med Gmd. Ole Pedersens Søn, Smith Olesen, fra Svinholt, og han blev saa Gaardens Ejer. Efter at have ejet den i en Række af Aar, gik han fra den, og den blev overtaget af Vejle Bank 1883, som gav den Navnet „Vinding Ladegaard" efter Hans Ladegaard, dens forrige Ejer. Efter seks Aars Forløb solgte Banken Gaarden 1889 til dens nuværende Ejer, Sparekassedirektør Marius Jensen. 1770 hedder Fæsteren paa den anden Halvdel af Nr. 16 Anders Jepsen, men denne Gaards Beboere ved jeg intet om.

Gaarden „Egelund" østlig paa Vinding Mark er en Parcel af Gaard Nr. 16, naar den er bygget, vides ikke; men dens

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

første Ejer var vist Lars Madsen, som ejede den omkring 1825. Af senere Ejere kan nævnes Søren Rasmussen, Laurits Peter Sørensen og Jens Ravn. Nu ejes den af hans Svigersøn. — Gaarden skal oprindelig have ligget vestlig i Byen Nord for Landevejen. — I Nærheden af Egelund er funden Grundsten m. m. af en Bygning.

„Korsdalsgaard" ejes 1825 af Kristen Nielsen, og blandt dens senere Ejere kan nævnes Niels Madsen, Sognefoged Peter B. Ravn og dens nuværende Ejer Karl Andersen.

„Hesselbjærgaard" ved Vinding Land er ogsaa en af Sognets ældre Gaarde. 1826 ejedes Gaarden af Niels Pedersen Ibæk. Omkring 1880—90 var Hans Peter Madsen fra Ventegodt dens Ejer. Siden han solgte den, har den haft mange Ejere. Nuværende Ejer er Niels Nielsen, „Haabets Kilde".

Ogsaa Gaarden „Ibæk", der bar Navn efter Bækken, hvorved den ligger, hører til Sognets ældre Ejendomme. 1826 kaldes Manden paa den Niels Ibæk.

1748 overtager Hans Jensen fra Vester Nebel et Bol (Kassehus) Nr. 12 i Vinding. Han ægter Formandens Jørgen Ostesens Enke. 1762 overtager Niels Jørgensen Ostesen, der er afskediget Rytter og Hans Jensens Stedsøn, Stedet, og samme Aar den $^{23}/_{2}$ ægter han Zakarias Larsens Datter, Karen Zakariasdatter af Vinding. De har en Datter, Malene Nielsdatter, der var født 1772, som d. $^{7}/_{9}$ 1792 blev gift med Diderik Markussen i Vinding, der var født i Viuf 1749. Diderik Markussen var Gmd. i Vinding, han og Hustru havde en Søn, Jørgen Dideriksen, f. $^{28}/_{5}$ 1793, der fik Gaarden efter Faderen. Han var gift med Tove Johanne Nielsdatter, f. 1802 i Solskov. Deres Søn, Diderik Jørgensen, f. $^{19}/_{5}$ 1832, var Gmd. og Møller i Vinding. Ved sin Død stiftede han et Legat til Fordel for sin Slægt.

Ovennævnte Diderik Markussen var en Søn af Gmd. Markus Rasmussen i Viuf, der var født i Pjedsted, men 1743 overtog Gaard Nr. 13 i Viuf. Hans Forældre var Gmd. Rasmus Pedersen i Pjedsted og Hustru Mette Markusdatter. Rasmus Pedersen i Pjedsted var fra Børkop Mølle, og han kaldes Farbroder til Biskop Rasmus Møllers Fader, Niels Hansen Møller, der var Gmd. i Stovstrup. (Se Ullerup Sogn). Markus Rasmusseu i Viuf var gift med en Datter af Gmd. Diderik Andersen i Pjedsted Balle. (Se Pjedsted).

Præster i Vinding, de var tillige Rektorer ved Latinskolen i Vejle:

1. Niels Bredal fra 1526, han døde efter 1576 og havde været Munk ved Vejle Kloster.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2. Hans Søn, Rasmus Nielsen Bredal, der døde den 20de Juni 1602, var hans Eftermand. Han havde flere Sønner, der blev Præster.
3. Poul Andersen Colding var Præst her fra 1578.
4. Jens Farsen Riber fra 1581.
5. Jørgen Gregersen fra 1585.
6. Anders Bredal fra 1591.

Det er dog tvivlsomt, om de 4 sidste har været Sognepræster i Vinding; thi 1602 blev;

7. Hans Mortensen Buch af Skibet ordineret som Præst, og han er muligvis Rasmus Bredals Efterfølger.
8. Søren Stephansen fra 1612 til 1619, da han blev Præst i Jelling.
9. Søren Nielsen fra 1619, han var født i Givskud og var gift med Borgermester Povl Nielsens Datter, Bodil, i Vejle.
10. Jørgen Pedersen Lemvig fra 1627 til 1629, da han blev Sognepræst i Jelling og Hover.
11. Niels Christensen fra 1629 til sin Død 1644.
12. Mads Nielsen Ryberg fra Middelfart fra 1644 til 1679.
13. Peder Hansen Oldenborg var gift 2 Gange. Han døde 1690. Han blev afsat, fordi han klagede over, at Bispens Stedsøn voldelig havde overfaldet hans Køretøj paa Landevejen. Ved Brev fra Kong Kristian d. 5te, blev han dog den 29de Oktober 1681 indsat i sit Embede.
14. Jesper Andersen Rosteen, født 1666, var gift med Formandens Enke. Hans Søster var gift med Skovrider Ingvard Jakobsen paa Brandtlund i Skærup Sogn. Hun hed Anne Andersdatter. — Rosteen var Præst i Vinding fra 1690 til 1732. Han havde 2 Sønner og 1 Datter.
15. Oluf Hansen Bagger, født 10de Oktober 1696. Han var gift 2 Gange og var Præst i Vinding fra 1732 til 1741, da han blev Præst for Thorstrup og Horne.
16. Christian Henriksen Pedersen Winther, fra 1742. Aaret efter blev han Provst i Holmans Herred.
17. Hans Henrik Kristoffersen Neiicks fra 1750.
18. Peder Christiansen Winter fra 1768.
19. Hans Høxbro. Han var Dr. phil. og var Præst her fra 1791.
20. Svenning Severin Haugaard fra 1798. Han var født i Viborg 1766. — 1803 blev Vinding Sogn Annex til Gaverslund, og Præsten der blev altsaa tillige Præst i Vinding.
21. Hans Allerup Steenberg f. 16de Marts 1745 i Gavers-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lund Præstegaard, hvor hans Fader, Mathias Martin Ovesen Stenberg, da var Præst. — H. A. Steenberg var Sognepræst i Vinding fra 1803—1817.

22. Niels Gudme Blicker, f. 2den Maj 1755 i Starup Præstegaard. Han var gift med Anna Marie Brøckner, f. 1775, d. 1845. Han døde 1832.
23. Jakob Thune, f. 22de Januar 1791. Han blev Provst og var Præst fra 1833 til sin Død 1855. Han var 2 Gange gift. Hans 2den Hustru, Kristiane Terkiline Hviid, var Datter af Oberst P. M. Hviid, Hvidsminde ved Kolding.
24. Jørgen Gad, født 14de September 1799, var gift med Frederikke Dorthea Kornerup, f. 1800 i Roskilde, hvor hendes Fader var Købmand. Gads Eftermand blev $^{12}/_{1}$ 1880 Provst M. R. G. Assens, som var født d. $^{10}/_{6}$ 1824. Ved hans Tiltrædelse blev Vinding udskilt som Annex til Gaverslund og fik sin egen Sognepræst,
25. og den første Sognepræst her var Hans A. Kr. Hagemann, der blev kaldet til Embedet d. $^{8}/_{7}$ 1880. Hagemann var født i Viborg d. $^{20}/_{11}$ 1850. Ved Pastor Sørensens Fratrædelse som Sognepræst i Smidstrup og Skærup 1887, blev Skærup Annex til Vinding. 1906 blev Hagemann Præst i Slagelse, og her døde han efter faa Aars Forløb.
26. Hans Christian Christensen, f. $^{12}/_{11}$ 1862 i Dons ved Kolding, hvor hans Fader, Christen Hansen, var Gaardejer, blev Sognepræst i Vinding og Skærup Sogne 1906.

Degne og Lærere (Skoleholdere i Vinding):

Af Degne kender jeg kun Navnene paa 2: Peder Jensen, der 1690 var Løbedegn i Vinding. Han boede i Vejle. — Hans Eftermand var Jeramias Wolf. Han nævnes som Degn i Vejle og Vinding 1695 og 1739. Hans Hustru, Margrethe, kaldes 1695 Madamoselle i Kirkebogen, hun bar da Gmd. Jep Nissens Datter Maren til Daaben i Vinding Kirke.

Da Kong Frederik den 4de 1721 lod opføre sine bekendte Skoler i Rytterdistrikterne, fik Vinding Sogn ingen Skole, idet Byen med Undtagelse af Thomas Hansen Bondes Gaard blev lagt til Skærup Skole. Thomas Bondes Gaard henlagdes til Andkær Skole. — 1743 byggedes dog en Skole i Vinding By; men Beboerne i Vinding maatte ligefuldt svare Bidrag til Skærup og Andkær, til der 1830 i Følge Skoleloven af 1814 foretoges en Omordning af Skoleforholdene i Vinding, Skærup og Smidstrup Sogne. Til Vinding Skole henlagdes da Svinholt By med $12^{1}/_{2}$ Tdr. Hartkorn og Linnet med godt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

7 Tdr. — Skolen laa i Vinding By og her opførtes en ny Skolebygning 1826.

Af *Lærere* har jeg set følgende omtalte. De ældste i Kirkebøgerne i Landsarkivet i Viborg:

1. 1729 nævnes Skoleholder Erik Johansen Langelund. Han ægter da Inger Andersdatter, salig Christen Jensens, hun dør samme Aar, 63 Aar gl., og Erik Langelund ægter saa Kirsten Jørgensdatter, som ogsaa er 63 Aar gl.
2. 1731 nævnes Mads Nielsen Møller som Skoleholder i Vinding. Han har da et Barn, som døbes.
3. 1759 dør Skoleholder Jens Bang i en Alder af 49 Aar. Han var gift med Anne Marie Pedersdatter, som døde 1769. Bang var studeret, skriver Præsten i Kirkebogen, og da han tillige skriver, at han var den første Skoleholder ved den ny oprettede Skole i Vinding, er han sagtens bleven Lærer der ved Skolens Opførelse 1743.
4. Omkring 1770 nævnes Niels Teglgaard i Kirkebogen som Skoleholder. Han var gift med Anna Marie Winge, Datter af Monsjø Winge i Fredericia.
5. 1780 nævnes Skoleholder Ussing i Vinding.
6. 1799 dør Skoleholder, Studiosus Jens Sire, han var 60 Aar gl. og begraves den 31te Maj.
7. I Kirkens Regnskabsbog nævnes 1805 og 1806 Skoleholder Nielsen.
8. Lærer Krogh var vist hans Eftermand.
9. Hans Eftermand var Dines Møller*), hvis første Hustru, Maren Jensdatter Rabæck, døde 1826 — 37 Aar gl. Hans 2den Hustru var en Datter af Peder Jørgensen Bjært. Min Bedstefader, Jens Hansen (Ravn), der var født paa Sønderbjerregaard 1802, gik i Skole hos Krogh, og han talte ofte, mindes jeg, om den daarlige Undervisning, han fik i Skolen. Om Møller har jeg forøvrigt hørt fortælle, at han foruden sin Lærergerning gav sig af med Drejerhaandværket. Han havde sit Værksted paa Skolens Loft og var ofte der, mens Børnene var i Skolen. De maatte saa skøtte sig selv, men for dog at holde Øje med dem, havde han boret et Hul i Skolens Loft, og gennem dette kiggede han af og til ned til Børnene. — Dette kom Provsten for Øre, og han mødte saa en Dag i Skolen. Møller var ogsaa da i Virksomhed ved

*) Dines Pontoppidan Hansen Møller. 1826 ægtede han Cecilie Ane Pedersdatter af Vinding. Møller var kun Enkemand i knap 4 Maaneder.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sit Drejerlad. Da han opdagede, at en fremmed Mand var i Skolestuen, skyndte han sig ned fra Loftet og ind til Børnene. Indkommen her spurgte Provsten ham: „Hvem er De?“ Hertil svarede Møller: „Jeg er Mekanikus, men skulde være Skolelærer“. Provsten sagde saa flere Gange: „Naa, De er Mekanikus, men skulde være Skolelærer“, idet han gik frem og tilbage i Stuen, og til Slut tilføjede han: „Jeg er Provst N. N.“, og derpaa forlod han i Hast Skolen. Efter dette Møde med Provsten var Møller paa det rene med, at det var forbi med hans Lærergerning, der vist ogsaa var en Biting for ham. Han søgte sin Afsked som Lærer og fik den. Møller var en velhavende Mand og flere af Bønderne i Vinding skyldte ham Penge. Nu tog han rigtig fat paa sit Haandværk, og han blev derved saa velstaaende, at han købte en større Gaard i Viborgegnen, Liselund i Sjørslev Sogn*).

10. Møllers Eftermand var Peder Jensen Smith, f. 1799, død 1862, og han efterfulgtes 1862 af Krarup Hansen; Smith menes at have været Lærer i Vinding i godt en Snes Aar. Han havde mange Hjælpelærere.
11. Krarup-Hansen var Lærer i Vinding i en lang Række af Aar. Mens han var Lærer i Vinding, nedlagdes Skolen i Vinding By, og en ny Skole opførtes paa Vinding Mark. Krarup-Hansen var en dygtig Lærer, og han var meget musikalsk. Han havde 1 Søn og 3 Døtre. Sønnen er Provst N. Krarup-Hansen, der er Sognepræst i Viby ved Aarhus. Krarup-Hansen var Førstelærer i Vinding, til han d. $^{1}/_{11}$ 1903 fik Afsked med Pension. — Hans Eftermand er
12. Valdemar Axø, født d. $^{15}/_{12}$ 1871. Han blev kaldet til Førstelærer i Vinding den $^{1}/_{5}$ 1904.

NB. Mellem Jens Sire og Dines Pontoppidan Møller var der to Lærere, Nielsen og Krogh; men hvor længe den første var Lærer ved Skolen, ved jeg ikke. — Da Møller var født 1792 d. $^{20}/_{12}$, menes han at have været Lærer i Vinding fra omkring 1820 til 1830. Han blev første Gang gift 1815, men om han da var kommen til Vinding, ved jeg ikke. Efter sin Afrejse fra Vinding, var han nogle Aar Ejer af Liselund ved Viborg. Denne Gaard solgte han 1837 og købte saa Kloster Mølle ved Skanderborg. Han døde $^{10}/_{9}$ 1853, og hans sidste Hustru, der var født $^{7}/_{3}$ 1804, døde 1887. Møller havde 12 Børn.

---

*) Se min Fortælling om ham i Vejle Amts historiske Aarbog 1906.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Af *Andenlærere* ved Vinding Skole kan nævnes:

1. Peter Rasmussen, der kom til Horsted Skole, hvor han var Lærer i en Række af Aar.
2. Vogelius Jensen, han tog Afsked fra Skolen 1886 for at tage sin Eksamen om. Da han rejste, blev jeg i 5—6 Maaneder Vikar ved Skolen.
3. Diderik Nielsen, der er Søn af Gaardejer Hans Peter Nielsen i Vinding, var i ikke saa faa Aar Lærer ved Skolen, saa opgav han Lærergerningen og købte en mindre Gaard paa Vinding Mark, som han endnu ejer.
4. B. Christensen.
5. Hans Peter Pedersen fra Smidstrup, der fra Vinding kom til Mørup i Nørup Sogn.
6. Basse.

I nogle Aar var der en privat Pogeskole i Mølholm; men saa opførtes der en Skolebygning, og der oprettedes et Forskolelærerindeembede baade der og ved Vinding Skole, idet her ogsaa opførtes en Forskole. Frk. Knudsen har i flere Aar været Lærerinde i Mølholm, og Frk. Touborg afløste sidste Aar Frk. Abrahamsen som Forskolelærerinde i Vinding.

Formænd for Sogneforstanderskabet og Sogneraadet i Vindiug har været:

1841—53: Provst Thune i Gaverslund. Han var egentlig Formand til sin Død 1855; men

1854—1855 var Gaardejer Ole Petersen i Vinding midlertidig Formand under Provstens Sygdom.

1855—1861: Ole Petersen.
1861—64: Gaardejer Diderik Jørgensen.
1864: Sognefoged H. J. Ladegaard.
1865—71: Lærer Krarup-Hansen.
1871—74: Gaardejer Jørgen Axel.
1874—77: — Bertel Møller Nielsen.
1877—80: — Smith Olesen.
1880—83: — Niels Clausen.
1883—86: — Diderik Jørgensen.
1886—89: Højskoleforstander H. Rosendal
1889—92: Gaardejer B. M. Nielsen.
1892—93: — Lars Hansen Jørgensen.
1893—1900: Arkitekt Aage Brummer, Vinding.
1900—03: Gaardejer Jeppe Madsen Jeppesen, Bjærtsminde.
1903—06: — Marius Jensen, Vinding Ladegaard.
1906—09 d. 1/4 fhv. Lærer Diderik Nielsen.
1909 d. 1/4—1917 d. 1/4 Møller A. Bertelsen, Vinding.
1917—: Postmester Thomsen, Vinding Mølholm.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sognets Hartkorn opgives i „Trap Danmark" til 130 Tdr. og Indbyggerantallet 1801 til 346, 1840: 604, 1860: 790, 1890: 953, 1901: 1030.

Sognefogder i Vinding:

1.	Iffuer Nielsen,	Gmd.	i Vinding.
2.	Jens Bull,	do.	do.
3.	Niels Pedersen,	do.	do.
4.	Peder Nielsen (Grundet),	do.	do.
5.	Jeppe Pedersen,	do.	do.
6.	Claus Davidsen,	do.	do.
7.	Peder Jensen,	do.	do.
8.	Jørgen Sørensen,	do.	do.
9.	Hans Jørgensen Ladegaard,	do.	do.
10.	Bertel Jørgensen,	do.	do.
11.	Lars Hansen Jørgensen,	do.	do.
12.	Peter B. Ravn,	do.	do.
13.	Niels Nielsen,	do.	do.

I Mølholms Distrikt:

1. Jens Slot, Vindinggaard.
2. Niels Chr. Sørensen, Mølholm.

Lægdsmænd:
Diderik Jørgensen, Gmd. i Vinding.
Marius Jensen, Vinding Ladegaard.

Legater i Sognet:

1. Niels Pedersen Ryeholm og Hustru Johanne Jensdatter stiftede d. $^{29}/_{7}$ 1852 et Legat paa 150 Rdl., hvoraf Renten anvendes dels til Trængende i Sognet, til Præmier for 3 flittige Børn og til Lys i Kirken.
2. Maren Pedersen Bjærts Legat paa 4000 Kr., stiftet d. $^{27}/_{8}$ 1889. Renten anvendes (uddeles) til Trængende i Vinding i Portioner paa 25—40 Kr. Maren Pedersen Bjært var Enke efter Gaardejer Jeppe Pedersen Bjært i Vinding. Hun var født i Brøndsted d. $^{22}/_{12}$ 1807.
3. Hans Jeppesen Bjærts og Hustrus Legat til Fordel for værdige Trængende i Vinding Sogn, stiftet 1891 af Hans Jeppesen Bjærts Enke, Kirsten Mortensen, f. $^{19}/_{2}$ 1854. Hun blev som Enke gift med Jeppe Madsen fra Treldegaard. Legatet er paa 1000 Kr.
4. Hans Jeppesen Bjærts og Hustrus Legat til Bedste for Vinding Kirke, stiftet 1891 af den samme som foran er

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

nævnt. Legatet er paa 5000 Kr. Renten deraf anvendes til Vedligeholdelse af Familien Bjærts Gravsted paa Vinding Kirkegaard og til Kirkens Opvarmning og Forsyning med Brændsel.

5. Gaardejer, Lægdsmand Diderik Jørgensens Legat, oprettet d. $^{25}/_{3}$ 1894. Det er paa 40,000 Kr., og Renten af det uddeles til Trængende af Legatstifterens Slægt, der er fødte før hans Død. Naar den sidste af Slægten er død, overgaar Legatet til Universitetet og polyteknisk Læreanstalt, og hvis der da et af disse Steder er Slægtninger, der studerer, har disse fortrinsvis Ret til Understøttelse af Legatet. — Det bestyres nu af Sagfører Gyntelberg i Vejle og Sparekassedirektør, Gaardejer Marius Jensen, Vinding Ladegaard.
6. Else Marie Sørensens Legat, stiftet 1904 af Gaardejer Jørgen Sørensens Enke, Else Marie, f. Bertelsen; Legatet er paa 6000 Kr., og Renten uddeles til værdige og trængende i Vinding Sogn.
7. Maren Jørgensens Legat til Vinding Kirkes Forskønnelse. Legatet er paa 1000 Kr., og det er stiftet 1904 af Frk. Maren Jørgensen, Datter af Gaardejer Jørgen Sørensen i Vinding.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

SKÆRUP SOGN.

Skærup Sogn, der har et Areal af 2300 Tdr. Land, grænser mod Nord til Vinding og Andkær Marker, mod Øst til Børkop, mod Syd til Velling og Klattrup og mod Vest til Horsted og Vejle Søndermark. -- I Sognet er kun 2 Byer: Skærup med Damkær og Svinholt. Efter Udskiftningen omkring 1800 er der dog paa Fælleder og Overdrev samt ryddet Skovjord fremstaaet en spredt Bebyggelse paa den vestlige Del af Skærup Bymark. Dens nordlige Del kaldes Linnet, og dens sydlige Del Kappelagre, vistnok fordi de i sin Tid har hørt til et Kapel i Vejle Kirke. — Skønt der ikke nu findes ret mange Oldtidsminder i Sognet, har det dog vist været beboet allerede i Oldtiden, derpaa tyder bl. a., at man i den lille Tranebærmose paa Linnet Mark har fundet flere Ting fra denne Tid. — Nogle Historikere vil mene, at der i sin Tid har ligget en Kongsgaard i Skærup. Sydøst for Kirken paa H. Damkjær Nielsens Mark synes der at være et Voldsted*). Nogle holder for, at det var paa denne Kongsgaard, at Kong Erik Emum 1135 overrumplede og fangede sin Broder Harald Kesia og 8te af hans Sønner. Broderen lod han, som bekendt, halshugge, og det hedder, at Stedets Beboere begravede hans Hoved i et Hjørne af Kirkegaarden**). Byens eller Gaardens Navn var da Skibetorp. I Ribe Oldemor nævnes Byen et Par Gange Side 70 og 109, og det ses der, at Navnet 1291 skreves Skyæpthorp. -- I Kolderup-Rosenvinges „Gamle danske Domme" nævnes 1539 en Hans Bool i Skærup; han og 7 andre Mænd paa Egnen synes at have aflagt falsk Vidnesbyrd paa Herredstinget. De var derfor fradømt deres Ære, men 1539 gives der dem Oprejsning paa Kongens Retterting. I Dr. O. Nielsens „Gamle jydske Tingsvidner" nævnes Nis Pedersen i Skærup, som 25de August 1459 paa

*) Paa det gamle Bykort fra 1756 kaldes Stedet Stenhøj, den ligger c. 1100 Alen fra Kirken og c. 700 Alen fra H. Damkjær Nielsens Gaard. Der er sparsomme Mur- og Tagstensrester paa Stedet.

**) Saxo og A. D. Jørgensen. (Se bl. a. Danske Samlinger 2den R. 4de B. Side 134 og 328.) og A. D. Jørgensens Fortællinger af Nordens Historie I. Side 159.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Brusk Herredsting blev forligt med Per Matissen Fisker af Ertshøjrup (Lejrskov-Højrup), hans Venner og Frænder, fordi han havde slaaet hans Søn Olaf Pedersen ihjæl. I Traps „Danmark" nævnes 1486 en Adelsmand, Niels Pedersen, af Slægten Glambæk, som boende i Skærup. I Fyhns Arkivregistranter nævnes 1484 en Herredsfoged Nis Pedersen i Skærup. Dr. O. Nielsen oplyser i Samlinger til jydsk Historie og Topografi, at han boede paa den Selvejerbondegaard i Byen, som Hans Hansen og hans Medbrødre 1547 fik af Dronning Dorthea for en Gaard i Dons. Nis Pedersen fik Gaarden af Kong Hans. — Et Sagn, som Provst Jakob Elling i Smidstrup omtaler i sin Præsteberetning fra 1766, han var født i Skærup og Søn af Skovrider Ingvard Jakobsen, fortæller, at den første Hans Hansen, som boede paa Skærupgaard, som ovennævnte Gaard en Tid kaldtes, var en uægte Søn af Kong Hans. Han skal, siges der, en Gang, han var i Skærup, være bleven forelsket i en Pige, der stod og vaskede Tøj ved en Dam uden for Gaarden. Pigen fødte siden en Søn, der efter Faderen fik Navnet Hans Hansen. Dr. O. Nielsen afviser Sagnet som ganske uhjemlet og mener, det er opstaaet i den nyere Tid. Da Jakob Elling omtaler det, er dette dog ikke Tilfældet. Det forekommer mig, at der godt kan være nogen Sandsynlighed for, at det taler sandt, da det vides, at Kong Hans har skænket Herredsfoged Nis Pedersen Gaarden; thi den omtalte Pige kan jo være Herredsfogdens Datter. — Man ved ikke, hvor Kong Hans er født, men Historikeren Suhm henlægger hans Fødested til Skærup.

I Følge Kancelliets Brevbøger udgaar der d. $^{28}/_{6}$ 1569 Brev til Stiftsskriver Matz Ankersen i Ribe om, at Kongen har givet Kirkeværgerne i Skærup Halvparten af Kirkens Tiende for dette Aar til Kirkens Vedligeholdelse.

Paa Kong Frederik den 2dens Tid var der i Skærup, ligesom i de fleste af Egnens andre Byer, baade Selvejerbøndergaarde og Fæstegaarde; indtil da var der ikke saa faa adelige Sædegaarde paa Egnen. Men Kong Frederik d. II. afkøbte Adelen alle dens Gaarde og Gods paa Egnen og lagde det under Koldinghus for omkring dette Slot at have et samlet Jagtdistrikt. I hans Kalenderoptegnelser meddelte i „Historisk Tidsskrift"s 4de Række 2det og 3dje Bind ses, at han ret ofte var paa Jagt i Egnen 1583 skriver han den 4de Marts: „I Dag drog jeg til Skærup i Jagt, og han har muligvis opholdt sig der et Par Dage, maaske hos Delefogden, Hans Hansen; thi 6te Marts hedder det: „I Dag drog jeg til Brejning i Jagt". I Kronens Skøder I. omtales, at flere af

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaardene i Skærup i Frederik d. 2dens Tid kom i Kronens Eje:

1574 fik den Sellerup Hovedgaard og hermed fulgte bl. a. 1 Gaard i Skærup og Lunde Mølle.

1575 fik den Velling Hovedgaard og med den bl. a. 1 Bol i Skærup.

1578 d. $^{8}/_{9}$ faar Kronen af Peder Munk til Estvadgaard 1 Gaard i Damkær og 1 Bol i Skærup.

1579 d. $^{15}/_{3}$, da Jakob Høg til Trudsholm skøder Kronen sin Part i Nebbe Hovedgaard med Gods, fik den bl. a. 1 Gaard i Skærup.

Samme Aar den $^{25}/_{4}$ fik den af Iver Grøn til Refstrup 1 Gaard i Skærup.

1584 d. $^{10}/_{8}$ faar Kronen 1 Gaard i Skærup af Fru Anna Rosenkrantz, Albert Gøyes Enke. I Stedet for fik hun 1 Gaard i Aarup i Sønderlyng Herred.

1568 d. $^{13}/_{12}$ stadfæstes et Mageskifte mellem Enkedronningen og Hans Hansen i Skærup, saaledes, at hun af ham faar en fri Bondegaard i Dons i Almind Sogn, og han en fri Bondegaard i Skærup By og Sogn.

1572 d. $^{28}/_{2}$ skænker Kong Frederik d. II. 1 Gaard i Skærup, 1 Gaard i Brøndsted og 1 Gaard i Pjedsted til Kolding Hospital.

I Præsteberetningen fra 1638 hedder det, at Skærup er Annex til Smidstrup, og at i Sognet findes Skærup Kirke og By samt Svinholt By. Paa Skærup Bys Mark findes en Kilde, som kaldes den hellige Kilde paa Kappelager. — Denne Kilde kan endnu paavises i et Væld paa en Mark, der tilhører Gaardejer Hans Madsen i Klattrup, Vældet er tæt ved Skællet mellem Klattrup og Skærup Bymarker. — Nord for Skærup By ved Engen paa Gaardejer Hans Damkær Nielsens Mark findes en anden berømt Kilde. Den kaldes Tyras Kleve, og man siger, at Dronning Thyre Danebod lod hente Vand fra den, naar hun opholdt sig paa Egnen. — Provst Jakob Ellings Beretning af 9de Juni 1766 om Skærup Sogn lyder saaledes: „I Skærup Sogn er Byerne: Skærup og Svinholt. — I Skærup By har i gamle Tider været et saakaldt Barfred*), som i Polaktiden 1657—60 blev afbrændt. Om samme Barfred fortælles, at der bestandig holdt 4 Vogne til at befordre Adelen paa deres Rejser. De kaldtes Holds-Vogne. Videre fortælles, at naar der vilde komme nogle af Adelen

*) I sin Bog om Sysselinddelingen i Danmark omtaler Dr. O. Nielsen Barfredene og mener, de har været ved Kongens Herredsgaard.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

at logere derpaa, lod sig en Jomfru se i et vist Vindue. Gaarden, hvorved denne Barfred stod, havde adskillige Privilegier, som alene tilkom den ældste Søn, naar han hedte Hans Hansen (NB. skal være fra en naturlig Søn af Kong Hans), hvoraf der har været 10 af dette Navn, men Mandslinjen er nu uddød, haver altsaa og mistet Privilegierne. Paa Skærup Mark findes en Kilde, kaldet Tyras Kløve. Af denne Kilde siges, at Dronning Tyra, der skal have boet paa Tirsbæk, som ligger 1 Mils Vej derfra, skal have ladet hente sit Vand, som hun for sin Person brugte. Vandet er meget godt og bliver brugt af Bønderne som en Medicin udi hidsige Sygdomme og mange Gange med god Virkning. — Sognets bedste og eneste Næring er Agerdyrkning. Der saas og avles Rug, Byg, Havre og Boghvede, og da Sognet ligger i Skovegnene, ernære Beboerne sig med at opdrætte Kvæg."

1786 omtaler Hans de Hofmann Sognet saaledes: „Skærup By er ikke delt. Der er her en stor Gaard med over 15 Tdr. Hartkorn med god Skov. Her fik de rejsende i fordoms Dage Omskiftning, og derpaa boede over 200 Aar Hans Hansen, Søn efter Fader, som var fri for al Skat, men ved deres Afgang, har Gaarden nu ingen Frihed. I Byen er opbygget en Hestemølle at slaa Raps paa til Olje, som Bønderne uden Betaling kan betjene sig af, men endnu har de ej ret dermed villet begynde, omendskønt Jorden til Rapssæd er mange Steder tjenlig og er en Sæd af stor Fordel. Brandtlund er en køn opbygt Bondegaard. Hans de Hofmann opgiver Skærup Bys Hartkorn til 91 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. og 9 Skp. og 1 Alb. Skovskyld. Beboernes Antal: 16 Gaarde og 10 Bol. Brandtlund: 7 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartk. og 2 Fdk. Skovskyld. Beboere: 1. — Svinholt: 12 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Hartk. og 1 Sk. 2 Fdk. Skovskyld med 3 Beboere. Skærup og Brandtlunds Jorder er ikke udskiftede. I Svinholt udskiftedes de 1785. Der er ingen Udflyttere fra nogen af Byerne. Brandtlunds Jorder udskiftedes dog kort efter, at Hans de Hofmann skrev ovennævnte Beretning, og denne Udskiftning fra Fællesskabet med Skærup By gav Anledning til Stridigheder og Processer mellem Ejerne af Brandtlund og Skærup Bys Beboere.

Skærup Sogn blev slemt medtaget i Svenskekrigen 1657—60. Dette fremgaar bl. a. af en Synsforretning fra 1663, der findes indført i Holmans Herreds Tingbog i Landsarkivet i Viborg. Den lyder saaledes:

1. Paa Poul Nielsens Gaard, som tilhører Hospitalet i Kolding, er paa et øde Sted opsat 7 Fag Hus, der fattes 3 Huse, som er øde og borte.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2. Søfren Nielsen Damkjærs Gaard er afbrændt og findes derpaa opsat en Hytte, 3 Fag, der fattes 4 Huse.
3. Paa Jens Rasmussens og Rasmus Jensens Gaard findes 2 gamle Huse paa 17 Fag, der fattes 2 Huse.
4. Salig Henrik Rafns, før Raadmand i Kolding, en halv Otting Jord, hvorpaa staar 1 Bol, der findes 2 gamle Huse paa Fald, og der fattes 1 Hus.
5. Paa den Gaard, Søfren Villumsen bebor, findes Salshuset opsat, 12 Fag, samt 6 Fag Hus og Underdelen af 10 Fag, der fattes 3 Huse.
6. Niels Pedersens Gaard er ganske øde.
7. Paa Præstens Annexgaard findes 2 Huse paa 17 Fag, og der fattes 2 Huse.
8. Paa Mette Hansdatters Gaard (Munkgaarden) findes 3 smaa Huse paa 17 Fag, og der fattes 2 Huse.
9. Hans Hansens Gaard er afbrændt. Paa Stedet er opsat 7 Fag Hus. og der fattes 4 Huse.
10. Paa Iffuer Vinters Gaard findes 20 Fag øde Hus og der fattes 1 Hus.
11. Paa Peder Søfrensen Bucks Gaard findes alle Huse, 55 Fag, nogenledes ved Magt.
12. Søfren Jensens Gaard. Her findes 3 gamle Huse paa 26 Fag, og der behøves endnu 2 Huse.
13. Jens Pedersens Gaard er afbrændt og øde.
14 Jakob Nielsens Gaard er afbrændt, paa Stedet er opsat 1 Hus paa 4 Fag og 1 Hytte, der fattes endnu 3 Huse.
15. Salig Jens Pedersen Rafns, Herredsskrivers Gaard, er ganske afbrændt og øde.

Boliger (Bol):

1. Niels Thuesens Kirkebol, her findes 2 Huse paa 16 Fag, og der behøves 1 Hus.
2. Peder Qvists Hus er afbrændt og øde.
3. Terkild Madtsens Bol, her findes 14 Fag i tvende Smaahuse, der fattes 1 Hus.
4. Peder Søfrensens Hus, her findes 2 gamle Huse paa 12 Fag.
5. Paa Lunde Møllested findes 2 gamle Huse paa 10 Fag og der fattes 1 Hus.

Svinholt By:

1. Paa Peder Nielsens Gaard findes 3 Huse paa 34 Fag, Underdelen af 11 Fag og 6 Fag øde Hus, som behøver at forfærdiges.
2. Jørgen Staalsens Gaard, Borgermester i Vejle, her findes 3 gamle Huse paa 25 Fag og 1 Hus af nyt opsat, der behøves 8 Fag Hus.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

3. Salig Søfren Jakobsens Gaard, herpaa findes 2 Huse ganske brøstfældige, og der fattes baade Salshus og Lade.

I Følge Kancelliets Brevbøger fik Iffuer Madtzen i Svinholt og hans Hustru, Anne Madtsdatter d. $^{5}/_{3}$ 1572 Livsbrev paa den Gaard i Svinholt, hvori de nu bo, og hvoraf Anne Madtsdatter for nogen Tid siden har fæstet den ene Halvdel paa den Betingelse, at hun maa beholde den, saa længe hun lever, og Iffuer Madtzen nu den anden Halvdel, som Anders Simonsens Enke, Johanne bor i, dog først at tiltræde efter dennes Død. De skulde svare sædvanlig Landgilde deraf, og de maa ikke bortleje noget fra Gaarden. De skulle være Lensmanden paa Koldinghus lydig.

I „Danske Magasin 4de Bind" staar: 1549 fik Peder Andersen, som kaldes Svenske, Brev paa, at kongelig Majestæt havde forundt hannem Halvparten af Svinholt i Holmans Herred, som hans Moder ibor, og naar hun er død og afgangen, da skal han fæste den anden Halvdel af Lensmanden og være hørig og lydig .... Dog, at han skal gøre og give deraf slig Tynge og Afgift, som der plejer at gaa".

Sagnet fortæller, at Svinholt i sin Tid kun har været een Gaard, og at den har ligget paa Marken Syd for Byen, Øst for det Sted, hvor Vejen efter Horsted svinger mod Vest efter Skoven. Brevet fra 1549 tyder paa, at Sagnet om den ene Gaard taler sandt. — Efter Svenskekrigen manglede Regeringen Penge, og man solgte da en Del af Krongodset her paa Egnen. Det blev dog kun solgt med Tilbagekøbsret, og det varede heller ikke mange Aar, før det atter kom i Kronens Eje. — Ogsaa med Godset i Skærup Sogn blev der handlet. I Følge „Kronens Skøder II" faar Oberstleutnant Andreas Willicken og hans Fæller d. $^{31}/_{1}$ 1665 bl. a. Skøde paa følgende Gods i Skærup By og Sogn: 4 jordegne Bøndergaarde, hvoraf 1 tillige svarer af en Jord paa Schjerup Mark (et jordegent Bol, der betegnes som $^{1}/_{2}$ Otting Jord), 6 Fæstegaarde, hvoraf 4 med Skov, af de 2 andre tjener den ene til Kolding Hospital, den anden til Kirken, 2 Huse, en Afgift, som 2 Mænd svarer af en Aa, der løber gennem Schjerup May fra Vindingvads Bro til Børkop Mølledam, i Damkjær 2 Fæstegaarde og 1 Bol .... Prisen var 50 Rdl. pr. Tdr. Hartkorn.

1664 d. $^{12}/_{12}$ faar Generalproviantmester Hans Villumbsen af Kronen bl. a. Skøde paa 3 Gaarde med Skov i Svinholt og Lunde Møllested i Skjerup Sogn.

1649 skriver Præsten i Vejle, Henrik Erik Pontoppidan,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Herredsbogen bl. a., at han har en Indtægt af en Ager paa Skærup Mark, som Delefogden Hans Hansen i Skærup bruger, der ydes 2 Skp. Byg af den aarlig til Sognepræsten i Vejle, naar den er i Brug; men i de 7 Aar, Pontoppidan har haft Embedet, har han kun modtaget Kornet 1 Gang*). Det er sagtens Kappelager; thi Sagnet siger, at den har været tillagt et Alter ved Vejle Kirke. Muligvis stammer Ydelsen fra den Tid, her var en berømt Lægedoms Kilde. Der kan jo ogsaa have været et Kapel ved Kilden.

I Følge Kancelliets Brevbøger udsendes der d. $^{19}/_{3}$ 1579 følgende aabne Brev, at Kongen har sat Hans Hansen i Skjerup til at have Opsigt med, at ingen andre end Kongens Fiskere fiske efter Laksforeller, Grundlinger og Elritser i Bredstrup Spangs Aa, der løber mellem Holmindtz Herred og Eld Herred, i Follerup Aa, der løber mellem Holmindtz Herred og Brusk Herred, i Børkop Aa fra Suinholt til Rafuensfjord (Svinholt til Ransfjord) i Fiskebæk mellem Vejle Skov og Vinding Skov i Ikjær mellem Vinding og Andkjær Skov, i Marbæk mellem Gaverslund og Gaarslev Skov, i Bækken mellem Brejning Skov og Sellerup Skov, i 2 Bække, den ene kaldet Østerbæk paa Skjerup Mark, den anden Høllebæk mellem Nebbe og Gaarslev Skov, i Søndersbæk i Sellerup Skov, i Jæders Bæk og i Blankdals Bæk i Vinding Skov, i Salthe Bæk i Andkjær Skov, i Herressens Bæk i Gafuerslund Skov og i Bryggers Bæk i Brejning Skov. — Træffer han paa nogle, der fiske i ovennævnte Bække, skal han gribe dem og føre dem hid til Slottet; men, hvis han ikke kan faa fat paa dem, skal han opspørge, hvem det er og melde Lensmanden det. — Han skal være fri for Landgilde, Ægt, Arbejde og anden Besværing af sin Gaard, saa længe han har nævnte Bestilling.

1579 d. $^{28}/_{3}$ faar Hans Hansen i Skjærup det Hus i Brejning, som Kongen har givet ham til Hjælp til de Værelser, som Kongen har befalet ham at bygge der. — I Stedet for skal Lensmanden paa Koldinghus, Laurits Skram, lade de 2 Mænd faa Gaverslund Kirkelade.

Enkelte Uddrag af Holmans Herreds Tingbog:

1662 d. $^{3}/_{3}$ foretoges paa Herredstinget Fredslysning af en Skov mellem Skærup og Vinding, der tilhører Herredsskriver Peder Jensen Rafn og Hans Hansen. To Mænd,

*) Gaarman fortæller i sin Bog om Vejle, at blandt det Gods, som Kong Hans 1491 og 1493 skænkede Præsten Jens Adsersen, var en Ager paa Skærup Mark.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hvoraf den ene var fra Frederiksodde, den anden fra Gammelby Løkke i Pjedsted Sogn, har hugget Brænde i Skoven og bortført det De dømmes paa Tinget til at betale Ejerne Erstatning for det huggede og bortførte Træ.

1666 d. $^{24}/_{3}$ hedder det i Tingbogen, at Hans Hansen i Skærup i 15 Aar har haft sin Bondegaard kvit og fri for Landgilde, Ægt og Arbejde, fordi han har betjent kongelig Majestæts Delefoged Bestilling. 1663 begærer Delefogden i Holmans Herred, Hans Hansen i Skærup et Tingsvidne for at erfare, hvilke Gaarde i Herredet, der var øde og forarmede, og hvilke Gaarde der paa Grund af Ejerens eller Brugerens Bestilling var fritagne. I Skærup Sogn nævnes følgende; Peder Rafns Gaard er øde og afbrændt, Lille Jens Pedersens, Jens Pedersens Rafns, Jens Pedersen Munks og Niels Buchs er øde, Hans Laugesens og Søfren Jensens er øde og forarmede og kan kun give halvt. I Damkær er Niels Jensen Bulls og Søfren Nielsens øde og forarmede, i Svinholt er Søfren Jakobsens forarmet og kan kun give halvt. — Fritagne er: Hans Hansen, Delefoged, Peder Rafn, Herredsskriver, Niels Poulsen, Hospitalstjener, Peder Søfrensen Buch, Præstens Medhjælper. I Svinholt: Peder Nielsen, som Præstens Medhjælper og Jørgen Staalsen, der er Borgmester i Vejle og kongelig Majestæts Kommissær.

I Aarene straks efter Svenskekrigen stod det meget daarlig til med Beboerne her paa Egnen. Mange Gaarde var øde, afbrændte og ruinerede, og enkelte Aar slog Høsten desuden fejl. Det kneb derfor haardt for Bønderne at betale deres Landgilde. I Holmans Herreds Tingbog ses, at de har indgivet en Klage med Ansøgning om Eftergivelse af Landgilden. Klagen, der er indsendt paa Herredsmændenes Vegne af Søfren Jensen Bull, som boede paa den Gaard i Skærup, Hans Damkjær Nielsen nu ejer, lyder saaledes: „Eftersom vi fattige Mænd udi Holmans Herred kræves for Skyld og Landgilde, og vores Ridefoged derfor Dom over os vilde hænde, saa er vi højligen foraarsaget dertil at give vores korte Svar: „At det er den allerhøjeste Gud velbekendt, hvad Nød og Elendighed vi fattige, arme, berøvede haver lidt og udstanden i forleden Fejdetid baade af Krigens Haardhed, Sygdom og Dødens Borttagelse, saa og Hunger og Elende, og ikke alenest dette, mens al vores Formue, rørendes og urørendes fra os er røvet og vores Huse og Gaarde en Del er afbrændt og nederbrudt, og de andre ruinerede og ganske øde, hvilket synlig endnu alt for meget endnu paakendes, og af Commissariernes Erfarelse om denne øde Ortes

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Tilstand ydermere bevises, forhaaber, at Gud allermægtigste vilde bevæge vores Kristen-Øvrighed til Barmhjertighed og lade sig slig vores store Nød og Elendighed, vi haver lidt og endnu lider, gaa til Hjerte, og ej af os begære den Del os umuligt er at efterkomme, eftersom mesten Parten af os søger vores Brød hos fremmed Folk i Herrens Navn. En Del haver armet sig om og faaet en ringe Del saaet, hvorpaa er bleven saa stor Misvækst, saa de ikke kan faa deres Sædekorn igen, hvilket kan af Synsvidner erfares, og en Part af os er nylig kommen til nogle øde Steder og synderlig hverken faaet pløjet eller saaet, som vi kunne give noget af, begærer derfor underdanigst og gerne, at vi fattige Mænd maatte for samme Tiltale forskaanes, indtil Gud gører det noget bedre med os, saa vi kunne taale at give og gøre noget efterhaanden, som os umuligt er, saa vi ikke skulle foraarsages af Armod, Hunger, Nød og Elendighed at forlade de øde og ruinerede Steder, vi igen antaget havet. Er gerne begærendes, at dette vort korte Svar maatte lades paaskrives og indføres udi Tingbogen, hvis for Retten derom afvigendes vorder."

Datum Schjerup den 19de August 1661.

Søfren Jensen Bull.

I Anledning af dette Andragende æskede Ridefogden paa Koldinghus en Dom paa Herredstinget, og Sættedommeren, Peder Andersen Hviid i Børkop, afsagde da følgende Kendelse: „Da Bønderne i Følge vores gunstige, velbyrdige, strenge Hr. Slotsherres Hr. Steen Billes skriftlige Befaling, skulde yde deres halve Landgilde i dette Aar, saa vidste Herredsfogden ikke andet at dømme end, at de jo bør den gode Mands Befaling at efterkomme, saa mange som haver Midler, og det kan udstaa."

1661 den 22de April omtales i Tingbogen, at Herredsskriveren i Holmans Herred, der var Ejer af en Gaard i Skærup, som senere kaldes Østergaard, Jens Pedersen Rafn og Hustru i Svenskekrigen flygtede til Vejle, deres Gaard blev ødelagt 2 Gange og tilsidst afbrændt. De og 2 af deres Børn døde i Vejle, hvor Herredsskriveren og Hustru stedtes til Hvile i Kirken, og Børnene paa Kirkegaarden. (Se nærmere her om i Vejle Amts historiske Aarbog 1911). Skiftet efter Jens Pedersen Rafn er ogsaa omtalt i Tingbogen fra 1661. Han havde flere Børn foruden de afdøde, der var bl. a. 2 Sønner: Peder og Jens og flere Døtre, en af disse blev gift med Sognefoged Anders Nielsen i St. Velling. Da hun, Lene Jensdatter, blev gift med ham, var hun

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Enke efter Thyge Nielsen i Børkop. En Søster til hende var gift med Herredsfogden i Andst Herred, Joen Jakobsen i Vranderup, der døde 1671. Hun hed Karen Jensdatter. Sønnerne blev begge Herredsskrivere. 1662 bor Peder i Haastrup paa den Gaard, som nu kaldes „Petersminde", siden kom han tilbage til Skærup og fik Halvdelen af sin Fødegaard. Omkring 1665 er han Kirkeværge. Broderen Jens Rafn kom til Haastrup, hvor han var Fæster af samme Gaard som Broderen. Han var en Tid Herredsskriver i Brusk Herred.

Paa Tingdagen den 5te Februar 1662 fordrer Delefogden i Lisbjerg Herred, Wellum Søfrensen og hans Datter, Ellen Wellumsdatter, født i Lystrup, og hendes Arvinger Halvparten af den Selvejerbondegaard i Skærup, som forrige Delefoged i Holmans Herred, Hans Hansen og hans Hustru Bodil Søfrensdatter paabode og ere fradøde.

I Tingbogen fra 1666 ses, at de Skærup Bymænd den 20de Januar havde været i Fredericia med deres Skattekorn, og at de der blev uenige og vistnok en Del berusede. Paa Hjemvejen overfaldt Jens Rasmussen af Damkær Søfren Jensen (Bull) af Skærup og slog ham. 29de December 1666 hjemlede Hans Pedersen og Jens Søfrensen i Skærup paa Herredstinget med Ed og oprakte Fingre, at de i Dag otte Dage havde indvarslet Jens Rasmussen og Søfren Nielsen i Damkær, Peder Hansen Thuesen, Iffuer Pedersen, Terkild Madsen og Jakob Nielsen imod Vidner, Klager og Syn at svare Søfren Jensen i Skærup til Tinget i Dag: Forskrevne otte Dannemænd alle vunde, at de saa og hørte her i Dag for Retten fremkom Peder Søfrensen Buck, Niels Hansen Thuesen og Peder Søfrensen Bolsmand, som vunde og kundgjorde ved Ed og med oprakte Fingre efter Recessen, at de den 20de Januar sidst forleden synede Søfren Jensen i Skærup i sit Hus, da han var hjemkommen samme Dag fra Fredericia, de havde været der og ydet deres Skattekorn, og de saa da 3 aabne Saar i hans Hoved og et blaa Slag over hans højre Ousel, som han klagede for dem, at Jens Rasmussen i Damkær havde gjort hannem paa Vejen fra Fredericia. Dernæst fremkom Søfren Nielsen i Skærup vandt og i lige Maade besvor med Ed, at han forskrevne Dag hos var paa Proviantloftet i Fredericia, da Skærup Bymænd ydte deres Skatterug. De talte da om, at der var ydet fuldt, og de havde noget Rug tilovers, hvilket Peder Hansen (Thuesen) vilde have nederbaaren, men Søfren Jensen tog ved Sækken og sagde, at der ikke var ydet fuldt, og da blev af Sækken ydet

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

en Skæppe mer, og saa sagde Søfren Jensen, at der fattedes mere Rug, og at var der ydet 1 Skæppe for Las i Lunde Mølle, da skulde de faa Betaling for den; men det andet Rug tog de ned af Provianthuset og drak samptlige op udi Berent Kedelførers Hus undtagen Jens Rasmussen i Damkær, som ikke vilde drikke, der han blev tildrukken. — Jakob Nielsen, Poul Nielsen og Peder Pedersen vandt ligesom foran er skreven, Søfren Nielsen havde derimod ikke hørt, de havde talt om Las i Lunde Møllested. Ydermere vidnede fornævnte Peder Pedersen med Ed, at han fornævnte Dag saa paa Vejen fra Fredericia, at Jens Rasmussen slog Søfren Jensen blaa og blodig, og at han laa oven paa hannem; thi han drog hannem af ham paa Jorden. — Jakob Nielsen vandt ved Ed, at han i det samme kom kørende og saa, at de 2 laa paa Jorden med hverandre og dernæst, at Søfren Jensen var blaa og blodig; men han saa ikke, hvo der gjorde nogen Skade. — Fornævnte Søfren Jensen begærede et nyt Tingsvidne.

Af de senere Vidneudsagn, der fremkom paa Tinget, ses, at Søfren Jensen og Jens Rasmussen, mens de var i Fredericia med Skattekorn, havde beskyldt hinanden for at have taget af Tiendekornet. Bymændene kørte saa hjemad; men paa den østre Side af Ullerup Bakke var Søfren Jensen bleven overfalden af Jens Rasmussen. Det hedder, at han overfaldt ham hastig og jordslog ham blaa og blodig, og hvis de andre Bymænd ikke var komne Søfren Jensen til Hjælp, havde Jens Rasmussen slaaet ham ihjæl. — Søfren Jensen vidnede, at samme Aften, efter at han var hjemkommen, lod han sig syne, og at han blev hjulpen af ærlig og velagtede Mand, Hans Hansen i Skærup vores Husbonds Fuldmægtig (han var Delefoged) og andre af hans Sognemænd i Skærup. (Sagens Udfald fandt jeg ikke).

Paa Tingdagen den 11te Marts 1667 omtales, at der har været Strid om Retten til en Enghave i Skærup. Nævnte Dag vidnede nemlig Otto Pedersen og Niels Pedersen i Smidstrup, at de for otte Dage siden havde indstævnet Hans Hansen til at give Møde paa Tinget. Han var ikke selv hjemme, da de var der for at forkynde Stævningen, men de forkyndte den for Willum Søfrensen og Axel Willumsen, der er hos Hans Hansen, desuden har de indvarslet Søfren Jensen i Skærup og Nikolaj Berentzen ved hans Tjener (Fæster) Poul Hansen for Beskyldninger, Peder Buck fremsætter angaaende Retten til Tornvejs Have. Der blev i Sagen afgivet forskellige Vidnesbyrd. Rasmus Nielsen i Skærup vidnede, at han efter Rygte og Tydning har hørt, at Hans Hansen har Torn-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

vejs Have i Pant fra Lille Jens Pedersens Ejendomsgaard; men han kan ikke mindes, at den har været brugt til denne Gaard. Terkild Madsen afgav samme Vidnesbyrd; men Niels Pedersen Buch vidnede, at da han tjente Hans Hansens Fader, salig Hans Hansen for Avlskarl, kom Haven til Hans Hansens Gaard, og at den har ligget til Lille Jens Pedersens Gaard; men hverken han eller nogle andre Vidner kan dog mindes, hvad Aar den kom fra Gaarden. Der er dog nogle Vidner, som vil mene, at Enghaven har været brugt af Søfren Jensen. Det fremgaar af de forskellige Vidneudsagn, at Enghaven ligger i Overmaden mellem Hans Hansens og Peder Hansens Gaards Enge; men Vidnerne har ikke set, at Søfren Jensen hverken slog eller indavlede Hø fra Enghaven.

Paa næste Tingdag den 18de Marts er Willum Søfrensen, der opholder sig hos Hans Hansen i Skærup, indstævnet til Tinget, fordi han en Tingdag, mens Herredsfoged Just Thommesen af Hvilsbjerg betjente Retten, var kommen til Tinget og havde gjort Herredsfogden Ulyder og tiltalt ham med mange Ukvemsord uden Skyld og Brøde, saa han ikke kunde nyde Fred paa Tinget. En Del Mænd fra Egnen, bl. a. Anders Madsen i Vinding, Jørgen Mortensen og Søren Jørgensen i Brøndsted, Jørgen Jensen i Hvilsbjærg, Søfren Jensen i Skærup, Delefogden Niels Hansen Rafn i Pjedsted o. fl. bekræfter, at Optrinnet har fundet Sted paa Tinget.

1667 klager Peder Jensen Rafn over, at de Skærup Bymænd anlægger en ulovlig Vei over hans salig Forældres Gaards Mark. Det ses, at han da var Herredsskriver og sammen med Søfren Jensen Værge for Skærup Kirke. 1669 omtales, at Peder Rafn til sin Gaard i Skærup har 2 Humlegaarde; men Jakob Nielsens ligger mellem dem, den har dog været øde siden Krigen. Peder Rafn er bange for, at hans Haver ogsaa skal blive øde, da der intet Gærde er om dem, han har derfor givet Jakob Nielsen et Jordstykke i Stedet for hans Humlegaard. — Peder Rafn vil saa hegne om alle 3 Humlegaarde.

1669 omtales i Tingbogen, at Jens Pedersen i Skærup (vist ham, der kaldes Lille Jens Pedersen) er død i Fejdetiden i Vejle og der begravet paa Kirkegaarden i de fattiges Jord. Det hedder bl. a., at hans Gods baade rørendes og urørendes blev ham frarøvet, og hans Bondegaard blev afbrændt. Han kom, efter at Gaarden var brændt, til Vejle i elendig Maade forpint og forsveden af Ilden, da han vilde redde noget af sit Bo. — Han og hans fattige Hustru, Karen Madsdatter, kom i stor Armod, og de maatte bede om Brødet

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hos Godtfolk, indtil den salig Mand bortdøde i den urolige Tid. Siden udstod hans fattige Hustru stor Nød og Armod, eftersom hun aldeles intet har at leve af. . . .

I April samme Aar vidner Søfren Jensen, Niels Hansen Thuesen og Mikkel Jensen i Skærup og Rasmus Nielsen i Lunde Møllested, at det er dem fuld vitterlig, at Jakob Nielsen i Skærup er en syg Stakkel, i halvandet Aar har han ikke kunnet gøre Nytte, og nu ligger han stedse i Sengen aldeles umostig. Desuden mistede han forleden Aar meget af sit Kvæg, nemlig 5 Køer og 4 andre Nød. Han har tillige bygget paa et øde Sted. Han og hans Hustru Gertrud Nielsdatter er derfor nu i stor Armod.

1670 den 15de Juni staar der i Tingbogen, at Hans Hansen i Skærup paa Tinget nævnte Dag tog sin Svoger Frederik Jensen i Skærup i Haanden og vedgik, at han i fire Aar fra 1670 til 1674 ganske frit havde overladt ham en Part af sin Gaard, der nævnes forskellige Agre paa Skærup Bymark, bl. a. en Ager i Haverkrog, som der er Havre i, et Stykke Jord ved Kindvigsvejen, som der er Byg i, en Ager i Mølleskoven, en Ager over Maybanken, en Ager paa Nederkodderholm, 1 Ager paa Kollet, en Ager paa Hundsballe, en Ager paa Mayskjær Norden paa Markskjel, paa Blusager og paa Nørbrøder og forskellige andre Steder.

1690 skriver Sognepræsten i Smidstrup, Rasmus Strangesen i Herredsbogen bl. a. om Skærup Annexgaard: Annexgaardens Bygninger er temmelig gode. Dens Fæster svarer aarlig i Landgilde til Præsten 10 Skp. Rug, 12 Skp. Byg og 20 Skp. Havre samt 1 Fdg. Smør saa og hver Uge 1 Dag eller en Afgift af 4 Rdl. Des foruden svarer Fæsteren alle kongelige paabudne Skatter til Koldinghus. — Markerne til Skærup er fire, hvori Annexgaarden nyder sin Lod og Eng. Hvor de findes, falder de hos de andre. I Nørremarken er 10 Agre, Østermarken 4, Søndermarken 8, Vestermarken 13 Agre, store og smaa. Nok en Toft ved Gaarden, hvori kan saas 4 Tdr. Havre og en, som kaldes Sudersig, deri kan saas 1 Tdr. Havre og avles 4 Læs Hø. Nok 2 smaa Enge til 3 Læs Hø. Til Gaarden er nogen Olden, hvilke Præsten efter Loven kunde nyde, men gøres despenderlig af Skovbetjentene.

Der foretoges ofte Skovsyn i Herredets Skove for at erfare, om der var sket ulovlig Skovhugst.

26de og 27de April 1670 var Herredsfoged Just Tommesen, Hvilsbjærg, Skovrideren Thyge Jakobsen i Trelde og Herredsskriveren Peder Rafn blandt andet ude paa Skovsyn. I Tingbogen findes en Fortegnelse over, hvor meget der er hugget.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1688 den 23de, 24de og 25de November omtales ogsaa et saadant Skovsyn, men da gjaldt det Skovene baade i Holmans og Elbo Herreder, og da var der langt flere Synsmænd nemlig: Skovrideren Anders Madsen, Peder Rafn i Børkop, Peder Dall i Andkær, Jep Nissen i Vinding, Jens Bull i Skærup, Niels Hansen i Brejning. Peder Klinkhammer i Velling og Thyge Pedersen i Follerup. — Folk kom ofte galt af Sted, naar det opdagedes, at de havde hugget, selv om det var Bygningstømmer til deres egne Huse det gjaldt.

Ved Peder Rafns Gaard i Skærup maa der have været en Dam; thi 1670 vedgik en Tjenestepige fra Follerup, at mens hun tjente i Skærup, havde hun født et Barn, ingen Mennesker fik det at vide, hun gemte Barnet i Sengen i 8 Dage; men saa kastede hun det i Peder Rafns Dam, her laa det længe, inden det blev funden. Barnet havde været dødfødt, men Herredsfogden kunde alligevel ikke frikende Pigen.

1676 klager Bymændene i Skærup over, at Bymændene i Svinholt lader deres Gærder ligge øde ved Skærup Fælledskov, og at de ofte indtager deres Kvæg og Bæster.

Samme Aar hedder det, at en Del Ryttere er bortrømte fra Egnen, og navnlig er det de Ryttere, der er stillede af Skærup Bymænd, som er undvegne.

1714 klager Bymændene i Følge Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol over, at de indkvarterede Ryttere ikke vil nøjes med den Græsning, der er anvist dem Syd for Byen, men tillige forøder det Græs, der var bestemt til Høbjærgning. Det er en Ritmester Ræder, som har ladet slaa en Del Græs, lader det bjærge som Hø og har ladet 3 Læs køre til Vejle.

Skærup By var den sidste By paa Egnen, der fik sine Jorder udskiftede fra Fællesskabet, idet den ikke fik dem udskiftede før 1803, hvorimod de fleste andre af Egnens Byer fik deres udskiftede i Aarene mellem 1770—80. — Grunden til, at Udskiftningen foregik saa sent i Skærup, var den, at Flertallet af Byens Beboere var bange for det nye, som Udskiftningen førte med sig; thi Sagen blev tidlig nok bragt paa Tale i Byen, idet en af dens Beboere, Major Moldrup paa Brandtlund allerede i Aarene omkring 1760 udarbejdede et Forslag til Byjordernes Udskiftning. Hans Forslag om Udskiftningen ender med en Klage, der lyder saaledes: „Efter 3 Aars møjsommelig Arbejde haver jeg ved den naadige Guds Bistand fuldført dette mit Forslag. Jeg haver derved vist 1. At, naar Hensigten er oprigtig, vil den gode Gud forlene den behøvende Indsigt og Kræfter til vores Maals Opnaaelse.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2. Det at være muligt, som alle Skærup Bys Beboere holde for urimelig, ugørlig og latterlig. — Jeg haver ofte tvivlet at kunne bringe det til Fuldkommenhed formedelst mit maadelige Helbred, men allermest i Henseende til Skærup Bys „Modbydelighed" for dette Arbejde, ligesom mod meget andet, jeg haver bragt i Forslag til Byens almindelige Fremmelse. — Dobbelt Arbejde, mangen Fortræd og smærtelig Liggesyge er mig ofte derved foraarsaget, saa jeg nogle Gange haver lagt Arbejdet rent bort i den Tanke ej mere at bekymre mig derom; men gøre som saa mange andre, der lader al Ting gaa lige saa galt, som det vil, naar de kun selv kan have magelige og gode Dage. Men da jeg ikke finder, at dette stemmer overens med vore skyldige Pligter; jeg ikke heller af forbemeldte Aarsag kan udrette noget her til Nytte efter mit Ønske, saa er jeg sindet at sælge alle Ting og flytte rent fra denne Egn, saa snart en conventabel Liebhaber kan faas. — Ikke desmindre haver en oprigtig Kærlighed til det almindelige Bedstes Fremmelse, samt nogle fornuftige Venners Tilskyndelse opmuntret mig til ikke alene at fuldføre mit paabegyndte Forslag; men endog at lade det blive bekendt, i den Tanke, at dersom det en Gang med Tiden kunde komme for deres Øjne, som vaager og sørger for Landets Bedste, de da maaske indsaa Nytten deraf og foranstaltede dets Iværksættelse, Skærup By til almindelig Gavn og andre Byer til et godt Eksempel at efterfølge, som hjærtelig skulde glæde mig. — Dog gaar min meste Hensigt derhen, at jeg maaske ved dette ringe Arbejde kunde opmuntre andre af mine kære Landsmænd, som Gud har betroet et langt større Pund, at de anvender samme til vores kære Fædrelands Velfærds Fremmelse saavel udi Landvæsenets som andre Tings Forbedring, vel betænkendes, at jo større Pund dem er betroet, jo større Rente vil der fordres af dem paa hin Dag." — Forslaget, som jeg har Afskrift af, er omhyggelig udarbejdet, Moldrup fortæller, at han havde 4 af Byens Mænd med paa Raad, men desuagtet kunde han ikke faa Sagen gennemført. Han undertegner sig Johan Moldrup, Major af Cavalleriet, Brandtlund ved Vejle den 21de Februar Anno 1761. Det er vist den samme Mand, som 1744, da han fæster Brandtlund Møllested, kalder sig Ritmester Moldrup. Saavidt jeg husker ret, døde han 1762. Han var gift med Kathrine Elisabeth de le Mare, der døde 1748. Hun er vist begravet i Vejle Kirke. Der lod hun og Moldrup 1744 indrette et Kapel. Hans ejendommelige Ligsten findes endnu paa Skærup Kirkegaard. — Det var maaske Moldrups For-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

slag, der førte til, at Brandtlund med Skærup Østergaard fik sine Jorder udskiftede allerede 1770, men denne Udskiftning medførte, som foran er nævnt, en Del Stridigheder mellem Brandtlunds Ejere og Bymændene i Skærup. 1792 klager de sidste over, at Ejeren af Brandtlund har pløjet over Skellet paa Sallinghoved Eng og paa Markskelsagre. Det gaar saa vidt, at der føres Proces om Sagen. Den paadømmes ved alle tre Retter. Brandtlund ejedes da af Zønnike Møller. — 1804 er der paany Strid, da paastaar Bymændene i Skærup, at Anders Madsen af Brandtlund har hugget og ladet hjemkøre 24—25 Bøgetræer paa Øgknold i et Skovskifte, der ikke tilhørte ham. Der afhøres denne Gang en Mængde Vidner ligesom ved den første Proces, og de fleste Vidnesbyrd gaar Anders Madsen imod.

1778 klager 6 af Gaardmændene i Skærup over, at 3 andre Gaardmænd i Byen er gaaet deres Rettigheder for nær. Klagen lyder saaledes: „Vi undertegnede 6 Lodsejere indflyr til den højgunstige Herres naadige Resolution, som vi finder os storlig fornærmet, saasom 3 af vore Naboer, nemlig Abrahan Jensen, Poul Augustinussen og Niels Madsen, alle af Skærup, haver voldelig oppløjet vores Agerland, og det besaaet med Boget, som vi samme havde fællet, og har henlagt til os over 30 Aar og uddelt i vor Formands Tid udaf Skovmaal, og siden den Tid uden Tiltale af os haver været brugt, men nu, uden mindste Advarsel, som meldt er, voldelig oppløjet og besaaet, og som vi formode efter vor kongelig allernaadigste Skøde, som tilholder os det, som hidtil haver henlagt til os, skulde os tilhøre, saa længe haaber vi, som vi ej har vores Grund udskift, og om der skulde vorde af dem nogen fornærmede, at det falder for dens Skovmaal, saa forlanger vi ej andet end at benytte os af vores, som henligger til vor Skovmaal, som ligeledes henligger til Byens udelte Pløjeland, og om det ej kan anderledes ske, end naar det falder dem for godt at saa voldelig tage det lidet Grund, som vi som liden Lodsejere haver, saa finder vi for godt, at vi maatte faa vores Jord udskiftet, inden det bliver os borttaget, at vi da kunde faa det indgrøftet, saa haaber vi, at vi det skulde beholde, og beder Deres Højnaadige Herre (H. de Hofmann), at de maatte vorde indkaldet til Gensvar.

Schærup den 18de Juni 1778: Søren Ollesen Qvist, Niels Andersen (Møller), Ole Sørensen, Thomas Jørgensen, Christen Christensen, Jørgen Jensen." Derefter findes følgende Erklæring: „Kender vi undertegnede og hermed tilstaar og vil med Ed bekræfte, naar forlanges, at disse Hompler Jord

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

som ligger ved Skovleddet Syd for Vejen, haver været brugt af de tvende Damkær hele Gaarde og Niels Møllers i Skærup over 30 Aar, attesterer:

Skjærup den 4de Oktober 1778, Søren Nielsen, Niels Pedersen Ravn, Mikkel Frandsen, Anders Christensen."

19de Juni 1778 sender Amtmand Hans de Hofmann følgende Skrivelse: „Sognefogden Abraham Jensen, Povl Augustinussen og Niels Madsen haver at møde her (i Fredericia) Mandagen den 22de Juni førstkommende Kl. 10 og medtage Jordebøger samt hvad Beviser de har, at de uden Beviser har frataget disse Mænd den Jord, de har brugt i over 30 Aar og følgelig har i Hævd, alt paa det denne Sag kan afgøres." — De indstævnede mødte nævnte Dag, og Amtmanden afgiver Erklæring om, at da Klagerne har haft Jordstykkerne i Brug i over 30 Aar uden Paatale, saa har de lovlig Hævd paa dem, men de skal betale de 3 Mænd for den udsaaede Sæd. Sagen er dog ikke dermed afsluttet, thi de 3 Mænd sender 4de Oktober samme Aar et Andragende til Amtmanden om at faa nedsat en Landvæsenskommission til at paadømme Sagen; i Andragendet gør de gældende, at Amtmanden aldrig har faaet Spørgsmaalet behørig oplyst. Amtmanden opfylder deres Ønsker, idet han Dagen efter udnævner Justitsraad Wildenradt, Trollerupgaard og Steenstrup til Keldkær til at afgive deres Kendelse i Sagen som Landvæsenskommissærer.

De 2 Mænd afgav kort efter deres Erklæring, som Amtmanden tiltraadte. Dens Slutning lyder saaledes: „Førend dette kongelige Gods blev solgt, var det ikke Bønderne tilladt at pløje i Skoven og mindre at rydde i samme. Ikke desto mindre fandt de Skærup Bymænd for godt at rydde nogle bare Pletter i deres Skov. En saadan Vedtægt kunde ikke fremmes, naar ikke enhver Mand nød godt deraf, og følgelig delte de disse bare Pletter imellem sig uanset paa hvis Skovskifte, de faldt, saaledes, at enhver bekom noget, og Tabet af den fælles Græsning kunde gaa op imod hinanden. Paa denne Maade og af den Aarsag har disse klagende erholdt nogle smaa og ubetydelige Pletter paa 1 —1½ Skp. Land paa de andres Skovskifter til Afbetjening, alt efter en gammel og endog utilladelig Vedtægt. Derefter og for nogle Aar siden, da Bønderne fik mere Raadighed over Skoven, blev vedtaget at afskære et langt større Stykke ja næsten ⅔ af Skoven fra til fælles Græsning, og hver Mand derude at pløje eller frede til Høbjærgning, alt hvad paa hans eget Skovskifte dertil var bekvem, eller ved Rydning kunde gøres

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

jenlig. Denne Vedtægt blev aftalt og grundede sig paa den Mangel af Evne, Byen havde til de fornødne Kreatures Anskaffelse, der behøvede til deres megen Græsnings fulde Paaslag, hvorfor de troede, at Ploven skulde bruges indtil videre og saa længe man ikke var i Stand til at besætte Græsningen, eller indtil anderledes vedtoges.

Vel har de klagende pløjet disse Pletter nogle Gange efter den Tid, at sidste Vedtægt blev aftalt, men det er sket for at udbruge samme efter Gøden, hvilket Ejeren, eller rettere sagt de, som efter sidste Vedtægt vare berettigede til Brugen, saa meget mindre agtede, som Stykkerne i sig selv vare meget ubetydelige. Men i dette Aar er det første Gang, der paany skal brydes og gødes, og da er det den Tid, de efter sidste Vedtægt berettigede holde for, at de bør øve den Brug, som samtlige Lodsejere imellem sig har aftalt, nemlig selv at pløje, hvad der findes tjenlig paa deres Skovskifter, hvilken Tilladelse ligeledes efter Vedtægten er de klagende tilstaaet. Nemlig paa deres Skovskifter at pløje og rydde, hvad de vil. Hvad derfor de klagende har fremstillet om Hævd, de formener at have paa denne Jord og deraf vil udbede og tilresonere sig Ejendomsret til samme, er her hel uret anbragt og aldeles upasselig; thi de omtvistede Jordstykker tilhører hverken det ene eller det andet Parti, men er Fællesjord, som alene efter en Vedtægt er indtaget og bruges til anden Afbetjening end den Landmaalingen bestemmer for samme, og saadant gælder ikke længere, end Bymændene det finder for godt, men ophæves, saa snart Lodsejerne derom forenes, eller nogle især paastaa Græsningen i Skoven anvendt til det Brug, Landmaalingen bestemmer, uden at de, som har anvendt Bekostning paa Rydning, derfor kan vente den ringeste Godtgørelse. Vor Kendelse bliver derfor denne: At enhver af Skærup Bys Lodsejere skal holde sig Byens Vedtægt efterrettelig, for saavidt angaar Byernes Fællesjorder og Græsning, og i Følge samme Vedtægt pløjer enhver Lodsejer, hvad han vil paa hans egen og til Fredning, Fællesgræsning frahegnede Skovskifter, uden at den ene maa bemægtige sig noget paa de andres Skovskifter, og det saalænge, indtil samtlige Lodsejere anderledes formener, raader eller og efter Omstændigheder andre Foranstaltninger ophæver denne Vedtægt. N. M. Linnet, Vejlbygaard, der stammer fra en nu nedlagt, større Gaard i Skærup, har Dokumenter, der omhandler disse Stridigheder. Ligeledes har han Brudstykker af en Byvedtægt fra Skærup fra 1756 samt et Bykort fra samme Tid. Jeg har offentliggjort begge Dele, Byvedtægten

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Vejle Folkeblad og Bykortet i Vejle Amts historiske Aarbog. — Paa sidste Side af Byvedtægten staar bl. a.: Anno 1757 den 22de Februar om Eftermiddagen vare samtlige Schjærup Bys Lodsejere forsamlede i Sognefogdens Mads Bulls Hus. Da enstemmig blev aftalt og vedtaget, at i dette Foraar skulde den Vang i Nørre Mark, som ligger „i Baarer" fra Kirken til Skovleddet fælles til Boghvede dette Aar, hvilken, som sagt, skal bestaa: 1. af Velde Kilde eller saakaldte „Kirke-Castrum" og det Norden for, 2. Oversandfald, 3. Haverkrogs-Skifte. — Iligemaade skal den ganske Linned Mark fælles i Aar til Boghvede, men ej længere være under Sæd end 4 Aar, da den igen skal udlægges til Græsning som tilforn, indtil den igen kan behøves til Sæd.

Søren Knudsen blev ogsaa antagen til Hyrde paa samme Vilkaar som tilforn, dog tilholdt at skaffe sig forsvarlige Folk til Hjælp, bedre end forrige Aar. — Da Jes Pedersen, Præstens Annexbonde, paastod, at eftersom han intet Skovstykke haver paa Linned, hvor han ingen Sæd saar eller avler som de andre i Byen, saa formente han, at Byens øvrige Lodsejere burde give ham nogen Vederlag for den Græsning, han paa Linned Mark efter sin Gaards Lod tilfalder, ligesom tilforn sket var, da Marken havde været under Sæd. Skulde de i al Mindelighed ej vilde bekvæmme sig til dette, paastod han, at Marken skulde blive til Fællesgræsning, som den hører til, hvis ikke, blev han aarsaget at andrage det for Amtets høje Øvrighed. — Den 28de Marts samme Aar var Lodsejerne atter forsamlede for at efterse og inddele Haverkrogs Skifte, som dette Aar skulde fælles til Boghvede. Da Jes Pedersens Paastand paa følgende Maade ikke alene for denne Gang, da Linned toges i Brug, men endog i de følgende Tider blev saaledes afgjort: at Annexgaarden skal til stedsevarende Brug have og beholde: 1. Det Stykke eller Kule paa venstre Haand paa Over-Linned straks inden for Leddet, imellem Fællesskovens Gærde til østre og Peder Qvistes Ager til vestre, 2. En Hovedager af 12 Alens Bredde for hver af de sydligste Agerender paa Over-Linned langs med det sydligste Dige og Gærde; 3. Det nordligste Stykke paa Skovbankefald næst Peder Qvists Ager til synder, saaledes som det findes beskaffen med det lidet Ellekær Vesten for under Banken ned til Svinholt Bakkeskæl. 4. Den liden Engslæt, som ligger udi det nordøstre Hjørne af Linned og til Fælled en Tid har ligget sammen med en Enghave til Vinding By, som er sket udi Mindelighed Manden til Vilje imod en liden Ydelse aarlig; men nu fra denne Tid skal

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

henhøre til Annexgaarden og altsaa skilles fra den Vinding Have ved et Gærde. — Anno 1758 d. 8de Oktober var samtlige Lodsejere forsamlede udi Niels Andersens Hus, da Husmændene betalte Græspenge af deres Kreaturer, hvoraf Lodsejerne, som manglede Køer i Kohaven, blev betalte. Da til fælles Deling blev over 1 Rdl. 12 Skilling, hvoraf hver stor Gaard fik 8 Sk., og hver af de andre 6 Sk. — Da der fejlede 8 Sk., som jeg kan fejle paa min Lod for at se de andre fornøjede. — Derefter gik de samtlige til Kappel-Ager, som i Aar blev udtaget til Boghvedesæd, hvor et lidet Stykke, som stedse haver været uddelt, straks inden Leddet paa højre Haand og til Smeden overladt; men nu ej forlanger, item et lidet Stykke paa venstre Haand næst ved Østergaards første Led, hvilket tilforn er bleven brugt af Skoleholderen, Bolshuset og Jens Ulf, strækker sig fra Vejen ud til Velling Gærde. Disse tvende Stykker blev straks delte mellem Lodsejerne. . . ."

1669 den 30te August foretog Ridefoged Jakob Lauridsen, og Skovriderne Morten Herning, Rønshave, og Thyge Jakobsen i Trelde Syn over Herredets Skove for at se, om der var Olden. I Tingbogen staar da: „Skærup Skov er 14½ Otting, deraf er Kronens 6 Otting, Præstens 1 Otting og Selvejerbønders 7½ Otting. Til hver Otting er lagt 1 Svin. Bondens Enemærke „Terslykke" er lagt for 2 Tal Svin, Bondens Enemærke „Skovhaven" lagt for 2 Tal Svin, nok Bondens Enemærke „Munkensbrødre" og „Svinshave" lagt for 1 Tal Svin. Bondens Enemærke „Mouskærshauge" lagt for 2 Tal Svin. Løkken ved Andkær Bondegaard lagt for 2 Tal Svin og Svinholt Skov for 6 Tal Svin o. s. v. — 1730 omtales Skovene saaledes (efter Indberetninger meddelte i Samlinger til jydsk Historie og Topografi 3dje Række, 6te Bind): „Skærup By og Svinholt har en god Bøgeskov med enkelte Ege, af hvilken Selvejerne i Skærup ejer en Del. — I Skærup Skov ligger en Planteskole besaaet med Agern, den er 5 Aar gammel og i god Fremvækst. Kohaven bør med Tiden sættes i Fred. Der er intet Tørveskær."

I Skærup Byvedtægts § 16 staar, at en Landmaalings Forretning fra 1732 viser, at Skærup By til Græsning er inddelt udi 14½ Otting, og at hver Otting skal nyde fri Græs udi Fællisgræsningen paa 8 fulde (voksne) Heste, 8 Køer, 8 andre fulde Fæhøveder, 8 fulde Svin og 12 Faar. Der var 17 Gaarde i Byen, og den største af disse, Østergaard, var paa 2½ Otting, Skærupgaard med Munkgaarden havde samme Størrelse, saa var der en Gaard paa 1⅛ og 3 paa 1 Otting

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hver, de andre var paa 3/4. 3/8 og 1/2 Otting. Munkgaarden var allerede 1756 delt mellem Fæstere, der hver regnes for 1/4 Otting. Der er altsaa da 20 Gaarde i Byen; men foruden disse er der en Del Huse og Bol byggede paa de forskellige Gaardes Grund. Paa Østergaards 8, Skærupgaards 6, Hans Nikolajsens Gaard 2, Peder Sørensen Qvists 2, Annexgaardens 3, Oluf Qvists 1 og paa Kronens Grund 4, deriblandt Skolemesterens. Det bliver altsaa 26 Bol og Huse.

Den 19de Marts 1756 lod man foretage Optælling af Byens Kreaturer, og Opgørelsen udviser, at der var 93 Heste, 9 2 Aars og 6 1 Aars Plage, 104 Køer, 53 4 Aars, 56 3 Aars, 55 2 Aars og 57 1 Aars Fæhøveder, der var 20 Svin over 2 Aar, 88 over 1 Aar, samt 99 Faar. Oberstløjtnant Bone Falch paa Skærupgaard har den største Besætning: 11 Heste, 2 Plage, 15 Køer, 17 Ungnød, 11 Svin og 15 Faar. Ditlev Markussen: 8 Heste, 1 Plag, 11 Køer, 19 Ungnød, 10 Svin og 14 Faar, Jes Pedersen paa Annexgaarden: 5 Heste, 2 Plage, 10 Køer, 22 Ungnød, 10 Svin og 18 Faar, Hans Nikolajsen: 6 Heste, 1 Plag, 8 Køer, 13 Ungnød, 7 Svin og 12 Faar, Abraham Jensen: 6 Heste, 1 Plag, 9 Køer, 19 Ungnød, 8 Svin og 9 Faar, Mads Bull: 4 Heste, 6 Køer, 18 Ungnød, 2 Svin og 5 Faar. Af Bolsmændene havde Peter Ravn den største Besætning nemlig 2 Heste, 1 Plag, 2 Køer, 3 Ungnød, 3 Svin og 5 Faar, Skolemesteren har 2 Køer, Byhyrden Søren Knudsen: 2 Køer, 1 Svin og 3 Faar, Stefan Skomager har 2 Køer, 1 Ungnød og 3 Faar. Der er 3 Skræddere: Peder Nielsen, der har 4 Faar, Niels, der har 2 og Hans, som har 1 Ko, 1 Svin og 4 Faar.

Paa en større Gaard i Skærup, der blev nedbrudt og udparcelleret 1858, den laa overfor Skolen i Hans Damkær Nielsens Toft, fortæller Sagnet, at en Dronning en Gang har staaet Lig. Dette er ogsaa rigtigt. Det er paa denne Gaard, N. M. Linnet, Vejlbygaard, er født, og mellem de mange gamle Papirer, han i sin Tid laante mig, var ogsaa et gulnet og af Ælde medtaget Stykke Papir, hvorpaa der stod prentet: „Da Man Skrev Syttenhundrede og Fyrretyve og Tre, I Maaneden tij Ottende, Et Konge Lig War Her at See! En Kronet Dronning Anne Sophie. Paa Claus Holm Hun Døde. Da Hendes Liig Herunder om Natten Hvilte Sig. Stor Ære Det Var For Schjerup og mig.“ Ditlev Marchussen.

Sagnet vil mene, det var Liget af Kirstine Munk, men ovenstaaende viser altsaa, at det er Anne Sofie Rewentlovs. Hun døde nemlig paa Klausholm, hvortil hun var forvist af sin Stedsøn Kong Kristian d. 6te, og hendes Lig blev derfra ført til Roskilde Domkirke.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Skærup Kirke ligger enligt Nord for Byen i Nærheden af Landevejen. Man har undret sig over den afsides Beliggenhed. Maaske er denne valgt af Hensyn til Beboerne i Svinholt. Hvis der har været en Kongsgaard i Skærup, og den har ligget paa det Voldsted, der synes at være Øst for Kirken, kan Kirkens Plads jo ogsaa godt være valgt af Hensyn til den. Sagnet fortæller jo ellers her som om saa mange andre Kirker, der er opført paa afsides liggende Steder, at Beboerne lod et Par Stude eller Køer koble sammen og bestemte, at hvor de fandtes Morgenen efter, skulde Kirken bygges, og saa fandt man dem, hvor Kirken nu ligger. Beliggenheden er ogsaa heldig valgt, Kirken ligger smukt med Skov og Eng i sin Nærhed. Kirkegaarden er omkranset af af gamle Træer og udenfor Kirkedøren staar et mægtigt Asketræ. Kirken, der har et Taarn, er smuk. Flere Medlemmer af den Hans Hansenske Famile er begravede i den. Derom fortæller de Ligtræer, som nu henstaa i Kirkens Vaabenhus. Paa disse læses:

I. „Erlig og fornumstig Mand Hans Hans-Søn død 1579 i Augustus og blev her begraven. Heer bygger vi Baarge oc stoer Fest, men heer er vi fremmet Gest. Vi tencker der mindst derpaa, som vi skulle evig Tid bo. Tien Gud og haalt hans Bud, Du bliver hans Baaren (Barn) evindelig. Amen. G : M : T. 1579.

II. „H. E. R. I. H. S. Herunder Hviler Salig Anne Olufs Dater, Salig Hans Hansens Høstru, som død Anno 1612 hendes Sjæl Gud have."

III. Her under hviler ærlig Mand o Wellom Søfrensen af Lystrup, Herredsfoget i Væster Lisbjerre Herret og Skrifver i Øster Lisbjerre Herret, som døde hos hans Svoger Hans Hansen i Skjærup Anno 1616 den 11te Augustus." For hans Gravsted skænkedes en Ager paa Bluesager til Kirken. Bluesager ses at være 60 Agre, der laa mellem Byen og Kirken. 3 af disse Agre kaldes 1761 Kirkeagrene. Det er sagtens dem, Kirken har faaet for Gravstedet. Det hedder, at Ageren skal tilhøre Kirken, saa længe Gravstedet tilhører Hans Hansens Gaard. — Paa en 4de Egeplanke staar: „Jeg er Opstandelsen og Lifvet. Her under liger begrafvet tou erlige Ægtepersoner: Hans Hansøn, fordom Delefoget i Holmans Herit, som døde 28de Juni 1631 oc Sofie Grøns Dater, som døde den 8. December Anno 1633. Gud gifve dennom med alle tro Kristne en glædelig Upstandelse Amen." Paa et Epitafium staar gentaget: „Anno 1631 — 28. Juni døde agtbare og velfornemme Mand Hans Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

kongelig Majestæts Delefoget i Holmans Herrit. Hviler inde i Coret for Alteret." — Kirkens Regnskabsbog, der begynder 1618 og slutter omkring 1660, er endnu i Behold i Arkivet i Viborg. I den ses, at sidstnævnte Hans Hansen fra 1618 til sin Død var en af Kirkens Værger. Efter ham var Peder Henriksen Rafn det til sin Død 1655, de 2 sidste Aar i Forening med sin Søn Jens Pedersen Rafn. De var begge Herredsskrivere. Peder Jensen Rafn og Peder Søfrensen Buck i Skærup opsiger 1ste Maj 1665 paa Herredstinget deres Bestillinger som Kirkeværger.

1631 hentes en Bygmester i Ullerup til at udbedre Kirkens Spir, der synes at være tækket med Spaan. Der er da en større Reparation ved Kirken. 1634 omtales Vaabenhuset som meget forfalden. 1636 udbedres Kirkens Blytag og dens Mure efterses. — Der er stadig større eller mindre Udbedringer ved Kirken i de efterfølgende Aar. 1651 opgives dens Korntiende til 4 Ørte Rug, 9 Ørte Byg og 5 Ørte Havre. Kvægtienden er samme Aar 3 Lam, 1 Kalv og 2 Grise. Til Kirken hørte en Del Jord, 1643 har Niels Hansen Thuesen og Anders Vinter hver nogle Agre i Fæste, 1651 har Anders Vinter kun 1 Ager og Niels Hansen Thuesen Resten. 1688 er den delt mellem Christen Tønnitzen og Hans Jensen, den første har 1 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn, og den sidste 3 Fdk. 2 Alb. 1733 har Regimentskvartermester Graae paa Brandtlund al Jorden, men det ses, at Hans Jensens Del før har været brugt af Laurs Christensens Enke, der var en Datter af Hans Hansen og fik Skærupgaard efter hans Enke. 1765 er Sognefoged Mads Jakobsen Buhl Bruger af det store og Hans Nikolajsen af det lille Stykke Kirkejord. Ja, 1733 er det lille Stykke endog delt i 2. — 1765 opgives Kirkens Tiende til 18 Tdr. 6 Skp. Hartk., og Kongetienden har samme Hartkorn. Kirketienden ejes 1786 af Nikolaj Poulsen af Follerupgaard, der solgte den til Lars Madsen i Svinholt 1791.

De gamle Gaarde i Skærup og Damkær. Gaardenes Beboere, Nr. (1688) og Hartkorn.

Gaard Nr. 1. Gl. Selvejergaard. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Skovskyld: 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1651: Peder Henriksen Rafn, Herredsskriver og Kirkeværge, død 1655, 1663 hans Enke, Anna, Peder Rafns, 1688: Jens Rasmussen Damkjær. 1722 overtager Sergent Mads Nielsen Ulf Gaarden ved at ægte Rasmus Jensen Damkjærs Enke, der er da 40 Fag Hus i god Stand og en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. Rasmus Jensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Damkjær havde overtaget Gaarden efter sin Fader 1704. Han var gift med Kirsten Jensdatter Brun. Det var sagtens hendes og Mads Nielsen Ulfs Datter, Hans Nikolajsen blev gift med, da han 1753 overtog Gaarden, Han var 1731 født paa Kølholt i Skibet Sogn. Hans Forældre var: Nikolaj Jonsen og Johanne Jepsdatter, hun var født i Vinding 1692 og var Datter af Gmd. Jep Nissen. — Hans Nikolajsen afstod Gaarden til sin Søn Nikolaj Hansen 1794, der 1829 solgte den til sin Svigersøn. Niels Pallesen. Da var Gaarden paa godt 6 Tdr. 4 Skp. Hartkorn. Niels Pallesen, der var født i Trelde, forstørrede Gaarden meget, og han flyttede den 2-3 Gange, oprindelig laa den omtrent, hvor Søren Lomholts Villa ligger, saa flyttedes den Øst for Landevejen, og endelig blev den flyttet hen til det Sted, hvor Skærup Østergaard omtrent har ligget i gamle Dage. Dette skete 1840, da Søren Augustinussens Gaard blev udparcelleret. — 1872 overtog Niels Pallesens Plejesøn, Mads Nielsen, Gaarden. Hans var Søn af Niels Madsen paa Gaard Nr. 5, og hans Moder var Søsterdatter af Niels Pallesens Kone. Mads Nielsen havde flere Tillidshverv; i en Del Aar var han bl. a. Formand for Smidstrup—Skærup Sogneraad. Han døde ugift 1906, og hans Broder Niels Nielsen købte saa Gaarden, hvis Hartkorn da var ca. 13 Tdr. Nu kaldes den „Østergaard".

Gaard Nr. 2: Hartkorn 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Anders Jensen, 1663 og 1688: Søren Nielsen Damkjær. Det er den østligste af de 2 Gaarde, der da laa i Damkjær. 1733 er Gaarden delt i 2, og Beboerne er Hans Nielsens Enke og Niels Christensen. Den sidste, der var født i Skærup, overtog Halvdelen af Hans Nielsens Gaard 1724. Fra 1740—63 har Olaf Sørensen Quist en Halvdel af Gaarden. 1763 er han og hans Hustru døde, og Ole Sørensen Quist, der hidtil har boet i Gaverslund paa et Selvejersted, Nr. 8, overtager saa Gaarden. Stedet overtages saa af Sønnen, Søren Olesen Quist. Efter Ole Sørensens Død faar Sønnen, Ole Olesen Gaarden. I den nyere Tid har den været ejet af Jes Quist. For en Del Aar siden blev den købt af Ejeren paa Nr. 12. Senere er Toften atter frasolgt og udparcelleret. En mindre Ejendom ligger dog i Nærheden af Gaardens gamle Plads. — Den anden Halvdel af Gaarden beboedes 1756 af Poul Jensen Koed, 1765—92 af Thomas Jørgensen, 1800—20 af Niels Hviid. Gaarden er nedbrudt og ligesom den anden Halvdel udparcelleret, men paa en Lod Vest for Damkær ligger dog en mindre Gaard, som siges at være en Parcel

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

af den. Den har været ejet af Thomas Hviid, og ejes nu af hans Svigersøn af samme Navn. Niels Hviids Efterkommere er altsaa endnu i Besiddelse af en Del af Gaarden. —

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1488: 9 Tdr 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyld: 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere; 1484: Herredsfoged Nis Pedersen, der blev Gaarden skænket af Kong Hans. 1547 fik Anders Hansen, Oluf Hansen og hans Brødre Gaarden (Samlinger til jydsk Historie og Topografi), som de i Følge kongelig Bevilling maa beholde for Livstid, de fik tillige en Gaard i Hvilsbjerg, en i Gaarslev og en i Dons mod en aarlig Afgift af 1 Td. Smør. Dog skal de holde Lensmanden paa Koldinghus med hans Folk om Natten en Gang aarlig med Øl, Mad, Hø, Havre og Strøfoder til Hestene. (Danske Kancelliregistranter 1535—30. S: 330—31). Mellem disse Brødre mener Dr. O. Nielsen, at Hans Hansen sikkert er underforstaaet. Noget senere anføres han som boende i Dons og som Ejer af en Gaard i Gaarslev. Den Anders Hansen i Skærup, som nævnes, mener Dr. O. Nielsen ikke efter Brevets Udtryk var Broder til Hans Hansen, men han antager, han har ejet Gaarden i Skærup, som Hans Hansen saa senere fik, idet Ydelsen af hans Gaard ogsaa var 1 Fdg. Smør. Den ældste Hans Hansen paa Gaarden, som døde i August 1579, var gift med Ane Olufsdatter, der sagtens er en Datter af ovennævnte Oluf Hansen, de havde 2 Sønner: Hans og Oluf. Som foran fortalt, havde Hans Hansen Tilsynet med Fiskeriet i Holmans Herred, derfor var hans Gaard fri for Tiende, Ægt og Arbejde. 1579 d. $^{19}/_{2}$ fik han Lov til at beholde Frihed for sin Gaard i Skærup mod at overlade Kongen sin Selvejergaard i Gaarslev. Han ejede desuden en Gaard i Damkær, den fik han af Kongen i Mageskifte for en Gaard i Bjært, desuden havde han en Gaard i Børkop, en Gaard i Ølsted i Hatting Herred. Privilegiet overførtes til hans Enke og Søn. Det eneste, der skulde ydes i Afgift af Gaarden, var 1 Td. Smør og 2 Ørtug Rug Hans Hansens Enke døde 1612. — Den anden Hans Hansen var Delefoged i Holmans Herred. Han erhvervede sig Frihedsbrev for sin Søn, men maatte herfor overlade Kronen sin Selvejerbondegaard i Ølsted. Han var gift med Sofie Grønsdatter. Han døde $^{28}/_{6}$ 1631, hun $^{8}/_{12}$ 1633. — Den tredje Hans Hansen, der var gift med Bodil Sørensdatter, fik 1627 Skøde paa Halvdelen af Gaarden i Skærup efter sin Fader, og 1638 købte han i Forening med en anden Selvejergaardmand i Skærup, Peder Henriksen Rafn, Munkgaarden i Skærup. I Lensregnskabet fra 1610, siger Dr. O. Nielsen, at det ses at være en Gaard,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

som har tilhørt den 1616 henrettede Adelsmand Hans Munch til Visselbjærg. Gaarden var fri for Landgilde, til den af Rigsraadet sattes for en aarlig Skyld af 1 Fdg. Smør. 1649 d $^{31}/_{8}$ fik Hans Hansen uden Vederlag Privilegiet overført paa en af sine Sønner, men han henviser til, at hans Fader har købt Friheden ved at overlade Kronen en Gaard i Ølsted. Det paalægges ham at holde Gaarden med Tagthus (Tegltag) og Hovstald vel ved Magt uden Kronens Bekostning. I Jordebogen fra 1634 ses, at Hans Hansen skylder 1 Otting Smør og 2 Ørte Rug. Desuden skal han holde Lensmanden med 20 eller 30 Heste, ihvor stærk han kommer. Tillige staar, at han i Forening med Peder Henriksen Rafn svarer 8 Skilling af Fiskeriet af en Aa fra Vinding Vad Bro til Børkop Mølledam. — Den 4de Hans Hansen, der ogsaa var Delefoged, som hans Fader og Bedstefader, ansøgte ogsaa om Skattefrihed for sin Søn. I Rentekammerets Betænkning af $^{16}/_{7}$ 1672 hedder det bl. a., at Hans Hansen boende i Skærup By i Koldinghus Amt, anholder allerunderdanigst om Konfirmation paa Frihed af Gaarden, han ibor, som hans Forfædre Mand efter Mand af samme Navn, Hans Hansen, har fra Kong Frederik d. II. Tid nydt og derpaa producerer Kristian d. IV. og Frederik d. III. salig, højlovlig Ihukommelse Benaadningsbreve, hvoraf bevises, at en af hans Forfædre har i Kristian d. IV. Tid givet for samme Frihed af en anden Gaard i Ølsted By, og som han skal have opbygget Gaarden, som i sidste Krig blev afbrændt og derover sat i Gæld, formoder han allerunderdanigst at nyde Konfirmation paa samme Frihed for sig og en af sine Sønner. Gaarden er ellers endnu beholden undtagen 1 Fdg. Smør, som han aarlig giver, som er udlagt til Ryttere, hvilken han og erbyder sig rigtig at betale hvert Aar". Kongen har paategnet Ansøgningen: „Hermed er jeg tilfreds". — Den 4de Hans Hansen fik altsaa Bevillingen paa Privilegiet overført paa sin Søn, men den fik ingen Betydning; thi hans eneste Søn, altsaa den 5te Hans Hansen, døde 1681 i sit nittende Aar. Faderen døde før 1691; thi da maatte hans Enke over for en af Regeringen nedsat Kommission bevise sin Ejendomsret til Gaarden. Denne kendte hendes Bevisligheder for gyldige. Der siges kun at have været en Selvejer mere i Koldinghus Amt, der havde samme Lykke. Enken afstod senere Gaarden til Datteren, Anne Hansdatter, som blev gift med Laurs Christensen. 1710 leverede han i Følge Fredericia Trinitatis Kirkes Regnskabsbog 10 Bjælker af Birketræ til et Kapel ved denne Kirke. 1721 ægter hans Datter, Inger Margrethe Laurits-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

datter, Fændrik Bone Falck, og 1722 overlader Laurs Christensens Enke baade Skærupgaard, Munkgaarden og noget Kirkejord, Nr. 4, til nævnte Datter og Svigersøn. Det hedder da om Bygningerne, at de ere i nogenlunde Stand. Bone Falck blev Oberstleutnant. Han døde i Juli 1761 — 68 Aar gl. Hans Datter, Ellen Marie Falck, der var født 1720, blev 1759 gift med Ritmester Blohm. De havde ingen Børn. Naar Ritmester Blohm døde, ved jeg ikke, men 1785 stiftede hans Enke et Legat paa 200 Rdl. til trængende i Skærup Sogn. Man fortæller forøvrigt, at hun skal have været noget af en Særling. 1792 solgte hun sine 2 Gaarde i Skærup til Christen Pedersen Slot af Vindinggaard, hun siges saa at være flyttet til Kristiansfeldt, her døde hun 1799. Sine Midler skal hun have skænket til Brødremenigheden, som hun havde sluttet sig til. Det er sagtens efter hende, man siden har kaldt Gaarden i Skærup for „Fruegaarden". Da Christen Pedersen Slot var bleven Ejer af Skærupgaard og Munkgaarden, begyndte han at sælge af Gaardens Enemærker, men derved kom han i Strid med de Skærup Bymænd, der paastod, at da Byens Jorder ikke var udskiftede af Fællesskabet, havde de Part i det solgte. De truede Christen Slot med Proces, det kom dog til Forlig, men 1805 solgte hans Søn Peder Christensen Slot Skærupgaard til Bymændene i Skærup, Munkgaarden var allerede da solgt til „Munkmændene", de fire Mænd, der havde den i Fæste. — Gaardmændene i Skærup lod saa Skærupgaard udparcellere og Hovedparcellen blev solgt til Peder Thomsen fra Gaard Nr. 11, hans Søn, Thomas Pedersen ejede den efter ham, og han afstod den til sin Søn, Peder Thomsen, der atter afstod den til sin Svigersøn, Jens Henriksen Ravn, Søn af Henrik Sørensen paa Gaarden Nr. 4. Han er nu Ejer af den gamle Selvejerbondegaard. I „Danske Atlas" fortælles, at der i gamle Dage var et kongeligt Jagthus, en Jagtstald og en Barfred eller Asylum ved Gaarden, men at Kongens Jagtstald og Barfreden blev afbrændt af en Polak i Svenskekrigen 1657—60. Købesummen for Skærupgaard var 1805 7000 Rdl. Gaardens Hartkorn var da godt 10 Tdr. — „Højlykke" paa Linnet var da solgt til Johan Andersen Frost, og „Terslykke" og „Munkensbrødre" til Jakob Nielsen og Peder Nielsen Ladegaard.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk, Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634: Peder Iffuersen, 1641: Peder Iffuersen Villadsen, 1663: Peder Vinter, 1670: Olle Christensen og Jens Vinter, 1688: Oluf Vinter, 1733: Christoffer Johansen og Peder Christensen Qvist, 1756: Poul Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Qvist og Peder Christensen Qvist. Gaarden kaldes da Qvistgaard. 1757 overtager Peder Ravns Søn, Niels Pedersen Ravn, f. 1727, den førstes Del af Gaarden og ægter Johanne Sørensdatter Qvist, hun var maaske en Datter af Søren Pedersen Qvist, som 1712 ægter salig Niels Terkildsens Enke Zidsel. Niels Pedersen Ravn døde 1790, hans Søn, Poul Nielsen Ravn, blev saa Ejer af Gaarden, han var født 1767. — En anden Søn, Søren Nielsen Ravn, f. 1761, blev Landmaaler og Gaardejer i Jelling. Fra ham nedstammer flere af Egnens kendte Mænd. — Peder Ravn i Skærup, som allerede 1720 ses at være gift, beboede et større Bol under Skærup Østergaard, er sandsynligvis en Sønnesøn af Herredsskriveren Peder Jensen Rafn. — Poul Nielsen Ravn afstod Gaarden til sin Svigersøn, Jørgen Jensen fra Egeskov, som atter solgte den til Svigersønnen, Henrik Sørensen, der flyttede Gaarden fra sin gamle Plads i Byen, hvor Købmand Smith nu bor, til Skoven Nordvest for Byen. Nu kaldes den „Havgaard" og ejes af Henrik Sørensens Svigersøn, Adolf Buhl fra St. Velling, som 1918 er bleven Sognefoged.

Den anden Halvdel af Gaarden fik Peder Christensen Qvists Søn efter ham, han hed Christen Pedersen Qvist, han er Ejer af Gaarden 1770. 1818 ejes den af Hans Kristian Jørgensen, det er sagtens ham, der har ladet den flytte ud af Byen. Han boede senere paa Gaarden „Enemærke", og sandsynligvis er denne Gaard og Niels Pedersens Gaard paa Linnet Mark, hvortil man siger, Gaardens gamle Stuehus blev flyttet, Parceller af Gaarden. — Enemærke ejedes 1845 af Jens Pedersen Pagh; af senere Ejere kan nævnes Søren Udesen og dens nuværende Ejer Jens Ladegaard. — Enemærket, hvorpaa Gaarden er bygget, har vistnok tilhørt Skærup Østergaard, og dets gamle Navn var „Moustkærshave".

Ved Skiftet efter Niels Pedersen Ravn 1791 nævnes 3 Sønner og 1 Datter. Hver af Sønnerne tillægges i Fædrenearv 46 Rigsdaler, og Datteren Halvdelen deraf.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk., Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634: Jens Nielsen Bull, 1641 og 1660: Mads Jensen Bull, 1663: Jens Sørensen Bull. Han bebor ogsaa Gaarden 1688. 1733 er hans Søn Niels Jensen Bull Fæster af den. 1748 er baade han og hans Hustru døde, og Gaarden overtoges saa af Sønnen, Jens Nielsen Buhl. Paa Gaarden er da 40 Fag Hus, og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 5 Ungnød og 3 Faar. Han døde kort efter, og 1749 overtog Mads Jakobsen Bull Gaarden. 1756 var han Sognefoged, 1765 fik Niels Madsen fra Smidstrup Gaarden,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

som han købte til Selveje, 1805 har hans Enke Gaarden. Hun solgte den til sin Svigersøn, Mads Hansen, Søn af Hans Nikolajsen paa Gaard Nr. 1. Han ejede den i første Halvdel af det 19de Aarhundrede og afstod den 1850 til sin Søn, Niels Madsen. f. 1822. Han var en af Egnens kendte Mænd, i mange Aar var han Amtsraadsmedlem, han var medvirkende ved Oprettelsen af Vinding Højskole og Landbo-Spare- og Laanekassen for Vejle Opland, i hvis Bestyrelse han ogsaa sad. — Niels Madsen forstørrede Gaarden meget betydelig, navnlig ved Udparcelleringen af Nr. 17 og Nr. 14, saa den i hans Tid blev den største i Byen med godt 13 Tdr. Hartkorn. 1894 solgte Niels Madsen Gaarden til sin Søn, Hans Damkjær Nielsen, som endnu ejer den. Niels Madsen døde 1894.

Nr. 6 er et Bol, hvortil 1688 er 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn. Beboere: 1634: Poul Søfrensen, 1641: Jens Thomsen, 1663—70: Peder Sørensen, 1688: Poul Frost, 1756—65 hedder Fæsteren Peder Hansen Krejberg, 1770 ejes det af Las Thomsen. Dets senere Ejere kender jeg ikke, det regnes som hørende til Damkær. — Peder Nielsen Frost, som 1762 overtager Halvdelen af Nr. 10, er sandsynligvis herfra.

Nr. 7 er Munkgaarden. Dens Hartkorn er 1688: 5 Tdr. 5 Skp. Skovskyld: 3 Fdk. Beboere: 1634: Hans Munk, som før ham Knud Jensen, og før ham Thommas Jensen paaboede. Den var fri for Landgilde, til Rigsraadet idømte den til at betale 1 Fdk. Smør. 1638 blev den købt af Hans Hansen og Peder Henriksen Rafn. 1641: Jens Pedersen Munk, 1663: Hans Hansen, 1688: Anna Hansdatter, vistnok en Søster til Hans Hansen. 1756 er Gaarden delt imellem 4 Fæstere: Anders Jørgensen, Anders Christensen, Christen Sørensen og Niels Ladegaard. 1845 ejes Gaardene af Lars Hansen, Mikkel Nielsen, Johan Ladegaard og Hans Ravn. Den ene af Gaardene er for mange Aar siden nedlagt og udparcelleret. Mikkel Nielsens og Hans Ravns Gaarde er for en Del Aar siden udflyttede Vest for Byen ved Horsted Vejen. Mikkel Nielsens Søn, Henrik Mikkelsen, udflyttede den ene, der nu ejes af hans Søn, Martin Mikkelsen, og Hans Ravns Enke udflyttede den anden, der siden jævnlig har skiftet Ejer, nuværende Ejer er Rasmus Daugaard. Kun Lars Hansens Gaard ligger paa sin gamle Plads. Den har været ejet af Mads Pallesen, nu er hans Søn, Johannes Pallesen, dens Ejer. Munkgaardene havde deres Marker delte i mindre Lodder langs den nordlige Side af Horstedvejen. Men ved Udflytning af de 2 Gaarde, fik de Lodderne samlede. — Den Vej, som

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

fører fra Skærup By Øst for Munkgaarden efter Landevejen og Kirken, kaldes „Munkfuet". En Mark Øst for Skoven „Kohaven" kaldes „Munkensbrøde". Den har derfor rimeligvis en Gang hørt til Munkgaarden.

Nr. 8. Hartkorn 1688: 14 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb, Skovskyld: 2 Skp. Det er den gamle Selvejerbondegaard, som kaldes Østergaard. 1634 ejes den af Jens Andersen og Søfren Hansen, 1641—61 af Jens Pedersen Rafn, 1641 var han Sandemand, senere fik han Herredsskriverbestillingen efter sin Fader, Peder Henriksen Rafn. Som foran er omtalt, blev Østergaard afbrændt og ødelagt i Svenskekrigen, Jens Pedersen Rafn med Hustru, Kirsten Lauritsdatter, og nogle af Børnene flygtede til Vejle, og her døde han 1661. Skiftet efter ham omtales i Tingbøgerne. 1670 kom Østergaard eller i det mindste Halvdelen af den under Nebbegaard. I Matriklen fra 1688 staar Jens Pedersen Rafns Søn, Herredsskriver Peder Jensen Rafn, rigtignok opført, som om han har hele Gaarden; og i en Jordebog fra Koldinghus fra 1663 staar Jens Pedersen Rafn endnu opført som dens Ejer, men der er tilføjet „senere Peder Rafn og Jens Lauridsen paa Nebbe, Gaarden var altsaa delt i 2 Gaarde, og de var lige store. Paa den Gaard, som Peder Rafn havde, boede senere en Del fornemme Folk. — Den flyttedes ud Øst for Byen i Nærheden af det gamle Lunde Møllested, og en senere Ejer af Gaarden og Møllen opkaldte den efter sig og gav den Navnet Brandtlund (Pastor Junges Beskrivelse). En af Ejerne af Brandtlund, jeg ved ikke hvilken, købte dog Gaarden i Byen fra Nebbegaard, og den fæstedes saa bort. 1712 bor Skovrider Ingvard Jakobsen paa Brandtlund, han var Svoger til Sognepræsten i Vinding, idet han var gift med hans Søster Anna Andersdatter. Han var gift 2 Gange, hans første Hustru døde 1710. En Søn af ham var den senere Sognepræst i Smidstrup og Skærup, Jakob Ingvardsen Elling, der var født paa Brandtlund 1714. Faderen døde dog allerede 1716. Han blev begravet 6te Maj. — Hans Eftermand paa Gaarden var Skovrider Johan Brandt, der døde 1740; 1722 købte han Hvilsbjærggaard ved Andkær og Lunde Møllested i Skærup efter Johan Ludvig von Mühlen. Paa Hvilsbjærggaard er da gode forsvarlige Bygninger, opførte 1718 efter en Brand. Skovrider Ingvard Jakobsen var ogsaa i Følge „Trap Danmark" en Tid Ejer af Hvilsbjærggaard. 1719 overtager Lorents Müllengraf i Følge Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol Johan Brandts Gaard i Skærup, samt Kirkejorderne Nr. 16 og 19. Han skal selv anskaffe Besætning. 1733 har Regi-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mentsqvartermester J. Graae baade „Brandtlund“ og Kirkens Jorder. Skovrider Johan Brandt har derimod Halvdelen af Gaarden Nr. 11 i Skærup i Fæste. (En Jordebog i Rigsarkivet fra 1733). 1734 overtager Major Dislow Brandtlund efter Qvartermester J. Graae. 1739 faar Johan Dypont fra Fredericia Gaarden efter Majoren. 1747 synes Jægermester Bachmann at have boet paa Gaarden. 1756 ejes den af Major Johan Moldrup, f. 1710 død 1762, og efter ham af hans Søn Ritmester, Junker Peder Moldrup, 1765 overtager hans Eftermand Jakob Passov baade Brandtlund og Østergaard. Efter ham var Wildenradt en kort Tid dens Ejer, omkring 1774; saa havde Knud Foersom den til 1792, da han solgte den til Zønnike Møller, som solgte den til Anders Madsen; 1815 blev største Delen af Gaarden udparcelleret. Der blev kun en Hovedparcel paa godt 3 Tdr. Hartkorn tilbage. 1830 ejes den af Rasmussen. Senere er ogsaa denne Gaard nedlagt. Nu staar kun nogle gamle Lindetræer paa Bakkeskraaningen, hvor Gaarden laa.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld 2 Fdk. Beboere: 1634 og 41: Lauge Madtzen, 1663: Hans Laugesen, 1688: Jens Jensen Smed, 1733: Ole Jensen, 1765 indgaar Povl Augustinussen fra Brøndsted i Ægteskab med hans Datter Marie Olufsdatter og faar saa Gaarden. Han dør 1817 — 76 Aar gl., og hans Eftermand paa Gaarden er Sønnen Augustinus Povlsen. Efter ham fik hans Søn, Søren Augustinussen Gaarden, som han 1839 solgte til Niels Pallesen paa Gaard Nr. 1. — Gaarden blev da udparcelleret; men Niels Pallesen nedbrød saa sin Gaard og flyttede den til et Sted i Nærheden af, hvor Nr. 9 laa. Det maa være paa Gaarden Nr. 9, at Jakob Nielsen boede, som omtales i Synsforretningen fra 1663, saa han maa have haft Gaarden mellem Hans Laugesen og Jens Jensen Smed. En Søn af Søren Augustinussen er den kendte Gaardejer Augustinus Sørensen i Dons.

Gaarden „Sønderlund“, der er bygget omkring 1820 af en Broder til Søren Augustinussen, der hed Povl, bestaar vist af Parceller, som forhen har hørt til Gaardene Nr. 8 og 9. En Datter af Povl Augustinussen, Magdalene, var først gift med Peder Madsen, og efter hans Død med Peder Munkholm, hvis Søn, Povl Munkholm, er dens Ejer. — Povl Augustinussens Kone var en Datter af Jens Pedersen Lomholt i Damkær. Hun hed Karen og kaldtes almindeligst Karen Povls. Hun var kendt paa Egnen som Kogekone, og endnu paa sine gamle Dage kogte hun ved Gilder.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb, Skovskyld: 2 Fdk. Det er den vestligste af de 2 gamle Damkær Gaarde. Beboere: 1634: Jep Rafn, 1641 og 63: Niels Jensen Bull, senere Peder Sørensen og Niels Rasmussen, 1680: Jens Rasmussen og Rasmus Jensen. (1720 beboes Gaarden af Hans Nielsen og Jørgen Christensen, og da hedder det i Sessionsprotokollen, at deres Tilstand er armelig. De har hverken Bæster, Kvæg eller Sædekorn. Der tilstaas dem Hjælp til Plovbæster og Sædekorn. Disse Mænd ses dog at have boet paa Nabogaarden Nr. 2). 1688 har Jens Olufsen Gaarden samlet, men 1733 er den delt mellem Jens Christensens Enke og Kristen Jensen. 1734 overtager Kristen Jørgensen den ene Halvdel af Gaarden efter sin Moder, Maren Andersdatter. 1762 overtager Peder Nielsen Frost af Damkær Gaarden, idet han ægter Kristen Jørgensens Datter, Maren Kirstensdatter. Peder Nielsen Frost har saa Gaarden til 1792, da hans Datter, Kirsten Pedersdatter, indgaar Ægteskab med Peder Hansen, Søn af Gmd. Hans Jensen paa Gaard Nr. 1 i Egum. Han var dog kun en kort Tid Ejer af Gaarden, saa døde han*) og Enken indgik saa 1794 i nyt Ægteskab med Jens Pedersen Lomholt af Store Velling. Efter ham havde Sønnen Peder Jensen Lomholt Gaarden, og han afstod den til sin Søn Jens Pedersen Lomholt. Han solgte den til sin ældste Søn, Peder Jensen Lomholt, og da han døde ugift, overtog Broderen, Søren Jensen Lomholt, den efter hans Død. Han solgte saa „Vestervig". 1916 solgte Søren Lomholt imidlertid Gaarden til Hansen, som endnu ejer den. Søren Lomholt var i en Del Aar Formand for Skærup Sogneraad. Nu er han Medlem af Fredericia Skatteraadskreds. Da han havde solgt Gaarden, købte han nogle Tdr. Land af sin Nabo, Poul Smith, og lod opføre en Villa, som han kalder „Gimle". Den ligger, hvor Gaarden Nr. 1 engang laa. Den østligste Del af Gaarden har haft følgende Beboere: 1743 ægter Jens Christensens Enke, der har 5 smaa Børn, Lars Pedersen fra Brejning. Besætningen bestaar da af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 3 Faar. Lars Pedersen dør kort efter, og Morten Jensen fra Andkær faar saa Gaarden 1744, sagtens ved at ægte Enken. En Søn, Christen Mortensen, maa have faaet Gaarden efter ham. Hans Eftermand var Sønnen, Morten Christensen, der var gift med en Datter af Poul Nielsen Ravn paa Gaard Nr. 4. Sønnen, Povl Mortensen, fik Gaarden efter Morten Chri-

*) Min Mormor var en Datter af ham.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

stensen, og han afstod den til sin Søn, Martin Povlsen Ravn, der forstørrede Gaarden ved Indkøb fra Gaardene Nr. 13 og 2. En Tid havde han og hans Fader et Teglværk Vest for Byen ved Landevejen. Martin Povlsen døde i en ung Alder, og hans Enke, Marie Thomsen Sørensen, Datter af Thomas Sørensen i Smidstrup, indgik efter hans Død i Ægteskab med Povl Schmith fra Smidstrup. Han er nu Gaardens Ejer. En Søn af Martin Poulsen er Præst i Faaborg. Damkær har rimeligvis Navn efter Damme og Kær, som har været i de 2 Gaardes Nærhed. Markerne her er rige paa Væld, og fra et af disse, der findes Vest for Byen ved Siden af Landevejen, forsynes Gaardene i Skærup og Damkær med Vand. Den gamle Landevej gik lidt vestligere end den nuværende og ved den laa Skærup Fattighus, der forsvandt, da Fattiggaarden i Tyvkær oprettedes. Nogle af Fattighusets sidste Beboere var en tyvagtig Familie, som man havde givet Tilnavnet „Hund".

Øst for Damkær har nogle Mænd for en Del Aar siden opført et større Teglværk, som efter Stedet, hvorpaa det er opført, kaldes „Rugholm".

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk., Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634: Jes Thomsen, 1641: Hans Søfrensen, 1663: Niels Pedersen, senere Jens Ollesen, 1688: Peder Sørensen Qvist, 1724 er Fæsteren af Gaarden, Bennet Andersen, gaaet i Armod. Gregers Mortensen fra Andkær faar den saa i Fæste; af Besætning er der kun 2 Bæster, og der er 30 Fag Hus. 1744 overlader Gregers Mortensen Halvdelen af Gaarden til Skovfoged Ditlev Markussen, der er Fæster af Gaarden Nr. 17. — 1733 er Skovrider Johan Brandt Fæster af denne Halvgaard. Efter at Ditlev Markussen var bleven dens Fæster, blev den lagt under hans Gaard. — Den anden Halvgaard fik Gregers Mortensens Søn, Thomas Gregersen, efter ham, han har den 1756 og 1770; 1792 er hans Enke Ejer af Gaarden. Hun afstod den senere til Svigersønnen Niels Pedersen Lomholt fra Velling. Senere Ejere har været Mads Thomsen, Thomas Madsen og Niels Peter Thomsen, som i 44 Aar har været Sognefoged. For et Par Aar siden afstod han Gaarden til sin Søn, Thomas Thomsen, der nu er dens Ejer. — Siden 1724 har Slægten boet paa Gaarden.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634: Anders Hansen Munk, 1641: Hans Mikkelsen og Jens Pedersen, 1663: Jens Pedersen, det maa være ham, der i Tingbøgerne kaldes Lille

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jens Pedersen (se om ham foran). 1688: Mikkel Jensen. 1733 er der 2 Fæstere, nemlig Niels Mikkelsen og Iver Rasmussen. — I sidste Halvdel af det 18de Aarhundrede var Sognefoged Abraham Jensen først dens Fæster og senere dens Ejer. Han var en Søn af Jens Sørensen paa Gaarden Nr. 2 i Egum og var gift med en Datter af Gmd. Jens Hansen Ravn i Brejning. Omkring Aaret 1800 ejedes Gaarden af hans Søn, Jens Abrahamsen, som atter omkring 1850 afstod den til sin Søn, Sognefoged Jens Ravn Jensen. Han flyttede Gaarden fra sin gamle Plads Øst for Nr. 5 til sit nuværende Sted, og den fik her Navnet „Ravnsminde". Den gamle Gaard maa være nedbrudt omkring 1870. Jeg kan mindes, at der var saa mange Storkereder paa dens Huse. Jens Ravns eneste Datter blev gift med Thomas Thomsen fra Erritsøgaard. For en Del Aar siden solgte han Gaarden til Kirkebye, der frasolgte en Del af dens Jorder, bl. a. den Jord, Thomas Thomsen havde købt fra Gaarden Nr. 2 i Damkær. — Kirkebye solgte Gaarden til Konradsen, der nu ejer den. Han er Søn af afdøde Pastor Konradsen i Hverring.

Nr. 13. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Maa være det Bol, eller den Otting Jord paa Skærup Mark, som Raadmand Henrik Pedersen Rafn i Kolding omkring 1660 var Ejer af, og som hans Søn, Johan Rafn i Kolding fik efter ham. I Jordebogen fra 1663 staar, at Henrik Rafns Oldefader købte Jorden af Iffuer Pedersen i Børkop. Ved Oldefader forstaas vist i Datidens Sprogbrug Bedstefader. — 1688 hedder Brugeren af Bolet Jens Roed, 1733 har Niels Nielsen Gaarden i Fæste, 1744 afstaar hans Enke den til Sønnen, Søren Nielsen. Der er da 26 Fag Hus, og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer og 4 Ungnød. 1756 boer Søren Nielsen endnu paa Gaarden, men 1765—80 hedder Manden paa den Niels Andersen Solberg, 1792 hedder Ejeren Niels Andersen Møller. 1796 blev Søren Pedersen Lomholt fra Velling dens Ejer. I hans og maaske ogsaa i hans Formands Tid var der vist lidt Krohold paa Gaarden, der laa ved den daværende Landevej. Søren Lomholts Datter blev gift med Hans Madsen, Broder til Niels Madsen paa Gaarden Nr. 5. Han blev saa dens Ejer. I hans Tid blev Gaarden betydelig forstørret, saa den blev en af de største i Byen. Hans Madsen afstod Gaarden til sin Søn, Søren Hansen Lomholt. Han boede paa Gaarden i en Del Aar, saa udparcellerede han den. Han opførte bl. a. en ny Gaard paa sin Mark Kollet ved Landevejen Sydvest for Kirken og kaldte den „Kollet-gaard". Her boede han i nogle Aar, saa solgte han den til

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Landbrugskandidat Grøngaard, der endnu har den i Eje. — Hvor den gamle Gaard laa, ligger endnu en mindre Gaard, der har haft forskillige Ejere, siden Søren Lomholt solgte den.

Nr. 14. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Niels Poulsen, 1663: Poul Nielsen, 1670: Poul Nielsen og Peder Mortensen, 1688 har den sidste den alene. 1733 hedder Fæsteren Peder Sørensen Qvist, han har ogsaa Gaarden 1756. Senere Beboere: Søren Olesen, Ole Sørensen og Mads Olesen 1830 og 1846 Hans Poulsen og Mads Povlsen. — Omkring 1870 blev Gaarden solgt, og dens Bygninger nedbrudt. Den laa Øst for Skolen omtrent lige over for Nr. 5. — I Stedet for denne Gaard blev opført en ny Gaard Øst for Byen i Nærheden af Børkop Mark. Den fik Navnet „Fredenshaab", og dens første Ejer var Søren Nielsen, som var en Søn af Niels Madsen. Efter Søren Nielsens Død ægtede hans Enke Marinus Jensen, Gaardens nuværende Ejer. — Nr. 14 hørte til Kolding Hospital. Undertiden ser jeg, man forhen har kaldt den „Kronens og Kirkens Gaard".

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Det er Skærup Annexgaard. Beboere: 1663: Jes Pedersen, 1704 overtager Sønnen, Peder Jessen, Gaarden og holder Bryllup med Anna Jepsdatter, Datter af Jep Nissen paa Gaard Nr. 12 i Vinding. Peder Jessens Søn, Jes Pedersen, der bor paa Gaarden 1756, faar Gaarden efter Faderen. 1761 holder hans Datter Bryllup med Morten Pedersen Quist, og hans Søn, Peder Mortensen Quist, er 1830 dens Ejer. Hans Sønner, Kristen og Hans, delte 1861 Gaarden. Kristen beholdt den gamle Gaard i Byen, som for godt en Snes Aar siden afstodes til hans Plejedatter og hendes Mand, Søren Nielsen Kring fra Grejs; for et Aar siden solgte han Gaarden til til Jens Henriksen Ravn paa Nr. 3. Han har bl. a. solgt Gaardens Toft med nogle paastaaende Bygninger, saa nu er der kun en mindre Ejendom paa Gaardens Plads. Hans Quist byggede en ny Gaard paa den vestlige Del af Gaardens Mark. Denne Gaard har man i den senere Tid kaldt „Vestervig". Hans Quist havde ingen Børn. Han solgte Gaarden til sin Kones Brodersøn, Søren Jensen Lomholt fra Damkær. Da hans Broder Peder døde, overtog han sin Fødegaard og solgte Vestervig til den nuværende Ejer, Jens Jensen fra Thyregod. Da Søren Lomholt fratraadte som Sogneraadsformand, blev Jens Jensen hans Efterfølger. Annexgaardens Jorder er Tid efter anden udparcelleret, saa der nu er mange Ejere af den Jord, der forhen hørte til Gaarden.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 16 er et Bol, som tilhørte Kirken. 1688 var dets Hartkorn 1 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 1 Fdk. 1663 er Bolet beboet af Niels Hansen Thuesen, hvis Søn Niels Nielsen Thuesen omkring 1670—90 bliver Fæster af Gaarden Nr. 3 i Svinholt. 1688 hedder Bolets Fæster Christen Tønnitzen. Senere har de forskellige Beboere paa Brandtlund det i Fæste. Omkring 1770 er Jorden fæstet bort til Niels Madsen og Skoleholderen. 1663 er der Bygninger paa det, men hvor de har ligget, vides ikke.

I Byen er et Par andre Bol. Et af dem er 1634 beboet af Peder Nielsen Quist, 1641 af Christen Pedersen Quist, 1663 af Terkild Madsen, senere af Peder Christensen Quist, der beboer det 1688. 1712 er der en Søren Pedersen Quist, som holder Bryllup med salig Niels Terkildsens Enke, Zidsel, muligvis er han en Søn af Peder Christensen Quist. 1688 var dette Bols Hartkorn 2 Fdk. 1 Alb. Et andet Bol, som hører til Kirken, har 1688 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn og beboes af Hans Jensen, det er vistnok 1634 og 1641 beboet af Mikkel Søfrensen, 1663 af Søfren Andersen Knude. Senere af Søfren Pedersen. Disse to Bols Historie kender jeg ikke. Det sidste ses dog senere at være delt i 2 Parceller.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyld: 2 Fdk. Beboere: 1634, 41 og 63: Peder Søfrensen Buck. 1663 var han Præstens Medhjælper. Hans Søn, Hans Pedersen Buck, fik Gaarden efter ham, og da han døde 1729, blev hans Enke, Karen Jensdatter (død 1732), der var Søster til Gmd. Hans Jepsens Kone paa Gaard Nr. 12 i Vinding, den 20de Oktober s. A. gift med Skovfoged Ditlev Markussen, han var vist fra Vinding, og han blev saa Fæster af Gaarden. Som Enkemand ægtede han 2den Gang 1735 Karen Sørensdatter. Ditlev Markussen fæstede 1744 Halvdelen af Gaarden Nr. 11 og lagde den sammen med sin Gaard. Han døde 1762 i en Alder af $68^{3}/_{4}$ Aar. 1743 var det, at Dronning Anna Sofie Rewentlovs Lig en Nat stod i hans Gaard. Han synes at have været en virksom Mand. Hans Søn, Markus Ditlevsen, fik Gaarden efter ham. Han var Sognefoged og blev 1765 gift med Søren Gregersens Datter, Maren Sørensdatter af Vinding. Hun var Enke efter Gmd. Niels Thomsen af Kølholt i Skibet Sogn. Markus Ditlevsen døde 1806 i en Alder af 70 Aar. Han havde da solgt Gaarden til sin Søn, Niels Markussen, som endnu var dens Ejer i første Halvdel af det 19de Aarhundrede. Efter ham havde hans Søn Markus Nielsen Gaarden. Efter hans Død omkring 1858 blev Gaarden solgt og udparcelleret.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Den Vandmølle, østlig i Skærup Sogn, som nu kaldes Brandtlund efter Gaarden, som forhen laa i dens Nærhed, og hvortil den en Tid hørte, kaldtes i gamle Dage Lunde Mølle, sagtens fordi den laa i en Lund. Vejen forbi den mellem Skærup og Børkop kaldtes „Tingvejen". Den førte nemlig til det nærliggende Holmans Herreds Tingsted i Skoven „Bjærgkrog" paa Andkær Mark. — Lunde Møllested kom, som foran omtalt, i Frederik d. II.s Tid under Kronen, senere maa det være kommen i privat Eje; thi 1723, da Skovrider Johan Brandt køber Hvilsbjærggaard, hører det dertil. 1744 fæster Ritmester Moldrup paa Brandtlund Stedet, hvorpaa er 18 Fag Hus, Hartkornet er 5 Skp. 2 Alb., men med en Eng og Mølleskoven 6 Skp. 2 Alb. Af Beboere paa Møllestedet nævnes 1634, 41 og 63: Anders Madsen, 1666 nævnes Las af Lunde Mølle, 1680: Niels Rasmussen, 1709: Jep Olufsen, 1728: Madam Maren Jespersdatter Holt. — Møllens senere Beboere kender jeg ikke, men jeg ved, at den i en Del Aar havde samme Ejer som Børkop Mølle. Den nuværende Ejer af Brandtlunds Mølle, Thomas Thomsen, har ejet den i en Række af Aar. — Historikeren Suhm vil mene, at Kong Hans er født paa Brandtlund. Det maa i saa Fald være paa Møllen; thi Gaarden er, som foran nævnt, af langt senere Oprindelse.

Svinholt By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Jakob Jensen, 1641 og 63: Niels Jakobsen, senere Peder Nielsen (han var Præstens Medhjælper), 1688: Jens Pedersen og Niels Olufsen, 1733: Jakob Pedersen, 1765: Hans Nielsen. 1768 solgte Hans Nielsen Gaarden til Terkild Hansen, 1794 solgte Niels Madsen den til Jakob Sørensen, hans Eftermand var Niels Jakobsen; Hans Sørensen fra Vinding var vist næste Ejer. Af senere Ejere kan nævnes „Lille Kristen" og hans Søn, Hans Kristensen, der solgte den til Slagers og købte Jensgaard i Tyvkær. — Petersen var derefter i mange Aar dens Ejer, saa fik Ulbæk fra Laage den. Han kaldte den „Svinholtgaard". Efter ham overtoges den af Livsforsikringsselskabet „Hafnia", som solgte den til Smidt, som nylig har solgt den. — Dens nuværende Ejer er Lorentzen fra Tamdrup Bisgaard.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Poul Søfrensen, 1641: Søfren Jakobsen, 1688: Knud Pedersen og Peder Madsen, 1720: Jes Pedersen, død 1729, 1733: Jakob Jørgensen, død 1757 — 73 Aar gl., 1765

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

af Niels Madsen. 1787 solgte Niels Madsen Gaarden til Lars Madsen. Efter ham havde hans Søn Hans Larsen Gaarden, som han gik fra. Den købtes saa af Ole Pedersen, der afstod den til sin Svigersøn, Jørgen Mortensen fra Horsted, som var Ejer af Gaarden i mange Aar. Hans Søn, Ole Jørgensen, fik den efter ham, han solgte den til Terkildsen, som kaldte den „Svinholt Ladegaard". Han solgte Gaarden med Undtagelse af Skoven og et Par mindre Lodder til sin Nabo, Hans Dahl, paa Nr. 3, der siden driver Gaardene under et. Skoven købte Jens Peter Jørgensen, hvis Gaard og Torups Sted forhen er skilt fra Gaarden. — Lars Madsen var en Tid Ejer af Skærup Kirke.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere og Brugere: 1634 og 41: Anders Jensen, 1663—80: Borgermester Jørgen Staalsen i Vejle, 1663 klager Værgerne for Skærup Kirke, Peder Jensen Rafn og Peder Søfrensen Buch, paa Herredstinget over, at han endnu ikke har betalt sin Kirkeskat for 1661 nemlig 2 Skp. Rug, 5 Skp. Byg og 4 Skp. Havre. 1689 er Niels Nielsen Thuesen, Søn af Niels Hansen Thuesen i Skærup, Fæster af Gaarden, thi han indgaar da i Ægteskab med Karen Bendixdatter, f. 1662 i Vinding og Datter af Gmd. Bendix Nielsen. Niels Nielsen Thuesen døde 1698; da holdes der Skifte efter ham. Der er da af Bygninger tre Længer, der er ret gode, og en Besætning af 4 Heste, 6 Køer, 4 Stude, 12 Ungnød, 14 Faar, 7 Lam, 6 Svin, 4 Gæs og 14 Gæslinger. Enken sad saa med Gaarden til hendes Søn, Bendix Nielsen, f. 1694, 1726 overtog den. Han blev da gift med Peder Jessens Datter, Anne, f. 1705, paa Annexgaarden i Skærup; Bendix Nielsen døde 1760; men først 1764 overtog Sønnen, Peder Bendixen, Gaarden, som da havde 44 Fag Hus; men kun en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer og 10 Faar. Peder Bendixens Søster, Karen, f. 1736, blev 1762 gift med Peder Zachariassen paa Gaarden Nr. 16 i Vinding. 1783 afstaar Peder Bendixen Gaarden til Jens Madsen Møller, der vist var hans Svigersøn. De efterfølgende Ejere har været: Mads Jensen Møller, Hans Ravn, der blev gift med Formandens Enke, saa Hans Ravns Svigersøn, Hans Udesen Dahl fra Herslev, og nu dennes Søn Hans Dahl.

Et Par Gange ses der at have været Stridigheder mellem Beboerne i Svinholt og Indbyggerne i Vejle om Retten til Løget Mark (Vejle Søndermark). Bønderne i Svinholt paastod, at Løget Mark og Skov fra gammel Tid tilhørte dem. Det hedder derfor hos Vorsaae, at de i mange Aar havde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

foruroliget Vejle Bys Hyrder, naar de vogtede Kvæget paa denne Mark. De overfaldt dem endog med skarpe Vaaben, saarede nogle af dem og drev dem paa Flugt. Bønderne sagde, at de vilde forsvare deres Ret, det koste, hvad det skulde. Lensmanden paa Koldinghus, Kasper Markdanner, fik de til at tage deres Parti. Der blev Proces mellem de stridende Parter, og endelig nedsattes en Kommission til at paadømme Sagen, og den 21de August 1607 afsagde den sin Kendelse, der lød paa, at Marken tilhørte Vejle. 1744 var der dog atter Strid mellem dem om Marken, og en Kommission bestaaende af Jægermester Backmann og Justitsraad Folsach blev efter kongelig Ordre nedsat den 9de Oktober, og Kommissionen paabegyndte sit Arbejde den 9de April 1745 i Postmester Staals Hus i Vejle. Dom i Sagen blev dog først afsagt den 24de April 1747 af Justitsraad Folsach og Forvalter Thorsen, og Skellet mellem Bymarkerne blev afsat saaledes, som det nu er, skriver Gaarman i sin Bog om Vejle. „Danske Atlas" fortæller, at Kong Hans i sin Tid skænkede Vejle By Løget Mark og Skov. Et Sagn vil mene, at Navnet Løget stammer derfra, at her en Gang har ligget en By ved Navn Løget, og at Beboerne uddøde i den sorte Pest. Marken ses tidligere at have hørt til Holmans Herred. Det gjorde ogsaa Petersholms Jorder og Vejle Vandmølle.

I Trap: „Danmark" opgives Sognets Areal 1896 til 2300 Tdr. Land og Hartkorn til 168 Tdr.

Indbyggerantallet: 1801: 269; 1840: 432; 1860: 516; 1890: 532 og 1901: 501.

Paa Skærup Mark, Linnet og Kappelagre er der Tid efter anden ved Salg af Fælleder og Udlodder bleven ikke saa faa Ejendomme. Linnet, der vel har sit Navn af, at der i de Skove, som forhen stod her, voksede Lindetræer, deles i Over- og Neder-Linnet. Et Par mindre Gaarde her har man kaldt „Højlykke" og „Terslykke" efter to gamle Navne paa de Marker, hvorpaa de er opførte. Paa Terslykke, der nu er delt i 2 Ejendomme, er ogsaa for en Del Aar siden opført en Vindmølle. Af ældre Gaardnavne paa Linnet kan nævnes „Linnetro", i Kirkebogen nævnes 1792: Tulle Svendsen af Linnetro, og 1799 Baltzar Jakobsen af Linnetro. Af Gaardens senere Ejere kan nævnes Niels Iversen, Niels Peter Thomsen, Brødrene Knudsen, Hans Basse og dens nuværende Ejer Mads Peter Buch fra Tyvkær. Han har forstørret Gaarden ved at købe en Lod fra Gaarden „Højlykke".

Den Gaard, Marius Nielsen fra Stovstrup nu ejer, hører

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

vist ogsaa til de ældre Ejendomme paa Linnet, men af dens Beboere kender jeg kun Kristen Jørgensen, Niels Olesen, Niels Terkildsen og dens nuværende Ejer. Gaarden kaldes nu „Skovagergaard".

Nabogaarden mod Øst er ogsaa en ældre Gaard. Af Ejere her kan nævnes Søren Lund og Niels Pedersen, hvis Søn nu er dens Ejer. Denne Gaard og Gaarden „Enemærke" synes at have været een Gaard kort efter Udskiftningen, nemlig Halvdelen af Gaarden Nr. 4.

I en Mose paa en Mark tæt Vest for Linnet Skole fandt man ved Tørvegravning for nogle Aar siden et Menneskeskelet (vistnok af en Kvinde) og sidste Aar fandt man i Bunden af Mosen, der bestaar af Kalk, Skelettet af et Elsdyr og Geviret af et Rensdyr.

Paa Dørhamre i gamle Stuehuse i Skærup har været følgende Indskrifter:

I. „Gud bevar vor Ild og Lys, og hvad som er i dette Hus! P. I. S. D. P. D. 1749."

II. „Stat Hus ved Herrens Haand skøt ej om Haders Øje."

Den sidste er fra Skærupgaard.

I en Dørstolpe paa Sognefoged N. P. Thomsens Gaard er indhugget nogle Navne, og i Muren paa S. Lomholts Villa er indmuret en gl. Dørhammer med Indskrift fra hans Fødegaard i Damkær. — Den første Dørhammer er vist fra Annexgaarden. Den blev i en Del Aar benyttet som Gangbrædt over Bækken mellem Vinding og Linnet. Nu findes den i Sognefoged Niels Nielsens Stuehus i Vinding.

Uddrag af et Par Skifter fra 1698 efter Skifteprotokollen i Landsarkivet i Viborg:

1698 er Niels Jensen i Skærup død. Han har fra sin Ungdom opholdt sig paa Egnen, og han har været gift med Gmd. Jens Rasmussen Damkærs Datter, Karen Jensdatter. Der er ingen Børn efter ham, men der er bl. a. følgende Fordringer: Karlen, Peder Jensen, forder 2 Rdl., som Enken har laant til Mandens Begravelse, og 12 Rdl., der er hans aarlige Løn. Enkens Broder, Rasmus Jensen Damkjær, fordrer 18 Rdl. for Korn og rede Penge, som han har laant sin Søster. Enkens Fader har udlagt 1 Daler og 3 Mark som Betaling for den afdøde Mands Ligkiste. Pigen, Bodil Nielsdatter, gør Fordring paa sin Løn, der er 5 Daler, saa der er endda nogle Fordringer i Enkens Bo. Hun og hendes Mand maa jo have haft en Gaard i Skærup i Fæste,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

men jeg kan ikke se, hvilken det har været. Enken er allerede forlovet med en Christen Andersen.

1698 er Gmd. Niels Nielsen Thuesen af Svinholt død, og hans Enke og 4 smaa Børn er saa tilbage. Formyndere for Børnene bliver Niels Bendixen af Vinding og Jes Pedersen og Søren Pedersen af Skærup. Enken, Karen Bendixdatters, Laugværge er Gmd. og Sognefoged i Vinding Niels Pedersen. Besætning og Indbo vurderes til 286 Slettedaler, en Slettedaler var 4 Mark a 16 Skilling.

Besætningen er vurderet til nedenstaaende Summer:

En blaagraa Hest, 5 Aar, til	„	15	—	
En — — 3 —	„	15	—	
En brun — 4 —	„	15	—	
Et gammelt Øg	„	4	—	
2 sorte Køer	„	16	—	
1 sort Ko	„	8	—	
2 graa Køer	„	16	—	
1 hvid Ko	„	8	—	
1 ravnsort Stud	„	9	—	
1 jærngraa do.	„	9	—	
1 graabroget do.	„	7	—	
1 sortbroget do.	„	7	—	
2 jærngraa Ungnød	„	4	—	
1 sortbrun do.	„	4	—	
1 sorthuget Kvie	„	7	—	
2 sortstjernede do.	„	9	—	
1 liden broget do.	„	1	—	3 Mark.
3 Aarings-Kalve	„	3	—	
2 spæde Kalve	„	1	—	2 Mark.
14 Faar og 7 Lam	„	14	—	
6 Svin	„	5	—	

Der er 4 Gæs og 14 Gæslinger, 2 Bistader.

Af Indbo bl. a.: 1 Kobberkedel og 4 Messingkedler, der er 4 Tinfade, 5 Tintallerkener, 1 Sølvbæger og 2 Sølvskeer. Der er en Del Møbler og Avlsredskaber og noget utærsket Korn.

Af *Sognefogder* kan nævnes:

1. Mads Jakobsen Buhl, omkring 1750—60.
2. Abraham Jensen, — 1760—90.
3. Markus Ditlevsen, — 1790—1804.
4. Niels Markussen, — 1804—40.
5. Jens Abrahamsen, c. 1840—50.
6. Jens Ravn Jensen, c. 1860—74.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

7. Niels Peter Thomsen fra omkring 1874 til 1918.
8. Adolf Buhl fra 1918—.

1802 klager Sognefoged Markus Ditlevsen til Rentekammeret over, at Christen Pedersen Slot af Skærupgaard, Augustinus Povlsen af Skærup og Anders Madsen af Brandtlund havde opført Huse i Skærup Skove, skønt de ikke var udskiftede af Fællesskabet. Som Svar paa Klagen hedder det, at hvis der ikke kan opnaas Forlig mellem Lodsejerne, maa Sagen afgøres ved Dom. —

Af gamle Marknavne kan nævnes følgende:

Linnet, Kappelagre, Horsfald, Hustedmad, Kolled, Hyldager, Bredkær, Gaasevej, Andersbo, Tyge Skrædders Fald, Dyvelsmose, Storkekrog, Lindum, Mayerkær, Tangballe, Stakkel Tangballe, Lundballe, Over Rugholm, Lange Rugholm, Tornvejs Fald, Grøfteager, Østergaards Fald, Damkær Tofts Fald, Fladland, Harslev Dam, Smørbæk, Kokagre, Klekfad, Lindskovbjærg, Graatoft, Kousrøgel, Kvistfald, Forspjald, Stenhøj, Mølleskovsagre, Kodderholm, Sallinghoved, Gaardsvie, Maybank, Møllesig, Høragre, Bluesagre, Kirkeagre, Ravnsstæt, Pugmads Knude, Brødstykker, Lerbækholt, Grove, Enemærke, Højlykke, Terslykke, Munkensbrødre o. s. v.

Til Gaarden Nr. 17 hørte i Fællesskabets Tid 88 Agre, der med Undtagelse af 7, som laa i Gaardens Toft, laa spredte omkring i de forskellige Fald paa Bymarken. 1724 var der ved samme Gaard en Humlehave med 150 Humlestænger, en Frugthave med 6 Æbletræer, og derhos var desuden en liden Kaalhauge.

Formænd for Sogneraadet:

Indtil 1ste April 1907 dannede Smidstrup og Skærup Sogne een Kommune; men siden har de været adskilte, og Formænd for Skærup Sogneraad har været følgende:

1. Gaardejer Søren Jensen Lomholt, Damkær, fra 1907—1917.
2. — Jens Jensen, Vestervig, fra 1917—.

Lidt om Sognets Skoleforhold:

Da Kong Frederik den 4de 1721 lod opføre Skoler omkring paa Rytterdistrikterne, byggedes ogsaa en Skole i Skærup, og til denne Skole henlagdes foruden Skærup Sogn, Vinding med Undtagelse af een Gaard, daværende Thomas Bondes, som lagdes til Andkær Skole, og nogle Gaarde i Velling. Denne Ordning vedblev at være til efter 1814, da vi fik Skoleloven. Skønt Beboerne i Vinding 1743 lod opføre en Skole, blev de først 1815 eller 17 fritagne for at

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

svare til Skærup Skole. — Byen Svinholt lagdes 1815 til Vinding Skoledistrikt, en Del Aar senere blev ogsaa Linnet lagt hertil. Store- og Lille Velling med Klattrup maatte derimod svare Bidrag til Skærup Skole, skønt en Del af Beboerne fra disse Byer, som før havde sendt deres Børn til Smidstrup Skole, vedbleve dermed. Omkring 1830 skete en ny Ordning af Skoleforholdene i Smidstrup-Skærup Pastorat, da opførtes nemlig 2 nye Skoler i Haastrup og Tyvkær. — Lille Velling vedblev dog at høre til Skærup Skoledistrikt, indtil der for 10—15 Aar siden opførtes en Skole der. — 1877 opførtes en Skole paa Linnet Mark, og til den henlagdes Svinholt og Linnet. — Den gamle Skolebygning fra 1721 stod indtil 1915, men den var undergaaet adskillige Forandringer i Tidens Løb. Bl. a. havde den faaet flere Udvidelser, og dens Indre var ogsaa bleven meget forandret. Det viser en Tegning i Skolens gamle Embedsbog fra 1842, som daværende Lærer Johannes Petersen har tegnet. — 1915 opførtes en ny tidssvarende Skole i Stedet for den gamle.

Lærere ved Skolen i Skærup:

1. Erik Lauridsen Bønnelykke, han blev begravet den 18de Januar 1747.
2. Iver Pedersen Hagelund. Han var født i Lejrskov Sogn, men han var kun Lærer i Skærup ganske kort; thi allerede den 28de Februar 1748 blev han kaldet til Præst for Verst og Bække Menigheder. Der havde man afsat Niels Pedersen Tøxen, fordi han ikke vilde indføre Pontoppidans Forklaring.
3. Henrik Lycksdorff fra 1748 til 1774. Det fortælles, at Lycksdorff og hans Familie, skriver Lærer Petersen i ovennævnte Embedsbog, var af mere fornem Stand end Lærere i Almindelighed. Hans Datter kaldtes Jomfru, og hans Kone Madam. En af hans Døtre var gift med Urmager Hans Laursen Bønnelykke i Fredericia, der var en Lærersøn fra Gaarslev. En Søn af Lycksdorff var Stabskirurg og Værtshusholder i Fredericia. Lærer Lycksdorff døde den 27de Marts 1774 — 58 Aar gl.
4. Hans Pedersen Kragh fra 1774 til 1803, da han døde, 68 Aar gl. — Hans Datter, Maren, blev 1802 gift med Gmd. Jesper Sørensen i Tudvad, og dertil flyttede Kraghs Enke efter hans Død.
5. Johannes Petersen, f. 13de Juli 1777 i Haderslev, han blev Lærer i Skærup fra 10de November 1803. Han var gift med Maren Olesdatter, en Datter af Ole Sørensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Qvist i Damkær. Lærer Petersen og Hustru havde flere Børn, en Søn, Ole Petersen, blev Gaardmand i Vinding, idet han ægtede Sognefoged Peder Jensens Datter. — En Datter blev gift med Gmd. Thomas Madsen i Skærup. Lærer Petersen omtales som en meget dygtig Lærer. 14de Juli 1815 døde Sognedegnen, Knud Storm i Smidstrup, og Degneembedet nedlagdes, saa Petersen blev baade Lærer og Kirkesanger i Skærup. 28de Juni 1840 blev han udnævnt til Dannebrogsmand. Fra 1842 holdt han Hjælpelærer, hans Syn var svækket. Han døde 1853.

Hans Eftermand var Niels Kjærsgaard Arvad fra $^{24}/_{4}$ 1853 til Oktober 1863. Han havde, før han kom til Skærup, i nogle Aar været Lærer i Haastrup i Smidstrup Sogn.

1863 den 15de Oktober blev Søren Lauridsen Kragh Lærer og Kirkesanger i Skærup. Han var en dygtig, men maaske en noget striks Lærer, særlig i de første Aar, han var i Skærup. Han var en meget kraftig Mand. 1905 tog han Afsked med Lærergerningen.

Lærer Andersen, der i nogle Aar havde været Lærer ved den nyoprettede Skole i Lille Velling, blev Kraghs Eftermand; men han var kun i Skærup til 1913, da han blev Lærer i Aarhusegnen.

Holt blev Lærer Andersens Efterfølger som Lærer og Kirkesanger i Skærup 1913, og han er endnu Lærer der.

Grundplan af den ældste Skole i Skærup
efter Lærer Johs. Petersens Tegning.

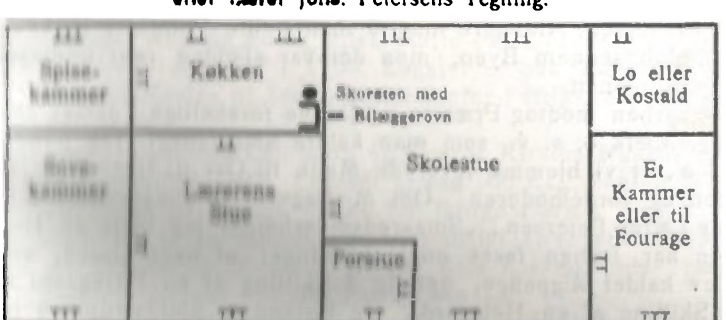

III betegner et Vindue, II betegner en Dør.

Lærer Petersen skriver bl. a., „at alle Frederik den 4des Skoler var indrettede som Skærup Skole. Men nogle Foran-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

dringer blev efterhaanden gjorte ved en Del af disse Skoler, især hvor man havde et Udhus, thi da benyttedes de 2 Fag i Enden tildels til et Værelse, hvilket her fandt Sted. Den Indretning Skolebygningen nu har, fik den først 1828, da den ældre Indretning var ubekvem til den „indbyrdes Undervisnings Udførelse i Skolestuen". Bekostningen ved denne Forandring medførte en Udgift af 138 Rdl. 5 Mark Sølv. (1827 blev Smidstrup Skoles Indretning forandret og et Fag bygget til den østre Ende. Det kostede 193 Rdl. 4 Mark Courant eller 310 Rdl. Sølv). Udhus var her ikke til Skolen; thi det lille Hus, som staar Sønden i Gaarden og bruges til Kostald, Faare- og Svinesti samt Brændsel, blev købt til mig paa en Auktion, som forrige Skoleholder Krags Enke afholdt den 27de Juni 1803. — Jeg, Petersen, har bygget begge Endekover til samme og indmuret de fleste Vægge, som forhen var blot Lervægge, med gamle ved Skolereparation affaldne Sten. Jeg har ladet Taget tække flere Gange og holdt det vedlige som min Ejendom. Det Korn, jeg har avlet paa Skolelodden, maatte jeg indtil 1823 sætte paa Skolens Loft, og til dets Tærskning var en liden Lo i Enden af Skolehuset; men nævnte Aar blev 5 Fag Ladehus bygget Øst for Skolen paa det halve Pastorats Bekostning, nemlig af Byerne: Skærup, Store Velling, Lille Velling og Klattrup. Den anden Del af Pastoratet havde nemlig før bekostet et Udhus opført ved Smidstrup Skole. Huset kostede 52 Rdl. Sedler, men Beboerne havde selv leveret Egetømmer, Lægter og Tækkehalm til Huset."

Indtil 1839 var der ingen Brønd ved Skolen, skriver Lærer Petersen, tidligere maatte man hente Vandet i Bækken, som løb gennem Byen, men det var sjælden rent undtagen om Morgenen.

Forhen modtog Præster og Degne forskellige Ydelser som Æg, Mælk o. s. v., som man kaldte Smaaredsel. Jeg mindes bl. a., at vi hjemme leverede Mælk til Ost til Degnen, Præsten og Jordemoderen. Om Modtagelse af Smaaredsel skriver Lærer Petersen: „Smaaredsel erholder jeg intet af. Degnen har forhen faaet nogle Skillinger af hver Gaard, som blev kaldet Ægpenge, nemlig 2 Skilling af en Halvgaard og 4 Skilling af en Helgaard. Og Barsøe (i Smidstrup) og jeg modtog ogsaa det første Aar, vi var Kirkesangere, disse Penge til den afgangne Degns Stervbo (Dødsbo), men da der ingen Bestemmelse var for, hvor meget der egentlig burde svares, og disse Ægpenge blev beregnede til Afdrag i den os tillagte Løn, ønskede vi helst, at de bortfaldt, hvilket ogsaa siden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

skete. — Mælk til Ost havde Degnen al Tid faaet, og Beboerne gav ligeledes os som Skolelærere Mælk til Ost, men dette var kun en Godhed af dem og ingen Forpligtelse. — Degneosten blev derimod anset for en Rettighed, og den blev i flere Aar beregnet i Penge og fradraget vore Lønninger. — Beboerne lægger ved at give denne Mælk ligesom ved Ofret deres forskellige Sindelag for Dagen. Brodne Kar i alle Lande! Man har hørt, at der gives dem, der for at øge Gaven blandede en god Del af den rene Aqvavitæ i Mælken (Han mener sagtens Vand). Det har været Skik her, at Gaardfolkenes Børn, eller de Gaardfolk, som havde Børn, der gik i Skole, lod disse Børn forære Skolelæreren til Jul: 1 Kage, nogle Gryn og 2 Lys."

Lærere ved Linnet Skole:

1. Møller fra 1877, da Linnet Skole opførtes for Børn fra Linnet, Kappelagre og Svinholt. Møller søgte Afsked fra Lærergerningen 1898 og blev Direktør for Dansk Andels Ægeksport. Hans Eftermand blev:
2. Kjær fra 1898 til 1902, da den nuværende Lærer
3. Eriksen blev kaldet til Embedet. Han er tillige Organist ved Skærup Kirke.

Legater:

1. Ritmesterinde Blohms Legat, stiftet 1785 af Ritmester Lorentz Blohms Enke, Ellen Marie Falck til Skærupgaard, f. $^{27}/_{12}$ 1720, d. $^{19}/_{1}$ 1799. Legatet er paa 400 Kr., hvis Renter uddeles til Trængende udenfor Fattigvæsnet i Skærup Sogn.
2. Søren Pedersen Lomholts og Hustru Kirsten Hansdatters Legat, stiftet 1842. Legatet er paa 100 Kr., Renten deraf anvendes til nyttige Bøger for fattige Børn i Sognet.
3. Et Legat af de samme ligeledes stiftet 1842 paa 800 Kr. de halvaarlige Renter tilfalder dels Kirken, dels Trængende i Sognet udenfor Fattigvæsnet.

   S. P. Lomholt var født 1769 og døde 1843, Kirsten Hansdatter var født 1756 og døde 1847.
4. Dbm. Lærer og Kirkesanger Johannes Petersen og Hustru Maren Olesdatter i Skærup stiftede 1852 et Legat paa 100 Rdl., nu 200 Kr., hvis Renter uddeles til Trængende udenfor Fattigvæsenet i Skærup Sogn.
5. Ellen Sofie Nikolajsdatters Legat, stiftet 1856 af Gmd. Nikolaj Hansens Datter, der var født 1804 og døde 1856,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Legatet er paa 200 Kr., og Renten uddeles til Trængende udenfor Fattigvæsenet i Skærup Sogn.

6. Niels Pallesens og Hustrus, Malene Nikolajsdatters, Legat paa 1000 Kr. er stiftet 1874 af Niels Pallesens Enke, Malene Nikolajsdatter. Hun var f. 1798 og døde 1885. Niels Pallesen var født 1804 i Trelde og døde 1869 som Gaardejer i Skærup. Renten af Legatet uddeles til Trængende i Sognet.
7. Lars Jensens og Hustrus Legat, stiftet 1882 af Gaardejer Lars Jensen i Damkær, f. 1812, død 1882, Legatet er paa 2000 Kr., og Renten deraf uddeles til Trængende i Sognet.
8. Hans Madsens og Hustrus, Karen Hansdatter Lomholts, Legat, stiftet 1888 af deres Søn, Gaardejer Søren Lomholt Hansen i Skærup. Hans Madsen var født 1813 og døde 1888, og hans Hustru var født 1810 og døde 1885. Legatet er paa 1000 Kr., og Renten uddeles til Trængende i Sognet, der ikke nyder Fattigunderstøttelse.
9. Jes Pedersen Quists Legat paa 5000 Kr. Jes Pedersen Quist var Gaardejer i Damkær. Renten uddeles til Værdige og Trængende i Sognet.
10. Dorte Sørensens Legat paa 200 Kr., stiftet 1904. Renten uddeles til Værdige og Trængende i Sognet.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

SMIDSTRUP SOGN.

SMIDSTRUP SOGN er et af Vejle-Fredericiaegnens største Sogne. Kun Gaverslund er større. De fleste af Sognets Jorder er gode og lermuldede, kun i dets vestlige Del findes nogle sandede og grusede Marker. Der er en Del Skov i Sognet, kun ved Tyvkær findes et Par Moser „Rødmose" og „Ulvemose". Af Vandløb er der ikke ret mange. Det største er Bækken, der danner Skellet mellem Holmans og Brusk Herreder. Den udspringer i Nærheden af Gaarden „Havehus" paa Tyvkær Mark, og løber mellem Klattrup, Store Velling, Smidstrup, Tyvkær og Haastrup Marker. De 3 første Byer hører til Holmans Herred, de to sidste til Brusk Herred. Der er ikke ret mange Oldtidsminder i Sognet. Af Kæmpehøje har jeg set Rester af et Par Stykker. Den ene i Tyvkær Engeskov, den anden, der er den største, i Kyed Buhls Skov ved Klattrup Mark.*) Der gaar Sagn om, at den vestlige Del af Sognet forhen har været langt skovrigere end nu, og at de spredtliggende Skovpartier der en Gang har udgjort et samlet Hele. Dette er vist ogsaa Tilfældet, men jeg tror dog, man skal gaa mere end 100 Aar tilbage, før dette har været Tilfældet. En Skov ved Klattrup bærer endnu Navnet „Storskoven", skønt den kun er paa 40 Tdr. Land, og nogle Ejendomme Vest for den kaldes „Haleskoven", men der har ikke været Skov i Mands Minde. I Sognet er Byerne Smidstrup, Store- og Lille Velling, Klattrup, Haastrup og Tyvkær. 1638 omtales Sognet saaledes i Præsteberetningen: „I Smidstrup Sogn er at agte: 1. Smidstrup Kirke og By, 2. Horsterup By, 3. en Enstedgaard Runshaffue, 4. Fredtzkjer By (Tyvkær), paa dens Bymark findes en stor Sten, paa hvilken 20 Heste kan staa med de to frammer (forreste) Fødder, 5. Store Velling By, 6. Lille Velling By. Til disse to Byer findes en stor Skov, som kaldes Blaakær." Den store Sten paa Tyvkær Mark har efter Sigende ligget paa Marken

*) Paa Marken „Spangskær" hørende til Præstegaarden har forhen været en Jættestue.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Vest for Tyvkær — Klattrupvejen.*) Skoven „Blaakær" til Byerne Velling, som Præsten omtaler, maa søges, hvor Byen Klattrup nu findes. Provst Jakob Elling, skriver bl. a. i sin Indberetning af 9de Juni 1766: „Kirken i Smidstrup ejes af Hofjægermester Backmann til Vellinggaard, og Kirken i Skærup af Kammerraad Richter i Fredericia; de har begge to købt disse Kirkers Tiender ved Auktionen paa Koldinghus 1765. Smidstrup By og Præstegaard brændte 1702. Præstegaardens Hartkorn er 6 Tdr. 4 Skp. Smidstrup Sogn har 326 og Skærup Sogn 113 Tdr. Hartkorn. I Smidstrup Sogn ligger Byerne: Smidstrup, Store- og Lille Velling, Haastrup, Tyfkjær og en enlig Gaard kaldet Rønshauge."

Om sine Formænd i Præsteembedet skriver Elling, at

Aar	1530	er Hr. Mads Jensen	kaldet og var Præst her i	29 Aar
—	1559	— Iver Jensen	— —	43 —
—	1602	— Laurids Jensen Buch	—	33 —
—	1635	— Niels Lauridsen Riber	—	40 —
—	1675	— Clemen Sørensen	— —	6 —
—	1681	— Rasmus Stangesen	—	9 —

— 1690 — Laurids Jensen Risom kaldet, han var Patron for Kirken og Provst i Herredet, var Præst her i 25 Aar.

1715 er Hr. Magister Laurids Londemann kaldet, han døde 1764 og havde Personel-Cappelan fra 1743, først Hr. Hans Christian Fædder i 2 Aar, siden Jakob Elling fra den 3die Oktober 1746 til 3die Juli 1751, da han blev Sognepræst og lever endnu. Fra 1751 til 8de Oktober 1764 har Londemann nydt Pension af Kaldet. Han var Præst 49 Aar. Lavrids Jensen Risom blev kaldet af Hr. Assessor Jens Lauridsen Risom paa Nebbegaard. Han fik denne Gaard med Gods og Kirke skænket af Kongen. Magister Lavrids Londemann blev kaldet af Hr. Jægermester Rathlev, som da ejede Smidstrup Kirke."

1786 omtaler Amtmand Hans de Hofmann i Fredericia et Sagn om Bynavnet Tyvkær: „Om Tyvkær haves den Tradition om Kong Hans, at han ved at vælte i et Morads tabte sine kostbare Handsker, og da samme ikke fandtes, spurgte Kongen, hvad Byen kaldtes, hertil svaredes, at den kaldtes Fredskær, men Kongen befalede, at Byen skulde kaldes Tyvkær, som den endnu kaldes." Vi har set, at Byen i Præsteberetningen fra 1638 kaldes „Fredskær". Paa dette Navn faar man Forklaring ved at se, at Kong Frederik d. II. i

*) Efter gamle Folks Udsagn laa den Øst for Jensgaard paa Smedemarken, som hører til Gaarden „Havehus".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Følge Kancelliets Brevbøger den 17de Juni 1580 paabød, at man ikke længere maatte kalde Byen Tyvkær. Den skulde kaldes Fredskær. De, der overtraadte Forbudet, skulde bøde med en færdig Okse. Man maa af dette Forbud formode, at Beboerne har været kede af Bynavnet Tyvkær, og at de har ansøgt Kongen om at give den et andet Navn. Det kongelige Forbud har dog været omsonst; thi Byen har endnu sit gamle Navn. Den stedlige Udtale er nemlig Tyvkær, skønt man skriver „Tiufkær".

I Herredsbogen skriver Præsten Rasmus Strangesen 1690 bl. a. saaledes: „1559, da Kong Frederik vandt Ditmarsken, var Hr. Mads Jensen Præst. Han var født paa Rønshauge, som er en Enstedgaard og ligger 2 Bøsseskud fra Smidstrup Kirke. Paa den Tid havde han været Præst i 29 Aar. Dette staar skrevet i Kirken med Munkebogstaver paa den nørre Side. Efter gamle Folks Beretning hed hans Eftermand Laurits, og han var Præst her i 40 Aar. Efter ham var Hr. Niels Lauridsen Præst og Provst i 44 Aar. Efter ham Clemen Søfrensen Kappellan i 6 Aar og derefter Provst i 6 Aar. Efter ham er jeg uværdig kaldet til Sognene den 31te Juli 1681.

I Smidstrup Sogn er Byerne:

Smidstrup med 5 Gaarde foruden Præstegaarden. I Horstrup er 15 Gaarde. I Tyfkær er 12 Gaarde og 2 Bol. I Store Velling er 10 Gaarde og 6 Bol. I Lille Velling er 4 Gaarde og 1 Bol. Er endog i samme Byer nogle Gadehuse, som stundom beboes, somme tjener intet; naar der er Folk i dem, gør de Præsten en Høstdag. Desforuden er der en Enstedgaard, som hedder Rønshauge, og en Mølle, der hedder Bouballe, hvoraf Præsten intet bekommer uden Offer, da der ingen Jord er til den. Korntienden af begge Sognene (Smidstrup og Skærup), naar de ringe Gaarde og Byer ligger tilhobe, thi i den ene By, Tyfkær, bor der nogle, der ikke kan saa 10 Skp. Byg, kan ungefær eragtes til 136 Rdl. Kvægtienden i begge Sogne betales med $1^1/_2$ Skilling for et Lam, ligedan for en Gris, for en Kalv og et Føl 3 Skilling. Offer er hver Højtidsdag 16 eller 18 Rdl., ligesom der ligger Ryttere eller Officerer i Sognene. Brudevielser, Barnedaab og Begravelser m. m. 6 Rdl. Der ydes hverken St. Hans-, Paaske-, eller Julerenter. Der gives aarlig 10 Rdl. af Præstegaarden i Gæsteri, før til Koldinghus, nu til Patronen.

Præstegaarden bestaar af 4 Huse, der tilsammen er paa 75 Fag. Der er en Kaalhave Nord for Gaarden som til andre Bøndergaarde. Byens Marker er delte i 4 Parter. I Faurholt har Præstegaarden 11 Agre, i Søndermarken 12, i

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Vestermarken 12 og i Nørremarken 11. De ligger mellem de andre Gaardes Agre i Byen. Desforuden har Præsten en liden Indtægt paa 2 Agre, der kaldes Kalvehaugen. Et Engstykke til Præstegaarden kaldes Kirkekrog, der kan avles 2 Læs Hø. Et Indtægt til Præstegaarden er fredgjort, det kaldes Enemærket, der kan avles 8 Læs Hø, og der kan brydes noget, saa der kan saas 12 Skp. Havre. Tæt ved dette Enemærke, som ligger i Syd, er en liden Hummelgaard, deri kan avles 24 Skp. Humle, naar den bærer til. Da han skulde annamme Præstegaarden, skriver han, blev dens Køb og Værdi sat for 400 Slettedaler, hvilke han hidtil har forrentet. Til Præstegaarden var et Hus, som gjorde en Ugedag; men det er nu taget til Rytterhold. Der er tilstrækkelig Ildebrændsel til Præstegaarden; men ingen Olden. Nok er Eng og Jord i Trantzvad, men der siger man, er Præsten lodløs." — Sognedegnen, Peder Madsen Vedel, skriver samme Aar om sine Indtægter bl. a.: „Der er ingen Degnebolig. Kornlønnen er 16 Skp. Rug og 50 Skp. Byg, men deraf afgiver han de 28 Skp. Byg til Fredericia Skole. I Offer paa de store Højtider samt til Bryllupper og Begravelser o. s. v. har han en Indtægt af 4 Rdl. aarlig. Til Paaske „naar han gaar om at sjunge", kan han bekomme 40 Snese Æg. Desuden modtager han af Sognebeboerne Mælk til Ost, som han aarlig værdsætter til $2^1/_2$ Mark danske".

I „Danske Atlas" skrives følgende om Smidstrup Sogn:

„Navnet skrives 1330 Smithstorp, og Kirken laa da til Kantoratet i Ribe Domkirke. Kirken er en smuk Bygning, men uden Taarn. Klokken er støbt i Lybæk 1585. Paa Muren i Kirken læses Præsternes Navne siden Reformationen. I Lille Velling er en Lystgaard, kaldet Vellinggaard, opbygt som Herregaard af Hofjægermester Backmann, som er Kirkens Patron og Ejer af Store og Lille Velling samt Smidstrup Byer. Ved Byen Tyvkær er onde Veje. Af Byer i Sognet nævnes: Smidstrup, Store- og Lille Velling, Haastrup og Tyvkær samt den enligt liggende Gaard Rønshave og Smidstrup Mølle."

Beskrivelsen af Kirken passer ikke længere; thi nu har den et Taarn. Ved den sydlige Side af Kirkens Skib er en Tilbygning, som man kalder „æ Kappel" (Kapellet). Muligvis hidrører dette Navn fra, at her en Gang har været et Ligkapel. Dog derom har jeg ingen Oplysning. Tavlen med Fortegnelsen over Præsterne er borte. Nu har Kirken, som sagt, et Taarn, der er opført 1754. — For nylig er ophængt en Tavle med Fortegnelse over Præsterne.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I Smidstrup Sogn har vistnok en Gang ligget 4 adelige Sædegaarde, nemlig: Smidstrupgaard, Vellinggaard, Rønshave og een paa Haastrup Nørremark, hvor der tidligere var Spor af et Voldsted. En Væbner Veyth Person af Haastrup, som nævnes 1465 og 1479 i „Gamle jydske Tingsvidner", har maaske boet her. Paa Voldstedet har man fundet flere Ting, bl. a. en stor Portnøgle.

Den Hovedgaard, som laa i Velling, fik Kong Frederik d. II. Skøde paa 15de Juli 1575 ved et Mageskifte med Christen Henriksen Vind, der i Stedet for fik Lydumgaard og Gods i Vardeegnen. Med Vellinggaard fulgte da 12 Gaarde og Bol i Velling og 1 Bol i Skærup. Gaarden beskrives saaledes („Samlinger til jydsk Historie og Topografi"):

„Til Gaarden hører 3 Marker. I den søndre kan saas 10 Ørte Rug, 11 Ørte Byg og 18 Ørte Havre, i den nordre: 8 Ørte Rug, 7 Ørte Byg og 17 Ørte Havre, i den vestre 4 Ørte Rug, 13 Ørte Byg og 10 Ørte Havre. Vestermarken er altid inde. De andre 2 kun hver andet Aar, og de regnedes derfor kun halvt. Høavlen angives at være 228 Læs. Desuden findes ved Gaarden en smuk Humlehave, hvoraf man plejer at avle stundom 200 Skp. Humle, stundom mere og stundom mindre, derhos er tillige en Have med nogle Frugttræer udi. — Gaardens Bygninger beskrives saaledes: Stuelængen, muret mellem Stolper ind til Gaarden og med Udskud paa den nordre Side, tækt med Straa, hvori er Fruerstue, Borgerstue og flere Smaakamre, Stegers, Bagers og Bryggers. Vesten for Stuelængen er et Bollhus ɔ: Bjælkehus med Jordkælder under. Østen for er et 7 Bindingshus 2 Lofter højt. I Ladegaarden er en Kornlade 11—12 Alen høj med Udskud omkring, med 5 store og 10 smaa Gulve, desuden er der 5 mindre Huse, alle tækkede med Straa. — Gaardens Bygninger anses for at være lige saa gode som de, der findes paa Lydomgaard." — Christen Henriksen Vind var Søn af Henrik Vind paa Rønshave. Han havde faaet Vellinggaard ved at ægte Peder Raales Datter, Barbara Pedersdatter. Peder Raale til Vellinggaard nævnes bl. a. 1473 og 1475. Hans Søn, Mads Raale, fik Gaarden efter ham. Han nævnes som boende der 1484, 1492, 1496 og 99, men han afstod saa Vellinggaard til sin Søster og Henrik Vind. Selv flyttede han til Pjedsted, hvor han ved Giftermaal blev Ejer af den ene af de 2 Hovedgaarde, som da fandtes der. Hvem der ejede Vellinggaard før Peder Raale, ved jeg ikke. Omkring 1400 nævnes en Per Posse til Velling; men det er vist Vellum. Han stiftede en Sjælsmesse i Tøndering Kirke. —

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Christen Henriksen Vind var en Tid til 1584 Befalingsmand paa Københavns Slot. 1582 d. $^{25}/_{2}$ holdt han Bryllup i København med Kirsten Kruse, Datter af Lavrids Kruse og Inger Høg. Dette Bryllup bekostede Kongen. Christen Vind døde 12te Juni 1589 paa Lydomgaard. — I Følge „Kronens Skøder" og „Kancelliets Brevbøger" fik Husfogden paa Koldinghus, Thomas Farsen, d. $^{11}/_{7}$ 1575 af Frederik d. II. Brev paa den Gaard i Velling, „som Kongen ved Magelag med Christen Vind har bekommet. Han skal erholde den kvit og frit uden Indfæstning, imod at han holder Gaarden ved Magt og svarer deraf tilbørlig Afgift, eftersom Lensmanden paa Koldinghus Vincentz Juul den lader forfatte og taksere. Han skal være fri for Ægt og Arbejde af samme Gaard". — Thomas Farsen havde dog ikke Vellinggaard i ret mange Aar, han forsaa sig nemlig i Kongens Tjeneste og maatte derfor afstaa Gaarden. Dette fremgaar af et Brev af $^{12}/_{1}$ 1583 til Henrik Belov, der da var Høvedsmand paa Koldinghus. Det hedder i Brevet, at Thomas Farsen og Ridefogden i Koldinghus Len, Las Knudsen, havde deres Liv forbrudt, fordi de havde handlet imod deres Ed og Pligt; men at Kongen paa Kanslerens Niels Kaases Vegne og paa Belovs Forbøn vil have dem benaadet, paa de Vilkaar, at hver af dem skal give 1000 Daler til Kongen førstkommende St. Jakobsdag den 25de Juli og forpligte sig til at rømme Koldinghus Len. Thomas Farsen til Fardag og Las Knudsen straks, og ikke bosætte sig i Kolding eller Koldinghus Len eller have dem noget blivende Sted under Livsstraf. Dog er det dem ikke forment andet Sted at søge deres Erhverv paa lovlig Maade og nedsætte sig. Endvidere har Kongen bevilget, at Thomas Farsen maa indtil fornævnte Tid beholde den Gaard i Velling, han hidtil har haft af Kongen, og hvad han af Boskab m. m. havde paa Gaarden, saavelsom den Gaard, han havde i Kolding, og de Gældsbreve og Haandskrifter, der er fundne i hans Værge paa Koldinghus. Dog gøres Beslag paa det Guld, Sølv og Penge, som forefindes der, hvilket tilfalder Kongen. — Hvilken Forseelse, Husfogden og Ridefogden har begaaet, ved jeg ikke, men den maa ikke have været saa ganske lille. — Gaarden i Velling blev nu bortfæstet til 2 Bønder. 1584 d. $^{29}/_{4}$ udgaar der nemlig Brev til Lensmanden paa Koldinghus om, at Kongen har eftergivet de 2 Bønder, der har fæstet den Gaard i Velling, som Thomas Farsen havde, den Landgilde for 1583, som de endnu resterer med udover de 4 Ørte Byg og $^{1}/_{2}$ Tdr. Smør, som de allerede har ydet, da de kom saa sent til Gaarden. Den blev nu Fæstegaard under

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Koldinghus; men da den havde været en Hovedgaard, kaldte man den i den stedlige Udtale „æ Hovgaard", eller „æ Hovgaarde"; thi i de forskellige Jordebøger fra 1634, 1641, 1653 og 1663 ses den at være delt i 2 Dele, og i Matriklen fra 1688 i 2 Gaarde Nr. 10 og Nr. 15. I Tingbøger og Kirkebøger faar Fæsterne af Gaardene ogsaa Tilnavnet Hovgaard. — 1634 hedder Fæsterne Peder Pedersen og Hans Hansen, og det hedder, at der paa Gaardens Grund er 3 Bol og Jord paa Skærup Mark. 1641 og 1653 er Oluf Hansen og Hans Hansen dens Fæstere. De har den ogsaa 1663; men lidt senere bliver Oluf Hansens Del delt mellem 4 Fæstere nemlig: Anders Jørgensen, der har 1/8, Jørgen Christensen og Christen Christensen, der tilsammen har 1/4 og Oluf Madsen, der har 1/4 af Oluf Hansens halve Gaard. Hans Hansen har samtidig den anden Halvdel. — Men hvor laa den gamle Hovedgaard i Velling? Ja, det er ikke saa vanskeligt at afgøre; thi gamle Folk kan endnu mindes, at et Par sammenbyggede Gaarde vestlig i Store Velling, bar Navnet „Hovgaarde". — De laa tæt Nord for den Gaard, der nu kaldes Grønhavegaard; men de er nu alle udflyttede fra den gamle Plads i Byen. Gaardene vil senere blive omtalt under Sognets gamle Gaarde. En Skov ved Follerup Mark, der har hørt til Gaardene, kaldes „Hovgaards Have" og en Toft, som hører til en af Hovgaardene, kaldes „Hovgaards Toft". I „Traps Danmark" har man overført den gamle Hovedgaards Beboere til den nuværende Vellinggaard, skønt de 2 Gaarde er helt forskellige.

Rønshave var, som nævnt, ogsaa forhen en gammel, adelig Sædegaard, 1525 og 1536 skrev Henrik Vind sig til Rønshave. Til Rostjeneste skulde han stille 2 Glavind. Gaarden ligger endnu i Nærheden af det Sted, hvor den gamle Gaard laa; men det er kun en mindre Gaard. 1547 maa Henrik Vind være flyttet til Vellinggaard, thi da skrev han sig dertil. Han var gift to Gange, første Gang med Anna Skeel, Datter af Iver Skeel til Nygaard i Starup Sogn, 2den Gang med Peder Raales Datter, Barbara, i Velling. En af Henrik Vinds Sønner, Iver Vind, boede først paa en af Hovedgaardene i Starup, men siden mageskiftede han den til Kronen og fik i Stedet for Grundet ved Vejle. Rønshave var derimod kommen i Slægten Skrams Eje, thi 24de Marts 1579 mageskiftede Anna Skram den bort til Kronen. Dens Skyld var da 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1/2 Td. Smør og Gæsteri. Gaarden nedlagdes saa som Hovedgaard og fæstedes bort. 1641 og 1653 beboes den af Hans Mikkelsen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hans Eftermand var Skovrider Morten Herning, der beboer Gaarden 1660—70. Der hører da et Bol i Haastrup til Gaarden. Efter hans Død sad hans Enke med den en kort Tid, thi allerede 1688 beboes den af Mikkel Jespersen. Han bor endnu paa Gaarden 1696, da han ved Skiftet efter Sognefoged Anders Nielsen i Velling er Værge for hans Enke, Lene Jensdatter Rafn. Han har en Svoger, Knud Pedersen, som 1688 bor paa Bundgaard i Smidstrup.

1697 er Mikkel Iffuersens Hustru, den hæderlige og gudelskende Matrone Else Mortensdatter af Rønshave, død, der er to smaa Børn; Iver Hansen Koed af Haastrup og Jens Sørensen Grøn af Jerlev var til Stede ved Skiftet.

1717 bor en Leutnant Seested paa Rønshave, men faa Aar efter kommer Fendrik Claus Langhaar Veis til Gaarden, 1710 kaldes han Korporal og bor i Haastrup, men 1724 bor han paa Rønshave, da er nemlig hans Datter, Jomfru Anne Kirstine Veis af Rønshave, Fadder ved en Barnedaab i Vinding. 1723 har han skænket en Sølvdisk til Smidstrup Kirke. 1743 kaldes han Løjtnant. Senere blev han Kaptajn. Hans Datter Kathrine Margrethe Veis, f. c. 1730, død 1799, var gift med Niels Pedersen Smidt, som først var Fæster og senere blev Ejer af Rønshave. En Tid boede han paa en Gaard i Follerup, men døde i Smidstrup 10de April 1799 i en Alder af 72 Aar. En Søn af ham, Claus Langhaar Smidt, f. $^{30}/_{9}$ 1761, død 1822, var en i sin Tid kendt Mand. Han fik Titel af Regeringsraad og boede en Aarrække i Vestindien. Hans Søn, Vilhelm Smidt, f. 1801, død 1884, var en kendt Grosserer i København. En Søn af ham, Claus Langhaar Smidt, f. 1841 er ogsaa en kendt Mand i Hovedstaden. 1892 blev han Etatsraad, 1897 Kommandør af Dannebrog (Biografisk Leksikon). 1770 er Jens Pedersen Lyche Ejer af Rønshave, 1788: Peder Jensen. Senere Ejere har været: Jens Jensen, hans Søn, Jens Ladegaard Jensen, og nu dennes Søn Hans Ladegaard.

Hovedgaarden i Smidstrup ejedes 1415 af Niels Pedersen Pors, 1427 nævnes Væbneren Basse i Smidstrup. Anders Bing, gift med Anna Galt, nævnes ogsaa til Smidstrup 1582; men Dr. O. Nielsen mener, at det er Smidstrup i Skaane. Anders Bing var Høvedsmand paa Varberg. I Følge hans trykte Ligprædiken, var han født paa Smidstrupgaard 1525, og hans Forældre var Kjeld Bing til Smidstrup og Kirsten Splid, kaldet Fasti, af Mindstrup. 1577 d. $^{16}/_{10}$ udstedes paa Hovedgaarden Rask et Forleningsbrev fra Anders Bing, Høvedsmand paa Varberg, til hans Hustru, Anna Pedersdatter

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Galt, hun var Datter af Peder Ebbesen Galt til Tyrrestrup, paa Hovedgaarden Smidstrup med Bygning, Løsøre, og Gods. Efter Anders Bings Død søger Palle Fasti til Mindstrup paa sin Fasters, Mette Fastis, Vegne, at faa Brevet omstyrtet, men i Følge en Dom, afsagt 1ste August 1590 paa Koldinghus, lykkes dette ikke. 1582 d. $^{5}/_{3}$ skøder Anders Bing til Smidstrup Kronen af sit og sin Hustrus Anna Galts Arvegods mod Gods i Skaane bl. a. 6 Gaarde og 3 Bol i Tyvkær, 1 Gaard i Andkær, 2 Gaarde og 1 Bol i Hvilsbjærg og 2 Gaarde i Nørre-Vilstrup i Skibet Sogn (Kronens Skøder I.). I Anders Bings Ligprædiken hedder det, at hans Lig skulde have været ført til hans Sognekirke, hvor hans Hustru med stor Bekostning havde ladet berede deres Begravelsesplads, men da der er en saare lang Vej dertil fra Varberg, kan Liget ikke uden stor Besværlighed føres dertil, saa blev det indsat i Varberg Slots Sognekirke, Tresløf. Kong Jakob af Skotland var til Stede ved Begravelsen. (Bricka og Gjellerup: „Den danske Adel i det 16de og 17de Aarhundrede)". Da Anders Bing og Hustru har haft Jordegods i Smidstrup Sogn, og da der i Ligprædikenen tales om den saare lange Vej til hans Sædegaard og Sognekirke, er jeg tilbøjelig til at tro, at det er Smidstrupgaard i Holmans Herred, han har ejet.*) Jeg har dog ingen Oplysninger om, naar Kronen er bleven Ejer af denne Gaard. Hvilken af de 5 Gaarde i Smidstrup, der har været Hovedgaard, er ikke let at afgøre, dog tror jeg ikke, det er den nuværende Smidstrupgaard. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, det er den Gaard, som man i en længere Aarrække har kaldt „Bundgaard". Dens Beliggenhed tyder nemlig paa, at den kan have været omgivet af Volde og Grave, og den har fra gammel Tid af været Byens største Gaard. Den kaldes en Selvejergaard 1663. 1641 beboes den af Jens Hansen, 1653 og 1663 af Jens Søfrensen. 1688 kaldes den den Gaard i Smidstrup, som Salig Clemen har haft, det er vist Præsten Clemen Sørensen; 1670 er den kommen under Nebbegaard, og 1688 ses det i Tingbogen, at der har været Strid imellem Jens Lauridsen Risom paa Nebbe og forrige Regimentsskriver, Knud Pedersen, hvis Hustru Dorthea Jespersdatter synes at være født paa Gaarden. Jens Lauridsen fordrer 16 Rdl. Efter Akkorden skulde Knud Pedersen aarlig svare 16 Rdl., 10 Rigsdaler Husbondshold og 7 Tdr. Rug. I Tingbogen for Elbo Herred fra 1688 ser det ud til, at Dor-

*) Kapellet ved Smidstrup Kirke kan maaske da være bleven indrettet til Begravelse.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

thea Jesperdatter først var gift med Clemen Sørensen, som døde 1681, thi da hedder det, at hun skal betale 100 Rdl. til Stedbørnene og de resterende Skatter. Hendes Broder Mikkel Jespersen paa Rønshave møder paa Herredstinget paa hendes Vegne. 1688 maa hun saa anden Gang være bleven gift med den forrige Regimentsskriver Knud Pedersen. 1739 skøder Niels Andersen fra Velling Gaarden til Niels Johansen, Hartkornet er da 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1770 er Niels Madsen Bundgaard dens Ejer. Siden har Gaarden vist tilhørt samme Slægt. 1828 ægtede Enken efter Peder Nielsen Bundgaard (f. 1787 og Søn af Niels Madsen Bundgaard) Jens Poulsen Bjerre, som saa 1863 afstod Gaarden til sin Søn, Peder Jensen Bjerre. Hans Søn, Niels Pedersen Bjerre, der nu ejer den, overtog den 1905. 1748 overtager Niels Madsen, som siges at være født paa Gaarden, Nr. 24 i Velling. I Begyndelsen af det 18de Aarhundrede har der altsaa boet en Mads Nielsen (?) paa Gaarden.

Enkelte Uddrag af „Kronens Skøder".

1542 d. $^{5}/_{5}$ udsteder Kongen et Gavebrev til Morten Hansnn og Jens Hansen i Tyvkær paa Skrinckners Toft og Pallistofts Jord paa Smidstrup og Velling Mark, som frit Bondegods, ligesaa frit, som før der kom Fald paa. De skulde dog svare den sædvanlige Afgift til Koldinghus.

1579 d. $^{27}/_{3}$ skøder Josva von Qvalen til Qvalholm Kronen bl. a. 4 Gaarde i Smidstrup og Smidstrup Mølle, en Gaard i Herslev By og Sogn og Gammelby Mølle og et Bol, kaldet Gammelby Lykke i Pjedsted Sogn.

1586 d. $^{19}/_{11}$ fik Mester Hans Kjær i Kolding Brev paa aarligen at maatte bekomme Halvparten af Kronens Part af Kirketienden af Smidstrup Sogn til hans Underholdning. 1594 d. $^{2}/_{9}$ hedder det bl. a., at Tienden af Smidstrup Sogn, som Mester Hans Kjær udi Kolding og Lene Hansdatter har været forlenet med, nu igen skal annammes under Slottet.

1596 d. $^{1}/_{2}$ bevilges der Anders Mickelsen, Kapellan i i Kolding, at han maa bekomme 3 Pund Byg og 2 Pund Havre af Kronens Tiende i Smidstrup Sogn i Holmans Herred. (Et Pund Korn var 2 Ørte = 40 Skp.)

1596 d. $^{9}/_{2}$ udgaar der i Følge „Kancelliets Brevbøger" en Skivelse til Kasper Markdaner, Lensmand paa Koldinghus, hvori det hedder, at Marine Rasmusses har klaget over, at den Mand, som var hendes Husbonde, og som for sine Misgerningers Skyld er forvist fra Landet, modvillig har sat Ild paa den Gaard i Store Velling, hun boer i, hvorved Gaarden og Avlingen, som var deri, er bleven helt ødelagt, og hun

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

har ansøgt om i Betragtning af hendes fattige Lejlighed at faa dette Aars Landgilde eftergivet, som hun resterer for. Kasper Markdaner skal lade hende være fri for Restancen og hjælpe hende med Bygningstømmer, for at hun desbedre igen kan komme til sin Næring. 1596 d. $^{18}/_{11}$. Hans Nielsen i Store Velling har fæstet en Gaard af Kronen, som hans Stedfader tidligere boede paa, men han er forvist fra Landet paa Grund af sit slemme og løsagtige Levned. Stedfaderen har siden sat Ild paa Gaarden, der er brændt helt ned. Hans Nielsen søger om Eftergivelse af 3 Aars Landgilde for at han bedre kan genopbygge Gaarden. Ansøgningen bevilges.

1600 d. $^{8}/_{9}$. Peder Jensen i Smidstrup fritages for det Aars Landgilde, han resterer med, fordi han er kommen i Armod, hans Gaard er brændt. Han bevilges desuden noget Bygningstømmer i Skoven, saa han kan faa Gaarden genopbygget. Han boede vist paa Gaarden Nr. 6.

1602 $^{15}/_{12}$. Henrik Lykke, Lensmand paa Vordingborg, har udlagt en Gaard, kaldet Tjufkjer, til Kongens Fader i Koldinghus Len. Han har intet Vederlag faaet for den; men begærer nu at faa sig Øen Romsø i Store Belt udlagt. — Lensmanden paa Nyborg, Jakob Rosenkrantz, skal undersøge, om Øen kan undværes for Slottet. Øen skal besigtiges. 1539 nævnes i Kolderup-Rosenvinges „Gamle Danske Domme" bl. a. andre Mænd paa Egnen Jens Hansen i Store Velling; i samme Bog nævnes 1562 Hans Koed i Velling, som da er indstævnet til Viborg Landsting. Han og Iver Andersen i Velling var da Sandemænd i Holmans Herred. Hans Koed beskyldes for Falskneri. Det hedder nemlig, at han har faaet 2 Peblinger til at forandre Navnet paa Bertel Jørgensen i Sellerup i Afskriften af en Landstingsdom, saa der i Stedet for Jørgensen var skrevet Hansen. — Hans Koed havde i Skærup over for Anders Munk i Skærup, Mads Raale i Pjedsted og Peder Rafn i Velling bekendt, at han havde ladet Navnet forandre, Lensmanden paa Koldinghus, Erik Høg, havde ogsaa hørt Bekendelsen i Skærup. — Hans Koed gør gældende, at Manden i Sellerup ikke hedder Jørgensen, men Hansen, og derfor er Forandringen sket.

Hans Koed frikendes dog for Beskyldning af Falskneri; thi det hedder, at han af Uforstand havde ladet Navnet forandre. Sagen angik et Drab paa Søfren Madtzen i Sellerup.

1569 nævnes i Kronens Skøder Lave Rafn i Lille Velling. Han med flere er Vidner, da Jørgen Jensen og hans Hustru, Karen Gregersdatter i Gaverslund sælger deres Gaard med

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

en fuld Otting Jord over al Gaverslund Mark og Skov 1571 nævnes Præsten Lave Rafn i Thorstrup ved Varde. Han har stævnet sin Moder, Kirstine Raffns i Velling, da han mener, han har faaet for lidt i Arv efter sin afdøde Fader.

Efter Svenskekrigen 1657—60 solgte Kronen en Del Jordegods; i Smidstrup solgtes bl. a. i Følge Kronens Skøder II: 1665 d. $^{31}/_{1}$ til Oberstleutnant Andreas Willicken og Fællers i Smidstrup, 2 jordegne Gaarde, hvoraf den ene med Skov og 3 Fæstegaarde med Skov og Smidstrup Mølle, i Velling 6 jordegne Gaarde, hvoraf den ene tillige svarer af Staverkjær*) og Pallestofts Eng paa Smidstrup Mark, 5 Fæstegaarde med Skov, hvoraf en tillige svarer af Engen Brovmaj, 2 Bol, som hver især svarer af et andet Bol. Prisen er 50 Rdl. pr. Tdr. Hartkorn. — 1686 d. $^{15}/_{6}$ faar Jørgen Rantzau, Major i Livgaarden til Hest, paa sin Hustrus Vegne bl. a. Smidstrup Kirkes Tiende af Hartkorn 48 Tdr. og Smidstrup Kirkes Jordskyld 3 Skp. Hartkorn.

I en Jordebog fra 1663 ses, at der da var:

2 Selvejergaarde, 3 Fæstegaarde, Præstegaarden og 2 Bol i Smidstrup,
7 — 9 — 7 Bol, 1 Hus i Velling,
2 — 13 — 5 — 3 — i Tyvkær,
3 — 12 — 2 — 3 — i Haastrup,

samt Fæstegaarden Rønshave, Smidstrup og Bovballe Vandmøller. — Der er desuden en Del Huse paa forskellige Gaardes Grund. Paa een Gaard i Lille Velling er der saaledes 6 paa en anden 5 Huse eller Bol.

I Matriklen fra 1688 er Antallet saaledes:

I Smidstrup: 6 Gaarde, Velling: 17 Gaarde og 18 Bol, af disse har Halvdelen over 1 Tdr. Hartkorn. I Haastrup med Rønshave er 18 Gaarde og 4 Bol, og i Tyvkær 19 Gaarde og 8 Bol.

I Svenskekrigen 1657—60 blev Egnen her slemt medtaget. Dette fremgaar ogsaa af en Synsforretning indført i Tingbogen fra 1663 over Smidstrup og Lille Velling. Den lyder saaledes: Smidstrup: Paa Præstegaarden findes 5 Huse, som er 80 Fag og haver været indvendig ruinerede, der fattes 1 Hus. — Paa Peder Jensens Gaard findes 3 gamle Huse (brøstfældige) paa 33 Fag, der fattes 1 Hus. Paa Peder Jensen Vindings Gaard findes 2 Huse paa 26 Fag, der fattes 2 Huse. — Paa Hans Pedersens Gaard findes 4 Huse paa 36

*) Starkær er nu Navnet paa en Skov mellem Velling og Klattrup. — I Tingbogen fra 1669 kaldes den Bondens Enemærke „Starkjær".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fag, og der fattes 1 Hus. — Paa Peder Madtsens Gaard findes 14 Fag brøstfældig Hus, og der mangler 3 Huse. Han er nylig kommen til Gaarden. Paa Christen Rodts Gaard findes kun halvandet gammelt Hus.

Lille Velling: En Gaard, som Madts Nielsen (Ryberg?), Skolemester i Vejle, sig haver tilforhandlet. Der findes 2 Huse paa 21 Fag og fattes 2 Huse. — Las Klinkhammers Gaard. Der findes 1 Stykke Hus paa 7 Fag og 2 Huse paa 17 Fag, som der ingen Over er paa, der fattes 1 Hus. — Jens Basses Gaard er ganske afbrændt og øde, og der er ingen, som holder sig til Stedet. Salig Hans Nielsen Rafns og Jens Pedersens Bondegaard, som Nikolaj Berrentzen, kongelig Majestæts Proviantforvalter sig haver tilforhandlet og nylig undfangen, er afbrændt og øde. Hans Nielsen Bulls Gaard. Her findes 1 Hus paa 14 Fag, men 2 Huse er øde og afbrændte.

En Synsforretning fra 1660—62:

Tyvkær:

En Selvejergaard: Poffel Pedersens; der staar et Hus paa Stedet.

½ Selvejergaard: Mikkel Jensen Basses.

En Fæstegaard: Søfren Søfrensens; staar 2 Huse ved Magt.

Do. : Hans Jørgensens; staar 3 ruinerede Huse.

Do. : Peder Nielsens; staar 1 Hus og 1 Hytte.

Do. : Bertel Nielsen; staar 2 ruinerede Huse.

Do. : Svend Nielsen; Gaarden øde undtagen et Kammer.

Bolet Skyggebjærg: Peder Christensen har det i Fæste.

En Fæstegaard: Anders Knudsen.

Do. : Anders Pedersen Velling; staar 3 Huse.

Do. : Anders Pedersen Smed; afbrændt, nylig er opsat 6 Fag Hus paa Stedet.

Do. : Simon Pedersen; næsten øde, har kun et mindre Hus.

Do. : Christen Rasmussen; staar 3 ruinerede Huse.

Do. : Hans Hansen; staar 2 Huse.

Do. : Rasmus Pedersen; staar 1 Hus.

I Byen er desuden 5 Kronbol og 3 Kronhuse. Der er Skov til Byen.

Haastrup (Horstrup):

En Selvejergaard: Niels Olufsen Basses og Hans Jensen Koeds: Paa den førstes Del er 2 Huse, paa den andens 2½ ruinerede. De har Jord paa Tyvkær Mark, som tilhører Kirken.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

En Selvejergaard: Peder Nielsen Clausen; staar 2 Huse.
Do. Søfren Pedersen og Niels Pedersen: Paa den førstes Del er Salshuset og 1 Hus øde; Niels Pedersens Del har alle Huse øde.
En Fæstegaard: Bertel Hansens; staar 4 Huse.
Do. : Poffel Antonis; Salshuset og 2 Huse staar øde.
Do. : Mads Poffelsens; staar 4 Huse.
Do. : Iffuer Jensen Kring: staar 3 Huse og 1 Bulhus.
Do. : Claus Pedersens; staar et Lade- og Bulhus, Salshuset er nylig opført.
Do. : Christen Poffelsen; staar 2 ruinerede Huse.
Do. : Hans Søfrensens; staar 3 ruinerede Huse.
Do. : Hans Jensens; staar $2^1/_2$ Hus.
Do. : Jens Hansen Kjøbmands; staar 2 Huse.
Do. : Peder Nielsens; staar 4 Huse.
Do. : Peder Jensen Rafns; staar 2 Huse og 1 Bulhus.
Do. ; Jørgen Nielsens; staar $2^1/_2$ Hus.
Et Kronbol: Morten Herning, Skovriders; staar ruineret.
Do. Thøgger Christensens; staar 2 Huse.
Runshaue:
Fæstegaard: Morten Herning, Skovrider.

Der er desuden 3 Kronhuse i Haastrup. Til Horstrup og Runshaue er der Skov.

I Byerne Velling er i Følge samme Synsforretning: 7 Selvejergaarde, 9 Fæstegaarde og 7 Kronbol og nogle Huse, hvoraf 1 tilhører Kirken. Af Gaardene er 7 afbrændte, 5 øde og 1 ruineret. Disse Byer har altsaa været haardt medtagne efter Svenskekrigen. (Efter en Jordebog i Rigsarkivet.)

Uddrag af Tingbøgerne:

1667 d. $^{12}/_{8}$ og andre Tingdage klages der paa Herredstinget over, at Herredsfogden Just Thommesen i Hvilsbjærg har nedbrudt nogle Bygninger paa 2 Gaarde i Velling og ført til Hvilsbjærg. Mændene paa de 2 Gaarde, Jørgen Madtsen Rafn og Peder Pedersen er døde. Paa Jørgen Rafns Gaard nedbrød og bortførte Herredsfogden 12 Fag, der stod Østen i Gaarden, og paa Peder Pedersens Gaard tog han Underdelen af nogle Fag Hus. Da Herredsfogden nedbrød afdøde Jørgen Rafns Hus, stod der tillige et Salshus og et Ladehus Vesten i Gaarden. Den afdødes Søster, Karen Madsdatter, og Bymændene i Velling protesterede mod Husets Nedbrydelse; men deres Protest var omsonst, og paa Her-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

redstinget lod Herredsfogden dem vide, at der jo stod flere Bygninger paa de 2 Gaarde, han spørger dem, hvor de er bleven af, og han siger til de Velling Bymænd, at dem har de vist nedbrudt og bortført „ved Nattetider".

Omkring 1665—70 bor en Mand i Lille Velling ved Navn Augustinus Ernst Grosmann, som ofte omtales i Tingbøgerne. 2/8 1669 klager saaledes Peder Hansen i Velling over, at da han forleden slog Hø for Grosmann, var han bleven overfalden og slaaet af Grosmann og hans Hustru. Da Hans Klinkhammer og Søfren Nielsen synede Peder Hansen, laa han til Sengs og havde et aabent Saar i Panden og et blaat Slag paa sin Ryg. — 1670 havde Grosmann nogle Stridigheder med sin Nabokone, Henrik Nielsens Hustru, Kirsten Lavridsdatter. Hun var Søster til „Jerlev Lavridsen", som af og til omtales i Tingbøgerne. 5te September 1670 har Grosmann indsendt en skriftlig Klage til Herredstinget over Kirsten. Han siger bl. a. i denne, at da han 3dje Juli sidst forleden var i Smidstrup Kirke, og han og Maria von Altens kom ned fra Daaben med et lille Barn og vilde gaa ind i sin Stol, som Proviantforvalteren stedse havde givet ham Lov at staa i, da blev han bluelig overfalden af Kirsten Lauridsdatter med mange ærerørige Ukvemsord, og hun stødte ham til Stolen, saa han fik et blaat Stød paa sin højre Arm. — 6te August samme Aar kom han ind i Henrik Nielsens Gaard i Forening med Sognefoged Anders Nielsen og Niels Buck af Velling og Skovrider Morten Herning fra Rønshave for at hente nogle Køer og Svin, som Henrik Nielsen havde indtaget, og han begærede venligen mod Pant og Penge at faa sine Kreaturer, men han fik dem ikke; thi Kirsten Lavridsdatter overfaldt ham atter med ærerørige Ord, og hun vilde slaaet ham, hvis Sognefogden ikke havde friet ham. — Samme Dag, siger han, sendte han sit Barn ind til Kirsten efter Køerne, Hans Klinkhammers Svend (Karl) var da i Følge med Barnet. Grosmann skriver, at da Barnet bad om at faa Køerne, gav Kirsten Lavridsdatter det nogle Slag under Øret, saa det faldt omkuld, og hvis Hans Klinkhammers Svend ikke havde været til Stede og friet det, var det bleven slaget fordærvet! Henrik Nielsen var mødt paa Tinget, og overfor Grosmanns Klager erklærer han, at han holdt dem for Løgn, til de blev lovlig beviste.

1670 vidner nogle Tingsvidner fra Velling, at de var hos saa og hørte, at da Anders Nielsen i Velling forleden udkom af sin Gaard, lastede han Karen Knudsdatter, fordi hun slog og tribulerede hans Svin, skønt hun lod sine Gærder ligge

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

øde og ikke holdt dem forsvarlig vedlige. — Hertil hedder det, at Karen Knudsdatter svarede, at hun skulde slaa Svinene ihjæl, det Djævelen skulde fare i dem og derefter ærekældte ham og kaldte ham en Tyv og bad ham tage sig i Vare for den graa Ko, hun brølte ad ham, og siden fandtes et af hans Svin saa slaaet, at det lammede meget. Paa Tinget mødte Karen Knudsdatter og hendes Husbond Anders Jørgensen. Sognefoged Anders Nielsen bad her Konen gøre Forklaring paa de Ord, hun havde brugt eller lide for dem som en Æreskænder, der ublu med sin løgnagtige Tunge angriber en ærlig Mand paa Rygte og Navn. Men hun kunde hverken svare til Ordene eller forklare dem. Der faldt dog ingen Dom i Sagen.

1679 d. $^{25}/_{4}$ klager 2 Husmænd i Velling over, at Mads Hansen og Anders Jørgensen af Hovgaarden i Velling vil tilegne sig nogle Jordstykker Øst og Vest for Vejen efter Smidstrup. Et af Jordstykkerne Øst for Vejen kaldes Treld, og ved Enden af dette er noget Engslet. Hus- ellers Bolsmændene siger, at de uhindrede har haft Jordstykkerne i Brug i 30 Aar, saa derfor mener de at have Hævd paa dem.

1669 klager Bymændene i Velling over, at Hyrden havde forødt Gærderne omkring deres Hyrdehus, og han havde ikke efter Løfte vogtet deres Faar og Kalve, og de havde svarlig maattet give 5 Slettedaler, fordi han havde slaaet deres Kvæg løse en Maaned før Mikkelsdag, og derfor mente de, han skulde staa i Rette for dem. — Byhyrden vogtede Byens Kvæg, og Markvogteren skulde holde Øje med, at ingen overtraadte Markfreden.

1670 fordrer Clemen Søfrensen, Præst i Smidstrup, en Enghave ved Follerup Markskel, som afdøde Jørgen Madsen Rafn i Velling har pantsat for 90 Rdl. til salig Niels Lauridsen, Sognepræst i Smidstrup. Tinget kender for Ret, at Enghaven bør blive ved Gaarden i Velling, hvortil den ogsaa laa i Mads Rafns Tid. Det er sagtens „Ravnshave", der er Tale om.

1663 er der en Skomager, Peder Madsen i Smidstrup, der sigtes for at have stjaalet en Del Gods hos Enken Kjersten Jakobsdatter i Børkop. I Sagen møder en Del Vidner, der bl. a. siger. at Tyveriet er foregaaet om Natten, og at den bestjaalne Dagen efter havde været hos Delefogden, Hans Hansen i Skærup, og bedt ham og Herredsfogden randsage Skomagerens Hus for at finde det bestjaalne. Kjersten havde ogsaa selv været i Smidstrup for at søge efter sit Gods. — Om Skomageren hedder det: „For Retten fremkom

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Peder Madsen, Skomager, som formente, at bemeldte Kjersten Jakobsdatter burde at bevise, at han havde frastjaalet hende noget af sit Gods eller haft noget deraf, som hun til mange Godtfolks Hustruer haver sagt hannem paa, hans ærlige Navn og Rygte til Forklejning efter Tingsvidnets Indhold. Ja, endog søge til Fogderne, for at de skulde randsage hos ham. Derefter antastet ham haardelig som Forbryder. . . Han vilde gaa under Bøn og Band med hende derom, at Vorherre ikke alene vilde straffe dem, som havde stjaalet hendes Gods, men ogsaa dem, som vilde lyve ham hans ærlige Navn paa, og dersom hun sig ogsaa erklærer herfor, saa formener han, hun for slig hendes Løgn og Ord bør lide som en Løgner og Ordtyv og selv være det, hun beskylder ham for." Skønt Skomageren saaledes søger at fralægge sig Tyveriet, ser det dog ud til, at han ikke har rent Mel i Posen.

1664 d. $^{20}/_{8}$ klagede Søren Sørensen af Tyffkjer over Anders Knudsen i samme By, fordi han en Søndag overfaldt ham paa Tyvkær Gade ved Grandestævne og slog ham 2 Slag med en Økse og jordskød ham 2 Gange. Vidnerne, der møder, har dog kun set de to Mænd i Klammeri paa Jorden, men de har ikke set, at der er slaaet med Øksen. En Økse laa derimod paa Jorden, og den blev samlet op af en Karl, for at de ikke skulde gøre hinanden Skade med den. Striden opstod, da Anders Pedersen lod Søren Sørensen skrive ved Grandestævne for 2 Mark, fordi hans Svin havde været i Vangen. — 1665 den 7de April fandtes en Kvinde, Kjersten Christensdatter, liggende død paa Tjuffkjær Mark ved sin Husbonds, Rasmus Pedersens Plov, som hun kørte. Hun laa ved det nærhaands Plovhjul og befandtes at være blaa ved det højre Øre og ved samme Kindben, saa Sandemændene kunde ikke se andet end, at et Slag er blevet hendes Bane og Død. Rasmus Pedersen synes af Frygt at have salveret sig, men straks paa Marken talte han om Ulykken med de andre Plovmænd. I Retten mødte Rasmus Pedersens Broder og vidnede, at Pigen gik ved Ploven og kørte den. Et af Bæsterne traadte i Hammelen. Hun vilde hjælpe det Foden tilbage, men saa blev hun slaaet af Bæstets Bagfod, og det blev desværre hendes Død. Hendes Husbond har siden været forsvunden fra Byen. Samme Dag var han dog med grædende Taarer kommen til Bertel Nielsen i Tyvkær og havde fortalt ham, hvilken Ulykke der var sket ved hans Plov.

1666 er der Strid mellem Anders Pedersen Velling i Tyvkær og hans Nabo, Christen Olufsen. Dennes Hustru

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

har nemlig sagt om Anders Velling, at han havde taget Skindet af en selvdød Kvie, som fandtes død ved Byen, den tilhørte Peder Madsen, der havde Tilhold i Smidstrup Mølle. — Det var ingen rar Beskyldning at faa, navnlig i hine Tider; thi det var kun Rakkeren og hans Folk, der maatte flaa og nedgrave selvdøde Kreaturer. Andre, som befattede sig dermed, blev anset for uærlige. — 1671 er Henning Nielsen i Tyvkær død. For Øl og Brændevin, der blev købt hos Bernt Ostermann i Fredericia, der den salig Mand laa sjug, betales 1 Slettedaler 2 Skilling, hans Jordeklæder koster 3 Slettedaler, 200 fortinnede Søm til Kisten 18 Skilling, 2 Tdr. Øl til hans Begravelse 6 Slettedaler, Brændevin 3 Slettedaler 3 Mark, Torsk 1 Slettedaler 1 Mark, Krydderier 8 Skilling, Tubach och Piber 3 Mark, for Ligklæderne, der var paa den salig Mands Kiste til Jorden, $1^1/_2$ Slettedaler; Præsten for Ligprædiken 1 Rigsdaler, 2, der sang for Liget til Kirken 1 Slettedaler, for Ligkisten og dens Beslag 4 Slettedaler 2 Mark, for hans Testamente at skrive 2 Mark. For Smør, der blev brugt ved Begravelsen, 2 Mark og 4 Skilling. — 1669 d. $^{25}/_{5}$ var de Haastrup Bymænd forsamlede for at drikke deres Vide, da kom Povl Antoni og Mads Andersen paa Jorden med hverandre; men Vidnerne saa ikke, de slog hinanden. Den ene fik en blaa Plet og noget Haar afrykket.

1672 d. $^{13}/_{1}$ oprettes en Kontrakt mellem Vyff Grander og Bymænd og Horstrup Grander og Bymænd, der lyder saaledes: „Eftersom Tvist og Uenighed haver været en langsommelig Tid her imellem vi Vyff Bymænd og Grander og vi Horstrup Grander og Bymænd paa den anden Side belangende Græsning og Fædrift i vore Skove imod hverandre og derom værende Vidtløftighed til Herredsting og Landsting, da er vi derom saaledes udi al Venlighed forligt og fordragen, at det herefter skal forblive ligesom det i vores Formænds og i Arrilds Tid været haver, hverandre udi begge Byer uden Fortræd og Skade og med hverandre forliges som gode Venner og Naboer vel egner og anstaar i alle Maader og hermed døder og dæmper alle hvis ny Breve og Dokumenter paa begge Sider derom imellem passeret er, enten til Herredsting eller Landsting, som i alle Maader skal være og blive kasseret, døde og magtesløse undtagen hvis fra Fejdetiden Anno 1657 derom passeret er; det være sig de tvende Jens Høgs Domme, Tingsvidner eller andet, hvad det være kan.

Datum, Horstrup den 11te Januar 1672."

Af ovenstaaende ses, at der i flere Aar har været Strid

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mellem Bymændene i Haastrup og Viuf, men at de endelig er bleven forligte. — Jens Bertelsen Høg var Herresfoged og havde en Tid Bopæl i Follerup, Herslev og Skovsgaard. Her døde han i Marts 1696 — 78 Aar gl. (Sdr. Vilstrup Kirkebog.)

1666 d. $^{28}/_{7}$ vidnes paa Brusk Herredsting, at Ulvene forleden Aar har ihjælrevet 3 Bæster, 1 Ko og 1 Kalv for Povl Christensen i Haastrup, og at han af den Grund er kommen tilagters. — 1672 omtales i Tingbogen, at 2 Messingkedler i Fejdetiden 1657—60 var blevne nedsatte i Haastrup Mose.*) Samme Aar tales der om resterende Skovhugstpenge, og det hedder bl. a., at Jens Jensen Rafn af Haastrup svarede, at det var hannem forbudt at komme i Skoven, meget mindre deraf at bekomme af den Aarsag, at der aldeles intet blev forvist. Han benægter ved sin Ed at have bekommet noget af sin Gaards Skovpart, men er der hugget noget uforvist, da retter han sig efter kongelig Majestæts Forordning om Skove. Skovfogden og Skovløberne bør derpaa afgive Forklaring. Jens Jensen Rafn mente sig for fri at være.

1669 d. $^{4}/_{9}$ blev der paa Herredstinget gjort Akkord med Skarpretteren Morten Skytte i Kolding. Han gik ind paa at holde Herredsmændene en Person, som skulde feje Skorstenene og forrette ved døde Bæster, som omstyrter at aftage, derfor skal han aarlig af hver Gaard have 8 Skilling og af hvert Bol 4 Skilling at betale om Julen. Af hver Præstegaard eller Fogedgaard skal der gives ham for hver Skorsten at feje 10 Skilling og af hver Bondeskorsten 6 Skilling, desuden skal der gives ham 8 Skilling af hvert stort Høved at aftage, og af hvert lidet Høved 4 Skilling, saa maa han ikke videre fordre eller begære; men han skal forpligte sig at efterkomme og skaffe forrettet sit Arbejde saa forsvarligt, som det skal være.

I Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol i Arkivet i Viborg omtales, at der den 19de September 1704 brændte 2 Gaarde og et Hus i Haastrup. Det var Hans Povlsens og Laurits Madsens Gaarde og 7 Fag Hus af Hans Mogensens Gaard, der brændte. Mændene, hedder det, kom derved i den største Armod. Paa Laurits Madsens Gaard brændte 13 Fag Stuehus, 17 Fag Ladehus, 17 Fag Ladehus og Stald og 12 Fag Fæhus, ialt 59 Fag. Størstedelen af hans Indbo og Avlsredskaberne brændte. Paa Hans Povlsens Gaard

*) Denne Mose laa vist Vest for Haastrup ved Vejen efter Viuf. Ved Herslevvejen har dog ogsaa været en Mose.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

brændte 7 Fag Stuehus og 11 Fag Udhus. Hans Gaard var en Halvgaard, der har samme Hartkorn, som den Hans Mogensen bebor, saa de har nok hver Halvdelen af een Gaard.

Hans de Hofmann oplyser, at Byernes Hartkorn 1786 var saaledes: Smidstrup: 39 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. og 3 Fdk. 2 Alb. Skovskyld med 6 Gaarde og 16 Bol, der var 5 Udflyttere, og Jorderne udskiftedes af Fællesskabet 1772 og 1784. Store- og Lille Velling: 114 Tdr. 7 Skp. 1 Alb, 15 Skp. 1 Fdk. Skovskyld med 17 Gaarde og 28 Bol, der var 6 Udflyttere. Udskiftning 1770 og 1777. Haastrup og Rønshave: 96 Tdr. 1 Skp. 1 Alb., 4 Skp. 2 Fdk. 1½ Alb. Skovskyld, 19 Gaarde og 6 Bol, 4 Udflyttere. Udskiftning 1772. Tyvkær: 77 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb, Skovskyld: 2 Skp. 2 Fdk. 1½ Alb. 18 Gaarde og 18 Bol, 2 Udflyttere. Udskiftning 1783 og 1792.

De gamle Gaarde i Byerne, deres Hartkorn og Beboere:
Smidstrup By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1641: Iffuer Søfrensen Smed, 1653: Niels Hansen Smed, 1663: Hans Pedersen, 1688: Hans Pedersen, 1733: Anders Christensen, f. 1695, død 1766, han var Søn af Christen Simonsen i Dons Møller. (O. Jørgensen: Slægten Jørgensen fra Følle.) 1765: Jens Sørensen Qvist, som da køber Gaarden til Selveje, 1774 køber han et Kassehus og lægger under Gaarden, som han 1782 afstaar til Sønnen, Søren Jensen Qvist. Hans Enke sælger den paa Auktion 1821 til Gaardejer Terkild Nikolajsen af Jensgaard i Tyvkær. Han forstørrede Gaarden betydelig ved Indkøb af Udlodder fra Byens andre Gaarde. Den blev derved meget større end disse og fik Navnet „Smidstrupgaard". Terkild Nikolajsen solgte Gaarden til Ammundsen, der vist var en dygtig Landmand, han havde tidligere været Forpagter af Barritskov. Omkring 1870—80 ejedes Gaarden af Wolf. 1880 købte Niels Christensen fra Middelfart den paa Auktion. Han solgte den omkring 1910 til de Neergaard. Christensen var i flere Aar Formand for Smidstrup—Skærup Sogneraad. — Neergaard ombyggede tildels Gaarden, bl. a. lod han opføre en ny, flot Hovedbygning. 1915 solgte han Gaarden ti Idens nuværende Ejer, Juhl fra Skartved. — Hartk. 14 Tdr.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 5 Skp. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1641: Jens Hansen, 1653: Niels Lassen, 1663 og 1688: Peder Jensen Vinding. 1719 overtager Jørgen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Pedersen Kring Gaarden efter Peder Madsen, der er da 32 Fag Hus og en Besætning af 3 gamle Bæster, 2 Køer og 1 Kalv. Jørgen Pedersen Kring har ogsaa Gaarden 1733, 1765 har den 2 Fæstere: Jens Jørgensen og Peder Pedersen. De køber den til Selveje. Gaardene har senere været ejet, den ene af Slægten Smidt fra Rønshave. Den har endnu Gaarden, der ejes af Peder Smidt. Den anden Gaard har været ejet af Niels Lykke, Peder Mogensen, Anders Mogensen og flere. Nu er Gaarden udparcelleret.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 2 Skp. 1 Alb., Skovskyld: 2 Alb. Den kaldes 1663 for en Selvejergaard ligesom Nr. 4. Beboere: 1641—1653 og 1663: Hans Pedersen Kring, 1670 og 1688: Christen Pedersen Rode (Roed) og Knud Christensen, senere af Anders Olufsen og Knud Christensen, 1720 bor Henrik Frandsen paa Gaarden, han har da lidt stor Skade paa sine Plovbæster, idet 3 af dem er døde. De værdsættes til 54 Rdl. 1733 hedder Fæsteren Niels Hansen, og 1765 Mads Olesen, der køber den til Selveje fra Vellinggaard 1771. Mads Olesen er sagtens gaaet fra Gaarden kort efter; thi 1777 skøder Justitsraad Lindenpalm Gaarden til Jagtbetjent Frederik Vilhelm Holtzendorf. Senere, 1825, blev den paa Auktion efter Holtzendorfs Svigersøn, Thomas Mikkelsen, købt af Søren Kristensen fra Pjedsted, for 700 Rdl., han var gift med en Datterdatter af Holtzendorf. Efter Søren Kristensen havde Sønnen, Thomas Sørensen, Gaarden i mange Aar. Den ejes nu af hans Søn, Geert Thomsen. Nu kalder man Gaarden „Feddelrede".

Nr. 4 er Bundgaard, som er omtalt foran. Dens Hartkorn var 1688: 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og 1 Alb. Skovskyld.

Nr. 5 er Præstegaarden, som 1688 har 6 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartk., Skovskyld 2 Alb.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Alb, Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1641: Jens Pedersen, 1653 og 1663: Peder Jensen, 1688: Oluf Olufsen og Mads Olufsen, 1733: Ole Madsen, 1744 overtager Niels Pedersen Gaarden ved at ægte Ole Madsens Datter; der er da 33 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 7 Køer, 6 Ungnød og 6 Faar. 1762 er Niels Pedersen svag, og hans Søn, Peder Nielsen faar saa Gaarden, der da har 38 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 4 Faar. Denne Gaard blev ligesom Nr. 3 købt af Backmann til Vellinggaard ved Auktionen over Ryttergodset 1765; men Peder Nielsen købte den allerede 1771 til Selveje. (Skøderegister paa Elbo m. fl. Herre-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ders Kontor.) Af de senere Ejere kan nævnes Niels Olesen, der havde Gaarden i mange Aar. Hans Svigersøn, Thomas Madsen fra „Ventegodt", fik først en Parcel af Gaarden, hvorpaa Gaarden „Bøgelund" opførtes. Efter en Del Aars Forløb solgte han denne Gaard og overtog Svigerfaderens Gaard, som han endnu er Ejer af. – 1641, 1653, 1663 og 1688 og senere er der nogle mindre Bol i Byen, 3 af dem tilhører Kirken. 1663 har Otte Smed, Hr. Clement Søfrensen og Niels Pedersen Skrædder dem i Fæste. Der er desuden 4 andre Bol. 1733 har Degnen (?) Casper Johansen 2 Bol i Fæste, 1742 overtager Degnen Lave Halling et af dem, 1743 fæster han desuden 2 andre Bol, 1745 faar Kapellan Fædder et af disse, og Degnen Lave Halling fæster saa 2 andre efter Jens Ifversen. Det ene af Bolene har 1 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb. Hartk., og det er i mange Aar delt i 3 lige store Dele. 1765 har Leutnant Lange en Del af dette og en Part af Gaarden Nr. 7 i Velling. 1743 overtog Mads Enevoldsen begge Dele efter Christen Jensen, som har dem i Fæste 1733. Muligvis er heraf fremstaaet den Gaard, der indtil for faa Aar siden laa lidt Nord for Nr. 6. Den har bl. a. været ejet af Peder Terkildsen, Terkild Pedersen og Søren Høst, nu er den udparcelleret, og Toften lagt under P. Smidts Gaard. — „Krogaarden" er af nyere Oprindelse. Der skal i sin Tid have været drevet Krohold i et Hus, der laa overfor Smed Hofmans Ejendom, men saa blev der bygget en Kro Nord for Byen ved Vellingvejen, og efterhaanden blev der købt Jord til den, særlig fra den ene af Gaardene Nr. 3 og fra P. Terkildsens Gaard. For nogle Aar siden blev Kroen nedlagt.

Store Velling og Lille Velling:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 11 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., Skovskyld: 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Lavridsen Rafn, 1650: Lauge Nielsen Rafn, 1653 og 1663: Jens Pedersen, efter ham Proviantforvalter Nikolaj Berentzen i Fredericia. 1663 er der 5 Huse paa Gaardens Grund. 1670 overtog Henrik Nielsen Gaarden, der var Halvdelen af en gl. Selvejergaard. 1688 beboes den af Hans Rasmussen, senere blev Gaarden delt i 2 Dele. 1747 har Hans Henriksen den ene Del, og Skovrider Luckardt den anden. 1670 blev Gaarden Fæstegaard under Nebbegaard, men, naar den blev solgt derfra, ved jeg ikke. 1747 forenes Gaarden med Nr. 3, idet Jægermester Peter Backmann da købte og fæstede begge Gaarde, der i Holmans Herreds Tingbøger ses oprindelig at have været een Gaard, som Niels Lavridsen Rafn 1631 havde overtaget efter sin Fader, Lave Rafn. Niels

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Rafn delte den saa mellem sine 2 Sønner, Hans og Lauge; den sidste gik fra sin Del, som Jens Pedersen saa fik. Lauge fik et Bol fra Gaarden, Nr. 20, som siden lægges under den.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 11 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., Skovskyld: 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. og et Enemærke 1 Fdk. 1 Alb. 1663 er der 6 Huse paa Gaardens Grund. De gør ligesom Husene under Nr. 1 hver 1 Dags Arbejde om Ugen til Ejeren. — Ejere og Brugere: 1634, 1641 og 1653: Hans Nielsen Rafn. Han og hans Hustru Karen dør omkring 1661, og 1663 er der Skifte efter dem. Der var da 5 Børn: Niels, Henrik, Ane, Dorthe og Maren. Før sin Død havde Moderen tilskødet dem Gaarden, men de var vist ikke fuldmyndige, og Værgerne for dem, Herredsskriver Peder Jensen Rafn i Skærup og deres Morbroder i Viuf fæster saa Gaarden bort til Nikolaj Berentzen, der køber eller fæster den. 3dje Juni 1667 klager den ældste af Sønnerne, Niels Hansen Rafn, som da opholder sig i Haastrup og er Delefoged i Holmans Herred over, at Proviantforvalteren voldelig har frataget dem Gaarden. Han har ødelagt en Abildhave ved Gaarden, har anlagt Fiskedamme i en Eng ved den og har hugget Tømmer i Ulvsbæks Enemærke. Der klages ogsaa over, at der er hugget Træ af samme Mand i Skoven, som hører til salig Jens Pedersens Gaard. Niels Hansen Rafn klager mange Gange paa Tinget over, at han og hans Søskende er Gaarden fratagne. 1688 staar Hans Nielsen Rafn opført som dens Ejer. Han er maaske en Søn af Delefogden; thi denne fik ikke sin Fødegaard, men en Gaard i Pjedsted, Nr. 2, som han 1688 bebor. 1733 staar Hans Henriksen opført som Ejer af Nr. 3 i Velling, og han skøder, som nævnt, 1747 Gaarden til Jægermester P. Backmann, der ogsaa kort efter faar Skovrider Luckardts Halvgaard Nr. 1 b. Backmann lagde saa Nr. 1, Nr. 3 og Nr. 20 sammen til een Gaard, der fik Navnet „Vellinggaard". Ved Auktionen over Koldinghus Ryttergods købte han desuden Smidstrup Kirke og nogle Gaarde og Bol i Velling og Smidstrup. Han opbyggede ogsaa Gaarden som Lystgaard. Han døde 1769, og en Svigersøn, Generalkrigskommissær Chr. H. v. Wildenradt, fik saa Gaarden. Han omtales i Ove Mallings „Store og gode Handlinger", fordi han sætter Hegn om Gaardens Marker.

Forannævnte Overførster, Jægermester Peder Backmann og Hustru, Kirstine Benedicta, f. Kruse, f. 1725, død $^{8}/_{10}$ 1755, havde en Søn, Hans Backmann, f. $^{8}/_{10}$ 1752, der i Følge „Biografisk Leksikon" blev Generalmajor og døde 1841.

1772 udbyder Wildenrath Gaarden til Salg i „Jydske

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Efterretninger". Dens Hartkorn opgives da til 26 Tdr. med 10 underliggende Huse. Tiendeydende Hartkorn 333 Tdr. Der er nye og gode Bygninger, en Lyst- og Frugthave „i 4 Absatser" og 4 Fiskedamme. Til de 10 Huse hører smaa Tofter og Skovhaver til 5—6 Læs Hø hver. Husmændene gør hver 36 Dages Hovarbejde og ellers saa mange, som forlanges, for en Mark om Dagen. Gaarden har Ret til 36 Høveders Græsning paa et Overdrev, hvoraf Husmændene er forundt hver 2. Husmændene boede vist i Klattrup eller Velling Skov, som den vestligste Del af Velling Mark og Skov da kaldtes. Gaarden solgtes dog først 1777 til G. F. Drøhse, som 1782 frasolgte 46 større og mindre Parceller, saa Gaardens Hartkorn fra 26 gik ned til c. 7½ Tdr. 1790 solgte han den til Wilhelm August Høpffner, som 1793 solgte den til Markus Nikolaj Monrad, der efter faa Aars Forløb solgte den til Kystbefalingsmand cand. theol. Morten Vieland. Om ham fortælles en Del Sagn. Han døde 1816, og hans Enke ægtede saa cand. theol. Mickael Finger, som 1838 solgte Gaarden til Hans Sørensen Damkjær. Han afstod den 1850 til sin Slægtning Palle Hansen Elkjær fra Pjedsted, han fik tillige Smidstrup Kirketiende, som Hans Damkjær og Niels Pallesen i Skærup i sin Tid havde købt. Palle Hansen Elkjær forstørrede Gaarden ved Køb af Jord fra Gaarden Nr. 8. 1888 afstod han den til sin Søn, Hans Damkjær Elkjær. Nu ejes den af hans Søn, Palle Elkjær. Gaarden „Hvilestedgaard" er en Parcel fra Gaarden. — Den har, siden den omkring 1780—90 opførtes, været i samme Slægts Eje. En Tid havde man Kro i Gaarden. Vellinggaard har 20 Tdr. Hartk.

Gaardene Nr. 2 og Nr. 4 var ogsaa, som Nr. 1 og Nr. 3 oprindelig een Gaard, som 1634 ejedes af Mads Jørgensen Rafn, 1641, 1653 og 1660 af hans Søn Jørgen Madsen Rafn; men efter hans Død 1661 eller 62 blev Gaarden delt i 2 lige store Gaarde. Deraf blev Nr. 2 1670 Fæstegaard under Nebbegaard. Gaardenes samlede Hartkorn var 1688: 8 Tdr. 6 Skp. 1 Alb. og 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld. Gaarden Nr. 2 kaldtes forhen „Velling Bundgaard". Omkring 1670 hedder de 2 Beboere Christen Christensen Smed og Niels Madsen Bull. 1730 bor Christen Jensen Smed paa Nr. 4; men 1734 kommer Jens Hansen fra Gaarslev til Gaarden ved at ægte hans Enke. Der er da 30 Fag Hus og af Besætning 4 Bæster, hvoraf de 2 udlevede, 4 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. 1740 overtager Hans Pedersen Smed fra Egeskov Gaarden efter Jens Hansen. Hans Pedersen har ogsaa Gaarden 1765. Han afstod den til sin Søn, Peder Hansen Smed.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

En Datter af ham ægter Manden, Mikkel Madsen Buhl, paa Nr. 4, og saa forenes de 2 Gaarde atter til een 1818. — 1831 afstod Mikkel Madsen Buhls Enke Gaarden til sin Svigersøn, Peder Holgersen Buhl fra Skovgaard i Starup Sogn. Efter Peder Holgersen Buhl, blev hans Svigersøn, Clausen, en Tid Ejer af den gamle Gaard; Sønnen Peder H. Pedersen Buhl fik en ny Gaard, „Møllegaarden", paa nogle Marker fra Gaarden Øst og Nordøst for Byen. Senere købte han ogsaa sin Fødegaard, og begge Gaarde dreves af ham. Peder Haar Pedersen Buhl var en Række af Aar Sognefoged. For nogle Aar siden solgtes Møllegaarden til Smidt, der endnu ejer den. Den gamle Gaard ejes derimod af P. H. P. Buhls Søn, Sognefoged Holger Buhl. Omkring 1862 solgtes Storskoven i Klattrup fra Gaarden til Niels Ousen, og her opførte han Gaarden „Fuglsang", som nu ejes af hans Søn, Hans Peter Ousen „Buhlsminde", som Holger Buhls Gaard kaldes, har 10—11 Tdr. Hartkorn.

Gaard Nr 5. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Skovskyld: 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Niels Jensen og Niels Jørgensen, 1641: Jens Nielsen Basse, 1653: Niels Jensen, der ogsaa har den 1663. 1670 blev den Fæstegaard under Nebbegaard og beboes en Tid af Jens Sørensen og Anders Nielsen, 1688 af Thomas Nielsen. Gaarden ligger i Lille Velling og var en gl. Selvejergaard. 1733 beboes den af Thomas Hansen og Hans Mogensen. 1765 af Hans Thomsen og Hans Mikkelsen Den sidste kom til Gaarden samme Aar efter sin Bedstemoders Død. 1780 har de 2 Mænd ogsaa Gaarden, men som Ejere. 1808 blev Hans Pedersen Lomholt Ejer af den ene Gaard. Den anden ejes 1816 af Mads Nielsen. — Gaardene er for mange Aar siden udflyttede fra den gamle Plads i Byen. Hans Lomholts Gaard ligger Syd for den gl. Landevej og kaldes „Nygaard". Niels Hansen Lomholt, der fik den efter sin Fader, lod den flytte. Nu ejes den af Niels Hansen Lomholts Søn, Hans Nielsen Lomholt. — Den anden Gaard ligger Syd for Landevejen paa den Del af Velling Mark, man kalder „Foldsted", 1830 ejedes den af Anders Hansen, efter ham af Anton Daugaard. Senere Ejere: Hans Thygesen og hans Søn, Peter Thygesen, der nu er dens Ejer.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. Skovskyld: 1 Fdk. 2 Alb. Beboere; 1634, 1641 og 1653: Niels Hansen Klinkhammer, 1663: Hans Nielsen Klinkhammer, der 1668 blev gift med Gmd. Nis Jepsens Datter, Karen, af Vinding. 1688 har han ogsaa Gaarden. Han døde 1706.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1733 har Jens Hansen den. Efter hans Død kommer Mads Hansen Lomholt fra Vejlby til den 1734. Han har Gaarden i c. 40 Aar, saa bliver hans Søn, Jens Madsen Lomholt dens Ejer, og efter ham faar hans Søn, Hans Jensen Lomholt den i Eje c. 1812. Han døde 1826, og Enken giftede sig med Mads Kristensen. Omkring 1869 blev Gaarden delt. Den gamle Gaard fik Mads Kristensens Datter og hendes Mand, Mads Clausen, han solgte den til Kr. Rosendahl fra Uldum. Senere Ejere: A. Mogensen, Jens Nielsen, Niels Nielsen og den nuværende Ejer, Erik Petersen. Hans Jensen Lomholts Søn, Hans Hansen Lomholt, byggede sig en ny Gaard sydlig paa Marken tæt ved Skoven „Hovgaards Have", og han kaldte den „Havgaard". Denne Gaard, der siden er en Del forstørret, ejes nu af hans Søn, Hans Hansen Lomholt.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 8 Tdr. 3 Fdk., Skovskyld: 1 Fdk 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Nielsen Koed, 1641 og 1653: Hans Madsen Koed, 1663: Hans Madsen Koed. Til Gaarden hører Staffuerskjær og Pallestoft. 1688 har Hans Koed ogsaa Gaarden, 1733 er den delt mellem Anders Hansen Koed, Jens Hansen Koed og Christen Jensen af Smidstrup. 1765 er den delt mellem Povl Andersen Koed, Jørgen Jensen Koed, Iver Hansen i Tyvkær og Leutnant Lange i Smidstrup. 1815 ejes de 2 Dele af Gaarden i Velling af Anders Koed og Niels Suerkjær. Den sidstes Part af Gaarden er for mange Aar siden udflyttet Syd for Byen ved Lille Velling-Smidstrupvejen. I en Række Aar var Jørgen Jensen dens Ejer, senere Ejere: Theodor Ravn, og efter ham Mathias Closter, der endnu ejer den. Den anden Gaard, der sidst ejedes af Hans Jensen, blev udparcelleret for c. 40 Aar siden. Den laa i Toften Syd for den Gaard, der nu kaldes „Vagnsbjærg".

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Anders Pedersen, 1641: Povl Andersen, 1653 og 1663 af Iffuer Povlsen, 1665—1688: Augustinus Ernst Grosmann, 1688 har han ogsaa „Dreckgaard" i Andkær og Brøndsted Mølle. 1733 ejes Gaarden af Jørgen Henriksen; hans Søn, Henrik Jørgensen, overtager den 1744. Der er da af Bygninger 40 Fag Hus. Besætning: 6 Bæster, 8 Køer, 8 Ungnød og 6 Faar. 1761 er Henrik Jørgensen død fra 5 smaa Børn. Hans Enke indgaar saa i et nyt Ægteskab med Jens Mikkelsen fra Velling. Besætningen er da: 6 Bæster, 6 Køer, 5 Ungnød og 12 Faar. 1815 er Henrik Jensen, Søn af Jens Mikkelsen, bleven Gaardens Ejer. En af hans Sønner, Jens Henriksen, var i mange Aar Ejer af Skovgaard

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Starup Sogn. En Datter, der blev gift med Laurits Madsen fra Haastrup, som i en længere Aarrække var Sognefoged, fik Fødegaarden. Efter Sognefoged Laurits Madsens Død, solgtes Gaarden, der nu kaldes „Tofthøj", til Søren Abraham Sørensen fra Kærsgaard. En Jordlod med c. 2 Tdr. Hartkorn blev samtidig solgt fra den og kom under Vellinggaard. 1916 købte S. Abr. Sørensen en større Jordlod „Bygager" fra Vognsbjærg og lagde under Gaarden. — Den har 11—12 Tdr. Hartk.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Skovskyld 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: Oluf Thygesen (1634), 1641 og 1653: Jep Nielsen Smed, 1663: Oluf Jepsen, 1688: Rasmus Jensen og Mads Pedersen, 1724 fæster Jens Hansen Halvdelen af Gaarden, som Ole Hansen Klinkhammer i største Armod forlod. 1733 hedder Beboerne Ole Jepsen og Hans Thomsen. — Fra c. 1810 til 1860 ejedes den af Mads Pedersen Lomholt. Hans Fader blev Fæster af den 1762. Faa Aar efter købte han den til Selveje. Hans Sønnesøn, Hans Lassen Madsen Lomholt, flyttede den, der laa lidt Vest for, hvor Nr. 7 oprindelig laa, men lidt længere mod Syd. Hans Lassen Lomholt døde omkring 1870, og Gaarden blev saa solgt til Hans Nielsen fra Nørre Bjært, hvis Enke endnu ejer den. — 1762 havde Peder Madsen Lomholt overtaget den efter Laurits Thomsen.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Skovskyld 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Gaarden er en af Hovgaardene, i Jordebøgerne 1634—63 staar, at der baade til den og Nr. 15, den anden Hovgaard, hører et Bol paa Skærup Mark. — Beboere: 1634, 1641, 1651 og 1663: Hans Hansen, død 1659, 1670 og 1688: Mads Hansen, kaldet Hovgaard, 1733: Jens Madsen; 1743 overtager Peder Nielsen Ousen fra Herslev Halvdelen af Gaarden af Jens Madsen paa Grund af dennes Uformuenhed. Paa Peder Ousens Gaard er da 22 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. 1765 købe: Peder Ousen og Hans Hansen Gaardene til Selveje, de bebor dem ogsaa 1780. Efter dem gaar de i Arv til deres Sønner, Niels Pedersen Ousen og Jens Hansen, den sidste flytter sin Gaard ud paa Marken Øst-Nordøst for Byen og sælger en Parcel, hvorpaa opføres en mindre Gaard i „Trehuse", som 1815 ejes af Niels Jensen Lomholt. Da ejes de 2 andre Gaarde af Sognefoged Thomas Nielsen Ousen og Morten Jensen Smed. De var Sønner af Niels Ousen og Jens Hansen. Omkring 1855 blev Thomas Ousens Datter, Maren, gift med Hans Kristen-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen fra Tolstrupgaard. Han flyttede kort efter Gaarden bort fra sin gamle Plads tæt Nord for „Grønhavegaard" til Vejen, der fra Trehuse fører mod Øst efter Skærup, saa her ligger nu de 3 Gaarde i Rad, der forhen var den ene af Hovgaardene. Hans Kristensens Søn, Kristen Hansen, er nu Ejer af Hans Kristensens Gaard, som han kalder „Hovgaard". Paa en Skovlod i Klattrup, som hørte til Gaarden, laa en Tid et Teglværk. Hans Sørensen (Berentsen) købte c. 1868 Lodden og lagde under sin Gaard i Klattrup, og den Byggeplads med Have, hvorpaa Skolen 1869 opførtes, har hørt til Marken. En anden Lod i Klattrup, „Borholt", der længe har været delt i 2 Lodder, er ogsaa solgt fra Kristen Hansens Gaard. — Morten Jensen Smeds Gaard har efter ham været ejet af Thomas Mortensen (Smed) og hans Søn, Monrad Thomsen. Nu ejes den af hans Enke. — Niels Jensen Lomholts Gaard har bl. a. haft følgende Ejere: Hans Wildenradt, Peder Hviid, og nu hans Søn, Hans Hviid, der kalder den „Hviidsminde". — Den og 2 Huse, der laa lige over for den, men for mange Aar siden er nedbrudt, kaldtes i Forening „Trehuse". — 1712 nævnes i Kirkebogen Jep Olufsen af Trehuse.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Skovskyld: 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Anders Friis, 1641, 1653, 1663 og 1688: Peder Pedersen, 1733: Niels Hansen, 1765 og senere af Mikkel Jensen, f. 1735. Han har ogsaa en Part af Nr. 12, den lægger han under Gaarden i Store Velling, saa Gaarden bliver betydelig forstørret. Omkring 1810 overtager Sønnesønnen, Henrik Madsen, Gaarden, efter sin Fader Mads Mikkelsen. Efter Henrik Madsens Død solgtes den til Søren Nielsen, der ejede den i mange Aar. Han forstørrede den en Del ved Køb fra Nr. 7 og ombyggede den. Søren Nielsens Søn, Adolf Sørensen, fik Gaarden efter ham. Han gav den Navnet „Vognsbjærg" efter en Bakke paa Marken og solgte den 1916 til et Selskab, som efter at have frasolgt noget af Marken bl. a. „Bygager", solgte den til Niels Husted. Hartk. 1916: 11 Tdr.

Nr. 12. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 1 Fdr. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Peder Lauridsen Basse, 1653 og 1663: Jens Pedersen Basse, 1688: Mikkel Hansen, 1733: Hans Mikkelsen og Anders Mikkelsen, 1760 er Peder Hansen paa den ene Halvgaard død, og hans Enke ægter saa Hans Sørensen fra Pjedsted, der er 6 smaa uopdragne Børn. Paa den anden halve Gaard bor samtidig en Jens Madsen. 1780 er Hans Sørensen og Mikkel Jensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ejere af Gaardene. Den sidste er vist en Søn af Jens Madsen, han nedlægger sin Gaard i Lille Velling og flytter til Nr. 11 i Store Velling, hvorunder hans Gaards Jorder saa lægges. — 1806 udparcelleres Hans Sørensens Gaard mellem Hans Mikkelsen, Niels Hansen og Terkild Nielsen. Den sidste faar Hovedparcellen, der siden hans Tid har haft følgende Ejere: Niels Kring, Jørgen Ladegaard, Anders Ladegaard, og efter hans Død hans Enke, der nu er dens Ejer. Man kalder Gaarden „Kringgaard" efter Niels Kring.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Skovskyld: 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634, 1641, 1653 og 1663: Niels Jørgensen. En Eng, hørende til Gaarden, kaldes 1663 „Bromay". 1670 har Sognefoged Anders Nielsen Gaarden i Fæste, 1688 bebor Johan Olufsen Gaarden. Han er maaske gift med Anders Nielsens Enke, Lene Jensdatter Rafn. 1733: Niels Andersen, som vist er Anders Nielsens Søn, 1746 overtager Sønnen, Hans Nielsen, Gaarden tilligemed Nr. 28, af Hartkorn 1 Tdr. 1 Fdk, som Anders Nielsen 1688 er Fæster af. 1746 er Hans Nielsens Fader, Niels Andersen, død. Der er 40 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster og 8 Faar. Hornkvæget er død af Kvægsyge. Hans Nielsen, der blev Sognefoged, forstørrede Gaarden ret betydelig, saa den en Tid var den største i Store Velling. Han købte den til Selveje. Omkring 1800 ejes den af hans Søn, Niels Hansen, men faa Aar efter blev Hans Jørgensen Gaardens Ejer. Omkring 1820 gav han og Smeden Gotløb, Husmand Jens Andreasen, som boede ved Follerup Bro, og, man siger, Pastor Høst i Smidstrup, sig i Lag med at fabrikere falske Pengesedler. — Da Falskneriet opdagedes, maatte Hans Jørgensen vandre i Arrest.*) Han gik ved denne Lejlighed fra Gaarden, som 1825 blev solgt paa Auktion for 1400 Rdl. til Søren Augustinussen fra Skærup. Han afstod den omkring 1845 —50 til sin Datter, der var gift med Mads Nielsen fra Gaard Nr. 17 i Skærup. Han havde kun 1 Datter, der døde ugift, og Mads Nielsens Hustrus Brodersøn, Peder Sørensen, Søn af Søren Nielsen paa Vognsbjærg, fik Gaarden. P. Sørensen, der døde i en ung Alder, ombyggede tildels Gaarden, som hans Enke solgte til hans Broder, Niels Sørensen, der da var Ejer af „Luttergavl" i Viuf. Han er endnu dens Ejer.

*) Han eller hans Fader skal have købt Gaarden for 4000 Rdl. Smed Gotløb havde Ord for at kunne hekse. Han var slem til at sætte ondt for Folkene hos Husbonden paa en større Gaard i Byen, men de trak ham gennem Gadekæret, saa hørte det op.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaarden kaldes „Grønhavegaard", efter en Eng, „Grønhaven", som ligger ved den. Hartkornet er nu 12 Tdr.

Gaard Nr. 14. Hartkorn: 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. Skovskyld: 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Peder Hansen Olufsen, 1653 og 1663: Oluf Simonsen, 1670, 1688: Søren Nielsen, 1733: Niels Jensen, 1760 og 1780: Søren Olesen. Hans Søn, Niels Sørensen, ejer Gaarden efter ham. Han skøder den 1808 til Svigersønnen, Mikkel Madsen, Søn af Mads Mikkelsen paa Nr. 11. Han forstørrede Gaarden en Del; men endnu mere blev den forstørret af hans Søn, Søren Mikkelsen, som fik Gaarden 1847. Tidligere laa en Del (3—4) mindre Gaarde i nogle Tofter Øst for den. De er alle udflyttede, og Tofterne lagde under Gaarden, og en af dem, vist Nr. 18, der ejedes af Søren Nielsen Møller, Søren Mikkelsens Svigerfader, kom ved Giftermaal under Gaarden. Søren Mikkelsen lod den ombygge; men Navnet „Egeland", som den i de senere Aar er bleven kaldet, vist fordi der til Gaarden hører en god Egeskov, har dens nuværende Ejer, Mikkel Sørensen, givet den. Egeland er nu den største Gaard i Store Velling med 13—14 Tdr. Hartk.

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Er den anden af Hovgaardene. I Jordebøgerne fra 1634, 1641, 1653 og 1663 staar, at til Gaarden hører et Bol paa Skærup Mark. Beboere: 1634: Peder Pedersen, 1641, 1653 og 1663: Oluf Hansen, 1688: Anders Jørgensen, Jørgen Christensen, Christen Christensen og Oluf Madsens Enke, 1733: har Gaarden dog kun 2 Fæstere: Povl Pedersen og Morten Madsen, 1765 hedder Fæsterne: Hans Andersen Koed og Jens Nielsens Enke. Samme Aar fæster Hans Hansen Hjuler den sidstes Del, der da har 33 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 2 Køer og 6 Faar. 1815 er Hans Koed og Hans Hjuler endnu paa Gaardene som Ejere. I første Halvdel af det 19de Aarhundrede flyttedes begge Gaarde ud paa Marken Vest for Byen. Først flyttedes Hans Hjulers Gaard, senere Hans Koeds. Ejere af den sidste har siden Hans Koeds Tid været: Frederik Kristensen Suerkjær og Hans Pedersen, da den sidste døde 1868—70, købte Kristen Kyed Gaarden og lagde den under sin, og Gaarden blev saaledes atter samlet til een. Hans Hjulers Eftermand blev nemlig Svigersønnen Kristen Kyed. Hans Søn, Hans Peter Kyed, fik Gaarden efter Faderen, han forstørrede den ved Køb fra Gaarde i Klattrup, og han nedbrød Gaarden og opbyggede en ny, stor Gaard lidt Nord for den gamle. Efter Hans Peter Kyeds Død sad hans

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Enke i nogle Aar med Gaarden, som man har givet Navnet „Stopballegaard“ efter en Skov Sydvest for den, saa solgtes den til Madsen, som igen 1917 solgte den til sin nuværende Ejer, Lund. Nogle Lodder i Klattrup er for mange Aar siden solgt fra Gaarden. Hartk. 10—11 Tdr.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Mads Nielsen Bull, 1663: Hans Nielsen Bull, 1688: Oluf Jørgensen, 1733: Jens Christensen, han er død 1743, da Sønnen Christen Jensen overtager Gaarden (Bolet), som har en Besætning af 3 Bæster, 3 Køer og 4 Faar. Christen Jensen Sønderbo køber Gaarden til Selveje, 1815 ejes Gaarden af Hans Sønderbo; men da er dens Hartkorn kun halvt saa meget som i 1688. Senere Ejere: Kristen Sønderbo, Smith Kristensen (Sønderbo). Nu af hans Søn. Gaarden ligger ved den gamle Landevej mellem Lille Velling og Damkær.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1688: 1 Td. 2 Skp. 1 Fdk. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1634: Søfren Pedersen Rafn, 1641: Christen Søfrensen, 1653: Jens Pedersen, 1663: Strange Madsen, 1688: Hans Olufsen, 1733: Jørgen Iversen, 1765: Niels Jørgensen, 1790: Landinspektør Bie, 1815 og 1825 af Jens Jensen. Er maaske den Gaard, som nu ligger paa Velling Søndermark og kaldes „Krogager“ Den har været ejet af Laurits Kring og efter ham af Johannes Kring, der nu er dens Ejer. Den er i den nyere Tid meget betydelig forstørret. — Gaarden laa forhen i Egelands Toft.

Bolet Nr. 18. Hartkorn 1688: 1 Td. 2 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 2 Alb Beboere: 1634: Hans Povlsen, 1641 og 1653: Povl Hansen Klinkhammer, 1663: Oluf Povlsen Klinkhammer, 1670: Morten Nielsen, 1688: Christen Jensen Koed, 1733: Morten Madsen, 1748 kommer Herman Kaltoft til Stedet, der før har været brugt til Jens Aagaards Gaard. Herman Kaltoft er ogsaa Ejer af Stedet 1770. Det er maaske den Gaard, som Søren Bertelsen May er Ejer af 1815, senere Søren Møller.

Bolet Nr. 19. Hartkorn 1688: 1 Td. 6 Skp. 1 Fdk. Skovskyld: 2 Alb. Beboere 1634: Peder Thomsen, 1641: Peder Povlsen, 1653 og 1663: Jens Pedersen, 1688: Jørgen Pedersen, 1720: Peder Clausen, 1724: Niels Sørensen, 1743 ægter Niels Pedersen Niels Sørensens Datter og fæster Ejendommen. Der er 18 Fag Hus og en Besætning af 2 Bæster, 2 Køer, 1 Ungnød og 6 Faar. Samme Aar overtager Hans Ollesen Gaarden efter Niels Pedersen. 1759 er Hans Ollesen død, og hans Enke ægter saa Anders Johansen Roed fra

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Starup. der er da 20 Fag Hus og en Besætning af 2 Bæster og 2 Køer. 1777 køber Niels Pedersen Møller fra Børkop Mølle Gaarden, som hans Søn, Niels Nielsen Møller, fra 1810 til sin Død 1831, er Ejer af. 1832 ægter hans Enke, Johanne Pedersdatter, f. paa Gaard Nr. 10 i Damkær, Jens Zakariassen, f. paa Gaard Nr. 16 i Vinding. Han afstod 1852 Gaarden til sin Stedsøn, Jens Nielsen Møller, der døde efter faa Aars Forløb 1857. Han var bleven saaret i Krigen. Hans Enke ægtede saa Kristen Sørensen fra Gaard Nr. 3 i Smidstrup. Omkring 1890 overtog hans Svigersøn, Povl Buck fra Tyvkær, Gaarden. Han og hans Hustru døde begge i en ung Alder, og Gaarden solgtes saa til Udparcellering. Nogle af Gaardens Bygninger staar dog endnu i dens Toft. En Eng til Gaarden kaldtes „Eskildmay".

Bolet Nr. 20. Hartkorn 1688: 1 Td. 7 Skp. 2 Fdk. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Lauge Rafn, 1663 og 1668: Hans Nielsen, 1733: Niels Henriksen, 1747 faar Jægermester, Overførster Backman Stedet sammen med Gaard Nr. 3 af Hans Henriksen.

Nr. 21 er et Bol, der 1688 har 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1688: Jens Nielsen, 1733: Søren Nielsen, 1765: Peder Sørensen, der er da 12 Fag Hus paa Stedet, som 1780 ejes af Hans Laborissen. Senere Beboere kender jeg ikke.

Nr. 22 et Bol, der 1688 har 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Jørgen Hansen, 1653 og 1663: Mads Jensen og Anders Søfrensen, 1688: Anders Sørensen, 1733: Jens Christensen, 1765: Stefan Hansen, 1770: Mads Kristensen Bødker. 1815: Kristen Kristensen Bødker, da har Gaarden 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartk., og da laa den i Klattrup Vest for Skoven „Starkær" og kaldtes „Fuglsang". Omkring 1835—40 blev den nedbrudt og udparcelleret. — En Søn af Mads Kristensen Bødker var den bekendte Kristen Madsen i Haastrup.

Nr. 23 har 1688: 7 Skp. 2 Fdk. Hartkorn. Beboere eller Fæstere: 1688: Niels Pedersen, 1733: Niels Kristensen, 1743 har Degnen Lave Halling haft det i Fæste, men han afstaar det til Jørgen Hansen. 1749 overtages det efter ham af Niels Pedersen Ladegaard fra Skærbæk. 1765 beboes Stedet af Knud Laursen, 1780: Jens Rasmussen. Dette Bol blev omkring 1800 lagt til Nr. 22.

Nr. 24. Hartkorn 1688: 1 Td. 5 Skp. 3 Fdk. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1688: Anders Skomager, 1724: Peder Bull, 1733: Thomas Jensen. 1734 fæster Peder Buch i Velling

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

4de Parts Gaarden Nr. 24 efter Thomas Jensen. Besætning 2 gamle Bæster, 2 Køer, 1 Ungnød og 4 Faar, der er 10 Fag Hus. 1738 fæster Niels Pedersen Lykke en 4de Parts Gaard, Nr. 24. Der er 3 Køer paa Gaarden. 1765: Kristen Henriksen, han køber Gaarden af Backmans Arvinger; men sælger den 1778 til Nikolaj Terkildsen, kort efter udparcelleres den; thi 1789 faar Jens Nielsen Teglbrænder i Klattrup Skøde paa 2 Parceller af den, Nr. 2 og 6, af Hartkorn 5 Skp. 3 Fdk. 1 1/6 Alb., 1794 køber han en anden Parcel, nemlig Stedet „Altona" af Ejeren af Nr. 10, Peder Madsen Lomholt i St. Velling, af Hartkorn: 2 Skp. 2 Fdk. 1 1/4 Alb. og 2 Alb. Skovskyld. Disse Parceller lægges sammen, og den Gaard i Klattrup, som nu kaldes „Enghavegaard", Matr. 60 a m. fl., fremstaar. 1805 sælger Jens Nielsen Gaarden til Hans Nielsen Fynbo, der 1821 afstaar den til sin Søn, Niels Hansen Fynbo. 1846 købte han en Lod fra Gaard Nr. 15 af Hartk. 4 Skp. 1 Fdk. 2 1/4 Alb., men 1853 solgte han 2 Udlodder til Frederik Kristian Jensen (Landsmand) og Bertel Sørensen (Høet). Efter dette Salg havde Niels Fynbo sin Jord samlet, han døde 1856, og Aaret efter ægtede hans Enke, Mette Marie Sørensdatter, Aftægtsmand Jens Hansen (Ravn) fra Tyvkær. 1859 var han bleven Enkemand, og han solgte saa Gaarden til sin yngste Søn, Hans Jensen (Ravn). Han forbedrede Gaarden meget baade paa Mark og Bygninger. 1887 udparcelleredes Nabogaarden Matr. Nr. 59, ny Matr., og deraf købte han Toften med Hartkorn 3 Sk. 1 Fdk. 1 Alb. 1891 solgte Hans Jensen (Ravn) Gaarden til sin Svigersøn, Niels Mikkelsen, som endnu ejer Gaarden, der i hans Tid er bleven ombygget. Dens Hartkorn er nu c. 2 1/2 Td.

Nr. 25. Hartkorn 1688: 1 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1688: Peder Pedersen, efter ham Niels Pedersen, 1733: Ole Larsen, saa Skovfoged Jens Jørgensen Meyer, der blev Fæster af den 1744. 1723 havde Niels Nielsen fra Gaarslev overtaget Bolet, som Jens Barholdt formedelst Armod afstaar, der er 20 Fag Hus, men ingen Besætning. 1744 overtog Mads Hansen Lomholt 1/6 af Nr. 25, som Skovfogden Hans Jørgen Meyer antog efter Niels Pedersen Lykkemann, der er 8 Fag Hus, 2 Bæster, 1 Ko, 1 Ungnød og 4 Faar. Det er denne 1/6, som kaldes „Altona".

Nr. 26. Hartkorn 1688: 1 Td. 3 Skp. 2 Fdk. Skovskyld: 2 Alb. Beboere: 1688: Kristen Andersen, 1733: Niels Nielsen, 1765: Anders Nielsen, 1770: Niels Højen. 1794 nævnes i Kirkebogen Søren Højen af „Forsøg".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 27. Hartkorn 1688: 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Skovskyld: 1 Alb. Beboere; 1688: Søren Nielsen, 1733: Niels Jensen, 1765: Mads Laursen. Muligvis er dette Bol den Gaard, som nu ejes af Søren Henriksen Ravn.

Nr. 28. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 1 Fdk. Skovskyld: 1 Alb. Fra 1688 til omkring 1780—90 har den samme Brugere som Gaarden Nr. 13. Gaarden Nr. 28 ligger i Klattrup og kaldes „Nylykkegaard". 1785 ses i Kirkebogen, at 2 Mænd, Jørgen Povlsen, 52 Aar gl., og Christen Hansen, 36 Aar gl., er døde paa Gaarden. 1815 ejes den af Anders Hansen Koed, der 1820 afstod den til sin Søn, Hans Andersen Koed, hvis Enke, Karen Sørensdatter, gifter sig med Anders Pedersen, som 1830 sælger Gaarden for 1600 Rdl. Sølv til Mikkel Knudsen, kaldet Bødker, af Sindbjerglund, der i Slutningen af Tredserne afstod den til sin Svigersøn, Morten Nielsen Ladegaard, fra Jerlev. Nu ejes Gaarden af dennes Svigersøn, Hans Juul fra Bornholm.

Kirkens Jord Nr. 34. Hartkorn 1688: 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. brugtes ogsaa længe sammen med Nr. 13 og 28. Den ligger Vest for Nr. 28; Berent Berentsen fra Rans købte 1791 Nr. 34 tilligemed et andet Jordstykke fra Vellinggaard og herpaa opførte han den Gaard i Klattrup, som nu kaldes „Sofielund". Senere Ejere har været Søren Berentsen, Hans Sørensen, kaldet Berentsen og Søren Hviid. Han solgte 1916 Gaarden til Laurits Povlsen, som nu ejer den. Omkring 1868 købte Hans Sørensen en Skovlod fra Gaard Nr. 10 i Velling og lagde under Gaarden. — Da jeg nu ingen Kendskab har til nogle af de efterfølgende Bols Historie, skal jeg blot nævne deres Hartkorn og de Brugere af dem, jeg kender Navnene paa:

Nr. 29. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Skovskyld: 1 Alb. Beboere: 1688: Søren Jakobsen.

Nr. 30. Hartkorn 1688: 1 Td 6 Skp. 2 Fdk. Skovskyld: 1 Alb. Beboere: 1688: Anders Nielsen, 1770—80 af Kristian Skrædder, men Hartkornet er formindsket til 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.

Nr. 31. Hartkorn 1688: 7 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1688: Hans Hansen, 1733: Niels Nielsen, 1765: Hans Jørgen Meyer. Han var Skovfoged og døde 87 Aar gl. 1768.

Nr. 32. Hartkorn 1688: 6 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1688: Christen Jensen, 1733: Ole Madsen i Smidstrup er Bruger, senere Niels Pedersen.

Nr. 33. Hartkorn 1688: 2 Fdk. 1 Alb. Brugere: 1688: Niels Jørgensen, 1733: Povl Smed, 1765: Kristen Jørgensen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 35. Hartkorn 1688: 3 Fdk. 1 Alb. Er Jord, som 1688 hører til Gaverslund Kirke. Nu hører det til „Hovgaard" i St. Velling. Det ligger ved Klattrupvejen i Toften, hvor Hovgaardene laa, og det har fra gl. Tid været brugt af Nr. 10.

Et Vandløb ved Eskildmay kaldes Lunges Bæk og 2 Marker Nord for Velling Torne „Sommersbjærg".

Klattrup By:

I det foregaaende har jeg gentagne Gange omtalt nogle Gaarde, som liggende i Klattrup. Denne By nævnes ikke i Præsteberetningerne. Den er nemlig fremstaaet i Løbet af de sidste 125—130 Aar paa ryddet Skovjord, Fælleder og Overdrev fra Store- og Lille Velling. Jeg er dog tilbøjelig til at tro, at nogle af de Boliger, der 1663 nævnes, som liggende paa flere af de Velling Gaardes Grund, maa søges her, og rimeligvis er det ogsaa Beboerne i Velling Skov, der tænkes paa, naar det i en Beretning fra 1730 om Egnens Skove hedder, at Beboerne i Velling er slemme Skovhadere, der stjæler Træ i Horsted Skov; thi jeg kan ikke tro, at Beboerne fra selve Byerne Velling tog til Horsted Skov paa Skovtyveri, da de selv havde Skove, der laa dem langt nærmere. — Sagnet siger, at det meste af Klattrup i sin Tid har hørt til Vellinggaard. Det er vist ogsaa sandsynligt, at de 10 Huse, der 1772 omtales, som hørende til Gaarden, har ligget her, ligesom det da omtalte Overdrev ogsaa maa søges her. Et Par Marknavne „Malkestedet" og „Kobbelkær" synes at tyde derpaa. I Smidstrup Sogns Kirkebog nævnes 1780—90 flere Gange nogle Mænd, som boende i Klattrup eller Velling Skov. Navnet Klattrup er vist i Begyndelsen brugt som et Slags Øgenavn for den spredte Bebyggelse i Skove og Fælleder. 1815 er der 17 Hartkornsejere i Klattrup, og kun 4 af disse havde over 1 Tdr. Hartkorn. Nu er der 11—12 Gaarde, omkring 30 Bolssteder og nogle Huse. Der er Skole, Brugsforening og flere Haandværkere i Byen. Skønt jeg er født i Klattrup, har det ikke været mig muligt at føre de ældste Ejendommes Historie længere tilbage i Tiden end til 1780—90, men det hidrører sagtens fra, at Byens ældste Beboere har været Fæstere og først da er blevne Selvejere. Gamle Folk har fortalt mig, at de ældste Ejendomme der alle havde Navn, og det synes ogsaa efter de Oplysninger, jeg har faaet, at have været Tilfældet. Jeg skal omtale nogle af disse. (De Nr. jeg har givet Gaardene, har jeg selv valgt):

Nr. 1. „Lille Bygholm" ejedes 1815 af Geert Laursen, hans Søn, Jonas Gertsen, fik den efter ham. I hans Tid brændte Gaarden 2 Gange, oprindelig laa den vestlig paa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Stopballegaards Mark, men saa flyttede han den til sin nuværende Plads, og her brændte den 1868, men opførtes paany. Jonas Gertsen købte en Del af den saakaldte Bødkergaard, Nr. 22 og 23, der som omtalt nedlagdes omkring 1835—40, og han mageskiftede med flere af de Velling Gaardmænd, saa han fik sin Jord samlet. Den vestligste Del af Marken kaldes „Mejershave". Jonas Gertsens Svigersøn, Mads Nielsen fra Vinding, fik Gaarden efter ham, og han solgte den til Søren Henriksen Ravn fra Skærup, som endnu ejer den. — Hartkorn c. 3 Tdr.

Nr. 2. En Gaard østligst i Klattrup, som for 30—40 Aar siden nedlagdes, idet Ejeren af Stopballegaard købte den og lagde den under sin Gaard, ejedes 1815 af Niels Nielsen Dons, der havde Ord for at være klogere paa visse Ting, end Folk i Almindelighed var. Hans Svigersøn, Mads Peter Nielsen fra Andkær havde Gaarden efter ham.

Nr. 3. „Byggestedhus" har været beboet af Hans Jonasen, som døde 1782 i en Alder af 86 Aar, og efter ham af Sønnen, Jonas Hansen, der døde 1798—64 Aar gl., 1815 er en Mand af samme Navn ogsaa dens Ejer. Hans Søn, Peder Jonasen, fik den efter ham, og han solgte den til Sønnen, Jonas Pedersen, han frasolgte en Parcel af Gaarden, der laa Syd for den til Ejeren af Stopballegaard. Jonas Pedersen solgte Gaarden til Hans Madsen, Søn af Mads Peter Nielsen paa Nabogaarden, og han solgte den til dens nuværende Ejer, der har forstørret den ved at købe Marken „Kobbelkær" fra Nr. 5. Senere har Ejeren, Iver Berentsen, tildels ombygget Gaarden.

Nr. 4. „Snogholm" ejes 1815 af Thomas Christensen, senere af Frederik Jørgensen, saa af Svigersønnen Peder Jensen fra Gaverslund og nu af hans Svigersøn, Hans Madsen. Til denne Gaard hører en større Jordlod paa Skærup Kappelagre, og her ligger den Lægedomskilde, som omtales 1638.

Nr. 5. Nabogaarden mod Vest ejedes 1815 af Søren Haar; hans Søn, Niels Sørensen Haar, fik den efter ham, og hans Søn, Søren Nielsen Haar, ejede den i nogle Aar. Siden har den haft forskellige Ejere, bl. a. Niels Barsøe fra Bredstrup, nu Mads Pedersen. En Lod, „Kobbelkær", er solgt fra Gaarden, der nu har under 1 Tdr. Hartkorn.

Nr. 6. Bertel Thomsens Gaard ejedes 1815 af Peder Hansen, senere af Frederik Jørgensen, Hans Fr. Qvist, Hans Peter Vonge, Bertel Thomsen, og efter ham af Sønnen, der har samme Navn, og endnu ejer den. For nogle Aar siden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

nedbrændte Peter Boesens Ejendom. Den blev ikke genopført, og dens Jorder lagdes under Bertel Thomsens Gaard. — 1810 kaldtes Gaarden „Borholt".

Nr. 7. „Ryk i Dynd", nu „Borholt", ejedes 1815 af Kristen Jensen. Senere Ejere: Niels Andersen, Niels Larsen, Anders Nielsen, Jens Nielsen Lind og dens nuværende Ejer, Thomas Ousen. Gaarden har Jord paa Horsted Mark, og en Mark, der ligger Syd for Gaarden og hører til den, kaldes „Borholt". 1918 er Gaarden solgt til 2 Mænd fra Børkop.

Nr. 8. „Kathrinebjærg" er samlet af Anders Nielsen Munk fra Sellerup. Han købte nemlig 1791 en Ejendom kaldet „Kathrinebjærg", som nylig var opført, af Jens Madsen Lomholt i Velling for 299 Rdl. Hartkornet var 6 Skp. 3 Fdk. $^3/_4$ Alb. 1799 døde Anders Nielsen Munk, og hans Enke, Karen Pedersdatter Skovenborg fra Gaarslev, ægtede saa Ole Thomsen Rande fra Brejning Mølle. Han købte en Skovlod paa 2 Skp. $2^3/_4$ Alb. Hartk. af Terkild Nielsen i Lille Velling. Senere Ejere: Ole Randes Stedsøn, Peder Andersen*), og dennes Søn, Anders Pedersen. Han døde i en ung Alder, og hans Enke ægtede saa omkring 1870, Nikolaj Madsen Buck. Han afstod Gaarden til sin Søn, Anders Buck, som nu ejer den, men før han fik den, opførte hans Fader en ny Gaard i „Agernhave" ved Tyvkær-Klattrupvejen, der kaldes „Agernhavegaard". Den gamle Gaard „Kathrinebjærg" med Toften solgtes saa til Søren Kjær, som endnu ejer den.

Nr. 9. Mads Peter Hansen Bjerres Gaard ejedes 1794 af Anders Hansen Koed, som 1800 solgte den til Søren Nielsen Krogh, der endnu har den 1815. Senere Ejere: Jens Jensen og Christen Pedersen Haar fra Tavlov. Han frasolgte 2 Lodder paa Horsted Mark og solgte den til dens nuværende Ejer.

Nr. 10. Jakob Sørensen Brochs Gaard, Matr. Nr. 59, ny Matr., som bar Navnet „Kronborg", blev udparcelleret omkring 1890. Den laa i en Lavning Vest for „Enghavegaard" tæt op til Vejen efter Tyvkær. 1798 har Hans Jørgensen solgt „Kronborg" til Svigersønnen Søren Jakobsen. Hans Jørgensen bar Tilnavnet „Bødker". Søren Jakobsen Brock er Ejer af Gaarden 1815. — Til den hørte Jord paa Horsted Mark; men den frasolgtes, og Jakob Sørensen Brock købte saa en Skovlod Vest for sin Gaard af Søren Nielsen i Store Velling. Da Bødkergaarden udparcelleredes, kom ogsaa en

*) En af hans Døtre var gift med Lærer Barsøe i Højrup. Deres Søn er Stiftsprovst Barsøe i Aalborg.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Parcel af den til Gaarden. Nu er Jakob Brochs Gaard delt i 6 Parceller, en af disse er Skolelod. — En Søn af Jakob Sørensen, Markus Jakobsen, er Ejer af een af Parcellerne.

„Halskovlund" ejes 1815 af Thomas Vinding; senere Ejere: Kristen Ladegaard, Peder Velling, Jørgen Peter Offersen Bang, Peder Jørgensen, Povl Buck og dens nuværende Ejer, Andersen. Lidt Syd for den laa en Ejendom, som vist var opført af Simon Høgh, den blev af Jens Pagh solgt til Jørgen Peter Offersen Bang og lagt under hans Gaard. Af andre ældre Ejendomme i Klattrup kan nævnes Niels Haars i Haleskoven og Mads Peter Høets i Klattrup By. Den sidstes Sted ejedes 1815 af Johan Hansen. Senere Ejere: Niels Johansen Høet og Mads Peter Nielsen (Høet).

Haastrup By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Niels Clausen, 1663: Peder Nielsen, 1688: Hans Madsen Bull, 1733: Hans Iversen, 1762 fæster Niels Kristensen fra Thyholm Gaarden, som hans Formand, Iver Hansen er gaaet fra formedelst Armod. Niels Kristensen er ogsaa Ejer af Gaarden 1780. 1762 er der 30 Fag Hus, men ingen Besætning paa Gaarden.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Peder Knudsen, 1663: Bertel Hansen, 1688: Hans Bertelsen, 1733: Niels Iversen, som paa Grund af 25 Rdl. Restance fratræder Gaarden 1734. Den overtages saa af Birkedommer Hans Panck, som en Tid bor paa den. 1765 er Jens Jensen Londemann dens Fæster. Han var fra Follerup og overtog Gaarden 1739. Han køber den til Selveje og har den 1780. Det er maaske den Gaard, som betydelig forstørret 1816 ejes af Jørgen Jensen Bjerre. Han gik senere fra Gaarden, som saa blev udparcelleret. Den laa Vest for Skolen i Haastrupgaards Mark. Jørgen Jensen Bjerre, der var Sognefoged, døde 1839.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641, 1653 og 1663: Hans Jensen, 1688: Jep Hansen, 1733: Jens Larsen, 1765: Kristen Hansen og 1780: Anders Jensen Tyvkjær.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Peder Søfrensen og Peder Nielsen, 1653: Hans Pedersen og Jens Tordsen, 1663: Niels Pedersen og Søfren Pedersen, 1688: Rasmus Rasmussen og Hans Ifuersen. 1731 deles Gaarden, idet Jens Iversen faar 2 Tdr. af dens Hartkorn, der lægges sammen med Nr. 16 og 17. — Søren Iversen faar Resten af Gaarden i Fæste ved at ægte

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Formandens, Jens Hansens Enke. Paa Gaarden er da 40 Fag Hus i brugbar Stand og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. 1733 har Jens Jensen, Jens Iversens Del af Gaarden. 1765 hedder Fæsterne: Iver Sørensen Koed og Kristen Sørensen. Den sidste er sagtens Søren Iversens Søn. Han er Ejer af Gaarden 1780.

Nr. 5. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 2 Alb Beboere: 1641 og 1653: Søfren Clausen, 1663: Thyge Christensen, 1688: Søren Thygesen, 1733: Bertel Sørensen, 1759 afstaar Thomas Jørgensens Enke Gaarden til Svigersønnen, Jens Jensen Koed. Der er da 36 Fag Hus, og en Besætning af 6 Bæster, 5 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. 1765 hedder Fæsteren Iver Jensen, men 1780 er Hans Jensen Koed dens Ejer. 1800: Mads Madsen Ravn, 1815: Peder Iversen Kjær. 1840: Niels Kock, hans Svigersøn, Søren Hansen fra Torpgaard, fik den efter ham. Nu kaldes den „Løvballegaard" og ejes af Søren Hansens Søn, Kjær Sørensen, der er gift med en Datter af Hans Gertsen Koed i Tyvkær.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 2 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Povl Madtsen, 1663 og 1688: Madts Poulsen, 1733: Peder Knudsen Rode, han blev 1732 gift med Maren Jensdatter fra Smidstrup Mølle. Hans Søn, Joen Pedersen, overtog Gaarden 1764*) og samtidig fæstede han Halvdelen af Nr. 8, som saa faa Aar efter, da Gaarden købtes til Selveje ved Ryttergodsets Salg 1765 og 1767, lægges sammen til een Gaard. Joen Pedersen dør 1767 i en Alder af 28 Aar, og hans Enke, Anna Dorthea Holtzendorf fra Luttergavl i Viuf, ægter saa Hans Peter Madsen Møller. Han, der siden bliver Sognefoged, var vist fra Smidstrup Mølle. Senere Ejere: Ammentorp, Bøtteren, Niels Peter Sørensen, Th. Skovenborg og den nuværende Ejer, Hansen-Møller. Da Th. Skovenborg købte Gaarden af N. P. Sørensen, beholdt denne 36 Tdr. Land, som han lagde under „Gertrudsminde", som han købte af sin Svoger, S. Abr. Nielsen. — N. P. Sørensen ombyggede Gaarden og kaldte den „Haastrup Nedergaard".

Sagnet siger, at Gaarden brændte, mens Hans Peter Madsen Møller ejede den, og at hans Hustru blev dræbt ved et Vaadeskud gennem Vinduet, da hun stod i sit Soveværelse og vilde til Sengs. H. P. Madsen Møller var gift 2 Gange og døde 1800. Hans anden Hustru var Ole Kraghs Datter

*) Der var 48 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 4 Køer og 13 Faar.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

fra Egum. Man fortæller ogsaa, at en Dag kom et flot Køretøj med Kusk i Lieberi kørende ind i Gaarden. I Vognen var en Kone og et lille Barn. Konen bad H. P. Madsen Møllers Hustru tage sig af Barnet, mens hun kørte en Tur til Herslev. Konen paa Gaarden gik ind paa Forslaget og tog mod Barnet. Men Damen, som havde afleveret det til hende, saa hun ikke senere. Hun og 2 andre Gaardmandskoner i Haastrup tog sig af Barnet, som de lod døbe med Navnet Niels Haastrup. Drengen artede sig godt. Han kom senere til København, hvor han blev en velstaaende Mand. Sine Velgørere glemte han dog ikke; thi før sin Død betænkte han dem i sit Testamente med en Sum Penge. (Se Vejle Amts historiske Aarbog 1917)

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Laurits Nielsen Buch, 1653 og 1663: Peder Nielsen Clausen, 1670: Mads Povlsen og Hans Buch, 1688: Jens Jensen, 1733: Jørgen Thomsen Buch, 1765: Iver Jørgensen Buch, han køber den til Selveje og har den 1780. — 1815: Peder Iversen Buch. I første Halvdel af det 19de Aarhundrede blev Gaarden, der laa, hvor Smed Johannes Carlsens Gaard ligger, udparcelleret, men paa Gaardens „Engslet" opførte Peder Buchs Søn, Povl Pedersen Buch, omkring 1830 en ny Gaard, „Engsletgaard", som hans Søn, Mads Peter Povlsen Buch, fik efter ham. Hans Enke har i mange Aar siddet med Gaarden, som i de senere Aar tildels er ombygget. Paa dens Mark i Nærheden af Tyvkær Mark og Viuf Skov er det, der er svage Spor af en Voldplads.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Peder Knudsen, 1653: Peder Knudsen og Povl Christensen, 1663: Povl Christensen og Christen Povlsen, 1670: Povl Nielsen, 1688: Povl Nielsen og Anna Mortensdatter. 1733: Hans Sørensen og Peder Knudsen Rode, 1765: Joen Pedersen og Niels Christensen. 1780 har Niels Christensen sin Del i Eje. Gaarden skal have ligget ved Siden af Nr. 6, og man formener, at det er den Gaard, som udflyttet Øst for Byen i Nærheden af Bovballe Mølle, kaldes „Ventegodt". Omkring 1800 nævnes en Jens Jensen Ventegodt. 1815 ejes Gaarden af Laurs Hansen. Senere Ejere: Mads Kristensen og nu hans Svigersøn, Jens Johannessen fra Stubberup.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1641 og 1653: Jens Ebbesen, 1660: Peder Jensen Rafn, Herredsskriver, 1663: Hans Jensen, 1670 og 1688: Jens Jensen Rafn, Herredsskriver i Brusk Herred, Søn af Her-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

redsskriver Jens Pedersen Rafn i Skærup*). Jens Jensen Rafns Søn af samme Navn fik Gaarden efter Faderen; men døde allerede 1733, han var gift med Kirsten Christensdatter, Christen Lassens Datter fra Tavlov-Nebel. Hun døde 1740. 1734 søger hendes Søn, Christen Jensen Ravn efter Faderens Død Fæste paa Gaarden. 1698, da der holdes Skifte efter afdøde Gaardmand Hans Stephansen i Andkær, der var Svoger til Jens Madsen i Vinding, var Jens Rafn i Haastrup til Stede paa Herredsfogdens Vegne.

I Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol er indført følgende: Christen Jensen Rafn søger Fæste paa sin Fødegaard, som hans Fader, Jens Jensen Rafn, er fradød, og hvis Moder for Drukkenskabs Skyld ingenlunde samme kan betroes, siden Gaarden for hendes Liderlighed er bleven sat i slet Tilstand, og da Sønnen kun er 17 Aar, er Morten Koed, Hans Jensen og Jep Jensen af Haastrup og Lars Christensen af Skovsgaard Kavsionister for ham. Der er kun 28 Fag Hus paa Gaarden, og de er noget brøstfældige. Besætningen bestaar af 4 Bæster, 6 Køer, 8 Ungnød og 11 Faar. Christen Jensen Ravn har kun Gaarden i 5 Aar, saa fæster han Gaarden Nr. 12 i Tyvkær efter Strange Nielsens Død. Hans Jørgensen, som vist er hans Svoger, faar saa Gaarden i Haastrup. Han er Mand paa Gaarden i mange Aar; thi 1780 staar hans i et Skøderegister som dens Ejer. 1784 er Kristen Kristensen Ejer af Gaarden, men 1785 sælger han den til Jens Jepsen. Hans Eftermand, der var fra Andkær, Gaard Nr. 12, hed Peder Hansen, men han kaldtes sædvanligst Per Menneske. Om ham gaar der mange Fortællinger. Han var galhovedet og slem til at svire. En Gang sendte man Bud efter Pastor Gad i Herslev, for at han skulde tale ham til Rette. Per Menneske laa, da Præsten kom, uden for Gaarden med en Rafte i Haanden, som han slog om sig med, idet han sagde, at han hverken brød sig om Præste eller Degne. Peder Hansens Eftermand var Peder Bertelsen, som før havde boet i Højrup. Hans Søn, Peder Lund, der nu ejer Gaarden, har ladet den ombygge. Nu kaldes den „Petersminde". Omkring 1730 havde Gaardens Fæster ogsaa noget Jord, der tilhørte Kirken. — Der er fundet en Del gamle Sølvmønter ved Gaarden.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Maurids Pedersen, 1663: Claus

*) Den ældre Jens Jensen Ravn døde 1723. — 1716 havde hans Datter, Christense, Bryllup med Thomas Andersen fra Kolding.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Pedersen, 1688: Rasmus Andersen og Steffen Bertelsen, 1733: Søren Jensen og Anders Hansen Ravn, 1745 overtager Hans Andersen den Del, som hans Fader, Anders Hansen, har haft. 1765 hedder Beboerne Kristen Jensen Grøn og Mads Hansen. Christen Grøn var gift med Maren Jensdatter Ravn, som døde 1798 – 73 Aar gl. Gaarden laa Øst for Byen ved Vejen efter Smidstrup. Mads Hansens Gaard kaldes nu „Rugbjærggaard" og ligger Nord for Byen ved Vejen efter Tyvkær. Senere Beboere: 1815: Frederik Hansen, 1850—75: Mads Justesen, efter ham Svigersønnen Rasmus Hansen fra Tavlov Sogn. Hans Arvinger solgte den til Niels Thomsen Sørensen fra Smidstrup, der nu ejer den. Den anden Del af Gaarden, der ogsaa ligger Nord for Byen, men Vest for Vejen efter Smidstrup, har bl. a. været ejet af Kristen Madsen, der var kendt som Dyrlæge. Et Plaster, han lavede, kaldtes „Kristen Madsens Plaster". Hans Svigersøn, Henrik Bertelsen, fik Gaarden efter ham, og hans Søn, Kristen Madsen Henriksen, der er Sognefoged, har været dens Ejer, indtil han for faa Aar siden afstod den til sin Svigersøn, Abraham Sørensen, Søn af Søren Abr. Sørensen i Lille Velling.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1641: Svend Pedersen, 1653: Hans Hansen, 1663 og 1688: Povl Antoni, 1733: Morten Iversen Koed, 1765: Iver Pedersen Koed. 1780 hedder Ejeren Niels Pedersen. Maaske er det en Del af den, som 1815 ejes af Hans Iversen Koed og senere af hans Søn, hans Enke blev gift med Poul Andersen Bundgaard. Dennes Søn, Anders Povlsen Bundgaard, ejede Gaarden indtil for faa Aar siden, da han afstod den til Svigersønnen, Niels Andersen. Gaarden ligger paa Haastrup Nørremark og kaldes „Bavnebjærggaard" efter en Bakke paa dens Mark. I Følge Kronens Skøder I. kaldes et Enemærke 1580 for „Ravnebjærg". Det er maaske en Fejlskrivning for Bavnebjærg. — Hvor Gaarden havde sin Plads i Byen, kender jeg ikke.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Søfren Hansen, 1653, 1663 og 1688: Hans Søfrensen, omkring 1710: Jens Jensen, 1724: Hans Nielsen, 1733: Jørgen Hansen og Hans Mikkelsen. 1739 fæster Gilliam Jensen fra Nørre Bjært Halvdelen af Gaarden efter Hans Jørgensen, der jo maa være Jørgen Hansens Søn. 1747 overtager Hans Jørgensen fra Tavlov Nebel Hans Mikkelsens Del. Paa den er da kun 16 Fag Hus, 4 Bæster og 6 Faar, men intet Hornfæ, det er død af Kvægpest. 1765 hedder

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fæsterne Hans Jørgensen Nebel og Gilliam Jensen, sidstnævnte dør samme Aar, og hans Enke ægter saa Niels Sørensen fra Lejrskov. 1780 har han og Hans Jørgensen ogsaa Gaarden, som de har købt til Selveje. 1815 er Ejerne Morten Nebels Enke og Jørgen Nielsen Uth, men da er der stor Forskel paa Gaardenes Størrelse; thi den sidste har kun en god Tdr. Hartkorn, Morten Nebels Enke c. 5½ Tdr. Hun eller hendes Eftermand, David Augustinussen, gik fra Gaarden, som 1821 blev købt af Søren Abrahamsen fra Skærup. Han var Søn af Abraham Jensen. Søren Abrahamsen afstod den efter en Del Aars Forløb til sin Svigersøn, Hans Nielsen fra Bredstrup, der flyttede den lidt Nord for Byen og forstørrede den betydelig ved Udparcellering af Gaarde i Byen, bl. a. Jørgen Adolfsens og Kr. Frederiksens, der begge laa paa Jorder, som nu hører til Gaarden. Efter Hans Nielsen havde hans Søn, Søren Abraham Nielsen, fra 1891 til 1905 Gaarden, som han saa solgte til sin Svoger, Niels Peter Sørensen fra St. Velling, som da var Ejer af Haastrup Nedergaard („Danske Gaarde"). Fra denne Gaard lagdes 36 Tdr. Land under Nr. 12, der nu kaldes „Gertrudsminde". Jørgen Uths Part af den gamle Gaard laa nordlig paa Haastrup Mark nærved Bækken mellem Haastrup og Tyvkær-Smidstrup Marker. Gaarden bar Navnet „Frydendal". Denne Gaard, der bl. a. har været ejet af Niels Uth og Hans Jensen Pagh, er 1917 købt af Niels Peter Sørensen for at lægges under Gertrudsminde, hvis Hartkorn nu er mellem 20 og 21 Tdr.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 9 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. er en gammel Selvejerbondegaard, som 1662 var forenet med Nr. 14, men havde 2 Ejere. Hartkornet var da: 10 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1641 og 1653: Oluf Basse og Hans Jensen Koed, 1663: Niels Olufsen Basse og Hans Jensen Koed. Omkring 1670—80: Hans Jensen Koed og Jens Baum og Kristen Søfrens. De to sidste har hver en ¼ af Gaarden, og deres Dele af den bliver i Matriklen fra 1688 til Gaard Nr. 14. Nr. 13 ejes 1688 af Iffuer Hansen Koed. 1723 overtager hans Sønner: Hans og Jens Iversen Koed Gaarden efter Faderens Død. 1733 ejes den af Iver Koeds Enke, og 1760 indgaar Hans Koeds Enke i Ægteskab med Hans Madsen fra Smidstrup Mølle, hvis Fader, Mads Hansen 1739 kom fra Fredericia og overtog Møllen efter Mikkel Jensen, som saa fæstede en Gaard i Viuf. Hans Madsen var Ejer af Gaarden i Haastrup 1780—90, men faa Aar efter afstod han den til Svigersønnen, Hans Hartvigsen, der ejede den til 1827, da hans Søn, Hartvig Hansen, som

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i en Række Aar var Sognefoged, overtog den. Efter Hartvig Hansens Død blev 2 af hans Børn, Læge Hans Vilhelm Hartvigsen og Marie Hartvigsen i Fællesskab Ejere af „Haastrupgaard", som den nu kaldes. Læge Hartvigsen døde for faa Aar siden, og hans Søster er nu Eneejer af Gaarden, der har knap 17¾ Tdr. Hartkorn. Der hører mere Jord til denne Gaard end til nogen anden i Sognet, og den har en ret betydelig Skov, hvoraf det meste dog hører til Viuf Sogn. Før sin Død skænkede Læge Hartvigsen Penge til et Missionshus i Haastrup.

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Laurits Basse, 1724 overtager Hans Lauritsen Halvdelen af Gaarden efter Hans Madsen Buhls Død, der er da 17 Fag nyt Hus paa den. Samme Aar afstaar Laurits Madsen sin Del til Sønnen, Mads Laursen, her er 16 Fag nyt Hus. 1733 har Peder Knudsen hele Gaarden; men 1743 overtages den efter ham af Mikkel Hermansen, der før har boet paa „Jubelholm" i Bølling. Gaarden har da 40 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer, 6 Ungnød og 10 Faar. 1765 afstaar Mikkel Hermansen Gaarden til sin Svigersøn; Laurs Madsen fra Smidstrup Mølle, han var noget tunghørig, hedder det i Sessionsprotokollen. 1815 ejes Gaarden af hans Søn, Mads Laursen Møller. 1836 holdes der Skifte efter ham, og Sønnen Laurits Madsen overtog saa Gaarden. Han blev gift med Henrik Jensens Datter i Lille Velling, og Gaarden blev udparcelleret 1841. En Parcel paa 2 Tdr. Hartkorn kom til Haastrupgaard. Den Gaard i Haastrup, som nu kaldes „Løgballegaard" efter Vejen til Herslev, der fører forbi den og kaldes „Løgballevej" og et Stykke Jord paa Gaardens Mark, som kaldes „Løgballe", er muligvis en Del af Gaarden, der tidlig er udskilt fra den, 1799 blev nemlig Hans Hansen Griis fra Højrup i Herslev Sogn gift med Laurs Madsens Datter, Ane, og han fik Løgballegaard, der da var en mindre Gaard. Tid efter anden er den bleven forstørret, saa den nu har godt 11 Tdr. Hartkorn. 1819 blev Hans Griises Datter, Agnete, gift med Hans Peter Madsen, som saa var dens Ejer til 1850, da hans Søn, Hans Hansen, købte den. Hans Søn, Hans Peter Hansen, har været Ejer af Gaarden siden 1889.

Gaard Nr. 15 er ogsaa en gl. Selvejerbondegaard, 1688 var dens Hartkorn 8 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. Beboere 1641 og 1653: Niels Olufsen Keyser, 1663: Jens Hansen Købmand, 1670: Jørgen Nielsen Rode, 1688: Niels Larsen, 1733 af Jep Jensen, 1765 og 1780 af Anders Jensen Smed. 1801, da

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jens Jensen Ventegodt køber den, kaldes den „Vejlskovgaard". Den laa i Nærheden af, hvor den gl. Lægebolig ligger. Gaarden blev kort efter delt i 2 Gaarde, „Vejlskovgaard" og „Grønlundgaard" og udflyttet Sydøst for Byen. Af Ejere paa den første Gaard kan nævnes: Iver Kristensen, Peder Iversen, Niels Ude Hansen og P. Skovenborg, som nu ejer den. — Af Grønlundgaards Ejere: Jens (?) Møller, hvis Enke ægtede Hans Holt fra Sønderskovgaard i Erritsø, som solgte den til Hans Hansen, som nu (1917) er dens Ejer.

Gaard Nr. 16 og 17 var 2 lige store Selvejergaarde, hvis Hartkorn 1688 tilsammen var 7 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Jens Madtsen Hviid, 1663: Jørgen Nielsen Ølsted. 1688: Rasmus Rasmussen og Mats Andersen. Rasmus Rasmussen var vist tilsidst ene Bruger af Gaarden, 1731 er hans Søn, Søren Rasmussen, død, og hans Enke ægter saa Jens Iversen fra Gaard Nr. 4, han lægger 2 Tdr. af dennes Hartkorn til Nr. 16 og 17, som da har 40 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 6 Faar. 1733 hedder Brugeren af Gaardene Jens Jensen, 1765: Jens Jensen Torsen og Kristen Sørensen, 1770 er den første Ejer af begge Gaarde, men Hartkornet er kun godt $5^1/_2$ Tdr. Gaardens senere Historie kender jeg ikke. Maaske kan den Gaard, som ligger paa Nørremarken Syd for Engsletgaard og kaldes „Lykkeskovgaard", være en Del af den. 1815 ejes denne Gaard af Peder Nielsen Skovenborg. 1835 solgte Peter Rasmussen Gaarden til Rasmus Petersen, kaldet Fynbo. Senere Ejere: Rasmus Peter Rasmussen, Kristoffer Basse og dens nuværende Ejer, Kand. Hansen.

Gaarden „Frifeldt" var oprindelig en lille, enligt liggende Gaard nordlig paa Haastrup Mark, hvem dens første Ejer er, ved jeg ikke. Fra 1795—1816: Christen Jensen. 1849 solgte Jens Skousen den til Mads Kristensen, som 1868 solgte den til Niels Hansen, hvis Svigerfader, Thomas Skovsen i Tyvkær lagde betydelige Jorder til Gaarden, 1872 købte Niels Hansens Svoger, Hans Koed fra Viuf, Gaarden, og hans Enke solgte den 1898 til Svigersønnen, Peder Jesper Pedersen fra Tudvad, der nu ejer den. — Hartkorn 1816: 1 Tdr. 1 Fdk., nu 9—10 Tdr.

Gaarden „Bygholm" Vest for Haastrup er opført paa Fælledjord fra Haastrup kort efter Udskiftning. Efter Sigende var en af dens første Ejere Jørgen Hansen Ravn, som 1785 skal have boet her. 1815 hed Ejeren Laurs Nissen. Af senere Ejere kan nævnes Hans Hansen Roy og hans Søn, Hans Roy, som nu ejer den. I en Lavning paa Gaardens Mark,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

siger man, har ligget en Ejendom, i hvilken en Hestetyv, som hed Baltzer, boede. Han blev hængt paa Galgebakken ved Blaakærskov. Lavningen paa Marken kalder man Baltzershul.

„Kirstinesminde" paa Haastrup Fælled ejedes 1849 af Jens Pedersen, senere i mange Aar af Hans Madsen fra Kongsted og hans Søn, Thomas Hansen, som solgte den til den nuværende Ejer, Hans Terkildsen.

„Tinghøjlund", der har Navn efter „Tinghøjen" i dens Nærhed, er en mindre Gaard Syd for Haastrup, der 1815 ejedes af Niels Nielsen Buhl, senere af Hans Buhl og hans Svigersøn, Iver Lassen fra Erritsø. I mange Aar har Hans Povlsen, der nu har den, været dens Ejer.

„Hviidsminde", før kaldet „Adolfsminde", er en Parcel af Jørgen Adolfsens Gaard. Den byggedes 1873 af Mads Hviid, og dens nuværende Ejer, Peder Madsen Hviid, er hans Søn. Gaarden ligger, ligesom Nabogaarden „Bjerresminde", Nord for Haastrup ved Vejen efter Smidstrup.

„Bjerresminde" var oprindelig en lille Ejendom, som Sognefoged Jørgen Jensen Bjerres Søn, Hans Peter Bjerre, lod opføre paa en Lod fra Fødegaarden. Tid efter anden er der saa købt Jord til Ejendommen, saa det nu er en Gaard paa 4—5 Tdr. Hartkorn. Efter Hans Peter Bjerre har Gaarden været ejet af Svigersønnen, Povl Sørensen fra Bovballe Mølle og dennes Svigersøn, Mads Hansen Hviid fra Tyvkær.

I det foregaaende er Smidstrup Mølle flere Gange omtalt. Denne Vandmølle laa forhen lidt Øst for Haastrup Kirkebro ved Bækken, der adskiller Smidstrup og Haastrup Bymarker. — Bovballe Mølle ligger ved samme Vandløb; men noget længere mod Øst mellem Gaardene Rønshave og Ventegodt. Hvor Smidstrup Mølle har ligget, fandt man for nogle Aar siden ved Bortkørsel af Jord nogle gamle Mønter.

Tyvkær By:

I denne By ses i Følge de forskellige Jordebøger fra Koldinghus fra 1634, 1641, 1653 og 1663 i Arkivet i Viborg at have været 14—15 Gaarde; men i Matriklen fra 1688 er de forøgede til 19, naar det gamle Bol „Skyggebjærg", der da har godt 3 Tdr. Hartkorn, medregnes. Det nævnes 1580 i Kronens Skøder I. — Da Antallet af Gaarde saaledes er forøget, er det meget vanskeligt at afgøre, paa hvilke Gaarde, de Mænd har boet, der nævnes som Brugere af dem før 1688. Jeg nævner derfor i det følgende kun Gaardenes Beboere før dette Aar, hvor jeg med nogenlunde Sikkerhed kan opgive deres Bopæl.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Beboere 1688: Gunnar Jørgensen, 1733; Terkild Thomsen, 1765: Mads Hansen Høegh. Man siger, at der paa Gaarden en Gang boede 2 Brødre, der bar Navnet Høgh, og at de var meget slemme Krybskytter, samt at de en Gang skød en Skovfoged i Pjedsted Skov, da han kom efter dem. 1815 hed Ejeren Mads Roed, 1840: Søren Ravn. Han skænkede Gaarden til Jens Jensen (Smed) fra Smidstrup, der ejede den i mange Aar. Han afstod den til Svigersønnen Peder Hollesen fra Gaarslev, der flyttede den fra sin gamle Plads østlig i Byen lidt længere mod Øst bort fra Bygaden og efter en Del Aars Forløb solgte den til Niels Augustinussen.

1786 begraves Byhyrden Niels Jørgensen af Tyvkær 73 Aar gl.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Alb. Beboere 1663: Mikkel Hansen, 1688: Søfren Madtsen og Søfren Søfrensen Broch, 1733: Iver Povlsen og Jens Andersen, 1744 overtog Lauge Nielsen $^1/_2$ af Nr. 2 efter Faderen Niels Buch, 1765 af Iver Melkjærsen og Lauge Nielsen Skousen. 1780 er de samme Mænd Ejere af Gaarden, men da er Lauge Nielsen Skousen ogsaa Ejer af Nr. 15. Kort efter flyttede Iver Melkjærsen sin Del af Gaarden ud Vest for Ulvemosen. 1815 ejedes denne Gaard af Sønnen Peder Iversen og siden i mange Aar af hans Søn Iver Pedersen, som solgte den til Kristen Madsen fra Ventegodt. Siden har Gaarden haft flere forskellige Ejere.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1641 og 1653: Jørgen Andersen, 1663: Hans Hansen, 1670 og 1688: Niels Matzen, 1733: Jørgen Hansen 1675: Søren Andersen, 1780: Peder Nielsen Griis, 1815: Søren Pedersen, hvis Formand var Jens Andersen, 1824: Hans Sørensen, som afstod den til Sønnen, Hans Hansen Pallesen, der endnu ejer den. Hans Pallesen var i mange Aar Formand for Smidstrup-Skærup Sogneraad. Han har megen historisk Interesse og har meddelt mig en Del Oplysninger om gamle Forhold i sin Fødeby.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. Beboere: 1641: Jørgen Terkildsen, 1653: Bertel Nielsen, 1663 og 1688: Oluf Hansen, 1733: Ole Christensen 1765: Christen Olsen, 1780 er han Ejer baade af denne Gaard og Nr. 5. En af dem bliver saa nedbrudt.

Gaard Nr. 5 er en saakaldt Selvejerbondegaard, det er vistnok den halve Selvejergaard, som Mikkel Jensen Basse i Viuf 1663 er Ejer af. 1641 hedder Ejeren Ude Pedersen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1653 Hans Jensen Basse, 1688: Oluf Jensen, 1733: Ole Christensen. 1780: Kristen Olesen. 1688 var Hartkornet 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1780 er begge Gaardes Hartkorn 5 Tdr. 7 Skp. 2 Alb. Gaardene menes forlængst at være nedlagde og udparsellerede. Muligvis er Dele af dem blevne lagde under Nr. 6. Denne Gaards Hartkorn var 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Det var ogsaa en saakaldt Selvejerbondegaard. Beboere: 1641: Peder Hansen Tyvkær. 1653: Niels Christensen, 1663: Hans Jørgensen senere Jens Christensen, 1688: Povl Pedersen, 1733: Hans Povlsen, 1765: Iver Hansen, han har ogsaa Part i Gaarden Nr. 7 i Store Velling, 1780: Hans Konradsen, da er Hartkornet: 6 Tdr. 6 Skp. $1^{3}/_{8}$ Alb., 1815 er det yderligere forstørret, saa den er Byens største Gaard og har godt $8^{1}/_{2}$ Td. Hartkorn, dens Ejer var da Mads Thomasen Hviid. 1849, da Thomas Hvid ejer den, er den paa $11^{1}/_{2}$ Td. Omkring Midten af det nittende Aarhundrede blev Gaarden delt mellem Thomas Hviids Sønner, Niels Peter og Hans Madsen Hviid. Den første byggede en ny Gaard Øst for Byen, som han kaldte „Hviidsminde". Efter hans Død ægtede hans Enke Jens Peter Jensen, kaldet Kyed, fra Eltang. Han havde den i mange Aar, saa afstod han den til Svigersønnen Kristen Kyed Buhl fra Store Velling, der nu ejer den. Hans Madsen Hviid boede i flere Aar i den gamle Gaard, i hvis Nærhed han i nogle Aar havde et Teglværk, saa nedbrød han den og opførte en ny Gaard „Hviidshøj" Sydøst for den gamle, der laa lige overfor, hvor Nr. 1 laa. Nu ejes „Hviidshøj" af Hans Madsens Hviids Søn, Theodor Hviid.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Hans Jensen Skyggebjerg, 1653 og 1663: Hans Hansen, 1670: Christen Jensen Smed, 1688: Germand Hansen, død 1720, 1724: fæster Peder Strangesen Gaarden efter Hans Christensen ved at ægte hans Enke, Maren Pedersdatter. 1737 afstaar Peder Strangesen paa Grund af Uformuenhed Gaarden til Henrik Jensen fra Velling. 1764 er Henrik Jensen død 58 Aar gl., og hans Søn Jens Henriksen overtager saa Gaarden. Han er kun 24 Aar gl., og Christen Jensen Ravn fra Gaard Nr. 12 i Tyvkær bliver hans Værge. Jens Henriksen, der blev en meget velstillet Mand, købte Gaarden til Selveje; han forstørrede den ret betydelig, flyttede den ud paa Marken Nord for Byen og kaldte den efter sig „Jensgaard". Dens gamle Plads indtil omkring 1800 var Syd for Bygaden lidt Vest for Vejen til Jensgaard. Omkring 1805 afstod Jens Henriksen Gaarden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

til sin Svigersøn Terkild Nikolajsen, som 1821 købte Smidstrupgaard. 1827 solgte han „Jensgaard" til Hans Pedersen Haar fra Petersbjerggaard i Bramdrup. Han forstørrede ogsaa Gaarden. Hans Søn, Jørgen Ravn i V. Nebel, der var en af Kolḍingegnens kendte Mænd, fødtes her den $^{12}/_{1}$ 1828. 1815 var dens Hartkorn 6 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. $1^{1}/_{6}$ Alb. 1849: 12 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. $1^{1}/_{2}$ Alb. 1851 solgte Hans Haar Gaarden til Hans Kristensen fra Svinholt. Han forstørrede den ganske lidt, men ombyggede den helt. 1884 købtes den af den nuværende Ejer, Hans Hansen fra Oddersted. Han havde i flere Aar været Karl paa Gaarden. Han er en kendt Mand paa Egnen.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1689: 3 Tdr. 7 Skp. 2 Alb. Beboere: 1641, 1653 og 1663: Svend Nielsen, 1688: Peder Christensen Qvist. 1723 overtager Peder Sørensen Gaarden efter Niels Pedersen, der er falden ned fra et Sauglad og derved er bleven saa svag, at han maa afstaa Gaarden. Der er af Bygninger 24 Fag Hus i slet Tilstand og en Besætning af 3 Heste, 4 Køer og 6 Faar. — 1733 bor Hans Jensen og 1765 Anders Jensen paa Gaarden, som Thomas Kristensen 1780 har i Eje. 1815 ejes den af Jens Pedersen og 1849 af Niels Buhl, fra Skovgaard i Starup, hvis Søn arvede den efter ham. Han solgte den til Ole Sørensen. Nu ejes den af Hans Peter Larsens Enke. Den ligger Syd for Tyvkær Engeskov og kaldes „Engeskovgaard". Den har længe været udflyttet fra Byen.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Rasmus Rasmussen, 1653 og 1663: Christen Rasmussen, 1688: Hans Pedersen, 1733: Peder Hansen, 1744 ægter Niels Sørensen fra Højen Peder Hansens Datter og faar Gaarden, hvorpaa der kun er 16 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 2 Køer og 3 Ungnød. Niels Sørensen har endnu Gaarden 1765; men 1780 ejes den af Anders Nielsen.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1641: Hans Thomsen, 1653 og 1663: Simon Pedersen, 1688: Jens Sørensen Broch og Hans Jensen Broch, 1722 overtager Jens Strangesen fra Smidstrup Gaarden efter Hans Jensen Broch. Paa Gaarden er da 22 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer, 1 Ungnød og 4 Faar. Jens Strangesen boede ogsaa paa Gaarden 1765; men 1780 ejes den af Jens Olesen, 1815 af Thomas Olesen Velling. Den laa i den Toft, men noget længere mod Syd, hvor „Kirstinelund" forhen laa. Thomas Laugesen Skoven, Søn af Lauge Nielsen Skoven, købte den og lagde den under sin Gaard.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Beboere: 1653: Peder Ibsen, 1663: Anders Pedersen, 1688: Peder Jørgensen. 1722 er Fæsteren Jep Christensen død, hans Enke afstaar den saa til Sønnen Jens Jepsen, 1734 er han i Følge Sessionsprotokollen gaaet fra Gaarden, som Hans Strangesen saa fæster. Der er kun en Besætning af 2 gamle Bæster, 2 Plage, 1 gl. Ko og 4 smaa Ungnød. 1785 kaldes Fæsteren i Auktionsplakaten Hans Hansen, 1780 hedder Ejeren Hans Hansen Arvesen og 1792: Hans Hansen Strangesen. Omkring 1800 er Søren Jørgensen Ravn fra Brejning bleven Ejer af Gaarden. Han var gift med Formandens Datter. Hans Svigersøn, Geert Hansen Koed, fra Haastrup, blev omkring 1830 Ejer af Gaarden, der endnu ejes af hans Søn, Hans Geertsen Koed. — 1869 var Hartkornet knap 6 Tdr.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Hans Pedersen, 1663: Anders Pedersen Velling, 1688: Anders Pedersen Velling og Jens Pedersen, Efterfølgeren var vist Strange Nielsen, som døde 1739. 1708 og 1733 nævnes han som Fæster af Gaarden. 1738 har Christen Jensen Ravn fæstet Gaarden efter at være fratraadt sin Fødegaard Nr. 9 i Haastrup. Hans Søn, Christen Christensen Ravn, fik Gaarden omkring 1780, da han blev gift med Else Jørgensdatter Ravn fra Brejning. Han døde 1804, og hans Enke sad saa med Gaarden til 1813, da Sønnen, Christen Christensen Ravn, blev dens Ejer. Han var gift med Dorthea Hansdatter Griis fra Højrup i Herslev Sogn. Christen Ravn døde 1825, og Aaret efter ægtede hans Enke Jens Hansen, f. 1802, kaldet Ravn, efter sin Formand paa Gaarden, han var fra Sønderbjerregaard i Vinding. 1857 delte han Gaarden mellem 2 af sine Børn, Christen Ravn Jensen, og Datteren Mariane, som blev gift med Peder Povlsen Buch fra Engsletgaard i Haastrup. Christen Ravn byggede en ny Gaard „Ravnsminde" paa Gaardens Søndermark, og Peder Buch fik den gamle Gaard. — Christen Ravn købte senere en større Gaard „Jensgaard" i Viuf og solgte sin Gaard til Niels Hansen Pagh fra Egeskov, hvis Søn, Hans Peter Pagh, nu ejer „Ravnsminde".

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Jens Christensen Skyggebjærg, 1663 og 1688: Rasmus Pedersen, 1733: Jens Joensen. 1746 overtager Lars Madsen fra Tolstrup Gaarden efter Jens Jørgensen, der faar hans Gaard i Tolstrup. Af Besætning er der kun 4 Bæster paa Gaarden i Tyvkær. Kvæget er sagtens død af Kvægsyge. 1735 døde 76 Stk. Kvæg i Tyvkær deraf,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

fortælles i Sessionsprotokollen. 1765 har Jes Mathiassen Gaarden i Fæste, og han køber den kort efter til Selveje, han var født 1720 paa Skyggebjærg, hvor hans Fader, Mathias Jessen, da boede. Jes Mathiassen køber ogsaa Gaarden Nr. 14, der ligger Nabo til den. 1815 har Gaardene atter forskellige Ejere. Nr. 13 ejes da af Knud Lassen. 1849 af Peder Knudsen; hans Plejedatter, der var gift med Peder Pjengaard, fik Gaarden efter hans Enke. Senere er Gaarden udparcelleret og nedbrudt, men en mindre Gaard er opført i Nærheden af, hvor den gamle laa.

Gaard Nr. 14 er en gl. Selvejergaard, hvis Hartkorn 1688 var 2 Tdr. 1 Skp. 1663 og 1688 ejes den af Niels Matzen, 1733 af Mathias Jessen. Hans Søn, Jes Mathiasen, købte Gaarden til Selveje. Han kaldes Sergent, Jes Mathiassen Swartz, i Sognets Kirkebog 1783. — I den nyere Tid har den været ejet af Mads Pedersen og hans Søn, Jens Fisker Madsen, der delte den i 3 Gaarde, idet han opførte en Gaard i Viuf Skov paa Jord, som der hørte til Gaarden, og en anden Vest for Byen Nord for Ulvemose. Den gamle Gaard ejes nu af Anders Ulf. En Mark til Gaarden kaldes „Bondetoften."

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Fdk. Bebore: 1641: Tamis Olufsen, 1653: Mikkel Troelsen, 1663 og 1688: Peder Nielsen, 1733: Anders Pedersen, da kaldes Gaarden Skovridergods, 1745 fæster Jens Iversen fra Smidstrup Halvdelen af Gaarden efter Niels Nielsen. Der er 12 Fag Hus i maadelig Stand og en Besætning af 2 Bæster, 2 Ungnød og 6 Faar. — 1765 har Lauge Nielsen Skovsen og Jens Iversen hver Halvdelen af Gaarden. 1780 ejer Peder Nielsen Rebslager Jens Iversens Halvdel. Lauge Nielsen Skoven har lagt den anden halve Gaard sammen med Halvdelen af Nr. 2. — 1815 ejes denne Gaard af Peder Laugesen Skoven. Siden af hans Søn, Thomas Skoven, der er dens Ejer 1849; men da har Gaarden c. 10½ Tdr. Hartk. Thomas Skoven havde nemlig ved Indkøb af Jord fra 2 Gaarde, Thomas Vellings og David Sørensens, der laa Syd for hans Gaard, faaet denne meget betydelig forstørret, skønt han ogsaa af de indkøbte Gaardes Jorder lagde ikke saa ganske lidt under Frifeldt paa Haastrup Mark, som hans Svigersøn fik. Thomas Skovens Svigersøn, Niels Hansen fra Torpgaard, fik Gaarden efter ham. Han ejede den i en Række Aar, saa fik hans Svigersøn, Iver Iversen, den i Eje. Han nedbrød den gamle Gaard og lod en ny opføre Nord for Bygaden. I Nærheden af, hvor Lille Skrædders Gaard i sin Tid laa. — Lille Skrædder var kendt af de Beboere, der levede i Byen i Midten af 19de

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Aarhundrede. Han var nemlig medvirkende ved mange af de Handler, der da afsluttedes. Mange gl. Skøder er skrevne af ham. — Iver Iversen solgte Gaarden 1900 til Niels Ude Hansen fra Haastrup. Nu kaldes den „Kirstinelund". Paa Gaardens Mark er et Teglværk, og Byens største Mose „Rødmose" ligger ved en anden Mark, der hører til Gaarden.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1663: Mads Nielsen og Christen Tøgersen, 1688: Christen Tøgersen, 1733: Jens Christensen Tøgersen, 1739 kommer Søren Nielsen Skoven fra Børkop (f. 1712, d. 1791) til Gaarden ved at ægte Jens Christensen Tøgersens Datter. Søren Skoven bor paa Gaarden baade 1765 og 1770. 1815 ejes den af Mads Roed, 1849 af Anders Pedersen Ulv. Hans Søn, Peder Andersen, der fik Gaarden efter ham, ombyggede den. Den ejes nu af P. Andersens Svigersøn, Claus Buhl fra Hvilestedgaard i Velling.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Beboere: 1688: Søren Pedersen, 1733: Niels Sørensen, 1765—1780: Peder Nielsen (Tøgersen), 1815: David Sørensen. Han solgte Gaarden til Thomas Skovsen, og den nedlagdes.

Gaard Nr. 18. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 2 Skp. er en Selvejergaard. Beboere: 1641: Mads Jensen, 1653: Jens Pedersen, 1663 og 1688: Povl Pedersens Enke, 1733: Povl Pedersen, 1765: Peder Hansen Møller, 1815: Hans Albert Pedersen Møller. Senere: Peder Albert Hansen, som delte den mellem en Søn, Knud, og en Datter, Sønnen solgte sin Del af Gaarden til Smidstrup—Skærup Kommune, og denne opførte en Fattiggaard og lagde noget af Gaardens Jord under den. Resten solgtes. — Datterens Mand, Hans Sørensen (Jennum) opførte en ny Gaard paa Gaardens Nørremark, Vest for Skoven „Velling Torne". Denne Gaard har siden været ejet af P. Bejskjær, Skov og Morten Nielsen.

Bolet „Skyggebjærg". Hartk. 1688: 3 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1663: Niels Madtzen, 1688: Søren Nielsen, 1715: Christen Jensen, 1720: Mathias Jessen, 1730: Cornet Jørgen Schwartz. 1747 overtager Morten Knudsen fra Viuf Gaarden efter Mathias Jessen. 1755 ægter Morten Knudsen Zakarias Larsens Datter, Jenge Zakariasdatter af Vinding, f. 1731 i Viuf. I Slutningen af det 19de Aarhundrede fik deres Søn, Zakarias Mortensen, Gaarden. Han var gift med Barbara Jørgensdatter Ravn fra Brejning. Deres Datter, Jenge, var gift med Kristen Grøn fra Haastrup, som ejede Gaarden 1815. Hans Datter, Else, var først gift med Christen Bertelsen af Mejsling og efter hans Død med Søren Sørensen Møller fra

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

St. Velling, der saa blev Ejer af Gaarden. Søren Møller solgte den til dens nuværende Ejer, Johan Nielsen Ladegaard fra Skærup, der er gift med S. Møllers Søsterdatter. Datter af Jens Jensen (Smed) paa Nr. 1.

En af de ældste Gaarde paa Tyvkær Hede, der er Navnet paa den vestlige Del af Bymarken, er „Lærkenlund", som vist er opført paa Jord, der har hørt til Nr. 2 og 3. 1787 skøder Iver Melkjærsen den til Peder Jensen, Hartkorn: ca. 2 Tdr. 1815 ejes den af Jens Pedersen og 1849 af Iver Jensen, der ejede den i mange Aar. Efter ham havde hans Plejesøn Jens Johansen Gaarden, men nogle Aar efter, at han var kommen til Ventegodt, solgte han den til Kyhl, som endnu ejer den.

Paa Heden er nu mange Beboere. Den nordvestligste Del af denne bærer Navnet Fladstrand. En lille Mose her kaldes „Hvidmose".

Gaarden „Havehus" Nord for Byen tæt ved Klattrup Markskel er samlet omkring 1780—90 af Jens Pedersen Skrædder, der 1770 ejede et Bol, som laa i Tyvkær By i Nærheden af Gaard Nr. 1. Han solgte Bolet og købte hen imod en halv Snes mindre Parceller: Krogskifte og Ormmoselodder og opførte saa Havehus, som Svigersønnen, Niels Sørensen Skovsen, fik efter ham. 1815 ejedes den af Jens Skovsen, 1849 af Jens Madsen Møller fra Svinholdt. Ham kaldte man ogsaa Jens Skovsen. Hans Svigersøn, Niels Hansen Lomholt fra Højen, ejede Gaarden efter ham. Han købte en Lod til Gaarden og ombyggede den. Sønnen Peder Lomholt fik den efter ham, men han solgte den 1910 til Peder Bennitsen, som for et Aars Tid siden købte en Lod til Gaarden fra Klattrup.

Jeg har nu omtalt de gamle Gærde i Sognet, hvorom jeg har nogle Oplysninger. I Haastrup og Tyvkær er der dog enkelte Gaarde, hvis Historie jeg savner Oplysninger om, og som jeg derfor ikke har omtalt. Dette er bl. a. Tilfældet med den Gaard, Knud Peter Knudsen i Tyvkær nu ejer, og den Gaard Iver Hansen ejede. Som Ejere af den første Gaard kan bl. a. nævnes Mads Dons, Hans Sørensen, P. Pjengaard og Knud P. Knudsen. Den anden ved jeg Mads Pedersen paa Gaard Nr. 16 i sin Tid ejede, men han byttede med Ejeren af Nr. 16. Iver Hansen ejede den i mange Aar, men saa fik Svigersønnen Søren Thomsen Sørensen fra Smidstrup den. Han magelagde sine Jorder i Byen med nogle, P. Pjengaard havde Vest for den, opførte en ny Gaard Vest for Skolen, og den gamle Gaard blev nedbrudt, den laa tæt Øst for Knud P. Knudsens Gaard.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Kaptejnsdammen i Tyvkær har Navn efter en Kaptajn Bülov, som i sin Tid boede i dens Nærhed. Tæt ved den boede ogsaa Stodderkongen i et lille Hus. En Væver, som kaldtes „æ Haalvæver", boede ogsaa her. Han trak Tænder ud paa Folk.

Paa Velling Søndermark ligger flere Ejendomme, og en Gaard der, som er udflyttet fra Byen for mange Aar siden, kaldes „Sønderskovgaard". Ogsaa paa Smidstrup Mark er nogle Ejendomme, og enkelte af disse har ligget der i mange Aar. I Smidstrup By er der i den nyere Tid bygget meget. Tidligere var der ikke mange Huse i Byen. Nu er Antallet af disse ret stort, og de beboes af Haandværkere og Handlende af forskellige Slags. I Byen er Skole, Forsamlingshus, Missionshus, Brugsforening og 2 Mejeri m. m. — Haastrup By tæller heller ikke saa faa Huse, hvoraf nogle beboes af Handlende og Haandværkere. I Byen er Skole og Missionshus, og Vest for den er en Vindmølle. Bovballe Vand- og Vindmølle med Bageri hører til Smidstrup. I Tyvkær er Skole, Vindmølle og Brugsforening. Ogsaa i Klattrup er en Skole og en Brugsforening. I Store Velling har man en Købmandsforretning, og i Byen er flere Haandværkere. En Vindmølle, som i en Række af Aar fandtes ved Møllegaarden, er for faa Aar siden nedbrudt. Ved Lille Velling er en Skole og en Kro, der kaldes „Hvilested". — I den nyeste Tid har man begyndt at skrive Bynavnet „Velling" „Vælding", skønt det, saa langt man kan gaa tilbage i Tiden, aldrig har været skrevet saaledes. Man har fundet paa at sige, at Navnet har sin Oprindelse fra en Kilde paa den nuværende Vellinggaards Mark, og dette Kildevæld skal saa have givet Anledning til Bynavnet Velling, som derfor bør skrives Vælding. Denne Tydning er det rene Opspind. Den stedlige Udtalelse af Navnet er ogsaa Velling, ikke Vælding.

Præster i Smidstrup og Skærup (efter Viberg.)

1. Mads Jensen fra 1530, han døde 1559. Pastor Rasmus Strangesen skriver 1690 i Herredsbogen, at han var født paa Gaarden Rønshave, og at han 1659 havde været Præst i 29 Aar.
2. 1559 Iver, død 1602.
3. Mads Jensen Buck fra 1602 til 1635, da han døde.
4. Niels Laursen Riber fra 1635 til 1675. Han var Provst (se om ham i Vejle Amts historiske Aarbog 1911.)
5. Clemen Sørensen født i Vejle, fra 1675 til 1681.
6. Rasmus Strangesen fra 1681 til 1690. Han skriver i

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ovennævnte Bog, at efter gamle Folks Beretning hed Mads Jensens Eftermand Lavrits, og han var Præst i 40 Aar, efter ham Hr. Niels Lavritsen, der var Præst og Provst i 44 Aar, efter ham Clemen Sørensen, der først var Kapellan i 6 Aar, derefter Provst i 6 Aar. Efter ham er jeg uværdig kaldet til Sognene den 31. Juli 1681.

7. Laurits Jensen Risom fra 1689 til 1715. Han var Søn af Assessor Jens Lauritsen Risom til Nebbegaard. 1691 blev han gift med Dorthea Andersdatter Roesten af Grumstrup. 2 af Deres Sønner Johan og Jens blev Præster. Den sidste i Brande. 1702 brændte Præstegaarden og flere Gaarde i Smidstrup.
8. Magister Laurits Gertsen Londemann f. 1684 i Vordingborg, hvor hans Fader var Amtsforvalter og Ridefoged. Han havde flere Børn, bl. a. den bekendte Skuespiller. Sagnet fortæller, at en af Pastor Londemanns Sønner, der var Student omkom ved Præstegaardens Brand. Han vilde redde et Klædningsstykke og ved Forsøg paa dette, blev han et Bytte for Luerne. Det kan dog ikke være Londemanns Søn. Londemann døde $^{8}/_{10}$ 1764.
9. Johan Christian Jørgensen Fædder. f. 1718 i Gaverslund, hvor hans Fader, Jørgen Fædder var Præst. Fædder var Sognepræst fra 1743 til 46.
10. Jakob Ingvardsen Elling, f. 24. Januar 1713 eller 14 paa Brandtlund i Skærup. Hans Fader var Skovrider Ingvard Jakobsen, Moderen hed Anna Kathrine Andersdatter. 1744—46 var Elling Kapellan i Kollerup-Vindelev og herfra kom han til Smidstrup-Skærup. Han blev 1746 gift med Marie Elisabeth Nielsdatter Lobedanz, Datter af Raadmand Niels Lobedanz i Fredericia. Elling, der var Provst, havde ingen Børn. Han døde i Oktober 1778. Han er begravet i Smidstrup Kirke, hvor hans Ligsten endnu ses.
11. Jens Knudsen Storm, f. $^{9}/_{11}$ 1742 i Egtved Præstegaard. Han var gift med en Datter af Raadmand Bertel Bruun i Fredericia, hun hed Gyde Kristine Bertelsdatter Bruun, De havde 5 Sønner og 4 Døtre. En af Sønnerne var Præst i Egtved. Pastor Storm døde 1810.
12. Peter Damgaard Høst var født 1772 paa Store Restrup, hans Hustru, Inger Marie Sølling, var 1797 født i Thorstrup Præstegaard ved Varde. Hun døde 1839. De havde 1 Søn og 3 Døtre. Høst døde 1821 paa en Rejse til København. Et Sagn vil mene, at han var Medvider

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i et Falskmøntneri i Sognet, som da blev opdaget, og at han saa tog Gift.

13. Claus Clausen født 1/6 1760, gift 4/6 1799 med Kirsten Krarup af Vejrum, f. 4/10 1776, døde 1840. Han døde 6/9 1842. De havde 6 Sønner og 3 Døtre.
14. Herman Frederik Petersen f. 12/6 1797 i Nørre Jernløse. Han var gift med Augusta Eleonora Grundtvig. Hendes Fader var Præst i Nørre Snede. Han døde 1853. De havde en Søn og en Datter.
15. Johannes Angel Sørensen, f. 22/5 1801 i Esbrønderup, han blev 24/7 1829 gift med Johanne Sevirine Grundtvig, f. i Torkildstrup 24/8 1801. De havde 2 Sønner og 3 Døtre. En Datter var gift med Pastor Møller i Magleby, en anden var gift med Pastor Ammundsen i Pjedsted. Af deres Sønner er en Professor, en anden Provst. Pastor Sørensen fratraadte 1887, og saa fik Vinding og Skærup fælles Sognepræst.
16. Niels Peter Kristensen fra 1887—1901. Han var en Gaardmandssøn fra Nyborg i Langskov Sogn.
17. H. Chr. Møller fra 1901—1916. Han var Provst.
18. H. R. Hansen fra 1916. Hans Fader, H. C. Hansen, var i flere Aar Kapellan hos Pastor Sørensen og døde som Sognepræst i Nykirke i Nørvang Herred.

NB. I Smidstrup Kirkes Kor har forhen været nogle Kalkmalerier. De forestillede Kristus, siddende til Doms paa Himmelbuen. Paa højre Side af ham saas hans Faders velsignede, til venstre de forbandede. Djævle slæbte Sjæle til Helvede.

Nedenstaaende Fortælling om en Tildragelse i en for nogle Aar siden nedlagt Gaard i Smidstrup har jeg hørt omtalt et Par Gange: „Manden paa Gaarden, det var vist Lycke, han hed, laa for Døden, men før dette skete, ønskede man at faa et Testamente oprettet. Man sendte derfor Bud til Læreren, for at han skulde skrive et. Han kom ogsaa og gik i Lag med Arbejdet, men lige som det er færdig, døde Manden. Nu var gode Raad dyre; thi Testamentet skulde have hans Underskrift for at være gyldig. Man lod gaa Bud til Præsten, der ogsaa ret snart kom til Stede og da bl. a. sagde, at den vanskelige Sag skulde han nok klare. Han lod den døde sætte op i Sengen, saa det saa ud, som han endnu var i Live. Nu læste han Testamentet op og spurgte den døde, da Oplæsningen var endt, om dets Indhold var, som han ønskede det. Den døde kunde jo ikke svare, men

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Præsten havde faaet Liget stillet saaledes, at man ved at bevæge det fik dets Hoved til at nikke, som om Spørgsmaalene blev bekræftede, og dette Nik blev antaget som fyldestgørende Bekræftelse paa Testamentets Gyldighed." Man siger forøvrigt, det var den samme Præst, som Gaardmand Christen Ravn i Tyvkær omkring 1820 kom til, da hans Broder Søren var død, og han skulde arve 240 Rdl. efter ham og derfor gerne vilde unde Broderen en hæderlig Begravelse og en passende Ligprædiken. Teksten til denne vilde Christian Ravn bestemme, men det syntes Præsten var for stort et Forlangende, indtil Christen Ravn gentagne Gange havde ytret, at han vilde give Præsten en god Betaling, da Sørens Arv blev paa Gaarden. Præstefruen var ogsaa kommen til Stede, og hun opfordrede sin Mand til at opfylde Christen Ravns Ønske, da han lovede godt Vederlag for Talen. Fortællingen om Christen Ravn og Præsten fortalte afdøde Lærer Barsøe i Bredstrup mig flere Gange. Den er meddelt i Vejle Amts Aarbog 1906.

Christen Christensen Ravn døde 1825, og Aaret efter blev min Bedstefader Jens Hansen (Ravn) gift med hans Enke, Dorthea Hansdatter Griis fra Højrup. Bedstefader har fortalt mig mange Historier, men den om hans Formand paa Gaarden i Tyvkær og Præsten omtalte han ikke.

I sin Tid, før Frederik den 4de lod opføre Skoler paa Rytterdistrikterne, synes der at have været enkelte Skoleholdere i Sognets forskellige Byer, i Haastrup holdt Jakob Hansen Rafn bl. a. Skole, før han 1721 blev Lærer ved Skolen i Smidstrup, 1707 nævnes en Skolemester i Velling, hvis Barn døbtes med Navnet Henrik. Det synes at være ham, som 1737 blev Gmd. i Tyvkær (Jensgaard). 1720 nævnes Skolemester Jep Christensen i Store Velling, 1713 begraves Laurits Skolemester i Tyvkær (Kirkebogen i Landsarkivet i Viborg). Der maa altsaa have været nogen Undervisning af Børnene omkring i Sognets Byer; men Undervisningen har sandsynligvis været tarvelig. Det var derfor et stort Fremskridt, der skete, da Kong Frederik d. 4de lod opføre en Skole i Smidstrup; til denne Skole skulde Sognets Beboere med Undtagelse af en Del af Velling, der lagdes til Pjedsted, sende deres Børn. Denne Skoleordning forandredes ved Skoleordningen 1814, men først 1830 oprettedes der nye Skoledistrikter i Haastrup og Tyvkær, idet der da byggedes Skoler i disse Byer, Klattrup Skole opførtes 1869, og Skolen i Lille Velling omkring 1901. Den ældste Skole i Smidstrup laa Vest for Præstegaardshaven, men her

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

brændte en Del af Bygningerne 1845, og Skolen flyttedes saa 1857 til sin nuværende Plads mellem Store Vælling og Smidstrup.

Lærere ved Skolen i Smidstrup:

1. Jakob Hansen Rafn fra 1721 til 1761. Han var født 1688. Hans Fader, Hans Jakobsen Rafn, var en Tid Skipper i Flensborg og boede senere i Sdr. Vilstrup ved Kolding. Jakob Rafn var gift 2 Gange, første Gang med Maren Germansdatter af Tyvkær d. 1741, 2den Gang med Johanne Hansdatter Koed af St. Velling.
2. Hans Jakobsen Koed, Søn af Formanden, fra 1761 til 1763.
3. Steffen Kristensen Smith, f. 1739 i Løjt ved Aabenraa Svigersøn af Nr. 1, fra 1763 til 1891.
4. Niels Jensen Smith f. 1772 i Gejsing; Svigersøn af Nr. 3, fra 1801 til 1803.
5. Peder Jensen Barsøe, f. i Dalby ved Kolding, der var gift med Enken efter Nr. 4, fra 1803 til 1847.
6. Magnus Johansen Thorberg f. 1793 paa Island, var Lærer her fra 1847 til 1863.
7. Peter Berend fra Sønderjylland. Lærer her fra 1863 til 1888. Berend, der var fra den sydlige Del af Sønderjylland, var en meget dygtig Lærer, men han var lovlig streng; forsaa man sig blot en lille Smule, var han straks til Rede med Tampen. Ramseriet var han en stor Ynder af, og ve det Barn, der ikke kunde ramse sin Lærebog, Bibelhistorie og Salmevers op; thi saa vankede der Klø. Ja, det var nu hin Tids Maade at undervise paa.
8. Andreas Peter Andreasen blev kaldet til Lærer og Kirkesanger d. $^{1}/_{11}$ 1888. Han tog 1885 Skolelærereksamen fra Gedved Seminarium. Andreasen er Kasserer for Smidstrup-Skærup Sygekasse, Vejle Amts Plejehjemsforening, Smidstrup Sogns Forskudsforening m. m.

Haastrup Skole ligger paa sin gamle Plads Vest for Byens Gadedam. Lærere ved Skolen:

1. Niels Kjærsgaard Arvad fra 1831 d. $^{11}/_{1}$ til $^{24}/_{4}$ 1853, da han flyttede til Skærup.
2. Hans Georg Schiern, der blev hans Eftermand til 1878, holdt, efter Sigende, vist baade meget af et godt Glas og et Slag Kort.
3. P. Chr. Haurballe fra Højrup fra $^{16}/_{7}$ 1878 til $^{1}/_{4}$ 1913, var en meget dygtig Lærer.
4. Niels Peter Johansen fra Børkop fra $^{1}/_{6}$ 1913.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Tyvkær Skole opførtes første Gang paa Jensgaards Mark Vest for Vejen, der fra Bygaden fører til denne Gaard, og derfra flyttedes den til sin nuværende Plads; naar Flytningen er sket, ved jeg ikke; men det er sagtens mellem 1850—60.

Lærere ved Skolen:

1. Niels Petersen. Han var fra Gaarslev og var vist en meget dygtig Lærer; men mange af hans gamle Elever har omtalt ham som meget haard. Han var Lærer her fra 1830 til 1845.
2. Andersen fra 1845 til 1880.
3. Jørgensen-Hammelev fra 1880 til 1908. Jørgensen var Sønderjyde. En Søn af ham er Præst.
4. M. Nørup fra 1908.

Lærere ved Klattrup Skole:

1. Jens Jensen Kring var en dygtig Lærer. Han var ikke i Klattrup i mange Aar, før han flyttede til Jordrup ved Kolding.
2. Niels Petersen var ogsaa i visse Fag en dygtig Lærer, bl. a. var han meget musikalsk, og han var en god Fortæller af Fædrelandets Historie. Han var Søn af Ole Pedersen i Vinding.
3. Søren Thomsen var fra Pjedsted, han var fra 1882 til 1912 Lærer i Klattrup. I mange Aar var han Formand for Afholdskredsen. Han gjorde meget for Afholdssagens Fremme.
4. Lund, der var fra Fyn, var kun Lærer i Klattrup fra 1912—14.
5. R. Jespersen, der ogsaa er Fynbo, har været Lærer her fra 1914.

Ved Lille Velling Skole har hidtil kun virket 3 Lærere, nemlig A. Chr. Andersen, fra $^{21}/_{5}$ 1902 til $^{15}/_{7}$ 1905, M. H. Brems fra $^{1}/_{10}$ 1905 til $^{1}/_{1}$ 1908, og Chr. Christensen, fra $^{1}/_{4}$ 1908, som endnu er Lærer ved Skolen. Han er tillige Organist ved Smidstrup Kirke.

De gamle Degne i Smidstrup og Skærup Sogne havde Bolig i Smidstrup. Denne, siger man, har ligget, hvor Smed Hofmann bor, nedenfor Kirken.

Af Degne har jeg fundet Navnene paa følgende:

1. Peder Madtzen, nævnt 1663 og 1690.
2. Henrik Thommesen Beck, 1700.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

3. Eske Andersen, 1701.
4. Peder Larsen, 1720 og 1724.
5. Casper Johansen, 1730.
6. Lave Halling, 1742—1762. 1742, 43 og 45 fæster han nogle Huse med Jord i Smidstrup og Velling. Han døde 51½ Aar gl. 1765.
7. Hans Martinus Ørbæk ægtede 1761 Formandens Datter, Jomfru Ingeborg Halling. Ørbæk blev 70 Aar gl. og døde 1810. Hans Eftermand var:
8. Knud Storm, som døde 14de Juli 1815.

Efter hans Død nedlagdes Degneembedet.

NB. 1716 døbes salig Jep Degns Barn i Smidstrup. Der har altsaa været en Jep Degn mellem Eske Andersen og Peder Larsen.

Formænd for Sogneforstanderskab og Sogneraad:

1.	Provst H. Fr. Petersen,	fra	1843—1853.
2.	Pastor Johs. Angel Sørensen,	-	1853—1860.
3.	Gaardejer Bøtteren, Haastrup,	-	1860—1864.
4.	Proprietær P. Elkjær, Vellinggaard,	-	1864—1868.
5.	Gaardejer Hans Madsen, Skærup,	-	1868—1871.
6.	— Søren Hansen, Haastrup,	-	1871—1874.
7.	— P. Haar-Pedersen, St. Velling	-	1874—1877.
8.	— Niels Hansen, Tyvkær,	-	1877—1880.
9.	— Hans Koed, Frifeld,	-	1880—1885.
10.	Proprietær N. Christensen, Smidstrupgaard	-	1885—1889.
11.	Gaardejer Hans Pallesen, Tyvkær.	-	1889—1892.
12.	— Mads Nielsen, Skærup,	-	1892—1898.
13.	— Søren Nielsen, do., fra 1898 til sin Død i Okt. 1899.		
14.	Sognefoged Kr. M. Henriksen, Haastrup,	Okt.	1899—1903.
15.	Gaardejer S. Abr. Sørensen, Lille Velling,	fra	1903—1907.
16.	— Kr. Kyed Buhl, Tyvkær,	-	1907—1909.
17.	Købmand Poul Koed, Haastrup,	-	1909—

1ste April 1907 blev Smidstrup—Skærup Sogne adskilte i kommunal Henseende.

I Smidstrup Sogn er 2 Sognefogderier. Til det ene hører Byerne Haastrup og Tyvkær, til det andet de andre Byer i Sognet.

Af *Sognefogder* kender jeg Navnene paa følgende:

1. Anders Nielsen i Velling 1663.
2. Niels Andersen i do. 1700—1746.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

3. Hans Nielsen i Velling 1746.
4. Thomas Nielsen Ousen i do. c. 1830—50.
5. Laurits Madsen i Lille Velling.
6. Peder Haar Pedersen Buhl, St. Velling.
7. Søren Abraham Sørensen, Lille Velling.
8. Holger Buhl, St. Velling.

1.	Hans Peter Madsen Møller	i	Haastrup.	
2.	Hans Hartvigsen	i	do.	
3.	Jørgen Jensen Bjerre	i	do.	
4.	Hartvig Hansen	i	do.	
5.	Hans Nielsen	i	do.	1870—73.
6.	Henrik Bertelsen	i	do.	1873—84.
7.	Kristen Madsen Henriksen	i	do.	1884.

I Trap „Danmark" opgives Sognets Areal 1896 til 6536 Tdr. Land med 553 Tdr. Hartkorn, og Indbyggerantallet var 1801: 913, 1840: 1405, 1860: 1678, 1890: 1685 og 1901: 1627.

Indtil Tiendeafløsningen er endt, svarer Beboerne i Smidstrup Sogn: Kongetiende, Kirketiende og Præstetiende. — Kongetienden: 189 Tdr. 3 Skp. 2¼ Fdk. Byg er tillagt Fredericia Skolevæsen og svares efter Kapitelstakst. — Kirketienden har i en lang Aarrække tilhørt Ejeren af Vellinggaard. 1810—15 ejedes den af Konsistorialraad Storms Enke i Kolding. 1816 blev afsluttet en Akkord mellem Tiendeyderne og Tiendeejeren saaledes, at Tienden for Fremtiden skulde ydes enten i Korn eller Penge; tidligere var den ydet i Kærven. Tienden af Tyvkær By var dog forpagtet bort til Major Ingvardsen i Viuf, og han vilde 1816 og 17 have Tienden ydet i Kærven.

I det foregaaende er lejlighedsvis nævnt nogle Stednavne. Af disse kan bl. a. tilføjes: I Velling: Faurholt, Filsballe, Madekær, Sigumsgyde, Ravnshave, Ravnsstente, Nørskovhave, Søndermarken, Velling Kappelagre, gl. Navn for Jord, der grænser til Skærup Kappelagre. Smidstrup: Nederskoven, Kirkebroen. Haastrup: Fælleden og Nørremarken, Kællingstenen, en kløftet Sten i Grøften ved Vejen efter Smidstrup, Pakads, en Eng tæt ved Bovballe Mølle. Tyvkær: Brokmarkerne, Høggyden, Snogre, Stokbroen, Svinlejet, Gjæsphøj og Hvidsmose. Klattrup: Agernhave, Rævebakken, Grædebakke, Roddenkær og Kanalen eller Fuglebækken, Skælbækken mel-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lem Smidstrup og Højen Sogne. Det sidste Navn skal Bækken have efter en Ejer af Gaarden Aldebertsminde, som lod Vandløbet regulere. Nævnte Mand, som altsaa hed Fugl, skal forøvrigt af og til spøge paa sin gamle Gaard, og det skal særlig blive galt med Spøgeriet, hvis man nedtager et Par store Bukkehorn, der for en Del Aar siden sad, og maaske endnu sidder, over Døren ind til Kostalden.

Legater:

1. Pastor Sørensen i Smidstrup stiftede 1879 et Legat paa 1100 Kr. i Anledning af sit 50-aarige Embedsjubilæum; Renten af Legatet anvendes til 3 Trængende udenfor Fattigvæsenet.
2. Gaardejer, Sognefoged og Dannebrogsmand Laurits Madsen i Lille Velling stiftede 1881 et Legat paa 2000 Kr., det bærer hans og hans da afdøde Hustrus, Mette Henriksdatters Navn, og Renten af det uddeles til Trængende udenfor Fattigvæsenet.
3. Gaardejer Hans Christensen, Jensgaard i Tyvkær, et Legat paa 2000 Kr., Renten uddeles til Trængende udenfor Fattigvæsenet. Legatet er stiftet 1885.
4. Ungkarl Jens Peter Mikkelsens Legat paa 1000 Kr. Renten anvendes til Bøger til trængende Konfirmander. Legatstifteren var fra Tyvkær. Han var født 1840 og døde 1877. — Legatet er oprettet 1886.
5. Gaardejer Mads Nielsens og Hustru, Maren Nielsens Legat, stiftet 1887 af Arvingerne efter Mads Nielsen og Hustru i St. Velling (Grønhavegaard). Legatet er paa 1000 Kr. og Renten anvendes til Trængende uden for Fattigvæsenet.
6. Iver Koed Povlsens Legat for værdige Trængende i Smidstrup Sogn, stiftet 1886 af Gaardejer Anders Bundgaard Povlsen i Haastrup. Legatet er paa 1000 Kr.
7. Birthe Marie Hansdatter Lomholts Legat paa 400 Kr., stiftet 1894 for værdige Trængende i Smidstrup og Skærup Sogne.
8. Hans Damkjærs Legat. 1847 stiftede Hans Damkjær til Vellinggaard et Legat paa 400 Rdl., hvoraf Renten uddeles til Trængende udenfor Fattigvæsenet i Eltang og Sdr. Vilstrup Sogne.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

PJEDSTED SOGN.

Pjedsted Sogn, der omgives af Smidstrup, Gaverslund, Bredstrup og Herslev Sogne, er et af de mindste Sogne paa Egnen og det mindste i Holmans Herred, det bestaar kun af den ene By Pjedsted; men til Gengæld hører Sognets Jorder til Egnens bedste. Dette fremgaar ogsaa af et gammelt Udsagn, der siger, at „naar Pjedsted mangler Byg, er Danmark syg". — Oprindelsen til Bynavnet er der forskellige Meninger om. Nogle siger, at Byens Kirke har været helliget St. Peder, og deraf skal Byen saa have faaet Navnet Pedersted, som saa i Folkemaalet skal være bleven til Pjedsted. Andre vil mene, at Navnet har sin Oprindelse af, at Byen har været et Bedested, fordi den laa midtvejs paa Alfarvejen mellem Vejle og Snoghøj. Bedested skal saa være bleven til Pjedsted. Naa, med dette Bynavn er det vel som med saa mange andre, at det er vanskeligt at tyde. — 1638 lyder Præsteberetningen om Sognet saaledes: „Pjedsted Sogn er ickon en By ock er ingen Enstedtzgaarde i den. En Aa kommer vesten ned fra 2 Møller, som skiller Holmandtz Herret och Bruskherret fra hinanden ock løber sønden omkring voris Mark ock øster ud i en anden Aa, som kommer øster (sønder) fra ock løber ud under Bredstrup Spong ock skiller Holmandtz Herret og Endleherret (Elbo) ock paa det sidste løber ud ved Nebbe i en Fjord kaldes Ransfjord og saa ud i Havet. Skovene til Pjedsted ere ickon smaa ock intet navnkundigt man ved om dem at tale. — Ved Bredstrup Spong haver været en meget stor og vidt begreben Høj, rundt omkring sat nedentil med store Kampestene, som endnu staar. Men Jorden af samme Høj er moksen bortført at fylde paa Broerne med, men de store Sten midt paa samme Høj ligger endnu, ock det synes, som der haver været en Gang øster ind i samme Høj; men intet navnkundigt man hører om samme Høje. Udenfor Præstegaarden ligger to Høje, som kaldes Skades Høje, paa hvilke i Formaalsdage udi den Præst Hr. Niels Matzens Tid, som Anno 1442 haver været Præst her i Pjedsted, er set en Dans, som Præsten selv haver holdet paa en Hest og set paa, de der danset haver

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

drukket hannem til med et Horn fuld; han haver taget det af dem, men heldt af, hvad i var og hastelig redet ind i Præstegaarden med Hornet. Men som han en Juleaften var gangen i Bad, er en kommen indgangen i Ildstuen, som (hvor) Hornet var, taget det og gaaet ud igen og sagt: „Her tager Skade sit Horn igen". Og intet mere man ved at sige om disse Høje. Der er ogsaa fire andre Høje paa vores østre Mark med store Stene paa, som uden Tvivl haver været Begravelseshøje, men der er ingen Bogstaver paa Stenene, ej heller ved man nogen Besked om dem. Andet intet er her i dette Sogn, hverken Runebogstaver eller andet". (Efter Provst Berent Falenkamps Indberetning til Dr. Ole Vorm, meddelt af Dr. O. Nielsen i „Danske Samlinger" fjerde Binds 2den Række). — Af de Høje, han omtaler, er Højen ved Bredstrup Spang forsvunden. Den skal have ligget mellem Landevejen og Spanggaard, hvor Søren Jensens Villa nu ligger. Syd for Præstegaarden ligger vist endnu den ene af de 2 Skades Høje, men nu kaldes den Høghøj. Vest for Gaarden Møllersminde er ogsaa en mindre Høj, men, om den er Resten af en Kæmpehøj, eller den er opkastet i den nyere Tid, ved jeg ikke. Paa Markerne Syd for Byen har været flere Høje, der er Spor af 2, og en tredje tæt Vest for Brandtbjærggaard er endnu ret betydelig, den kaldes „Loddenhøj".

I Herredsbogen skriver Pastor Lavrids Davidsen Foss bl. a. 1690, at hans Formands-Formand Berent Berentsen Falenkamp har ladet ophænge en Tavle paa den søndre Side af Pjedsted Kirke med en Fortegnelse over de Præster, der har været i Embedet siden 1440. Paa Tavlen i Kirken stod: 1440 blev Hr. Niels (Matzen) Præst, 1480 blev Hr. Hans Paaske det, 1529 blev Hr. Peder Glambæk Præst, han døde 1552, Jens Bredal var det fra 1552. Berent Falenkamp var hans Kapellan i 12 Aar, og han blev Hr. Jenses Eftermand og døde 1658. Hans Søn, Peder Berentsen, blev Præst 1646 og var sin Faders Medhjælper et Aar. Hr. Holger Sørensen blev hans Efterfølger og var Kapellan i 11 Aar, han døde 1672, og Meddeleren blev samme Aar hans Efterfølger i Embedet. — Om Pjedsted Sogn skriver han: „Der er 18 hele Gaarde og 9 Bol, der giver Tiende, samt Gammelby Mølle, der ej har Avling, og et Bol, der hedder Gammelby Lykke. — Naar der ikke er Misvækst, bekommes af hver Helgaard af Rugkærve fra 10 til 16, Bygkærve 12 til 18, Havrekærve fra 18 til 28 og af Boghvede 2 Skp. Bolene yder fra 1 til 3 Rugkærve, 1 til 3 Bygkærve, og fra 1 til 4 Havrekærver.

Kirkens Korntiende for Pjedsted er anslagen til: 4 Ørte Rug, 4 Ørte Byg og 4 Ørte Havre.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Kvægtienden er aarlig i Pjedsted og Gaarslev Sogne: Af Lam fra 5 til 8, Grise 5 til 8, Kalve 2 til 4 og af Føl 1 hvert ottende eller niende Aar. — Højtidsofret er omkring 30 Rdl. aarlig. Andre Ofre 15 Slettedaler.

Præstegaarden brændte den 11te Maj 1664. Den findes nu af min salig Formand opbygt Lade og Fæhus, og jeg har bygget Salshuset og repareret et gammelt Fæhus, der var uden Tag, det blev skaanet ved Branden. — Salshuset Norden i Gaarden er 15 Fag, Ladehuset Sønden i Gaarden er 19 Fag, Fæhuset Vesten i Gaarden er 19 Fag, og det gamle Fæhus Østen i Gaarden 13 Fag. Dette Hus har jeg ladet omlede og tække.

I Gæsteri betales aarlig til Koldinghus 10 Mark danske. Præstegaarden ligger midt i Byen, Naboernes Grunde ligger lige til den mod Øst og Vest. Syd for Gaarden er en Humlehave, som de fleste Aar slaar fejl. Nord for Gaarden er en Abildgaard, som jeg selv med egne Træer har ympet, efter at de gamle Træer straks efter Ildebranden næsten alle af Uvejr blev omkastede. Præsten har fra gammel Tid af været Bruger af Kirkens Jord, og svarer aarlig 1 Tdr. og $1^1/_2$ Fdk. Rug og 5 Skp. Byg til Herslev Kirke. Jorden er skyldsat for 1 Tdr. 2 Fdr. 2 Alb. Hartkorn.

Præsten omtaler nu, hvor paa Bymarken Præstegaardens Agre ligger, og han nævner bl. a. følgende Steder: Østervang, Suerkær, Ballestving, Kirketoft, Byggested, Munkhøj, Langhøj, Fruetoft, Samfald, Sandvadsfald, Rydningsfald, Kirstendal, Kappeltornsfald, Loddenhøj, Stakkelsvang, Stensrøgel, Gaasenæb, Ballesknude, Myremade, Holt, Hyrdeagre, Fiskbæk, Stakket Trelde og Lang Trelde. Af Enge nævnes bl. a.: Præstemade, Brandtbjærgs Have, Bækum og Drudemay. — Præstegaardens Hartkorn er 8 Tdr. 1 Skp. Gaarden er halvkøbt, skriver han, 1689 for 50 Rdl. Det er vel Indløsningssummen, han tænker paa. — Til Præstegaarden hører 2 Bol og 2 Gadehuse. Det ene Bol ligger i Skovbølling, det skylder aarlig 12 Skp. Byg til Præsten, dets Hartkorn er 3 Skp. — Det andet Bol ligger i Suerkær, det beboes nu af Las Jensen; det laa øde efter Krigen, men Hr. Holger Sørensen lod det opbygge 1664. Fæsteren af det svarer aarlig 12 Skp. Byg og noget Smør. Husenes Beboere gør Arbejde hos Præsten. — Skoven til Præstegaarden er forhugget, den bestaar af 4 Skifter, og den har kun kunnet føde 3 til 4 Svin, naar der har været Olden."

1766 skriver Provst Niels Høstmark i sin Indberetning: „Pjedsted Kirke ligger i Byen, der har en grundmuret Skole,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

bygget af Kong Frederik den 4de. Der er tillagt Skoleholderen en aarlig Løn af 24 Rigsdaler, som hannem af Kirkekassen blev betalt, saavelsom Husets Vedligeholdelse ogsaa blev bekostet af Kirkekassen. Bønderne i Distriktet svarede aarlig af hver Tdr. Ager og Engs Hartkorn til Skoleholderens 2 Køer og 6 Faars Vinterfoder: 1 Lispund Hø og 1 Lispund Halm, og af hver 20 Tdr. Hartkorn 1 Læs Tørv, desuden blev ham udvist af de kongelige Skove: 3 Skovlæs Brænde, saa er og ham tillagt af hver Husmand og Indsidder, som har Børn, aarlig 1 Mark danske eller 2 Dages Arbejde. — — Nu er det altsammen paalagt Bønderne at udrede og betale. — Den allerhøjeste Gud bøje selv vor allernaadigste Konges Hjærte til at haandhæve og vedligeholde saa kristelig og gudelig en Stiftelse af hans gudfrygtige Forfædre stiftet, at den maa blive ved til Verdens Ende, som vist bliver Gud til Ære og Fædrelandet til Gavn!

Kirken har ellers af Byen sit Navn, da Byen menes at have sit Navn af „Biedsted" (Bedested), saasom den er midtvejs mellem Vejle og Fredericia eller Snoghøj, hvor rejsende har haft deres Bedested, som og kan sluttes af efterfølgende Optegnelser af Præsten Hr. Bernth Falenkamp, som blev Præst her 1599: „Mig er for stedse benaadet Kongelig Majestæts saa og Kirkens Anpart i Korntiender af Pjedsted Sogn udi Kærven at optage i min Livstid og deraf aarligt at udgive rent Korn eller Penge derfor; hvilke Tiender min Formand haver haft før mig udi salig, højlovlig Ihukommelse Kong Kristian den 4des Tid, efterdi Præstegaarden ligger paa Alfarvej, saa her gæster mange Godtfolk, ædel og uædel, og bekommer baade Forering og andet for saa bedes (?); mine Efterkommere nyde og bekomme samme Tiender for Fæste og aarlig Udgift og saa takke Gud og Majestæten derfor."

Provst Høstmark omtaler derefter Kirken, hvis Taarn er mod Syd. Klokken, skriver han, er nylig omstøbt, den var sprukken. Kirken kaldes St. Johannes. — Til Sognet hører kun Pjedsted By og et enligt Sted, kaldet Gammelby Lykke. og en Mølle, kaldet Gammelby Mølle. Disse tvende Steder skal have faaet deres Navne deraf, at Byen i forrige Tider har ligget derhos og hed Gammelby, og derfor, siden den er flyttet til et andet Sted, hvor den nu er bygget, kaldes disse 2 Steder den gamle Bys Lykke og Mølle. — I Pjedsted er ellers intet mærkværdigt, undtagen der ligger paa Pjedsted Mark, paa Præstegaardens Skovpart ved Bredstrup Spang kaldet, en mægtig Sten oplagt paa 3 andre store Stene og omsat med 2 Rader andre mindre Kampesten, som menes

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

enten at have været et Offersted, saasom der er Lignelse efter en Brønd ved Stedet eller et gammelt Begravelsessted. Præstegaarden brændte 1664 i Hr. Holger Sørensens Tid. Han opbyggede Lade og Fæhus, men Stuehuset blev opbygt af Hr. Laurits Foss. — Bemeldte Stuehus var ved min Ankomst ganske forfalden, saa jeg maatte lade det opbygge. Til Præstegaarden ligger 4 Huse, som ved min Ankomst var ganske øde, og de blev af mig opbyggede, men stod kun i nogle faa Aar, førend de ved en ulykkelig Ildebrand afbrændte, saa de paany anden Gang af mig ere opførte. — Bemeldte Huse betales aparte foruden Præstegaarden af en Successor efter den anden. Pjedsted Sogn har 113 Tdr. Hartkorn. Landmaalingen skete i Hr. Lauritz Fosses Tid. Kirkeejerne betaler aarlig Præsten 5 Rdl. 1 Mark til Vin og Brøds Holdelse i Kirken."

Af Præster i Pjedsted og Gaarslev nævner Provst Høstmark følgende:

Anno 1440 blev Hr. Niels Præst.
— 1480 „ Hr. Hans Paaske Præst.
— 1529 „ Hr. Peder Glambæk Præst.
— 1552 „ Hr. Jens Bredal Præst.
— 1559 „ Hr. Berent Falenkamp Præst, han var Hr. Jens Bredals Kapellan i 12 Aar, var Provst i mange Aar og døde 1658, hans Søn, Peder Berentsen Falenkamp, var Kapellan fra 1646—47, derefter var Hr. Holger Sørensen hans Kapellan i 11 Aar til 1658 og Sognepræst til 1672.

1672 blev Hr. Lauritz Davidsen Foss Præst.

1704 „ Hr. Christen Christensen Præst, 1716 blev han Herredsprovst. Han blev 64 Aar gl.

1731 blev Hr. Lukas Knudsen Knub Præst. Han døde 1748.

1744 var Hr. Niels Ewald hans Kapellan.

1748 blev Niels Høstmark Præst i Pjedsted. Han var født i Urlev Præstegaard 1702. 1750 blev han Herredsprovst.

1742 d. $^{20}/_{8}$ bevilges det, at den paa Kolding Slot ubrugelige Klokke maa skænkes Pjedsted Kirke. Denne Klokke, som vejer 15 Lispund og 13 Pund, blev for omtrent 20 Aar siden, da et af Slotstaarnene blev nedbrudt, nedtagen, siden blev der stødt et Stykke af den, og den blev henlagt blandt andre af Slottets ubrugelige Sager, indtil Kirkeinspektør Bertelsen erholdt om, at den maatte skænkes til Pjedsted Kirke, hvis Klokke var lille og tildels ubrugelig. I Slotsregnskabet fra 1739—42 kaldes den en gammel Klokke, som Kongen skænkede til Pjedsted Kirke. (Fyhn).

I Pontoppidans „Danske Atlas" staar følgende om Pjed-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sted Sogn: „Byens Navn menes egentlig at være Bede-Sted, som Jyderne nævner „Bjedsted", siden den ligger midtvejs mellem Snoghøj og Vejle og var for dem som et Standkvarter for Rejsende, hvilket ses af Hr. Berent Falenkamps Optegning, at han og hans Formænd af Kongen har haft Kirkens Tiende i Fæste, efterdi Præstegaarden ligger paa alfar Vej, saa her gæster mange Godtfolk, baade ædel og uædel, og bekommer Foering og andet. Kirken er liden og har et lidet Taarn, som paa den søndre Side er ibygt Kirken og er tillige Vaabenhus. — Paa Klokken stod St. Johannes, før den blev omstøbt, hvoraf menes, at Kirken har heddet St. Johannes. Paa Væggen i Kirken staar Præsternes Navne optegnede. I Marken paa Præstegaardens Skovpart ved Bredstrup Spang ses en mægtig stor Sten oplagt paa 3 andre store Stene, omsat med 2 Rader mindre Kampesten, som menes at have været et hedensk Offersted, siden der er Lignelse efter en Brønd eller Dam ved Stedet."

Indtil omkring 1580 laa der 2 adelige Sædegaarde i Pjedsted, men hvor de 2 Gaarde laa, ved man ikke med Vished. Den ene var dog vist Hvolgaard; thi, da den laa paa sin gamle Plads Syd for Møllersminde, skal der have været Spor af Volde omkring den. Maaske den anden Gaard har været den Gaard, som bar Navnet Bundgaard. Den laa i Nærheden sf Præstegaarden og var den største i Byen. Kronen tilbyttede sig begge Gaarde mod andet Gods.

1579 udlagde Kongen saaledes Kærbygaard med tilhørende Gods i Kasted Sogn i Hasle Herred til Hans Bruun i Pjedsted og fik i Stedet for den Sædegaard i Pjedsted, som Hans Bruun beboede. Den var i Søskendeskifte beregnet til 6 Ørter Korn og $^1/_2$ Tdr. Smør. Gaardens Udsæd var 7 Ørte Rug, 5 Ørte Byg, 10 Ørte Havre og 10 Skp. Boghvede. Gaardens Høavl opgives til 80 Læs Hø, der var Skov til Gaarden, og med den fulgte al den Skov til hans Arvegods, han havde i Byen, og den var beregnet til 40 Svins Olden. — Desuden medfulgte 2 Gaarde, 1 Møllested og 2 Bol i Pjedsted samt 1 Bol i Skovbølling. Hans Bruuns Hustru, Anne Nielsdatter, havde paa Livstid af Frederik d. I. faaet 1 Gaard i Pjedsted og 1 Bol i Store Velling i Forlening, derfor fik han 2 Gaarde i Søften.

1492 nævnes Væbneren Niels Kristensen i Pjedsted, han var til Stede i Vejle Kirke St. Mikkelsaften, da Biskop Hartvig Juel udgav en Dom om Tveds Enemærke laa til Vejle Kirke. (Dr. O. Nielsen „Sysselinddelingen i Danmark"). Hans Segl er utydeligt, skriver Dr. O. Nielsen, saa man kan ikke

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

se, hvilken Slægt han tilhører. En Mads Kristensen i Pjedsted nævnes 1489. Han er maaske den førstes Broder, men ogsaa hans Segl er utydeligt. Hans Bruuns Vaabenskjold er et Oksehoved i et paa langs delt Skjold. Hans Bruun var en Søn af Jep Bruun, der var gift med en Datter af Hartvig Limbæk til Nebbe. Udsæden paa Hans Bruuns Sædegaard i Pjedsted opgives til 6 Tdr. Rug, 11 Tdr. Byg, 25 Tdr. Havre og 1 Tdr. Boghvede. (Opgivelserne er altsaa forskellige.)

Den anden Sædegaard i Pjedsted ejedes af Slægten Raale. 1579 udlagde Mads Raale sin Gaard i Pjedsted, som han selv iboede og et Bol samme Sted til Ribe Domkapitel for dets Gods i Allerup i Skads Herred. 1461 og 1462 nævnes Niels Pedersen Glambæk i Pjedsted, 1500—1533 Thord Glambæk. 1473—1475 nævnes Per Raale i Velling, Væbner, og fra 1484 Mads Raale i Velling. Han nævnes ogsaa der 1492, da han mødte tilligemed en Del andre Adelsmænd fra Egnen i Vejle Kirke, ja, endnu 1499 boede han der, men i Aarene 1517—20 boede han i Pjedsted, hvor man mener, han har faaet en Del af Thord Glambæks Gaard ved at ægte hans Broderdatter. Det antages, at han saa har overdraget Vellinggaard til sin Søster Barbara, der var gift med Henrik Vind til Rønshave. Siden nævnes den anden Mads Raale i Pjedsted, som maa være en Søn af den ældre Mads Raale. 1554 havde han en Strid med Præsten Hr. Jens Bredal i Pjedsted om Værgemaalet for sin Broders, Peder Glambæks, Børn. Han havde været Præst i Pjedsted, og Jens Bredal var gift med hans Enke. Man mener, at den ældre Mads Raale var gift med en Glambæk, og at en af deres Sønner saa har antaget hendes Slægtsnavn. — Udsæden paa Mads Raales Gaard siges at have været: 6 Tdr. Rug, 12 Tdr. Byg, 38 Tdr. Havre og 1 Tdr. Boghvede. Høavlingen 100 Læs Hø, og der var Skov til 18 Svins Olden. Det gik ikke saa let at finde Gods, som Kronen kunde give Mads Raale i Stedet for sin Gaard; thi Mageskiftet med Domkapitlet i Ribe kom ikke i Stand. Den 14de August 1580 udstedtes kongelig Befaling til at besigtige en Gaard i Skads Herred, kaldet „Øløf" i Nebel Sogn, som det var Meningen, han skulde have; men allerede 5te September tilbagekaldes denne; thi Øløf var mere end 1 Gaard, det var tværtimod en hel By, og den vilde Kongen ikke have skilt ad. 1582 den 28de Oktober fik Mads Raale imidlertid et kongeligt Brev, der lød saaledes: „Vid, at som vi have gjort den Forordning, at udi alle Byer her i Lenet skal ske Jævning, og Gaardene paa Ejendom og Skyld at gøre ens gode, efterdi de alle skulle holde ens Tynge, og vi til-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

forn haver ladet handle med dig om din Gaard, du bebor, at vi den kunde bekomme til Mageskifte, og derom endnu ikke er til Ende, da paa det altingest med samme Jævning der udi Byen saavelsom andensteds endelig maa fuldgøres, bede vi dig og begære, at du din Gaards Ejendom lader gaa til Jævning ligesom andre Gaarde der udi Byen, saa de alle gøres lige gode baade paa Ejendom og Skyld, vi ville ligevel ikke desmindre gøre dig Skæl, Fyldest og Vederlag for al hvis Ejendom til forskrevne din Gaard haver ligget med Rette og med første Lejlighed alting derom gøre med dig til Ende, at du med Billighed ikke skal have dig derover at beklage." — Da Mageskiftet endelig kom i Stand, mener Dr. O. Nielsen ogsaa, at Mads Raale gjorde et godt Bytte; thi for sin Gaard i Pjedsted fik han nemlig den 10de Maj 1583 en Gaard i Elkær i Grene Sogn, en Enstedgaard kaldet Gilbjærg i Hejnsvig Sogn med et øde Byggested under samme Gaards Eje, som kaldtes Jeppeskær, desuden fik han en Gaard kaldet Skjoldbjærg i Vorbasse Sogn. Mads Raale tog Bolig paa Gilbjærg, som 1588 ejedes af hans Arvinger. Han levede altsaa ikke ret mange Aar i den fremmede Egn.

1459 nævnes en Trogels Iwersøn i Pedstedh som Tingsvidne. (Gamle jydske Tingsvidner). 1499 og 1507 nævnes Mikkel Truelsen i Pjedsted. Han var Herredsfoged i Holmans Herred. Han er rimeligvis Trogels Iwersøns Søn. — 1489 nævnes Tue Andersøn, Peder Kød og Mickel Trogelsen i Pedsted som Tingsvidner. — Desuden nævnes Nis Boll, Jes Kydh, Hans Iuersen, Nis Jepsen, Erik Perloxzon og Væbneren Mads Raale af Welling. — I „Ribe Oldemor" skrives Pjedsted „Petæsteth". — Det tyder paa, at Navnet oprindelig er „Pedersted". I Dr. H Rørdams „Danske Kirkelove I." findes følgende Brev: „Wy Christian III. o. s. v. gjør alle witterlig med dette wort obne Breff, att Aar efter Guds Byrd MDXI, Mandagen næst epther Seuerini Dag wthi wor Stad Kjøbenhafn, næruerendis oss elskelige Magnus Munck, wor Landtzdommer wthi Nørjutland, wor tro Mand ock Raad Basse Christophersen wor Landsdommer i Sjelland ock Jacop Brockenhuus wor Landtzdommer i Fyn, war skicket paa wort Retterting Hr. Per Glambeck, Sognepræst i Pedsted, ock beklagede sig, att ther laa nogen Stugjord till hans Præstegaard ther sammestedtz mett mere Jord y Marcken, huilcken Stugjord ock Eyendom XII Eyermænd nogen Tid siiden forleden haffde rebet fran samme Gaardt ock tillagdt hannem thill syn Præstegaardt icke mere en 1 Fjeringh Jord, som han beviste med Thingsvidne. Ock then Tid samme Stugjord laa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

thill Gaarden, tha war hand saa wedgod som then næstbeste y Byen. Ock satte udi Rette, om hannem saa burde att myste syn Jordt ock Eyndom, som aff Arildtztid ther tilligget hagde; thi att thersom saa skee skulle, tha kunde huercken hand eller nogen Præstemand nære och føde sigh ther aff. Tha sagde wy ther saa paa for Rette, att forne Eyermandt enthen bør at tillægge forne Hr. Peder thill syn Præstegaardt y forne Pedsted saa meget Jordt ock Eyndom uthi Ager, Eng, Skouff ock Marck, saa hand kand hauffue Fyllest ock fuldt Wederlag for huis Stugjord ock Eyendom, saa laa thill hans Præstegaardt, før Marcken gick wonder Reb ock Ræffte, heller ock thennem bør at gjøre syn Præstegaardt hannem saa god, som then næstbedste Gaardt i Byen paa Skouf, Marck, Ager ock Eng, som forskriuffuet staar."

I Kancelliets Brevbøger hedder det, at den $^{20}/_{11}$ 1586 udgik der Skrivelse om, at Hans Munck i Pjedsted, der er beskikket til Delefoged i Holmans Herred og af denne Grund forsømmer sin egen Næring meget, fritages indtil videre for Landgilde, Ægt, Arbejde og anden Tynge af sin Gaard. 1590 d. $^{9}/_{7}$ omtales, at Hans Munk faar Lov at beholde et Stykke Jord og et Ellekær, som ligger ved hans Gaard og er indhegnet. 1590 d. $^{26}/_{12}$ udstedes paa Koldinghus nedenstaaende Brev til Lensmanden Kasper Markdaner: „Denne Brevviserske Maren, Christen Povlsens Enke i Hostrup, har berettet, at hendes afdøde Husbonde for nogle Aar siden har købt en Selvejerbondegaard i Pjedsted i Koldinghus Len, der fra Arildstid til Kronen aarlig har svaret $1^{1}/_{2}$ Daler, 6 Sommerheste, hvorfor der er givet 2 Mark, 10 Vinterheste, hvorfor der er givet 2 Mark og 3 Jægerheste, hvorfor der er svaret 21 Skilling 1 Album. Nogle Aar efter i 1584, da Henrik Belov var forlenet med Koldinghus, er Gaardens Landgilde aarlig bleven forhøjet med $1^{1}/_{2}$ Fjerding Smør, $1^{1}/_{2}$ Ørt Rug, $1^{1}/_{2}$ Ørt Byg, 2 Ørt Havre, 1 Brændsvin, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Grot Leding, $3^{1}/_{2}$ Mark, 2 Skilling og 2 Alb. Gæsteri; men da Gaarden ikke godt kan taale saa stor en Landgilde, fordi der kun ligger 1 Otting Jord og ganske ringe Engbund dertil, og den, siden hendes Husbond fik den, ikke er bleven forbedret hverken paa Ager eller Eng, har hun begæret, at den ny paasatte Landgilde maa blive afskaffet, og at hun maa beholde Gaarden for den Landgilde, der fra gammel Tid er svaret deraf. — Det skal nu undersøges, hvor stor den gamle Afgift har været og om Grunden til den ny Ansættelse, og den skal saa ansættes for en rimelig Landgilde.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Enkelte Uddrag af Kronens Skøder:

1546 d. $^{17}/_{3}$ skøder Peder Ebbesen Galt bl. a. til Kronen: Skovsgaard og Damsgaard i Udstruppe (Starup) Sogn, 1 Gaard i Starup, 8 Gaarde og 1 Bol i Vilstrup i Vilstrup Sogn, 1 Gaard i Højrup, 1 Gaard i Dons. 1 Gaard i Bjært, Landerupgaard, 1 Gaard i Brynstedt (Brøndsted), 1 Gaard og 1 Bol i Pedstedt og Byrckoppe (Børkop) Mølle.

1576 d. $^{22}/_{5}$ skøder Albert Friis til Haraldskær bl. a. Kronen 1 Gaard i Pjedsted. I Stedet for Skibet Præstegaard, som er kommen i Kronens Eje, udlægges 1 Gaard i Nørre Vilstrup til Præstegaard.

1579 d. $^{27}/_{3}$ skøder Josva von Qvalen til Qvalholm, der var gift med Mogens Munks Datter, Magdalene, bl. a. Kronen: 4 Gaarde i Smidstrup og Smidstrup Mølle, i Herslev Sogn og By 1 Gaard, i Pjedsted Sogn 1 Gaard, 1 Bol, kaldet Gammelbyløk og 1 Mølle, kaldet Gammelby Mølle, samt Oxviggaard i Højen Sogn og 1 Gaard i Højen.

1665 d. $^{21}/_{7}$ fik Kommandanten i Nyborg, Oberstleutnant Jakob Gefricke af Kronen Skøde paa 3 jordegne Gaarde, 10 Fæstegaarde, hvoraf den ene tillige svarer af 1 Hus, 3 Bol, hvoraf et tillige svarer af 1 Hus, en Afgift af en Aa fra Sneckermaj til Bredaa, der svares af en Bonde i Andkær, Fæstegaardenes Andel i Pjedsted Skov, Gammelby Mølle, som tillige svarer af en Bæk fra Delemaj til Sneckermaj. Det samlede Hartkorn er 150 Tdr. 1 Skp. 1 Alb., og Prisen er 50 Rdl. pr. Tdr. — Den 27de Juli samme Aar fik Major i Artilleriet Robert Colnet af Kronen Skøde paa Bolet Gammelby Løkke. Faa Aar efter kom dette Gods dog atter i Kronens Eje ligesom andet Gods fra Egnen, der solgtes i disse Aar. Da Jens Lauridsen Risom 1670 fik Skøde paa Nebbegaard og Gods, fik han bl. a. 2 Gaarde og 1 Bol, Halvparten af den ene Gaard var øde, den anden og Bolet forarmede.

I Holmans Herreds Tingbøger findes bl. a. følgende:

Herredsfogden i Brusk Herred omtaler, at en Del af hans Breve, der var gemte i Pjedsted Kirke, er bortkomne i Svenskekrigen 1657—60. Han hed Jens Bertelsen Høgh, boede i Follerup, Herslev og Skovsgaard, det sidste Sted døde han. Han havde ogsaa en Gaard i Pjedsted, thi den $^{29}/_{7}$ 1667 hedder det i et Tingsvidne, at Jens Bertelsen Høghs halve Bondegaard i Pjedsted endnu ligger øde og ubenammet, og ikke Jens Høgh selv enten lader pløje, saa eller avler til den i nogen Maade. — Hans Jørgensen Gesten i Brejning har ogsaa en halv Gaard i Byen, om den hedder det, at den er øde, men at han lejer nogle af dens Jorder bort.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1669 d. $^{10}/_{11}$ Hr. Jens Jensen i Herslev et Tingsvidne: Otte Danemænd alle vunde, at de saa og hørte her i Dag for Retten fremkom fornuftig Mand Jens Bertelsen Høg i Skovsgaard, Herredsfoged i Brusk Herred, som i haandtog hæderlig og vellærde Mand Hr. Jens Jensen, Sognepræst i Herslev og Vyff Sogne kendes og vitterliggør skyldig og pligtig at være bleven bemeldte Hr. Jens Jensen atten Slettedaler 2 Mark. Daleren til 32 Skilling lybsk, som Jens Høg tilpligtiger sig og sine Arvinger ærlig og oprigtig at ville betale Hr. Jens Jensen eller hans Arvinger saaledes som følger: At Jens Jensen eller hans Arvinger skal have nyde, bruge og beholde en Eng liggendes i Pjedsted Mader, kaldet Drudmay, som Jens Høg tilkommer til sin Anpart af den Ejendom, han der haver i Pjedsted udi tolv Aar og dets Afgrøde gøre sig nyttig, flytte og føre, naar og hvor han lyster uden Forhindring. For Brugen af nævnte Eng skal Præsten dog aarlig kvittere for en vis Del af Gælden, 16 Mark danske.

1671 d. $^{30}/_{1}$ klager Sognepræsten i Pjedsted, Hr. Holger Sørensen, samt Kirkeværgerne og Præstens Medhjælpere paa Herredstinget over, at Kromanden Søfren Nielsen, der bor i lidet Gadehus straks ved Pjedsted Kirke, holder aaben Kro fornemlig med Brændevin uden og inden Huset at sælge og udtappe Helligt og Søgnt før og efter Prædikener. Nat saavel som Dag holdes der i Huset Fylderi og Brændevins Søleri, undtagen naar Brændevinen en enkelt Gang slipper op for Kromanden. — Hr. Holger satte derfor i Rette, at efterdi fornævnte Søfren Nielsen holder saaledes et uskikkeligt Hus straks ved Kirken, Gud til største Fortørnelse, Menigheden til Forargelse og Ungdommen til Forførelse imod Recessen og Ordinantsen, at han derfor bør at gøre sit Hus ryddelig, have sit Fæste forbrudt og desforuden at stande til Rette. — Søfren Nielsen var tilstede paa Tinget og svarede, at han holder ingen Kro; men, at han undertiden fortjener en Skilling med en lille Brændevinskedel. Han bor i et jordløst Hus, og han skal dog skaffe sig nogen Fortjeneste for at svare sine Udgifter. Brændevinskedlen er stemplet, og der gives Skat af den efter Forordningen. Flere Tider har han intet Brændevin haft. Aldrig skal nogen med Sandhed kunne sige, at det bruges utilbørlig eller under Prædikenen, eller at Drikkeriet hos ham kan vække Forargelse. De menige Folk i Sognet fører derfor heller ikke Klage over ham.

1663 klager nogle Mænd i Pjedsted samt nogle Mænd fra Højrup over Last Jørgensen i Hvolgaard. De vidner bl. a., at de forleden Dag, en Søndag, saa og hørte, at Las Jør-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gensen blandt andre Godtfolks Forsamling i Morits Thomsens Hus yppede Klammeri og Trætte udi al Skyld og Brøde, og havde en dragen Kniv, som han vilde have gjort Godtfolk Skade med, hvorfor Mikkel Nielsen tog den fra ham og sønderbrød den, og han satte ham ud af Døren, saa han ikke skulde begaa den Vanlykke, han havde i Sinde. Da Las Jørgensen var bleven sat ud af Huset, slog han 2 Vinduer ind, og gennem et tredje kom han ind i Stuen igen. Da han atter var kommen ind i denne, var han meget grum og vred, han søgte efter dem paa Gulvet, og af Frygt maatte de alle rømme for ham undtagen Mikkel Nielsen, som tog en trind Brand af Skorstenen og slog til Lars Jørgensen med, saa han styrtede til Jorden. Denne havde klaget over, at Niels Sørensen havde slaaet ham, men Vidneren ved ikke af, at han hverken har gjort ham Saar eller Skade i nogen Maade.

1669 klager Hospitalsforstander Jens Nielsen i Kolding over, at Brugeren af Hospitalets Gaard, Niels Petersen i Pjedsted Balle, resterer for Skatter til Hospitalet.

1670 den 9de Maj mødte Hans Olufsen i Follerup for de Follerup Bymænd, og Niels Hansen Rafn i Pjedsted paa de Pjedsted Bymænds Vegne, og meddelte, at der er indgaaet følgende Forlig om deres Markskelsgærder: De Follerup Bymænd tager de 2 Parter af samme Markskelsgærde aarlig at gærde og holde ved Hævd og lige, men tilbørlige Vangeled derpaa skal være, som de lover at holde de Pjedsted Mænd aarlig uden Skade. Resten, som er en Tredjepart af samme Markskelsgærder, skal de Pjedsted Mænd ligeledes holde ved god Hævd aarligen. Nok foruden haver de Follerup Mænd lovet at holde deres Hornkvæg og Bæster aarlig Aar af Pjedsted, baade først og sidst om Aaret, undtagen naar de uforvarende kunde komme enten fra Byen eller Lodsejerne . . . Item lover de Follerup Mænd intet at have eller lader have enten Ris eller i de Pjedsted Mænds Sønderkær.

1688 omtales, at Niels Rafn i Pjedsted, Hans Olufssen i Follerup, Jens Nielsen i Pjedsted og Peder Olufsen i Follerup Mølle har taget Syn paa Gammelby og Follerup Møller. Begge Møller er en Del brøstfældige.

1667 har der været Syn over Jordbroer og Veje i Holmans Herred. Man har blandt andet synet Landevejen mellem Bredstrup Spang og Veile Hule, og om Synet meddeles følgende: Bredstrup Spangbro er, hvad Fjellebroen angaar nogenledes, men Jordbroerne derhos findes paa forskellige Steder brøstfældige, en Fjellebro paa Pjedsted Mark er ganske øde, det samme er Tilfældet med Jordbroen hos den. Paa Velling

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Mark er Jordbroen, som begynder ved Ulvsbæks Enemærke, ganske øde. Item er en Jordbro ved Tusmose brøstfældig, nok er en Jordbro ved Lild Velling Kirkevej brøstfældig, en Jordbro ved Jens Basses Toft i Velling er brøstfældig. Paa Skærup Mark er Jordbroen ved Lindskovbjærg brøstfældig. Fjellebroen paa Skærup Gade er noget brøstfældig, ligesom der er nogen Brøstfældighed paa Stenbroen der. Ved Skærup Kirkehule er Jordbroen brøstfældig, det samme er Tilfældet med Fjellebroen ved Vinding Vad og Jordbroen ved den. Paa Vinding Gade fandtes fleres Ledder brøstfældige. Egemosekærs Jordbro var ligeledes paa adskillige Steder brøstfældig. Des foruden fandtes Skærup Tingbro meget ond og brøstfældig. Børkop Tingbro er øde, og Fjellebroen mellem Pjedsted og Brøndsted Marker er ganske øde. Ligeledes er den Fjellebro, som findes mellem Smidstrup og Haastrup Marker ganske øde, hvilken behøver at forfærdiges, saa de kunde være de vejfarende uden Skade. Derefter begærede Delefogden Niels Hansen Rafn et Tingsvidne.

En Jordebog i Rigsarkivet fra 1660—62 udviser, at

Christen Pedersens	Selvejergaard	er afbrændt og øde.
Niels Nielsens	do.	er øde og nedbrudt.
Peder Nielsens	do.	er nedbrændt.
Søfren Pedersens	Fæstegaard	er øde og nedbr.
Jens Madtsen Balles	do.	er nedbr.
Hans Pedersens	do.	er afbr.
Poufel Stephansens	do.	er nedbr.
Thomes Nielsens	do.	er nedbr.
Niels Jensen Basses	do.	er øde.
Thomes Pedersens	do.	er øde.
Peder Nielsen Udesens	do.	er nedbr.

Niels Pedersen, Kolding Hospitals Gaard, er nedbr. og øde.

Der er 5 Kronbol i Byen, deraf er 4 nedbrændte eller nedbrudte.

Bolet Gammelby Løkke, som Peder Jørgensen har været Fæster af, er afbrændt.

Sognet har altsaa, som flere af Nabosognene, været ilde medtaget af Svenskekrigen.

I Follerup er Peder Hansen Bulls Gaard afbrændt, Stephan E. Bulls Gaard er nedbrudt, Thomes Nielsen Pugdals Gaard er øde og Niels Nielsens Gaard er noget ruineret.

I Samlinger til jydsk Historie og Topografi findes en Beskrivelse over Skove, Moser og Vildtbaner i Koldinghus Amt (6te Bind, 3dje Række). Den er fra 1730 og lyder saaledes for Pjedsted Sogn: „Pjedsted By har en ung, tynd Skov, lig-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gende paa en Banke langs Aaen, bestaaende af unge Risbøge og Ege. I den nordre Ende er nogen god Tilvækst af Bøge og faa Ege. Skoven er vel opsniddet (de nederste Grene paa Stammerne er afhuggede, for at give Træerne højere og rankere Stammer). De har noget Tørveskær i deres Engbund."

1662 var der 18 Gaarde, 5 Bol, nogle Gadehuse, Gammelby Mølle og Gammelby Løkke i Pjedsted Sogn. Tre af Gaardene kaldes Selvejergaarde. 13 af Gaardene er Fæstegaarde under Kronen, 1 er Præstegaard og 1 hører til Hospitalet i Kolding. Af et Tingsvidne paa Holmans Herreds Ting fra Aaret 1663 nævnes følgende Mænds Gaarde i Pjedsted som øde eller forarmede: Christen Pedersens, Niels Nielsens, Store Peder Udesens, Søfren Hansens, Peder Andersens, Søfren Pedersens, Erik Prams, Jens Madtsen Balles, Las Pedersens, Niels Jensen Basses, Thomes Pedersens, Jens Madsen Thorsens, Peder Søfrensens og Peder Nielsen Udesens. Sognefoged var da Søfren Nielsen Trogelsen. Samme Aar kundgør Jørgen Rasmussen og Madts Andersen i Pjedsted paa Herredstinget med Ed og oprakte Fingre, at de en Onsdag, Datoen har jeg glemt at optegne, uden for Koldinghus Slotsport har givet ærlig og velbyrdig Mand Wolf von Buckvaldt, kongelig Befalingsmand over Koldinghus Len, Varsel til at svare paa et Tingsvidne, hvor det bl. a. vidnes, at det er Tingsvidnerne fuld vitterligt, at Peder Nielsen Udesen, Peder Søfrensen Suerkjær, Rasmus Pedersen, Søfren Pedersen, Peder Nielsen Basse og Karen, salig Hans Pedersens i Pjedsted, er kommen saa meget tilagters og er forarmede, saa de ikke kan taale at udgive deres Arbejdspenge, som de resterer med, saa hvis den gunstige Øvrighed vilde dem forskaane, skete dem en stor Velgerning.

I Følge Matriklen fra 1688, bestod Pjedsted By da af 19 Gaarde, 8 Bol og 2 Huse med Jord samt Gammelby Mølle og Bolet Gammelby Lykke. Tre af Byens Gaarde, Nr. 1, Nr. 7 og Nr. 10, kaldes da Selvejergaarde, Gaarden Nr. 21 og Halvdelen af Nr. 22, der var Byens største Gaard, hørte under Nebbegaard, Nr. 16 hørte til Kolding Hospital, og Nr. 25 var Præstegaard. De øvrige Gaarde var Fæstegaarde under Koldinghus. — 2 Gaarde og nogle Bol, der laa Nordvest for den egentlige By, har fra gammel Tid baaret Navnet „Skovbølling", og 3 Gaarde, som laa Sydøst for Byen, har man ligeledes fra gammel Tid af kaldet „Balle". — Siden Udskiftningen af Byens Jorder i Aarene efter 1772 er en Del Gaarde udflyttede fra Byen, andre er udparcellerede og helt forsvunden. I Bydelen Skovbølling ligger saaledes kun 1 Gaard, og i Balle 2 Gaarde.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

De gamle Gaarde i Byen, deres Beboere og Hartkorn:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 5 Tdr 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1641, 1653 og 1664: Christen Pedersen, 1688: Niels Christensen, 1733: Jep Nielsen Suerkjær, 1734 afstaar Jep Suerkjær Gaarden til sin Broder Christen Suerkjær, 1743 overtager Christen Jepsen, der er Landsoldat, Halvdelen af Gaarden efter sin Farbroder, Christen Jepsen Suerkjær. 1765 har Christen Jepsen og Niels Mortensen hver sin Halvdel af Gaarden. De 2 Gaarde, der kaldtes Suerkærgaardene, fordi de laa Nord for Engen Suerkær, blev begge i sin Tid udflyttede paa Marken Nord for Byen. For en Del Aar siden blev de atter samlede til een Gaard af Thomas Jørgensen. Han har senere købt mere Jord, bl. a. fra Præstegaarden, saa hans Gaard nu hører til Byens største Gaarde med ca. 13 Tdr. Hartk. Den kaldes Dortheasminde.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Peder Thomsen Vred, 1653 og 1664: Hans Pedersen, 1670 og 1688: Delefoged Niels Hansen Rafn, der var født paa Gaard Nr. 1 i Lille Velling, 1733 er Gaarden delt mellem Frederik Rafn og Lauge Jensen, 1765 og 1770: Jens Jørgensen og Bertel Davidsen. Den ene af Gaardene ejedes indtil 1855 af P. Lund og før ham af Faderen Niels Lund, der var gift med en Datter af Søren Hansen d. yngre i Vinding, men nævnte Aar blev den udparcelleret. Den anden Gaard ligger endnu paa sin gamle Plads og ejes af Peder Jørgensen Ladegaard. Man kaldte den forhen „æ Ravns Gaard" efter dens tidligere Beboere.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641, 1653 og 1664: Sognefoged Søfren Nielsen Truelsen, senere Niels Søfrensen Truelsen, 1688: Jens Troelsen, 1733: Christen Hansen. 1724 overtog Hans Christensen Halvdelen af Gaarden efter sin Fader Christen Christensen. Besætning: 3 Bæster, 5 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. 1765: Mads Pedersen, der 1780 er Ejer af Gaarden. Den kaldes nu „Grønvang" og ligger paa sin gamle Plads. Jorder fra Nr. 4, Nr. 12 og Nr. 29 er lagde under den, saa den er en Del større end oprindelig. Den ejes nu af Bertel Jensen, der er født paa Nr. 21. Han fik den efter sin Svigerfader, Peder Ladegaard Nielsen.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1641: Iver Hansen, 1653 og 1664: Peder Søfrensen, 1688: Niels Pedersen, 1733: Jens Hansen, 1765: Niels Johansen, som ogsaa bebor Gaarden som Ejer 1780. Man kaldte den

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

æ Høiledgaard. For en Del Aar siden blev den udparcelleret og nedbrudt. Den laa østlig i Byen.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1641: Mads Jakobsen, 1653 og 1664: Thomas Pedersen, senere Anders Pedersen, 1688: Peder Andersen, 1733: Diderik Andersen, 1765: Anders Dideriksen. 1780 er han Ejer af Gaarden. Af senere Ejere kan nævnes Sognefoged Jens Pedersen fra Nr. 10, hvis Enke blev gift med Laurits Holgersen Buhl fra Skovgaard i Starup. Hans Søn, Jens Lauritsen Buhl, blev dens Ejer 1872. For et Par Aar siden fik hans Søn, Peter Buhl, den i Eje. Den var oprindelig den vestligste af de 3 Gaarde i Balle, men for en Del Aar siden blev den udflyttet til Landevejen Syd for Byen. Den er betydelig forstørret, Hartk. ca. 11½ Tdr. Nu kaldes den „Søndervang".

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Niels Pedersen Udesen, 1653 og 1664: Peder Nielsen Udesen, 1688: Christen Søfrensen, 1733: Niels Jensen og Jep Jensen, 1765: Frederik Johansen og Thomas Mortensen De 2 Mænd køber hver sin Halvdel af Gaarden til Selveje, og de har begge to deres Gaarde 1780. Man mener, at Gaardene atter er bleven samlede, og at det er den Gaard, som, efter at den var udflyttet paa Søndermarken ved Vejen efter Herslev, bar Navnet „Sønderskovgaard". Peder Madsen og hans Søn Niels Madsen ejede den, mens den laa her. For nogle Aar siden blev den udparcelleret og nedbrudt, og dens Jorder blev lagde til Nr 7 og Nr. 16.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Søfren Haar, 1653: Hans Jepsen Basse, 1664: Søfren Hansen, 1670—80: Madtz Hansen og Madtz Pedersen Basse, 1688: Mads Pedersen Basse, 1733: Hans Nielsen og Hans Hansen. 1743 er Hans Nielsen død. Hans Enke indgaar saa i et nyt Ægteskab med Ole Christensen fra Tyvkær. Paa Gaarden er da 30 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. 1765 og 1780 hedder Gaardenes Beboere Niels Hansen og Hans Hansen. Den førstnævnte af disse er sagtens Hans Nielsens Søn, som altsaa efter sin Stedfader, Ole Christensen, har faaet Gaarden. Den ligger endnu paa sin gamle Plads. Man har kaldt den „æ Tolders Gaard" efter en Mand „æ Tolder", som ejede den en Del Aar. Hans Svigersøn Hans Aamann fra Trelde har for faa Aar siden overladt den til sin Datterdatter og hendes Mand Abraham Sørensen fra Karensdal. — 1697 er forannævnte Mads Pedersen Basse død, efterladende

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sig Enken, Maren Hansdatter, og Børnene, Peder og Zidsel. Farbroderen, Niels Pedersen Basse i Pjedsted, er Formynder for den første, og Morbroderen, Hans Hansen Kjøbmand i Viuf, for Datteren. — Hans Hansens Del af Gaard Nr. 7 b er for mange Aar siden udflyttet til Søndermarken. Efter en Skov Syd for den kaldes den „Brandtbjærggaard". Fra omkring 1805 til 1849 ejedes den af Hans Hansen, der sagtens er en Søn eller Sønnesøn af den Hans Hansen, der var Mand paa Gaarden 1765. — 1849 overtog Anders Hansen, der var en Søn af Hans Hansen, Gaarden. Hans Svigersøn, Hans Peter Andersen fra Erritsø, blev Ejer af Gaarden 1880. Han har forstørret den ikke saa lidt. — 1762 overtog Hans Hansen Gaarden efter sin afdøde Fader, Hans Hansen. Der var 32 Fag Hus, og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1641 og 1653: Iver Thomsen, 1664: Søfren Søfrensen, 1688: Niels Sørensen, 1733: Søren Sørensen, 1765: Frederik Mortensen, 1780: Hans Jensen. Denne Gaard, som man nu kalder „Rosengaard", er flyttet et Par Gange. En Tid laa den tæt Øst for „Møllersminde", dertil var den flyttet fra sin gamle Plads mellem Nr. 9 og Nr. 21. — Gaarden har vist i en Række af Aar været i samme Slægts Eje. Den nuværende Ejer, Laurits Jensen, overtog den efter sin Fader, Niels Jensen.

Gaard Nr 9. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Beboere 1641, 1653 og 1664: Niels Jensen Basse, 1688: Peder Nielsen Basse, 1733: Niels Pedersen Basse, 1734 overtager hans Søn, Peder Nielsen Basse, Gaarden, hvorpaa er 28 Fag Hus og en Besætning af 5 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. 1765 og 1770 beboes den af Ole Christensen Basse. I første Halvdel af det 19de Aarhundrede ejedes Gaarden af Jørgen Basse, som 1845 afstod den til sin Slægtning, Søren Madsen Hansen, kaldet Basse, han var Sønnesøn af Søren Hansen paa Nr. 8 i Vinding, og han havde Gaarden til 1879, da han afstod den til sin Søn, Jørgen Madsen Basse, hvis Søn, Hans Basse, der nu ejer Gaarden, overtog den 1906. Den ligger paa sin gamle Plads og kaldes „Gammeleje". Dens Hartkorn er 10½ Tdr., saa den er en Del forstørret. Flere af Gaardens Beboere synes at have faaet Tilnavnet „Basse", skønt det ikke har været deres Døbenavn, men Slægtsnavnet Basse ses jo ogsaa at være gammelt paa Gaarden.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 8 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1641 og 1653: Niels Nielsen, 1664: Jens Mikkel-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen, 1688: Jens Nielsen, 1697 var han Sognefoged. I første Halvdel af det 18de Aarhundrede kom Rasmus Pedersen Møller fra Børkop Mølle til Gaarden. Han kaldes Farbroder til Niels Hansen Møller i Stovstrup, og det var vistnok efter ham, denne opkaldte en af sine Sønner, den senere Biskop Rasmus Møller. 1733 bor Rasmus Møller endnu paa Gaarden, men 1765 har hans Søn, Peder Rasmussen Møller den, 1780 ejes den af hans Søn, Rasmus Pedersen Møller. Der holdes Skifte efter ham 1792, som Arvinger nævnes Lave Pedersen, Hans Pedersen og Jens Pedersen i Pjedsted. — Senere Ejere: Niels Sørensen til 1809. Hans Enke ægtede da Peder Sørensen, Søn af Gmd. Søren Hansen i Vinding. 1864 kom Peder Nielsen til Gaarden ved at ægte Peder Sørensens Enke. Hans Søn, Niels Møller Nielsen, blev 1883 Gaardens Ejer. Nielsen er en af Egnens kendte Mænd. Han er Sparekassedirektør og var en Række af Aar Formand for Elbo Herreds Landboforening. Han har været Medlem af Vejle Amtsraad og af Elbo m. fl. Herreders Skoledirektion. Han har desuden været Formand for Pjedsted Sogneraad. For et Aars Tid siden overtog hans Søn, Herman Nielsen, Gaarden, der nu kaldes „Møllersminde". 1908 var den Byens største Gaard med 16 Tdr. Hartkorn; nu er der frasolgt en Jordlod, saa den er lidt mindre. For en Del Aar siden brændte Gaarden.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Søfren Jensen, 1664: Thomas Nielsen, 1688: Morten Thomsen, 1733: David Bertelsen, 1765 og 1780: Søren Hansen Skovenborg, han var født 1733 og var en Søn af Hans Skovenborg i Gaarslev, muligvis er han kommen til Gaarden ved at ægte David Bertelsens Datter. Af senere Ejere kan nævnes Hans Daugaard fra Stubberup, dennes Svigersøn, Holger Buhl, der er Søn af Laurits Holgersen Buhl paa Nr. 5. Gaarden kaldes nu „Tangskovgaard" efter Skoven „Bruntang" i dens Nærhed. Dens nuværende Ejer er Laurits Buhl, der for faa Aar siden overtog den efter sin Fader, Holger Buhl.

Nr. 12 var 1688 et Bol paa 7 Skp. 2 Fdk. Hartkorn. Beboere: 1688: Niels Pedersen, 1733: Christen Hansen Knapmager, 1765 og 1770 af Hans Christensen. En Bakke Syd for Gaarden Nr. 11 kalder man endnu „æ Knapmagerbank", saa her har Stedet sagtens ligget. Det menes, at Nr. 12 senere var en mindre Gaard, som Bolvig paa Karensdal ejede. Den kaldtes derfor „Bolvigs Gaard"

Nr. 13 var ogsaa 1688 et Bol, det laa i Skovbølling, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

dets Hartkorn var 1688: 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1688: Thomas Nielsen, hans Eftermand var Christen Knudsen, 1724 overtager Niels Hansen Aattersbøl, der er Skovfoged, Stedet efter Jørgen Nielsen, Niels Hansen Aattersbøl har ogsaa Bolet i Fæste 1733; 1765 og 1770 beboes Stedet af Hans Jepsen. I den nyere Tid var Ejendommen en lille Gaard, hvis sidste Ejer, Søren Thomsen Hviid, solgte den og flyttede til Sofielund i Klattrup. Gaarden er nedbrudt og udparcelleret.

Nr. 14 var ogsaa 1688 et Bol, som muligvis nu er forsvunden. 1688 var dets Hartkorn 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Mickel Nielsen, 1733: Søren Jørgensen, 1765 har det samme Bruger som Gaarden Nr. 17, og det bliver vistnok forenet med den. Ja, muligvis er denne Gaard 1780 flyttet til det Sted, hvor Bolet laa, thi da kaldes den Nr. 14.

Nr. 15 var ogsaa 1688 et Bol af lignende Størrelse som det foregaaende. 1688 beboes det af Jens Henningsen, 1733: Claus Henriksen, 1765: Peder Laursen, 1770: Søren Olesen. Dets senere Ejere kender jeg ikke. 1641 bor en Iver Nielsen Skrædder paa et af Bolene, hans Eftermand var Peder Andersen.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1641: Søfren Nielsen, 1653: Søfren Nielsen, 1664 og 1688: Niels Pedersen. Hans Eftermand var Christen Sørensen. Gaarden hørte under Kolding Hospital, naar den blev købt til Selveje derfra, ved jeg ikke. 1780 ejes den af Markus Nielsen. I første Halvdel af det 19de Aarhundrede ejedes Gaarden af Sognefoged Hans Jørgensen, som 1842 afstod den til sin Søn, Jørgen Hansen, der blev Sognefoged. 1879 afstod han Gaarden til sin Svigersøn, Thomas Andersen fra Skovbølling. Han, der er Sognefoged og Hestehandler, er en kendt Mand paa Egnen. I hans Tid er Gaarden betydelig forstørret. Den ligger paa sin gamle Plads, har ca. 13 Tdr. Hartkorn og kaldes „Fruertofte". Man siger efter en Frue, der en Gang skal have haft den i Eje.

Gaard Nr. 17 er den Gaard, som nu kaldes „Ballegaard". Den er den største i Sognet og ligger ved Siden af Nr. 16 i Bydelen „Balle". Dens Hartkorn var 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1641: Madtz Jensen, 1653 og 1664: Jens Madtzen Balle, 1688: Thomes Skanning, 1733: Niels Sørensen, 1765 og 1780: Hans Hansen Elkjær, der var en Søn af Hans Pedersen Elkjær i Erritsø. Hans Hansen Elkjær forstørrede Gaarden, saa dens Hartkorn 1780 var 6 Tdr. 6 Skp.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1 Fdk. 2 Alb. Senere er mere Jord købt til Gaarden, der endnu er i Slægtens Eje. Den nuværende Ejers Fader, Henrik Hartvigsen, Søn af Sognefoged Hartvig Hansen, Haastrupgaard, fik nemlig Gaarden ved at ægte Hans Elkjærs Datter. Gaardens Hartkorn er ca. 16 Tdr.

Gaard Nr. 18. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1641 og 1653: Hans Nielsen Truelsen, 1664: Povl Staffensen, 1688: Lavrids Jørgensen*), 1733: Morten Andersen og Peder Madsen, 1765: Hans Jørgensen og Jens Jensen, 1780: Hans Jørgensen og Mogens Madsen. Gaardene er da ogsaa lige store, og deres samlede Hartkorn er 8 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. — Den Jord, som da er lagt til Gaarden, skal være kommen fra den Del af Nr. 22, som 1670 kom under Nebbegaard. De 2 Gaarde blev senere samlede til een, som indtil 1820 ejedes af Hans Pedersen, hvis Søn, Peder Hansen, ejede den til 1852. Dette Aar blev Jens Pedersen Bjerre gift med hans Datter og fik derved Gaarden i Eje. I hans Tid brændte den, og det var vist ham, der lod den flytte fra sin gamle Plads i Lavningen Syd for Møllersminde. De 2 Halvgaarde kaldtes, mens de laa der „Hvolgaarde", og dette Navn er overført paa den nye Gaard, saa den kaldes „Hvolgaard". Dens nuværende Ejer, der er Jens Bjerres Svigersøn, hedder Søren Henriksen. Gaardens Hartkorn er godt 9 Tdr.

Søren Henriksen er en af Egnens kendte Mænd.

Gaard Nr. 19. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1641 og 1653: Iver Pedersen, 1664: Iver Pedersen og Thomas Povlsen, 1680: Thyge Povlsen og Mads Thygesen, 1688: Mads Thygesen, 1733 og 1765: Thyge Madsen, 1780 er Mads Thygesen Ejer af Gaarden, som indtil 1868 laa i Skovbølling lidt Sydøst for Gaarden Nr. 20; men nævnte Aar blev den flyttet ud paa Marken Nord for Byen, her ligger den i en Lavning Syd for det Højdedrag, som man kalder „æ Bjerre". Nu kaldes Gaarden „Frydendal". Dens gamle Toft ved Skovbølling kom ved Flytningen under Gaarden Nr. 8. De senere Ejere af Nr. 19 har har været Andreas Mikkelsen, hans Svigersøn, Jørgen Andersen, og nu hans Søn, Hans L. Andersen. Da dens gamle Hartkorn er ens med 3 andre Gaarde i Byen, skulde man formode, at nogle af dem oprindelig har været een Gaard. —

Gaard Nr. 20 er nu den eneste Gaard, der er tilbage

---

*) Han maa være den samme som den Las Jørgensen i Hvolgaard, der omtales i Tingbogen. —

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

af de Ejendomme, der forhen laa i denne Bydel. Denne Gaards Hartkorn var 1688: 4 Tdr. 6 Skp 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641, 1653 og 1664: Jens Madsen Thorsen, 1688: Jens Jensen, 1733 og 1765: Jørgen Thomsen, han køber Gaarden til Selveje og har den endnu 1770. Hans Slægt ejer den endnu. I Begyndelsen af det 19de Aarhundrede ejedes Gaarden af Thomas Andersen, om hvem jeg har fortalt i Vejle Amts historiske Aarbog (En Ægttur). Han er Oldefader til Gaardens nuværende Ejer, Jørgen Andersen, som fik den efter sin Fader, Anders Jørgensen, der var gift med en Datter af Gert Hansen Koed i Tyvkær.

Gaard Nr. 21. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere 1641 og 1653: Peder Jensen, 1664: Steffen Pedersen, 1680: Laust Jensen og Christen Nielsen, 1688: Christen Nielsen. 1670 blev Gaarden Fæstegaard under Nebbegaard, og naar den blev købt til Selveje derfra, ved jeg ikke, 1780 ejes den af Søren Nielsen. Søren Kristensen, der i sin Tid ejede en Gaard i Smidstrup, var født paa Gaarden her; men den Slægt, som i den nyere Tid har haft Gaarden i Eje, har vist boet paa den i en længere Aarrække. Af dens sidste Ejere kan nævnes Anders Jensen fra Stovby og dens nuværende Ejer, Konrad Jensen fra Brøndsted, der er hans Sønnesøn. Da han for nogle Aar siden købte Gaarden, frasolgtes Søndermarken til Hans Degn, hvis Gaard paa Søndermarken menes at være en Parcel fra Gaard Nr. 6 gl. M.

Gaard Nr. 22. Hartkorn 1688: 13 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641: Iffuer Madtsen, 1653: Store Peder Udesen, 1664: Peder Steffensen, 1688: Jens Nielsen og Jens Sørensen. 1670 fik Jens Lauridsen Risom paa Nebbegaard Halvdelen af Gaarden, og den var øde. Præsten Hr. Lavrids Davidsen Foss synes en Tid at have haft den anden halve Del, 1733 er den dog i Kronens Eje, hvorimod Risoms Del vedblev at være i privat Eje. Beboere paa Kronens Halvgaard var 1733: Peder Clausen og Hans Ebbesen, 1765: Peder Clausen og Peder Hansen. De samme Mænd ejer Gaarden 1770. Det var Halvdelen af den oprindelige Gaard, de 2 Mænd købte. — Gaarden laa tæt Øst for Præstegaarden og har fra gammel Tid baaret Navnet „Bundgaard", og dens Beboere har baaret Slægtsnavnet „Bundgaard" efter den. Den ene af Bundgaardene er nedlagt, og den anden er flyttet ud paa Marken Nord for Byen. Her kalder man den „Thomasminde" efter dens forrige Ejer Thomas Andersen Bundgaard, han havde overtaget den 1856 efter sin Moder, som havde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

været gift med Anders Bundgaard. Thomas Bundgaard døde 1905, men ved Testamente skænkede han Gaarden til sin Brodersøn Anders Povlsen Bundgaard i Haastrup, som 1906 solgte den til sin Søn, Povl Andersen Bundgaard, der nu ejer den. Thomasminde har 10 Tdr. 6 Skp 2 Alb. Hartkorn, saa den er bleven forstørret ret betydelig, siden den kun var en fjerde Del af den oprindelige Gaard.

Gaarden „Karensdal", Nordøst for Pjedsted, er vist i sin Tid opført paa en Del af de Jorder, som Risom ejede af Gaarden Nr. 22. — Man siger, at hvor Gaarden ligger, laa i sin Tid et Hus, hvori en Kone boede, som hed Karen, og da Huset laa i en Dal, blev det kaldt Karensdal. Om Sagnet taler Sandhed, ved jeg ikke. Slægten Bolvig paa Nebbegaard har opført Gaarden og beboet den i en længere Aarrække. Bolvig paa Karensdal ejede ogsaa Pjedsted Kirke, og flere Mænd af denne Slægt er begravede paa Kirkegaarden, hvor deres anseelige Ligstene endnu findes. „Karensdal" ejes nu af Thomas Abraham Sørensen, der er født paa Kærsgaard i Bredstrup Sogn.

Gaard Nr. 25 er Præstegaarden, hvis Hartkorn 1688 var 8 Tdr. 1 Fdk. Den brændte den 31te August 1779. Man siger, at Pastor Bang da var med Bispen paa Visitats i Gaarslev, og at man ønskede, naar han og Bispen kom tilbage til Præstegaarden, at opvarte med Duesteg, men Duerne var ikke saa lette at faa fat paa. De var fløjne op paa et af Husenes Tage, og her skød man efter dem, men skød Ild i Taget, og Gaarden brændte, ja, der var endog Fare for, at den skulde udbrede sig til Nabogaarden, men saa var der en klog Mand, som fik den standset og satte den fast i et Træ i Haven til Præstegaarden; men naar man fældede dette Træ, vilde Ilden bryde ud paany. Nu er Præstegaardens Jorder frasolgte, dens Bygninger nedbrudte, og en Villa opført til Præstebolig, hvor den gamle Gaard laa.

Foruden forannævnte Gaarde og Bol var der 1688 5 mindre Bol og nogle Gadehuse i Byen, Bolet Nr. 24, der da beboedes af Claus Eriksen, hørte til Nebbegaard.

Der var desuden 1 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Kirkejord, som Præsten havde i Brug.

Bolet Gammelby Lykke. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 4 Skp. Beboere: 1664: Peder Jørgensen, 1688: Jepp Mikkelsen. 1733: Peder Pedersen, 1765: Johannes Henriksen Fentz, 1770 er han Ejer baade af Gammelby Mølle og Gammelby Lykke, de Bygninger, der før hans Tid var paa Lykken, er sagtens saa nedbrudte. I Koldinghus Rytterdistrikts Sessions-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

protokol meddeles, at Peder Pedersen 1748 overtager Gammelby Lykke efter sin Fader, Peder Pedersen, der er da 28 Fag Hus paa Stedet og en Besætning af 3 Bæster, 1 Ko og 1 Kvie.

Gammelby Mølle. Mølleskylden var heraf 1688: 8 Tdr. 4 Skp. og af en Eng 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1664: Niels Hansen, 1667: Thomas Hansen Qvist, senere Markus Bertelsen, 1733: Rasmus Sørensen. — 1641 skylder Peder Thomsen Vred af Snedkermay, 1653 har Just Thommesen af Hvilsbjærg denne Eng. 1641 skylder Provst Berent Falenkamp af Fiskeriet i den sydlige Del af Skærup Aa.

Den østjydske Længdebane gaar gennem den østlige Del af Sognet, og paa Pjedsted Mark er en Jernbanestation. Omkring denne er Tid efter anden bygget en Del Huse. Andelsmejeriet „Elbodal" ligger bl. a. her, der er et Forsamlingshus, og i Stationsbyen bor en Dyrlæge og flere Haandværkere. — I Pjedsted Spang er nylig anlagt en Korntørrings- og Afsvampningsanstalt. I en Nabogaard har i mange Aar været drevet Sommerbeværtning, og ved denne har Børkop og Fredericia Omegns Landbrugsforening og senere Fredericia og Omegns Landboforening ladet afholde Dyrskue.

I Pjedsted By er Skole, Forskole, Missionshus, Købmandshandel, Brugsforening og forskellige Haandværksmestre.

Sognets Areal er 1866 Tdr. Land med 192 Tdr. Hartkorn. Indbyggerantallet 1801: 326, 1840: 422, 1860: 491, 1890: 500 og 1901: 491.

1826 skriver Dalgas til Aldebertsminde bl. a., at man paa en Gaard i Landets allerbedste Egne f. Eks. i Pjedsted med 6—7 Tdr. Hartkorn og 90—100 Tdr. Land har en Besætning af 12 Køer, et lignende Antal Ungkvæg, 6 til 8 Heste, unge og gamle, og 10—12 Faar. — Egnens Kvægbestand faar følgende Omtale: „I den sydlige Del af Amtet have Landsbyerne Bredstrup, Andkær, Velling og Pjedsted de bedste og skønneste Malkekøer. Racen er af Middelstørrelse, og da disse Byer have en Del Højbjergning og gode Jorder, er Kvæget ikke forknyt i sin Opvækst. Men i Trelde, Gaarslev, Mørkholt, Rans, Skærup og Vinding har man vanartede, forknyttede Racer, som sultgræsses i Skovlodderne".

Om Hegn skriver han:

„Meget rosværdig er derimod den Omhu, med hvilken man i Elbo, Holmans og den østre Del af Brusk Herreder opfører nye Hegn, da dette anses som det eneste Middel til at skaffe sig Markfred, og ikke en Gang Tidernes Tryk har

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

kunnet standse den sig mere og mere udbredende Lyst til at faa sine Marker indhegnede, saa at aarligen betydelige ny Hegnstrækninger komme for Dagen, og sandsynligvis vil denne Del af Amtet være den første, der opnaar Markfred. — Ikke saa omhyggelig er man med Vedligeholdelsen af det oprejste Hegn, og forstaar i det hele ikke heller ret Behandlingen med Kapningen og Oprensningen af Grøfterne. Dog udmærke sig heri Landsbyerne Eltang, Bjært og Pjedsted, af hvilke den sidste har saa udmærket levende Hegn, at de ved Matriklen ansatte Landmaalere søgte at skyde Arbejdet med denne Bymarks Opmaaling fra sig den ene til den anden."

Formænd for Sogneraadet, fra 1842—1871, sammen med Gaarslev:

1. Assessor Bolvig til Karensdal fra 1842—1845.
2. Pastor Edsberg (Kapellan P. Ammundsen) - 1845—1850.
3. Pastor Jakobsen - 1850—1871.
4. Proprietær P. Nielsen - 1871—1877.
5. — H. Hartvigsen - 1877—1883.
6. Gaardejer Niels Jensen - 1883—1886.
7. — Jørgen Basse - 1886—1889.
8. — Thomas Jørgensen - 1889—1892.
9. Proprietær N. M. Nielsen - 1892—1907.
10. Købmand Mogens Petersen fra 1907—31/3 1909.
11. Hans Hansen Degn, Gaardejer - 1/4 1909—31/3 1917.
12. Gaardejer Povl A. Bundgaard - 1/4 1917—

Af *Sognefogder* kan bl. a. nævnes:

1. Søfren Nielsen Truelsen omkring 1640—70.
2. Jens Nielsen — 1697—
3. Jens Pedersen — 1800—25.
4. Hans Jørgensen ca. 1825—50.
5. Jørgen Hansen - 1850—90.
6. Thomas Andersen

Af *Præster* i *Pjedsted* og *Gaarslev* kendes følgende:

1. Niels Matzen fra 1440—1480 (se foran).
2. Hans Paaske - 1480—1529.
3. Peder Glambæk fra 1529 til sin Død 1552 (Viberg).
4. Jens Bredal - 1552 — 1599.
5. Berent Berentsen Falenkamp fra 1599, død 1658. Han var Svoger til Selvejergaardmand Hans Munk i Hvilsbjærg.
6. Peter Berentsen Falenkamp fra 1646, død 1649.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

7. Holger Sørensen Ørum fra 1649—1672. Han menes at være fra Ørum-Davgaard.
8. Lavrits Davidsen Foss fra 1672—1704.
9. Christen Christensen fra 1704—1731, da han døde.
10. Lukas Knudsen Knub fra 1731—28de Juni 1748, da han døde. Viberg oplyser, at han ansaas for dygtig til at mane.
11. Niels Jensen Høstmark f. $^{30}/_{10}$ 1704, fra 1747 til sin Død 1772.
12. Claus Jørgensen Bang var født paa Sønderbygaard d. $^{8}/_{6}$ 1737. Hans Forældre var Jørgen Nielsen Bang og Hustru Maren Pedersen. Hans Søster, Kathrine Bang, var gift med Niels Hansen Møller i Stovstrup. Claus Bang var Præst i Pjedsted fra 1772 til sin Død den 30te Juni 1797. Hans Ligsten er paa Kirkegaarden. Viberg skriver, at han ingen Børn havde.
13. Hans Sørensen Buhl, f. 7de April 1763 paa Eltanggaard. Hans Forældre var Søren Bertelsen Bonde og Hustru Anna Johansdatter Ravn. Faderen var en Søn af Gmd. Bertel Thomsen Bonde i Vinding. Moderen var Enke efter Hans Buhl, da hun 1762 blev gift med Søren Bertelsen Bonde. Pastor Buhl var Præst i Pjedsted og Gaarslev fra 1797 til sin Død den 28de November 1822. Han var gift med Maren Bang f. $^{16}/_{9}$ 1770 og Datter af Gmd. Laurits Jørgensen Bang i Hemb, Sdr. Vissing Sogn. Buhl havde 2 Sønner og 3 Døtre. Sønnerne var Præster. Hans Ligsten er paa Kirkegaarden.
14. Johan Jakob Edsberg, fra 1823—1850. Han var født 1768 og døde i Middelfart 1852.
15. Jakob Kristian Jakobsen født 21de Maj 1803. Hans Fader var Degn i Sandholt-Lyndelse. Han havde 2 Døtre. En af disse var gift med Kammerraad Hansen paa Henneberg Ladegaard. — Jakobsen var Præst fra 1850—1878.
16. Peter Ammundsen var født paa Barritskov d. $^{21}/_{6}$ 1836, han var gift med en Datter af Pastor Johannes Angel Sørensen i Smidstrup. — Ammundsens Fader var en Tid Ejer af Smidstrupgaard. En Søn af Pastor Ammundsen er Professor Ammundsen. — Ammundsen var Præst i Pjedsted fra 1878—1890.
17. Krogh var Præst i Pjedsted fra 1890—1897.
18. Ankjær, der 1897 blev Pastor Kroghs Eftermand, er endnu Præst i Pjedsted. Han blev Provst i Elbo-Holmans og Jerlev Herreder, da Provst Møller i Smidstrup døde.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Om een, ja maaske et Par af de Pjedsted og Gaarslev Præster, gaar der en Del Fortællinger paa Egnen. Her hidsættes følgende: En Gaardmand i Pjedsted, Peder Hansen, var ikke nogen flittig Kirkegænger. Præsten var derfor ikke videre glad ved ham. Peder Hansen døde, og i Ligtalen over ham skal Præsten bl. a. have sagt: „Dersom jeg lastede Manden, vilde man sige, at jeg havde faaet en meget daarlig Betaling for Talen, hvis jeg derimod roste ham, vilde man mene, jeg var bleven godt betalt, men dette er dog ingenlunde Tilfældet." I en Prædiken, samme Præst holdt, skal han ofte have gentaget Ordene: „Hvem er du!" En Pige, der var i Kirke, syntes, at Præsten henvendte disse Ord til hende, og da han flere Gange havde gentaget Ordene, rejste hun sig op i Stolen og sagde med graadkvalt Stemme: „A æ Per Sørensens Pig!"

I Pjedsted By i Nærheden af Kirken ligger Skolen. Det er en af de Skoler, som Kong Frederik den 4de lod opføre paa Rytterdistrikterne.

Af *Lærere* ved Skolen kan nævnes følgende:

1. Søren Hansen, som døde 1737, 50 Aar gl.
2. Frants Boller nævnes 1738 i Kirkebogen.
3. Hans Christensen Smith, var Lærer her fra 1739—72.
4. Jens May var gift med Formandens Enke og døde 1794 i en Alder af 46 Aar.
5. Anders Danielsen, han var først Lærer i Herslev og var fra Sønderjylland. Han blev Dannebrogsmand og døde 69 Aar gl. 1836.
6. Jens Ditlevsen, der var født i Brøndsted Skole, hvor hans Fader, Povl Ditlevsen, var Lærer, var først Lærer der. Han var gift med en Datter af Lærer Jagd i Højrup. Lærer Ditlevsen døde den 28de Februar 1845.
7. Niels Pedersen var født i Gaarslev den 17de Februar 1802. Hans Forældre var Handelsmand Peder Nielsen og Hustru, Johanne Sørensdatter Buhl. — Fra 1830 til 1845 var Pedersen Lærer ved den nyoprettede Skole i Tyvkær. Fra 1845 til 1871 var han Lærer i Pjedsted, og her døde han den 12te August 1879.
8. Herman Frederik Pedersen Lundbjærg var Søn af den foregaaende, og han blev altsaa 1871 sin Faders Eftermand. Han var Lærer i Pjedsted til 1913.
9. Hans Eftermand er Lund, hvis Fader i mange Aar var Lærer i Ørum ved Daugaard.

For nogle Aar siden byggedes en Forskole i den østlige

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Del af Pjedsted By. — I Lærer Lunds Tid er Lærerboligen i Hovedskolen bleven ret betydelig udvidet.

Legater:

1. Gaardmand Thomas Andersens Legat, stiftet 1872 af Thomas Andersen (Bundgaard) f. 1818, Legatet er paa 1000 Kr., og Renterne deraf uddeles i 4 Portioner til Trængende uden for Fattigvæsenet.
2. Gaardejer Hans Elkjærs og Hustru Johanne Elkjærs Legat, stiftet 1873 af Hans Elkjær i Balle, f. 1793, død 1876 og Hustru, Johanne Pallesen, f. 1799 i Trelde, død 1873. Legatet er paa 1000 Kr., og Renten deraf uddeles til 2 trængende Familer uden for Fattigvæsenet.
3. Enken Mette Kirstine Nielsens Legat, stiftet 1884 af Gaardejer Peder Nielsens Enke paa Møllersminde, Mette Kirstine Gamst, f. 1816. Legatet er paa 1000 Kr., og Renten deraf uddeles til trængende Konfirmander.
4. Peder Pedersens Legat, stiftet 1889 af Gaardejer Peder Pedersen i Pjedsted, f. 1816, død 1889, og Hustru, Mette Marie Iversen, f. 1823, død 1891. Legatet er paa 500 Kr., og Renten deraf uddeles til 2 Enker uden for Fattigvæsenet.
5. Møller Johannes Pedersens og Hustrus Legat paa 1000 Kr., stiftet 1889 af Mølleren i Gammelby Mølle, Johannes Pedersen og Hustru. Renten uddeles til værdige og trængende i Sognet.

Follerup By i Herslev Sogn hører ogsaa til Holmans Herred, derfor medtages den her 1664 bestod Byen af 6 Gaarde, 2 Bol og 1 Vandmølle. Nu bestaar den af 3 større Gaarde, nogle Huse, en Vandmølle samt nogle spredtliggende Ejendomme paa Marken og i Skoven. Blandt de enligtliggende Gaarde kan nævnes Gaarden „Loviselund" Nord for Byen tæt ved Velling og Pjedsted Markskel og „Sommerlund" mellem Skovene Vest for Byen. — 1579 d. $^{15}/_{8}$ skøder Anders Pedersen Galt til Birkelse bl. a. Kronen 3 Gaarde og 1 Bol i Follerup og Halvparten af Follerup Mølle. — 1601 d. $^{18}/_{3}$ skøder Frants Brockenhus til Brangstrup Kronen 3 Gaarde i Follerup med Skov af Eg og Bøg til 275 Svins Olden, samt 1 Bol, 1 Gadehus og Halvparten af Follerup Mølle. (Kronens Skøde I.) I Følge Kronens Skøder II ejede Major Lauge Rodsten fra $^{22}/_{9}$ 1664 til $^{5}/_{1}$ 1669 6 Gaarde og 1 Bol i Follerup. I Skødet fra 1664 hedder det, at til en af Gaardene hører et Skovskifte, som kaldes „Søndre Raadsager". Det

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hørte til den Gaard, som i Matriklen fra 1688 kaldes Nr. 5. — I Fredericia Trinitatis Kirkes Regnskabsbog ses, at Lauge Rodsten har foræret Kirken et Alterklæde af brandgul Atlask, samt en Dug til Alteret. 1647 skænkede Gmd. Søren Bulls Arvinger i Follerup 50 Slettedaler til Herslev Kirke. — Fra 1747 til 1765 bor en Skovrider Johan Luckardt paa en Halvgaard i Follerup. Han boede før i Lille Velling. Den 2den April 1765 begraves han i Fredericia. Skovrider Otto Haagen tog saa Bolig paa hans Gaard.

Omkring 1660 boede Herredsfogden i Brusk Herred, Jens Bertelsen Høgh paa en Gaard i Follerup, hvilken af Gaardene det var, ved jeg dog ikke; derfra flyttede han til Herslev; mens han boede der, havde han en længere Strid med sin Sognepræst Hr Jens Jensen. — Præsten siger, at Herredsfogdens Kone, Sofie Høghs havde brugt ubluelige Ord om ham, da hun efter en Barnefødsel holdt sin Kirkegang. Herredsfogden klager bl. a. over Præstens Nærighed og over, at hans Hustru ikke er behandlet, som de andre Koner i Sognet plejede van, naar de holdt deres Kirkegang o. s. v. (Tingbogen). Fra Herslev flytter Herredsfogeden til Skovsgaard i Sdr. Vilstrup Sogn. — I Herslev—Viuf Sogns Kirkebog for 1688 ses, at Præsteenken, Ellen, salig Her Jens'es da har staaet til aabenbart Skrifte i Herslev Kirke. — Den Mand, der omkring 1780 oprettede Follerupgaard, Nikolaj Povlsen, samt hans Hustru, ses ogsaa at have maattet staa til aabenbar Skrifte. Nikolaj Poulsen var en Tid Ejer af Skærup Kirke, han havde købt den af Kammerraad Richter i Fredericia og solgte den 11te Juni 1792 til Gaardmand Lars Madsen i Svinholt. — Kammerraad Dalgas, Aldebertsminde, omtaler i sin Bog om Egnens Landbrug Sognefoged Bertel Buhl i Follerup som en af Egnens fremmeligste Landmænd. — I Kirkebogen fortælles 1690, at Byhyrden i Follerup, Rasmus Pedersen, er død i en Alder af 60 Aar. Præsten skriver: „At det Rygte blev udspredt, at Jørgen Nielsen i Follerup skulde have slaaet ham nogle Dage tilforn, saa alle tænkte, at han var Aarsag i hans Død, hvilket Gud alene ved, mens han for mig paa sit Yderste, da han betroedes det højværdige Alterens Sakramente, klagede aldeles paa ingen, og som en retskaffen Christen afstod han al Had og Avind af sit Hjærte". — 1711 i Slutningen af Aaret fandtes Liget af Byhyrden Peder Hansen af Follerup. „Det blev fundet paa Marken efter en ulovlig Forvildelse", skriver Præsten bl. a. i Kirkebogen. (Arkivet i Viborg).

Om Follerup Skove skrives 1730: „Follerup Skov i Hers-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lev Sogn var ganske udhugget i forrige Tider; men har nu i 12 Aar været fredet. Den bestaar af Bøgepurrer, Hassel og El i god Fremvækst. Der er intet Tørveskær til Byen. I dette Beridt, hedder det, „findes hid og did Storvildt, Raadyr, Vildsvin og Fuglevildt". (Beridtet var Holmans og Elbo Herreder). — Omkring 1730 klager en Del af Fredericia og Koldingegnens Bønder over forskellige Forhold paa Rytterdistriktet. En Gaardmand i Follerup, Søren Pedersen-Lundeman, udpeges da som en af Hovedmændene af Klagerne, der var vist omkring 72. Søren Pedersen-Lundeman havde faaet Degnen i Bredstrup til at skrive Klagen. (Sagens Akter, en Pakke Papirer, har jeg set i Rigsarkivet).

Byens gamle Gaarde, deres Hartkorn og Beboere.

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641: Søfren Buhl, 1653 og 1664: Niels Nielsen Tordsen, 1670 og 1688: Hans Olufsen, 1733: Niels Madsen, 1765 og 1770: Mads Hansen Kyed. 1821 skøder Mads Pedersen Kyed Gaarden til Forpagter Dickmann, som 1831 solgte den til Enevold Bolvig, han afstod den efter en Del Aars Forløb til sin Brodersøn, J. Chr. Bolvig, som 1861 solgte den til Nikolaj Sørensen fra Gertrudsminde i Haastrup. 1889 solgte han Gaarden til sin Svigersøn, Søren Sørensen, fra Egeland i St. Velling. Søren Sørensen er en kendt Mand paa Egnen. Han har været Formand for Fredericia og Omegns Landboforening, Skatteraadsmedlem og Landvæsenskommissær m. m. — Gaarden er en Del forstørret. Den har nu 14 Tdr. 1 Skp. 1¼ Alb. Hartkorn og kaldes „Bollegaard" efter Bolvig, der har ejet den.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641: Thyge Nielsen, 1653: Karen Nielsdatter, 1664 og 1688: Peder Thygesen, 1733: Niels Christensen, 1765: Sognefoged Peder Lassen, 1770: Niels Pedersen Smidt, som 1776 solgte den til Nikolaj Povlsen (Sønniksen); han lagde Nr. 6 og Bolet Nr. 7 sammen med den, og derved fremstod Follerupgaard. — Follerupgaard solgte Nikolaj Povlsen (Sønniksen) 1810 til Chr. N. Rønnenkamp, som 1835 afstod den til sin Svigersøn, Ferdinand Holst. Fra 1859 til 1904 var Chr. Bay Ejer af Gaarden. Han var en dygtig Landmand. Enkefru Bay havde Follerupgaard i nogle Aar efter sin Mands Død 1904, saa solgte hun den til N. C. Nielsen, der nu ejer den. Follerup Mølle hører til Gaarden, Hartkornet er ca. 40 Tdr.

Gaard Nr. 6. Hartk. 1688: 7 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. Beboere:

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1641: Niels Thordsen, 1653: Peder Thygesen, 1664: Thyge Pedersen, 1688: Thyge Pedersen, 1733: Povl Pedersen, 1760: Peder Lassen og Skovrider Luchardt, senere Peder Lassen og Skovrider Otto Haagen. 1770 er Peder Lassen Ejer af hele Gaarden, kort efter lagdes den sammen med Nr. 2.

Bolet Nr. 7. Hartkorn 1688: 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Det haves 1733 i Fæste af Oberstleutnant Tillitzes Enke, 1743 overtager Niels Christensen Rand af Fredericia Bolet efter Kaltoft, som saa fæster en Gaard i Ødsted. Der er da 6 Fag Hus paa Stedet. 1780 kom det under Follerupgaard.

Follerup Mølle. Hartkorn 1688: 2 Fdk. 1 Alb. Mølleskyld: 8 Tdr. 4 Skp. Beboere: 1641 og 1653: Hans Nielsen Møller, 1664: Morten Nielsen Kock, 1670: Enken Margrethe Hansdatter, 1688: Jep Jensen, der ogsaa bebor den 1733. 1710 nævnes en Peder Thomsen i Follerup Mølle. — Det er altsaa disse Ejendomme tilligemed Parceller fra andre Gaarde i Follerup, der nu hører under Follerupgaard. Ved Gaarden, hvis Udbygninger brændte for en Del Aar siden, er en smuk Park, der støder op til Skoven. — Ved Follerup er en vid og særdeles smuk Udsigt mod Øst til Fyn og mod Syd til Skamlingsbanke.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641: Hans Nielsen, 1653 og 1664: Peder Hansen Bull, 1670 og 1688: Hans Pedersen Bull, 1733: Laurs Pedersen, 1765 og 1770: Hans Lassen eller Laursen. Denne Gaard er for længe siden udparcelleret og nedlagt, hvor den har ligget vides ikke.

1731 laante Jøderne i Fredericia 250 Rdl. af Major Royahn i Follerup til Opførelse af deres Synagoge. — Majoren boede paa Nr. 7.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641, 1653 og 1664: Staffen Espensen Bull, 1670 og 1688: Jens Sørensen, 1730: Søren Pedersen Lundeman, 1765: Peder Sørensen og 1770: Søren Pedersen. De to sidste er sagtens Søn og Sønnesøn af Søren Pedersen Lundeman. Omkring 1850 ejedes Gaarden af Niels Kajser, hvis Enke 1853 ægtede Bertel Buhl, der da var Ejer af Nabogaarden, han solgte den 1856 til nogle Mænd i Fredericia, som samme Aar solgte den til Peder Nielsen Lund fra Pjedsted. 1886 afstod han Gaarden til sin Søn, Hans Lund, som endnu ejer den. Hans Lund har bortforpagtet Gaarden til sin Svigersøn, A. Frederiksen, der i en Del Aar var Bestyrer og Forvalter paa Follerupgaard. — Frederiksen er Formand for Fredericia og Omegns Landboforening. Gaarden, som nu kaldes „Kirstinelund", har ca. 9½ Tdr. Hartkorn.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 8 Tdr. 2 Fdk. Beboere: 1641: Peder Thygesen, 1653 og 1664: Jens Nielsen Pugdal, 1670: Niels Bertelsens Enke, 1688: Jørgen Nielsen, 1733: Peder Madsen, 1765 og 1770: Peder Madsens Enke. I første Halvdel af det 19de Aarhundrede var Sognefoged Bertel Buhl Ejer af Gaarden. Senere er den udparcelleret og nedbrudt. Den laa i Nærheden af Kirstinelund.

I Sessionsprotokollen ses, at Hans Madsen Dahl fra Herslev 1742 overtog Gaarden Nr. 2 i Follerup ved at ægte en Søster til Niels Nielsen, som da var Fæster af Gaarden. Niels Nielsen fæstede saa Gaarden Nr. 6 i Tolstrup, som Hans Steffensen var fradød Niels Nielsen er muligvis en Søn af Niels Christensen, der var Fæster af Gaarden 1733.

Af *Degne* i Herslev og Viuf har jeg set følgende nævnt:

1. Ib Jørgensen omtales flere Gange i Tingbøgerne, han boede i Højrup og var Degn i 37 Aar. Baade han og hans Hustru, Johanne Nielsdatter, døde 1689.
2. En Niels Degn nævnes baade 1689 og 1691 i Kirkebogen.
3. Christen Pedersen Aarø døde 1723 — 66 Aar. Han kaldes Degn i Herslev—Viuf 1689 og 1707 samt ved sin Død.
4. 1723 dør Espen Degns Hustru, Dorthe, 30 Aar gl.

Den Mand, der blev Præst i Herslev og Viuf efter Reformationen, kaldte man Broder Jens, han havde nemlig, før han 1537 blev Præst her, været Munk ved et Kloster i Viborg. Hans Hustru, Bodil, var en forhenværende Nonne. Nogle af deres Efterkommere, som udvandrede til Norge, tog Slægtsnævnet „Hersleb", fordi de stammede fra Byen Herslev. Den bekendte Biskop Peder Hersleb, f. 1689, død 1757, hører til denne Slægt. — De fire første Præster i Herslev efter Broder Jens nedstammede ogsaa fra ham, og de hed alle Jens Jensen, den sidste døde 1687, og hans Enke, Ellen Jensdatter, 1696. Hun blev den 12te August begravet i Urlev.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

GAVERSLUND SOGN.

Gaverslund Sogn er det største i Herredet. I Følge Trap Danmark III Udgave er dets Areal 7299 Tdr. Land med 570 Tdr. Hartkorn. Det grænser mod Nord til Vejle Fjord, mod Øst til Gaarslev Sogn, mod Syd til Rans Fjord, Bredstrup, Pjedsted, Smidstrup og Skærup Sogne og mod Vest til Vinding Sogn. — Sognet har betydelig Skov, særlig langs Vejle Fjord. Skærup Aa løber gennem det, og langs den er der enkelte Steder, bl. a. ved Brøndsted, ret gode Enge. — Sognet har gode, lermuldede Jorder. Fra Bakkerne langs Vejle Fjord har man flere Steder smukke Udsigtspunkter over Fjorden og det frugtbare skovrige Landskab. Særlig bekendte Steder er Munkebjærg og Brejning. Ved Byen Andkær findes ogsaa adskillige Steder, hvorfra man har vide Udsigter, navnlig mod Syd og Sydøst. Vest for Andkær By findes det højeste Punkt „Hathøj" i Holmans og Elbo Herreder. Den sydøstlige Del af Andkær Sønderskov kaldes „Bjærgkrog", og i Præsteberetningen fra 1638 hedder det, at i Skoven Bjærgkrog er Holmans Herreds Tingsted. En Gaard, som ligger ved Skoven, kaldes „Tingskov". — Paa Oldtidsminder er Sognet ikke rigt. Vest for Børkop er Spor af nogle Kæmpehøje, og Syd for Gaverslund By har været en Kæmpehøj „Gavlshøj", hvori en Kæmpe, „Gavl", skal være højsat. Højen siges at have givet Sognet sit Navn.

I Gaverslund Sogn er Byerne: Gaverslund med Kirke og Skole; Børkop med Jernbanestation, Højskole, Forsamlingshus, Realskole, Forskole, Apothek, Læge, Dyrlæge, Mejeri, Gæstgiveri samt flere Handlende og Haandværkere; Andkær med Skole og Forskole, Andkær Skovby med Skole; Sellerup med „Fuglekærgaard", der tidligere var Fattiggaard, men nu ejes af „Selskabet de hjemløses Venner"; Brejning med den Kellerske Aandssvageanstalt; Brøndsted med Skole og Forskole. I Sognet er 2 gamle Vandmøller, Børkop og Brøndsted Møller. Forhen har der ogsaa været Vandmøller baade i Sellerup og Brejning. Nogle Huse mellem Andkær og Gaverslund kaldes Toftum, her er Missionshus.

I gamle Dage har der ligget 3 adelige Sædegaarde i Sog-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

net, nemlig Sellerup Hovgaard, Brejninggaard og Brøndsted, af den sidste findes et Voldsted Øst for Brøndsted By, omtrent Nord for Ødstedgaard. — Sellerup Hovgaard laa nordlig i Sellerup By. To Gaarde der bærer endnu Navnet „Hovgaarde", og Syd for den vestligste af dem findes Rester af Voldgrave. Den $^{18}/_{5}$ 1574 fik Kronen af Sten Bilde til Vandaas i Følge „Kronens Skøder" Skøde paa Sellerup Hovgaard, 7 Gaarde og 6 Bol i Sellerup og Sellerup Mølle, 5 Gaarde, 4 Bol og 2 Gadehuse i Andkær, 6 Gaarde, 1 øde Jord, 2 Bol og 3 Gadehuse i Vinding, 1 Gaard i Skærup, som svarer Landgilde til Kirken, og Lunde Møllested, 1 Gaard i Gaverslund, som svarer Landgilde til Kirken. I Egeskov i Vejlby Sogn 2 Gaarde, 1 Toft, i Lille Ullerup 1 Bol samt Erritsø Mølle. I Stedet for fik han af Kronen Gods i Skaane. 1446 tilhørte Sellerupgaard Peder Henriksen Prip, 1484 og 1503 hans Søn, Henrik Pedersen Prip. 1492 nævnes han i en Sag angaaende Tveds Enemærke, om det hørte til Vejle Kirke. 1512 bortskøder han til Mariager Kloster, Brunpøtsgaard i Nim Herred, 1 Gaard i Ellerup og 4 Gaarde i Børup i Vor Herred. I „Ribe Oldemor" omtales 1452 Fru Mette i Sellerup, der sandsynligvis er Peder Henriksen Prips Hustru. 1537 ejes Sellerup Hovedgaard af Anders Hansen Lindenov, der ogsaa havde Part i Fovslet i Ødis Sogn, hvor han var født. Han døde 1562 og er begravet i Gaverslund Kirke, hvor hans Ligsten endnu findes. Hans Datter blev gift med Sten Bilde i Skaane, og det var ham, som solgte Gaard og Gods til Kronen. Da Kong Frederik d. II havde faaet Gaarden, var den i nogle Aar forlenet til Skovrider Peder Ulf. — Kongen gæstede ham flere Gange, naar han var paa Jagt i Egnen, 1583 var han der saaledes i Følge hans Kalenderoptegnelser 2 Gange i Februar og Juni, vistnok 3 Dage hver Gang, 6te Marts samme Aar var han i Brejning. 1583 gæstede han ogsaa Vinding, Pjedsted og Nebbegaard. 1582 d. $^{25}/_{10}$ bevilges det Peder Ulf i Hovgaarden i Sellerup, at han forlods, indtil videre maa beholde en Lykke, kaldet Fouelkjer, som har ligget til hans Gaard. — Herredsfogden i Holmans Herred, Matz Henriksen i Brejning, faar samme Dag Brev paa, at han maa beholde „Borgetoft", som har ligget til hans Gaard (Kancelliets Brevbøger). 1583 d. $^{18}/_{7}$ bevilger Kongen efter Begæring af Skovrider Peder Ulf paa Sellerupgaard, at Stabling Eng paa Sellerup Mark, som fra gammel Tid har ligget til Sellerupgaard, men nu med anden Ejendom er udlagt til Deling mellem Gaardene i Sellerup i Henhold til Kongens Brev om Delingen, alligevel maa blive ved Selle-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

rupgaard, da Kongen har tænkt at ville have Nattelejr der, naar han kommer did paa Jagt, og der derfor maa være godt Forraad paa Hø til Kongens Heste. Den $^{9}/_{3}$ 1580 og den $^{15}/_{7}$ 1583 har Kongen udstedt Breve paa Sellerupgaard. — 1579 den 18de Februar udgaar der et saalydende Brev til Lensmanden paa Koldinghus: „Da Kongen var til Sinds at opelske og tillægge en Fredejagt i Koldinghus Len, har han beskikket en Peder Ullff til at beride Skovene med en Klipper paa hans egen Bekostning, at ingen Jæger skyder eller ødelægger noget Dyr paa Skovene og hvor hans Vej falder tillige lægge Mærke til, at ingen fisker i Aaer eller Bække efter Laxforeller eller Grundlinger m. m. eller forhugger og stjæler af Skovene. For denne hans tro Tjeneste bevilges ham, at han for Sillerupgaard og Gods, som han paabor, ikke skal give mere Skyld om Aaret end 25 Daler og være fri for Ægt og Arbejde og anden Tynge og derhos af Sellerup Skov have fri Ildebrændsel til hans eget Behov.“ (Fyhns Arkivregistratur). 1634 hedder Brugeren af Gaarden ogsaa Peder Ulf, og det hedder i Jordebogen, at Kongen har forundt ham Stubling Eng og Fuglekær Hauge. 1641 og 1653 er Peder Thomsen Bruger af Gaarden, og der staar ogsaa da i Jordebogen, at til Gaarden hører Stubling Eng og Fuglekær Hauge. I Svenskekrigen 1657—60 blev Gaarden afbrændt og ødelagt. I Jordebogen fra 1663 staar Peder Thomsen endnu opført som Bruger af den, og der er vedføjet, at den er øde og uden Bygninger; men, at Herredsfoged Just Thommesen af Hvilsbjærg er Bruger af Stubling Eng og Fuglekær Have. I Matriklen fra 1688 er Gaarden endnu opført som øde, men Just Thomsen er Bruger af dens Jord; Stubling Eng er Jens Lavridsen Risom til Nebbegaard Bruger af. 1692 fæster 7 Gaardmænd i Gaverslund Engen. 1733 er Sellerup Hovgaard med Fuglekærhauge fæstet bort til 2 Mænd, Thomas Nielsen og Mads Thomsen. 1747 overtager Mads Ebbesen fra Brejning Thomas Nielsens Del af Gaarden, den har ingen Besætning og kun 28 Fag Hus i slet Tilstand. Gaardens Hartkorn var 1688: 7 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1765 hedder Fæsterne Jens Thomsen og Niels Madsen; men 1790 er Morten Hansen Ejer af Niels Madsens Part af Gaarden. Jens Thomsen er derimod Ejer af den Del, han 1765 var Fæster af. Afdøde Sognefoged Adolf Hovgaard var i mange Aar Ejer af den vestligste af Gaardene, der var hans Fødegaard, og hans Svoger, Jørgen Hovgaard, har i adskillige Aar ejet den anden.

1579 d. $^{16}/_{2}$ skøder Knud Venstermand til Findstrup Kronen sin Hovedgaard i Brejning samt 5 Gaarde, 6 Bol og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Brejning Mølle og 1 Gaard og 2 Bol i Skærbæk i Tavlov Sogn. — 1582 bor Herredsfoged Matz Henriksen paa Gaarden, hvortil, som foran nævnt, Borgetoft hører. 1641, 1653 og 1663 er Hans Jørgensen Gesten, som en Tid var Sandemand i Holmans Herred, Fæster af Gaarden. Han omtales ofte i Tingbøgerne. Den 17de Januar 1670 kundgør hans Enke paa Tinget, at hun med sin Værges Samtykke (Værgen er Ude Jensen i Fredsted i Starup Sogn) har opladt sin Gaard til sin Søn, Søren Hansen, da hendes salig Mand er død. Enken hedder Johanne, og idet hun lader sin Søn faa Gaarden, indgaar han i Følge Tingbogen paa at svare hende følgende Aftægt: „Hun skal have nødtørftig Husvej i Salshuset med Ild, Varme, Bryggen, Bagen og Maltgøren, saa vidt hun tilbørligen behøver. Saa skal hun desuden aarlig have 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 1 Tdr. Boghvede, 1 Tdr. Havre, 4 Skp. Humle, et fedt Svin, saa godt som 2 Slettedaler, 2 fede Gæs og til Sko, Klæder, Salt og anden Fornødenhed, skal hun have 4 Rigsdaler i rede Penge, desuden skal hun aarlig have en halv Skp. Hørfrø og 1 Fdk. Hampefrø saaet udi god Jord, tillige aarligen Frugten af den bedste Abild i Abildgaarden, 1 af de bedste Køer paa Gaarden og 4 Faar, som Sønnen skal græsse; dør Koen eller bliver for gammel, skal han give hende en anden i Stedet for den. Naar hun afgaar ved Døden, skal han give hende en hæderlig Begravelse.“ — Ved Skiftet efter Herredsfoged Jakob Thomsen Harbo til Søholmegaard i Tavlov Sogn, der findes indført i Elbo Herreds Tingbog for 1672, ses, at Søren Hansen i Brejning var gift med en af hans Døtre, Ane Jakobsdatter. I Matriklen fra 1688 staar Søren Hansen som Fæster af Gaarden, hvis Hartkorn 1662 var 10 Tdr. 3 Skp. og 1688: 8 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. — 1733 hedder Manden paa Gaarden i Følge en Jordebog i Rigsarkivet: Jens Pedersen; men Aaret efter er han død; thi da indgaar hans Enke i et nyt Ægteskab med Jens Hansen Rafn, Søn af Hans Jørgensen Rafn paa Gaard Nr. 1 i Brejning. Paa Gaarden er da 36 Fag Hus og en Besætning af 5 Bæster, 6 Køer, 14 Ungnød og 12 Faar. 1765 købte Jens Hansen Rafn Gaarden til Selveje, og endnu 1790 er der en Jens Hansen Ravn paa den, men om det er den samme, som kom til Gaarden 1734, tør jeg ikke afgøre. Hans Efterkommere har dog haft Gaarden, indtil den for nogle Aar siden solgtes til den Kellerske Aandssvageanstalt. De sidste Ejere af den, jeg kender, var Mads Andersen og Anders Madsen. Nu kaldes Gaarden „Kathrinehøj“. Da man for nogle Aar siden ombyggede Gaardens Stuehus, fortælles der, at man i Grunden fandt Levninger af gamle Kældere.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I Skoven Øst for Brejning er et gammelt Voldsted, som kaldes Trindhøj.

Paa Borgen eller Gaarden ved Brøndsted boede 1511 Christen Pedersen Glambæk, og hans Søn Niels Christensen Glambæk nævnes 1536 og 1543 (Trap Danmark). I Præsteberetningen fra 1766 hedder det, at en Enke, som boede paa Gaarden og hed Bege (Christensdatter (?) har skænket en Eng i Brøndsted Engmade til Gaverslund Præsteembede.

I gamle Dage ejede Kronen betydeligt Gods i Gaverslund Sogn; i Valdemar Sejrs Jordebog hedder det saaledes, at Kongen ejer 19 Otting Jord der og $^1/_3$ af een, hver Otting er 3 Mark Sølv. Indtægten er 140 Mark Penninge.

Enkelte Uddrag af Kancelliets Brevbøger vedrørende Gaverslund Sogn:

1572 d. $^{26}/_2$ udgaar aabent Brev om, at Sognepræsteembedet herefter skal være fri for den Afgift, som det hidtil har svaret til Koldinghus, da den nuværende Sognepræst har klaget over, at han kun har ringe Underholdning og derfor ikke kan svare Afgiften.

1571 d. $^{23}/_{10}$. Præsten i Gaverslund har klaget over, at noget af Præsterenten af Gaverslund Sogn for nogle Aar siden er kommen fra Sognet og nu svares til Koldinghus. Lensmanden skal, hvis Præstens Oplysninger er rigtige, atter lade ham faa Renten.

1571 d. $^{23}/_{10}$. Brev til Morten Svendsen Orning, Lensmand paa Koldinghus, at han efter vedlagde Antegnelse skal undersøge, om den Præsterente, der nu ydes til Koldinghus, tilforn har tilhørt Præstekaldet i Gaverslund (Fyhn).

1531 Sti Porshz, Skriver paa Koldinghus, fik Præsentos paa Gaverslund Kirke i Koldinghus Len.

1539 d. $^8/_6$ gives der paa Kongens Retterting Oprejsning til Niels Tostenssen i Andkjer, Seuren Kjeldebech i Gafferslundt og 6 andre navngivne Mænd, som vare komne i Fald og „gjorte nederfældige" for et Vidnesbyrd, de havde aflagt Hans Booll i Skjerup, paa Vikaar, at deres paa Rettertinget aflagde edelige Forklaring om, at de havde fulgt dem med Kege Rantzau, Kongens Embedsmand paa Koldinghus og til ham udredet Bøder, befindes sandfærdig (Fyhn).

Denne Sag er ogsaa omtalt i Kolderup-Rosenvinges „Gamle danske Domme", og der omtales, hvad hver af de otte Mænd har maattet betale til Lensmanden.

1580 d $^{29}/_1$ omtales i Kancelliets Brevbøger, at Sognedegne-Embedet i Gaverslund foreløbig skal nedlægges. Brevet lyder saaledes: „Sognedegnen i Gaverslund, Niels Bredal, er

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

nylig død, men Sognet skal indtil videre ikke have nogen Sognedegn. Da Sognet ligger nær ved Vejle, skal Degnetjenesten besørges derfra. Den, der beskikkes til Degn, maa oppebære Renten af Degnebolet og al anden Degnerettighed af Bønderne".

1579 d. $^{23}/_{8}$. Hans Hansen i Skærup faar et Hus i Brejning, som Kongen har givet ham til Hjælp til de Værelser, Kongen har befalet ham at bygge der. De 2 Mænd, som har haft Huset, skal Lensmanden paa Koldinghus, Laurits Skram, til Gengæld lade faa Kirkeladen i Gaverslund. — I Kirkeladerne modtoges Kirkens Tiende.

1578 d. $^{3}/_{10}$ giver Kong Frederik d. II Laurits Søfrensen i Dallerup og hans Søn, Otto Lauritsen, fri for Livstid for Landgilde, Ægt, Arbejde og al anden Tynge af deres jordegne Bondegaard i Dalby og 2 Jorder paa Rimmerslund Mark, Houes Jord og Fortoftes Jord, der har været brugt til Gaarden i Dalby. Til Gengæld faar Kronen Laurits Søfrensens Rettighed til en jordegen Bondegaard, kaldet Skickballe og 1 Otting Jord paa Gaverslund Mark i Henhold til et Brev fra Gaardens Ejer, Jørgen Jensen, hvorved denne sætter ham Gaarden i Underpant for 111 Daler og 4 Ørt Korn, saaledes at han maa beholde Gaarden og Jorden som Ejendom, saafremt Pengene ikke betales tilbage til Mikkelsdag 1578.

1586 d. $^{30}/_{6}$. Brev til Casper Markdaner. „Da han har indberettet, at en Karl Brycke tjenende Vildtskytte, som er draget igennem Lenet (Koldinghus) i Kronens Enemærke ved Børkop Mølle har skudt en Hare og nogle Hejrer, og at Karl Brycke, til hvem han har skrevet om at holde Karlen til Stede, derpaa har svaret, at Vildtskytten ikke har været paa hans Gaard, siden han har faaet Casper Markdaners Brev eller er bleven vidende om Sagen, befales det ham at udføre alle Lovmaal over Vildtskytten, tage endelig Dom over ham og gøre sig den yderste Flid for at faa ham opspurgt og faa fat i ham. (Jydske Tegnelser.)

1569 d. 16. (Onsdag efter Pinse) udsteder Jørgen Jensen i Gaverslund og hans Hustru, Karen Gregersdatter, Skøde til Morten Svendsen (Orning), Lensmand paa Koldinghus paa Kronens Vegne paa deres Gaard i Gaverslund med 1 fuld Otting Jord over al Gaverslund Mark og Skov med sin fulde Ottings Botoft. Vidner ved Salget er: Gregers Jørgensen i Pjedsted, Udstederens Svigerfader, Jens Thomsen i Børkop, Herredsfoged, Hans Hansen i Skærup, Iver Jensen i Børkop, Udstederens Broder, og Lave Ravn i Lille Velling. (Kronens Skøder). Det er Skikballegaard her ogsaa er Tale om.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1579 d. $^{21}/_{2}$ udgaar der Brev om, at Jens Thomsen i Børkop, Herredsfoged i Holmans Herred, der tidligere i lang Tid har været Delefoged til Koldinghus Len og baade i dette Embede og sit nuværende har haft meget Besvær med at søge og sidde Ting uden at have haft noget derfor, og hans Hustru, Karen Thomasdatter, fritages for Livstid for al Ægt og Arbejde og Halvdelen af deres Landgilde (K. B.)

I ældste Arkivregister omtales, at Ribe Domkapitel 1499 har nogen Jord, som hører til Morten Jensens Gaard i Børkop. I Ribe Oldemor skrives Navnet „Byrktorp" 1291, og da omtales muligvis den samme Jord.

Da Kronen efter Svenskekrigen 1657—60 solgte Krongods, solgte den ogsaa Gods i Gaverslund Sogn, men man solgte med Tilbagekøbsret, og efter faa Aars Forløb kom Godset atter i Kronens Eje. I „Kronens Skøder II" omtales følgende Godssalg:

1665 d. $^{18}/_{2}$ faar Theodorus Lente, tysk Kansler, i Holmans Herred i Gafverslund Sogn i Børkop 2 jordegne Gaarde, 7 Fæstegaarde med Skov, 1 Halvfæstegaard, 2 Bol, 1 Hus og en Afgift af en Aa, samt Børkop Mølle, i Andkær 11 Fæstegaarde, hvoraf 10 med Skov, den 11te er Kirketjener, 5 Bol, hvoraf de 2 bruges under et og 2 Huse, i Brejning 6 Fæstegaarde med Skov, 5 Bol, en Afgift af Jord, som har ligget til et Bol, Sellerup Møllested og 1 Bol i Hvilsbjærg. — Hartkornet er 260 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb., og Prisen er 50 Rdl. pr. Tdr. Hartk.

1665 d. $^{12}/_{1}$ faar Hjeronimus Wejtzius, Proffessor ved Sorø Akademi bl. a. Skøde paa 10 Gaarde i Gaverslund med Skov, 2 jordegne Bol, hvoraf det ene med Skov, en Afgift, som nævnte Steder svare, et jordegent Bol, som Præsten bruger; i Sellerup By 8 Gaarde med Skov, hvoraf en tillige svarer af Stublings Eng og Fugelkjærs Have, 1 Degnehus, 6 Huse; i Hvilsberig 1 Bol.

Samme Aar d. $^{27}/_{7}$ faar Major i Artilleriet, Robert Colnet, bl. a. en jordegen Gaard i Børkop, 1 jordegen Gaard i Andkær og Brejning Mølle, og samme Aar faar Maler og Borger i København, Villum Hornholdt 8 Gaarde i Brøndsted i Gaverslund Sogn med Skov, hvoraf 1 tillige svarer af 1 Bol uden Avl, 1 Hospitalsgaard, 2 Bol, hvoraf den ene uden Avl. (Hartk. 76 Tdr. $1^{1}/_{2}$ Skp. a 50 Rdl. pr. Tdr.)

1665 d. $^{19}/_{10}$ faar Maria, Enke efter Johannes Alter, Instrumentist i det kongelige Kapel, Skøde paa Selvejergaarden Hvilsberig i Holmans Herred i Gaverslund Sogn og Brøndsted Mølle, der tillige svarer af $^{1}/_{2}$ Otting Jord paa Børkop

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Mark. Hartk. 18 Tdr. 1²/₃ Fdk. Pris 50 Rdl. pr. Tdr. — Det maa være hende, der ⁸/₇ 1670 var til Barnedaab i Smidstrup Kirke sammen med Grossmann i Lille Velling.

Forskellige Beretninger om Gaverslund Sogn:

1638 hedder det: „Gaverslund Kirke ligger midt i Herredet og Sognet, i hvilket findes ingen synderlige Antiqviteter. I samme Sogn er 7 Byer og en Enstedgaard, som kaldes: Gaverslund, Brejning, Sellerup, Hvilsbjærg, Andkær, Børkop, Brøndsted og Gaarden Skikballe. Til Gaverslund er en Skov, som begynder ved næsthosliggende Sogn, som kaldes Gaarslev og strækker sig med nørre Side ud med den Revir, som gaar af Havet op til Vejle. Paa samme Gaverslund Mark er en Dal kaldet Korsdal og ved Enden paa den er en Plads omstenet med store Sten og kaldes Gavls Grav, hvor der siges at have været begravet i fordoms Tid en Helt ved Navn Gavl. Efter hvem Sognet skal være kaldet ikke Gaverslund, men Gavlslund Sogn. Hos samme Sted er en Vandspring, som løber i en Aa, der straks hos kaldes Børkop Aa. I Brejning er og en Skov ved forskrevne Rivier næst Gaverslund Skov. I samme Skov findes en stor Høj omkring hvilken haver været Grøft og Vold, som det synes, og straks neden for i Skoven er en smuk, grøn Runddal, som kaldes Faurdal. Det siges, at Ranild did skulle haft sin Tilflugt. I denne Skov ved Strandsiden er en Mølle, kaldet Brejning Mølle, til hvilken løber en liden Strøm imellem tvende Bjærge og gør Skel mellem Brejning og Sellerup Mark. Dernæst er Sellerup, Hvilsbjærg og Andkær Skove, som alle efter hinanden Nør ud strækker sig op mod Vejle ved Strandsiden. — I samme Skove er mange store Bjærge og Dale, dog intet navnkundigt. Sønden for Hvilsbjærg og Andkær er og en Skov kaldet Bjergkrog, i hvilken ligger Herredstinget. Neden omkring Skoven er en Aa, som løber ned imellem Gaverslund og Børkop Mark, ved samme er 2 Møller straks efter hinanden, kaldet Børkop og Brøndsted Møller. Til Børkop er og Skov Østen og Sønden fra Byen, ellers slet Mark. Næst Østen og Sønden for Børkop er Brøndsted, som og har sin Skov Øster og Sønder paa mod Rans i Gaarslev Sogn. Paa den Mark er ej heller synderligt uden nogle store Sten, kaldet Kæmpesten med nogle Huller udi, dog uden Bogstaver. Ellers er ingen Antiqviteter i det Sogn, som er værd at antegne." Præsten, som har berettet ovenstaaende, hedder Mogens Jensen. (Danske Samlinger II).

I Herredsbogen (Arkivet i Viborg) skriver Hr. Anders Jespersen Wejle, som blev kaldet til Præsteembedet i Ga-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

verslund den 23de Juli 1670 efter Hr. Rasmus Jensen, saaledes 1690: „I Sognet er Byerne: Andkær med 18 Gaarde, de 15 er Fæste-, de 3 Selvejergaarde, den ene af disse har samme Størrelse som Fæstegaardene, de andre er dobbelt saa store paa Grunden i Marken og Avlingen, desuden er en Del Bolshuse, hvoraf nogle giver en ringe Tiende, en Del ingen, men gør Arbejde. — Sellerup med 8 Fæstegaarde, der alle tiender lige, nogle Bol er der, som giver ingen Tiende, men gør Arbejde. Sellerup Møllested, uden Mølle, giver en ringe Tiende som et Bol. Brejning med 6 Fæstegaarde, der alle er lige store undtagen een, som er bedre paa sin Toftegrund. Desuden er der 6 Bol, der giver en ringe Tiende. Brejning Møllested uden Mølle tiender som et Bol. Brøndsted har 10 Fæstegaarde, som omtrent alle giver lige Tiende. Nok et Bolshus, der giver meget lidt i Tiende. — Brøndsted Møller giver Tiende som et Bol. — Børkop har 10 Gaarde, nogle er Fæstegaarde, og nogle er Selvejergaarde. Der er ogsaa nogle Bol, nogle af disse yder en ringe Tiende, andre gør en Dags Arbejde. — Børkop Mølle giver Tiende som et Bol. Gaverslund By har 10 Gaarde, som er lige, foruden Præstegaarden. Der er 3 Bol, som giver nogen Tiende. — Hele Præstetienden kan anslaas til 160 Rdl., Kvægtienden er omkring 3 Rdl., deraf har Præsten $^1/_3$. — Højtidsoffer paa de 3 store Højtider er 60 Rdl., Anden Offer 20 Rdl.

Præstegaarden giver 10 Mark i Gæsteripenge. Det plejer at være gammel Sæd paa Egnen, at naar Præsten er Herredsprovst, er han fritaget for at svare disse Penge. Præstegaarden var afbrændt i Fejdetiden (1657—60), og der var hverken Stikke eller Stage derpaa, da Hr. Anders Jespersen den antog, og haver han ingen Hjælp faaet af Kirkerne eller af nogen til den at opbygge. Renten er given og gives aarlig af 100 Rdl., der med første Lejlighed og Evne skal betales. Præsten skriver, at da han intet fandt paa Præstegaardens Sted, er det Uret, han skal give saa meget i Rente, og at han maa erlægge Kapital for ingen Bygning, skønt han ingen Hjælp fik. Han har opført et Salshus paa Gaarden, det er 12 Fag, og der er en Kvist derpaa, som er 4 Fag, og der er opført et Ladehus paa 13 Fag, og der skal videre med Guds Hjælp dertil opsættes og bygges Stald og Fæhus paa 22 Fag. Gud bevare dette fra Ulykke!

Præstegaardens Hartkorn er 5 Tdr. 6 Skp. 1 Alb. Der er en Abildgaard Vest for Gaarden og en Kaalgaard Syd for den. Der er en Dam udi en liden Have Nord for Gaarden,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

der er ingen Humlegaard ved Præstegaarden. Der er en liden Toft Syd for den, som er indhegnet. Til Gaarden hører ogsaa en indhegnet Eng, som kaldes Toftum. Præsten omtaler saa, hvor Præstegaardens Agre ligger paa Bymarken. Han nævner Navnene paa de forskellige Fald i denne og skriver, at dens Agre skulle være bredere end Gaardmændenes, men, at de snarere er smallere. I et Par Fald: Hørregaards og Ravnsbjærgs har Præsten slet ingen Jord. I det første Fald har Byens andre Gaarde derimod hver 3 Agre. I Gamlemarken, der er Engjord, er de største og bedste Enge; men deri har Præsten heller ingen Lod. I Strandskoven har de andre Gaarde i Byen hver et Kær, men Præstens er øde og duer ikke. I Brøndsted Enge har Præsten to Engskifter. Der er fri Ildebrændsel. Der er ogsaa Olden, som nydes frit; thi paa Præstens Skovpart er det meget sjælden, der er Olden. „Om Embedets Formindskelse, skal man intet forsværge, skriver Præsten; thi det formindskes. Der er en Selvejergaard i Andkær By, som kaldes Dreckgaarden, som paa Bygninger er øde og afbrudt, og Just Thommesen i Hvilsbjærg haver faaet baade Herligheden deraf og Ejendommen, saa han har lagt Grunden til sin Gaard, som han paabor, at bruge. Desuden er der et Bol, som var et Fæstebol, det er uden Bygning, og det har Just ogsaa lagt under sin Gaard. — Er det ogsaa at besværge sig over, at Just Thommesen haver saa mange Selvejerbønderhuse, som han lægger Jord til, og af saadanne Bønderhuse faar man ingen Tiende, uanset at nogle haver en stor Del Jord at bruge. — Desuden er der et Bolshus i Andkær, kaldet Kjældbækshus, som er øde og uden Bygning. Ogsaa i Brøndsted er der et øde Bol. — Paa Høbjergning er Præstegaarden den ringeste af Byens Gaarde." —

Degnen i Gaverslund, Christen Christensen Toftt, skriver om sine Indtægter samme Aar bl. a.: Han har ingen Degnebolig. Kornlønnen er 10 Skp. Rug af Gaverslund By. Offer m. m. beløber sig til 6 Slettedaler. Til Paaske faar han 30 Snese Æg, og fra Beboerne i Sognets Byer nyder han Mælk til Ost, der kan ansættes til 2 Mark danske. Han klager over, at der ikke er nogen Degnebolig. Efter et af de omtalte Skøder fra 1665 ser det jo ud til, at Degnen da boede i et Hus i Sellerup. Han klager tillige som næsten alle Egnens Degne over, at han ikke nyder noget af det Korn, som hans kongelige Majestæt Degnene i Ribe Stift allernaadigst forundt haver.

Fra Aarene omkring 1766 findes Indberetning om Sognene

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Ribe Stift, skrevet af de daværende Sognepræster, og den daværende Sognepræst i Gaverslund, Hans Schousbo, skriver i sin Indberetning af 12te Maj 1769 bl. a.: „Sognet har Navn efter en Kæmpe, „Gaull", der er begravet i en Kæmpehøj paa Byens Mark. I Gaverslund By er der 10 hele Gaarde foruden Præstegaarden; men 5 af Gaardene er delte i halve og en i tre Dele. Beboernes Antal er derfor 17. I Brøndsted er 10 hele Gaarde og 2 Bolssteder. Antallet af Beboere 12. Børkop bestaar af 10 hele Gaarde; men de 8 er delte i halve Gaarde, saa der er 18 Beboere. — Andkær bestaar af 20 Gaarde, hvoraf de 4 er delte i halve Gaarde; men saasom Gaverslund Kirkeejer, Justitsraad Mickel Muule, bor i samme By paa en Gaard kaldet „Hvilsbjærggaard" og har 4 hele Gaardes Avling, saa er Beboernes Antal kun 24, undtagen nogle Bolssteder, som kun har lidt Hartkorn. Sellerup bestaar af 12 hele og halve Gaarde, saa den har 12 Beboere. Brejning bestaar af 6 hele Gaarde og 6 Beboere foruden 2 Bolssteder. — Gaardene i Sognet har 5—6 a 7 Tdr. Hartkorn. Der er ialt 64 hele Gaarde, men Beboernes eller Tiendeydernes Antal er 89, foruden Bolssteder og enlige Steder, som er: Børkop Mølle, Brøndsted Mølle, Brejning Mølle og Sellerup Møllested. Paa de 2 sidste drives intet Mølleri, de beboes af Bønder. Mølleren i Brejning færger Folk over Vejlefjord. — Skikballegaard, der har 6 Tdr. Hartkorn, hører til Gaverslund, men er en enlig Gaard nærved Vejlefjord. Beboernes Antal over 12 Aar, mener Pastor Schousbo, er omtrent 700. I Sognet, skriver han, bor alle Slags Haandværkere: Smede, Tømmermænd, Snedkere, Væver, Glarmestre og en Pottemager, som har stor Afsætning af sine Kar her i Egnen og i Bjerre Herred. Der er 8 Fattiglemmer i Sognet, der nyder Almisse, heraf nyder de 5 fuld Almisse, nemlig hver 12 Skp. Rug, 8 Skp. Malt, 4 Skp. Gryn og 2 Rdl. i Penge. De andre 3 nyder halvt saa meget; men ingen Penge. — Bønderne bygger deres Gaarde af godt Egetømmer, og de bruger mest Mursten til Husenes Vægge. Fæhusene er for det meste tillukkede med Ege eller Bøgebrædder. I Sognet er der 8 Fiskerhuse ved Vejle Fjord. Tidligere har der været meget stort Vildt i Sognet, saa Bønderne maatte vogte deres Sæd om Natten; men det er forsvundet, da Kongen har solgt Godset. Nu er der næppe 10 Hjorte eller Raadyr at finde i Skoven, men der er nogle Ulve og en Mængde Ræve.

Bønderne bruger deres Jord i 6 Aar og lader den hvile i 6; men til stor Skade; thi de saa tre Aar Havre efter hin-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

anden i den samme Jord, hvorved Jorden alt for meget udpines og fordærves. Bønderne avler Byg, Rug, Havre, Boghvede, Ærter, Hør og Hamp, og de sælger en Del Korn til Vejle og Fredericia. De har desuden en god Høavling. Af Brænde sælger de aarlig Favntræ til Dragøerne, som henter det i Vejle Fjord. Der fødes aarlig 36—40 Mennesker i Sognet og dør 28—30. — Her er saakaldet kongelig Skole i Andkær By, Vest for Kirken; men meget ubelejlig for Sognets Børn. Da kun Børnene fra de 2 Byer, Andkær og Sellerup, kan faa Nytte af den om Vinteren formedelst den lange og besværlige Vej, hvorfor ogsaa salig Biskop Brorson har indført i den nuværende Degns Kaldsbrev, at han skal holde Skole for de andre Byers Børn, naar de det forlanger, dog mod en taalelig Betaling derfor. — Skoleholderens Løn er som tilforn efter Fundatzen 24 Rdl. foruden Ildebrændsel og fri Græs og Foder til 1 Ko og 6 Faar; men i Stedet for, at han tilforn fik sin Løn af Kongens Kasse, maa Bønderne nu betale ham den, efter at Godset er solgt. Han holder Skole fra om Morgenen til om Aftenen undtagen 1 Time om Middagen.

Herregaarde er der ingen af i Sognet; men for mange Aar siden har her været tvende, een udi Sellerup, der blev kaldet Sellerup Hovedgaard. Dens Ejere og Beboere ligger begravede i Kirken. — Den anden har ligget i Brøndsted. Paa Gaarden i Brøndsted har boet en Enke ved Navn Bege. Hun har foræret her til Præstegaarden en Eng, som ligger blandt Brøndsted Bys Engmader, og kan der paa samme avles 16 til 20 Læs Bønderhø aarlig. Ved Brejning Møllested har og staaet et Slot, hvoraf der endnu findes Rudera. Der fortælles, at en Junker Hanns, der var i Slægt med en Frøken paa Fovslet, har boet derpaa, og bemeldte Frøken skal en Gang have sagt i Anledning af, at Præsten skal have sagt paa Prædikestolen, at den fattigste Betler kunde lige saa vel blive salig som den højeste Adelsmand, „at om end hele Adelen tillod det, saa tillod Junker Hans det ikke". — Altertavlen i Kirken er skænket af Peder Munck i Hvilsbjærg og Peder Jensen i Børkop. Peder Andersen Munk døde 1618, hans Ligsten findes i Kirken. — To Messing Lysestager paa Alteret er 1678 foræret Kirken af Povl Knudsen i Brøndsted. — Kalk og Disk er af Sølv og foræret Kirken 1668 af Rasmus Jensen i Gaverslund. — Paa Døbefonten er et stort Messingfad. Det er foræret af Degnen Jakob Ursin og hans Hustru, Karen Hegelund, 1752. Han boede i Andkær Skole og var baade Degn og Skoleholder;

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

men ved hans Død blev Embederne adskilte. — Et Krucifiks over Kordøren er lavet af en Bonde fra Gaarden Skikballe, Stefan Dahl, 1764. — I Kirkebogen ses, at Stefan Pedersen Dahl af Skikballegaard døde 1777 — 50 Aar gl. Prædikestolen er fra Præsten Jens Bucks Tid, 1606, da lod Peder Munk i Hvilsbjærg og Peder Jensen i Børkop den lave. — En halv Fjerdingvej fra Præstegaarden ligger en liden indelukket Have, kaldet Toftum, hvori fornøden Gærdsel til Præstegaarden kan haves, og der er desuden Græsning til 4—5 Køer, uden for samme lille Have er en Engmade, kaldet Toftum Made, hvorpaa kan avles 8—10 Læs Hø. I Maden er desuden Tørveskær.

Af sine Formænd som Sognepræster i Gaverslund nævner Pastor Schousboe kun følgende:

1. Anders Høst, død 1698. Han var halt og blev saaret 1659.
2. Peder Korseberg, han var kun Præst i 12 Uger.
3. Hans Vandel, død 1710.
4. Jørgen Fædder, der døde 1741.
5. Thue Steenberg, død 1759.
6. Jens Blicker, død 1765.
7. Hans Schousboe. Om sig selv meddeler han, at han er født 1724 og er en Søn af Fæstebonden Rasmus Knudsen, der boede paa en enlig Gaard paa Fyn kaldet Skousbo, der hører til Odense Hospitals Gods." — Hans Schousboe var en kort Tid Præst i Bredstrup ved Fredericia. (Præsteberetningerne (utrykte) fra 1766 findes i Ribe Katedralskoles Bibliotek, hvor man for nogle Aar siden velvilligt laante mig dem.)

Skønt Pontoppidans „Danske Atlas" for en stor Del er bygget paa Præsteberetningerne fra 1766, meddeler jeg dog, hvad der fortælles: „Gaverslund skal have Navn efter en Mand kaldet Gaul, som her i gamle Tider har boet og er efter Traditionen begravet i en Høj uden for Byen, belagt med store Sten og kaldes endnu Gavls Grav. Paa Kirkens østre Ende er opsat et Kors med Bue over, besat oven over med hvasse Pigge — Taarnet staar for sig selv 10 a 12 Skridt Sydøst for Kirken, og det har haft et højt Spir, som kunde ses langt ud i Søen, men det blev for Brøstfældighed nedbrudt. Rundt omkring Kirken staar nogen gammel Munkeskrift. Paa Prædikestolen staar Aarstallet 1606. Neden for Alteret ligger en smuk udhugget Sten over Anders Hansen Lindenov paa Sellerup, som døde 1562, og Fru Margrethe Lange død 1558 med tvende deres unge Sønner, Hans og Karl. — Bag Alteret er en Mindetavle over Major David

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

von Dunchan, som tjente Kongen i 33 Aar og var med i adskillige Batallier og Belejringer, han var gift med Margrethe Kirstine Oldenborg og døde 1751 — 65 Aar gi. I Kirken er ophængt tvende Faner over Ritmester Henrik Andy, som døde 1704 — 54 Aar gl. I Korskirken hænger tvende andre Faner over Ritmester Peter Reetz til Hvilsbjærggaard, død 1728. Byen Børkop bør hedde Birkerup eller Birketorp; thi et Dokument fra 1329 nævner en Gaard i Byrktorp i Gaverslund Sogn." — Da det er mange Aar siden, „Danske Atlas" udkom, er der selvfølgelig sket en Del Forandringer siden. Taarnet, som da stod frit paa Kirkegaarden, blev nedbrudt 1843 og et nyt opført ved Kirkens vestre Ende, og det har man i de senere Aar flere Gange forhandlet om at faa ombygget. Det sker i Aar.*) — De omtalte Faner er vist ogsaa forsvundne. — At Byen Børkop burde hedde Birketorp, er sikkert rigtig; thi saaledes skreves Navnet i gamle Dage. Navnet hidrører altsaa fra, at Stedet, hvor Byen opførtes, var bevokset med Birketræer. Byen Andkær var i gamle Dage delt i 3 Dele. Den østligste Bydel kaldte man „Hvilsbjærg", den mellemste „Andkær", og den vestlige Del „Padkær". Nogle Ejendomme mellem Hathøj og Andkær kaldes nu Ovskær. Nogle Ejendomme i Nærheden af Andkær Mose mellem Andkær og Børkop kaldes „Vognsvad". Siden den „Kellerske Aandssvageanstalt" blev opført i Brejning, og navnlig, siden man fik Holdeplads i dens Nærhed, er man begyndt at kalde Byen Brejninge i Stedet for Brejning, skønt Eet ikke vedføjes i jydsk Landsmaal.

1767 købte Justitsraad Mule til Hvilsbjærggaard Gaverslund Kirkes Tiende ved Salget af Koldinghus's Ryttergods. Købesummen var 7200 Rdl.; men kun den halve Købesum betaltes. — Kirketienden var ansat til 60 Tdr. Hartkorn, og Kirkens Jorder var skyldsatte til 12 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. Hartkorn. — Mules Eftermand paa Hvilsbjærggaard, Christian Carl Hvas, solgte som omtalt andet Sted en Del Jorder fra Gaarden, og 1780 solgte han Kirken til Pastor Steenberg i Gaverslund og en Gaardmand Niels Thomsen Brejning i samme By. 1783 solgte Præsten sin Del til Niels Brejning og Gaardmand Peder Hansen i Børkop. Den sidste solgte 1787 sin Part til Niels Brejning, som saa indtil d. $^{4}/_{8}$ 1794 var Eneejer af Kirken. Da var Niels Brejning syg og ude af Stand til at raade over sit Bo, og hans Værge, ovennævnte Hvas til Hvilsbjærggaard, udbød saa Kirken til Salg ved offentlig Auktion. Ved denne blev Bolvig til Nebbegaard højstbydende med 10810 Rdl.; men han blev dog ikke dens

*) 1918 er opført et højt Taarn med takkede Gavle.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ejer; thi efter at hans Bud var sket, erklærede Provst Steenberg, at han havde Forkøbsret, og han forlangte sig Kirken tilslaaet for samme Sum. Da dette var sket, oplyste han, at hans Bud var pr. Kommission for Sognebeboerne, og 2 Mænd fra hver af Sognets Byer bevidnede paa Beboernes Vegne, at de havde købt Kirken.

Kirkens Jorder laa i Gaverslund, Børkop, Brøndsted, Andkær og Velling. Foruden Jordestykket i Hovgaardens Toft, hørte Duelykke Eng paa Lille Velling Mark til Gaverslund Kirke.

1786 opgiver Amtmand Hans de Hofmann Byernes Hartkorn, Skovskyld, Beboernes Antal og Udskiftningen af Fællesskabet saaledes:

Gaverslund 65 Tdr. 1 Skp.; 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; 17 Gaarde 3 Bol; 1772.

Børkop 69 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.; 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.; 14 Gaarde 11 Bol; 1772.

Brøndsted 69 Tdr. 7 Skp.; 10 Gaarde 4 Bol; 1773—78.

Andkær 124 Tdr. 7 Skp. 1 Alb.; 17 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; 12 Gaarde 6 Bol; 1773—81.

Sellerup 49 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.; 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; 11 Gaarde; 1782.

Brejning 47 Tdr. 1 Skp. 1 Alb.; 1 Skp. 1 Fdk.; 7 Gaarde 2 Bol; 1775.

Om Sognet skriver han: „Ved Børkop er en god Vandmølle og ligeledes ved Brøndsted. I Andkær er en stor, ny opbygt Bondegaard, kaldet „Hvilsbjærggaard". — Skovene i Gaverslund Sogn omtales 1730 saaledes: Børkop Skov bestaar af unge Risbøge og faa Egestumper. Den unge Skov er godt fremelsket. I nogle Ellemoser er god Underskov af Hassel, Torn og El. En Mose „af liden Importance" (her menes sagtens Størrelse, og der tænkes vist paa Tuesmose). Brøndsted Krat bestaar af en Del Bøge og Elle. Der er intet Tørveskær. Brejning Krat er en liden trind Holm, bestaaende af unge Risbøge vel fredet. Intet Tørveskær. Sellerup Krat er af samme Beskaffenhed, og Byen har heller ikke noget Tørveskær. Vinding Skov og Andkær Skov bestaar af gamle afkappede Bøge og Bøgestumper, ung Risbøgevækst under Bankerne, og Underskov af Bøgepurrer, Hassel og El. Paa Andkær Mark er opsniddet mange unge Risege. Andkær Kohave og den søndre Skov er satte i Fred i 10 Aar fra 1729." — I Svenskekrigen 1657—60 led Sognets Beboere meget. Det gik her som i de fleste andre Sogne og Byer paa Egnen, at mange Gaarde og Huse blev afbrændte, ruine-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

rede og ødelagde. Efter en Jordebog fra 1660—62 i Rigsarkivet, er der 8 øde, afbrændte eller ruinerede Gaarde og Bol i Gaverslund, 7 i Børkop, 5 i Brøndsted, 9 i Andkær, 7 i Hvilsbjærg, 7 i Sellerup og 1 i Brejning, og da der synes at have været omkring 75—80 Gaarde og Bol i Sognet i hine Dage, bliver det omtrent Halvdelen, som har været ødelagte. I Tingbogen fra 1663 omtales et Tingsvidne, som Delefogden i Holmans Herred lod foretage, og da vidnes, at i Gaverslund By er Mads Hansens, Laurits Madsens og Thomas Søfrensens Gaarde øde og forarmede. I Børkop Jørgen Nielsens, Thyge Nielsens, Hans Pedersens halve Gaarde, Niels Andersens, Søfren Thomsens og Hans Pedersens øde eller forarmede. Den sidste kan dog svare halv Landgilde. Den Gaard, Hans Hansen i Skærup har i Børkop, er ogsaa øde og forarmet. Povl Thomsen har nylig modtaget en øde Gaard. I Andkær er Hans Olufsen Skovgaards forarmet og kan kun give halvt. Peder Søfrensens Gaard er øde og forarmet. Anders Christensen Skomager og Hans Christensen kan kun give halvt. Peder Christensen og Peder Jensen har nylig modtaget 2 øde Gaarde og afbrændte Steder, og de har endnu intet avlet. Frants Villumsens Gaard er øde. I Hvilsbjærg er Peder Jensens, Søfren Nielsens, Peder Jørgensens og Jørgen Jensens Gaarde øde. I Sellerup er Peder Thommesens, Niels Hansens, Hans Hansens, Mikkel Madsens og Anders Bertelsens Gaarde øde og forarmede, saa de kan intet yde. Proviantforvalter Nikolaj Berentzen har nylig modtaget en øde og afbrændt Gaard, og han har endnu intet avlet. — Fritagne for Landgilde var følgende Mænd i Sognet, fordi de havde en eller anden Bestilling: I Gaverslund: Søfren Jensen og Niels Søfrensen af en Gaard, de ser til med Skovene, det samme gør Søfren Madtsen, og derfor er hans Gaard ogsaa fri. I Brøndsted er Poul Knudsen Sandemand og Jørgen Mortensen Hospitalstjener, derfor er de fri. I Børkop er Niels Jensen Buch Sandemand og er fri. I Andkær er Jens Nielsen Officerstjener, Iffuer Hansen Sognefoged og Gregers Christensen Sandemand, derfor er de fri. I Hvilsbjærg er Just Thommesen Herredsfoged fri. I Sellerup er Søfren Pedersen Sandemand, og i Brejning er Christen Nielsen Præstens Medhjælper, derfor er de fritagne. — Den sidste var Broder til Herredsfoged Peder Nielsen paa Nebbegaard.

I Aarene 1627—29, da de kejserlige Tropper hjemsøgte Egnen, led denne ogsaa meget, og vore egne Soldater var ikke stort bedre. Det fremgaar bl. a. af, hvad J. J. A. Worsaa fortæller i Historisk Tidsskrifts 2 Binds første Hefte;

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

thi der fortælles nemlig om en Udaad, som nogle Soldater, der stod under Hartvig Saxes Kommando, øvede mod en Selvejergaardmand, Hans Munk i Hvilsbjærg. Efter Tingbogen meddeler Vorsaae følgende: „Natten mellem St. Michaeli og St. Sevirini Dag 1628 henimod Dag kom nogle Soldater med Musketter og tændte Lunter i Hænderne, bestormede Hans Munks Hus, slog Vinduerne itu, hvorpaa enkelte gik ind derigennem og aabnede Dørene for de øvrige. En Soldat ved Navn Niels Griis var med dem og søgte efter Hans Munk, og som han kom til Sengen, hvor denne laa, satte han Musketten paa hans Liv og sagde: „Gjorde jeg det ikke for din Kones Faders Skyld, skulde du nu faa din Afsked". — Hans Munk bad ham for Guds Skyld om at skænke ham Livet. Han vilde følge dem, hvorhen de vilde have ham; men saa snart han var kommen op af Sengen, slog en Soldat ham i Hovedet med en Musket, saa han faldt om, hvorpaa de plyndrede og handlede meget ugudeligt i Huset. De sønderslog Kister, Skrin, Skabe og Døre, borttog Godset, opbrændte Regnskabsbøger og Breve, væltede hans fattige Hustru, som havde ligget syg af Blodsot, af Dynen, hun laa paa, ned i Halmen og borttog Dynen og andre Sengeklæder, hun havde i Sengen. Desligeste alle hendes skaarne Klæder, item 4 Heste, en stor dansk Bibel og flere Bøger. Siden efter førte de Hans Munk ud af Huset uden for hans Gaard med blottet Hoved og bare Ben, og uden anden Bedækning end den Skjorte, han laa i, og saa ihjelskød de ham bagfra, saaledes som det var kendeligt paa hans Linned. Den dræbtes Svoger, Provst Berent Falenkamp i Pjedsted, stævnede i Anledning af Drabet nogle af Omegnens Bønder til Vidne for Landstinget, for at de der skulde aflægge Vidnesbyrd om, om nogen havde noget uærligt at beskylde eller paasige hans afgangne Svoger enten i Fred eller Ufredstid, og om nogen har set eller hørt eller fornummet, at han haver været med Fjenderne at gøre Anvisning, hvor Vagt skulde sættes og holdes o. s. v. Samt om han ikke elendig og uskyldig blev ihjelskudt, og hans Hus og Bo ganske spoleret og plyndret. Alle de indstævnede svore ved deres Sjæls Salighed, at Høns Munk al Tid havde opført sig som en ærlig Dannemand, og at han uskyldig var plyndret og dræbt." — Hans Munk er sagtens bleven beskyldt for at have staaet i Ledtog med Fjenderne, og derfor er Plyndringen og Drabet sket. Han boede paa den Gaard, der nu kaldes Hvilsbjærggaard. Paa Egnen fortælles et Sagn om en Herremand, der boede paa nævnte Gaard, som hed Munk. Han var en stor Bondeplager,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og derfor fik han ingen Ro i sin Grav, men gik igen, indtil han blev nedmanet i Skoven ved Munkebjærg. — Man siger bl. a., at da man kom tilbage fra hans Begravelse i Gaverslund, sad han i en Eg ved Vejen efter Andkær samt, at hans Genfærd ikke kunde skydes ned af andre end en, der ikke var født paa naturlig Maade, og at Per Ufødt, der var skaaren ud af sin Moders Liv, var den eneste, som kunde skyde Genfærdet, og han skød det med en Sølvknap. Bedstefader fortalte mig flere Gange som Dreng dette Sagn; men jeg husker nu ikke hele Sagnet i sin Sammenhæng. Jeg formoder, det er lavet af nogle af de Folk, der var med ved Udaaden overfor Hans Munk, og at de for at besmykke deres Gerninger har udspredt onde Rygter om ham, og saa er da Tid efter anden Sagnet opstaaet.

Om Herredsfoged Just Thommesen i Hvilsbjærg fortælles meget i Holmans Herreds Tingbøger; thi han lader til at have været baade en noget nærig og en trættekær Mand. Navnlig med sin Sognepræst Hr. Rasmus Jensen i Gaverslund, som synes at have besiddet de samme Egenskaber, laa han ofte i Strid. Det lader endda til, at deres Hustruer var i Slægt med hinanden; men det hænder jo, „at Frænde er Frænde værst". — Jeg skal senere efter Tingbøgerne fortælle lidt om deres mange Stridigheder, men først lidt om Herredsfogden. — Før han overtog denne Bestilling, havde han vistnok baade været Ridefoged og Skovrider. Jeg formoder, at han er en Broder til den Peder Thomsen (Ulf?), som omkring 1630—60 havde Sellerup Hovgaard i Fæste, og at de er Efterkommere af Skovrider Peder Ulf, som i Kong Frederik d. 2dens Tid havde Gaarden i Forlening. — Hovgaard blev i Svenskekrigen 1657—60 afbrændt og ødelagt, og dens Fæster synes at være død, men Just Thommesen drev efter Krigen nogen Avling og Høslet paa Gaarden. — Omkring 1650 synes han at have købt Gaarden i Hvilsbjærg, og han blev da Ejer af Hans Munks fradøde Gaard. 1641 staar dennes Svoger Provst Berent Falenkamp opført i Jordebogen som dens Ejer, saa han har formodentlig købt den af ham. Herredsfogdens Gaard blev som saa mange andre af Egnens Gaarde lagt øde i Krigen, og han synes saa at have taget Bolig paa en Nabogaard i Hvilsbjærg, som da bestod af 6 Gaarde og 2 Bol. I hvert Fald lagde han 2 større Selvejergaarde sammen til een, og hertil føjede han tillige Halvdelen af Selvejerbondegaarden „Bundgaard" i Andkær; thi 1669 klager Ejeren af denne Gaard, Niels Jensen, paa Herredstinget over, at han har taget Halvdelen af denne Gaard,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og med dens senere Ejer, Søren Mogensen, havde han flere Stridigheder om Retten til nogle Agre og Enge ved Andkær Mose. — Søren Mogensen mødte en Tingdag i Februar 1670 paa Tinget og brugte Skældsord over for Herredsfogden. Han kaldte ham en Hundspot og en Suikat; men samme Aar den 28de Juli blev Søren Mogensen overfalden paa sin Kornager i Nærheden af Andkær Mose af Herredsfogden og fire Mænd fra Andkær. Just Thommesen kom ridende til Stedet og havde en blottet Hirtzfænger i Haanden. De andre Mænd vare bevæbnede med Forke og lange Stænger. Søren Mogensen blev ilde tilredt, han blev saaret paa højre Haand, fik et Hul i højre Tinding, og hans højre Arm var rejsen (hævet). — Til sin betydelig forstørrede og til Dels øde Gaard manglede Herredsfogden Bygninger, men Tømmer til disse var ikke saa let at faa i hine Tider, der var jo mange øde og afbrændte Gaarde, der skulde opføres, og Skovhugst, selv til Bygningstømmer, maatte kun foretages efter Udvisning. — Egnens Tingbøger fortæller om de mange Syn, der foretoges i Skovene for at erfare, om der var sket ulovlig Skovhugst. Selv Selvejerbønder maatte hun hugge efter Udvisning. Viste det sig, at man havde hugget uden denne, kom man galt af Sted. — Omkring 1665—70 fortælles bl. a., at Proviantforvalter Nikolaj Berentzen i Fredericia blev stævnet til Møde paa Herredstinget, fordi han, der havde overtaget en Gaard i Lille Velling, Hans Nielsen Rafns fradøde Selvejerbondegaard, og til Opførelse af dens afbrændte og ødelagde Bygninger havde ladet hugge Tømmer i Gaardens Enemærkeskov „Ulvsbækshave" og andre af Gaardens Skove.

Herredsfoged Just Thommesen bar sig imidlertid ikke saaledes ad med at faa Tømmer til sine Huse, nej, han lod det hente fra andre Gaarde.

I Store Velling var to Selvejergaardmænd, Peder Pedersen og Jørgen Madsen Rafn, døde, og deres Gaarde var en Del ødelagte og stod som Følge deraf maaske ubeboede. — Men paa begge Gaarde, nu „Vognsbjærg" og Sognefoged Holger Buhls Gaard, stod der dog nogle Bygninger, og Dele af disse lod Herredsfogden nedbryde og føre til Hvilsbjærg. Ogsaa i Andkær klager man over, at Herredsfogden har taget Tømmer fra en øde Gaard og ført hjem til sin. — Som omtalt foran, havde den Gaverslund Præst, Hr. Rasmus Jensen, ogsaa mange Stridigheder, ikke alene med Herredsfogden, men ogsaa med andre af Egnens Folk, bl. a. med Delefogden Hans Hansen i Skærup, Herredsskriveren Peder Jensen Rafn i Skærup og Gaardmand Hans Jørgensen Gesten i Brejning.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Da den sidste gaar haardt i Rette med ham i en Sag, siger han, at Hans Jørgensen Gesten og Hustru kun sjælden søger Kirken og derfor bør staa aabenbar Skrifte for ham og Menigheden. — Hans Jørgensen Gesten ses at have været en af Egnens mere fremtrædende Mænd. En Tid er han bl. a. Sandemand, og han møder gentagne Gange paa Herredstinget paa sine By- og Sognemænds Vegne. Delefogden klager 1663 over, at Hr. Rasmus skylder for sidste Aars Landgilde af den Bondegaard, Præsten bebor. I den Anledning sender Hr. Rasmus et meget langt skriftligt Indlæg til Herredstinget, og her siger han bl. a., at hans Præstegaard under Krigen blev udplyndret og afbrændt, og at han med sin fattige Hustru og Børn maatte søge sig et Skjul i Skoven. Men da hans fattige Sognebørn atter begyndte at samles noget, kom han og hans Familie ogsaa tilbage. Præstegaarden formaaede han ikke selv at opføre, og hans fattige Sognefolk kunde heller ikke yde ham Hjælp til dens Opførelse. Han og Familie kunde ikke ligge under aaben Himmel. — Efter kongelig Majestæts naadige Befaling blev ham derfor anvist en liden ruineret Krongaard i Byen, og den mener han ikke, han skal betale Landgilde af, og han skriver, at det er kun ondsindede og hadefulde Folk, der vil fordre sligt af ham. De har ikke Kristenkærlighed og Medynk med ham fattige Mand. — 1670 har Herredsfogden flere Retstrætter med Hr. Rasmus, saaledes fordrer han bl. a, at denne skal aflægge Kirkens Regnskab og betale 50 Daler, der skyldes til Skærup Kirke. Ja, Herredsfogden siger endog, at Præsten for at blive fri for at aflægge Regnskab for Kirken, har brændt dens Regnskabsbog. — Præsten bruger noget af den Jord, som hører til Sellerup Hovgaard, og han har slaaet Hø i Stubling Eng og Fuglekær Have og hjemkørt til Præstegaarden. Herredsfogden mener, han har Brugsret til Gaarden og dens tilliggende Jorder, men Præsten gør gældende, at da Gaarden er øde, har han Ret til dens Afgrøder. — I Oktober 1670 kommer to Mænd fra Brejning til Præstegaarden i Gaverslund for at stævne Præsten til Møde paa Herredstinget. Den ene af Stævningsmændene, Hans Sørensen, har Præsten et godt Øje til fra den Tid, han laa i Strid med Hans Jørgensen Gesten. Da hedder det, havde Præsten skældt ham ud og givet ham Øgenavn. Da Hans Sørensen nu kommer til Præstegaardon med Stævningen. bruger Hr. Rasmus atter Øgenavnet. — Da Præsten brugte Ukvemsord over for Mændene, sagde de, at de kom i lovligt Ærinde, og da Præsten kaldte Hans Sørensen med Øgenavn, ytrede denne, at han var døbt en Gang, han skulde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ikke døde ham om; men nu blev Præsten vred for Alvor; thi det hedder, at skønt hans Frue sagde, han skulde dæmpe sin Hidsighed, jog han de 2 Stævningsmænd ud i Gaarden, og udkomne der, gentog Præsten Skældsordene, stølprede sine Ærmer op til Albuerne og slog Hans Sørensen, saa han skyndsomt maatte forlade Gaarden. — 16de Maj 1670 anklager Herredsfogden Præsten paa Herredstinget og siger, at han har gjort sig til Skovrider og foragtet det hæderlige Præsteembede. I Tingsvidnet hedder det, at Præsten havde været paa en Ridetur i Skoven sammen med en Rytter, og at han havde været klædt i et uærligt Habit. — Hr. Rasmus gør gældende, at han formener at have Lov til at ride i Skoven og klæde sig som han vil; men Sættedommeren Peder Sørensen Buck i Skærup, dømmer ham til at lide den Straf, som Landstinget bestemmer; thi Hr. Rasmus har forset sig mod Ordinantsen, der siger, at en Præst alle Tider skal gaa i rette Præsteklæder, og det har Hr. Rasmus Jensen selv vedgaaet, at han ikke har gjort. — Kendelsen er indført i Tingbogen og lyder saaledes: „Da efter Tiltale og Gensvar og den Sags Lovlighed saa og efter, som Ordinantsen siger, at en Præst alle Tider skal gaa i rette Præsteklæder, som kan sømme sig for Guds Ords Tjener, og de Sognepræster, som ere forordnede til den aandelige Tjeneste at prædike Evangelium, maa saa længe agtes og kaldes, det de tro, som de bliver varagtige i retsindig Lærdom og gode Sæder, at de ikke benaver sig med nogen timelig Handel, som dennem og deres Embede ikke vedkommer, men dersom de bliver andre, end de var. og end dem bør at være, da skal de regnes for uordinerede ligesom andre Almuesfolk." — Da efterdi her lægges i Retten vores naadige Hr. Biskoppens Stævning og samme Sag haver været indstævnet for Landemode til gejstlig Øvrighed paakendt og derpaa findes skreven under Biskoppens Haand, at samme Sag hensendes til verdslig Ret, der at udredes, og Just Thommesen ikke alene med Tingsvidner beviser, at Hr. Rasmus Jensen haver reden i Skoven udi uærlig Habit med sig havende en Rytter, men Hr. Rasmus det endog vedgaar at have gjort paa forsætlig Vis, da vidste Sættefogden ikke anderledes at kunne kende, end Hr. Rasmus jo dermed haver forset sig imod Ordinantsens Ord, og hvad Straf derpaa skal være at henhøre til den gunstige Hr. Landstingsdommers Paakendelse."

Hr. Rasmus Jensen er gift med sin Formands, Mogens Jensens Enke, og han har en Steddatter, Karen Mogensdatter, hvis Fædrenearv Hr. Rasmus ikke ret vel vil betale. Han

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

maa i alt Fald tvinges dertil ad Rettens Vej, og her dømmes han til at betale hende 142 Slettedaler 5 Mark og 7 Skilling med Renter. Herredsfogden antager sig Steddatterens Sag, og hun synes en Tid at have haft Ophold paa Hvilsbjærggaard, muligvis er Herredsfogdens Hustru, Ursula (hun nævnes 1699 som Fadder ved en Barnedaab i Vinding Kirke) hendes Slægtning. — Der er mange Stridigheder mellem Herredsfogden og Præsten om denne Arvesag. En Gang var de endog hos Herredsprovsten Niels Lauridsen Riber i Smidstrup til Forlig, men desuagtet fortsættes Striden om denne Sag. Herredsfogden paastaar, at Hr. Rasmus har forholdt Steddatteren noget af Arven, men denne gør gældende, at hun har faaet mere, end hun kan tilkomme; der er tillagt hende en Broderlod, og hun kan kun tilkomme en Søsterlod; thi hendes afdøde Faders Omstændigheder var ikke gode, og mens hun var hjemme i Præstegaarden, fik hun baade Løn og sømmelige Klæder.

1671 er der en ny Retssag mellem Præsten og Herredsfogden, men da er Præsten Anklager, og det synes endog efter Holmans Herreds Tingbøger at dømme, som Hr. Rasmus, for at komme Herredsfogden til Livs, har udstedt falske Attester. — Over for Præstens Beskyldninger, der er af meget graverende Art, protesterer Herredsfogden det bedste, han kan, og han siger bl. a. paa Herredstinget om Præsten, at hverken hans Ord eller Skrift i nogen Rettergang bør staa til troende, og at Hr. Rasmus er og skal blive en Løgner, til han lovlig beviser de Beskyldninger, han retter mod ham ved Herredsting, Landsting og Landemode.

Man vil af disse Uddrag af Tingbøgerne se, at det ofte gik haardt til mellem de 2 Sognebeboere. I Vibergs Præstehistorie staar, at Rasmus Jensen var Præst i Gaverslund fra 1653 til 1670. Efter Tingbøgerne synes han endnu at have været Præst der 1672; thi 21de Maj dette Aar stævner han Herredsfogden til Møde paa Elbo Herredsting. Men han kan jo være fratraadt Præsteembedet i 1670. Endnu 1688 staar han i Matriklen opført som Bruger af en Bondegaard i Gaverslund. Til Hjælp til Opførelse af sin afbrændte Præstegaard siger Viberg, at der blev bevilget ham 1 Rdl. af hver Kirke i Aarhus Stift. Eftermanden siger jo derimod i Herredsbogen, at han ingen Hjælp har modtaget. — I Jordebøgerne fra 1634, 1641 og 1663 ses, at Rasmus Jensens Formænd, Mogens Jensen og Hr. Jens Buck ogsaa var Brugere af en Gaard eller et Bol i Gaverslund By. — Blandt andre Sager, jeg har set omtalt i Holmans Herreds Tingbøger i

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Aarene omkring 1670, kan nævnes følgende fra Gaverslund Sogn: 1667 klager Peder Lavridsen i Børkop over, at forskellige Mænd fra Sognet, ialt 15, en Dag var kommen ind i hans Gaard og havde taget een af hans Heste. Paa Herredstinget vidner Maren Pedersdatter i Børkop, at 6 Uger før Tingdagen kom 15 Mænd fra Gaverslund Sogn, som hun navngav, ind i Peder Lavridsens Gaard og tog en liden sortblisset Gjelding, som Anders Christensen Buck trak med dem ud af Byen, og Peder Lavridsen fik ikke sin Hest igen. Peder Thomsen i Børkop vidnede og aflagde Ed paa, at samme Dag var de omtalte Mænd i hans Gaard, og at de havde Hesten med; men hvem der trak den, vidste han ikke. Klageren begærede et nyt Tingsvidne og forlangte, at man enten skaffede ham Hesten igen eller en anden ligesaa god i Stedet for.

1669 d. $^{25}/_{1}$ fremkom for Retten Degnen i Gaverslund, Iffuer Andersen, som vidnede, at han for 3 Uger siden sammen med sin Hustru gik til Niels Terkildsen, der havde sendt Bud efter dem, om de vilde komme ned og forbinde ham, og da de indkom i hans Hus, smurte hans Hustru hannem nogen Salve i hans Pande og paa hans Næse, og saa skikkede de Bud efter Anders Mogensen, der paa Tinget vidnede, at han, efter at der var skikket Bud efter ham, gik til Niels Terkildsen og saa han havde en Rift over Næsen og et Saar i Panden. Skaden, han havde, sagde han, han havde faaet ved i Fuldskab at falde omkring et Gærde. Degnen bekræftede dette Udsagn, og Hans Pedersen Skrædder i Børkop vidnede, at han ikke havde set, Niels Terkildsen havde været i Slagsmaal med nogen. I et senere Tingsvidne ses det dog, at Niels Terkildsen og nogle Mænd den 5te Januar havde været i Klammeri og Slagsmaal i Søren Madsens Gaard, og at Niels Terkildsen efter Slagsmaalet lagde sig til Sengs, at Præsten havde været hos ham, og at han havde ladet bede for sig efter Prædiken i Kirken. — Samme Tingbog vidner Hans Nielsen Bonde og Hans Olufsen i Vinding, at de forleden havde synet Kirsten Pedersdatter i Brejning efter hendes Stedfaders Niels Hjulers Begæring, og de saa da, hun havde 2 aabne Saar i Hovedet, som hun klagede over, at Niels Jensen i Andkær, som tjente i Gaarde med hende, havde gjort ved Juledags Morgen at slaa hende med en Ildske. Retten idømmer ham en Bøde, fordi han havde slaaet hende paa en Helligdag.

Paa en Tingdag i 1670 klager Hans Thomsen i Sellerup paa Herredstinget over, at da han den $^{15}/_{8}$ sidst forleden var

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

med Restanceskriveren Hans Nielsen i Hans Lunds Hus i Sellerup for at bortlede en Ko, som hos ham var vurderet for kongelig Majestæts Restancer, om han disse vilde løse, og da de kom i Gaarden til Hans Lund, saa tilbød Hans Nielsen ham en graahuet Ko, som var vurderet til 6 Slettedaler, om han den vilde løse, ellers var han aarsaget til at tage Koen bort. Hertil svarede Hans Lund, at han ikke vilde betale mere end hans Naboer, og da Restanceskriveren fornam, at Hans Lund ikke vilde betale det resterende Beløb, udlagde han Pengene, som beløb sig til 2 Slettedaler 2 Mark og $14^1/_2$ Skilling, og vilde derfor have Koen i Pant, men da han vilde borttage den, blev Døren tilstænget, saa han ikke kunde komme ind til Koen, og Hans Lund tog en Økse og sagde: „Kommer du ind og tager Koen, da skal du faa en Ulykke . . . .“ At saa i Sandhed var, det bad Vidnesmændene dem Gud til Hjælpere paa. Hvorledes det senere gik med Hans Lund og hans pantede Ko, saa jeg ikke.

1667 d. $^{18}/_{11}$ føres der paa Herredstinget Klage over Mølleren i Børkop. Han har nemlig købt en Brændevinspande, som han har taget i Brug, uden at den paa Herredstinget er bleven stemplet med kongelig Majestæts Segl. Mølleren anklages derfor for Øvrigheden for Ulydighed og Overhørighed; han bør straffes som Lovens Overtræder og Foragter, hedder det, og desuden have sin Brændevinspande forbrudt. Mølleren, Peder Olufsen, mødte paa Tinget og svarede paa Anklagen, at han havde købt Brændevinskedlen sidste St. Olufsdag, og den havde Heredsfogden udgivet. Og da derfor Christoffer Lange og hans Medfølger, Jens Nielsen, kom til Møllen og spurgte om Brændevinskedlen, svarede han dem ikke paa deres Spørgsmaal, thi de tilkendegav ikke, hvem de var, men kom ind i hans Hus med en blottet Degen (Kaarde) og en Bøsse. Peder Andersen i Børkop Mølle vidnede og bestod ved Ed og med oprakte Fingre, at forleden Torsdag kom Christoffer Lange og Jens Nielsen, som staar for Retten, til Børkop Mølle og spurgte om en Brændevinskedel, men de fremviste ikke nogen Ordre eller Brev til Underretning om, hvad de var for Folk; men den ene af dem, som lod sig kalde Jens Nielsen, tog Bøssen i Vejret og truede Peder Møller med den, og Christoffer Lange stod udenfor Døren med en blottet Degen, og Peder Møller saavelsom hans Hustru tilbød, at de vilde følge med Kedlen til Herredsfogden, som den til dem har udgivet, saa den kunde blive stemplet, og han saa ikke, at Peder Møller gjorde ham nogen Uførm, men den anden jog ham ud ad Døren med en blottet Degen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og gjorde ham stor Overlast i hans Hus. Niels Sørensen, der ogsaa var i Børkop Mølle, aflagde samme Vidnesbyrd som Peder Andersen, og han fremlagde desuden en Erklæring, der lød saaledes: „Kjendes jeg, Berendt Osterman, Borger og Kedelfører i Fredericia, og hermed vitterliggør, at Peder Olufsen, Møller i Børkop, haver købt og hos mig bekommet i forleden Sommer noget efter St. Olufsdag en Brændevinskedel med Tilbehør, som han mig til Kasse haver betalt. Det bekræfter jeg med min egen Haand. Aktum, Frederia, d. 15de November 1667. Berendt Osterman." For Retten begærede nu, hedder det i Tingbogen, Peder Møller, at man vilde stemple hans Brændevinskedel. Efterdi han forfarer, at de er de Personer, som det skulle forrette.

1667 d. $^{28}/_{9}$ omtales paa Herredstinget, at Povl Hansen, Bonde i Gaarslev, og hans Tjenetekarl en Nat har været paa ulovlig Skovhugst i Gaverslund Skov. Manden paa Skikballe, Jens Sørensen, har opdaget Skovhugsten. Han er kommen efter Tjenestekarlen og har frataget ham hans Økse. Povl Bonde har siden været paa Skikballe hos Jens Sørensen og tilbudt at betale den Skade, hans Tjenestekarl har gjort, naar han saa maa faa Øksen tilbage, men Jens Sørensen vil ikke gaa ind paa dette. Han vil have, at Povl Bonde eller Karlen skal tiltales for Retten for nævnte Skovhugsts Skyld.

1666 d $^{22}/_{1}$ omtales, at der 3die Søndag i Advent 1665 har været Gilde i Gaverslund, og at det er endt med Slagsmaal mellem Gæsterne. Det er forannævnte Niels Therkildsen, det er gaaet ud over. Tre Kvinder: Karen Nielsdatter, Gye Søfrensdatter og Maren Nielskone vidner nemlig paa Tinget, at de nævnte Dags Aften hørte og saa Niels Therkildsen raabte, at de for Guds Skyld vilde komme ud og hjælpe ham, og da de kom ud, saa de, at Claus Jensen hug Niels Therkildsen i hans Haand med en Degen og Jens Sørensen af Skikballe slog Niels Therkildsen med en Staver over hans Arm. Da Hans Nielsen kom og vilde hjælpe sin Fader til Rette, slog Jens Sørensen ham bagtil i hans Hoved, saa han styrtede om paa Jorden, og da han havde gjort dette, gik han ned til Gildeshuset og sagde, han var den første Mand, som havde lagt Haand paa Niels Therkildsen. Paa Tinget fremkom Søfren Olufsen i Gaarslev, Jep Nissen i Vinding, Iffuer Jørgensen og Simon Madsen i Gaverslund og vidnede, at de havde synet Niels Therkildsen, og de saa, at hans højre Haand var ganske blaa og hovnet, og at han bar den i en List. Til dem havde Niels Therkildsen sagt, at det var Jens Sørensen, som havde forvoldt ham Skaden.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1676 klager Jens Sørensens Kone paa Skikballe, Bertha Ibsdatter, over, at en Mand fra Gaarslev var kommen ind i Gaarden, og at han da havde taget en Vognkæp og slaaet hende samt stødt hende om paa Jorden. Da hun kom ind i sit Hus, var hun ganske blaa og blodig.

Paa Holmans Herredsting fremstod den 1ste Marts 1663 Hans Nielsen, der var barnefødt i Børkop og tilstod, at han havde ladet sig leje som Soldat i 3 Aar for Iffuer Jørgensen og Simon Madtsen i Gafverslund og deres Medbrødre, som de er lagde i Lægd sammen med. Hans Nielsen skal holde dennem kvit og fri Inden- og Udenlands, hvorhen han kommanderes, som det sig en ærlig Soldat hør og bør under sin Ære og sit Livs Fortabelse. Hvorimod forskrevne to Mænd igen udlovede at give hannem i aarlig Løn 16 Rigsdaler og et Par Sko, hvoraf Halvdelen skal hannem betales til Paaske førstkommende, og den anden halve Part til St. Mickelsdag næst efter, og siden de andre 2 Aar skal foreskrevne Penge aarligen betales hannem i 3 Terminer, nemlig 8 Slettedaler og et Par Sko til Jul, 8 Slettedaler til Paaske og 8 Slettedaler til St. Mickelsdag. Dette foranskrevne lovede og tilpligtede de dennem paa begge Sider at holde og efterkomme hverandre skadesløst.

Af disse Uddrag af Tingbøgerne ses, at det ofte er gaaet livligt til i gamle Dage her paa Egnen. Flere Ting tyder paa, at Befolkningen paa Egnen før Svenskekrigen har været ret velhavende. Derpaa tyder bl. a., at man ikke saa sjælden har fundet Mønter og Sølvtøj, som har været nedgravet under Krigen. Men efter denne Krig sank den almindelige Velstand vist ganske betydeligt. Det synes at have været et ret stort Antal Selvejerbønder, som da er gaaet fra deres Gaarde, og i Stedet for Selvejere er blevne Fæstere. I Tingbogen for 1663 fandt jeg et Skifte fra Brejning, som jeg hidsætter, da jeg synes, det giver nogen Oplysning om Tilstanden paa Egnen. Det er Gaardmand Niels Petersen, som er død. Af Boet nævnes: 1 brun Hest, der er blind, Værdi 1 Daler og 2 Skilling, 1 sort Hoppe: 6 Daler, 1 Gilding: 10 Slettedaler, 1 Føl: 2 Daler 2 Sk., 1 graahuget Ko: 2 Daler, 1 do.: 7 Daler, 1 blaahuget: 6 Daler. 1 graabullet Ungnød: 2 Daler og 2 Mark, 8 gamle Faar: 4 Daler og 2 Mark, 2 Vædderlam og 2 Gimmerlam: 1 Daler og 2 Mark. Af utærsket Korn er: 13 Traver Rug, hver Trave 2 Skp., 47 Traver Byg, hver Trave $3^1/_2$ Skp., Havre 34 Traver, hver Trave 4 Skp, Blandsæd 4 Traver, hver Trave 3 Skp., Boghvede 20 Traver, hver Trave $2^1/_2$ Skp. Ialt $24^1/_2$ Tdr. Korn. To smaa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Messing Kedler: 1 Daler, 4 Tinfade og 7 Tintallerkner: 2 Daler, 2 Brygbaljer: 8 Skilling, en gl. Jerngryde: 8 Sk. Af Humle er der 20 Skp. En gammel Vogn med Behør er sat til 1 Daler, 1 Buløkse: 2 Sk., 1 Haandøkse er derimod vurderet til 12 Skilling. Der er en Plov med behørige Plovjærn og Plovhjul, der er en Træharve, men Værdien af disse Redskaber har jeg ikke. Der er en stor Egekiste og et lidet grønt Skrin, begge Deles Værdi: 3 Mark. 1 Naver, 1 Spigerbor og en Baandkniv er sat til 8 Sk., 1 Høle: 24 Sk., 1 Skærejærn: 1 Mark, 3 Kedelsker: 1 Mark, 1 Kværn: 24 Sk., 2 Solde og et Trug: 12 Sk., 3 halve Øltønder: 2 Mark, 3 gamle Stole: 8 Sk., 2 Linned-Dyner, 2 Lagener, den ene blaargarnet, den anden hørgarnet med en Hoveddyne og 2 Puder: 2 Slettedaler. En gammel Bordskive og en anden gammel Skive: 24 Sk., 1 Pistol: 4 Sk., 2 Tinkovser: 8 Sk., 1 Kærne: 4 Sk., 1 Flødebøtte: 2 Sk., 7 Sibøtter, en Spand, en Strippe, en Bygtønde: 12 Sk., 2 gamle Ark .... Boet opgøres til en Værdi af 91 Daler, 3 Mark og 10 Skilling. Til den afdødes Begravelse regnes efter Byens Vedtægt at ville medgaa 3 Daler. — Boet er vurderet af Christen Nielsen, Niels Hansen, Hans Jørgensen Gesten og Mads Nielsen i Brejning samt Hans Jørgensen, som er Formynder for den afdødes Datter, Karen Nielsdatter. Gælden anslaaa til 89 Daler 2 Mark, og da den er saa stor, lover Thomas Madsen i Brejning, maaske Eftermanden paa Gaarden, at forsyne Datteren til sit 16de Aar med Føde og Klæder og holde hende til Ære og Lære og som Foræring give hende 20 Slettedaler.

Her har Tilstanden altsaa ikke været god, men der var da ogsaa Bønder i Sognet, som havde baade Guld- og Sølvsager. 1665 d. $^{23}/_{5}$ fordrer Herredsfogden i Brusk Herred, Jens Bertelsen Høgh i Herslev, nemlig, at Peder Thygesen i Brøndsted og hans Hustru, Maren Thammesdatter, skal skaffe ham en Guldkæde og et Sølvbæger, som Peder Thygesens Svigerfader, Thames Søfrensen, har modtaget som Pant for Penge, han har laant Herredsfogden.

I Fællesskabets Tid havde hver Landsby sin Byvide eller Byvedtægt. En Del af dem er bevarede, og blandt disse en for Andkær og en for Børkop. Den første er fra 1758 og er paa 29 §§, saa den er ret stor og vidtløftig. Den er trykt i Samlinger til jydsk Historie og Topografi. — Saavidt jeg husker, er den fra Børkop fra 1730.

Ulvene var i gamle Dage ofte slemme Gæster paa Egnen. De gjorde tit stor Skade paa Faarene. Saa sent som 1740 fangedes 5 Ulveunger i Tyvkær, 1741 fangedes 3 og 1744

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2 i Andkær. — I en kongelig Forordning af $^{23}/_{6}$ 1688 hedder det: „Hvo som kan fange eller døde nogen Ulv, skal næste Tingdag efter henbringe den til Herreds- eller Birketinget, hvor Ulvene skal aftages (flaaes), og Raden paa en Plads ved Tinget ophænges. Bønderne i Birket eller Herredet skulle yde 4 Rdl. for hver gammel Ulv og 1 Rdl. for hver ung Ulv, og Jægeren skal selv have Lov at beholde Bælgen.

Jeg vil nu omtale *de gamle Gaarde* i Sognets Byer.

Gaverslund By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Anders Madsen, 1653: Mads Andersen, 1662 og 1688: Hr. Rasmus Jensen, 1733: Peder Jørgensen Krag. 1737 overtager Jens Larsen fra Sellerup Gaarden, Peder Jørgensen Krag er død. Der er da 39 Fag Hus i temmelig god Tilstand, og en Besætning af 4 Bæster, 5 Køer, 4 Ungnød og 6 Faar. 1765, 1770 og 1790: Peder Hansen (?): Senere Anders Pedersen, Hans Andersen, Jakob Nielsen og Thorvald Lind.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Hans Hansen, 1653 og 1663: Mads Hansen, 1688: Niels Madsen Væber. Efter ham har Niels Olufsen Ravn Gaarden. Hans Søn, Ole Nielsen Ravn, overtager den 1732 efter ham. Der er da 34 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 3 Ungnød og 10 Faar. Af Bygningerne er de 14 Fag noget brøstfældige. 1765 hedder Manden paa Gaarden Niels Nielsen og 1770 til 1790 Søren Pedersen Qvist. De efterfølgende Ejere har været: Hans Qvist, Jens Ladegaard og Søren Ladegaard. Gaarden, der ligger ved en Dam, kaldes „Damgaard".

Gaard Nr. 3 er Skikballegaard. Hartkorn: 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb., 1688: 5 Tdr. 3 Skp. — Gaarden er som forannævnt en gammel, enligtliggende Gaard, som 1578 ejedes af Jørgen Jensen; men da synes den at være bleven Fæstegaard under Kronen. 1634 beboes den af Jens Jørgensen, 1653 af Iffuer Jensen, 1663 af Søren Jensen og Niels Sørensen; 1688 af Jens Sørensen og 1733 af Mikkel Madsen. 1743 overtager hans Søn, Mads Mikkelsen, Gaarden. som har 34 Fag Hus i maadelig Tilstand. Besætningen bestaar af 4 Bæster, 5 Køer, 6 Ungnød og 8 Faar. 1760 er baade Mads Mikkelsen og hans Hustru døde, og Stefan Pedersen Dahl faar den saa i Fæste. Han lavede et Krucifix til Gaverslund Kirke og døde 1777 i en Alder af 50 Aar. Efter hans Død købte Jens Høstmark

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaarden 1778. Han ejer den til 1782, da han skøder den til Vilhelm Adolfsen Breth, der kom fra Vinding, her kaldes han Trompeter, 1767 er hans Søn, Adolf, Fadder, da Gmd. Peder Sakariassens Søn, Sakarias, døbes. 1794 skøder Vilhelm Adolfsen Breth Gaarden Skikballe til sin Søn, Adolf Adolfsen Breth, og siden siges Gaarden at være gaaet i Arv fra Fader til Søn, og dens Ejere har stedse siden baaret dette Navn. Gaarden er nu blandt de største af Sognets Gaarde.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Terkild Nielsen, 1653: Niels Terkildsen og Peder Terkildsen, 1664: Peder Terkildsen, 1688: Christen Mogensen og Terkild Nielsen, 1733: Mads Thomsen og Thomas Pedersen. 1733 afstaar den første paa Grund af Armod og Uformuenhed sin Del til Stedsønnen Søren Madsen. Der er kun 16 Fag Hus, deraf er de 5 Fag Salshus, og de trænger til Istandsættelse. Besætning: 3 Bæster, 3 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. — Samme Aar afstaar Thomas Pedersen ogsaa sin halve Gaard, ogsaa her er Aarsagen Armod og Fattigdom. Peder Nielsen overtager hans Del, hvorpaa er 24 Fag Hus, af disse er de 8 daarlige. Besætningen bestaar her af 3 Bæster, 2 Køer, 4 Ungnød og 4 Faar. — 1765 er Søren Madsen og Knud Nielsen Gaardens Fæstere, men Søren Madsen køber kort efter hele Gaarden, som han endnu 1772 er Ejer af. 1790 er hans Søn, Anders Sørensen, dens Ejer. Senere Ejere har været Mads Sørensen og Søren Adolfsen Breth. Nu den sidstes Enke.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb, 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Søren Nielsen, 1653: Søren Sørensen, 1664: Anders Mogensen, 1688: Anders Mogensen og Jens Andersen, 1733: Christen Jensens Enke og Peder Nielsen. 1740 fæster Jens Christensen sin afdøde Faders, Christen Jensens Halvgaard. Der er 16 Fag Hus i slet Tilstand, og en Besætning af 3 Bæster, 2 Køer og 6 Faar. 1765 er Jens Christensen og Jørgen Pedersen Fæstere paa Gaarden, som 1770 og 1790 ejes af Mads Sørensen Hviid. Dens senere Ejere kender jeg ikke.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb, 1688: 4 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1664: Mads Jensen Basse, 1688: Morten Olufsen og Laurits Bang. 1730 overtager Niels Iversen Halvdelen af Gaarden ved at ægte Formandens, Laurits Madsens Enke. Af Bygninger er der 16 Fag Hus i forfalden Tilstand. Besætningen bestaar af 2 forarmede Bæster, 2 Køer, 1 Kalv og 3 Faar, 1733 hedder Fæsterne Mads Mogensen og Jens Nielsen. 1763 overtager

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ole Pedersen fra Mørkholt Halvdelen af Gaarden ved at indgaa Ægteskab med sin afdøde Formands, Jens Jensens Datter, der er 5 smaa Børn at opdrage. Der er 24 Fag Hus i god Tilstand. Besætning: 3 Bæster, 2 Køer og 7 Faar. 1765 hedder Fæsterne Hans Madsen og Ole Pedersen. 1772 er de Ejere af Gaarden. 1790 er Hans Madsen og Peder Olesen, Søn af Ole Pedersen, dens Ejere. Senere Ejere af Hans Madsens Gaard: Mads Hansen, Hans Madsen, Niels Jakobsen, Terkild Pedersen og hans Søn, Peder Terkildsen, der nu er Ejer af Gaarden, som ligger paa sin gamle Plads i Byen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb., 1688: 5 Tdr. 2 Fdk. Beboere: 1634 og 1653: Søren Andersen Hviid, 1664 og 1688: Iffuer Jørgensen Hviid. 1733: Thomas Sørensen og Peder Iversen. 1765: Søren Nielsen og Søren Madsen. 1772 hedder Ejerne Søren Nielsen og Niels Thomsen, Brejning. 1790 er begge Gaarde meget forstørrede, idet Niels Thomsen Brejnings er paa $11^1/_8$ Tdr. Hartkorn, og Søren Nielsens paa ca. $6^3/_8$ Tdr. Den første var en Tid Ejer af Gaverslund Kirke, og han drev vist en Del af Kirkens betydelige Jorder under sin Gaard. Niels Brejning, der skal have været noget af en Særling, siges at være den sidste, der blev begravet i Kirken. Senere Ejere af hans Gaard: Terkild Andersen, Søren Pedersen, Hans Nielsen, Mikkel Kristian Sørensen, Peder Madsen Pedersen, der solgte den til Joh. Andreasen, men beholdt en Lod Syd for Byen, hvorpaa han opførte Gaarden „Højgaard". — Andreasen har solgt den gamle Gaard til P. Bjerre, der udparcellerer den.

Den anden Del af den gamle Gaard antages at være den Gaard, som en Tid var den største i Byen og derfor kaldtes „Gaverslundgaard". Den var paa ca. 14 Tdr. Hartkorn. Dens Ejere har været: Søren Nielsen, Peder Sørensen, Markus Pedersen, Peder Sørensen, Markus P. Sørensen og M. Ravn. Den sidste solgte den til Udstykningsforeningen i Vejle Amt, der har udparcelleret Gaarden i Statshusmandslodder.

Nr. 8. Hartk. 1662: 1 Td. 1 Skp. 2 Alb. 1688: 2 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Ejendommen kaldes 1688 et Selvejerbol. Beboere 1634: Hr. Jens Buck, 1653: Hr. Mogens Jensen, 1664 og 1668: Hans Nielsen, 1733 ejes det af Peder Madsen, 1763 overtager Søren Olesen Bolet efter sin Fader, som da flytter til Damkær og overtager Halvdelen af Gaarden Nr. 2. Bolets Besætning var da 2 Bæster, 2 Køer, 1 Kalv og 4 Faar. Bygningerne bestaar af 18 Fag i god Stand. 1772, da Søren Olesen har købt Gaarden til rigtig Selveje, er den forstørret til 3 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Hartkorn.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 9 er Præstegaarden, hvis Hartkorn 1688 var 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Præsten hed da Anders Jespersen Høst. Som omtalt foran blev den afbrændt i Svenskekrigen 1657—60. — 1775 eller 1776 brændte den ogsaa.

Nr. 10 er et Bol. Hartkorn 1662: 2 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1688: 2 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Det er muligvis det Selvejerbol, som 1634 ejes af Peder Thomsen, 1653 og 1664: Thue Clausen. 1688 har Præsten det i Brug. 1733 har Degnen Jakob Ursin det i Fæste. Senere Fæstere er Pastor Steenberg. Efter hans Død fæstes det 1765 af Christen Thomsen. Paa Stedet er da 18 Fag Hus i forsvarlig Stand, og der er en Besætning af 2 Bæster og 2 Køer. Krigsraad Hvass køber det kort efter. 1772 ejes det af Madam Goldbæk og 1790 af Madam Vinding. Dets senere Ejere kender jeg ikke.

Nr 11 er ogsaa et Selvejerbol. Hartkorn 1662: 5 Skp. 1½ Alb. 1688: 1 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Søren Jørgensen Rafn. 1735 overtog Niels Hansen Halvdelen af det efter sin Fader. 1770 har Peter Madsen en Del af det i Eje og 1790 ejes det af Godtfred Pottemager, 1796 ejes en mindre Del af det af hans Enke.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb., 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Mads Rafn, 1653 og 1664 Niels Madsen Rafn, der det sidste Aar har Bopæl i Kolding. 1688: Søren Jørgensen Rafn, 1670 bliver Gaarden lagt under Nebbegaard. 1772—90 ejedes den af Morten Pedersen Qvist. — Senere Ejere: Søren Jessen Qvist, og efter ham Svigersønnen, Knud Knudsen. Den ejes nu af hans Søn, Søren Knudsen. Efter de tidligere Ejere kaldes Gaarden „Qvistgaard". Det er en af Byens større Gaarde.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1662: 4 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk., 1688: 5 Tdr. 3 Skp. Beboere: 1634: Søren Hansen, 1653: Søren Madsen, 1664: Niels Sørensen, 1688: Søren Jensen, 1733: Lauge Mikkelsen og Thomas Justesen. Den har Jord, som tilhører Kirken. 1770 hedder Beboerne Mikkel Laugesen og Lauge Madsen Just. Efter Mikkel Laugesen ejedes Gaarden af Lauge Mikkelsen, Mikkel Laugesen, Niels Pedersen, Th. Ladegaard, Schjaffenberg og P. Bjerre, der nu ejer den. Den er betydelig forstørret, bl. a. ved Køb af Jord fra Lauge Justs Gaard. Ejere af hans Gaard har bl. a. Knud Just og Marius Buhl været. Gaarden er udflyttet til Skoven Nord for Byen og kaldes „Fuglsang".

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. 1688: 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634, 1653 og 1664: Jørgen Lauridsen Kjeldbæk, 1688: Peder Thomsen, 1728: Thomas

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Pedersen, 1770 og 1790: Mads Nielsen. Det er maaske den Gaard, som senere har været ejet af Jens Pedersen og Søren Koed. Den sidste delte den mellem sine 2 Døtre, som blev gift med Jes Qvist og Thomas Nielsen Hviid. Den Gaard, den første fik, ligger Øst for Byen og kaldes „Vibegaard"; den gamle Gaard i Byen kaldes „Højsletten", og den ejes nu af Th. Hviids Svigersøn, Peder Nielsen. — 1670 blev Gaarden Nr. 14 Fæstegaard under Nebbegaard. Den Hans Kjeldbæk, som 1601 faar 1 Aars Landgilde eftergivet, fordi hans Gaard er brændt, og han derved har lidt stor Skade paa Kvæg og Bohave, boede sandsynligvis paa en Gaard, hvis gamle Navn var „Kjeldbæk".

Nr. 15 er et lille Bol, som Degnene har boet paa. 1688 er Hartkornet 3 Fdk. 2 Alb., og Degnen Christen Christensen Toft bruger det. 1664 bruges det af Degnen Jens Bang, ogsaa de senere Degne bruger det, saa her har Degneboligen maaske været.

Nr. 16 er en Eng paa 1 Fdk. Hartk. 1688: Iffuer Hviid bruger den.

Nr. 17. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. er Kirkejord. Det er Nr. 18 med 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn ogsaa. 1688 har Hr. Rasmus Jensen det i Brug. 1765 drives begge Jordstykker under Præstegaarden.

En større Gaard Sydøst for Byen er „Korsdalsgaard". Den er samlet af flere Parceller af Søren Qvist fra Qvistgaard. Han er en af Egnens kendte Mænd. I mange Aar var han Formand for Sogneraadet, og i en Række Aar har han været Medlem af Vejle Amts- og Skoleraad.

1728 søger Bymændene i Gaverslund Fæste paa Stubling Eng. Dens Hartkorn er 3 Skp. 2 Fdk. De har haft Engen i Fæste siden 1692. Der er 7 Mænd om Fæstet, nemlig Mændene paa Byens 7 hele Gaarde, og de benytter hver $^1/_7$ Part af Engen. Fæsterne er: Mikkel Madsen, Niels Olufsen Ravns Enke, Thomas Pedersen, Mads Thomsen, Christen Jensen, Peder Nielsen, Peder Jørgensen Krag, Mads Mogensen, Jens Nielsen, Anders Iversen og Peder Iversen. Det hedder ved dette Fæstes Fornyelse, at da Niels Ravn er død, og Søren Olufsen bortrejst, overtages deres Part af Engen af Peder Madsen og Peder Jørgensen Krag. — 1738 er Mikkel Madsen og Peder Jørgensen Krag døde. I Stedet for dem indtræder Søren Madsen og Peder Nielsen. I Landgilde svares aarlig 3 Mark og 8 Skilling af Engen, og 1728 betaltes 14 Rdl. i Indfæstningspenge. Engen ligger mellem Andkær, Sellerup og Gaverslund Bymarker og overskæres af Jernbanen — I

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Krigen 1657—60 tvang Svenskerne Bønderne i Gaverslund til at køre Korn til den svenske Lejr ved Bredstrup og til Vejle, og det fortælles, at mange fattige Folk i Byen mistede deres Kornsække. — Da Sognedegnen Christen Christensen Toft den 3dje Juli 1675 blev beskikket til Degn i Gaverslund, afgav han følgende Erklæring, der er tilført Edsbogen: „Anno 1675 d. $^{3}/_{7}$ er jeg underskrevne efter foregaaende Eksamen carment konfirmeret af hæderlig og højlærde Mand, Dr. Peder Jensen Kragelunds til at være Sognedegn udi Gaverslund Sogn i Holmans Herred. Gud af det høje give mig Lykke og Velsignelse dette mit betroede Embede retteligen, skikkeligen og vel at forestaa for Christi Skyld Amen.

Christen Christensen Tofft."

Andkær og Hvilsbjærgs Gaarde og Beboere:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp 3 Fdk., 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. $^{3}/_{4}$ Alb. Beboere: 1634: Anders Jørgensen, 1653: Jørgen Jensen Kring, 1663: Peder Jørgensen Kring, 1688: Peder Kring, 1733: Jens Sørensen Kring, efter ham Laurits Jensen Kring. 1748 ægter Thomas Nielsen fra Brejning hans Enke og overtager Gaarden, der har 32 Fag Hus i maadelig Stand og en Besætning af 5 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 4 Faar. Thomas Nielsen (Kring) køber Gaarden til Selveje fra Kolding Rytterdistrikt og ejer den endnu 1790. Af Ejere i den nyere Tid kan nævnes Thomas Kring og hans Svigersøn, Niels Sørensen Ravn, samt Søren Kring fra Bredstrupgaard, som nu ejer den.

Gaard Nr. 2 er Hvilsbjærggaard*), som i Matriklen 1662 bestaar af 2 Gaarde: Hans Muncks Gaard med 10 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., og Just Thomsens Gaard paa 9 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. — 1688 er det samlede Hartkorn 17 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. Ager og Eng. Til den første Gaard hører „Munkskoven". Der er 4 Huse paa Gaardens Grund. Husmændene gør Arbejde paa Gaarden. Til denne hører ogsaa 1662 noget Kirkejord. Just Thomsen og Morten Ulf i Sellerup har Fiskeriet i Bækken „Ibæk". Beboere: 1628: Hans Munk, han er endnu i Jordebogen fra 1634 opført som Ejer, 1641: Provst Berent Falenkamp i Pjedsted, 1663 og 1688: Herredsfoged Just Thommesen, dens næste Ejer er vistnok Skovrider Ingvard Jakobsen, som 1712 sælger den til Peder Thonbo, næste Ejer var Ludvig von Mühlen. Gaarden brændte 1718, og dens Bygninger er nylig opførte, da Skovrider Johan

*) 1366 vidnes, at Juarus Therkilson, kaldet Tranæ, har pantsat sit Gods i Hwilsbyerig til Jakob Jensøn i Keldkær.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Brandt 1723 købte den og Lunde Møllested i Skærup Sogn. 1724 køber Ritmester Peder Reedtz den af Skovrider Johan Brandt. 1730 ejes den af Jørgen Ludvigsen, og 1733 af Johannes Michael Mule. Han var Justitsraad og døde i December 1772 — 83 Aar gl. — Samme Aar solgte han Gaarden til Christian Carl Hvas, som solgte en Del Jord fra Gaarden. Krigsraad Hvass døde 1797 i Juni, 56 Aar og 8 Mdr. gl., 1803 er P. Nyboe Ejer af Gaarden. Siden har den bl. a. været ejet af Herredsfoged Monrad, Jensen, Løwe, Andreasen og Elmqvist, som endnu ejer den. Han købte den 1882. — Hartkornet er ca. 23 Tdr. — Ved Gaarden, der har en stor og smuk Have, er er vid Udsigt mod Øst.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 6 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Jørgen Pedersen, 1688: Peder Jørgensen og Olaf Jensen, 1733: Jens Mortensen. Han er død 1741; thi da ægter hans Enke Peder Jensen Kring fra Nr. 1. Paa Gaarden er da 47 Fag Hus i nogenlunde Stand, og der er en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 6 Ungnød og 8 Faar. Peder Jensen Kring, der døde 1782 c. 71½ Aar gl., ejede endnu Gaarden 1772. — 1790 er Sønnen, Jens Pedersen Kring, Ejer af den. Blandt senere Ejere kan nævnes Peder Jensen Kring og Mads Peter Kring, f. 1832, d. 1896, som forstørrede Gaarden en Del til c. 14 Tdr. Hartk. Han lod Mejeriet i Børkop opføre og var en ret kendt Mand paa Egnen. Han var bl. a. Folketingskandidat og Sognefoged. Efter ham havde hans Arvinger Gaarden, Sønnen, Søren Kring, solgte den til Svendsen, som frasolgte nogle af Gaardens Jorder. Efter ham har den bl. a. været ejet af Autzen, Hejde-Jørgensen og S. Ladegaard, som nylig har tilbyttet sig den med sin Gaard. Nu kalder man Gaarden Østergaard, da den ligger østligst i Byen. — Den sidste Peder Jensen Kring var gift med en Datter af Abraham Jensen i Skærup, Maren Abrahamsdatter.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere 1634; Morten Andersen, 1653: Anders Mortensen, 1663 og 1688: Thammes Ebbesen, 1733: Ole Pedersen, 1765: Ebbe Olesen. 1790 var han endnu Ejer af en mindre Del af Gaarden, som senere er nedbrudt og udparcelleret. Den anden Del ejes af Søren Svoger, som tog Bopæl i Tingskov.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., deraf hører de 4 til Kirken, 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Mads Jensen, 1653: Mads Jørgensen, 1663: Morten Madsen, 1688: Peder Jensen, 1719 overtager Jens

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Rasmussen Gaarden efter sin Fader, Rasmus Pedersen. Dens Besætning er da 4 Bæster, 5 Køer, 5 Ungnød og 12 Faar. Jens Rasmussen er endnu Fæster af Gaarden 1733. 1765 er Jens Nielsen Bjerre dens Fæster og 1790 dens Ejer. Slægten Bjerre ejer endnu Gaarden, som ligger højt sydlig i Byen. Man kalder den derfor undertiden „æ Bjerre".

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 6 Tdr. 4 Skp. Beboere: 1634: Oluf Hansen, 1653 og 1663: Hans Olufsen Skoufgaard, 1688: Hans Staffensen. Efter ham Hans Mortensen, hvis Enke 1730 ægter Peder Mortensen Dall, der har været Dragon i 11 Aar. Der er da 32 Fag Hus i brugelig Stand og en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. I Indfæstning betales 6 Rdl. og 12 Skilling. 1735 er Peder Dahl gaaet fra Gaarden paa Grund af slet Levned mellem Ægtefællerne, Drukkenskab og daarlig Forligelse. Børnenes Arv 400 Rdl. og et godt Indbo er sat over Styr. Hans Nielsen Ladegaard fra Gaarslev overtager saa Gaarden, der har et Salshus paa 10 Fag og ret gode Bygninger, men ingen Besætning. 1765 er Anders Hansen Ladegaard dens Fæster; og han ejer den 1790. Han døde 1792 c. 65¼ Aar gl. Senere Ejere: Jørgen Andersen Ladegaard, Søren Jørgensen Ladegaard, Jørgen Ladegaard, Johlmann, og dens nuværende Ejer, Pagh Ladegaard fra Trelde.

Gaard Nr 7. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk., 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Jens Andersen, 1663: Hans Christensen, 1688: Søren Stephansen og Niels Frandsen. 1728 fæster Jørgen Jensen Ulf eller Uth ½ Gaard, som Lavrits Nielsen formedelst Armod afstaar. Der er 19 Fag forfalden Hus, og en Besætning af 2 Bæster. 1733 hedder Fæsterne Jørgen Jensen Ulf og Jørgen Lassen. 1765: Anders Jørgensen Ulf og Niels Uth. Gaarden er forlængst nedbrudt og udparcelleret. Den laa i Nærheden af Nr. 8.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk., 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Las Jørgensen, 1653 og 1663: Jakob Christensen, 1688: Hans Eskesen, 1744: Hans Jørgensen, 1746 overtager Niels Hansen Gaarden efter Jakob Hansen, der fratræder den formedelst Vanheld paa Bæster og Kreaturer. Af Bygninger er der 36 Fag, og af Kreaturer 5 Køer og 2 Kalve. 1765 er Niels Hansen endnu Fæster og 1770 Ejer af Gaarden. 1790 har Sønnen Hans Nielsen den i Eje. Senere Ejere: bl. a. Peder Ulf, Anders Bundgaard, og nu dennes Svigersøn, Julius Thomsen fra „Ravnsminde" i Skærup. Gaarden, der er en Del forstørret, kaldes „Ulvstofte".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., Beboere: 1634: Christen Jepsen, 1653 og 1668: Hans Hansen, 1688: Thomas Madtzen. Efter ham Gregers Thomsen, 1729 overtager Thomas Nielsen fra Jerlev Gaarden ved at ægte Gregers Thomsens Enke. Paa Gaarden er da 50 Fag Hus i slet Tilstand og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. 1733 bor Thomas Nielsen endnu paa Gaarden; men 1745 overtager Henning Jokumsen den ved at ægte Formandens, Hans Hansen Lunds, Datter. Da er der 36 Fag Hus i maadelig Tilstand, og en Besætning af 4 Bæster, 5 Køer, 5 Ungnød og 8 Faar. 1763 er Henning Jokumsen rømt fra Gaarden, og Landssoldat Thomas Sørensen Møller overtager den saa. Nu er der 55 Fag Hus i slet Tilstand og af Besætning kun 1 Bæst. 1772 er Thomas Møller Ejer af Gaarden, som 1790 ejes af hans Enke. Maaske var det paa denne Gaard, Peder Pedersen Dahl boede 1803. Da fortælles det i Kirkebogen, at hans Gaard i Andkær nedbrændte Kristi Himmelfartsdag, mens han og hans Hustru var til Alters, og 2 af deres Børn, Peder, der var $6^1/_2$, og Michel, der var $4^3/_4$ Aar gl., omkom. — Gaarden, som laa tæt ved Nr. 8, er for længst nedbrudt og udparcelleret.

Gaard Nr. 10, Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 6 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Gregers Christensen, 1688: Thomas Jensen; 1724 overtager Hans Hansen Møller, som er født i Andkær, Gaarden ved at ægte Formandens, Morten Pedersen Dahls Datter, Mette Mortensdatter. Af Bygninger var der 46 Fag, og af Besætning 4 Bæster, 6 Køer, 6 Ungnød og 10 Faar. Hans Hansen Møller ses i et Skifte fra Børkop Mølle at have været Broder til Mølleren der, Peder Hansen Møller og Niels Hansen Møller i Stovstrup. — 1757 overtager Peder Hansen Ladegaard fra Gaarden Nr. 6 Hans Hansen Møllers Gaard ved at ægte hans Datter, Maren Hansdatter Møller. Hun døde 1790 — $58^1/_4$ Aar gl. — En Broder til hende, Hans Hansen Møller, dør 41 Aar gl. 1767. — Peder Hansen Ladegaard køber Gaarden til Selveje, og han ejer den endnu 1790. Dens sidste 2 Ejere har begge hedt Peder Ladegaard.

Gaard Nr. 11 er en Selvejergaard, som forhen hed „Bundgaard". Hartkorn 1662: 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. 1688 blev Hartkornet uforandret. Beboere: 1634: Peder Thommesen, 1653 og 1663: Jens Nielsen, 1688: Søren Mogensen, efter ham Sønnen, Mogens Sørensen. 1728 overtager Søren Hansen fra Gaard Nr. 2 i Skærup (Damkær) Gaarden ved

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

at ægte Mogens Sørensens Enke. Af Bygninger er der da 38 Fag, og af Besætning 6 Bæster, 8 Køer, 8 Ungnød og 10 Faar. — 1765 bor Peder Nielsen Dahl paa Gaarden. 1772 og 1790 ejes den af Jens Terkildsen, men faa Aar efter bliver hans Søn, Terkild Jensen Bundgaard, dens Ejer. Gaarden er da betydelig forstørret. Senere Ejere: Anders Jørgensen Ladegaard fra Nr. 6. Han var gift med Terkild Bundgaards Datter. Hans Søn, Anders Bundgaard, som saa fik Gaarden, kaldte den „Tidsvilde", og han solgte den til dens nuværende Ejer, Kandidat Madsen. Gaardens Hartkorn er c. 11 Tdr.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1688: 6 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Terkildsen, 1653 og 1663: Anders Munk. Senere: Niels Andersen og Karen Nielsdatter, 1688: Niels Andersen og Jens Rasmussen, 1733: Niels Nielsen og Hans Bendixen, 1765: Bendix Hansen og Thomas Jensen. Den første var født 1717 og døde 1800. Han og Thomas Jensen ejer Gaarden 1772. 1790 er Hans Bendixsen og Thomas Skovgaard dens Ejere. Senere Ejere: P. Bundgaard og hans Søn, Hans Bundgaard. Efter ham Møller, og dens nuværende Ejer, Albæk, som kalder den „Vestergaard"; dens gamle Navn var Skovgaard. Den er for faa Aar siden genopført efter en Brand, og den er en Del mindre, end den før har været.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1688: 6 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Hansen. 1653: Jørgen Hansen, 1663: Jørgen Hansen Bennitsen, 1688: Vinter Jensen og Bertel Frandsen, 1733: Anders Munk og Søren Pedersen, 1765: Mads Sørensen, 1772: Søren Nielsen. Dens senere Ejere kendes ikke.

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Jensen, 1653 og 1663: Jens Madsen, 1688: Terkild Madtzen, som ogsaa har Gaarden 1733. Efter ham Jens Terkildsen, der er dens Fæster 1765. Han flytter senere til Nr. 11, og Gaarden kommer saa i Mads Sørensen Randes Eje. Han ejer den nemlig baade 1772 og 1790. Senere har Søren Madsen Rande og hans Søn ejet den. Dens nuværende Ejer er Basse fra Taarup Møllegaard. Han har frasolgt en Del af Gaardens Jorder. Den kaldes nu „Andkærgaard". — 1918 er Gaarden solgt til Sognefoged Lind fra Sellerup.

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Niels Nielsen, 1663: Terkild Pedersen, 1688: Anders Niel-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen, 1733: Niels Andersen, 1765, 1770 og 1790: Peder Nielsen Ulf. Senere Ejere bl. a. Hans Bjerre, hans Enke og Svigersøn, S. Ladegaard.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk, 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1663. Thomas Nielsen Dahl, 1688: Peder Mortensen Dahl, 1733: Niels Pedersen Dahl, 1765 og 1790: Antoni Mogensen. Senere bl. a. Mogens Antonisen. 1918 har Anton Jessen fra Højen købt den.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1662: 9 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk., 1688: 6 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Jørgensen, 1653 og 1663: Jørgen Hansen. 1688 er Gaarden Fæstegaard under Nebbegaard og Fæsterne er: Hans Sørensen og Peder Hansen Holt. 1723 er Fæsterne: Søren Smed og Hans Christensen Svoger, 1765 er Gaarden atter i Kronens Eje, og Fæsterne er: Søren Smed og Kristen Svoger. 1772 har den de samme Beboere, men da er de Ejere af Gaarden. — Den er forlængst udparcelleret.

Gaard Nr. 18 er en gammel Selvejergaard i Hvilsbjærg, som 1688 kaldes „Dreckgaarden". 1662 var dens Hartkorn: 4 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Anders Jensen, 1653: Søren Nielsen og Peder Jensen, 1663: Søren Nielsen, 1670: Peder Jensen, 1688: Augustinus Ernst Grosmann (Bruger: Herredsfoged Just Thommesen). Herredsfogden lægger Gaarden under Hvilsbjærggaard, som 1770 har 24 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. Hartkorn. En Mark, som hørte til denne Gaard, kaldes endnu Drækmarken. 1782 bortsælger, som foran nævnt, Christen Hvass en Del Jorder fra Hvilsbjærggaard, bl. a. Tingskoven, Elhauge, Munkskifter, Grobeshauge, Kjeldbækshauge, Kohauge og Sønderskoven, ialt 7 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Hartk. Paa flere af Parcellerne er der Huse. 1850 fæster Mogens Jensen Skovgaard i Andkær et Hus med Have og en Englod kaldet „Fredsig" af Herredsfoged, Kammerraad Monrad paa Hvilsbjærggaard. Fæsteren skal give 8 Rdl. aarlig i Fæste. Desuden skal han gøre 60 Dages Arbejde paa Gaarden, og paa egen Kost skal han aarlig reparere 100 Favne Hegn paa Gaardens Mark, og hans Kone skal gøre 16 Dages Arbejde paa Gaarden i Høst og Slet.

Nr. 19 er et Bol i Hvilsbjærg. Hartkorn 1662: 3 Tdr., 1688: 1 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Jep Griis, 1653 og 1663: Anders Jørgensen, 1688: Peder Mortensen, 1731 afstaar Søren Madsen det til Peder Thomsen Rande fra

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Brejning. Der er da 18 Fag Hus paa Stedet, og en Besætning af 3 Bæster, 2 Ungnød og 8 Faar. 1765 har Sønnen Hans Pedersen Rande det i Fæste, og 1772 ejes det af Søren Hansen Svoger, 1790 vistnok af Jens Pedersen Smed. Dets senere Ejere kendes ikke.

1688 er der 10 mindre Bol i Byen samt 9 Huse uden Jord, 4 af disse tilhører Søren Mogensen, 3 med 5 Beboere Just Thommesen, 2 Jens Lauridsen paa Nebbe. Af Bolene med Jord hører 1688 1 til Nebbegaard, 1 til Augustinus Grosmann, 3 til Kirken, det ene af dem bruger Just Thommesen og 1 bruger Præsten. 5 hører under Kronen. Bolet Nr. 25 kaldes Kjældbæk. Det skal have ligget mellem Gaardene Nr. 10 og Nr. 12.

Gaarden „Tingskov" mellem Andkær, Børkop og Skærup Marker var oprindelig en mindre Ejendom. Forhen synes her at have ligget nogle Huse, der bar Navnet „Tinghusene". Hvem der har samlet Gaarden, vides ikke, men der har boet flere Mænd paa den, der bar Navnet Svoger. En Tid var der Børnehjem paa Gaarden, og den ejedes i nogle Aar af Vejle Amt, som solgte den til dens nuværende Ejer, Landbrugskandidat Kr. P. Maybom, der i nogle Aar var Forstander for Vinding Højskole (1892—97).

En Gaard Nord for Andkær, der er samlet af flere Parceller, hedder „Brunhøj". — En Gaard Nord for den kaldes „Laursballe". — Nogle Ejendomme i Nærheden af Skovskolen kalder man „Andkær Skovby". En Gaard i Skoven mellem Andkær og Vinding Mark kaldes „Fælledslet". I dens Skov er et Sted, som man kalder „æ Ødegaards Led" og tæt herved, fortæller Sagnet, har ligget en Borg. — Nordvestlig i Andkær Strandskov ligger et meget smukt Hotel, opført 1879, der kaldes „Munkebjærg". Til dette hører et betydeligt Skovareal, der er omdannet til Lystskov. I Skoven er mange smukke Udsigtspunkter, og i Munkebjærg-Skoven vokser enkelte sjældne Planter, bl. a. Takstræet. — Skoven er ogsaa rig paa Kristtjørn, Enebærtræer, Blaabær og forskellige Bregnearter. Der er baade Jærnbane- og Dampbaadsforbindelse til Stedet. En Gaard i Skoven ved Vejle Fjord kaldes „Vigen".

Mellem Andkær og Børkop ligger nogle Ejendomme, som kaldes Vognsvad. Navnet hidrører sagtens fra, at her tidligere var et Vadested over den forbiløbende Skærup Aa. — En mindre Gaard her kaldes „Vognsvadgaard", og en ny Gaard paa Bakken Sydvest for den kaldes „Lyshøj".

Brejning By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1662: 7 Tdr. 3 Skp., 1688: 6 Tdr.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Niels Thomsen Kring, 1663: Christen Nielsen, 1680 og 1688: Mads Nielsen, efter ham Mads Thomsen, 1720 overtog Hans Jørgensen Rafn Gaarden. Han kom fra Ødsted. 1746 overtages Gaarden af hans Søn, Jørgen Hansen Rafn. Faderen er da gammel og svagelig. Han dør 1754, 77 Aar gl. — 1746 er der 36 Fag Hus i nogenlunde Stand, og en Besætning af 5 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 12 Faar. Jørgen Hansen Rafn bliver Ejer af Gaarden 1767, og han ejer den endnu 1790. — Han havde ikke saa faa Børn, 3 af dem kommer til Tyvkær, et til Kongsted. — En Søn fik Gaarden efter ham, og den var i Slægten Ravns Eje, indtil Povl Jensen, der var gift med Søren Ravns Datter, solgte den til „Den Kellerske Aandssvageanstalt". Nu er den Avlsgaard under denne. — Sognefoged Jens Ravn var 1830 Ejer af Gaarden.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1662: 7 Tdr. 3 Skp., 1688: 6 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1641, 1653 og 1663: Hans Jørgensen, 1680: Jens Madtzen, 1688: Knud Madtzen, senere Hans Jensen, 1726 ægter Søren Nielsen Rafn fra Gaverslund hans unge Enke, der har 3 smaa Børn, og han faar saa Gaarden, paa hvilken der er 36 Fag Hus i nogenlunde Stand og en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. 1765 er Sønnen, Hans Sørensen Rafn, Mand paa Gaarden, som han køber til Selveje. 1790, da han endnu ejer den, er dens Hartkorn 7 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. I den nyere Tid har Gaarden haft Ejere, som bar Navnet Bjerre, og derfor har man kaldt den „Bjerregaard". Af senere Ejere kan nævnes: Jens Nielsen, Schmidt og Sognefoged Axel, som nu ejer den. Nogle af dens Jorder er frasolgt til Aandssvageanstalten.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1662: 7 Tdr. 3 Skp., 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641 og 1653: Peder Hansen, 1663: Niels Hansen, 1680 og 1688: Jens Pedersen, 1720 kommer Niels Madsen Lomholt fra Vejlby til Gaarden. 1733 hedder Fæsteren Niels Laursen Lomholt. 1747 afstaar han Gaarden til sin Svigersøn, Knud Rasmussen fra Skærup. Af Bygninger er der da 30 Fag i temmelig god Tilstand, og Besætningen bestaar af 5 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 12 Faar. Knud Rasmussen køber Gaarden til Selveje, og han ejer den endnu 1790. Det er muligvis den Gaard, der er udflyttet Syd for Byen efter Gaverslund, som i en længere Aarræke har været ejet af Knud Buhl og nu af hans Søn, Hans Buhl. Peder Hansen ejede Gaarden 1830, saa havde hans Svigersøn Lars Peter Sørensen den, til han 1865 solgte den til Hans Ravn, som 1880 solgte den til Knud Buhl. Gaarden kaldes „Brejning Østergaard".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1662: 7 Tdr. 3 Skp., 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 2 Alb. Beboere: 1641: Thammes Terkildsen, 1653 og 1663: Iver Laursen, 1680: Christen Terkildsen, 1688: Christen Nielsen, 1733: Niels Thomsen, 1765: Thomas Sørensen, 1790 ejes Gaarden af Søren Jessen; af senere Ejere kan nævnes: Jes Sørensen, Jakob Jessen og hans Søn: Jes Jakobsen, som nu ejer Gaarden, der ligger paa sin gamle Plads i Byen.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1662: 7 Tdr. 3 Skp., 1688: 6 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1641, 1653 og 1663: Peder Jørgensen, 1680 og 1688: Thomas Madtsen, 1733: Peder Povlsen, 1765 er Niels Pedersen dens Fæster, og 1790 dens Ejer. Gaardens senere Ejere kendes ikke.

NB. I Kirkebogen staar: „1803 begraves Gertrud Hansdatter i Brejning, 36 Aar gl., hendes Mand, Peder Andersen Holm, tilstaar at have dræbt hende i Raseri den 30te August."

Gaard Nr. 6 er den gamle Hovedgaard i Byen, som er omtalt foran. 1662 var dens Hartkorn 10 Tdr. 3 Skp., 1688: 8 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. — Gaarden var altsaa forhen betydelig større end de andre Gaarde i Byen. Da Salget af det koldingske Ryttergods skete 1765 og 1767, var der paa Auktionsplakaten Forslag om at oprette 2 Hovedgaarde paa Egnen, een i Brejning og een i Follerup. Forslaget blev dog ikke til Virkelighed. — Da 2 Gaarde i Follerup omkring 1780 lagdes sammen, fremstod Follerupgaard, der senere er forstørret en Del, og da den Kellerske Aandssvageanstalt opførtes i Brejning, sammenlagdes ogsaa her saa mange Jorder, at der blev en større Avlsgaard paa 19—20 Tdr. Hartkorn. — Siden den Kellerske Aandssvageanstalt er flyttet til Brejning, er Byen helt forandret. Anstaltens store Bygninger, der ses vidt omkring paa Egnen, dominerer nu helt Landskabet. Den lille Landsby med sine 6 Gaarde, det gamle Brejning Møllested, og nogle faa mindre Ejendomme og Huse er bleven en anden. Nu er der Hotel, flere Handlende og Haandværkere i Byen. Ja, der er en Jærnbaneholdeplads i dens Nærhed, som bærer dens Navn, skønt den ligger paa Sellerup Bys Grund. — Der tales nu om, at der skal bygges en Skole i Brejning.

Brejning Møllested: Hartkorn 1662: 2 Tdr. 3 Skp., 1688: 1 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Peder Nielsen Ormb, 1670: Niels Christensen, 1733: Peder Olesen, 1765 af Thomas Pedersen Rande, 1790 af Enken Karen Randes. Gaarden solgtes af Poul Bjerre til Aandssvageanstalten. I Holmans Herredstingbøger omtales en Møller der,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

som i Svenskekrigen 1657—60 fik en Del Korn smuglet til Svenskerne i Frederiksodde. Kornet synes endda at være stjaalet. — Der har fra gammel Tid været 5 omtrent lige store Bol i Byen. De havde hver c. 1 Tdr. Hartk., men deres senere Ejere kender jeg ikke.

Sellerup By:

Byen bestod 1688 af 8 Gaarde, 7 Bol og et Møllested. Hovgaarden og Vandmøllen var øde. — Gaardens Hartkorn var i Matriklen for 1662 for de syvs Vedkommende sat ens, nemlig 11 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1½ Alb. Hovgaardens var derimod kun 5 Tdr. 6 Skp.

Byens gamle Gaarde, Hartkorn og Beboere:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Peder Pedersen, 1641 og 1653: Thomas Hansen, 1663: Peder Thomsen, 1670 og 1688: Niels Pedersen. 1730 overtager Peder Madsen Gaarden efter Niels Hansen, der er død. Han ægter hans Enke. Der er 34 Fag Hus i temmelig god Stand og en Besætning af 3 gamle Bæster, 2 Køer, 4 Ungnød og 2 Faar. 1733 har Anders Madsen Gaarden, og 1765 Mads Nielsen, 1790: Anders Madsen, 1830: Jens Bierrisgaard. Senere skal en Søren Mikkelsen og Hans Pedersen have ejet den. Den sidstes Svigersøn, Mads Nielsen Skovenborg ejede den i en Række af Aar. 1911 solgte han den til dens nuværende Ejer, Johannes Eriksen fra Elmstrupgaard i Kongsted. Nu kalder man Gaarden „Sellerupgaard".

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp 3 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Iver Jørgensen, 1653; Niels Hansen, 1663: Hans Thomsen, 1672: Hans Hansen Skovsen, 1688: Matz Jørgensen, 1731 afstaar Peder Sørensen Gaarden i Mindelighed til Jørgen Nielsen, der er demitteret fra Nebbegaard; paa Gaarden er da 30 Fag Hus i brugelig Stand, og en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer, 3 Ungnød og 6 Faar. 1733 har Jørgen Nielsen endnu Gaarden; men 1765 haves den i Fæste af Thomas Madsen. 1790 ejes den af Thomas Hovgaard, der sagtens er den samme som Thomas Madsen, og han er sagtens en Søn af Mads Thomsen, der 1733 havde Halvdelen af Hovgaard i Fæste. Niels Nielsen Ravn overtog Gaarden 1829. Han var gift med Formandens, Hans Thomsens Datter. Niels Nielsen Ravn afstod Gaarden til sin Søn, Karl Nielsen Ravn, som 1889 solgte den til Niels Jensen, der 1901 solgte den til Thomas Orloff, som 1905 solgte den til Hans Olufsen Lind, der er Sognefoged. 1918 solgte han Gaarden.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Thomas Hansen, 1641 og 1653: Peder Bennedsen, 1603: Anders Bertelsen, 1688: Niels Mathiassen, 1733: Jens Madsen og Laurits Nielsen, 1765: Jens Madsen og Mads Lauritsen. Den ene af disse Halvgaarde ligger endnu paa sin gamle Plads. Den købtes 1820 af Peder Hansen fra Andkær, som nogle Aar havde ejet et Sted ved Navn „Borholt" paa godt 7 Skp. Hartk. i Klattrup. — Gaarden ejes nu af Anders Bjerre fra Skærbæk. Peder Hansen var Bedstefader til hans Hustru.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Jes Thomsen, 1641 og 1653: Peder Lassen, 1663: Mikkel Madsen, 1688: Anders Bertelsen, 1733: Søren Hansen og Thomas Pedersen, 1765: Peder Thomsen og Jens Madsen. Den ene af disse 2 Halvgaarde ligger endnu paa sin gamle Plads. Det er den Gaard, som Jens Andersen Daugaard fra Viuf i en Række af Aar har ejet. Han købte den af Sadelmager Smidt i Fredericia, der vist havde købt den af Jørgen Peter Bendixsen.

Gaard Nr 5. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Peder Søfrensen, 1663: Søfren Pedersen, 1688: Madtz Nielsen, 1733: Hans Madsen, 1765: Niels Terkildsen. Han er ogsaa Ejer af Gaarden 1790. Hans Søn, Jens Nielsen, overtog den 1803. Efter ham havde hans Søn, Niels Jensen, den i Eje. Han afstod den 1877 til Povl Bundgaard fra Børkop, der blev gift med hans Datter. Efter hans Død har hun som Enke haft Gaarden i flere Aar. Gaarden kaldes nu „Højvang".

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Fdk. Beboere: 1634, 1641, 1653 og 1663: Hans Hansen Skovsen, 1688 bor en Hans Hansen Skovsen endnu paa Gaarden, 1733: Niels Madsen, 1763: Peder Nielsen, 1790 ejes Gaarden af Niels Pedersen. 1816 fik Svigersønnen Rasmus Clausen Gaarden, som hans Søn, Niels Rasmussen, overtog 1847. Siden 1900 har hans Dattersøn, Niels Steffensen fra Gaarslev, været Gaardens Ejer. Den ligger paa sin gamle Plads, men er en Del formindsket.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Las Oftersen, 1641 og 1653: Morten Olufsen, 1663: Jens Andersen, 1670: Søren Jensen og Hans Lund, 1733: Hans Hansen og Christen Thomsen. 1739 fæster Peder Madsen, Søn af Mads Jensen i Sellerup, den Halvdel af Gaarden, som hans Faders Svoger, Christen Thomsen, er fradød. Samme Aar har Hans Hansen, der er født i Selle-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

rup, fæstet den anden halve Gaard, som Thomas Nielsen fratræder paa Grund af Uformuenhed. Der er 40 Fag Hus i slet Tilstand og en Besætning af 5 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. 1765 er Iver Andersen og Niels Mathiassen Fæstere af Gaarden, som Niels Mathiassen og Knud Mathiassen 1790 har i Eje. Den første Del, der ligger paa sin gamle Plads, har siden været ejet af Hans Nielsen, Niels Hansen, Niels Nielsen og nu af Jørgen Mogens Nielsen. Den anden Gaard er udflyttet Syd for Byen Den har været ejet af Abraham Augustinussen, Morten Ladegaard og Søren Peter Sørensen.

Gaard Nr. 8 er Sellerup Hovgaard; men da denne Gaard er omtalt foran, forbigaas den her.

Sellerup Møllested. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Om Mølleværket hedder det, at det ej er anslagen, da det er ganske øde. Beboere: 1634: Hans Jensen, 1653: Niels Hansen, 1663: Mogens Povlsen, 1688: Jens Thygesen, 1733 afstaar Niels Rasmussens Enke Fæstet til sin Svigersøn, Søren Olesen fra Mørkholt. Der er 20 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. 1765 er Søren Olesen død; men hans Enke bor endnu paa Ejendommen. 1790 har Sønnen, Niels Sørensen, Gaarden i Eje Den ligger lidt Øst for Brejning Holdeplads, og den ejes nu af Jens Ravn.

1662 er der 5 Bol i Sellerup. 1634 bor en Peder Griis i et af dem, 1653 er der en Peder Rafn, men 1664 atter en Peder Griis.

1579 d. $^{19}/_{2}$ udgaar der i Følge Kancelliets Brevbøger Brev om, at Jes Hansen i Sellerup, der er bleven „usindig og forbistret", saa han ikke kan søge sin Næring som tidligere, og hans Hustru fritages for Halvdelen af Landgilden af deres Gaard, saa længe han er syg.

1790, meddeler Kirkebogen, døde Mathias Heller i Sellerup, 105 Aar gl. Han havde 1708 deltaget i et Krigstog i Skaane.

Forannævnte Herredsfoged Matz Henriksen i Brejning skøder Fastelavnssøndag 1585 Bertel Sørensen i Dons den Part, hans Hustrus, Karen Jensdatters afdøde Mand, Staffen Pedersen har haft i en Gaard i Dons, som han har ejet i Forening med Hans Griis i Tolstrup. (Kancelliets Brevbøger.)

Brøndsted By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1664: Jens Pedersen, 1688: Henrik Pedersen, 1733: Niels Mikkelsen, 1740 overtager Lauge Han-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen fra Follerup Gaarden efter Niels Mikkelsen ved at ægte hans Enke. 1747 er Lauge Hansen død, og hans Enke indgaar saa atter i Ægteskab med Hans Madsen. Paa Gaarden er da 32 Fag Hus i nogenlunde Stand og en Besætning af 5 Bæster, 2 Køer, 1 Kvie og 12 Faar. 1761 er Hans Madsen bleven gammel og svag, hans Svigersøn, Knud Pedersen, faar saa Gaarden i Fæste. Besætningen er da 5 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 4 Faar. Denne Gaard er nedlagt og delvis lagt under Jørgen Madsens Gaard Nr. 2.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1664 samt 1688: Peder Pedersen; men 1733 er Sønnen, Hans Pedersen, dens Fæster. Efter ham har hans Søn, Peder Hansen, den i Fæste; men ved hans Død faar hans Søster Gaarden 1761, og hun ægter da Morten Hansen fra Brejning. Der er da en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 5 Ungnød og 12 Faar. Morten Hansen køber Gaarden til Selveje. Blandt senere Ejere kan nævnes Jørgen Nielsen, som havde overtaget Gaarden 1859 efter sin Fader. 1884 overtog hans Søn, Niels Madsen Jørgensen, Gaarden. Ved Ægteskab med Else Kring, Datter af Søren Kring i Brøndsted, fik Niels Madsen Jørgensen en Lod fra dennes Gaard, og hans Gaard var da den største i Byen med godt 11½ Tdr. Hartk. — Efter Niels Madsen Jørgensens Død fik hans Søn, Jørgen Madsen, Gaarden, som han endnu ejer.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Knud Hansen, 1653 og 1664: Hans Knudsen, 1688: Jakob Hansen, 1733: Hans Jakobsen, 1746 afstaar han den til Sønnen, Jakob Hansen; men dennes gamle Fader faar Ophold hos ham. Tilstanden er meget slet; thi Hornfæet er bortdød, saa der kun er en Besætning af 4 Bæster og 9 Faar. Bygningerne, 33 Fag Hus, er i god Stand. Jakob Hansen har ogsaa Gaarden 1765. — Denne Gaard ejes nu af Peder Jørgensen. Den har tidligere været ejet af Søren Brems og hans Fader.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 7 Skp. Beboere: 1634: Peder Hansen, 1653, 1664 og 1688: Jørgen Hansen, 1733: Niels Jørgensen, 1737 er han død og Sønnen, Niels Nielsen faar saa Fæste paa Gaarden, som har 28 Fag Hus og en Besætning af 3 Bæster, 6 Køer, 4 Ungnød og 12 Faar. Niels Nielsen er ogsaa Fæster af Gaarden 1765, og han køber den til Selveje, 1790 har hans Søn, Jørgen Nielsen, den i Eje. 1809 blev hans Søn, Niels Jørgensen, dens Ejer. Han havde den til 1857, da han afstod den til sin Søn, Jørgen Nielsen. Han døde 1896, og hans Enke, Dorthea Pedersen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

havde saa Gaarden, til hun 1908 afstod den til Sønnen, Niels Jørgensen. Slægten synes at have boet paa Gaarden siden 1689, og paa Nr. 5 siden 1634.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1664: Jørgen Olufsen, 1688: Søfren Jørgensen. Omkring 1720 bliver hans Søn, Mads Sørensen, Fæster af Gaarden; efter hans Død 1743 overtages den af hans Søn, Niels Madsen. Besætningen bestaar da af 5 Bæster, 5 Køer og 4 Ungnød, og af Bygninger er der 26 Fag Hus i maadelig Tilstand. Niels Madsen køber Gaarden til Selveje 1765, og 1790 ejes den af hans Svigersøn Laurits Kring fra Andkær. Efter ham var Søren Kring og efter ham Svigersønnen, Søren Kring, Ejere af Gaarden, som indtil for faa Aar laa paa sin gamle Plads, hvor Skolen ligger. Nu er den flyttet til Skoven Syd for Byen ved Vejen efter Pjedsted Station. Den kaldes „Hørregaarden" efter et Voldsted paa dens Mark. Ejeren er Søren Krings Dattersøn, Søren Madsen Kring. — Paa den gamle Gaard døde 1787 Jørgen Madsen Brøndsted, forhen Fuldmægtig hos den kongelige, agende Postmester i København. Han var her paa sin Fødegaard, hvorfra han begravedes 2den Søndag i Advent. — Paa Gaarden er nogle Malerier af Juel, som Brøndsted har ladet male. Han købte flere Gaarde i Brøndsted paa Auktionen 1765.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Thomsen, 1653: Hans Andersen, 1664: Jens Andersen, 1680: Anders Hansen og Thomas Povlsen, 1688: Anders Hansen, 1733: Jørgen Nielsen. 1740 overtager hans Søn, Thomas Jørgensen, Gaarden, Faderen er død. Der er da 38 Fag Hus i maadelig Tilstand, og en Besætning af 4 Bæster, 2 Føl, 6 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. 1746 er Thomas Jørgensen død, og hans Enke indgaar saa i et nyt Ægteskab med Ole Nielsen, Søn af Niels Olesen paa Gaarden Nr. 8 i Børkop. Der er en gammel Kone og 2 smaa Børn paa Gaarden at forsørge. Bygningerne, der bestaar af 34 Fag Hus, er i forsvarlig Stand; men Besætningen bestaar kun af 5 Bæster, 1 Ko og 10 Faar. 1790 ejes Gaarden af Søren Nielsen, der havde faaet den af sin Svoger Povl Pedersen, der havde købt den til Selveje 1767. — 1814 skødede Søren Nielsens Enke Gaarden til Svigersønnen, Jakob Povlsen Bjerre. Hans Søn, Peder Jakobsen overtog den efter ham 1852. Nu ejes den af hans Søn, Jakob Jakobsen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Niels Sørensen, 1653: Niels Jørgensen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1664 og 1688: Povl Knudsen, efter ham Sønnen Knud Povlsen. Hans Enke afstaar den 1730 til Jens Nielsen Skov fra Taarup. Bygningerne bestaar af 40 Fag i slet Stand, og der er en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer og 4 Ungnød. 1732 er Jens Nielsen Skov død, og hans Enke ægter saa Augustinus Povlsen fra Rans. Der er da kun 36 Fag Hus paa Gaarden, og deraf trænger de 5 Fag til at repareres. Besætningen bestaar af 4 Bæster, 3 Køer, 4 Ungnød og 6 Faar. 1765 er Augustinus Povlsen endnu Mand paa Gaarden, som 1790 ejes af hans Søn, Jens Augustinussen. Af senere Ejere kan nævnes Povl Konradsen og dennes Svigersøn, Niels A. Jensen fra Pjedsted, som nu er Gaardens Ejer. Saa vidt jeg ved, har Gaarden vist nok lige siden Povl Knudsens Tid været i samme Slægts Eje. Derpaa tyder bl. a. flere gamle Sager af Sølv, som findes paa den.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Niels Pedersen, 1653 og 1664: Peder Nielsen 1680: Hans Pedersen og 1688: Niels Pedersen. 1730 overtager Peder Hansen fra Højrup Gaarden, idet han ægter Formandens, Niels Hansens Enke. I Indfæstning betales 4 Rdl. Der er en Besætning af 4 Bæster, 5 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. 1736 fæster Hans Nielsen Halvdelen af Gaarden af sin Stedfader, Peder Hansen. Gaarden er i daarlig Tilstand, af Bygninger faar han kun 3 Fag Salshus og 9 Fag Udhus, og af Besætning 2 Bæster, 2 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. 1740 overtager han den anden Halvdel efter Stedfaderen, paa den er der da 16 Fag Hus i slet Tilstand. 1764 overtager Niels Hansen Gaarden efter sin Fader, Hans Nielsen, der afstaar den paa Grund af Armod og Svaghed. Nu har Gaarden 30 Fag Hus i maadelig Tilstand, og der er en Besætning af 4 Bæster og 4 Køer. — 1790 er Peder Axelsen Ejer af Gaarden. 1835 kom Niels Peter Terkildsen, Søn af Terkild Nikolajsen paa Smidstrupgaard, til Gaarden ved at ægte Jens Axels Enke. Efter Niels Peter Terkildsens Død ægtede hans Enke Peder Nielsen (1853). Hans Søn, Niels Peder Pedersen, er nu dens Ejer Den kaldes „Korsfold". —

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Peder Nielsen, 1653: Thomas Jørgensen, 1664: Peder Thygesen, 1680: Mads Nielsen og Jep Nielsen, 1688: Peder Thygesen, 1733: Jørgen Sørensen, 1765 overtager Laurs Jakobsen Gaarden ved at ægte Formandens, Jørgen Thomsens Enke. Der er da 34 Fag Hus i god Stand, og en Besætning af 6 Bæster, 4 Køer, 3 Ungnød og 8 Faar.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1790 ejes Gaarden af Augustinus Jakobsen. Denne Gaard er tildels udparcelleret. Dens andre Ejere har været Søren Bjerre og hans Svigersøn Basse. Nu hans Arvinger. En Del af Gaardens Jorder er købt af Jakob Jakobsen paa Nr. 6.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Mikkelsen, 1653 og 1664: Christen Madsen, 1688: Niels Pedersen, 1746: overtager Knud Pedersen Gaarden, som hverken har Bygning eller Besætning, 1733: er Peder Nielsen Fæster af Gaarden, 1765 har Thomas Pedersen den i Fæste. I Fyhens Arkivregistrante omtales, at Hospitalsforstander Kristian Hansen Hodberg i Kolding 1770 skal indlægge i Retten Breve og Bevisligheder i sin Sag af Bolsmand Rasmus Sørensen imod Hospitalets Bonde Thomas Pedersen i Brøndsted angaaende et lidet Engstykke i Brøndsted Bys saakaldte Smaamader, som fra Arrilds Tid skal have ligget til bemeldte Hospitalsgaard. Af denne Gaards senere Ejere kan nævnes Jens Kjær fra Egeskov og hans Svigersøn Bendikt Olesen fra Fælledsletgaard i Andkær, som nu er dens Ejer.

Brøndsted Mølle er en af Egnens gamle Vandmøller. Dens Jorder hører tildels til Børkop. Omkring 1634—1653 hedder Mølleren Niels Hansen. I Aarene 1670—88 ejes den af Augustinus Ernst Grosmaan. 1730 ejes den af Sognepræsten i Gaverslund. 1729 bor Jes Sørensen paa Møllen. Han er vist Svoger til Bertel Iversen Stub, som var Hattemager i Kolding og senere Møller i Brøndsted. Hans Stedsøn, Søren Nielsen, der har Ophold hos en Slægtning, Gmd. Jens Pedersen Møller i Bredstrup, er da død. Han begraves Paaskemorgen. Han havde 5—600 Slettedaler, som var hans Arv fra Møllen. En senere Ejer af Møllen hed Simon Stub. Han købte Jord fra en udparcelleret Gaard i Børkop. 1688 var Mølleskylden 8 Tdr. 4 Skp. og dens Jordskyld 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.

I Brøndsted er nu en Skole, 9 Gaarde og en Del mindre Ejendomme. Man deler Byen i Over- og Neder-Brøndsted. I Skoven og paa Marken er desuden nogle mindre Gaarde og Bolssteder. — En Gaard, der ligger ved Skoven Vest for Rans, kaldes „Kragelund". — En anden mindre Gaard, der indtil for faa Aar siden laa ved den vestlige Ende af Ransfjord, men nu er flyttet oven for Bakkerne, kaldtes „Bilidt", da den laa paa sin gamle Plads. Aarsagen til dette Navn var vist den, at Ejeren sejlede Folk frem og tilbage over Fjorden, og det hændte da undertiden, at de maatte bie lidt, inden Sejladsen begyndte. Ejeren hed eller kaldtes Iver Fi-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sker, og naar Maagerne lod sig se Syd for Fjorden paa Markerne der, sagde man: „Nu kommer Iver Fiskers Høns", hvilket man tydede som Forvarsel for et kommende Uvejr. — En Tid var der 2 Gaardmænd i Byen, der havde samme Navn, men for at skelne dem fra hinanden kaldte man den ene „Over Jørgen", og den anden „Neder Jørgen" efter Bydelen, de boede i.

I forskellige Jordebøger, saaledes de fra 1634 og 1653, ses, at man af en Helgaard i Gaverslund og flere Byer paa Egnen har maattet levere 1 Snes Humlestænger til Koldinghus. 1662 var Holmans Herred delt i 2 Lægd, et nordre og et søndre, og hvert af disse ydede en Malkeko. Gaardene i Brøndsted svarede 1634 og 1653 Kopenge. Her var Gaardene lagde i Tredingslægd.

Som bekendt var Kejser Peter den Store i Rusland meget hengivet til Drik; naar han gæstede den danske Konge, kunde ingen drikke som han, men man fortæller, at der i de Dage var en Smed i Andkær, som var bekendt for at kunne taale en Del af de vaade Varer, før han sank under Bordet. En Gang, da Peter den Store var paa Besøg ved det danske Hof, blev Smeden hentet, og han viste sig at være Kejserens Overmand. — Mens jeg var Elev paa Vinding Højskole 1881 meddelte Forstander H. Rosendal dette Træk.

Børkop By bestod indtil 1664 af 11 Gaarde, hvoraf de 3 var saakaldte Selvejergaarde. 2 Bol, noget Kirkejord, nogle Huse og en Vandmølle Øst for Byen. Ved Matriklen 1688 er flere af Gaardene blevne delte, idet der da er 15 Gaarde, 2 Bol og 3 Huse, 2 Stykker Kirkejord og en Vandmølle. I Svenskekrigen 1657—60 ses 6 af Byens Gaarde at have været enten afbrændte eller ødelagte. Møllen var ogsaa bleven øde.

De gamle Gaarde i Byen og deres Beboere:

Gaard Nr. 1 og Nr. 2 efter Matr. 1688 var forhen een Gaard, hvis Hartkorn 1662 var 8 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1634, 1653 og 1664 hedder Fæsteren Søfren Thomsen. 1688 var Hartkornet paa hver af Gaardene 3 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. Beboere paa Nr. 1 1688: Jørgen Pedersen Krage, 1733: Jørgen Mortensen Krag, 1765: Thomas Jørgensen Krag.

Beboere paa Nr. 2: 1688: Hans Pedersen, 1733: Povl Thomsen. 1739 overtager Peder Madsen fra Sellerup Gaarden ved at ægte Formandens Povl Madsens Enke. Paa Gaarden er da 24 Fag Hus i slet Tilstand og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer, 4 Ungnød og 5 Faar. 1765, 1770 og 1790 har Thomas Povlsen Gaarden, men da er dens Hartkorn 5 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ogsaa Nr. 3 og Nr. 4 var indtil Matriklen 1688 een Gaard, og dens Hartkorn var som den foregaaendes. 1634, 1653 og 1664 har Hans Pedersen den i Fæste.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Td. 1 Skp. Beboere: 1688: Peder Jensen Smed, 1733: Hans Thomsen, 1765: Anders Hansen, 1770: Niels Hansen.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1688: Niels Stephansen, 1733: Peder Nielsen Dahl, 1765 og 1770: Niels Pedersen Dahl. 1799 er Peder Nielsen Dahl Ejer af Gaarden, som da har 4 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Hartkorn. Senere Ejere: Sognefoged Jørgen Iversen, Peder Madsen, Nikolaj Sørensen og hans Svigersøn Thomas Kring, hvis Enke nu ejer den.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 4 Skp. Beboere: Peder Terkildsen (1634), 1653: Kirsten Peder Terkildsens, 1664: Hans Pedersen Skrædder, 1688: Hans Pedersen, Skrædder, 1733: Poul Knudsen. 1738 afstaar han paa Grund af Armod Gaarden til Kammeraad Folsack. 1742 afstaar Folsack Gaarden til Major Dunckan fra Nyborg. En Mindetavle over ham findes i Gaverslund Kirke. 1765 er Niels Hansen Fæster af Gaarden. 1770 er Anders Sørensen Rymann Ejer af Gaarden. Den skal have ligget, hvor Højskolen nu ligger, og det skal være den Gaard, som Jørgen Thomsen i en Række Aar var Ejer af. Den ejes nu af hans Døtre og er betydelig forstørret.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Anders Søfrensen. 1653 og 1664: Peder Andersen Hviid, 1688: Rasmus Lauritsen Smed og Matz Nielsen, 1765: Hans Pedersen og Jes Pedersen, 1770: Hans Pedersen Hviid og Morten Pedersen, 1796 er Hans Pedersen Hviid Ejer af sin Del af Gaarden. Det er vist den Gaard, som Anton Clausen nu er Ejer af.

Gaard Nr. 7 Hartkorn 1662: 2 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1688: 1 Td. 4 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Søfren Christensen, 1653: Jørgen Jensen, 1664 og 1688: Hans Mortensen, 1733: Gyde Andersen, 1765: Henrik Jørgensen, 1770: Lars Jakobsen.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1688: 6 Tdr. Beboere 1634: Thor Søfrensen, 1653, 1664 og 1688: Niels Jensen Buck, 1733: Niels Olufsen. 1746 overtager Hans Jørgensen fra Brøndsted Gaarden. Han ægter Formandens Datter. Der er 36 Fag Hus og af Besætning kun 5 Bæster og 8 Faar, thi Hornkvæget er ganske bortdød. 1765 bor Hans Jørgensen endnu paa Gaarden, som 1770 ejes af

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hans Søn, Anders Hansen. Det er muligvis den Gaard, som nu meget forstørret kaldes Børkopgaard. Den ejes af Niels Pedersen og har i en længere Aarrække været i Slægtens Eje.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1662: 2 Tdr. 6 Skp. 1 Alb. 1688: 6 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. og desuden 6 Skp. 2 Fdr. af Nr. 10, en Toft, som var pantsat til Sone Pedersen i Kolding. Beboere: 1634: Jørgen Thomsen, 1653: Jørgen Nielsen, 1664: Thyge Nielsen, 1688: Peder Thygesen Rafn. 1731 overtager hans Søn, Thyge Pedersen Rafn, Gaarden, hvorpaa er 30 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer, 3 Ungnød og 6 Faar. 1792 dør hans Enke, Karen Pedersdatter, 81 Aar gl. Det var dog kun Halvdelen af sin Fødegaard Thyge Rafn fik, thi 1725 er Jens Knudsen fra Sellerup kommen til den anden Halvdel ved at ægte Steffen Nielsens Enke, der sandsynligvis var Peder Rafns Datter. Paa denne Halvgaard var da kun 18 Fag Hus og en Besætning af 3 Bæster, 3 Køer, 2 Ungnød og 8 Faar. 1733 bor Thyge Rafn og Jens Knudsen endnu paa Gaarden, og de har ogsaa Toften Nr. 10. 1762 faar Rasmus Jensen fra Herslev Thyge Rafns Del af Gaarden ved at ægte hans Datter. Da var der 28 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 1 Føl, 5 Køer, 3 Ungnød og 6 Faar. 1765 har Jens Knudsens Enke og Rasmus Jensen Gaarden, som 1770 ejes af Rasmus Jensen og Ebbe Hansen, 1790 er den sidste og Povl Pedersen Ravn Ejere af den gamle Selvejerbondegaard. Søren Pallesen og Thomas Mortensen har i en Række Aar ejet Gaardene. Søren Pallesens Gaard er for mange Aar siden flyttet ud Sydøst for Byen, hvor imod Thomas Mortensens Gaard ligger paa sin gamle Plads sydligst i Byen. Denne Gaard er nylig solgt til Th. Abr. Sørensen, Karensdal.

For en Del Aar siden fik jeg nogle Optegnelser af Urmager H. S. Dahl i Børkop, som han havde faaet af Møllebygger P. Bertelsen. I disse fortaltes om en Gaardmand, Hans Dahl, i Børkop, som i Svenskekrigen 1657—60 skulde have dræbt nogle svenske Soldater paa Gaarden Skikballe og saa en Tid levede som Flygtning i Skoven ved Munkebjerg. Disse Optegnelser er vist en Roman, som P. Bertelsen har lavet.

De 2 Gaarde, der i Matriklen fra 1688 betegnes som Nr. 11 og Nr. 12, var 1662 een Gaard, som havde 8 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. Hartkorn. 1634 og 1653 beboes Gaarden af Niels Andersen, 1664 af Niels Bonsen.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 4 Skp. 3. Fdk. Beboere: 1688: Jens Christensen, 1733: Peder Laugesen, 1765 og 1770: Peder Sørensen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Søren Sørensen, 1733: Søren Sørensens Svoger, 1765 og 1770: Hans Lauersen eller Hans Lassen. 1770 er de 2 Gaarde lige store i Hartkorn. Deres senere Ejere har jeg ingen Oplysninger om.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 7 Skp. 6 Fdk. 2 Alb. (?) 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk.

Beboere: 1634: Peder Søfrensen, 1653 og 1664: Søfren Pedersen Basse, 1688: Niels Jensen, omkring 1710 afstod han Gaarden til sin Svigersøn, Iver Thomsen, hvis Søn, Niels Iversen, fik Gaarden efter ham. Niels Iversen, der var født 1712, døde 1769. Han havde flere Døtre, en, Gertrud, var gift med Gmd. Niels Pedersen Møller i St. Velling, en anden var gift med Gmd. og Landinspektør Søren Nielsen Ravn i Jelling, og en tredie, Else, fik Fødegaarden og var gift med Hans Hansen Ostesen. Baade Hans Hansen og hans Hustru var svagelige, de solgte derfor 1795 Gaarden til Udparcellering for ca. 4600 Rdl., dens Hartkorn var da 6 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2. Alb. Hans Hansen døde 1797, og hans Hustru, Else, var død Aaret før. De havde 2 Sønner og 2 Døtre. Gaarden laa ikke langt fra det Sted, hvor Højskolen ligger, men noget længere fra Vejen.

Simon Stub i Brøndsted Mølle købte en Parcel paa 2 Tdr. og 6 Skp. Hartkorn fra Gaarden, men Morten Pedersen i Børkop, der var Ejer af et Bol, Nr. 20, købte Hovedparcellen, og deraf fremstod den Gaard, som nu meget forstørret kaldes „Kragelund". Den har siden bl. a. været ejet af Sognefoged Søren Pedersen, og efter ham af hans Søn, Sognefoged Niels Peder Sørensen, som endnu er dens Ejer.

Gaardene Nr. 14 og 15 var indtil 1688 een Gaard, en Selvejergaard, som Hans Hansen i Skærup 1634, 1653 og 1664 var Ejer af. Den blev afbrændt og lagt øde i Svenskekrigen 1657—60. 1662 var dens Hartkorn 9 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Søfren Nielsen, 1733: Christen Sørensen, 1765 og 1770: Iver Andersen.

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 2 Td. 7 Skp. 1 Alb. Beboere: 1688: Søren Nielsen, senere Jakob Nielsen, 1733: Jens Jørgensens Enke, 1765 og 1770: Jørgen Pedersen. De 2 Gaardes senere Ejere kender jeg ikke.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634, 1653, og 1664: Povl Espensen, 1688: Jens Søfrensen, Gaarden blev fra 1670

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fæstegaard under Nebbegaard. 1770 ejes Gaarden af Henrik Jørgensen; men da er den knap halv saa stor som i 1688. 1730 boede Hans Skovsen vist paa denne Gaard.

En ældre Gaard paa Marken kaldes 1790 „Rødbækgaard", og dens Ejer, Povl Rødbæk, nuværende Ejer er Anders Ebbesen. En Nabogaard, der samme Aar ejes af Anders Pallesen, har indtil for faa Aar siden været ejet af Palle Henriksen. Nu er hans Søn dens Ejer. Han hedder Anders Henriksen.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1662: 5 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. 1688: 4 Tdr. 6 Skp. er en gl. Selvejerbondegaard, hvortil vistnok Nr. 18, som 1688 havde 2 Tdr. 3 Fdk. 2. Alb. Hartkorn, ogsaa hørte. Den gamle Selvejerbondegaard tilhørte 1634, 1653 og 1662 Henrik Jensen Rafn, som desuden havde Fiskeriet i Børkop Aa fra Børkop Mølledam til Bredstrup Aa. I Svenskekrigen blev Gaarden afbrændt, Henrik Rafn døde kort efter, og Gaarden kom under Nebbegaard. 1688 beboes Gaarden af Peder Jensen, 1733 af Oste Hansens Enke. 1765: Hans Ostesen, han har den ogsaa 1770; men 1790 ejes den af hans Søn, Peder Hansen Ostesen. Gaarden har været i denne Slægts Eje indtil den nyeste Tid. For en Del Aar siden blev den udparcelleret og nedbrudt. Den laa, hvor Læge Fries's Lægebolig nu ligger. Nr. 18 beboes 1688 af Peder Ifversen og 1770 af Jens Jensen.

Der er desuden 2 mindre Bol i Byen, nemlig Nr. 19. Hartk. 1662: 1 Tdr. 4 Skp. 1688: 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1664: Anders Pedersen: 1688: Jens Christensen Skomager: 1670 kom Bolet under Nebbegaard. Dets senere Beboere kendes ikke. Det synes at være nedlagt før 1770.

Nr. 20. Hartkorn 1668: 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1664: Niels Hansen, 1688: Hans Hansen, 1765: Jørgen Christensen, 1770: Morten Pedersen. Der er handlet saa meget med Gaardene i Børkop, at jeg ikke har kunnet faa Oplysninger om deres senere Ejere.

Nogle Gaarde og mindre Ejendomme Syd for Børkop Skov kaldes Kjældbjærg Huse. Naar de ældste Ejendomme der er opført vides ikke.

En større Gaard paa Marken, der er samlet af flere Parceller, kaldes „Bundgaard" efter dens forrige Ejer, Søren Bundgaard.

Børkop Mølle er en af Egnens gamle Vandmøller, den nævnes bl. a. 1546, da Peder Ebbesen Galt skøder den og andet Gods paa Egnen til Kronen. 1662 er Mølleskylden 10 Tdr. 6 Skp. 1688: 10 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. og dens Jord-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

skyld 1 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. Hartkorn. 1660 er Møllen øde. Beboere: 1634: Peder Hansen, 1653 og 1664: Ifuer Simonsen, men ganske faa Aar efter kommer Peder Olufsen til Møllen, som han ogsaa paabor 1688. Hans Eftermand var Sønnen Hans Pedersen Møller, hvis Enke, Kirsten Pedersdatter, omkring 1724 ægter Bertel Jensen. Han dør efter faa Aars Forløb, og Enken sidder saa med Møllen, til hun 1739 afstaar den til Sønnen, Peder Hansen. Der er da 16 Fag Hus i god Stand paa Møllen. Ved Mølleværket er 2 Kværne med 4 Stene, af disse er de 2 opslidte. Møllen drives ved overfaldende Vand. Besætningen bestaar af 2 Bæster, 6 Køer og 6 Faar. — Peder Hansen har sagtens i flere Aar bestyret Møllen for Moderen; thi 30te August 1730 fik han, i Følge en Skødeprotokol paa Elbo m. fl. Herreders Kontor i Fredericia, Skøde paa Jord til 4 Høveders Græsning. Peder Hansen, der var Broder til Biskop Rasmus Møllers Fader, Gmd. Niels Hansen Møller i Stovstrup, døde 1751 i en Alder af 50½ Aar gl. Han begraves 8de Søndag efter Trinit., hans Hustru, Maren Stephansdatter, døde samme Aar 43 Aar gl. Møllen sælges saa, da de afdødes Børn er umyndige, til Tømrermester Kristoffer Møller fra Kolding for 900 Rdl. Kristoffer Møller var gift med Inger Sørensdatter Werling. Efter Kristoffers Død ægter hun med kongelig Bevilling den 24de November 1762 Peder Jensen Skov, som vist var fra Brøndsted. 1764 søger han nyt Fæste paa Møllen, der er da 40 Fag Hus og 2 Kværne paa Møllen. Enken, han er bleven gift med, har 6 smaa Børn. Inger Werling dør 1765, og Peder Jensen Skov gifter sig vistnok paany. 1767 døde han i en Alder af 54 Aar 3 Uger og 9 Dage. 1777 er der atter en Enke, Anne Pedersdatter, paa Møllen, og hun indgaar den 11te Marts i Ægteskab med Bertel Bertelsen, en Broder til Anne Pedersdatter. Niels Pedersen Møller troloves samme Dag med Gmd. Niels Iversens Datter, Gertrud Nielsdatter af Børkop. Bertel Bertelsen er endnu 1790 Ejer af Møllen. Jorderne til den var da skyldsatte til 6 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1. Alb. — Knud Møller var i mange Aar Ejer af Møllen, men siden hans Tid har den haft mange Ejere. — Jordtilliggendet er betydelig formindsket.

Af *Sognefogder* kan bl. a. nævnes: For Sognets nordlige Del:

Gmd. Iffuer Hansen i Andkær 1662.
Gaardejer Jens Ravn i Brejning omkring 1830.
— P. Hougaard i Sellerup.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaardejer Mads Peter Kring, Andkær.

— Adolf Hovgaard, Sellerup. Han havde Bestillingen i mange Aar og afløstes ved sin Død af Gaardejer Morten Axel i Brejning, som nu er Sognefoged.

For faa Aar siden er Fogderiet delt i 2, og Gaardejer Hans Lind i Sellerup er bleven Sognefoged i et af Distrikterne.

I Sognets sydlige Del kan nævnes følgende Sognefogder:

Gaardejer Jørgen Iversen i Børkop 1830—1860.
— Peder Nielsen 1861—1868.
— Søren Pedersen 1868—1895.
— Niels Peter Sørensen 1895—

Forhen valgte man som oftest Herredsfogderne blandt de Selvejerbønder eller større Jordbrugere, der boede i Nærheden af Herredets Tingsted, og da dette for Holmans Herreds Vedkommende i lang Tid holdtes i Gaverslund Sogn, boede ogsaa flere af Herredsfogderne der. Jeg kender Navnene paa følgende

Herredsfogder:

1. Nis Pedersen i Skærup nævnt 1484.
2. Mickel Trogelsen i Pjedsted nævnt 1499 og 1507.
3. Jens Thomsen i Børkop nævnt 1569 og 1579.
4. Matz Henriksen i Brejning nævnt 1582.
5. . . . Pedersen paa Nebbegaard død 1626.
6. Søfren Søfrensen Haar paa do. nævnt 1639.
7. Peder Nielsen paa do. nævnt omkring 1650—60.
8. Just Thommesen i Hvilsbjærg nævnt omkring 1665—90.

Delefogder:

1. Jens Thomsen i Børkop, før 1569.
2. Hans Munk i Pjedsted nævnt 1586.
3. Hans Hansen i Skærup, død 1631.
4. Hans Hansen i do.
5. Hans Hansen i do. til omkring 1665.
6. Niels Hansen Rafn, som var født i Lille Velling, var en Tid paa sin Fødegaard der, opholdt sig en kort Tid i Haastrup, men tog saa Bopæl i Pjedsted, nævnt omkring 1670—90.

Af *Sognepræster* i Gaverslund siden Reformationen kender man følgende:

1. Jakob Knudsen, født 1568, død 1657. Han var Præst her efter 1600, men man ved ikke bestemt naar.
2. Jens Buck, der var Præst her 1606—36 (?).

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

3. Mogens Jensens, vistnok fra 1637 til 1653.
4. Rasmus Jensen fra 1653 til 1670. Han var gift med Formandens Enke. I Svenskekrigen 1657—60 brændte Præstegaarden. Hr. Rasmus boede saa paa en af Kronens Gaarde i Byen. Under Krigen flygtede han med Hustru og Børn til Vejle. Han var vistnok en noget stridbar Mand. I alt Fald havde han mange Stridigheder med Herredsfoged Just Thommesen i Hvilsbjærg. 1660 klager han til Kongen over sin slette Tilstand, og der bevilges ham saa en Rdl. af hver Kirke i Aarhus Stift. Han synes at have boet i Gaverslund i flere Aar efter sin Fratrædelse som Sognepræst.
5. Anders Jespersen Høst (Vejle) fra 1671 til 1698. Han var født i Vejle. Under Københavns Belejring i Svenskekrigen blev han saaret. Han var derfor halt. Han blev Herredsprovst 1682, og han opbyggede Præstegaarden.
6. Peder Hansen Korseberg var kun Præst i Gaverslund i 12 Uger, saa døde han 1698.
7. Hans Wandel fra 1699 til 1710, han menes at være en Præstesøn fra Uldum. Han var gift med Maren Hansdatter Paludan fra Jetsmark. De havde 2 Sønner og 5 Døtre.
8. Jørgen Hansen Fædder fra 1710 til 1743. Han var gift 3 Gange, først med sin Formands Enke, saa med Barbara Kathrine Kristensdatter fra Ørsted, og efter hendes Død tredje Gang med Enken efter Bertel Iversen Stub, Møller i Brøndsted, hun hed Kathrine Simonsdatter Edinger og var født 1700 i Dons, død 1745. Datter af Simon Søfrensen i Dons. Jørgen Hansen Fædder havde 8 Børn. En af hans Sønner blev Præst i Smidstrup og Skærup. Jørgen Fædder blev ved sit sidste Ægteskab Ejer af Brøndsted Mølle. Hans Stedsøn, Simon Stub, var senere dens Ejer.
9. Mathias Martin Ovesen Steenberg fra 1743 til 1760. Han var født 1710 i Hedensted og havde 10 Børn (5 Sønner og 5 Døtre). 4 af hans Sønner blev Præster. Steenberg døde 1760.
0. Jens Nielsen Blicher fra 1760 til 1765, da han døde. Han var født 1711 og var gift 3 Gange. I sine 2 første Ægteskaber havde han 5 Sønner og 4 Døtre. Alle hans Sønner blev Præster, og en af dem var Digteren Steen Steensen Blickers Fader. — Den mellemste af Blickers Hustruer var Pastor Gudmes Datter i Herslev. Blicher døde 1765.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

11. Hans Rasmussen Skousboe fra 1765 til 1772. Han var født 1724 paa Gaarden Skovsbo paa Fyn. Før han kom til Gaverslund, var han en kort Tid Præst i Bredstrup ved Fredericia. Han døde 1785 og havde kun 1 Datter.
12. Hans Allerup Steenberg fra 1772 til 1817, han var født i Gaverslund Præstegaard 16de Marts 1745. Han var først gift med Formandens Datter, der var født d. $^{17}/_{7}$ 1756 og døde d. $^{4}/_{4}$ 1788. I dette Ægteskab var 4 Sønner og 2 Døtre. Efter Hustruens Død ægtede han Olivia Bang, der var en Datter af Laurits Bang i Hemb i Sdr. Vissing Sogn. I dette Ægteskab var 3 Sønner og 2 Døtre. Pastor Steenberg døde i Skanderborg 1820, mens han var Præst i Gaverslund brændte Præstegaarden vist 1775; 1776 betales der Brandhjælp til ham. (Fredericia Trinitatis Kirkes Regnskabsbog).
13. Niels Gudme Blicker fra 1817 til 1832. Han var født d. 2den Maj 1755 i Starup Præstegaard ved Kolding, hvor hans Fader, ovennævnte Pastor J. N. Blicker, da var Præst. — N. G. Blicker var gift med Anna Marie Brøckner af Spentrup, som var født d. $^{26}/_{1}$ 1775 og døde $^{29}/_{11}$ 1845. — Blicker døde 1832. Han havde 5 Sønner og 4 Døtre.
14. Jakob Thune fra 1833 til 1855. Han, der var Provst, var født d. $^{22}/_{1}$ 1791 og var gift 2 Gange. Første Gang med Ursula Jensine Kristine Nørgaard, f. 1795. De havde 2 Døtre. 1829 blev Provst Thune 2den Gang gift med Christiane Terkeline Hviid, f. 1800 og Datter af Oberst Povl M. Hvid, som var Ejer af Hvidsminde i Bramdrup Sogn ved Kolding. De havde 1 Søn og 5 Døtre. Thune døde 1855.
15. Jørgen Gad fra 1855 til 1880. Han var født d. $^{14}/_{9}$ 1799. En Tid var han Præst paa Færøerne, og fra 1832, til han kom til Gaverslund, var han Præst i Herslev og Viuf. Den 18de August 1826 blev han gift med en Datter af Købmand Kornerup i Roskilde, Frederikke Dorthea Kornerup, der var født 1800. De havde flere Børn. En Søn var Folketingsmand i Fredericia Kredsen. Pastor Gad havde Titel af Konsistorialraad.
16. M. R. G. Assens fra d. $^{12}/_{1}$ 1880 til 1900. Assens var Provst og kom til Gaverslund fra Jerne ved Esbjerg. Præsterne har ofte et eller andet Fag, som de særlig bedømmer Læreren efter, som oftest er det vel Religionsundervisning. Regning var imidlertid Provst Assens Kæphest. Han var dog velset i Skolerne, og han var altid flink, naar han gæstede mine Skoler.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

17. Hans Petersen Traustedt fra 1900. -- Han er født 1854.

1489 nævnes Sthafen Person i Gaverslund som Præst.

NB. 1569 d. $^{8}/_{1}$ udgaar der Befaling til Biskop Poul Matzen i Ribe og Axel Viffert at skaffe Hr. Bertel Ipsen, som har fremlagt Kaldsbrev fra 24 Mænd i Gaverslund Sogn, Præsteembedet der, naar den nuværende Præst dør eller ikke længere kan gøre Tjeneste, saafremt Hr. Bertel findes duelig til at være Sognepræst. (Kancel. Brevb.) Om Hr. Bertel fik Embedet, ved jeg ikke ligesaa lidt som, hvem der var Præst i Gaverslund 1569.

Mens jeg var Lærer i Vinding, husker jeg, at en større Gaardmand i Byen, der for mange Aar siden er død, fortalte mig følgende; I hans Ungdom havde man til Sognepræst i Gaverslund og Vinding en Præst, som ofte kun havde ganske faa Tilhørere, naar han prædikede i Vinding Kirke. Min Meddeler var som oftest i Kirke hver Søndag, da hans Moder ønskede, han skulde overvære Gudstjenesten; men en Søndag var der kun 3 Kirkegængere, nemlig een foruden ham og Degnen. Præsten maa ogsaa denne Dag have syntes, det var smaat med Kirkegangen; thi da han sluttede sin Prædiken, sagde han: „Saa, nu fik denne ene dog lidt!" — Degnen, der under Prædikenen havde læst i et Blad og min Meddeler, der var en ung Knægt, havde han altsaa ikke regnet blandt sine Tilhørere.

En af de Gaverslund og Vinding Præster havde 3—4 forskellige Ligtaler, som han afvekslende holdt, eftersom Betalingen for Talen var, og man har fortalt mig, at naar man havde hørt Begyndelsen paa Talen ved en Jordefærd, vidste man, hvad den havde kostet.

Om Pastor Gad fortælles, at naar han om Søndagen skulde til sin Annexkirke i Vinding, red han ofte paa en graa Hest, og mødte man ham saa paa Vejen, kunde man høre ham noget før. Mens han red, talte han nemlig uafbrudt. Det var Prædikenen, han holdt for sig selv.

Af *Sognedegne* har jeg set følgende omtalt:

1. Niels Bredal ca. 1580.
2. Jesper Andersen 1663.
3. Jens Bang 1664.
4. Iffuer Andersen 1669.
5. Christen Christensen Toft 1675 og 1692. Hans Kone hed Johanne.
6. Peder Hegelund 1699.
7. Morits Gertsen Nymann 1704.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

8. Jakob Ursin 1730 og 1762. Han var gift med Karen Hegelund. Ursin døde 71 Aar gl., begr. $^{4}/_{4}$ 1763.
9. Jep Tøgersen Jandrup, død 1772, begr. $^{2}/_{4}$ — $45^{3}/_{4}$ Aar gl.
10. Student Hans Hartmann Bendtzen. Han var gift med Johanne Henriksdatter. Bendtzen var Sognedegn fra 1772 til 1792, da han blev dømt fra Embedet. Han døde d. $^{26}/_{6}$ 1817 i en Alder af 81 Aar.
11. Friis fra 1797 til 1803, da han blev Kateket og Kordegn i Vejle, her døde han 1823.
12. Peter Reenberg Helt blev indsat i Embedet d. $^{1}/_{5}$ 1803. Han blev efter Ansøgning entlediget d. $^{26}/_{8}$ 1820 og døde d. $^{3}/_{2}$ 1823 i en Alder af $70^{1}/_{4}$ Aar gl. Efter hans Afgang nedlagdes Degneembedet.

I „Ny kirkehistoriske Samlinger" VI Side 240—42 omtales 1543, at en Marine Hvidhoved forhen har givet Jord til Gaverslund Kirke.

Lærere og Skoleholdere:

1721 opførtes en kongelig Skole i Andkær og hertil henlagdes Gaverslund Sogn med Undtagelse af Brøndsted By, der var delt mellem de ligeledes 1721 opførte kongelige Skoler i Pjedsted og Gaarslev. Omkring Aaret 1820 omordnedes Sognets Skolevæsen, og der blev oprettet 3 offentlige Skoler nemlig foruden den i Andkær een i Gaverslund og een i Brøndsted. Det sidste Sted havde der dog været en Skole lige siden 1786, da den første Skole opførtes der, men da havde der vistnok i en Del Aar været holdt Skole i Byen, maaske paa Omgang i Gaardene. Om Brejning By hedder det 1820, at Børnene derfra særlig om Vinteren har en daarlig Vej til Gaverslund Skole, og Byens Beboere har derfor selv i nogle Aar holdt en Lærer. Saalænge denne Ordning vedvarer, foreslaas det at yde dem et aarligt Tilskud af 20 Rdl. Sølv. — Skolen i Gaverslund var opført 1804 af Degnen Helt. 1853 opførtes en ny Skolebygning. 1831 blev en Jordlod lagt til Lærerembedet. Den blev købt fra Knud Ravns Gaard, var paa 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn og kostede 600 Rigsdaler Sølv. — 1845 d. 12te Juli holdt Biskop Tage Müller Visitats i Skolen. Den omtales da som i det hele ret god, og det hedder bl. a: „Den 17-aarige Niels Mathiasen, som har rendt rundt om fra et Sted til at andet, kunde skrive ret gode Bogstaver, men var for Resten meget vankundig."

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Lærere og Kirkesangere ved Skolen i Gaverslund:

1. Anders From fra 1820 til 20de Marts 1830, da han døde i en Alder af 32 Aar. Han var gift med en Datter af Degnen Helt.
2. Niels Kjersgaard fra 7/4 1830 til 1865. Han var født 1800 i Brande Sogn (var Seminarist fra Borris) En af hans Sønner var Lærer i Erritsø, en anden var Lærer i Stovby Skov.
3. Jens Jensen Kring fra 1865 til 1890. Han var født paa en lille Gaard i Vognsvad. En Søn af ham er Præst i Haudrup paa Sjælland, og en anden var i nogle faa Aar Lærer i Klattrup og siden i mange Aar i Jordrup ved Kolding. En Søn af Lærer J. J. Kring i Jordrup er Præst i Aale ved Horsens.
4. Jørgen Hansen f. 6/3 1854 fra 1890. Han er Sønderjyde, og han har været Elev paa Vinding Højskole og Gedved Seminarium. Ved Siden af sin Lærergerning har han haft ikke saa faa Tillidshverv. Bl. a. er han Kasserer for „Østjydsk Hagelskadeforsikring".

Andenlærere ved Skolen:

1. Laursen, nu Lærer i Andkær Skovby fra 1901—02.
2. M. P. Petersen fra 1902—06.
3. Hesselager fra 1906—11.
4. Gertsen fra 1911—

I en Embedsbog i Brøndsted Skole findes følgende Optegnelser om Skolen der:

„En lille, uanselig og indskrænket Skole, der var opført 1786 og blev vedligeholdt af Brøndsted Bys Beboere, ombyggedes og udvidedes i Aarene 1817 og 1818, da Gaverslund Sogns Skolevæsen var bleven omorganiseret i Aaret 1816 — Forhen var det halve af Brøndsted By henlagt under den kongelige Skole i Gaarslev, op den anden halve Del under Pjedsted Skole. Beboerne i Brøndsted maatte udrede deres forholdsmæssige Præstationer, som efter Frederik den 4des Instruks tilkom disse Skoler, skønt de ingensinde benyttedes af Brøndsted Bys Beboere, da de stedse selv besørgede deres Børn underviste ved de lejede Lærere.

Aar 1830 udvidedes Beboelsesværelserne med 1 Fag, der blev bygget til den vestre Ende af Stuehuset. Noget af Udhuset byggedes 1818, og siden blev dette udvidet 1832, da der lagdes en Jordlod til Skolen, og endelig tilbyggedes 3 Fag til dets nordre Ende 1838. 1837 blev der lagt et nyt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gulv af Brædder i Skolestuen. — 1855 købtes en ny Kakkelovn til Skolestuen. Den kostede 33 Rdl.

1828 indkøbtes omtrent 1 Skp. Land til Have fra Søren Jensen Buhls Gaard, men dette Jordstykke anvendtes til Gymnastikplads til 1837, da der endnu tilkøbtes et mindre Jordstykke til Havens Udvidelse. Den tages under Dyrkning 1837, men de første 4—5 Aar gav den næsten intet Udbytte, Leret, hvoraf Bakken bestod, var paalagt $^1/_2$ Alen Grus, der ved Afbenyttelsen til Gymnastikplads var bleven trampet ganske haardt. Den er bleven beplantet med Ribs- og Stikkelsbærbuske af Terkildsen." For en halv Snes Aar siden solgtes Jordlodden fra Embedet, den var købt 1832 fra Søren Jensen Buhls Gaard for 600 Rdl., den var paa 7 Tdr. Land. Skolebygningen blev ogsaa solgt; man købte saa Stuehuset paa Søren Krings Enkes Gaard og indrettede det til Skole."

Lærere i Brøndsted:

1. 1774 døde Skoleholder Mikkel Due i en Alder af 92 Aar 1 Uge og 2 Dage (Kirkebogen). Han var vist 1730 Degn i Bredstrup.
2. 1786 blev Poul Dethlefsen af Beboerne antaget til Lærer i Brøndsted. 1816 blev han kaldet til fast Lærer her af Skoledirektion for Vejle Amt. 1828 tog han sin Afsked fra Lærergerningen. Han døde d. $^8/_3$ 1838.
3. Jens Dethlefsen, der var Søn af den foregaaende og Seminarist, blev hans Eftermand som Lærer i Brøndsted fra 1828 til 1ste November 1836, da han blev kaldet til Lærer og Kirkesanger i Pjedsted.
4. Peder Therkildsen, der var født i Vilslev ved Ribe, blev 18de November kaldet til Lærer i Brøndsted, han var der til 1881.
5. Johannes Thomsen, der er født i Skærup $^{15}/_8$ 1851, er en Dattersøn af Lærer Johannes Petersen der, han blev 1881 d. $^{20}/_8$ kaldet til Lærer i Brøndsted. 1896 blev han Lærer og Kirkesanger i Bredsten. Han er Seminarist fra Gedved. Han var meget musikalsk.
6. L. P. Jæger, f. $^{20}/_{12}$ 1859, blev kaldet til Lærer her den 2den Oktober 1896. Han er ogsaa Seminarist fra Gedved. En Søn af ham er Lærer i Thyregod Sogn.

Der er ogsaa en Forskolelærerinde ved Skolen. Den nuværende Lærerinde er Maren Ousen fra Klattrup.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Af *Lærere ved Andkær Byskole* har jeg kun faaet Oplysning om nedenstaaende:

1. Jakob Ursin, Degn og Skoleholder, død 1763.
2. Nis Nielsen Barsø. Han nævnes flere Gange i Kirkebogen efter 1760 og døde 1799 i en Alder af 62 Aar og 9 Maaneder.
3. Jens Langkjær var hans Eftermand til 1836. — Et af hans Børn (eller Børnebørn (?) var den bekendte Overlærer Langkjær i Nykøbing paa Falster.
4. Lambert Hansen, der var født 1804 paa Manø, var Lærer fra 1836 til 1874.
5. Kristen Hansen, født 1840, var Søn af Formanden. Han blev 1850 Andenlærer i Andkær og fik sin Faders Embede 1874. Han var Lærer i Andkær til 1908.
6. M. Thomsen fra 1908. Han er født 1866 i Vrenderup ved Varde.

1860 oprettedes et Andenlærerembede ved Skolen, og som Lærere i dette Embede har virket følgende:

1. Kristen Hansen fra 1860 til 1874.
2. J A. Schmidt var her en kort Tid, blev saa Kordegn i Kolding. — Han var vist en Tid Lærer i Viuf.
3. Johannes Thomsen fra Skærup fra 1875 til 1879, han blev saa Lærer i Nørup.
4. Kjærulv-Nielsen fra 1879 til 1884, da Embedet nedlagdes og en ny Skole opførtes i Andkær Skovby, hvortil Kjærulv-Nielsen saa blev forflyttet. Lærerinde ved Andkær Byskole har Frk. Bundgaard i mange Aar været.

Lærere ved Andkær Skovbys Skole:

1. Kjærulv-Nielsen, f. $^{8}/_{6}$ 1856, fra 1884 til 1906.
2. G. Laursen fra Gaverslund, f. $^{21}/_{3}$ 1877, fra 1906.

Indremissionshøjskolen i Børkop og Realskolen i samme By gæstes ikke af saa faa Elever. — Thomsen var i mange Aar Forstander for Højskolen. — Cand. theol. H. N. E. Dam er Forstander for Realskolen.

Indbyggerantallet i Sognet opgives i Trap saaledes: 1801: 919, 1840: 1296, 1860: 1606, 1890: 1945, 1901: 2556.

Som omtalt foran findes endnu gamle Byvedtægter fra flere Byer i Sognet. Den fra Børkop er fra 1723, og den er stadfæstet 1737 paa Koldinghus Birketing, hvor Peder Møller fremkom med den. Vedtægten begynder saaledes:

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

„I den hellige Trefoldigheds Navn haver vi efterskrevne Børkop Bys Lodsejere, som følger — — — Bymændenes Navn nævnes — — kendes og gør for alle vitterlig i dette vort åbne Videbrev, at vi paa Byens Nytte, Tarv, Gavn og Bedste ere samdrægtelig ens vorden efterskrevne Poster at indgaa og herefter haver at holde under Straf og Bøder som følger. Der er 16 §. § 11 lyder saaledes: Hvem der gør Klammeri og Trætte enten imod Videfogden eller Grander med Truen, Skældsord eller Hug paa Grandestævne eller i nogen Forsamling. Byens Vedtægt og Tarv vedkommer, skal bøde hver Gang 2 Mark til Kongen og 2 Mark til Byen. § 12: Naar et stort Menneske ved Døden afgaar, da skal tvende store Folk af hver Gaard og een af Bolet følge at bære Liget til Kirken og ikke flere møde til Jordegilde under en halv Tønde Øls Brøde til Byen. Det er dog ikke forbudt hver Mand at tage sin Kone med til Arveøl, som er en god Tønde Øl og 3de Stobe Brændevin at drikke, dog alle vedkommende hastelig at indbydes, under en halv Tønde Øls Brøde. § 15: Ingen Gjeldhæster maa komme i Vesterskov eller Fløsterholt. Naar nogen der findes bødes 1 Mark til Byen.

Af Stednavne nævnes i Byviden: Kjeldved, Rorhauge, Nørholt, Tyringsager, Hejselholt og Fløsterholt.

(Viderne findes i Tingbogen i Viborg Landsarkiv). Den er trykt baade i „jyske Samlinger" og „Danske Vider og Vedtægter".

Legater:

1. Jørgen Madsen Brøndsteds Legat, stiftet 1782 af Jørgen Madsen, Brøndsted, f. 1724, død 1787. Han havde været Fuldmægtig hos den agende Postmester i København. Legatet er paa 500 Kr., og Renten deraf tilfalder Læreren i Brøndsted.
2. Hans Qvists og Hustrus Legater, stiftede 1876 af Gmd. Hans Nielsen Qvist i Gaverslund, f. 1814, d. 1889, og Hustru Mette Marie Nielsen, f. 1819. — Oprindelig var der 2 Legater paa 2000 og 1000 Kr,, men med oplagte Renter er der bleven flere, bl. a. et paa 500 Kr. 1887. Renter af Legaterne uddeles gennem Sygekassen til trængende uden for Fattigvæsenet og til Lys til en Lysekrone i Gaverslund Kirke, som Legatstifterne har skænket; men en Del af Renterne oplægges, som det synes, til nye Legater.
3. Gaverslund Sogns Sygekasses Legat, stiftet 1881 ved

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

frivillige Bidrag med 1500 Kr., Renten tilfalder Sygekassen.

4. Anders Pallesens Legat for værdige trængende i Gaverslund Sogn, stiftet 1891 af Gaardejer Anders Pallesen i Børkop, f. 1828, død 1893. Legatet er paa 600 Kr., Renten deraf uddeles aarlig i ikke under 2 Portioner.

Af *Formænd for Gaverslund Sogneraad* kan nævnes følgende:

1.	Provst Thune, Gaverslund,	fra	$^{29}/_{11}$	1841 —	$^{6}/_{3}$	1855
2.	Kapellan Moth, do.	-	$^{2}/_{4}$	1855 —	$^{5}/_{11}$	1855
3.	Sognepræst Gad, do.	-	$^{5}/_{11}$	1855 —	$^{1}/_{1}$	1856
4.	Lærer Kjersgaard, do.	-	$^{1}/_{1}$	1856 —	$^{28}/_{6}$	1865
5.	Gaardejer Mads Peter Kring, Andkær,	-	$^{28}/_{6}$	1865 —	$^{1}/_{1}$	1867
6.	Møller Søren Sørensen, Brøndsted Mølle	-	$^{1}/_{1}$	1867 —	$^{1}/_{1}$	1870
7.	Grd. P. Bundgaard, Andkær,	-	$^{1}/_{1}$	1870 —	$^{1}/_{1}$	1874
8.	„ Mads Peter Kring, do.	-	$^{1}/_{1}$	1874 —	$^{1}/_{1}$	1877
9.	„ Mads Andersen, Brejning,	-	$^{1}/_{1}$	1877 —	$^{1}/_{1}$	1880
10.	„ Peter Nielsen, Børkop,	-	$^{1}/_{1}$	1880 —	$^{1}/_{12}$	1880
11.	„ Niels Pedersen, Gaverslund,	-	$^{1}/_{12}$	1880 —	$^{1}/_{1}$	1883
12.	Grd. Anders Ladegaard, Andkær,	-	$^{1}/_{1}$	1883 —	$^{6}/_{3}$	1886
13.	Husmand Bertel Hansen, Børkop Skov,	-	$^{6}/_{3}$	1886 —	$^{1}/_{1}$	1889
14.	Grd. Søren Qvist, Gaverslund,	-	$^{1}/_{1}$	1889 —	$^{1}/_{4}$	1911
15.	Gartner R. Hansen, Børkop,	-	$^{1}/_{4}$	1911 —	$^{1}/_{4}$	1918
16.	Kand. Madsen, „Tisvilde“, Andkær,	-	$^{1}/_{4}$	1918 —		

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

GAARSLEV SOGN.

GAARSLEV SOGN grænser mod Vest til Gaverslund Sogn, mod Nord og Øst til Vejle Fjord, mod Syd til Ransfjord. Det bestaar af Byerne: Gaarslev, Mørkholt og Rans samt nogle spredtliggende Gaarde og Huse, som kaldes Høl, og den gamle Hovedgaard Nebbegaard. Den overvejende Del af Sognet bestaar af gode, lermuldede Jorder. Østlig i Sognet ved Vejle Fjord ligger Klitten „Hvidbjerg" og omkring denne og Høl findes en Del sandede Jorder. Nordligst i Sognet ved Vejle Fjord er en Del Skov, som hører til Gaarslev og Mørkholt; Nebbegaard og Rans har ogsaa Skov, men den ligger ved Ransfjord. Forhen var der en Del Kæmpehøje i Sognet. Nu er der kun Spor af nogle ganske faa Syd for Gaarslev By. En af Højene har man kaldt „Metteshøj". Bynavnet Gaarslev er sagtens afledt af den Mands Navn, som en Gang i gamle Dage har ejet Byen. Endelsen „Lev" betyder jo Ejendom, Mørkholt betyder vel den mørke Skov, idet Endelsen „Holt" gerne tydes som Skov. Nebbe eller Neb (Nev) betyder vist et fremspringende Sted. Rans skal maaske afledes af Mandsnavnet „Rane" eller „Ran". Høl betyder Hul. Foruden Nebbegaard var der tidligere enkelte benævnte Gaarde. Der var bl. a. Bolbroholt, Urnegaard og Gravengaard. Den første Gaard omtales flere Gange i Jordebøger og Matr. fra 1662 og 1688. 1451 blev den solgt af Claus Rønnov til Peder Howenskild. Skødet lyder saaledes: „Jek Claus Rønnow, Ridder, gjør vitterlicht met thettæ mit opnæ Breff, at jech haffer sold, skøt oc vplat, och selliær och skøther och vplather vælbyrdigh Man Hr. Pæther Howvenskild, Ridder, och hans sandhe Arffuinger mit Gotz, som ligger i Holmods Herret i Gharsløff Sogn, som er Bulbroholth och 111 Gardhe i Garsløff By och two Garde op paa Endilt i Wædelby Sogn, en Gard i Trælla och en Gard i Egheskov. Huelket forneffnde Gotz jech køptæ aff Claus Podbusk och Hr. Temmæ Nielssøn nw i Pant haffuer aff mech. For thesse forneffnde Gotz kendes jech mech forneffnde Claus Rønnow, Ridder, at haffu opbort aff forneffnde Her Pæther Howvenskild, Ridder, Fææ och fult Værdh till

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mynæ fullæ nøwvæ och oplather jech forneffnde Her Pæther Howvænskild och hans sendhe Arvinge thet opnæ Breff, som jegh haffuer af Claus Podbusk oppa forneffnde Gotz met allæ Rættæ. Och tilbuhder jech mech forneffnde Claus Rønnow, Ridder, och mynæ sandhe Arffvinger ath frii och hemlæ forneffnde Gotz met alt theris Tilligelsæ, som er Skov, Mark, wot och tiwrt (tørt), enthet wudhentaghen, til ewendelich Eyæ for huer Mandz Tilthalæ eller Gensighelssæ. Till vthermere Statfestelsæ och Forwaringh tha hengher jech mit Indsiglæ met Williæ och Widskap met flere godhe Mændz Indsiglæ, som ær Johan Bjørnssøn, Her Jachem Henrichsøn, Riddere, Claus Rantzo och Marqward Teghemat, Wæpner, næthen for thettæ Breff. Datum Haffnis Anno domino m. c. d. l. primo, feria puvata pentecostis.

(København, Anno 1451 den 16de Juni).

1579 var Iver Lunge til Tirsbæk Ejer af Gaarden Bolbroholt; thi da skødede han den til Kronen; nu kendes Navnet ikke mere. En for mange Aar siden forsvunden Vandmølle nævnes flere Gange bl. a. 1438 og 1578. den laa ved Mørkholt. Nord for Niels Sørensens Gaard ses endnu Stedet, hvor den har ligget ved en lille Bæk, der kommer fra Mørkholt By. I Følge Kronens Skøder I. skøder Iver Lunge til Tirsbæk den $^{28}/_{7}$ 1578 Kronen 1 Gaard i Vinding, 1 Gaard og 1 Møllested i Bjærgholt (vist en Fejlskrivning for Mørkholt), 2 Gaarde og 1 Gadehus i Gaarslev, 1 Hus i Mørkholt og 1 Bol i Pjedsted. Gravengaard og Urnegaard omtales i Ribe Oldemor, Ældste Arkivregistrante og Kinch „Ribe" 1437 og 1438. Urnegaaard har tilhørt Slægten Urne, deraf har den sagtens Navnet Urnegaard. 1381 tilhørte den Erik Rynds Enke, Karine Eriksdatter Urne, 1389 er den øde, men den omtales atter 1434. 1437 skøder Væbneren Niels Vognsens Enke, Fru Ingerd Hermansdatter Pennov til Højgaard i Grejs Sogn Ribe Domkapitel, Gravengaard, Urnegaard og 2 Gaarde og 1 Bol i Mørkholt. Gravengaard, der sagtens var den største af Gaardene, kaldes vistnok med dette Navn, fordi den var omgivet af Grave, var bortfæstet for en aarlig Afgift af 6 Ørtug Korn. Nævnte Gods blev solgt for 203 eller 150 Mark lybsk, der er nemlig 2 Skøder, og de lyder paa disse to forskellige Summer. Det ene Skøde menes at være udstedt i Vejle, det andet i Ribe. Midsommeraften 1438 mødte ovennævnte Fru Ingerd paa Holmans Herreds Ting og vedgik Salget. Urnegaard og Gravengaard maa altsaa begge have ligget i eller ved Mørkholt, og muligvis er det den Gaard, Niels Sørensen nu ejer, der har baaret

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Navnet Gravengaard; thi den synes at have været omgivet af Grave. Tæt Øst for den er der dog en mindre skovbevokset Bakke, som godt kan have været et Voldsted. En Mose ved Mørkholt kaldes Groves Mose. I Kronens Skøder nævnes et Bol liggende paa Grobe. Østlig i Gaarslev By findes ogsaa en Borgplads. Gaarden, der ligger i dens Nærhed kaldes „Borgvold". Muligvis har den før omtalte Gaard „Bolbroholt" ligget her.

I ældste Arkivregistre omtales et Pantebrev som Domkapitlet i Ribe havde paa 4 Otting Jord over Gaarslev og Mørkholt Mark og paa alt Fru Karyne (Karen) Erichsdatthers Gods i Holmatz Herredt (11te April 1400) Samme Sted nævnes 1437 Kapitlets Brev paa Gravengaard, Urnegaard, 2 Gaarde og 1 Møllested i Mørkholt.

Ligeledes nævnes en Chresten Ostredsen (Astridsen) af Nebbe, der har haft Gods i Pant i Brusk Herred. Han var Broder til Aage Ostridsen, der $^1/_2$ 1396 skænkede Domkapitlet Gods i Elbo Herred.

Vi gaar nu over til at omtale den gamle Hovedgaard Nebbegaard, som ligger ved Ransfjord ved den østlige Side af Skoven, der hører til den. Nebbegaard er en meget gammel Hovedgaard. Den nævnes allerede 1348; thi den 22de Juni 1348 sluttede Kong Valdemar Atterdag Fred med Grev Gerts Sønner paa Nebbe Slot. 1369—70 nævnes Fikke Molkte som Høvedsmand paa Nebbe.

Gaarden tilhørte i lang Tid Slægterne Limbæk og Rosenkrantz. Paa Dronning Margrethes Tid ejedes Gaarden af Hartvig Limbæk. Han maatte overdrage den til Kronen som Bod for, at han 1401 ihjelslog Albert Skeel, kaldet Rytter, til Møgtved (Nygaard i Starup Sogn) paa Jerlev Herreds Ting. Hans Slægt synes dog atter at have faaet Gaarden; thi 1436 og 55 nævnes Hennike Limbæk til Nebbe. Hans Søn, Hartvig, som døde 1518, var saa dens Ejer. Den af Limbækkerne, der sidst var Ejer af Nebbe, var Claus Limbæk, han var sindssyg og døde 1562 som sin Slægts sidste Mand. 1546 udlagdes Nebbegaard med Gods paa Skiftet efter Hartvig Limbæk i Claus Limbæks Sted til Else Pedersdatter Thott, Enke efter Ridderen Thomas Nielsen Lange, og Fru Sidsel Rosenkrantz til Hønborg i Elbo Herred. Claus Limbæks Søster, Else, havde nemlig været gift med Claus Krummedige til Hønborg, og deres Søn Erik Krummedige til Hønborg, død 1541, var gift med Sidsel Rosenkrantz. I Følge Kronens Skøder I. fik Kong Frederik d. II. efterhaanden Skøde paa Nebbegaard og det til den hørende Gods.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Der var forskellige Parthavere i den. 1575 d. $^{5}/_{2}$ skøder Laurits Rostrup til Restrup Kronen al den Part og Arvelod i Nebbegaard med Gods, Enemærke og Skove, som er ham tilfalden efter Hr. Otto Krumpen og Fru Johanne Krumpensdatter. 1576 d. $^{2}/_{5}$ skøder Axel Viffert til Axelvold Kronen Halvparten af Nebbegaard og Nebbe Mølle. 1578 d. $^{2}/_{10}$ skøder Jomfru Birgitte Rosenkrantz til Hørningholm Kronen hendes Part i Nebbe Hovedgaard, Nebbe Mølle, 3 Gaarde og 2 Bol i Rans, i Gaarslev 1 Bol, som svarer Landgilde til Kirken, samt 2 Gaarde, 2 Bol og et Gadehus, i Lund 1 Bol og 1 Bol ved Lund, i Mørkholt 1 Gaard og et Bol paa Grubbe, som bruges til Gaarden, 1 Hus paa Nebbegaards Jord, i Børkop 1 Gaard, i Gaverslund 1 Gaard, i Andkær 1 Gaard og 1 Bol. I Trelde 2 Gaarde, til den ene af dem hører Fjerdeparten af $^{1}/_{2}$ Otting Skov, som bruges sammen med een af Kronens Bønder, 5 Bol og 1 nyt Byggested paa Pugs Mark i Egeskov, 1 Gaard, i Gade 1 Gaard, i Vejlby 1 Gaard, i Ullerup 1 Gaard, i Bredstrup 1 Gaard og Halvparten af Egum Mølle, i Herslev 1 Gaard. 1579 d. $^{15}/_{8}$ skøder Jakob Høg til Trudsholm Kronen hans Part af Nebbegaard og Gods samt i Skærup 1 Gaard, i Ødsted By og Sogn 2 Gaarde. 1431 havde forannævnte Hartvig Limbæk til Nebbe noget Gods i Vejlby og Ullerup Sogne i Fæste af Ribe Domkapitel. Det var 3 bebyggede og 6 øde Gaarde, som Væbneren Aage Astridsen 1396 havde skænket Domkapitlet. Han havde købt Godset af Væbneren Hennike Fencke, og det havde været pantsat til Feltherren Iver Lykke. Hartvig Limbæk til Nebbe tilegnede sig Godset; men det bevistes, at Aage Astridsen havde indløst Pantet, og 1396, Mandagen før Mortensdag, tildømte derfor Erik af Pommeren det paa Varde Retterting til Ribe Domkapitel. (Kinch „R be“). Efter at Kronen var bleven Ejer af Nebbegaard, fik Jomfru Birgitte Rosenkrantz den i Forlening. Hun havde Bolig paa Gaarden, og her døde hun 1586. Hendes Lig blev ført til Tavlov Kirke. I et Kapel der er baade hun og hendes Slægtning, forannævnte Sidsel Rosenkrantz, som døde 1557, begravede. 1586 d. $^{28}/_{5}$ udgik der Brev til Lensmanden Kasper Markdaner paa Koldinghus om, at saa snart nu afdøde Jomfru Birgithe Rosenkrantz er begravet, skal han overtage Nebbegaard med tilliggende Gods, som Kongen har tilskiftet sig af hende, indskrive Godset i Slottets Jordebog, lade Søfren Thomsen faa Nebbegaard uden Indfæstning og lade uvildige Dannemænd sætte Gaarden for en rimelig Landgilde, som Søfren Thomsen saa skal svare deraf. Da Kongen har givet

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Niels Skram 3 Stykker Vildt til Jomfru Birgittes Begravelseskost, skal han befale Kongens Karl, Jørgen, at skyde disse 3 Stykker Vildt, naar Niels Skram begærer det, og levere ham dem. Ligeledes skal han lade Niels Skram faa 200 Tdr. Havre, som Kongen har laant ham til samme Begravelse. Dog skal Niels Skram betale dem tilbage til den Termin, der fastsættes.

1586 d. $^{25}/_{11}$ udgaar der Brev til Kristoffer Valkendorf om, at Niels Skram, Embedsmand paa Drotningsborg, har berettet, at der for det sidst forløbne Aar kræves 200 Daler i Afgift af ham af Nebbegaard med Gods, som hans Hustrus afdøde Farsøster, Jomfru Birgitte Rosenkrantz, skulde give af det. Han formener sig dog ikke pligtig til at betale dem, da al dette Aars Landgilde er oppebaaret til Kronen, som ogsaa har overtaget Nebbegaard med Avl. Det befales Kristoffer Valkendorf at lade Niels Skram blive fri for de 200 Daler. 1596 er Peder Grundet Fæster paa Nebbegaard, 7de Februar 1596 klager han nemlig over, at hans Gaard er sat for højt i Landgilde, saa han ikke uden stor Skade kan svare denne, og han kan ikke holde Gaarden i tilbørlig Stand. Han har derfor ansøgt om at blive fritaget for noget af Landgilden. Lensmanden paa Koldinghus, Kasper Markdaner, skal derfor afkorte 1 Pund Rug, 1 Pund Byg og 1 Pund Havre i Peder Grundits Landgilde, da Kongen indtil videre har fritaget ham derfor*). (Kancelliets Brevbøger). 1 Pund var 2 Ørtug.

1634 og 1641 var Herredsfogden i Holmans Herred, Søfren Søfrensen Haar i Følge Jordebøger i Landsarkivet i Viborg Fæster af Nebbegaard og Nebbe Mølle. Han eller hans Søn er muligvis den Søfren Haar, som 1653 er Fæster af en Gaard i Pjedsted. Nævnte Aar ses Peder Nielsen, der ogsaa var Herredsfoged, at være Fæster af Nebbegaard og Nebbe Mølle. I Svenskekrigen 1657—60 boede han paa Gaarden, der blev afbrændt og udplyndret 2 Gange. Nogle Bygningsmaterialer fra Gaarden førte Svenskerne til den befæstede Lejr, de i et Par Maaneder havde omkring Byen Bredstrup. Peder Nielsen med Hustru og Børn flygtede til Vejle, hvor Hustruen døde. Efter Krigen ønskede han at fæste den Gaard i Brejning, som Hans Jørgensen Gesten var Fæster af. Han fik dog ikke Fæstet, men tog Ophold i Fredericia, hvor han en Tid var Raadmand. (Efter Ting-

*) I Gaarslev Kirke findes en Ligsten over Herredsfoged . . . . Pedersen i Nebbe, død 1626. Det er maaske Peder Grundits Søn.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

bøger i Landsarkivet i Viborg). 1677 vidner en Anders Nielsen, at i den Tid, han var Fæster paa Nebbegaard, hørte det Fiskerhus ved Stranden, som kaldtes Hølhus (det laa paa „Hølslette") under Gaarden og ydede Arbejde dertil. Nogle gamle Mænd vidnede derimod, at de, som har boet i Huset, har givet deres aarlige Rettighed til Bymændene i Gaarslev, fordi Huset laa paa deres Mark, og at Beboerne af Huset havde Tilsyn med de Gaarslev Mænds Kvæg, at det ikke skulde sætte Livet til i det Uføre, som kaldtes Muldholm. Desuden skulde de føre Beboerne over Stranden, naar det var fornødent. Ovennævnte Anders Nielsen maa være kommen til Nebbegaard efter Peder Nielsen, ellers synes jeg, han kun kan have været der mellem Peder Grundet og Søfren Haar. 1660 fik nemlig Jens Lauridsen Risom Nebbegaard og Nebbe Mølle af Kronen, fordi han havde været behjælpelig ved Tilbageerobningen af Bornholm. 1664 d $^{18}/_{10}$ købte han for 6071 Rdl. noget af Kronens Gods paa Egnen, 1668 d. $^{1}/_{5}$ maatte han dog efter kongelig Befaling afstaa Godset, men allerede 2 Aar efter den $^{19}/_{11}$ 1670 fik han af Kronen Skøde paa Strøgods i Sognene i Holmans og Elbo Herredet, samt en Mængde Aalegaarde i Elbo Herred.

Det Gods, Jens Lauridsen Risom d. $^{18}/_{10}$ 1664 fik Skøde paa var følgende: I Gaarsløf By og Sogn 7 Gaarde, hvoraf 1 tillige svarer af 1 Hus og 1 til Kirken og til Præsten, 2 Bol, 7 Huse, Gaarden Bolbroholt. I Mørkholt 10 Gaarde, der giver Sammelskat, og hvoraf 1 tillige svarer af 1 Hus, 2 Bol, Skoven til Mørkholt og Andel i Gaarsløf Skov. Godsets Hartkorn var 121 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk 1 Alb. Prisen var 50 Rdl. pr. Td. Hartkorn.

1670 d. $^{19}/_{11}$ faar Jens Lauridsen Risom Skøde paa følgende Gods: I Koldinghus Amt, Holmans Herred, Gaverslund Sogn og By 3 Gaarde, hvoraf 2 forarmede, med Skov, 1 Bol med Skov, i Børkop 1 Gaard, som er afbrændt og forarmet, med Skov, 1 Bol, en Afgift som 2 Mænd svarer af en Aa; i Andkær 2 Gaarde, begge forarmede, den ene med Skov, 1 Bol og 2 Gadehuse; i Gaarslev Sogn og By 3 Gaarde, hvoraf 1 øde og 1 forarmet, 4 Bol og 2 øde Huse; i Mørkholt 1 Gaard, forarmet, med Skov, svarer tillige $^{1}/_{10}$ af Sammelskatten; i Rans 1 øde Gaard med Skov, 1 Bol; i Vinding Sogn og By 1 Gaard, forarmet, med Skov; i Skærup Sogn og By 1 Gaard, forarmet, en Afgift af en Aa, 3 Gadehuse; i Smidstrup Sogn og By 1 Gaard, forarmet, med Skov; i Velling 2 Gaarde, den ene forarmet, den anden med Skov, øde, 1 Halvgaard, med Skov, øde; i Pjedsted Sogn og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

By 2 Gaarde, Halvparten af den ene øde, den anden forarmet, 1 Bol, forarmet. I Eld (Elbo) Herred i Tavle Sogn i Børup 1 øde Gaard med Skov; i Oddersted 1 Gaard, forarmet; i Taarup 1 øde Gaard; i Bredstrup Sogn og By 1 øde Gaard; i Vejlby Sogn, i Vejlby og Tved By 3 Gaarde, hvoraf 1 forarmet og 1 øde; i Egeskov, Gade og Lomholt 3 Gaarde, forarmede; i Ullerup Sogn 1 øde Gaard, kaldet Kobbel; i Erritsø Sogn og By 2 Gaarde, hvoraf den ene øde, den anden forarmet. Desuden fik han 21 Aalegaarde i Elbo Herred. For det forarmede og øde Gods af Hartkorn 197 Tdr. 3 Skp. $1^1/_5$ Alb. var Prisen 25 Rdl. pr. Td. For Aalegaardene, Skovene og det besatte Gods af Hartkorn 45 Tdr. 1 Fdk. $^1/_2$ Alb. var Prisen 50 Rdl pr. Td.

1676 d. $^{13}/_5$ udstedtes Gavebrev til Jens Lauridsen Risom for tro og villig Tjeneste under den svenske Fejde paa Bornholm paa noget Gods, som den 25de August 1660 var bevilget ham i hans Hustrus og deres Barns Levetid, nemlig i Koldinghus Amt, Holmans Herred, Gaarslev Sogn, Nebbegaard, som var bleven øde i Krigens Tid og siden er bleven opbygget af ham selv, samt Nebbe Mølle. Det Gods, Gavebrevet lyder paa, har 27 Tdr. 6 Skp. Hartkorn. (Kronen forbeholder sig Ret til at købe Godset tilbage) (Kronens Skøde).

1686 d. $^5/_6$ faar Jens Lauridsen Risom af Kronen Skøde paa Gudsø By og Gudsø Mølle i Brusk Herred. Hartkornet var 24 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk., og Prisen var 40 Rdl. pr. Td. Hartkorn. Kronen forbeholdt sig Ret til at købe Godset tilbage. (Kronens Skøder II.) Jens Lavridsen Risom fik altsaa ikke saa lidt Gods paa Egnen; men det laa jo noget spredt. Det ser dog ud til, at Ejerne af Nebbegaard senere har faaet deres meste Gods samlet i Gaarslev og Vejlby Sogne. Risom lod Nebbegaard opføre paany, den var jo, som nævnt foran, bleven afbrændt og ødelagt i Svenskekrigen. Den Hovedbygning, som staar endnu paa Gaarden, er opført af ham. Han fik Titel af Assesor og døde 1694. Han skal være begravet i Gaarslev Kirke. En Tid var han ogsaa Ejer af Gaarden Brandtbjærg i Kollerup Sogn. Risom havde flere Børn. Af disse fik Sønnen Joakim Gaarden, han døde 1709, og hans Enke ægtede saa Enevold Madsen Bolvig, som døde 1732. Hans Sønner, Joakim og Lavrids, havde derefter Gaarden i Fællesskab til 1760, da Lavrids blev Eneejer af den. Han døde 1783, og hans Søn, Jens Kristoffer Bolvig, der var født d. $^{24}/_3$ 1744 og døde 1811, blev saa dens Ejer. En af hans Sønner, Jens Gert Bolvig, som var født d. $^{24}/_6$ 1788, ejede Gaarden „Karensdal" i Pjedsted Sogn; her døde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

han 1864. En anden Søn, Enevold Bolvig, f. 1786, d. 1846, var en Tid Ejer af „Bollegaard" i Follerup.

Naar Nebbegaard kom ud af Slægten Bolvigs Eje, ved jeg ikke, men af senere Ejere kan nævnes: Baron Düring Rosenkrantz, Baron Reedtz Thott, Baron Vedel Vedelsborg, Proprietær Carøe, Juhl, Autzen og Lyngby, som nu ejer den (1917). Godset er forlængst frasolgt. Gaarden har ca. 20 Tdr. Hartkorn. I Skoven Vest for Gaarden findes Voldstedet, hvor den gamle Gaard har ligget. Paa Stedet er endnu Munkesten og Murstensbrokker. Øst for Gaarden er ogsaa et Voldsted. Her mener man, Gaarden laa, mens Jomfru Birgitte Rosenkrantz boede paa den. Man fortæller, at Ejeren af Nebbegaard, da Ryttergodset 1765 blev solgt ved Auktion paa Koldinghus, vilde have købt Mørkholt By for at faa sit Gods samlet, men Bymændene kom ham i Forkøbet. De fik nemlig en anset Mand fra Sognet til at rejse til Kolding og tale med Auktionsholderen om Sagen. Manden fra Gaarslev havde nogle Flæskebørster med som Foræring til ham, og Auktionsholderen lovede at købe Byen til dens Beboere. Prisen, de vilde give, blev aftalt til 112 Rdl. pr. Td. Hartkorn. Auktionsdagen kom, og Ejeren af Nebbegaard, Assessor Bolvig, mødte i Kolding og bød 112 Rdl. ligesom Bønderne, men saa snart dette Bud var gjort, bød Auktionsholderen 113 Rdl. og lod Hammeren falde, idet han sagde, at det gjorte Bud skete paa Bøndernes Vegne. De Mørkholt Bønder blev altsaa Selvejere i Stedet for at være Fæstere under Nebbegaard. Der gik dog ikke saa mange Aar hen, før ogsaa dennes Fæstere blev Selvejere.

I Landsarkivet i Viborg findes en Fæsteprotokol fra Nebbegaard. Af denne hidsættes følgende Fæstebreve:

1. Kjendes jeg underskrefne og hermed vitterliggjør at hafve sted og fæst, saa og hermed steder og fæster Grejers Hansen min Gaard Tved udi Ell Herret, som Søren Nielsen hafver paaboet og som er akkorderede Summa udi rede Penge at gifve aarligen til hver Martiny baade Arbejdspenge, saa og Landgilder 11 Rdl. siger Ellefve Rdlr., hvilke bemeldte min Gaard med des Tilligende Grejers Hansen skal nyde bruge og besidde udi hans Livstid med saa Skjel, at han gifver og kjører udi rette Tid, hvis han pligtig er, og sig efter Kongl. Majestæts Love og Forordninger forholder og retter,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

saa og, at han er mig som sin Husbond hørig og lydig under hans Fæstes Fortabelse.

Til Vitterlighed under min egen Haand.

Datum Nebbegaard, d. 12te Oktober 1699.

Joakim Risom.

2. Kjendes jeg underskrefne og hermed vitterliggør at hafue fæst og stæd, saa som jeg og hermed steder og fæster til ærlig og velagte unge Karl Jens Pedersen Boll en min Gaard udi Gaarslef By, (Nr. 1), som hans Fader, Peder Sørensen Boll, godvilligen til hannem hafuer afstaaet, hvilken Gaard han maa nyde, bruge og besidde i hans Livstid med al Gaardens Tilliggende udi Mark og Eng og alt andet, som Gaarden tilhører, saa længe han efter Kongl. Majestæts Lov 3die Bogs 13de Kap. aarligen udi rette Tid udreder Kongelig Mayestæts paabudne Skatter, sin Landgilde, og udi rette Tider at betale, som beløber sig foruden Arbejde til 2 Tdr. Byg, 2 Tdr. Havre og 3 Slettedaler udi rede Penge, saa og holde Gaarden vedlige med Bygning, Tømmer og Tag, som det sig bør og ellers i andre Maader er mig som sin Husbonde hørig og lydig, som en Tjener bør at gjøre, under sit Fæstes Fortabelse.

Dette til Bekræftelse under min Haand.

Nebbegaard, d. 14de December Anno 1705.

Joachim Risom.

3. 1740 bortfæster Laurits Bolwig til Nebbegaard et Lods — Hus (vel et Hus med Jord) til Hans Boll, Sognedegn for Pjedsted og Gaarslev, og hans Hustru, Karen Hansdatter.

4. Jeg underskrevne Laurits Bolvig til Nebbegaard haver bortfæsted, som jeg og herved stæder og fæster til Søren Skøt og Hustru Anne Nielsdatter en mig tilhørende Aalegaard beliggende for Trelde Land, som kaldes „Store Sønder Bjerg" eller Vind, samme de nyder og i Brug beholder saa og den længstlevende af dem sin Livstid, saafremt de aarlig i rette Tid leverer her paa Nebbegaard 6 Lispund Aal af deres første Fangst ved St. Mickaeli Tider eller — og derfor inden næst paafølgende Martini at betale for hver Lispund 2 Mark danske, udi øvrigt holder sig til den Grund og Plads som af Arildstid til samme Aalegaard beligget og hen-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hørt haver, rettelig retter de sig i alle Maader efter hans kongelige Majestæts allernaadigste Lov og Forordninger under dette deres Fæstebrevs Fortabelse. Til Stadfæstelse under min Haand og Signet.

Nebbegaard, d. 28de December 1750.

J. Bolwig.

5. Laurits Bolvig til Nebbegaard hans kongelig Majestæts Cancelli-Assessor haver stæd og fæst ligesom jeg og hermed stæder og fæster til Niels Mickelsen en mig tilhørende Bondegaard i Gaarslef By, som Stiffaderen Thomas Pedersen forhen til ham haver afstanden, bemeldte Gaard skylder under Nr. 21 af Ager og Eng 5 Tdr. 1 Alb. Hartkorn, nyder og i lovlig Fæstebrug beholder sin Livstid ermeldte Niels Mickelsen med al dets rette Tilliggende, som han gjør sig saa nyttig, som han bedst ved vil og kan mod de Vilkaar, at han i rette Tider udreder alle kongelige Contributter, som nu er eller her efter dags paabydendes vorder, saa og være ansvarlig at betale den Indsats til Husbonden, som paa Gaarden er hæftende, dernæst svarer og betaler til Husbonden ved Martini Tid den aarlige Landgilde med 3 Rigsdaler i Penge og forretter her til Nebbegaard den sædvanlige Hoveri, som er: hver Uge i Pløjetiden, saavel Foraar som Efteraar en forsvarlig Dags Pløjning, eller ugentlig en Kjøredag med Heste og Vogn, og naar saadan Kjørsel ey behøves da tvende gaaende Bud at forrette, hvis behøves og befales. I Efterhøsten gjøder han forsvarlig en Ager til 1 Td. Rugsæd paa Nebbegaards Mark, hvorimod han ey forretter anden Hoveri i trende Uger, og endelig holder han aarlig og forsvarlig vedlige et Stykke Grøft paa Nebbegaards Mark paa 32 Favnes Længde. Sluttelig holdes Gaardens Bygninger og dens fulde Besætning i forsvarlig Stand, dens tilhørende Jorder ey til Upligt at bruges, saa og nøje at iagttage Gaardens tilhørende Skovs Parter, saa deraf ey hugges eller bortkommer noget uden Husbondens Forevidende eller Udvisning. For Resten retter han sig i alle Ting efter hans Kongelige Mayestæts allernaadigste Lov og Forordninger. Være Husbonden eller de, han udsender hørig og lydig alt under dette sit Fæstes Fortabelse.

Givet til Indfæstning ti Rigsdaler.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Alt dette til Stadfæstelse under min Haand og Signete.

Nebbegaard, d. 5te Januar 1775.

L. Bolwig.

6. Jens Bolvig til Nebbegaard, Landvæsenskommisær i Koldinghus Amt, bortfæster Nebbe Mølle til Jeppe Pedersen, som ikke nogetsteds „er bunden til Stafns", men i Følge et forevist Bevis er en fri Karl. Møllen har været bortfæstet til Oluf Lauritsen, men han er død, og Jeppe Pedersen har ægtet hans Enke. Han faar Livsfæste paa Møllen, der i Mølleskyld er ansat for 1 Tdr 4 Skp. 3 Fdk. Hartkorn. Jeppe Pedersen indgaar i Følge Fæstebrevet paa nedenstaaende Betingelser. 1. Han sætter straks Mølleværket i brugbar Stand med nye Stene, saa hverken Husbonden eller andre søgende Møllegæster kan klage over Malingen. 2. Den modtagne Besætning: 2 Bæster, 4 Køer, 1 Ungnød, 1 Spædkalv og 10 Faar, som aarlig græsses paa Nebbegaards Fælledsgræsning i Hølheden, hvor de andre Afbyggeres Kreaturer med hans anvises Græsning — tilligemed Vogn, Harve og Plov med videre altid og bestandig at vedligeholde og tilsvare. 3. Fæsteren betaler alle kongelige Skatter ordinære og ekstraordinære baade af Møllen og den til den udlagde Jord af Ager og Eng, som er ansat for 4 Skp. Hartk. 4. I Landgilde betales til hvert Aars Martini 10 Rigsdaler, og der ydes aarlig 1 Lispund forsvarlig, godt og velbehandlet Sommersmør, desuden skal Mølleren male al Nebbegaards Korn forsvarlig uden Skadelidelse og Ophold og uden at tage Told deraf, naar det til Møllen bliver indført, men hvis Ejeren bliver ked af denne Ordning, skal Mølleren betale ham 8 Rdl. aarlig i Malepenge foruden Landgildet og Smørret. 5. Fæsteren skal holde Bygningerne paa Møllen i forsvarlig Stand, og han skal aflevere dem i samme Stand, som de var ved Fæstets Overtagelse. 6. Fæsteren forretter aarlig den sædvanlige Kørsel for Husbonden lige med de andre Afbyggere, der har Heste og Vogn, samt den aarlige Slæt paa Nebbegaards Holme med Rivning og nogle Dages Gangarbejde ved Gaardens Hauge saavelsom og Faaretvæt og Klipning og Kornrensning, desligeste holder han og Fælleds Grøfterne paa Nebbegaards Mark i forsvarlig Stand, alt med egne Redskaber og paa egen Kost. 7. Jorderne, der ligger til Møllen, maa Fæsteren

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ikke bruge til Upligt; men han skal frede og opelske de paa Ejendommen og omkring Møllen værende unge Træer og Buske, og han maa intet deraf hugge eller lade hugge uden Husbondens Forevidende og Udvisning. 8. Fæsteren skal iagttage og nøje paase, at hans Kreaturer ikke gør Husbondens Korn, Eng eller Græsning nogen Skade eller Ufred. Ja, han skal i alle Maader og af yderste Evne søge at afværge alt det, der kan være skadelig for Husbonden. Han skal være Husbonden og hans Fuldmægtig eller de paa hans Vegne udsendte hørig og lydig i alle Maader og vise sig som en villig, tro og flittig Fæster. Endelig skal han rette sig efter hans kongelige Majestæts Love og Forordninger. Alt, hvad foreskrevet staar, skal Fæsteren opfylde uryggelig, i manglende Fald har han dette sit Fæste forbrudt. I Indfæstning betaler Jeppe Pedersen 35 Rdl. Dette til Bekræftelse under min Haand og hostrykte Signete.

Nebbegaard, den 20de December 1783.

Bolwig.

Afskriften af Fæstebrevet er en Del forkortet.

I Tidskrifter „Orion" skriver Th. Becker, Pag. 371 l., bl. a.: „Første Gang Nebbe Slot omtales er 1342, da Tue Nielsen af „Nybbe" oplader Kongen al den Ret, som tilfaldt ham med sin Hustru, Fru Lene, efter hendes Faders, Hendrik Bymands Død, og hvorpaa han havde aabent Brev af Hr. Timme Gadendorp, Foged i Kolding. Derefter nævnes Slottet 1348, da Kong Valdemar her afsluttede en vigtig Overenskomst med de holstenske Grever, Henrik og Claus, om Indløsningen af en Del af Jylland og Fyn. Nu hører vi intet om Nebbe, før det kommer i Hr. Hartvig Limbæks Hænder, og ulykkeligvis er den allerførste Efterretning tillige Slottets Nedlæggelse. Hvorledes Hartvig Limbæk er kommen i Besiddelse af Slottet vides ikke, men maaske har han faaet det med sin Hustru, der muligvis var en Slægtning af Tue Nielsen. Hartvig Limbæk nævnes 1391, 94 og 95. Han var Dronning Margrethes tro Mand. 1396 klages der over, at han med Urette har bemægtiget sig noget Gods i Vejlby Sogn, som Aage Astridsen havde skænket Kapitlet i Ribe, og som Kong Erik havde tilkendt dette. Han kaldes da Væbner; men 1399 og 1400 –02 nævnes han som Ridder. Han var vist baade en vild og hidsig Natur. Han kom i Strid med Albert Rytter (Skeel) til Møgtved 1401 paa Jerlev Herredsting, hvor der maaske har været Sag imellem dem, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hvor den Gang endnu alle Herredets Beboere, i det mindste alle Adelsmænd og Selvejere, indfandt sig paa Tingdagene og selv talte deres Sag, og Hartvig Limbæk dræbte her, trods Tingstedets Hellighed, Albert Rytter, som menes at have været Kongens Ombudsmand. Et Drab paa Tinge kunde efter jydske Lov afsones med 40 Mark over de sædvanlige 3 Gange 18 Mark, men det var en betænkelig Sag at dræbe en kongelig Ombuds- eller Lensmand, det fik ogsaa Hartvig Limbæk at føle; thi han fik kun Naade paa den Betingelse, at han vilde overgive sit faste Slot Nebbe til Nedbrydelse. 1401 udsteder han et Brev, hvori han tilstaar, at han oplader og skøder til Kronen og Kongedømmet sin faste Gaard Nebbe i Kolding Len til evindelig Eje og tilbyder for sig og sine Arvinger, at naar Kong Erik og Dronning Margrethe forlanger det, skal Gaarden uden Modsigelse blive nedbrudt og ikke genopbygget uden deres Vilje og Ja. Dette skete for hans rette Sag og Brøde, som han havde med Albert Rytter, hvilken han ihjælslog paa Jerlev Herreds Ting, og mod hans Venner og Frænder og for det Faldsmaals Skyld, hvori han var kommen til Kong Erik og Dronning Margrethe. Becker mener, at Nebbe Slot, da er bleven nedbrudt, men at Hartvig Limbæk saa har opført en anden, men ubefæstet Bolig, der saa senere er bleven omgiven af Volde og Grave. Hartvig Limbæk vedblev dog ogsaa efter dette Drab, skriver Becker, at være Medlem af Rigsraadet. Han omtales flere Gange siden. 1423 nævnes han som død. Han var en af Slægten Limbæks betydeligste Mænd og havde 3 Sønner: Timme, Claus og Hennike. Timme omtales i et Pantebrev, som Magnus Munk udsteder til ham paa Nebbe. Timme Limbæk menes at være død barnløs. Hans Broder Hennike blev derefter Ejer af Nebbe. Han omtales i en Del Breve i Aarene mellem 1411 og 1467. Han havde maaske en Datter, Else Hennikes, der var gift med Iver Skeel til Nygaard, Hegnet og Møgtved. Hun er maaske dog snarere en Datter af Hennike Limbæk til Tørning ved Haderslev, som døde 1404. Hennike Limbæk nævnes 1405; men først 1423 skrev han sig til Nebbe, som han dog i Forening med andet Gods ejede sammen med sine Brødre. Han nævnes bl. a. ogsaa 1444 og 1447. Hans Søn, Hartvig Limbæk, blev saa Eneejer af Nebbegaard og Merringgaard, 1499 kaldes han Væbner. Han døde 1518 og var gift med Mette Hansdatter, der endnu levede 1534. I „Trap Danmark" omtales, at hun afbrændte Nebbegaard. De havde flere Børn bl. a. Claus Limbæk til Nebbe, der var Væbner

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og døde 1562, Kristine Limbæk, som døde ugift, der var desuden 3 andre Døtre. Af disse var en gift med Johan Bagge, en med Jakob Brun i Pjedsted, samt Else, „der var gift med Claus Krummedige til Hønborg." Om ovennævnte Hartvig Limbæk fortæller Th. Becker følgende: „Han var en meget haard og streng Mand, som ikke vilde unde andre Folk den Velsignelse af Fisk, Gud vilde give dem, men stræbte at beholde al Ting alene. Han lukkede derfor Hølmundingen med en Hob Gærder m. m., og han mente derved at kunne faa alle Fiskene, men han fik ingen; thi Fiskerne stjal dem." Den Gang var det Skik og Brug, at naar nogen vilde have Brænde, gik han i Skoven og tog sig noget, men det vilde Hartvig Limbæk ikke taale. Han var saa streng, at han ikke taalte, at Folk tog Brænde i hans Skov. Men Straffen for denne hans Strenghed udeblev heller ikke; thi da han var død, vilde Jorden ikke have ham i hans Kiste. Graven faldt bestandig sammen, og det var ikke muligt at faa Kisten med Liget i Jorden. De toge derfor hans Lig af Kisten og lagde det i Graven, og da gik det an." Han døde, som omtalt foran, 1518. Aaret efter havde hans Enke en Strid med Ribe Domkapitel om et Bol i Mørkholt. Becker oplyser, at Sønnen Claus Limbæk 1536 var med til at underskrive Kristian d. 3djes Reces, og at han til sin Død boede paa Nebbegaard. Da han var sindssyg, var Erik Krumniedige hans Værge. Den kendte Drost, Claus Limbæk, der døde omkring 1370, kom med Grev Gert til Danmark. Slægten var meget udbredt i Sønderjylland. Den menes at stamme fra Byen Limbæk, der ligger Nord for Ejderen i Nærheden af Rensborg.

Vi gaar nu over til en nærmere Omtale af Sognet. Byen Gaarslev skrives 1330—48 i Ribe Oldemor „Gorzløøf", „Gorsleff", „Gaardzleff", „Gordsleff", „Gorsleff". I Oldemor nævnes følgende Mænd: Petrus Ploksen, Niss Hølye, Seurinus — Petrus Bagher i Myrkholt og Jess Nielsen. Da Ribe Oldemor indeholder Fortegnelser over Domkapitlets Gods, og da det havde Gods i Gaarslev Sogn, er det sagtens dets Bestyrere eller Fæstere paa Gaardene der.

1638 omtaler Sognepræsten, Provst Berent Berentsen Falenkamp i Pjedsted, Gaarslev Sogn saaledes i sin Indberetning til Ole Vorm: „Udi Gaarsløff Sogn er tre Byer: Rans, Gaarsløff och Mørchholt och en Ensted Gaard Nebbe. Till Rans er en Skouff, men intet nafnkundig i den, ey heller i Nebbe Skouff; uden om disse Skoffue løbber Rans Fjord ud i Haffuet ved nogle Bjerge, som kaldes de huide Bjerge,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

som aff det huide Sand haffuer deres Naffn, och Norden omkring Mørchholt Skouff och Gaarsløff Skouf løbber Fjoren ind aff Haffuet op till Weille. I disse Skoffue er heller intet naffnkundigt att skriffue om. Danner Ljunge wed wy inthet aff att sige." Ole Vorm har vist spurgt Præsterne om Danelyngen. Flere af dem giver nemlig et lignende Svar som Provsten.

1690 skriver Sognepræsten Lavrids Davidsen Foss i Herredsbogen saaledes om Gaarlev Sogn: „I Gaarslev Sogn er Byerne: Gaarslev, Mørkholt og Rans samt en Enstedgaard, som Hr. Assessor Rosom nu paabor, den hedder Nebbe I Gaarslev er 27 Gaarde med Annexgaarden, 3 Bol og 7 Gadehuse; i Mørkholt er 10 Gaarde, 2 Bol og 1 Gadehus; i Rans er 6 Gaarde, den ene øde, 1 Bol og 1 Gadehus. Kirkens Korntidende er: 6 Ørte Rug, 7 Ørte Byg og 10 Ørte Havre. Gadehusene skulde yde en Høstdag efter Loven. Af den liden By Rans nyder Præsten Kongens og Kirkens Anpart af Kvægtienden til Vin og Brød, som kan være: 2 Lam, 2 Grise, 1 Kalv, undertiden ingen, Føl: 1 hvert 9de eller 10de Aar. Annexgaarden i Gaarslev har været øde siden Fejdetiden 1659; men for 5 Aar siden opsattes og fuldfærdigedes 7 Fag Salshus. Den Mand, Jakob Iffuersen, som jeg for $1^1/_2$ Aar siden skaffede til Gaarden, har opsat 4 Fag til den østre Ende og et lidet Fæhus paa 4 Fag. Af Gaarden faar Præsten aarlig: 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Fdg. Smør, 6 Mark Gæsteri, 3 Mark Fødenødspenge, 1 Brændsvin og 2 Gæs, samt Gerning. Gaardens Udsæd kan af og til være: 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 10 Tdr. Havre og 10 Skp. Boghvede. Dens Hartkorn er 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Præsten nævner, hvor Gaardens Agre ligger paa Bymarken, og der er mange Navne paa den. I Skoven findes 7 Enge, store og smaa. I Vognskær er 3 Enge. Tilforn har der været Ildebrændsel til Gaarden, men nu er Skoven forhugget." Degnen i Gaarslev, Peder Poffelsen, skriver den 30te Marts 1690: „I Gaarslev Sogn findes en Degnebolig, som for kort Tid siden ved en ulykkelig Ildebrand er afgangen, der er en liden Toft ved Huset skyldsat for 2 Skp. 2 Alb. Hartkorn. Offer til de 3 Højtider, Bryluper m. m. kan ugefær eragtes til 7 Slettedaler. Kornlønnen, som er 2 Tdr. 3 Skp., gaar til Pension. Til Jul faar han et lidet Brød og Fjerdeparten af en Gaas af hver Gaard, men nogle Steder gives Mad. For Sang i Husene at lade sig benøje faar han 4 Skilling danske. Til St. Hans nyder Degnen af Gaarslev Sogn Mælk til en Ost, hvis Værdi kan sættes til 20 Skilling

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

danske. Fra Pjedsted Sogn nyder han ikke Mælk til Ost. Eftersom Degnen betaler til Fredericia Skole, samt Kopskat, Kvartalsskat og andre paabudne Skatter, beklager Peder Poffelsen sig over, at hans Indkomster næppelig kan strække til."

Pastor Niels Høstmarks Indberetning 1766 lyder saaledes: „Kirken ligger i den vestre Ende af Byen, den har et Taarn, der er som paa de fleste andre Landbykirker. I Sognet er et Skolehus af lignende Beskaffenhed, som det der er omtalt under Pjedsted Sogn. I Gaarslev Sogn er Byerne: Gaarslev, Mørkholt og Rans. Oprindelsen til deres Navne kender han ikke. I Sognet er tillige en gammel Sædegaard, kaldet Nebbegaard, paa hvis Mark ligger en Mølle og nogle Huse. Bemeldte Nebbegaard er ukomplet af Hartkorn, den har dog omtrent 50 Tdr. Hartkorn Bøndergods. Af dens Bygninger er en Del af Grundmur og en Del af Bindingsværk. Den ligger paa et fornøjeligt Sted, hvor Ransfjord eller Lille-Stranden er paa den ene Side og en smuk, ung Skov paa den anden. Udi samme Skov findes endnu Rudera af et Lystslot, som Kong Valdemar den 3dje skal have haft, hvor om Hvidtfeldt ogsaa melder udi sin anden Tome 3dje Post Pagna 496. Ellers findes en stor Høj straks Østen for Borggaarden, hvorpaa skal have staaet en meget smuk Bygning, omgiven med Volde og Grave, som nu af Ejeren er anlagt som Lysthave. Paa denne Bygning skal have boet en Frøken, navnlig Birgitte Rosenkrantz. Denne Rosenkrantz har haft 2de Søstre, hvilke alle 3 har haft sin Bopæl hver paa saadan et særdeles ophøjet Sted omgiven med Volde og Grave efter en Form og Skikkelse, alle beliggende ved Strandsiden. Den første herved Nebbegaard eller Ransfjord, den anden ved den nordre Side af Middelfart Sund, Hønborg Ladegaard kaldet udi Eld Herred. Den tredie beliggende lige overfor udi Fyn ved Hindsgavl. Disse trende Søstre har beboet disse Steder Anno 1583. Derefter er de døde og ligger begravede udi et dertil bygget Kapel ved den østre Ende af Tavlov Kirke i Eld Herred, og kan videre ses af deres Gravskrift og derværende Monumenter. Hvad Provst Høstmark her skriver om de 3 Søstre er dog ikke rigtig. Birgitte Rosenkrantz og Sidsel Rosenkrantz var ikke Søstre, men maaske Søskendebarn. Bemeldte Nebbegaard har siden henhørt under Kronen til 25de August 1660, da Kong Frederik den 3dje skænkede samme Gaard til afgangne Assessor Jens Lauritsen Risom for sin mandhaftige og tro Tjeneste, han udviste paa Bornholm, hvorom findes gyldige Attester, saavel fra Hammershus Kommandant Hr. Adolf Fuxs, som Born-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

holms Indvaanere, at bemeldte Jens Risom har været den Person, der fornemmelig har bragt Bornholm tilbage til den danske Krone, eller bemeldte Assessor og Kommissarius Jens Lauritsen Risom er død her paa Nebbegaard og ligger begraven i Gaarslev Kirke. Kirken og dens Tiende, saavel som Kongetienden, ejer Hr. Assessor Bolvig, og han har tillige Kaldsret til Præsteembedet. Efter en Højesteretsdom nyder Præsten aarlig af Nebbegaards Ejere for Tiende 10 Slettedaler, tillige er- en Kirketjener i Gaarslev, hvoraf 1 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Hartkorn, som var Mensalgods. Det øvrige Hartkorn Kirkejord, hvoraf Hans Majestæt, førend Godset blev solgt 1765, lod Præsten betale aarlig 10 Skp. Rug ad Mensam, og til Vin og Brød 12 Skp. Byg og 20 Skp. Havre, som Kirkeejeren herefter aarlig efter Rentekammerets Resolution af 21de December 1765 bør betale Præsten. Desuden nyder Præsten af noget Jord, som Degnen har i Brug, i lige Maade ad Mensam aarlig 1 Rdl. og til Vin og Brød 12 Skp. Byg. Desuden nyder Præsten Kongens og Kirkens Anpart i Kvægtienden af den liden By Rans, hvorfor der i lige Maade er Rentekammerets Resolution af 1765, saasom Præsten, der havde haft denne Tiende, saa længe nogen kan mindes, blev den nægtet af Køberen, der havde købt Kongens Tiende, men han maatte dog lade Præsten beholde den som forhen. Begge Sognes Beboere ernærer sig af Agerdyrkning og Kvægopdræt. Fiskeri er her ingen uden undertiden bekommes nogle Sild, Plæder og Torsk fra Stranden. Gaarslev Sogn har 220 Tdr. Hartkorn."

Vorsaae fortæller i Historisk Tidsskrifts 2det Binds første Hefte en Del om Tilstanden i Vejle Amt under og efter Svenskekrigen 1657—60. Han skriver bl. a., at en Bondepige i Gaarslev, Margrethe Hansdatter, blev forfulgt af en polsk Rytter, der vilde voldtage hende. Han forfulgte hende helt op i Kirketaarnet. Da hun ingen anden Udvej saa til at frelse sin Ære, gav hun sig Gud i Vold og styrtede sig ned fra Taarnet med det faste Forsæt hellere at dø end leve beskæmmet, og som ved et Under kom hun ikke alene uskadt ned, men undgik ogsaa Polakkens Efterstræbelser. Hun skal i Slutningen af det syttende Aarhundrede have levet som Enke i Fredericia. I samme Tidsskrift fortæller Vorsaae ogsaa efter Holmans Herreds Tingbog fra 1662, at Herredsmændene i nævnte Herred udvalgte en Bonde i Gaarslev, Søren Pedersen, til paa deres Vegne at rejse til København for at overrække Regeringen et Klageskrift og en Ansøgning om at faa Lettelse i de haarde Skatter, der var dem paalagt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

at svare. Søren Pedersen udførte sit Hverv, men da han kom hjem, søgte Lensmanden paa Koldinghus, Volf von Buchvaldt, paa forskellige Maader at komme ham til Livs. Sagen var den, at der var klaget over flere Ting i Lenet, og Kancelliet havde saa sendt Klagen til Buckvaldt. Søren Pedersen beviste dog ved Tingsvidner, at Klagemaalene mod ham var ugrundede, og at det ikke var paa egne, men paa Herredsmændenes Vegne, at han var rejst til Regeringen med Klagen. Søren Pedersen ses at have været Fæster af den Gaard, der i Matriklen fra 1688 havde Nr. 1.

Mandag den 25de November 1667 fremkom Las Jepsen i Mørkholt paa sin Hustrus Mette Pedersdatters og hans Stedsøns Peder Pedersens Vegne. Ligeledes fremstod hans Stedsøn, Niels Pedersen, som begge for Retten i haandtog Peder Pedersen i Gaarslev Lund og gjorde hannem en fuld tryg Afkald paa al hvis Arv og Gods fornævnte Las Jepsen og Hustru og Stedsøn arvelig tilfaldt efter salig Peder Nielsens Datter, Mette Pedersdatter, som fornævnte Peder Pedersen havde under Haand og Værgemaal, hvorfor Las Jepsen bekendte paa sin Hustru og Stedsøns, Peder Pedersens, Vegne og Niels Pedersen paa egne Vegne, at de derfor havde annammet og opbaaren af Peder Pedersen Lundmand deres fulde Arv. Niels Pedersen blev senere Gaardmand og Sognefoged i Vinding.

1670 d. $^{20}/_{6}$ meddeles det paa Herredstinget, at Guldbrand Olufsen, Skarpretter i Fredericia, har akkorderet med Herredsmændene, at han skal holde en Tjener, som skal feje deres Skorstene og tage hvis Kvæg og Bæster for dem her i Herredet affalder, og derfor skal han have aarlig en Løn af 6 Skilling af hver Gaard og 4 Skilling af hvert Bol, og saa for hvert stort Høved at aftage 8 Skilling, for et lidet 4 Skilling og for en Skorsten at feje 4 Skilling, og tilforpligter han sig, at ingen Falskhed med Huderne eller i nogen Maade skal begaas under sin Løns Fortabelse. Lønnen skal betales ham skadesløs til førstkommende Paaske.

1670 opsiger Augustinus Povlsen i Rans det Fiskeri i Ransfjord, som han har haft i Fæste. Det opsiges 3 Gange paa Herredstinget. Samme Aar vidner Peder Pedersen i Gaarslev, at han kan mindes 40 Aar tilbage. Peder Pedersen var Sandemand.

1688 omtales i Elbo Herreds Tingbog, at Bønderne af Gaarslev og Mørkholt havde været paa Hovarbejde i Kolding. De havde været ude at slaa Græs i Ladegaardens Enge. En af Gaardmændene i Gaarslev, Rasmus Andersen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

var udebleven. Han skulde derfor pantes, og da de Gaarslev Bymænd kom hjem, lod de kaste Lod om, hvem der skulde foretage Udpantningen, man har sagtens ikke været glad ved at foretage den. Loddet faldt paa Jørgen Hansen, og det hedder, at da han kom ind i Gaarden, stod Rasmus Andersen og hans Kone i Døren og spurgte, om Bymændene havde kostet Lod om, hvem der skulde pante ham, fordi han ikke havde været med de andre paa Høslet i Kolding. Jørgen Hansen sagde ja og forlangte Pant af ham, men Rasmus Andersen vilde intet give. Jørgen Hansen gik saa hen til en Vogn, som stod i Gaarden, og vilde tage Hamlen af den; men idet han bøjede sig for at tage den, kom Rasmus Andersens Kone løbende med en lang Stang (nogle Vidner paa Herredstinget vil mene, det var en Vognkæp), som hun slog Jørgen Hansen paa Ryggen med, saa han faldt til Jorden. Rasmus Andersen selv kom med en Buløkse, som han vilde have slaaet med, men nu kom nogle unge Karle fra Byen, der var fulgt med Jørgen Hansen ind i Gaarden, denne til Hjælp og tog Øksen fra Manden. Af Slaget havde Jørgen Hansen faaet et stort Saar i Hovedet, som Blodet flød af.

Tilstanden i Sognet efter Svenskekrigen var ikke god. 1660—62 opgives der følgende afbrændte, nedbrudte og øde Gaarde i Sognet:

I *Gaarslev:*

Pouffel Hansens Selvejergaard, er øde, Huse nedbrudt.
Søfren Olufsens Fæstegaard, er øde.
Søfren Krages do., øde og afbrændt.
Peder Søfrensen Bjergs do., øde.
Niels Jepsens do., øde og afbrændt.
Hans Andersen Bjerresgaards do., er øde.
Rasmus Søfrensens do., er nedbrudt og øde undtagen det østre Hus.
Peder Pedersens do., er øde.
Anders Rasmussens do., er øde, Huse er nedbr.
Niels Hansen Villadsens do., er øde og afbrændt.
Hans Olufsens do., er øde.
Jes Madtsens do., er øde og ruineret.
Stephan Nielsens do., er øde og ruineret.
Søfren Clemensens do., er afbr. og øde.
Præstens Annexgaard er øde.
Gaarden Bolbroholts nordre Huse er nedbrudt.
Af 10 Bol og Huse i Gaarslev er de 7 øde.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I *Mørkholt:*
Rasmus Christensens Gaard: Huse nedbr. og øde.
Las Jepsens Gaard: Huse nedbr. og øde.
Thyge Pedersens do.: er næsten nedbr. og øde.
Christen Rasmussens do.: Det nordre Hus er nedbr., øde.
Jens Andersens do.: er ruineret og øde.
Morten Nielsens do: Husene nedbr. er øde.

I *Rans:*
Jens Simonsens Gaard er ruineret og øde.
Niels Søfrensen Bulls do. er nedbrudt og øde.
Christen Olufsens do. er nedbrudt og øde.
Hans Madtsens do. er øde.
Madts Nielsens do: 2 Huse er ruinerede og øde.
Jørgen Mikkelsens do. er nedbrudt.
Det ene af Byens 2 Bol er nedbrudt og øde.

I Følge Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol klager Bymændene i Gaarslev og Mørkholt 1714 over, at Rytterne bortskærer og afhugger deres Græs, jager Kvæget i Kornet og oprykker det.

Gaarslev, der 1688 talte 27 Gaarde, 10 Bol og nogle Huse, er endnu en af Egnens større Landsbyer, skønt en Del af dens gamle Gaarde siden Udskiftningen er udflyttede fra Byen, en Del er her som andet Steds udparcellerede og nedlagte. Nogle Gaarde Nord for Byen kaldes Lundbjerg, de østligste har man kaldt Lund, og 3 Gaarde vestlig i Byen „Kragholm". I Byen er Kirke, Præstegaard, Skole med 2 Lærere, Forskole, Forsamlingshus, Missionshus, 2 Andelsmejerier, 2 Brugsforeninger, Vindmølle, Teglværk, samt flere Handlende og Haandværkere. Naar Beboerne fra Gaarslev Sogn forhen skulde til Fredericia, maatte de køre over et Vadested i Ransfjord, og denne Kørsel var ikke ufarlig, naar der var Højvande. Ogsaa Beboere fra Vejlby Sogn kørte ofte over Vadestedet, bl. a. naar de gæstede Børkop eller Brøndsted Mølle, der tidligere efter deres Ejere kaldtes Knuds og Sørens Mølle. For en Række Aar siden er dette Forhold dog forandret, der er bygget en Sluse ved Vejle Fjord, der hindrer Vandet fra denne i at løbe ind i Rans Fjord. En betydelig Del af dennes østlige Ende er udtørret. Gennem denne er gravet en Kanal, og over Kanalen er bygget Bro, og der er anlagt Landevej fra Hølsgaarde til Egeskov i Vejlby Sogn og videre derfra efter Fredericia. Ved Hølsgaarde er en Kro, som gæstes ikke saa lidt, navnlig

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

siden Badegæster og Turister har opdaget det ejendommelige Klitparti „Hvidbjærg" ved Vejle Fjord ikke langt fra Hølsgaarde. Paa Nebbe Mark er endnu Vandmølle, den er for mange Aar siden solgt fra Nebbegaard.

1499 nævnes Nis Pedersen i Mørkholt blandt Tingsvidner, og 1507 nævnes blandt Tingsvidner her fra Egnen bl. a. Henrich Christernsøn af Hørup (Højrup), Væbner Michel Troghelsen i Pedsted, Herredsfoged Hans Nielsen i Skærup, Twe (Tue) Jensen i Wellingh, Symen Iwersen i Børkop, Skeel Bertelssen ibd., Jes Morthensen i Brøndsted, Seueren Jensen i Gartzløf, Thamis Christernson og Seueren Jensen i Skerup, Jep Thomasen i Bregning, Ollof Henrickson og Twe Andersson i Hwilsberig, Sueren Kelbech i Gauferslund, Iwer Morthensson i Andkjær og Seuren Lawsson i Gaarsløff.

1473 nævnes Pether Raaly af Wellingh og Christjern Persson af Aagheswigh (Oxvig). De er begge Væbnere.

1459 nævnes blandt Tingsvidner Ebby Swenson og Gundy Swenson i Hostrup (Haastrup). Den sidste nævnes ogsaa 1465. 1459 er Væbneren Weyt Persson i Hostrup Tinghør (Herredsfoged i Brusk Herred). En Laghe (Lave) Raffn, maaske fra Velling, nævnes 1479.

Gaarslev Bys gamle Gaarde, deres Hartkorn og Beboere.

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp., 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Peder Nielsen, 1653, 1663 og 1688: Søfren Pedersen, Gaarden hører da til Nebbe, 1705 overtog Jens Pedersen Boll Gaarden efter sin Fader, Peder Sørensen Bull, 1733 er Søren Jensen Boll Fæster af Gaarden, og 1765 Jens Sørensen, der sagtens er Søren Jensens Søn. Peder Nielsen, der var Fæster af Gaarden 1634, er vist, efter hvad Tingbogen oplyser, Fader til Sognefoged Niels Pedersen i Vinding, og Søfren Pedersen er sagtens dennes Broder. Da Niels Pedersens Søn, Sognefoged Peder Nielsen i Vinding, fører Tilnavnet Grundet, er Peder Nielsen maaske en Sønnesøn af den Peder Grundet, som 1596 var Fæster af Nebbegaard.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp., 1688: 5 Tdr. 1 Alb. Beboere: 1634: Anders Søfrensen, 1653 og 1663: Hans Andersen Bjerresgaard, 1688: Anders Hansen Bjærg, 1733: Jens Nielsen, 1765: Vinter Jensen.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdr. Beboere: 1634: Oluf Thamsen, 1653: Søfren Olufsen, 1663: Søfren Andersen, 1688: Anders Staffensen, 1733: Hans Andersen, 1765: Jakob Sørensen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Staffen Simonsen, 1688: Jørgen Staffensen Dall, 1733: Jørgen Pedersen, 1765: Jørgen Jørgensen. Den menes at være udparcelleret.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Hans Simonsen, 1653: Jens Jørgensen, 1663: Jens Søfrensen, 1688: Clemand Søfrensen, 1733: Hans Pedersen, 1765: Peder Jensen. Man mener, det er Hans Peter Hansens Gaard paa Gaarslev Vestermark.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 4 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Niels Hansen Dall, 1653 og 1663: Staffen Nielsen, 1688: Peder Jørgensen, 1733: Søren Mikkelsen, 1765: Jørgen Hansen.

Gaard Nr. 7. Hortkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdkr. Beboere: 1634: Christen Nielsen, 1653 og 1663: Niels Christensen: 1680: Peder Basse, 1688: Peder Søfrensen Bjærg, 1733: Ove Laursen, 1765: Niels Sørensen Rebslager. Nuværende Ejer: Mads Sørensens Enke. Hun er Søster til P. Ryeholm. Mads Sørensen var vist født paa Gaarden.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Hans Hansen, 1688: Hans Andersen, 1733: Olaf Jensen, 1765: Peder Sørensen Væver.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 2 Fdk. Beboere: 1634: Niels Simonsen, 1653: Søfren Andersen, 1663: Iffuer Lassen Krage, 1670: Thomas Krage, senere Erik Christensen, 1688: Thomas Pedersen, 1733: Niels Sørensen Skovenborg, 1765: Hans Nielsen Skovenborg. Beboere efter ham har vist bl. a. været Hans Sørensen Skovenborg, der kom til Gaarden 1825 og var Søn af Søren Hansen Skovenborg, der dog menes at have boet paa en anden Gaard i Byen, 1850 fik Hans Skovenborgs Søn, Jens Hansen Skovenborg, Gaarden, som han ejede til 1896, da hans Søn, Jens Peter Skovenborg, blev dens Ejer. Gaarden er den eneste af de 3 Gaarde, der endnu ligger i Kragholm, de andre er udflyttede.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Søfren Søfrensen Smed, 1653: Søfren Søfrensen Boll. 1663: Mikkel Pedersen: 1688: Søfren Søfrensen Bull, 1735 har Hans Pedersen Skovenborg fæstet Gaarden efter Hans Nielsen Ladegaard, som flytter

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

til Andkær, 1765 har Anders Hansen Skovenborg Gaarden. Denne Gaards sidste Ejer var Søren Pedersen. Den laa Nord for Skolen og udparcelleredes for ca. 20 Aar siden. Anders Hansen Skovenborg var Broder til Søren og Enevold i Mørkholt.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1662: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., deraf hører 2 Tdr. 6 Skp. til Kirken. 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Hans Iffuersen, 1652 og 1663: Hans Olufsen, 1688: Christen Pedersen, den er da Fæstegaard under Nebbe. 1733: Søren Nielsen, 1765: Peder Sørensen Høll. Denne Gaard menes ogsaa at være udparcelleret. Den laa Nord for Skolen.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 3 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Søfren Hansen, 1663: Oluf Jensen, 1688: Niels Rasmussen, 1733: Søren Pedersen, 1765: Anders Sørensen. Af senere Ejere kan nævnes Thomas Pedersen. Hans Søn, Peder Thomsen, fik Gaarden efter ham. En Datter af ham var gift med Niels Pedersen Ryeholm fra Vinding, der saa blev Gaardens Ejer. Han flyttede den fra sin gamle Plads Nord for Skolen til sin nuværende Plads Nord for Byen. Her kaldes den „Bygballegaard". Efter Ryeholms Død ægtede hans Enke Mads Knudsen, der var Ejer af „Lundgaard", og han havde begge Gaarde i Eje fra 1884 til 1891. Bygballegaard solgtes saa til dens nnværende Ejer Niels Ryeholms Søn, A. P. N. Ryeholm, der endnu ejer den. Han, der er Sogneraadsformand, har forstørret Gaarden en Del ved Køb af Jord fra andre. Gaarde. Dens Hartkorn er ca. $8^3/_4$ Tdr.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Anders Nielsen Smed, 1653: Rasmus Jørgensen, 1663: Rasmus Søfrensen, 1688: Hans Søfrensen, 1733: Hans Sørensen, 1765: Povl Pedersen. Denne Gaard ejes nu muligvis af Mads Klemmensen, der købte den af sin Svigerfader, Hans Kristensen. Gaarden er udflyttet til Vestermarken og kaldes „Gaarslev Vestergaard".

Gaard Nr. 14 er en gammel Selvejergaard, hvis Hartkorn 1662 var 9 Tdr. 1 Skp. 1. Fdk. 1688: 8 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Boboere: 1634: Thames Pedersen, 1653 og 1663: Poul Hansen Bonde, 1688: Hans Nielsen, 1733 er Gaarden delt i 2 ligestore Dele mellem Peder Nielsen Ulv og Niels Pedersen, 1765: Peder Pedersen Ulv og Søren Nielsen. Begge Gaarde er udparcellerede. Peder Pedersen Ulvs (1876).

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2 Alb. 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Søfrensen, 1653 og 1663: Anders Rasmussen, 1688: Rasmus Lassen, Gaarden hører da under Nebbe, 1733: Peder Thomsen, 1765: Steffen Pedersen. Hans Datter, Maren Steffensdatter, var gift med Søren Pedersen Ravn. Som Enke overdrog hun 1825 Gaarden til sin Søn, Steffen Sørensen, der 1867 skødede den til sin Søn, Søren Madsen Steffensen, hvis Søn, Steffen Peder Sørensen Steffensen, der nu er dens Ejer, fik den 1895. Gaarden er 1877 udflyttet Nord for Byen til Lundbjerg.

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1662: 6 Tdr. 6 Skp. 1688: 5 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1634: Hans Nielsen, 1653: Søfren Jepsen, 1663: Hans Nielsen Skovenborg, 1688: Søfren Hansen Skovenborg, 1733: Hans Sørensen Skovenborg, 1765: Niels Hansen Skovenborg. Af senere Ejere kan nævnes: Niels Hansen Foged, Hans Madsen, Peder Pedersen Møller fra Vinding, Jørgen Gertsen fra Kongsted og dens nuværende Ejer, Johannes Knudsen, som købte den 1917.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Hans Rasmussen, 1653: Anders Thomsen, han har ogsaa Gaarden 1663, 1688: Thomas Andersen. Den er da Fæstegaard under Nebbegaard, 1733: Peder Sørensen, 1765: Peder Hansen Skovenborg. Gaarden har i sidste Halvdel af det 19de Aarhundrede været ejet af Rasmus Knudsen og efter ham af hans Søn, Johannes Knudsen. Han solgte den 1917, men beholdt en Del af Gaardens Jorder, som han lagde under Nr. 16, som han samme Aar købte.

Gaard Nr. 18. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr 5 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Jens Nielsen, 1653, 1663 og 1688: Peder Pedersen (Lundemand), 1733: Peder Pedersen Lundemand. Dette Navn hidrører sagtens fra, at Gaarden har ligget i Lund. Den ældste Peder Pedersen, thi der maa jo være flere Mænd paa Gaarden, som har baaret dette Navn, var Sandemand i Holmans Herred. 1765 beboes Gaarden Nr. 18 af Søren Pedersen. Det er den Gaard, som Peder Clausen har ejet, og som Hans Nielsen nu ejer. Den er meget formindsket. Tæt ved Gaarden ligger Voldpladsen „Borgvold".

Gaard Nr. 19. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. er den Gaard, som forhen har baaret Navnet „Bolbroholt". Hartkorn 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Peder Hansen, 1653, 1663 og 1688: Niels Nielsen, 1670 kom den som Fæstegaard under Nebbegaard, 1724 fæster Jens Pedersen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaarden efter Mads Hansen Lundemand, der er gammel og svag, der er da 32 Fag Hus paa Gaarden i nogenlunde Stand. Besætningen bestaar af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. Jens Pedersen er Fæster af Gaarden baade 1733 og 1765. 1770 kaldes han Jens Pedersen Lundemand. Det er den Gaard, som nu kaldes „Lundgaard". Den har været ejet af Mads Knudsen, efter hans Død af hans Enke og nu af Svigersønnen H. Chr. Bæksted. Nu er den en af Byens største Gaarde. Nr. 18 og 19 var vist i gamle Dage een Gaard.

Gaard Nr. 20 Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 4 Tdr. 7 Skp. Beboere: 1634: Peder Terkildsen, 1653: Søfren Lassen Krag, 1663 og 1688: Søfren Olufsen, 1733: Søren Sørensen Skovenborg, 1765: Niels Sørensen Skovenborg. Efter ham ejede Sønnen, Søren Skovenborg, Gaarden. Saa Svigersønnen Peder Offersen, der 1860 overdrog den til sin Svigersøn, Lærer Hans Kristian Jessen, som 1868 solgte den til Thomas Pedersen, der lagde sin Gaard, som han 1865 havde købt af Jakob Dahl, under den. 1897 blev Thomas Pedersens Søn, Søren Peder Pedersen, Ejer af Gaarden, som han 1916 har solgt. Siden er en Del af dens Jorder frasolgte.

Gaard Nr. 21. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1653 og 1663: Søfren Clemmendsen, 1688: Rasmus Andersen, 1733: Knud Pedersen, 1734 overtager Mikkel Jensen Gaarden ved at ægte Knud Pedersens Datter. Der er da 40 Fag Hus paa den og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 6 Faar. 1762 ægter Thomas Pedersen Mikkel Jensens Enke, der er 12 Børn paa Gaarden, hvis Bygninger bestaar af 32 Fag Hus. Besætningen bestaar af 4 Bæster, 5 Køer, 3 Ungnød og 8 Faar. Efter foranstaaende Fæstebrev Nr. 5 overtog Niels Michelsen 1775 Gaarden Nr. 21 efter sin Stedfader Thomas Pedersen.

Gaard Nr. 22. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 1. Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Mads Thuesen, 1653 og 1663: Thue Madtsen, 1670: Thomes Søfrensen, 1688: Jens Nielsen, 1733: Hans Laursen, 1765: Thomas Sørensen, Jørgen Thomsen fra 1794 til 1834. Efter ham Svigersønnen Peder Jessen Quist fra Gaverslund, 1886 blev hans Datter, Abelone Qvist dens Ejer. Hun solgte den 1901 til sin Broder, Lærer Jens P. Qvist, hvis Søn, Niels P. P. Qvist, overtog den 1908 og endnu er dens Ejer. Gaarden kaldes „Qvistsminde".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 23. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Søfrensen, 1653: Niels Hansen Villadsen, han har den ogsaa 1663, 1688: Johan Olufsen, 1733: Niels Olesen, 1765: Niels Sørensen Kragholm. Det menes at være den Gaard, som Mads Pedersen ejer, og som hans Fader, Jens Pedersen, ejede før ham. Gaarden, der ligger Vest for Kirken, laa forhen i Kragholm. Den kaldes „Bredlund".

Gaard Nr. 24. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 5 Tdr. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Jepsen, 1653: Niels Jepsen, 1663: Niels Jepsen, 1688: Niels Mortensen, 1733: Niels Jørgensen, 1770: Peter Hansen.

Gaard Nr. 25. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Pedersen, 1653: Peder Jørgensen Bjærg, 1663: Peder Søfrensen Bjærg, 1688: Peder Jensen Boll, 1733: Jens Pedersen Bull, 1770: Søren Jensen Buhl.

Gaard Nr. 26. Hartkorn 1662: 8 Tdr. 1 Skp. 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdkr. Beboere: 1634 og 1653: Peder Rasmussen, 1663: Peder Rasmussen, 1670: Hans Jørgensen, 1688: Hans Clemmendsen, 1723: Jakob Hansen og Jens Albertsen. 1770: Hans Nielsen Dahl. Gnarden var en Tid, mens den laa i Byen tæt ved Nr. 7, delt i 2 Gaarde, der efter Beboerne kaldtes „Skøtgaarde". Thomas Pedersen købte en Del af den ene Gaards Jorder og lagde under sin Gaard, men efter at hans Søn, Søren Peter Pedersen, har solgt Gaarden, har Ejeren af den anden „Skøtgaard", Søren Thomsen, hvis Gaard ligger tæt ved Nebbe Mølle, købt Jorden og lagt under sin Gaard.

Gaard Nr. 27 er Annexgaarden, dens Hartkorn var 1662: 8 Tdr. 2 Skp. 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1680: Hans Albertsen, efter ham Jakob Iffuersen. 1770: Hans Clemmensen. Den nuværende Præstegaard er en Del af Gaarden.

En mindre Ejendom ved Mørkholt Land tæt Nord for Hvidbjærg ser jeg, man nu kalder „Borlev Skov", fordi dens forrige Ejer bar Tilnavnet „Borlev".

Mørkholt Bys gamle Gaarde, deres Hartkorn og Beboere. 1662 har de 10 Gaarde i Byen hver 5 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Hartkorn.

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Anders Hansen, 1653: Peder Jensen, 1663 og 1688: Sognefoged Jens Nielsen, 1733 og 1765: Jens

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hansen, hvis Eftermand var Hans Skovenborgs Søn, Enevold Hansen, f. 1728, som 1767 købte Gaarden til Selveje for ca. 452 Rdl., 1779 er han død, og hans Enke ægter saa Rasmus Sørensen, der 1831 solgte Gaarden til sin Søn, Søren Rasmussen, der forstørrede Gaarden ved Køb af Jord fra andre af Byens Gaarde. 1872 skødede Søren Rasmussen Ejendommen til sin Søn, Niels Sørensen, der endnu ejer den. Gaarden, der ligger paa sin gamle Plads, kaldes Enggaard. Den har ca. 8¼ Td. Hartkorn.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Jep Nielsen, 1663: Peder Jepsen, 1688: Søfren Nielsen Skovsen, 1733: Hans Sørensen Skovsen, som sagtens overtog Gaarden 1708, da han ægtede Mette Jensdatter, 1720 er hun død, thi da indgaar han i et nyt Ægteskab med Gl. Hans Nielsens Datter, Anna, af Vinding. Hans Skovsen dør 1737, 68 Aar gl., og hans Enke ægter saa Peder Rasmussen, som 1765 er Fæster og 1770 Ejer af Gaarden. Dens senere Ejere kendes ikke.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Mikkelsen, 1653 og 1663: Thyge Pedersen, 1670: Søfren Hansen, 1688: Jørgen Andersen, 1770: Søren Hansen Bonde. Da der endnu er en Slægt i Byen, der hedder Bonde, er det rimeligvis samme Gaard, de endnu bebor. Gaarden er dog en Del formindsket.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Søfren Olufsen, 1663: Christen Rasmussen, 1688: Niels Pedersen, 1733: Stefan Pedersen, 1765: Jørgen Hansen, 1770: Søren Hansen Skovenborg; han var Broder til Enevold Hansen, og en Broder til dem var min Tipoldefar, Gmd. Hans Hansen Skovenborg i Højrup, Herslev Sogn, der var født 1731. Enevold Hansen, der var den ældste af Brødrene, er sagtens opkaldt efter Enevold Madsen Bolvig paa Nebbegaard. Deres Forældre var nemlig paa Nebbegaard, da han fødtes. Efter Søren Skovenborg fik Stedsønnen, Stefan Pedersen, Gaarden. Han var gift med Enevold Hansens Datter, Dorthea. En af deres Børn, Enevold Steffensen, var Bedstefader til Sognefoged H. P. Sørensen, han var Ejer af samme Gaard som denne. Gaard Nr. 4 er udparcelleret.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Fdk. Beboere: 1634: Anders Nielsen, 1653 og 1663: Peder Ulf, 1688: Mikkel Hansen, 1733: Oluf Simonsen, hvis Søn Niels Olesen fik den efter ham, han har den i Fæste 1765; men 1768 købes den af Niels Christensen, Søn af Christen Jensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

paa Gaarden Nr. 9. En af Niels Christensens Døtre blev gift med Hans Jensen, som fra 1798 til sin Død 1816 var Ejer af Sønderbjerregaard i Vinding. Niels Christensen, der var gift med Rasmus Pedersens Datter Gyde fra Gaard Nr. 7, afstod 1800 Gaarden til sin Søn, Niels Nielsen, han var gift med Johanne Jakobsdatter og døde 1809. Ved Skiftet efter ham nævnes 3 Børn: Jakob, der er 7 Aar, Gye, der er 3 Aar og Niels, som er 5 Uger gl. Hans Fader, Niels Christensen, der da er Aftægtsmand paa Gaarden, har købt 2 Køer til Sønnen, som der af Boet gives ham 60 Rdl. for, han mener, de er 100 værd. Gaarden er da paa 6 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. $^{45}/_{48}$ Alb. Hartkorn. Enken gifter sig med Skovenborg. Af senere Ejere kan nævnes Jens Holt. Nu ejes den af hans Svigersøn Lars Pallesen fra Munkgaarden i Skærup. Gaarden er for mange Aar siden udflyttet Syd for Byen. Niels Olesen, der havde Gaarden før Niels Christensen, var Morbroder til dennes Hustru Gye eller Gyde Rasmusdatter; thi hendes Stedmoder var hans Søster.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1634, 1653 og 1664: Niels Nielsen, 1670: Staffen Mortensen Ulf, 1688: Christen Mikkelsen, 1733: Peder Jensen, 1765 og 1770: Peder Hansen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Niels Mortensen, 1663 og 1688: Morten Nielsen, 1733, 1765 og 1770: Rasmus Pedersen. Han var gift flere Gange, vistnok 3; thi 1747 dør hans Hustru i en Alder af 80 Aar, og da hans Datter Gye eller Gyde var født 1731, kan hun ikke have været hendes Moder. 1747 indgaar han atter i Ægteskab med Anna Olufsdatter af Mørkholt. Det ser ud til, at baade Niels Christensen og hans Hustru Gye nedstammer fra Gmd. Rasmus Christensen, som allerede 1634 var Fæster af Gaard Nr. 9.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Sk. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Jens Andersen, 1688: Jens Rasmussen, 1733, 1765 og 1770: Jens Thomsen. Muligvis var det paa denne Gaard, Thomas Hansen boede, som var gift med Niels Kristensens Datter Karen, f. 1777. Thomas Hansens Datter, Sidsel, var gift med Peder Jensen i Mørkholt, og Thomas Pedersen i Gaarslev var deres Søn.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Rasmus Christensen, 1688: Christen Rasmussen, efter ham Sønnen, Jens Christensen, 1733: Christen Jensen, der ogsaa har Gaarden baade 1765 og 1770. Hans Søn, Niels Christensen, f. 1741, d. 1822, blev 1768

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ejer af Gaarden Nr. 5. Denne Gaards senere Ejere kendes ikke. Muligvis er Gaarden udparcelleret og nedlagt, som mange af de gamle Gaarde i Byen. En af Gaardene maa være den Gaard, som Jens Klemmensen nu ejer. Denne Gaard, der har knap 9 Tdr. Hartkorn, er betydelig forstørret. Ejerne har været: fra 1861 til 1905: Hans Peter Hansen (Klemmensen), 1831—1861: Mads Rasmussen, som var Svigerfader til Hans P. Hansen. Mads Rasmussen, der var Broder til Søren Rasmussen paa Nr. 1, fik Gaarden ved at ægte Formandens, Mads Jensens Enke, 1823 købte Mads Jensen Gaarden af Søren Augustinussen, der flyttedes til St. Velling.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Niels Madtsen, 1653 og 1663: Las Jepsen, 1688: Oluf Hansen, 1733: Mads Olesen. Han druknede i Følge Kirkebogen 1740 ved Høl, da han sammen med de andre Bymænd kørte hjem fra Fredericia. 1765 og 1770 har hans Søn, Søren Madsen Gaarden.

Foruden de 10 Gaarde er der 1663 5 Bol i Byen, hvis Beboere baade har Skov og driver Fiskeri. I Jordebøgerne fra 1634 og 1653 staar: „Forskrevne 10 Gaardmænd i Mørkholt skulde aarligen give tilsammen, som 3 Krontjenere i Nebbe til Jomfru Birgitte Rosenkrantz, og nu efter hendes Død dennem alle imellem er lagt, efterdi de fik alle lige meget at bruge." Mørkholt Bys Gaarde ligger nu meget spredte, idet flere af dem er udflyttede og andre er udparcellerede. Der er endnu 9—10 Gaarde i Byen, men over Halvdelen af dem er mindre Gaarde.

Da man ikke paa ret mange af Gaardene i Sognet har gamle Skøder, er der ikke saa faa Gaarde, hvis senere Beboere jeg mangler Oplysning om.

Rans By. Baade 1634 og 1688 er der 6 Gaarde og 2 Bol i denne By, men i flere Aar er den ene af Gaardene øde. 1662 har hver af de 6 Gaarde 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn.

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Christen Staffensen, 1653 og 1663: Jens Simonsen, ,1670 og 1688: Augustinus Povlsen, 1733: Povl Augustinussens Enke, 1765: Jens Povlsen. Senere Ejere har været: Povl Jensen, Ulbæk, og dens nuværende Ejer, Jens Bjerresgaard. Gaarden er forstørret betydelig, idet en Nabogaard, vistnok Nr. 3, omkring 1830—40 blev lagt under den. Da den saaledes blev Byens største Gaard, fik den Navnet „Ransgaard".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Jens Søfrensen, 1653 og 1663: Niels Søfrensen Bull, 1670: Thomas Jensen, 1688: Lavrits Jensen, 1733: Anders Nielsen, 1765: Jørgen Lauritsen.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1663: Christen Ollesen, 1688: Hans Hansen, 1733: Niels Thomsen, 1765: Hans Pedersen. Det var vist denne Gaard, Hans Hansen ejede, der var gift med en Datter af Hans Jensen, Sønderbjerregaard i Vinding. Hans Hansen og Hustru døde begge fra deres smaa Børn. Gaarden solgtes og kom under Ransgaard.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Jørgen Søfrensen, 1653 og 1663: Mads Nielsen, 1670: Søfren Jensen, 1688: Søfren Søfrensen, 1733: Niels Thomsen, 1765: Thomas Nielsen.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Mikkel Søfrensen, 1653 og 1663: Jørgen Mikkelsen, 1670 og 1688: Jørgen Nielsen, 1733: Christen Nielsen, 1765: Povl Sørensen.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Madtzen, 1653 er Gaarden øde, og dens Jorder bruges af de andre Bymænd, 1663 og 1688 er den ogsaa øde. Det sidste Aar hører den under Nebbe. 1634 og 1653 staar i Jordebøgerne, at Nebbegaards Fæstere bruger et Bol ved Skræpled. 1663 staar Peder Nielsen paa Nebbe som Bruger af dette Bol.

Bol Nr. 7. Hartkorn 1662: 2 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. 1688: 1 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Rasmus Griis, 1653 og 1663: Thomas Pedersen, 1670: Niels Pedersen, 1688: Jens Skrædder, 1733 og 1765: Berent Berentsen. En Søn af den sidste byggede „Sofielund" i Klattrup.

Bol Nr. 8. Hartkorn 1662: 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1688: 2 Skp. Beboere: 1634: Oluf Christensen, 1653: Anders Hjuler, 1663: Anders Hansen, 1670: Gregers Jensen, 1688: Niels Søfrensen. Bolet hører til Nebbe. Det samme gør 2 Huse, som 1688 beboes af Søren Friis og Søren Jensen. Søren Frises Hus har 1 Skp. 1 Alb. Hartk. og Søren Jensens 1 Skp.

Nebbe Mølle: Mølleskyld: 1662: 3 Tdr. 6 Skp. 1688: 1 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1634 og 1653 har Fæsteren af Nebbegaard, Søfren Søfrensen Haar, Møllen, 1663: Peder Nielsen. Da Jens Lavridsen Risom faar Nebbegaard, faar han ogsaa Møllen. Ejeren af Nebbegaard fæstede den bort. 1783 er

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Mølleren, Oluf Lauritsen, død. Hans Enke indgaar saa i nyt Ægteskab med Jeppe Pedersen, der saa bliver dens Fæster. Den har da en Besætning af 2 Bæster, 4 Køer, 1 Ungnød, 1 Spædkalv og 10 Faar. Nebbe Mølle er for længst solgt fra Gaarden. Dens nuværende Ejer er Peder Sørensen. Om Nebbegaard staar i Jordebogen fra 1662: „Denne Gaard var i Følge Tingsvidner ikke alene øde paa Bygning efter Krigen, men endog fordærvet, saa dens Skyld nedsættes fra ca. 49 Tdr. Hartkorn til 24 Tdr.

Forskelligt:

1802 døde Skoleholder Niels Hansen af Rans i Børkop 61 Aar gl. Efter dette synes der da at have været en Skole i Rans. Nu søger Børnene fra Rans til Brøndsted Skole i Gaverslund Sogn.

I Følge Holmans Herreds Tingbog holdes der 1669 Skifte efter Gmd. Søfren Jensen i Rans. I Boet nævnes da følgende Kreaturer: 2 brune Heste, Værdi 16 Slettedaler, 2 brune Hopper: 14 Daler, 1 graa Ko og en rødhuget Kvie værdsættes til 13 Daler, 1 sort Ko: 5 Daler, en gammel Ko: 3 Slettedaler, en sorthuget Kvie: 10 Mark og 2 spæde Kalve: 2 Sld. o. s. v.

Taarnet og den vestlige Del af Kirken synes at være yngre end den mellemste Del af Kirken. Ved Kirkens østlige Ende er tilbygget et Kapel af en af Nebbegaards Ejere. Det har vel været Meningen, at det skulde benyttes som Ligkapel for Nebbegaards Ejere, men dertil er det ikke bleven brugt. I Kirkeskibets sydlige Mur er indmuret en ejendommelig udhulet rund Granitsten, saa her synes en Gang at have været et rundt Hjul gennem Muren. Nu er den mellemste Del af Hullet tilmuret. Hvorfra dette Hul stammer ved jeg ikke. Nogle vil mene, at spedalske Mennesker gennem det har skriftet for Præsten.

Skolelæreren har i sin Embedsbog fra 1842 meddelt, at han i Smaaredsel af hver Gaard aarlig modtager et Faarelaar, 1 Fjerdingkar Rug og en Portion Mælk til Ost; men for omtrent en Snes Aar siden fik han et Brød fra hver Gaard i Stedet for Rugen. Smaaredsel var en Ydelse, som Degnen forhen fik af Sognets Beboere, og da Sognedegnen Graae 1830 døde, spurgte Lærer Jagd, om der ikke tilkom ham Smaaredsel, og der blev svaret ham, at den Smaaredsel, som Degnen hidtil havde modtaget, tilkom ham og Læreren i Pjedsted Sogn til Deling. Ved Gaarslev Skole var en Jordlod paa omtrent 8 Tdr. Land med godt 5 Skp. Hartkorn. Den

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

laa Nord for Byen i Nærheden af Gaarden Skikballe i Gaverslund Sogn.

Øst for den gamle Skole var en Have paa ca. ½ Skp. Det meste af den var beplantet med Frugttræer. 1817 blev den udvidet derved, at Byens Beboere afstod et Stykke Gadejord, som saa blev lagt til Haven mod, at Læreren selv skulde holde Hegnet omkring denne vedlige. Ved Skolens Udvidelse 1838, skete denne paa Havens Bekostning, men Læreren regner den dog at være 1 Skp. Land.

Amtmand Hans de Hofmann i Fredericia omtaler i sin „Økonomisk Beskrivelse over Koldinghus Amt" 1786 Gaarslev Sogn saaledes: „I Gaarslev Sogn ligger Nebbegaard, som har Hovedgaardstakst over 24½ Td. Hartkorn. Den ligger straks ved Lille Strand, den har en god Skov og nogle Afbyggere samt en Vandmølle. Ved Mørkholt kan man ved Baade føres over Vejle Fjord til Bjerre Herred."

Han oplyser, at Gaarslev By fik sine Jorder udskiftede fra Fællesskabet 1774. Dens Hartkorn opgives til 148 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Der var 1786: 34 Gaarde, 6 Bol og 8 Huse i Byen.

Mørkholt Bys Jorder udskiftedes 1773. Hartkornet var 45 Tdr. 2 Skp. og 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Skovskyld. Der var 1786 9 Gaarde og 3 Bol i Byen.

Rans Bys Jorder udskiftedes 1771. Hartkornet var 27 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1786 var der 7 Gaarde og 3 Bol i Byen.

Trap opgiver 1896 Sognets Areal til 3358 Tdr. Land med 291 Tdr. Hartkorn, og dets Indbyggerantal saaledes: 1801: 414, 1840: 802, 1860: 947, 1890: 984, 1901: 931.

Af *Sognefogder* kan nævnes:

1. Jens Nielsen i Mørkholt 1663—1688.
2. Søren Skovenborg i Gaarslev omkring 1800—1820.
3. Jens Pedersen.
4. Steffen Sørensen.
5. Søren Enevoldsen 1864—1904. Han var Dannebrogsmand og afløstes af sin Søn.
6. Gaardejer Hans Peter Sørensen, som nu er Sognefoged.

Sogneraadsformænd i Gaarslev har været:

1. Baron Redtz-Thott til Nebbegaard til $^{17}/_{6}$ 1871
2. Gaardejer Søren Jensen i Gaarslev - $^{1}/_{1}$ 1873
3. Møller E. P. Egholm, Nebbe Mølle - $^{30}/_{9}$ 1875
4. Jens Holt, Gaardejer i Mørkholt - $^{1}/_{1}$ 1876

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5.	Jens Pedersen, Gaardejer,	Gaarslev,	til 1/1 1877
6.	Søren Steffensen, do.	do.	- 1/1 1879
7.	Mads Knudsen do.	do.	- 1/1 1883
8.	Thomas Pedersen, do.	do.	- 1/1 1886
9.	Rasmus Knudsen, do.	do.	- 1/1 1889
10.	Mads Knudsen, do.	do.	- 1/1 1892
11.	Søren Antonsen, do.	Nebbe Mark	- 1/1 1893
12.	Thomas Pedersen, do.	i Gaarslev	- 1/1 1896
13.	Baron Wedel Wedelsborg,	Nebbegaard	- 1/1 1899
14.	P. Ryeholm, Gaardejer,	Gaarslev,	- 1/1 1903
15.	Niels Skovenborg, Gaardejer,	Mørkholt,	- 1/1 1904
16.	Jens Sørensen, do.	Gaarslev,	- 1/1 1907
17.	Søren P. Pedersen, do.	do.	- 1/4 1909
18.	Johannes Knudsen, do.	do.	- 1/4 1917
19.	P. Ryeholm, do.	do.	-

Sognepræster i Gaarslev:

Indtil 1883 var Gaarslev Annex til Pjedsted, men da blev det udskilt derfra, og der oprettedes et selvstændigt Embede for Gaarslev Sogn. Der byggedes en Præstegaard tæt Øst for Kirken. Ved Gaarden er en stor og smuk Have. I hvilken der i Pastor Højmarks Tid hver Sommer holdtes kirkelige Møder. Nedennævnte Mænd har været Sognepræster i Gaarslev.

1. Rudolf Leopold Bastrup, Søn af Købmand Bastrup, Kolding, f. 26/6 1852. Præst her fra 1883—1889. Nu i Gudme paa Fyn.
2. Oluf Kirstejn Peter Olesen, f. 30/4 1860. 1889—95. Nu Stiftsprovst i Ribe.
3. Asger Højmark, Søn af forhv. Folketingsmand og Lærer Højmark i Stautrup, f. 4/9 1865, fra 1896—1904. Nu Valgmenighedspræst i Aarhus.

   Mens Højmark var Præst i Gaarslev, vandt han sig mange Venner paa Egnen.
4. Christian Niels Hjortholm Lund Graae, f. 24/5 1870, var Præst her fra 1904—1913. Er nu Præst i Karebæk ved Næstved.
5. Peter Sørensen, f. 25/11 1873, Søn af Gmd. Hans Sørensen i Højrup, Herslev Sogn. Hans Sørensen var Søn af Gmd. Søren Kristensen i Smidstrup. Sørensen kom til Gaarslev 1913.

Af *Degne* og *Skoleholdere* kan nævnes følgende:

1. 1678 blev Søfren Rasmussen Aars kaldet til Degn i Pjedsted og Gaarslev. Degnen boede det sidste Sted.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2. 1683 blev Peder Poffelsen Degn i Pjedsted og Gaarslev. Han var gift med Margrethe Dorthea Bertelsdatter Steen.
3. 1732 er Ditlev Antoni Hjort Degn. Han troloves den $^{16}/_{11}$ 1732, men dør 1738 i en Alder af 30 Aar.
4. 1738 blev Hans Nielsen Boll hans Eftermand. 1740 fæster han og hans Hustru, Karen Hansdatter et Hus i Gaarslev. Hans Boll var Student.
5. Degnen Peder Graae boede i Pjedsted og her døde han 1830. Ved hans Død blev Degneembedet ophævet.

Mens Degnene havde Ophold i Gaarslev, boede de i Kragholm. Den Gaard Sognefogden nu ejer, og hans Fader, Sognefoged Søren Enevoldsen, og dennes Fader, Enevold Steffensen, har ejet før ham, er fremstaaet af Degnebolet og noget Kirkejord.

Skoleholdere:

1. 1734 fæster Skoleholder Jeppe Nissen Brams Kassehuset Nr. 2 i Gaarslev af Kronen. Hans Jensen bor i Kassehuset. Jeppe Brams dør 1738 i en Alder af 35 Aar.
2. Lavrits Eriksen Bønnelycke blev hans Eftermand. 1738 indgaar han i Ægteskab med Maren Sørensdatter, og efter hendes Død indtræder han 1742 i et nyt Ægteskab med Mette Hansdatter af Rans. Muligvis var Bønnelycke en Søn af Erik Lavridsen Bønnelycke, der døde 1747 som Lærer ved Skærup Skole. Skoleholder Bønnelycke skal ogsaa have øvet nogen Lægevirksomhed.
3. Peder Andkjer var i nogle Aar Lærer i Gaarslev, men blev saa 1786 forflyttet til Skive.
4. Niels Smith var Lærer i Gaarslev fra 1787 til sin Død 1812.
5. Daniel Danielsen blev kaldet til Lærer 1813, samme Aar havde han taget Lærereksamen fra Seminariet i Borris. Han døde i Maj 1816. Han var en Søn af Lærer Danielsen i Pjedsted.
6. Hans Jagd blev Lærer i Oktober 1816, og han var Lærer i Gaarslev til 1846, da han tog sin Afsked paa Grund af Svagelighed. En af hans Sønner var i mange Aar Lærer og Kirkesanger i Egeskov. En anden Søn, Hans Buhl Jagd, var Husmand i Gaarslev.
7. Andreas Peter Rüttel blev $^{6}/_{2}$ 1846 Førstelærer i Gaarslev, han havde en Tid været Andenlærer. Han var gift 2 Gange, først med Formandens Datter, Kirstine Elisabeth Jagd, og efter hendes Død med Kathrine Nissen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

f. $^{22}/_{4}$ 1820 i Haderslev, død i Vejle 1887. Man fortæller paa Egnen, at hun var en Halvsøster til Kong Frederik den 7de. Lærer Rüttel havde 2 Sønner, der blev Præster. Den ene i Grønland. Rüttel var Lærer i Gaarslev til 1875. En Datter var gift med Proprietær Vinkel til Pjengaard i Højen Sogn.

8. Niels Jørgen Sørensen, f. $^{2}/_{10}$ 1846, blev kaldet til Førstelærer i Gaarslev d. $^{18}/_{9}$ 1875, han var da Lærer ved Skovdallund Skole i Jelling Sogn. Lærer Sørensen, der var Dannebrogsmand, var Lærer i Gaarslev til $^{31}/_{12}$ 1907, da han søgte Afsked og flyttede til Fredericia. Han er kendt for sin Virksomhed for Sygekassesagen.
9. Karl Theodor Povlsen blev kaldet til Førstelærer i Gaarslev den 1ste Januar 1908.

Gaarslev Skole er een af de Skoler, som Kong Frederik den 4de 1721 lod opføre paa Rytterdistrikterne. Skolehuset synes at have staaet uforandret i ca. 100 Aar, men 1827 blev 2 Fag, der oprindelig var indrettet til Kostald m. m., indtagne til Skolestuen, og ved samme Lejlighed blev Lærerens Beboelse noget udvidet. 1837 var Antallet af skolepligtige Børn i Skoledistriktet steget til 150, og det blev derfor bestemt, at der ved Skolen skulde ansættes en Andenlærer, som skulde undervise yngste Klasse og begge Klasser i Gymnastik. Der blev tillagt Andenlæreren en Løn af 60 Rigsbankdaler og 3 Favne Brænde til hans Skolestues og Værelses Opvarmning samt fri Kost, Lys og Vask hos Førstelæreren mod, at denne som Vederlag herfor fik 40 Rigsbankdaler aarlig af Kommunens Kasse.

1838 blev der bygget 4 Fag til den vestlige Ende af Skolen og heri indrettedes en Skolestue og et lille Kammer til Andenlæreren. Det var sagtens denne Bygning, som, maaske med nogle mindre Forandringer, stod indtil for nogle Aar siden, da den nedbrødes og en ny, stor og meget moderne Skolebygning opførtes i dennes Sted. Den ny Skole bestaar bl. a. af 2 Klasseværelser og Boliger til 2 Lærere. Lidt Øst for Hovedskolen er en Forskole med Bolig for en Lærerinde.

Af *Andenlærere* ved Skolen kan nævnes følgende:

1. Johan Peter Jensen Hundevadt.
2. Andreas Peter Rüttel.
3. Jens Sørensen.
4. Hans Jessen. Han var en Tid Ejer af den Gaard i Gaarslev, som Thomas Pedersen i mange Aar ejede.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5. Anders Jensen Langkjær.
6. Niels Jørgensen.
7. Jens Kristian Schrep.
8. Rasmus Pedersen.
9. Hans Christian Tofte. Han kom til Langeland, hvor han døde. Man fortæller, at han paa Døren til sit Værelse havde skrevet paa Latin: „Her lades alt Haab ude!"
10. Jens Peter Pedersen Qvist, f. $^{17}/_{1}$ 1845, der var en Gaardmandssøn fra Gaarslev, var Seminarist fra Skaarup Seminarium, blev Lærer i April 1878 og døde 17de Juli 1908. Qvist var i nogle Aar Ejer af sin Fødegaard i Kragholm, som hans Søn nu ejer.
11. Alfred Petersen var saa Lærer efter Qvist til $^{1}/_{11}$ 1911, da han blev Lærer i Oens ved Horsens. Her døde han 3die Januar 1918.
12. Ole Arendt Nielsen blev 1ste Januar 1912 kaldet til Andenlærer i Gaarslev.

Af *Forskolelærerinder* kan nævnes Martine Hansen, der døde for faa Aar siden. Hun var Datter af Gaardejer Hans Kristensen i St. Velling.

Legater:

1. Det Bolwigske Legat stiftet 1804 af Major Enevold Bolwig til Nebbegaard, f. 1745, død 1811. Legatet er paa 1000 Kr., heraf uddeles Renten til 10 fattige i Gaarslev og Pjedsted Sogne paa Livstid.
2. Enevold Bolwigs Legat, stiftet 1835 af Gaardejer i Follerup Enevold Bolwig, f. 1786, død 1848. Legatet er paa 1000 Kr., og dets Renter uddeles til fattige i Gaarslev og Pjedsted Sogne.

I en Indberetning om Landboforholdene i Vejle Amt til Landhusholdningsselskabet fra Aarene omkring 1823—26 skriver Kammerraad C. Dalgas paa Aldebertsminde i Højen Sogn bl. a.: „Husfliden er overalt i god Gang her. Den vindskibelige Landsbyhusmoder sysselsætter sig og sine om Vinteren med Forfærdigelsen af alle Slags Tøjer og Lærreder, ja, de højere Stænder og selv Købstæderne kappes i visse Dele heri med Landalmuen. Husfliden er mest udbredt i Vesteregnen og især i de til Hammerum Herred stødende Sogne Brande og Thyregod. Her ser man om Aftenen hele Husets Personale, Unge og Gamle af begge Køn uden Forskel, sysselsat med Spinden, Karten eller Binden. Husflidens vigtig-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ste Frembringelser i Østeregnen er Vadmel, Hvergarnstøj, Hør- og Blaarlærred samt en Del Sengetøj. I Vesteregnen, hvor man ikke avler Hør, er uldne Varer saasom Vadmel, Sengedyner, Strømper, Nattrøjer, Handsker o. s. v. Hovedprodukterne af den huslige Vindskibelighed." Om Klædedragten skriver han: „Overalt klæder Mandfolkene af Bondestanden sig i Vadmel, til daglig Brug ufarvet, til Højtid blaa, dog kun i Østeregnen; thi den nøjsomme Vesterboer tager til Takke med graameleret Vadmel, hvortil, for at spare Farvelønnen, holdes nogle sorte Faar paa hver Gaard. Kvinderne i Østeregnen klæder sig i Hvergarn, snart stribet, snart i een Farve. Vesterpaa derimod i Vadmel, Trøjen af graa og Underklæderne af rød Farve. Røde, uldne, strikkede Ærmer med et kort Livstykke af Hvergarn er meget almindelige i Østeregnen. Forklædet er til daglig Brug af hjemmelavet Tøj eller Lærred, til Stads af rød eller blaastribet Kramlærred. Til daglig Brug bæres blaatrykkede Lærredshalsklæder, undertiden ogsaa hvide, men til Stads af Bomuld eller Silke. Hovedpynten er den, der koster mest, da dertil udfordres Silkebaand og Kniplinger m. m. Imidlertid spares dog meget herpaa; thi de unge Piger gaar hjemme, i det mindste i Morgenstunden, saa længe det grove Arbejde varer, med blottet Hoved. Kun til stor Højtid, Bryllup eller Barsler, udstafferer undertiden vore Bønderkoner eller Piger sig med alskens broget Stads, men som de fattige for det meste dog laaner af de mere formuende, og som hos disse ikke sjælden gaar i Arv fra Moder til Datter og Datterdatter."

„Prisen paa en Bondegaard i Amtets gode østlige Egne paa 6—7 Tdr. Hartkorn er 3—4000 Rigsdaler Sølv. Prisen paa Ejendomme er gaaet meget ned i de sidste Aar, og navnlig er de store Gaarde sunkne betydelig i Pris. En Gaard med et Areal af 440 Tdr. Land Ager, Eng og Skov købtes saaledes 1814 for ca. 14,000 Specier. Den solgtes 1822 for 6000 Specier. 1826 er en Gaard i den frugtbare Egn paa 13 Tdr. Hartkorn med 180 Tdr. Land og gode Bygninger solgt for 3000 Specier."

Om Folkelønnen skrives: En Karls Løn er aarlig 14—16 Rdl. kurant, en Piges: 10—14 Rdl. kurant. Daglønnen er om Sommeren 4 Skilling lybsk, og om Vinteren 2—3 Skilling lybsk, om Høsten 6 Skilling lybsk. For at grave 1000 Tørv og stakke dem op 6 Skilling lybsk. En Haandværkers Dagløn er 6—8 Skilling lybsk. Kosten faas hos Arbejds-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

giveren. I Aaret 1819, meddeler Dalgas, var det ikke let at faa Arbejde. Tærskelønnen for 1 Td. Sæd oversteg da ikke 1 Skilling lybsk, ja, enkelte maatte tjene Vinteren over uden Løn for den blotte Føde. Dalgas ser ikke med stor Velvilje paa Tjenestefolkene i Almindelighed; thi han skriver bl. a.: „De unge Tjenestefolk af begge Køn er som oftest meget uvidende i de Færdigheder, man kan fordre af dem, og dog i høj Grad opblæste og ubehøvlede. Det er først, naar de har tjent 5—6 Aar, og Karlene har staaet et Par Aar i Garnison, at man nogenlunde kan komme til Rette med dem."

Betydelige Forbedringer paa Landbrugets Omraade: Opdyrkninger, Indhegninger, Mergling og Grøftning, skriver Dalgas, er sket paa følgende Gaarde her paa Egnen: Henneberg Ladegaard, Follerupgaard og Gaardene i Stovstrup. Indførelse af Renbrak og Dyrkning af Bælgsæd siges foruden paa ovennævnte Gaarde tillige at være sket paa Hvilsbjærggaard, Østedgaard, og Herslev Præstegaard. Mergling af Jorden menes at være ret almindelig i en stor Del af Amtet. Indhegninger er gængse i Elbo, Holmans og en Del af Brusk Herred. Erritsø fortjener at nævnes for sin stærke Høravl, sin Dyrkning af Vikker, Ærter og Kløver. Som brakbrugende og og rapssæddyrkende Byer nævnes: Follerup, Haastrup og Hesselballe (Starup Sogn). Disse Byer holder tillige over Markfreden. Blandt vore Bønder i Vejle Amt fortjener, skriver Dalgas, især og frem for alle at nævnes Gaardmand Bertel Buhl i Follerup. Han har nemlig længe dyrket Brakfrugter og Rapssæd og brugt Staldfordring, og han er nu ved Hjælp af en aarlig Præmie fra Vejle Amts landøkonomiske Selskab i Begreb med at indføre fuldkommen Vekseldrift. Det kongelige Landhusholdningsselskab har skænket denne driftige Bonde en Svingplov.

Der er dog ogsaa en Del andre Mænd omkring i Amtet, skriver han, hvis Bedrift maa paaskønnes og som derfor bør nævnes med Agtelse. Bl. a. Jens Pedersen i Lilballe, Christian Henriksen i Dons, Sognefoged Jørgen Jensen og Niels Poulsen i Uldum, Sognefoged Jørgen Christiansen i Skibet Sogn, Jeppe Ousen i Trelde, Ole Pedersen i Kongsted og Sognefoged, Dannebrogsmand, Niels Elkjær i Erritsø. Alle de nævnte Mænd afviger mer eller mindre fra den almindelige Dyrkningsmaade og beflitter sig paa Brak, Staldfodring, Dyrkning af Bælgsæd, Rodvækster, (Rodfrugter) o. s. v." Om Bønderne i Almindelighed hedder det: „Saa meget er i

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

det mindste vist, at største Parten af vore Bønder fortjener Navnet af flittige, stræbsomme og tænkende Agerdyrkere, hvem man ikke maa fortænke, at de indtil afgørende praktiske Beviser, inden for deres Synskreds har godtgjort Fordelagtigheden af nyere Fremgangsmaader, med Varsomhed indfører Forandringer paa deres Gaarde."

1808 udgav Professor Begtrup en Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Nørrejylland, og om Egnen Syd for Vejle skriver han bl. a: „I Elbo, Holmans og en Del af Brusk Herreder er Jordbunden tjenlig til al Slags Sæd, og da Egnen desuden er rig paa Skov og Græsning, anses den billigen for et af de bedste Partier ej blot i Jylland, men og i hele Danmark . . . formedelst den betydelige Skovgrund haves megen Jord til Hartkornet. Af Agerjord haves fra 9—15 og 16 Tdr. til en Td. Hartkorn, foruden 2—4 Td. Land Engbund og en ikke ubetydelig Skovgræsning. Formedelst sine gode Jorder og sit skønne Tillæg til Hartkornet udmærker sig det meste af Bredstrup Sogn, Stovstrup By i Ullerup Sogn, en Del af Tavlov Sogn, det ypperlige Gaverslund og især Byen Andkær, som skal være en af de bedste Byer i Jylland, endvidere Herslev, Pjedsted og en Del af Smidstrup, Eltang og Sdr. Vilstrup Sogne. I denne Egn er Prisen paa en Bondegaard ofte ligesaa mange Tusinde Rigsdaler, som den er ansat til i Hartkorn, og Ejendommen er det værd formedelst de ypperlige Bygninger og den gode Skov. Men efter det herskende Jordbrug og Landmandens Økonomi kunde en Mand ikke leve af den og dog svare Renterne efter dens fulde Værdi. Som fortrinlige og velhavende Byer nævner Begtrup: Andkær, Pjedsted, Velling, Trelde og Nørre Bjært. I Egnen mellem Kolding og Fredericia, hedder det, hersker mere udvortes Luksus i Bondestanden end mellem Vejle og Fredericia, skønt Velstanden nok omtrent er ens. Disse velhavende Selvejere have og i deres hele udvortes mere Kultur og have fundet Smag for saadanne Genstande, hvorpaa det mere kultiverede Menneske sætter Værd. De bo ej alene godt og rummeligt, men forene og Smag med Bekvemmelighed. De have ej blot gode Heste, men og Messingtøj, holstenske Vogne og enkelte med Kaleche paa. De sende deres Døtre til Købstæderne for at lære at sy og andre Netheder, holde Dansemester til dem om Vinteren, give mellem sig smaa Baller, beværte med Vin, Kaffe og The, klæde sig i Fabrikvarer, forstaa godt at læse og skrive m. v. De kende med et Ord et forfinet Livs Behageligheder, men holde vel strengt over deres Begreber om

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

udvortes Agtelse og eget Værd. Den formuende Gaardmands Sønner og Døtre tjener ikke. Sønnerne blive hjemme paa Gaarden, til de ved et godt Giftermaal selv kan faa sig en Gaard. Er Faderen saa formuende, at han kan give sine Døtre fra 600—1000 Rdl. i Arv eller Medgift, tjene de heller ikke; thi saa kan de vente at blive gifte med Gaardmænd." De Børn, som er mindre formuende, mener Begtrup, som oftest søger til Købstæderne, der tager de Tjeneste og bosætter sig. Det hedder derefter: „Bøndergaardene i den gode Egn af Amtet er store og velbyggede. Alle fire Længer er af Bindingsværk med brændte Sten og afpudsede med Kalk. Udhusene er lige saa gode som Stuehuset. Dette bestaar af 13—15 Fag og er forsynet med Fjællegulve, smukke Værelser til daglig Brug og til at modtage fremmede, der er højt til Loftet, malet og vel møbleret. Det er altsaa baade i det ydre og indre at ligne ved en smuk Præstegaard. Ved Gaarden findes en god Have med Frugttræer. Udhusene bestaar sædvanlig af 40 til 48 Fag. Fæhusets nederste Del er ej sjælden beklædt med Egeplanker i Stedet for Mur og til Grund her for angives, at det er for, at Kvæget ikke skal støde Stenene løse.

Jeg har medtaget disse Uddrag af Begtrups og Dalgas's Skildringer af Egnen for at oplyse lidt om, hvorledes Tilstanden var i vore Olde- og Bedsteforældres Tid. Dalgas havde jo hjemme paa Egnen, og det forekommer mig, at hans Skildring af den passer nok saa godt som Begtrups, naar jeg sammenholder dem med, hvad gamle Folk paa Egnen har fortalt mig. Den Luksus, som Begtrup vil mene, var almindelig mellem Fredericia og Kolding, hørte sagtens kun hjemme paa enkelte større Gaarde, og vist især i de Sogne, der høre til Brusk Herred.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ELBO HERRED

Dette Herred er det mindste i Vejle Amt; men det er til Gengæld det frugtbareste; thi der gaar gennemsnitlig kun 9¾ Tdr. Land til 1 Td. Hartkorn. I de andre af Amtets Herreder er Forholdet saaledes: Holmans Herred: 11½, Brusk H.: 12½, Jerlev H.: 27, Nørre-Tyrstrup H.: 12½, Bjerge H. 10¾, Hatting H: 12½, Tørrild H.: 20½, Nørvang Herred 44¾ Tdr. Elbo Herred grænser mod Nord til Rans Fjord, mod Øst og Syd til Lille Bælt og Kolding Fjord. Mod Vest skilles det ved Elbodalen fra Brusk og Holmans Herreder. I Middelalderen hørte Elbo Herred til Almind Syssel, og det udgjorde et eget Distrikt under Brusk Herred, som bar Navnet Elendæ eller Elend, der skal betyde Udland. Beboerne kaldte man saa Elendebor. Man træffer dog ogsaa paa en Skrivemaade for Herredet som Endle og Eld. Sandsynligvis har Herredet en Gang været en Ø, saa Ransfjord og Gudsøvig har været forbundne ved et Sund, som har været, hvor Elbodalen nu er. I Valdemar Sejers Jordebog kaldes Elbo Herred „Hr. Tokes Len utæn Waden". „Utæn Waden" skal betyde udenfor Vandet. Herredsinddelingen er gammel, og inden for dens Omraade skal have boet 100 Familier. Det vil sagtens sige, at der i et Herred har været 100 Bol, eller 100 ret store Ejendomme; thi et Bol var, efter hvad bl. a. Dr. Kr. Erslev oplyser i sin Bog „Valdemarernes Storhedstid", i Middelalderen Betegnelsen for, hvad vi nu forstaar ved en større Gaard. I hvert Herred var forhen bl. a. en Herredsprovst, en Herredsfoged, en Delefoged og en Herredsskriver. Hvert Herred havde sit Tingsted, og om disse giver Herredsfoged Testrup 1747 i et Skrift om Tingene (omtalt i Dr. Nielsens „Sysselinddelingen i Danmark") følgende Oplysninger: „Tingstederne var indrettede paa Marken eller i en Lund med 4 Tingstokke (Bænke), som i en Firkant laa paa Stene, hvorpaa Fogden og Skriveren med flere havde Sæde, saa og de 8te Mænd, som af disse Tingstokke kaldes Stokkemænd. . . . Midt paa Pladsen mellem de fire Stokke laa en stor Sten. Paa denne

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sten skulde Tyvene sidde, naar de skulde dømmes, desaarsag kaldtes disse Sten „Tyvstene".

Elbo Herred nævnes første Gang 1476. En Tid hørte det under Hønborg Len, men da dette Len nedlagdes 1557, kom det under Koldinghus Len.

Elbo Herred har, som nævnt, gode Jorder, men de er mange Steder stive og lerede, saa de egner sig fortrinlig til Hvedeavl. Tidligere drev man, især i Nærheden af Fredericia, en ret stor Tobaksavl, i de senere Aar er den dog næsten ophørt. Herredet er ikke nær saa skovrigt som Holmans Herred, og af de 1769 Tdr. Skov, der i Følge „Traps Danmark" findes i Herredet, indtager Trelde Skov de $^2/_3$. Jorderne i dette Herred ligger gennemgaaende lavere, og de er mindre bakkede end i Holmans Herred. Kun i Nærheden af Fjordene, Bæltet og Engdragene træffer man af og til paa mindre Bakkepartier. De højeste Bakker findes sydvestlig i Herredet omkring Tavlov Kirke, her er Bakker paa 150 til 170 Fod, Kirken ligger paa en af de højeste, og sandsynligvis er det en af Bakkerne i dens Nærhed, der har givet Byen og Sognet Navn; thi 1456 kaldes Sognet „Tagelhøgh", 1340: „Taflygh" (Ribe Oldemor). Da Valdemar Sejers Sønner, Kong Erik Plovpenning og Hertug Abel, fejedede med hinanden fortælles, at deres Hære 1242 stod rede til Slag ved Eldenæs paa den nordre Side af Kolding Fjord; men at der ved Mægling blev sluttet Forlig mellem dem, og at de ved dets Indgaaelse nedkaldte Guds Straf over den, der først brød dette. Dette Næs maa sandsynligvis søges enten ved Gudsø eller ved Snoghøj. Før Fredericia anlagdes, lod Kong Kristian den 4de flere Planer udarbejde om Anlæg af en By og Fæstning forskellige Steder i Elbo Herred; bl. a. var der Forslag om Anlæggelse af en saadan i Nærheden af Skærbæk eller Gudsø, Stedet betegnes som liggende tværs ud for Hønborg (Tavlov) Kirke mellem Kolding og Sundet (Lille Bælt). Under Torstensensfejden var der en befæstet Lejr ved Snoghøj. Den kaldtes Jyllandsby og strakte sig fra et Sted Vest for Snoghøj til et Sted Nord for den i Nærheden af, hvor Ballegaardene paa Erritsø Mark nu ligger. I Ullerup Sogn var ogsaa paa Bersodde en befæstet Skanse før Frederiksodde anlagdes. Sydøstlig i Tavlov Sogn lidt Øst for, hvor nu Gaarden Hakenør ligger, laa i gamle Dage Slottet Hønborg, der var Sæde for en kongelig Lensmand. Af adelige Sædegaarde nævnes ellers kun Søholmegaard ved Holm Sø i Tavlov Sogn og Egumgaard i Ullerup Sogn. Navnet „Hovgaard" paa en Gaard i Erritsø tyder dog paa,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

at her ogsaa en Gang har været en Hovedgaard. I Hannerup kaldes en Gaard „Handerupgaard", dette tyder paa, at her ogsaa har været en større Gaard, der har været beboet af Adel. Vest for Trelde ved et Engdrag er et Voldsted, saa her har en Gang staaet en Borg.

Sagnet vil jo ogsaa mene, at Gaarden Lomholt i Egeskov en Gang var en større og muligvis befæstet Gaard. Østedgaard ved Ransfjord i Bredstrup Sogn har fra gammel Tid været Herredets største Gaard, men om den derfor har været en gammel adelig Sædegaard, ved jeg ikke. Baade i ældre og nyere Tid har Egnen om Fredericia været en Valplads. I Svenskekrigene 1657—60 led Egnen meget. Da Svenskerne belejrede Fredericia havde de i et Par Maaneder en befæstet Lejr omkring Byen Bredstrup; endnu kan man paa Markerne finde Spor af deres Forskansninger. Mange af Egnens Gaarde blev afbrændte og ødelagde i denne Krig. Ja, selv Kirkerne skaanede man ikke. Skovene handlede man ogsaa ilde med; derom fortælles følgende i Tingbøgerne: „Stovstrup Skov, liggende straks udenfor Frederiksoddde, er meget forhugget og en Del Træer ganske forbrændt, som er gjort af de Svenske, saavelsom af de Kejserlige, Brandenborgerne og Polakkerne, som deromkring haver standen med deres ganske Krigsmagter." „Bredstrup og den nærliggende Ødsted Skov var i forleden Ufredstid meget forhugget, største Delen er kun nogle Stumper." „Kongsted Skov er i Fejdetiden meget forhugget, eftersom de Svenske stod der omkring." „Taarup Skov er i Fejdetiden gjort stor Skade baade ved Ildebrand og det, som er hugget." „Børup Skov findes i forleden Fejdetid meget forbrændt og forhugget." „Trelde Skov, derudi befindes af Fjenden meget at være hugget."

Herredets Tingsted har vist en Tid været i Nærheden af Tavlov, og Navnet „Tingskov" i Nærheden af „Havlykke" i Erritsø Sogn tyder paa, at her ogsaa har været Tingsted.

Elbo og Holmans Herreder i Forening med Fredericia Købstad danner en Folketingsvalgkreds (Vejle Amts første).

De samme Herreder i Forening med Dele af Brusk Herred udgør i retslig Henseende en Jurisdiktion, der har Kontor og Tingsted i Fredericia. Elbo, Holmans og Jerlev Hetreder danner for Tiden et Provsti. Den nuværende Provst bor i Pjedsted. For nogle Aar siden omfattede Provstiet ogsaa Brusk og Nørre Tyrstrup Herreder.

Af *Herredsfogder* i den nyere Tid kan bl. a. nævnes:

1. Hans Jakob Gercken fra 1770 til 1780.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2. Hans Buhl fra 1780 til 1809. Han var vist født paa Eltanggaard. Han døde 1812 og er begravet i en Høj paa Bredstrup Kirkegaard.
3. Hans Hoffman Buhl f. 1784 i Fredericia, d. 1826, fra 1809 til 1824. P. Eliassen oplyser i sin Bog om Kolding, at Herredsfoged Buhl 1819 flygtede for Undersøgelseskommissionen. Hans Signalement stod i Bladene.
4. Christian Carl Boeck fra 1824 til 1846.
5. Peter Carl Christian Holck fra 1846 til 1866.
6. Hother Smith, f. $^{23}/_{9}$ 1821 i Sønderborg, Herredsfoged fra 1866 til 1874.
7. Ludvig Molkte fra 1874 til 1878.
8. Hans Nobel Becker fra 1878 til 1901. Han deltog meget i de grundtvigske Vennemøder paa Egnen.
9. O. F. Ahlmann, f. 1843, fra 1901.

NB. Monrad, der i sin Tid var Ejer af Hvilsbjerggaard, var Herredsfoged i Kolding Herred.

Folketingsmænd i Vejle Amts 1ste Valgkreds (Fredericia) siden 1849:

1. 1849: Avlsbruger R. Ottesen, Fredericia (?), valgtes med 379 Stemmer. Proprietær Ammundsen, Smidstrupgaard, fik 210 St.
2. 1852: Overavditør O. Lund valgtes med 203 St. Avlsbruger R. Ottesen fik 145 St.
3. 1853: var der Valg to Gange, og begge Gange blev Avlsbruger R. Ottesen kaaret.
4. 1854: Dr. phil. Hans Brøckner (f. i Fredericia 1820) valgtes med 514 St. Borgmester Mourier fik 134 St
5. 1855: blev Marineminister O. V. Mickelsen kaaret.
6. 1858: Cand. polit. M. Gad valgtes med 211 St. Pastor P. F. Høeg fik 166 St.
7. 1861: valgtes M. Gad ved Kaaring.
8. 1864: blev han atter valgt ved Kaaring.
9. 1865: Statsrevisor M. Gad valgtes med 219 St. Gaardejer P. Holt, Sandal, fik 97 St.
10. 1866: M. Gad valgtes med 694 St. Gaardejer H. Hansen fik 369 St.
11. 1866: M. Gad valgtes med 414 St. Gaardejer H. Hansen fik 218 St.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

12. 1869: M. Gad valgtes ved Kaaring.
13. 1872: M. Gad valgtes med 572 St. Sognefoged Kristensen, Bredballe 564 St.
14. 1873: M. Gad (Højre) valgtes med 942 St. Lærer Lavridsen, Fovslet, (Venstre) fik 924 St.
15. 1876: Gaardejer Jens Lomholt, Anelyst, (Venstre) valgtes med 1144 St. M. Gad fik 953 St.
16. 1879: Højesteretsassessor Smith (Højre) valgtes med 1156 St. Gaardejer Jens Lomholt, Anelyst, fik 1117 St.
17. 1881: Gaardejer Jens Ousen, Egum, (Venstre) valgtes med 1237 St. Redaktør Wulf (Højre) fik 1092 St.
18. 1881: Jens Ousen, Egum, valgtes med 1237 St. Gaardejer Mads Peter Kring, Andkær, fik 1202 St.
19. 1884: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1423 St. Forpagter Christiansen fik 1131 St.
20. 1887: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1547 St. Borgermester Schjarling, Fredericia, fik 1290 St.
21. 1890: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1491 St. Gaardejer Christiansen fik 1252 St.
22. 1892: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1411 St. Læge Trautner fik 1243 St. Typograf Rasmussen (Socialdemokrat) fik 59 St.
23. 1895: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1113 St. Murermester Bjerre, Fredericia fik 1023 St. Typograf Rasmussen, Fredericia fik 167.
24. 1898: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1300 St. Korpslæge Vogelius Fredericia, fik 1050 St. Typograf Rasmussen fik 385 St.
25. 1901: Gaardejer Jens Ousen, Egum, valgtes med 1388 St. Redaktør Rasmussen, Horsens, fik 901 St. Oberstleutnant Povlsen fik 729 St.
26. 1903: Gaardejer Jens Ousen valgtes med 1281 St. Redaktør L. Rasmussen fik 1088 St. Pastor Sørensen (Højre) fik 991 St.
27. 1906: Redaktør L. Rasmussen valgtes med 1446 St. Gaardejer Jens Ousen fik 1186 St. Postkontrollør Mazanti (Højre) fik 609 St.
28. 1909: L. Rasmussen valgtes med 1873 St. Driftsbestyrer Stensballe fik 1835 St.
29. 1910: Redaktør Joh. Jensen, Fredericia, valgtes med 2047 St. Redaktør L. Rasmussen, Horsens, fik 1871 St.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

30. 1913: L. Rasmussen (Sociald.) valgtes med 1853 St. Red. Joh. Jensen (Venstre) fik 1674 St. Grathwolh (Højre) fik 490 St.
31. 1915: Redaktør Rasmussen valgtes (Fredsvalg).
32. 1918: L. Rasmussen (Socialist) valgtes med 4685 St. Fabrikant H. Philipsen, Slagelse, (Venstre) fik 4018 St., forhv. Proprietær Schultz-Petersen, Kolding, (Konservativ Fp.) fik 1235 St.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ULLERUP SOGN.

Der er ikke ret mange Sogne, som i Tidernes Løb har undergaaet saa store Forandringer som Ullerup. Nu er det det mindste i Elbo Herred, men forhen, før Fredericia anlagdes, var det det største. Den Jord, hvorpaa Fredericia anlagdes samt Fredericia Markjorder, hørte nemlig tidligere til Ullerup Sogn. Der har fra Oldtiden af været Bosteder i Sognet, derom vidner de Oldsager, som ikke saa sjælden findes paa Markerne og i Mosehuller; der er ogsaa Spor af flere Kæmpehøje baade paa Egum, Stovstrup og Fredericia Marker. Det sidste Sted omtaler Wilse i sin Bog om Fredericia 1767 en Høj paa Stenhøj, hvori fandtes Oldsager fra Stenalderen, samt en Høj Øst for det Sted, hvor Hyby eller Højby har ligget. Øst for Egum i Nærheden af Skoven „Endrup Krat" paa Bakkeskraaningerne ned mod Forbæk har man, efter hvad gamle Folk har meddelt mig, ved Gravning fundet betydelige Rester af Lerkar og Muslingskaller, saa her har efter al Sandsynlighed været en Boplads i Oldtiden*). Sognet er nu fattigt paa Skov især i den nordlige Del. Gamle Beretninger melder om, at det forhen har haft ret betydelige Skove. Derom vidner bl. a. ogsaa Bynavnet Egum, der af nogle tydes som „Eghjem" af andre „i Egene". I „Kronens Skøder", der giver Oplysning om Kronens Køb og Salg af Jordegods i Frederik d II. og Kristian d. IV. Tid, ses det, at der til Byen Hannerup, der laa Øst for Stovstrup, var ret betydelige Skove. Dette udviser ogsaa Erik Dalbergs Kort fra Svenskekrigen 1657—60. Jeg tror dog, man skal gaa længere tilbage i Tiden, før man vil finde de store Skovstrækninger, som nogle Forfattere vil mene har været der; thi i Kancelliets Brevbøger omtales 1578 bl. a., at 2 Bønder i Hyby, Thomas Pedersen og Anders Pedersen, gør gældende, at den Skov, som ligger til deres Gaard, ikke kan taale, at der aarlig hugges 40 Læs Ved i den, saa meget er de nemlig som Fæstebønder under Kronen pligtige at yde til Kol-

*) For nogle Aar siden fandt man paa Marken Syd herfor en stensat Grav, der var Rester af et Lerkar i et Hjørne af den.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

dinghus. En anden Bonde i samme By, Jens Hansen, der har solgt sin jordegne (Selvejer) Bondegaard til Kronen, men for sig og sin Hustru Mette faar Livsbrev paa den den $^{6}/_{2}$ 1579, fritages heri for en Vedtægt af 20 Læs Ved aarlig, hvorimod de skulde svare de sædvanlige Afgifter. Dette tyder ogsaa paa, at der har været Mangel paa Skov til hans Gaard.

I „Ribe Oldemor", der indeholder en Fortegnelse over det Gods, som Ribe Domkapitel havde i Eje, omtales ogsaa Gods i Ullerup Sogn. Navnet skrives Ughælthorp, og det hedder, at 1291 havde Kapitlet 2 Gaarde i Ullerup, af hvilke der betales 8 Ørtug. Ligeledes er der Jord til 12 Mark Guld, af hvilke Gaardbestyrer (ejer) Torkil Boson samme Steds betaler $^{1}/_{2}$ Mark Rug (Hvede), 2 Ører Byg og 1 Øre Havre. Ligeledes skal af Bønderne Bondi betale 4 Ørtug Rug; Ivarius (Iver) 1 Ørtug Rug; Bondi Mylnær (Møller) 1 Ørtug Rug; Johannes Ketelson $^{1}/_{2}$ Ørtug Rug og Tuuo 1 Ørtug Rug. Det ses, at Kirken har været øde. I Præsteberetningen fra 1638 omtales Sognet saaledes: „Uldrup Sogen haffuer 5 Byer, Uldrup By haffuer 11 Gorde, Hyffby haffuer 14 Gorde, Handerup haffuer Gorde 9, Stosterup haffuer Gorde 4, Igom haffuer Gorde 9 och 1 Mølle, Præstens Residentz en enlig Gordt, Pugdal. NB. Østen ved Ulderup Kircke findes en Vandsprøng, som var i gamble Dage meget naffnkundig och med et Kjeldeverck af Thre (Træ) indfattet, kaltes Sancte Falquards Kjelde, och aff gamble Folckes Beretning skal paa samme Sted veret sked store Miraculer paa sjuge Folck, som søgte thill samme Vand. Och findes paa Stedet endnu Skabelon aff Kjelden. En naffnkundign Revel, Skibsfolch vell bekjend, er yderst ved Ulderup Land, kaldes Bjersø Odde." 1662 er der 9 Gaarde, 1 Bol, 1 Hus og 1 Mølle i Egum, 4 Gaarde i Stovstrup, de kaldes alle Selvejergaarde, Gaarden Kobbel, 9 Gaarde i Store Ullerup, 2 Gaarde og 1 Hus i Lille Ullerup, Præstegaarden „Pugdal" er borte, men Præsten, Peder Nielsen Bøgvad, skylder af en Fort; i Hyby er 15 Gaarde og 4 Huse, et af disse har 3 Beboere, det har ogsaa en af Gaardene, som siges at ligge uden (for) Frederiksodde, 3 Gaarde har hver 2 Beboere, i Hannerup er 9 Gaarde, deraf har een 2 Beboere, der er 4 Huse i denne By. Et Møllested kaldes Brodal. I Jordebogen ses, at der til Gaardene i Sognet er 7 Skovskifter, der er delte imellem nogle af Sognets Gaardmænd, ja, 2 udensogns Mænd, Niels Rafn i Bredstrup og Thomas Søfrensen Smed i Egeskov, er ogsaa Parthavere i eet. Hver af de 4 Gaardmænd i Stovstrup har Part

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Skifterne. I Egum har kun 1, Kristen Pedersen, en Part; af de Hannerup Gaardmænd er der ogsaa kun 1, der har Skov, det har derimod 11 i Hyby og 5 i Ullerup. Indtil 1652 laa Ullerup Kirke og Præstegaarden „Pugdal" paa Ullerup Mark, nu Fredericia Nørremark; men da udgik der kongelig Befaling om, at de begge skulde nedbrydes og indflyttes til Frederiksodde. Af Materiale fra Ullerup Kirke opførtes den første Kirke i denne By. Kirken fik senere, efter at den 1690 var flyttet til sin nuværende Plads, Navnet Trinitatis. Den ældste Kirke laa noget sydligere paa Kirkegaarden. Man siger i dennes sydvestlige Hjørne. Døbefonten, den ene Kirkeklokke og nogle Sokkelsten i Trinitatis Kirke hidrøre bl. a. fra Ullerup Kirke*). Hvor laa Ullerup Kirke, Præstegaarden og de nedlagte Landsbyer. Derom har der nemlig været delte Meninger. Jeg har efter Dalbergs Kort og mundtlige Meddelser af stedkendte Folk paa Egnen faaet oplyst følgende (meddelt i Vejle Amts historiske Samfunds Aarbog 1910): Kirken laa lidt Syd for Søren Ravn Mortensens Gaard paa Nørremarken. En Mindesten er for nogle Aar siden rejst ved Pladsen. Paa denne finder man endnu Murstensbrokker og Tagstensrester. Man kan ogsaa ved Pløjning og Gravning paa den gamle Kirkebakke finde Menneskeben. Det ses, at Kirkegaarden har været af betydelig Størrelse, og paa dens nordøstlige Side er en jævn Plads, der har Kirken sandsynligvis ligget. Da Kirken flyttedes, blev vistnok nogle Murrester og Grundsten liggende paa Stedet; thi det fik Navn af „æ øde Kirke", og en Vej, der forbinder Stenhøjsvejen og Kobbelvejen, men gaar tæt Øst for Pladsen, kaldes æ øde Kirkevej. Antagelig er de Rester af Kirken, der ikke straks førtes til Frederiksodde, Tid efter anden bortførte af Omegnens Beboere. Den gamle Forbindelsesvej mellem Fredericia og Vejle gik forbi Stedet. Tæt Øst for Kirkegaardspladsen i en Lavning er et fælles Vanddingssted for Markbeboerne, det er Resterne af den i 1638 omtalte St. Folkwards Kilde. Store Ullerup laa lidt Syd for Kirkebakken, Lille Ullerup Sydvest derfor, og Præstegaarden Pugdal laa lidt Vest for, hvor Thomas Pedersens Gaard „Pugdalgaard" ligger. Sognets største By „Hyby" laa Sydøst for Stenhøj paa den vestlige Side af den Dal, Vejen fra Fredericia efter Egum og Vejlby fører over. Dalen bar ogsaa forhen Navnet Hybydal. Hannerup laa omkring den

*) I Skolen overfor Kirken sidder ogsaa nogle Sokkelsten fra Ullerup Kirke.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Dal Øst for Holdan Kro ved Landevejen, som endnu kaldes Hannerupdal, og Brodals Mølle menes at have ligget ved Ullerup Bæk i Thygesens Eng tæt Vest for den gamle Vejle-Fredericia Landevej, her har man for nogle Aar siden fundet Rester af et gl. Stemmeværk. 1635 nævnes Niels Hansen i Lille Ulderup og Jørgen Knudsen i Staustrup blandt Tingsvidner angaaende en Klage over Herredsfoged Hans Jensen i Søholm, der 1627 da han var Slotsfoged paa Koldinghus havde forsømt at føre Kongens Gods bort før Slottet plyndredes. De var da tilsagte til Kørsel. I Landsarkivet i Viborg findes Ullerup Kirkes Regnskabsbog, den begynder 1617 og fortsætter til omkring 1650. 1617 hedder det, at Peder Stovstrup (Eriksen?) fordum var Kirkens Værge, og at Bertel Madtzen i samme By skylder 57½ Daler til Kirken. 1618 indsættes 4 Vinduer i Kirkens Taarn og 1 Vindue i Kapellet. Niels Bøgvad i Pugdal er da Præst i Sognet. 1619 var Kirkens Vinduer paa den søndre Side af Storm sønderslagne. Der blev hentet en Glarmester i Vejle for at indsætte nye Ruder. Man lejede en Vogn til at hente ham, og Vognlejen var 2 Rigsdaler for 2 Dages Kørsel. Kosten til Glarmesteren i 2 Dage betales med 2 Daler, Arbejdslønnen er 3 Daler og 1 Mark. Samme Aar blev Kirkegaardsmuren ogsaa repareret adskillige Steder. Det kostede 5 Daler, man arbejdede i 14 Dage, og Kostpengene til Arbejderne var 14 Daler. Kirkens Ydermure efterses, dertil blev brugt 3 Tdr. Kalk, hver Td. kostede 24 Skilling. Murermesteren, der pudser Kirken op, hentes i Skærup, i Vognleje betales 1 Rdl. Præsten har Murermesteren paa Kosten, mens han arbejder paa Kirken. 1622 er det bestemt, at der skal udføres Arbejde ved Kirken, i den Anledning købes 2 Læster Kalk, de koster 12 Daler. Den østre Side af Kirkegaardsmuren er udfalden; 2 Karle er fortinget til at opsætte det nedfaldne, derfor betales dem 20 Skilling. 1624 købes et Skipund Bly til dermed at udbedre Kirkens Tag. Kirkens Vinduer og Kirkegaardsmuren er det ogsaa galt med.

1625 er der nedblæst noget Bly af Kirkens Tag, det udbedres, og der blev foretaget en større Reparation ved Kirken. 16 Vogne hentede i den Anledning Sand ved Egum Strand, der blev hentet 30 Læs, og hvert Læs betaltes med 4 Skilling. Samme Aar nedtager Hans Møller fra Follerup Mølle Kirkens Klokke. Den blev bunden paany, der blev købt 12 Pd. Stangjern til Murværket, og Hans Møller ophængte igen Klokken paa sin Plads i Taarnet. Han arbejdede ved Klokkens Ophængning i 6 Dage. Et stort Kabbel

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

blev hentet hos Selvejergaardmand Henrik Jensen Rafn i Børkop. Det blev sagtens benyttet til at hejse Klokken op og ned i Taarnet. Samme Aar er det igen galt med Kirkens Vinduer, de vare af Storm sønderslaaede, og den meste Part af dem borte. Glarmesteren faar 3 Daler for sit Arbejde. 1632 er det atter galt med Taget og Vinduerne. 1637 foretages igen en større Udbedring ved Kirken. 1639 en noget af Blytaget over Kirkens Kor bortblæst. De følgende Aar er det ofte galt med Kirkens Blytag*).

1649 omtales at følgende Mænd har noget af Kirkens Jord i Fæste: Jens Pedersen i Handerup, Peder Madtzen og Maren Hanses i Store Ullerup, Per Eriksen i Stovstrup, Hans Nielsen Bull og Niels Madtzen i Store Ullerup, Thomas Hansen og Hans Christensen i Handerup. Desuden har Herredsfoged Jakob Thomsen Harboe i Søholm ogsaa nogle Jorder. Korntienden af Stovstrup, Kobbel og Egum var: 7 Skp. Rug, 4 Tdr. 5½ Skp. Byg og 8 Tdr. 4 Skp. Havre. Peder Eriksen i Stovstrup og de Egum Bymænd svarer i Jordskyld til Kirken 14 Skilling. I Kvægtiende svarer Egum By 15 Skilling.

Af nogle Jorder i Ullerup Sogn Nord og Vest for Stovstrup svares Tiende til Præsteembedet i Bredstrup. I Aarbog for „Dansk Kulturhistorie" 1894 oplyses, at dette hidrører fra, at der i gamle Dage har ligget 2 Byer i Sognet: Husby og Rerslev, hvis Jorder delvis har ligget i Bredstrup og Ullerup Sogne. Rerslev skal have ligget mellem Stovstrup og Kærsgaard, Navnet nævnes i gamle Skøder fra 1770—80, og Sagnet siger, at en større Gaard, „Rerslevgaard" har ligget nordlig paa den Mark, der hører til Sønderbygaard, som kaldes Ruglykke. Husby derimod laa Nord for Stovstrup og Kobbelgaard. I Matriklen fra 1662 hedder det, at en Gaard i Stovstrup har en Otting Jord paa Husby Mark. 1688 var denne Mark delt i 15 Parceller, de fleste af disse ejedes af Beboere i Fredericia. 1780 kaldes en mindre Gaard, der var samlet af flere Parceller, „Husbygaard", den laa lidt Nordvest for Kobbelgaarden, men blev nedlagt i første Halvdel af det 19de Aarhundrede**). Husby Mark købtes efterhaanden af Gaardmændene i Stovstrup. I Vejle Amts historiske Aarbogs 2det Halvbind 1916 gengiver Dr. phil. Henrik Ussing, Sorø, en Rettertingsdom fra 1544 om ½ Otting Jord paa Husby Mark, som en Gaardmand,

*) Efter disse Oplysninger i Regnskabsbogen kan man se, at der baade har været et Taarn og et Kapel ved Kirken.

**) Den findes paa „Videnskabernes Selskabs Kort."

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Niels Ebbesen i Stovstrup har haft i Brug. Jorden tilhørte St. Jørgensgaard i Kolding, men blev 1543 lagt til et Hospital i Ribe. Niels Ebbesen afstaar Jorden til Bendix Pedersen i Stovstrup; men en anden Mand i Byen, Hans Pedersen, paastaar, at den tidligere har hørt til hans Gaard. Der føres flere Retstrætter i den Anledning, men 1544 er Michel Jepsen bleven Ejer af Niels Ebbesens Gaard, og endelig faar han, ved at Christen Nielsen af Erritsø fremfører Sagen, Jorden tilkendt til sin Gaard paa Kongens Retterting i Odense 25de Januar 1544. Christen Nielsen nævnes senere som Herredsfoged i Elbo Herred. Dr. Ussing oplyser, at 2 Mænds Navne: Niels Knudtzens og Hans Hansen Møllers, stod paa det gamle Tingsvidne, og han formoder, de har ejet den Gaard, som Jorden blev tilkendt. Dette er vist ogsaa sandsynligt. Disse Mænd har boet paa den Gaard, der nu udflyttet fra Byen kaldes „Hermansminde".

Ved Anlæggelsen af Frederiksodde fik Beboerne i Byerne: Ullerup, Hyby og Hannerup, Befaling til at flytte ind i denne By. De vilde dog nødig forlade deres gamle Hjem; thi endnu 1662 var en Del af dem ikke indflyttede. I Følge Kancelliets Brevbøger udgik der nemlig 13de og 17de April nævnte Aar kongelig Befaling til dem om at indflytte til Byen Beboerne fra disse Byer blev saa nogle af de første Indbyggere i Staden. Efterkommere af flere af de gamle Slægter lever sagtens endnu i Fredericia.

Da Svenskerne Søndag Morgen d. 24de Oktober 1657 stormede Frederiksodde, fortæller Fr. Hammerik bl. a. i sin Bog „Danmark under Adelsvælden", at Signalet til Stormen gaves ved, at de afbrændte et Hus i den nærmeste By ved Fæstningen. Sandsynligvis har dette Hus ligget i Hyby, da den laa Fæstningen nærmest. Nogle Forfattere mener, Huset laa i Bredstrup eller Erritsø.

I eller ved Egum By laa indtil Kong Frederik d. 2dens Tid en Hovedgaard, som bar Navnet „Egumgaard". Nord for Egum ved Engene synes der at være Spor af et Voldsted (jeg har fundet Rester af Munkesten der), og tæt ved Byen Nord for Vejlbyvejen er et Jordstykke, som kaldes „Braandborg". Det sidste Navn kunde tyde paa, at her en Gang har ligget en Borg. Ude ved Filsø i Vestjylland har ogsaa ligget en Egumgaard. Det er muligt, at det er den, der omtales i Kronens Skøder I., naar det hedder, at 1541 faar Peder Ebbesen Galt til Tyrrestrup af Kronen Skøde paa nogle Enge, kaldet „Persmark", 19 Læs Eng i Indrup Enge og en Kaalhave, som han ved gamle Pergamentsbreve har

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

bevist, at hans Forfædre af Egumgaard har ejet. Det kan dog ogsaa godt være Egumgaard i Ullerup Sogn, der menes; thi Engene i Nærheden af det formentlige Voldsted bar i gamle Dage Navnet Endrup Skovs Eng, Papirer fra 1802 nævner Navnet, og Skoven, hvor igennem Egum-Vejlbyvejen fører, kaldes endnu paa Generalstabens Kort for „Endrup Krat". Peder Ebbesen Galt døde 1548, og han var bl. a. Lensmand paa Lundenæs I Trap „Danmark" nævnes bl. a. 1459 og 1480 Anders Kristensen (Sandberg) som Ejer af Egumgaard*), 1511: Niels Kristensen (Hvass) og 1536 Kristen Pedersen, hvis Datterbørn, Erik og Jørgen, siden boede der. 1561 tilskøder Erik Jensen af Egum 1 Gaard i Hesselballe til Peder Skeel af Hesselballe (Danske Magasin 20de Bind) I Kancelliets Brevbøger omtales, at Kristen Pedersens Enke, Bege Kristensdatter, af Egumgaard 1556 skænker sine Datterbørn, Erik, Jørgen og Otthe Jensen, noget Gods.

I Samlinger til jydsk Historie og Topografi, 3 Række, 5te Binds 2det Hefte omtales nogle Breve fra Fussingø. Et af disse, der er udstedt 1ste August 1540 lyder saaledes: Anders Christensen (Sandberg) til Quelstrup, af Vaaben, gør vitterligt, at Aar 1540, Mandagen næst efter St. Olaui Regis Dag var han til Skifte paa Løjstrup med Niels Kjeldsen (Juul) til Astrup og Albert Skeel til Rostrup, hans kære Svogre, paa deres Hustruers Vegne, Margrethe Chrstensdatter og Kristine Christensdatter, hans kære Søstre, i Overværelse af hans Moder, Fru Anne Sommers til Løjstrup, om Arv efter deres Fader Christen Andersen til Quelstrup. Niels Kjeldsen og Albert Skeel skal have: I Ning Herred, Maarslet Sogn i Fullen 1 Gaard og 1 Bol, i Beder Sogn i Lille Fullen 1 Gaard; Hads Herred: i Saxild 1 Gaard, i Spøttrup 1 Gaard, i Randlev 1 Gaard. Vor Herred: i Bryrup 2 Gaarde: Holmans Herred: i Pjedsted 1 Gaard, i Damkær 1 Gaard, i Skærup 1 Bol. Elbo Herred: i Bredstrup 1 Gaard, i Egum 1 Bol, i Hyby 1 Bol, i Kobbel 1 Gaard, i Handerup 1 Gaard samt Torngaard (Twongaardt) og 1 Bol, i Erritsø 1 Gaard kaldet Holt og 1 Bol kaldet Helvide, Grovdals (Brodals (?) Mølle og 2 Otting Jord paa Husby Mark (Ullerup S.) og 1 Otting Jord over al Tolstrup Mark, i Borløff 1 Gaard, i Jordrup 1 Gaard, i Egholt 1 Gaard „Tersbøll" og Wiuff 2 Gaarde. Til Gengæld skal Anders Christensen have alt det Gods paa Mols, som er: Quelstrupgaard med en liden Mølle ved Gaarden, samt forskellige Gaarde og Møller der paa

*) I Barner: „Familien Rosenkrantz" nævnes han 1470 som Væbner.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Egnen. Vidner er: Magnus Munch til Volstrup, Peder Ebbesen Galt, Høvedsmand paa Lundenæs, Axel Nielsen Rosenkrantz til Langtind, Jens Tamessen Schested til Holmgaard og Jens Katt, Landstings hører.

„I gamle jydske Tingsvidner", nævnes Væbneren Anders Kristensen (Sandberg) af Egum 1471, da trættes der om noget Gods i Erritsø, som hans Fader, Kristen Andersen af Højrup, har ejet til sin Død.

1579 køber Kronen 2 Dele af Egum Hovedgaard af Hans Axelsen Arnfeldt til Palsgaard, Skødet er udstedt 8de Juli, og samme Aar den 17de Oktober skøder Axel Viffert til Axelvold Kronen $^1/_3$ eller Resten af Egum Hovedgaard. Da har Gaarden altsaa været delt i 3 Dele, og antagelig er der bleven 3 Gaarde af den. Jeg formoder nemlig, at der, før den nedlagdes som Hovedgaard, foruden den kun var 6 Gaarde (Bøndergaarde) 1 Bol og 1 Mølle i Egum By. Den Gang laa Hovedgaarden muligvis midt i Byen; en Gaard, som forhen laa der, var tidligere Byens største Gaard. 1578 nævnes Hans Brun i Egum i Breve som Fæster af en Bondegaard. Det ene af dem er udstedt $^6/_7$, og i det staar, at Hans Brun, der af afdøde Holger Rosenkrantz for nogle Aar siden havde faaet Brev paa en Gaard i Egum, men Holger Rosenkrantz' Enke, Fru Karine Gyldenstjerne, har nu udlagt Gaarden til Kronen. Hans Brun maa beholde Gaarden til 1ste Maj og til den Tid være fri for at gøre Ægt og Arbejde af den. Derefter skal Lensmanden paa Koldinghus skaffe ham en anden Gaard i Lenet, som han indtil videre maa være fri for at svare Landgilde og gøre Ægt og Arbejde af. Han maa ingen Jagt bruge. Det andet Brev er udstedt $^9/_{10}$ 1578. I det hedder det, at Lensmanden paa Koldinghus, Laurits Skram, maa opsige Hans Brun til Fraflytning af hans Gaard til 1ste Maj, med mindre han vil svare ham samme Rettigheder som en anden Bonde, og han skal i det hele rette sig efter det Brev, Kongen har givet Hans Brun. Hvem denne Hans Brun er, og hvilken Gaard han har boet paa i Egum, vides ikke; men 1573 har Hans Brun i Egum af Kongen faaet Forleningsbrev paa Kronens Part af Korntienden i Ullerup Sogn, saa han maa ikke have været nogen almindelig Bonde. I Følge Kronens Skøder I. ses, at Kronen den $^5/_7$ har faaet Skøde paa en Gaard i Egum af Karen Gyldenstjerne til Boller, det maa være den Gaard, Hans Brun boede paa. $^{31}/_{11}$ 1578 faar Kronen ved Magelæg med Sten Bilde til Kærsgaard bl. a. 1 Gaard i Egum og Halvparten af Egum Mølle, $^{28}/_3$ 1579 faar Kronen af samme Mand den

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

anden Halvdel af Møllen og 1 Gaard i Egum. 1592 d. $^{12}/_{6}$ skøder Christen Skeel til Fussingø Kronen bl. a. i Erritsø By og Sogn 1 Gaard, i Ullerup Sogn 1 Gaard kaldet Kobbel og i Hyby 1 Bol, i Tolstrup i Herslev Sogn 1 Otting Jord over al Tolstrup Mark, samt Andel i nogle uskiftede Skove, der ligge til følgende Gaarde, som tilhøre Peder Munch til Estvadgaard, Ulrik Sandbjærg til Quelstrup, Mads Sandbjerg til Løstrup, deres Medarvinger og Christen Skeel i Bredstrup Sogn og By 1 Gaard, der har Skov til 6 Svins Olden, i Ullerup Sogn i Hannerup 2 Gaarde, der har Skov henholdsvis til 30 og 15 Svins Olden, i Erritsø Sogn og By 1 Gaard, som har Skov til 12 Svins Olden. En Skov, der kunde føde 24 Svin, regnedes 1 Td. Hartkorn.

1593 d. $^{13}/_{7}$ skøder Peder Munch til Estvadgaard bl. a. Kronen 1 Gaard i Erritsø med Skov til 15 Svins Olden, 1 Bol kaldet Helvede, i Ullerup Sogn i Hannerup 1 halv Gaard, 1 Skov, som kan føde 20 Svin, 1 øde Møllested, kaldet Brodals Møllested, 1 Gaard kaldet Thorngaard med Skov til 20 Svins Olden og 1 Enemærkehave, hvori der er Skov til 4 Svins Olden. I „Danske Samlinger I" omtales under Beskrivelsen af Lydumgaard, at der i Breve fra 1440 og 1454 bestemtes af Jep Iversen (Lange), at der skulde læses Sjælemesser i et Kapel ved Ribe Domkirke, som han lod opføre, og hertil henlagdes bl. a. Handerupgaard og 1 Gaard i Ulderup i Elendh Herred, saa der har altsaa været en Gaard i Hannerup, der har baaret Navnet Hannerupgaard og en Gaard, som hed Torngaard. 1581 bor Maren Hr. Kjeldtz paa Torngaard.

1590 d. $^{13}/_{8}$ Mester Hans Kjær i Kolding, som udenlands havde studeret paa adskillige Steder for at kunne tjene sit Fædreland i Kirke og Skole, hvilket han ogsaa havde villet, hvis han ikke var bleven blind, saa han ikke kunde ernære sig, fik nævnte Dag et Brev paa at maatte aarligen oppebære Kronens Part af Korntienden for Ullerup Sogn kvit og fri uden Afgift (Fyhns Arkivregistre og Kancelliets Brevbøger). 1489 nævnes Peder Mund i Handrop som Tingsvidne.

1600 d. $^{26}/_{9}$ bevilger Kongen, at en af Sognepræst til Ullerup og Vejlby Hr. Jens Nielsens Stifsønner maa blive optaget i Sorø Skole straks, hvis der er Plads ledig og ellers, naar det sker. Han skal have samme Underholdning som de andre Skolebørn faar.

Lidt om de gl. Ullerup Præster:

1569 d. $^{7}/_{9}$ udgaar aabent Brev, hvorved Kongen beskik-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ker Hr. Enevold Gregersen til Sognepræst i Ullerup og Vejlby Sogne i Eld Herred, da Sognepræsten her, Hr. Peder Jacobsen, formedelst et begaaet Drab er bleven svoren fredløs, saa han ikke længere kan forestaa Sognene.

1572 d. $^{19}/_{3}$ udstedes et Lejdebrev, gældende fra nu af og til St. Hansdag Midsommer for Hr. Peder Jakobsen, der for nogen Tid siden er bleven beskyldt for Manddrab, og af Sandemænd svoren fredløs derfor, hvilket han dog mener er med Urette, til i den Tid at komme tilbage og føre sin Sag. Dog maa han ikke overfalde eller forurette nogen. Gaar Sagen ham inden den Tid imod, maa han frit vende tilbage til sit Behold.

1584 d. $^{12}/_{4}$ udstedes et nyt Lejdebrev for Peder Jakobsen, der er bleven svoren fredløs af Sandemænd i Elbo Herred, for en Karl, som for nogle Aar siden blev slaaet ihjel i en stor Forsamling, men nu har indstævnet Sagen for den første almindelige Herredag, da han mener, at de aflagde Vidnesbyrd ere vildige, og at han med Urette er kendt skyldig i Manddrabet. Han maa frit opholde sig i Riget, indtil Sagen er paakendt paa Herredagen, men han maa ikke i den Mellemtid forgribe sig paa nogen (Jydske Registre).

Hvorledes det gaar med Peder Jakobsen vides ikke, men samme Aar er hans Eftermand død: thi i „Ny Kirkehistoriske Samlinger V 452 findes følgende Brev til Bispen i Ribe:

1584 d. $^{6}/_{3}$. Da Kongen gerne vil have Vejlby og Ullerup Sogne, der nu er ledige efter afdøde Enevold Gregersen, som tillige var Provst i Eld Herred, forsynede med en lærd Præst fordi det er et godt Kald, og Kongen selv undertiden kommer paa Jagt i den Egn, skal han (Biskoppen), efterdi der ingen Provst er i Eld Herred, med det første kalde de tre Personer, der søger Kaldet, hvoraf den ene har været Kapellan hos Hr. Hans i Thafløf (Tavlov), den anden Kapellan i Medelfart, og den tredje, Bertel Ifuersen, en Søn af en Kronens Tjener, for sig i Kolding, forelægge dem hver sin Tekst, lade dem prædike derover i Byens Kirke, selv tilligemed Hofprædikant Mester (Magister) Christoffer Knopf, høre Prædikenen, deraf og af anden Lejlighed forfare deres Lærdom og Duelighed, og uden al Vild og Persons Anseelse vælge den lærdeste og dygtigste til at prædike til Embedet. Til Provst i Eld Herred har Kongen udset Hr. Hans, Præst i Thafløf. Hvem af de 3, der fik Embedet, vides ikke, men Bertel Iversen blev siden Præst i Tavlov.

I Kong Federik den 2dens Kalenderoptegnelser meddelte i Historisk Tidskrift 4de Række, 3die Bind, ses, at han den

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

20de Februar 1583 har gæstet Pugdal Præstegaard, Dagen før var han i Kongsted, og den 22de var han baade i Pjedsted og paa Nebbegaard. Han var ofte paa Jagt paa Egnen: den 3die Februar var han i Sellerup, den 18de paa Søholm, den 23de paa Nygaard, den 4de Marts og den 5te do. — i Skærup, den 6te i Brejning, den 7de paa Nygaard, den 1ste Juni var han igen der, ligesaa den 10de, den 13de og muligvis den 14de i Vinding, den 15de i Sellerup; her opholdt han sig sagtens til den 18de hos Skovrider Peder Ulf, saa drog han til Søholm til Herredsfoged Claus Hønborg: naar han rejser dertil, nævnes stadig Herredsfogdens Navn, saa ham har Kongen vistnok holdt af at gæste. 1584 d. $^{26}/_{2}$ var han atter paa Søholm og blev der et Par Dage. Fra 22de til 25de September 1584 var Kongen igen paa Søholm, og den sidste Dag har han noteret, at „min Sofie" var her hos mig, men denne Dag tog han til Kolding; Dagen efter drog han til Pjedsted, og derfra drog han den 28de til Nygaard, hvor han og Dronningen meget ofte havde Ophold i nogle Dage. 1499 og 1507 nævnes Asser Jensen som Præst i Pugdal (Ullerup). Det sidste Aar kaldes han tillige Kannik i Ribe. 1479 nævnes en Jenss Ollssøn i et Tingsvidne som Præst og Bispens Officialis i Eelnæ, Elbo Herred.*) Han var vistnok ogsaa Præst i Ullerup. (Gamle jydske Tingsvidner). 1447, 1452 og 1456 nævnes Niels Andersen som Præst i Pugdal og Kannik i Ribe (Ældste Arkivregistre og Ribe Oldemor). Hans Formand var vistnok Per Andersen, som havde en Toft og 2 Otting Jord i Fæste paa Stallerup Mark, som Domkapitlet i Ribe ejede, han skødede vistnok Kapitlet sin Part i Toften 1438. Den sidste Præst, der boede paa Pugdal Præstegaard, var Peder Nielsen Bøgvad, han flyttede til Frederiksodde og var denne Byes første Præst. Om ham fortælles, at han den 24de Oktober 1657, da Svenskerne indtog Byen, tilligemed et Par af Byens Borgere gik Svenskerne i Møde og bad dem om at skaane Staden for Plyndring, men blev nedtraadt, saa han enten døde samme Dag eller 10de Januar 1658 som Følge af de Mishandlinger, han havde faaet.

I en Afhandling i Kirkehistoriske Samlinger 1ste Bind, 2den Række skriver Adjunkt Knich om Præsteembedet i Ullerup: „Et Præstekald, som maaske har staaet i Forbindelse med Kapitlet (Domkapitlet i Ribe), uden at man dog har nogen Beretning derom, er Ullerup, thi 1436 efterfulgte

*) Secker siger i „Danmark i ældre og nyere Tid", at Official betyder Medhjælper.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Kanniken Niels Andersen sin Broder, Peder Andersen, der ogsaa var Kannik i dette Embede, 1499 havde Kanniken Atzer Jensen Ullerup Præsteembede. Fornævnte Peder Andersen havde skænket Biskop Kristian I Gaard, saaledes som der blev læst og kundgjort over hans Grav i hans Testamente."

I Maj 1658 indsendte Anna, salig Peder Bøgvads Enke, en Ansøgning om, at hun og hendes 6 faderløse Børn maa blive boende i Præstegaarden i Frederiksodde, som hendes afdøde Mand efter Rigens Raads Befaling hafuer fast af ny opbygt, og som har kostet 2000 Slettedaler, en stor Del af deres Midler er brugt til Gaardens Opførelse, og Resten er dem frarøvet af Fjenden.*) Peder Bøgvad blev tvungen til at opføre Gaarden, hvis han vilde have Kaldet. — Det hedder dernæst, at hendes Mand har ladet mange dødes Begravelse bekoste, men at hun nu intet har. Hun beder derfor nu om Hjælp af Kirkerne, og at hun Præstegaarden maa nyde, indtil hun faar de udlagte Penge.

Hendes første Ønske opfyldtes; thi ved Kongebrev af 27de Maj 1658 tillagdes der hende 1 Rdl. af hver Kirke i Aarhus og Ribe Stifter, som Formue og Forraad haver. Efterfølgeren i Præsteembedet, Peder Jørgensen, Ringkøbing, eller Dorscheus (Torsk), fik derimod Præstegaarden, som efter Sagnet kort efter afbrændtes, fordi han ikke vilde bede for den svenske Konge. Da han blev opfordret til at bede for denne, skal han have sagt: „Jeg har kun en Gud, en Konge og et Fædreland." I „Danske Atlas" hedder det derimod, at Præstegaarden blev reddet, men at man gav Svenskerne Penge for at skaane den. Det er jo muligt, at begge Beretninger passer; thi efter Peder Bøgvads Enkes Ansøgning fremgaar det jo, at Præstegaarden var bleven skaanet, da Svenskerne indtog Byen 1657; men den kan saa være bleven afbrændt kort efter, at Peder Jørgensen er kommen til at bo der. En af de ældste Præstegaarde siges at have ligget, hvor der nu er Latinskole. En Tid synes Beboerne af Stovstrup og Kobbelgaarden at have været henviste til at søge St. Mickelis Kirke, hvortil Kongetienden herfra blev lagt 1687. 25de Marts 1667 bestemtes det, at Beboerne i Egum og Stovstrup skulde søge den danske Kirke (Trinitatis) i Fredericia; men 1686 ansøger Sognepræsten der, Kristen Sørensen Borck, om, at de 7 Bønder i Stovstrup maa blive

*) Peder Bøgvad er maaske en Søn af den Niels Bøgvad, som 1618 var Præst i Ullerup. Maren, Hr. Kjeldtz, der nævnes 1581 som boende paa Torngaard i Hannerup, er sandsynligvis en Præstefrue.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lagde til Trinitatis Kirke. I Følge en gammel Ordning havde Beboerne i Ullerup Sogn fri Jord til Begravelse paa Trinitatis Kirkegaard og fri Ringning med den ene Klokke ved Begravelser. Denne Forret har de sagtens faaet, da man flyttede Ullerup Kirke til Fredericia. I Trinitatis Kirkes ældste Regnskabsbog, der begynder 1690, hedder det 19de April 1719, at Peder af Fuglsang bekommer fri Jord og den liden Klokke til hans salig Hustru ligesom Beboerne i Egum og Stovstrup. Beboerne havde ogsaa deres egne Stolestader i Kirken. 1701 leverer de Egum Bymænd Materiale til 2 Kirkestole. For at lave og opsætte dem betales 1 Rdl. 2 Mk. En Hængsel til en af Stolene betales samme Aar med 8 Sk. Egum Bys Stolestader var Nr. 4 og 5 paa højre og Nr. 6 og 7 paa venstre Side i Kirken. Aaret 1860 eller der omkring ophørte de særskilte Stolestader. 1712 forfærdiger Jep Smed 2 Hængsler til Stovstrup Bys Stole, de koster 12 Skilling.

1766 d. $^{5}/_{7}$ fæster Levin Struer, Niels Hansen Møller og Hans Hansen Møller af Stovstrup en Stol i Kirken for 10 Rdl. 1690 svarede Egum By Korn- og Kvægtiende til Kirken. Tienden var da 5 Skp. Rug a 14 Skilling, 18 Skpr. Byg a 12 Skilling og 37 Skp. Havre a 6 Skilling. Kvægtienden var 2 Lam a 1 Mark og $^{1}/_{2}$ Kalv og $^{1}/_{2}$ Gris. Aaret efter var den 1 Kalv, som straks døde = 1 Mark, 1 Lam = 1 Mark og en liden Gris til en Værdi af 8 Skilling.

1695 d. $^{1}/_{9}$ fæster Niels Jensen Krag og Hans Nielsen af Egum paa Bymændenes Vegne Kirkens Andel i Korntienden af Egum for 4 Rdl. 1753 den 4de Januar fæster Bymændene atter nævnte Tiende for en aarlig Afgift af 12 Rdl, og en Indfæstningssum af 4 Rdl.

1778 d. $^{12}/_{8}$ fornyes Fæstet igen, men da bestemmes den aarlige Afgift til 24 Rdl., og i Indfæstning betales 12 Rdl. Den nye Ordning giver Anledning til en Strid blandt Bymændene om Kirkens Stolestader. Aaret efter sendte de 3 af Byens 9 Gaardmænd, som da havde de største Gaarde følgende Klage: „Da Egum Byes Beboere udi en Del Aar efter dem derpaa meddelte Fæstebrev til den danske Kirke i Fredericia ikkun har svaret i Stedet for Tienden i Natura 12 Rdl. aarlig; men nu ved nyt Fæstebrev maa svare aarlig 24 Rdl., hvilket sidste efter Ligning ansættes efter enhvers Hartkorn at svare. . . Da siden Stolestaderne i den danske Kirke er indbegreben under fornævnte Hartkorns Svarelse, har lige saavel den højtskyldende af Hartkorn som den ringere af samme i den Tid, Tiendeafgiften var akkorderet for

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

12 Rdl. aarlig, svaret samme efter Ligning paa en ringe Del nær, men nu, da Afgiften er dobbelt, og den højstskyldende . . . , er den fornærmet, som har det største Hartkorn i Henseende til Stolestaderne i Kirken for sig og Hustruer, da den mindreskyldende endog har foraarsaget, at Tiendeafgiften er ansat efter Hartkorn for derved at befries for den Ligning, som i nogle Aar har været. Til den Ende er vi undertegnede højtskyldende af Hartkorn foraarsaget at bede, at S. T. Magistraten! vil behage at foranstalte, at vi maa nyde vores Stolestader i Kirken paa de Steder, hvor vi bør have samme, som de der svarer størst Tiendeafgift til Kirken for os og vore Hustruer ubehindret for den mindre Svarer, og de saaledes at indtræde i de inderste Stader, og vi at nyde de yderste. Hvorom vi udbeder os S. T. Magistratens! behagelige Resulition til Efterlevelse for enhver især erindrendes at have sine Stolestader i Kirken.

Egum, den 10de January 1779.

Thomas Hansen Bjerresgaard, Hans Jensen*),
Niels Jensen Boesen.

Til S. T. Høj-respektive Hr. Magistrat i Fredericia."

Herpaa svarede Magistraten den $^{26}/_{2}$ s. A.: „Da det ikke er bleven staaende ved den gamle Akkord, der har været mellem Bymændene i Egum, da enhver svarede fast ligemeget til Kirken, enten han stod højt eller ringe i Hartkorn, men nu derimod er gjort en Forandring, saa at de, som staar højest i Hartkorn, svare ansvarlig mere til Kirken end de andre, der er ringe i Hartkorn, saa er det i sig selv ret og billigt, at de, som svare mest til Kirken, nyder tillige med deres Hustruer de første Stader i Stolen alt efter deres Hartkorn, dog maa derhos iagttages, at Børn og Tjenestefolk rykker længst ind i Staderne. Hvorefter Egum Bymænd for Fremtiden sig hørsommeligst haver at rette.

M. Clod. H. Lund. C. Lorentsen. Bruun."

1690 skriver Sognepræsten i Ullerup bl. a. saaledes i Herredsbogen: „Desforuden ligger tvende Bondebyer, som hører under dette Sogn (Fredericia Trinitatis) og kaldes den ene Stovstrup, den anden Egum. Egum har ligget til Kirken, siden Byen blev stiftet; men Stovstrup har den tyske Sognepræst (Præsten ved St. Mickelis Kirke) Siden afstaaet

*) Med Skam at melde er den ene af de ærekære Mænd, nemlig Hans Jensen, min Tipoldefar.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

til den danske Kirke, fordi al Garnisonen hører til den tyske Kirke efter en indbyrdes Kontrakt af 6te Marts 1687. I Stovstrup er 5 Beboere, der hver aarligen giver (tiender til Præsten) ½ Td. af hver Slags rent Korn efter deres derom gjorte skriftlige Ligning med den tyske Sognepræst den 4de Juni 1673. I Egum er 9 Gaarde, hver ungefær paa 3 Tdr. Hartkorn. De giver deres Tiende in natura. Den beløber sig aarlig til 5—6 Traver Rug, 5—6 Traver Byg og 9—10 Traver Havre."

Enkelte Uddrag af Tingbøgerne:

1661 d. 19/10 holdes Skifte efter afdøde Gmd. Christen Pedersen i Egum. Det hedder, at han under Krigen 1657—60 er bleven ruineret. Det er ogsaa smaat med, hvad der nævnes af Besætning og Løsøre paa Gaarden. Et sort Øg vurderes til 2 Slettedaler, 2 Dyner og 2 Blaagarns Lagener sættes til 2½ Slettedaler. 2 Jerngryder og 1 Haandøkse til 6 Skilling hver. Gaarden overtages af den afdødes Søn, Peder Christensen.

1672 d. 30/1 meddelte Gmd. Niels Hansen i Egum paa Herredstinget, at han paany havde anskaffet sig en Brændevinskedel, og at den var købt hos Berent Osterman i Fredericia.

1673 d. 10/6 fremstod for Retten Hans Mikkelsen i Stovstrup og Mikkel Madsen af Sønderbygaard som Vidner om Jord paa Husby Mark. Den første vidnede, at han vel havde hørt, at der ligger noget Kirkejord paa Husby Mark, men hvortil den hører, eller hvor den ligger, ved han ikke. Mikkel Madsen af Sønderbygaard vidnede, at han vel havde hørt sige, at der ligger tvende Stykker Agerjord paa Husby Mark, som skal være Kirkejord. Det ene er en Hvodomsager paa Husby Mark, det andet paa Rerslev, som de smaa Agre paa Vesterbjerge løber paa med Enderne.

1689 d. 29/1 omtales paa Tinget, at otte navngivne Mænd fra Fredericia St. Mortensaften 1687 har optaget 2 Flokke Svin, som tilhørte Bymændene i Stovstrup. Svinene befandt sig ved Optagelsen paa Fredericia Mark. Den ene Flok paa Magistratens Jord, den anden i Præstens Enghave. Paa Tinget spurgte Erik Pedersen af Stovstrup sine 2 Naboer, Jørgen Knudsen og Hans Mikkelsen, samt Palle Clausen af Kobbel, om de havde set, hvor Svinene blev tagne, og hvem der drev dem til Fredericia. Vidnerne meddeler dette, og Jørgen Knudsen vidner bl. a., at han med Hustru og Børn stod i sin Hustoft og saa, hans tvende Svin blev tagne. Han satte derfor efter Mændene, der tog dem, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

naaede dem i Ullerup Lykke, han fulgte med til Fredericia og fik sine Svin. De øvrige blev drevne ind i Byen, fire af disse tilhørte Erik Pedersen, naar han fik dem, kan ikke ses, men af Vidneudsagnene fremgaar det, at han har sagt, at han vilde tage sine Svin tilbage, og at Niels Jakobsen af Søbjerg og Willum Burichter, der optog dem, har sagt til Hans Mikkelsen, at de var bange for, at han tog dem tilbage.

I Aarene omkring 1700 hænder det ofte, at Beboerne fra Ullerup Sogn bliver forhindrede i at søge Kirken; thi, naar de kommer til Prinsens Port, har Kommandanten i Byen, Major Christian von Wärcken, lukket denne, de klager til Sognepræsten, Hr. Christen Borck, og han lover flere Gange at tale med Kommandanten om Sagen; men Tiden gik, og Forholdene blev de samme. Saa i Aaret 1705 klagede Beboerne til Herredstinget. Bertel Hansen af Sønderbygaard fremførte den $^{15}/_{4}$ 1705 Klagen paa de Stovstrup Bymænds Vegne. Baade Præsten og Kommandanten var stævnede til at møde paa Tinget i Herslev. En Gaardmand, Hans Olesen i Follerup var Sættedommer paa Tinget i Herredsfogdens Fraværelse. Som Vidner fremtraadte Egum Bymænd med deres Koner og Tjenestefolk, saa mange som var myndige, og en Del af Folkene fra Stovstrup og Mads Lomholts Karl af Vejlby, der vidnede, at forgangen Aar, da han en Søndag kom kørende med sin Madmoder, Jens Jensens Kone i Torp, lukkede Vagten Porten for dem, og de kom kun ind mod at yde Penge til den Soldat, der lukkede dem ind, da Jens Jensens Kone havde forklaret ham, at hun skulde holde sin højtidelige Kirkegang efter en Barnefødsel. Et andet Vidne, Niels Jensen, vidnede, at han for et Aarstid siden havde set, at da Bertel Hansen en Helligdag var kommen inden for Porten, slog en Soldat Bertel med en Ellestaver, og at, da de Stovstrup Folk en Dag, en Søndag Morgen 1705, kom for at gaa i Kirke, var Porten lukket, og skønt de raabte til Skildvagten og bad om at slippe ind, maatte de dog blive uden for, til Prædikenen var forbi. De blev oven i Købet af Skildvagten skældt ud for Skælmspak, sagtens fordi de ikke gav Drikkepenge. (P. Eliassen i Fredericia Dagblad efter Tingbøgerne) Bertel Hansen døde 1710, 45 Aar gl. (Kirkebogen i Landsarkivet i Viborg.)

Blandt Vidnerne fremtraadte ogsaa Iver Pallesen af Egum, der vidnede, at han en Søndag var kommen gaaende med sin Kone og sin Søn for at gaa i Trinitatis Kirke. Da de kom til Prinsens Port, var 3 Personer lige sluppen ind, men nu var Porten klemt til. De listede sig dog gennem selve

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Porten, men da de kom ind, stod der nogle Soldater og en Underofficer, de fulgte efter dem, og ud for Vagtlokalet tog de Iver Pallesen og førte ham derind, og her sad han saa til næste Formiddag Kl. 10, da der kom Folk fra Egum og fik ham fri. Han havde faaet Bud hjem. Det hedder i Klagen, at mange Sognefolk søge til Vejlby Kirke; thi paa den Vej var der hverken Porte eller Bom. Bertel Hansen vidnede, at da en stor Del af Menigheden var afskaaret fra at søge Sognekirken og faa Forbindelse med Præsten, gik megen Forargelse i Svang med Altergang og Barnedaab om Nattetide, i det Befolkningen selv døbte og tog til Alters. Klagen hjalp, og Bønderne slap fri for at spærres ude, naar de kom til Prinsens Port for at indlades i Byen. 1707 var der Strid mellem Beboerne i Stovstrup, Kobbel og Egum om 8 Agre paa Husby Mark paa Brændagers Fald. I denne Strid er Bertel Hansen Fører for sine Bymænd. Han er ogsaa ret ofte Sættedommer paa Herredstinget, og man søgte ham baade som Skriver og juridisk Raadgiver. 1706 d. $^{25}/_{10}$ er der Syn paa Sønderbygaard. Dens Bygninger er da saaledes: Et nyt Stuehus paa Gaarden, 11 Fag langt, af godt Egetømmer, indrettet til 4 Værelser eller Stuer. De tre Stuer var velforsynede med store forsvarlige Vinduer i Egekarme. En Lade var paa 14 Fag. Sønden i Gaarden var et Fæhus paa 12 Fag. Desuden var der i Gaarden et forsvarligt Rytterhus paa 6 Fag. I Fællesskabets Tid havde hver By sin egen Byhyrde, der vogtede Byens Kvæg paa Bymarken. 1702 døde Byhyrden Oluf Jensen i Stovstrup, 63 Aar gl., og 1706 dør Hyrden Anders Andersen af Egum, 56 Aar gl. Omkring 1725 har man i Egum en Byhyrde, som hed Christen Dybkjær, han var gift med Maren Bertelsdatter. Denne Byhyrde blev kendt paa Egnen, fordi han ikke kunde lade andres Sager være i Fred. Han stjaal Faar i Egum, Madvarer og Tøj hos Jens Pedersen Møller i Bredstrup. Han besøgte ogsaa Jens Jensen i Bredstrup, her stjal han Honning; hos Hans Bertelsen i Stovstrup brød han ligesom hos Jens Møller i Bredstrup ind gennem Taget paa Stuehuset og stjal.

Om Sognets Skolevæsen har en ældre for flere Aar siden afdød Mand, forhenv. Sognefoged Peder Ousen, fortalt mig en Del. I hans Skoletid, sagde han, blev der holdt Omgangsskole omkring i Sognets Gaarde. Denne Ordning blev vist ved til 1830, da Sognets første Skole opførtes i Egum af Bymændene der, den var paa 6 Fag af Bindingsværk, og over dens Indgangsdør var indsat en Dørhammer, hvorpaa de Egum Gaardmænds Navne var indhuggede.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

En gl. Regnskabsbog for Skoleudgifterne viser, at Lærerens Løn 1818—19 var 108 Rd. Leje af Skolelokale og Brændsel er ansat til 14 Rdl., og der er anskaffet Borde og Bænke for 8 Rdl. 1822 og 23 er betalt 80 Rigsbankdaler Sølv til Lærerens Løn, Kost og Logi. Fra 1825 til 1833 er Lærerens Løn aarlig 75 Rdl. Hele Udgiften til Skolevæsenet ses at være ca. 80 Rdl. om Aaret. 1830 er der en Kone, som har holdt Skolestuen i Egum ren, hun har tillige lagt Ild i Kakkelovnen om Vinteren, derfor betales hende 1 Rdl. En Snedker i Egum, Erik Jørgensen, istandsætter 1827 3 Skolebænke, derfor betales ham 5 Lybsskilling. 1830 laver han 1 Bord, 1 Bænk, 1 Boghylde, 1 Bordfod og 1 Kakkelovnsfod til Egum Skole, derfor modtager han 3 Rdl. 3 Mk. Den $^{8}/_{2}$ 1834 fastsættes Lærerlønnen af det kongelige danske Kancelli til 38 Tdr. Byg efter Kapitelstakst og 6 forsvarlige gode Læs Tørv. Kapitelstaksten pr. Td. Byg var 1 Rdl. 3 Mk. 15 Sk. Sølv, saa Lønnen blev 62 Rdl. 5 Mk. 10 Sk., og et Læs Tørv leveres for 1 Rdl. 4 Sk. pr. Læs. Den 7de Juli 1835 holdes Auktion over noget Inventarium i Egum Fattighus, og da købes 2 Skovle, som det hedder er fornødne til Skolen, den ene af dem koster 1 Mk. 12 Sk., den anden 4 Sk. 1842 købes tre Landkort til Skolen, de koster 3 Mk. 12 Sk., men der betales 1 Mk. 12 Sk. for Lærred til at kline dem paa. 1842 lægges nyt Tag paa Skolen, hertil leverer Gmd. Bertel Nielsen Boesen 24 Lispund Langhalm, der koster 2 Rdl. 1 Mk. $6^{2}/_{5}$ Sk. Søren Hermansen af Stallerup udfører Tækningen, derfor betales ham 3 Mk. og 3 Skilling.

I Aaret 1845 opføres Sognets anden Skole i Stovstrup. Byggepladsen købes af Gaardejer Lars Chistensen, og han fik 6 Rigsdaler for den. En Tømrermester, Lars Jørgensen, paatager sig at opføre den, og derfor fik han 240 Rdl. Sogneforstanderskabet laante i den Anledning 200 Rdl. af Vejle Amts Fattigkasse til en Rente af 4 pCt. p. A. Beløbet tilbagebetaltes i de følgende 4 Aar. Bygningen var af Grundmur. Den var tækket med Straa, og Beboerne leverede Tag til dens Tækning efter Ligning. Den leverede Langhalm slog dog ikke til. Man købte derfor 70 Lispund Langhalm af Gaardejer Bertel Boesen i Egum til en Pris af 7 Rigsdaler, og 4 Traver og 17 Bundter Tagrør af Gaardejer Kristen Jensen i Egum for 1 Rdl. 3 Mk. og 12 Sk. Skoleinventar leverede Hans Thomsen paa Stovstrup Mark for 30 Rdl. En Jernkakkelovn til Lærerens Stue kostede 10 Rdl., og en Bilæggerovn til Skolestuen kostede 5 Rdl. 2 Mk. Bøger og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Kort m. m. til Skolen kostede 17 Rdl. 3 Mk. 8 Sk. Om den ny Skolebygning meddeles, at da den var færdig, viste det sig, at de i Skolestuen anbragte Vinduer ikke afgav fornøden Belysning. Det bestemtes derfor, at der skulde anbringes 2 Vinduer mere i Bygningen. Snedker C. Jørgensen i Fredericia lavede saa 2 nye Vinduer til en Pris af 2 Rdl. 4 Mk., og Murermester Poul Mogensen i Torp fik 1 Rdl. for at indsætte dem i Muren, Glasset i Vinduerne indsattes af Glarmester Schockt i Fredericia for 1 Rdl. 5 Mk. 4 Sk. Denne Skolebygning stod indtil 1895, da den ombyggedes, og den ny Skolebygning opførtes lidt længere fra Landevejen. Den gamle Skolebygning var ret tarvelig; foruden Skolestuen var kun en Stue til Læreren. Brændet var paa Loftet over Skolen, og der var ingen Brønd ved den. Der var et Bord, 1 Bænk og nogle Træstole i Lærerværelset. Der var Skodder for Vinduerne, i 5—6 Aar har jeg holdt Skole i den.

Da Skolen i Stovstrup opførtes, bestemtes det, at Læreren skulde undervise Børnene i begge Skoler i Sognet, de laa $^1/_2$ Mil fra hinanden. Lønnen blev saa forhøjet til 41 Tdr. Byg; men da der i Aaret 1858 blev tillagt Embedet Offer og Akcidentcer, faldt de 3 Tdr. Byg bort. Egum ældste Skolebygning var meget tarvelig, den var opført paa Gadejord i en Lavning, som man kaldte „Bertel Boesens Flod". Man fyldte lidt Jord paa og opførte saa Skolen der, da man ikke kunde afse Jord til den andet Steds i Byen. Naar de store Skoledrenge satte Ryggen mod Skolehuset, kunde de ryste det, og i Lærer Coldings Tid prøvede Drengene i Skolen det ret ofte, har flere af hans gamle Elever fortalt mig; thi saa kom han ud og jog dem bort fra Huset.

Foruden Skolestuen var der i Skolen et lille Kammer til Læreren og et Rum til Brændsel. Lærerens Kammer var saa daarligt, at da Pastor Kallenbach en Gang, mens Colding var Lærer, ved en Eksamen havde været utilfreds med Skolen og Læreren, havde P. Ousen, som var Medlem af Forstanderskabet, aabnet Døren ind til Værelset og vist Præsten det, idet han sagde: „De skal dog, Hr. Pastor, se, hvorledes Læreren bor!" Præsten udbrød saa, da han saa ind i Værelset: „I Gud bevare os, her er jo ikke for Mennesker at bo." — Afdøde Lærer J. P. Barøe i Bredstrup har ogsaa fortalt mig, at han en Gang, da Embedet var ledigt, vilde se Lejligheden, han tænkte paa at søge det, men da han saa Læreren sidde i Skolestuen paa et Bord i Færd med at stoppe sine Strømper, gik han ganske rolig sin Vej. Han vilde ikke have et Embede, hvor

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Boligforholdene var saa tarvelige, at Læreren kun nødtvungen kunde opholde sig der. Naar Seng og Klædeskab skulde være der, var Pladsen omtrent optaget i Værelset.

1866 blev Skolen ombygget, men opført paa samme Sted, som den gamle Skole laa. Den blev solgt til Nedbrydning og kostede 52 Rdl. Den ny Skolebygning opførtes af Skolens Nabo Tømrermester Hans Rasmussen i Egum, der fik henimod 200 Rdl. for Arbejdet med at opføre den. Murstenene kostede c. 400 Rdl., Tagstenene c. 70 Rdl., Tømmer, Planker og Fjæl c. 275 Rdl., og Malerarbejdet c. 40 Rdl. Den nye Bygning bestod af Skolestuen og 2 Værelser med Køkken til Lejlighed for Læreren. Boligen var altsaa betydelig forbedret, men den var langt fra god, og navnlig var den meget fugtig. Det var vistnok mens P. Jessen var Lærer i Sognet, at Boligen blev udvidet med et Loftsværelse, et Vadskehus og et mindre Udhus til Brændsel m. m., og der blev lejet et Stykke Jord til Have. Lønnen blev ogsaa forhøjet med 300 Kr.

Indtil 1895 var der kun én Lærer i Sognet, og han undervistе saa Børnene i begge Skoler, men 1895, da den ny Stovstrup Skole opførtes, blev der Bolig for en Lærerinde, og hun boede der til 1902, da der blev bygget til Skolen der, saa den kunde afgive Bolig for Læreren. Samtidig blev der udlagt 2 Skp. Jord til Have ved Skolen, og Lærerinden fik Bolig i Egum.

Om de 2 ældste Lærere i Ullerup har jeg i Sogneraadets gamle Forhandlingsprotokol, der begynder 1841, bl. a. fundet følgende: Som omtalt nedenfor var Lærer Mørck efter sin Afgang fra Skolen af Forstanderskabet indlejet hos forskellige Beboere i Stovstrup.

1845 hedder det, at da han er trængende til en Frakke, et Par Strømper, et Par Bæreseler, et Par Træsko, et Par Strømpebaand og et Par Underbukser, vedtoges det at anskaffe samme paa Fattigkassens Regning.

1847 hedder det, at han mangler 2 Skjorter eg et Lommetørklæde, der købes ogsaa paa denne Kasses Regning.

1849 staar der om hans Eftermand, Colding, at Forstanderskabet havde været i Skolen, for at efterse Skolens Journal, men til dets Forundring var Læreren ej i Skolen, og han havde ikke været der siden den første i Maaneden, da han paabegyndte Folketællingen: „Han har saaledes allerede anvendt 11 Dage paa et Arbejde, der kunde være endt i tvende". Lærer Colding var ugift og han blev efterhaanden noget hengiven til Nydelsen af stærke Drikke. De vanskelige Forhold, hvoruder han levede, bl. a. den daarlige Bolig, han

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

havde, og den besværlige Gang mellem de to Skoler, var maaske medvirkende hertil. Mellem Skolerne var i hans Tid ingen Gangsti, den blev først anlagt, mens Øhlenslæger var Lærer i Sognet, og selv efter at den var anlagt, var den ofte saa daarlig vedligeholdt, at man navnlig om Efteraaret skulde passe nøje paa, hvis man vilde undgaa at faa vaade Fødder, naar man færdedes ad den. Jeg fik det ikke saa sjælden i de godt 25 Aar, jeg vandrede mellem Skolerne, og jeg havde dog gerne, naar Føret var daarligt, enten lange Støvler eller Træskostøvler paa Fødderne,

Fra 1ste Maj 1851 havde Lærer Colding med Forstanderskabets Billigelse udlejet en Stue og et Køkken i Stovstrup Skole for et Aar til Kristen Sørensen i Stovstrup Skov. „Man haaber," hedder det, „at Beboelsen af Skolehuset af flinke og ordentlige Folk kan forebygge de Beskadigelser, som slettænkende Mennesker flere Gange har tilføjet denne ubeboede og ved Landevejen beliggende Bygning."

Colding boede i Egum Skole og ved denne udvidedes Lejligheden samme Aar, idet der bygges et Fag til den. Der anskaffes tillige en Kakkelovn og nogle Stole. Udgifterne herved var 82 Rdl.

Lærere ved Skolen :

1. Jørgen Mørck, født i Slangerup 1775, død $^{14}/_{9}$ 1849, var Lærer til 1839. I 10 Aar derefter var han indlejet hos Beboerne i Stovstrup, hos en af disse, Laurits Carlsen, døde han.
2. Jens Jensen Colding, f. 1814 i Stavning, var Lærer fra 1839 til 1866. Han var vist en ret dygtig Lærer, men han gæstede af og til Hejse Kro, og man klagede gentagne Gange over hans Drikfældighed. Kort efter at han havde taget sin Afsked, fandt man ham død paa Egum Mark.
3. P. Nissen, f. $^{4}/_{8}$ 1843, var Lærer her fra 1866 til 1873, saa kom han til Harte. Han omtales som en dygtig Lærer.
4. Øhlenslæger var vist født i Vorbasse Sogn. Han var Lærer her fra 1873 til 1877. Han boede derefter i mange Aar i Tolstrup, hvor han baade var Høker og Gaardforpagter.
5. Peder Jessen er født i Jelling den $^{26}/_{5}$ 1846. Han var Lærer her fra 1877 til 1885, saa blev han forflyttet til Nørre Vilstrup, hvor han var Lærer i mange Aar. Nu bor han ved Haraldskær.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

6. Peter Krøjgaard Svendsen er født i Herningegnen den $^{24}/_{11}$ 1864. Han er Seminarist fra Gedved. Han, der var en meget dygtig Lærer, var Lærer her fra 1885 til 1890, saa kom han til Aversi ved Næstved, hvor han endnu er Lærer.
7. Jens Jensen Ravn, f. $^{11}/_{1}$ 1860 paa Enghavegaard i Klattrup, var ved Landvæsenet, til han i Vinteren 1880—81 kom paa Vinding Højskole. Tog Lærereksamen fra Gedved Seminarium 1885. Vikarierede saa ca. $^{1}/_{2}$ Aar i Vinding, $^{1}/_{2}$ Aar ved Egum-Stovstrup Skoler og $^{1}/_{4}$ Aar i Erritsø, var derefter Hjælpelærer i Holtum ved Vejle i $2^{1}/_{2}$ Aar. Den $^{18}/_{1}$ 1890 blev han kaldet til Lærer i Ullerup Sogn, hvor han var til han paa Grund af forskellige Forhold søgte og fik Afsked med Pension den $^{1}/_{4}$ 1915. I 21 Aar var Ravn Formand for Sognets Sygekasse, i 15 Aar for Egum Afholdsforening, i 5 Aar for Egum Skytteforening, i 10 Aar for Sognets Værgeraad. Siden Marts 1892 har han været Sekretær og Kasserer ved Fredericiaegnens Landboforening, siden April 1905 Sekretær for Vejle-Fredericia Afholdskreds, og siden April 1911 Medlem af Bestyrelsen af Vejle Amts historiske Samfund. 1891 den $^{25}/_{9}$ blev han gift med Johanne Nielsen, Datter af Gaardejer Niels Thomsen (Ousen), Fuglsanggaard i Klattrup.

Nu er der sket en Omordning af Skolevæsenet, saa der er ansat en Lærerinde ved hver af Skolerne. Fra 1895 til 1915 skiftede man ret ofte Lærerinde ved Forskolen, i dette Tidsrum var der 7-8 forskellige Lærerinder. Denne Skiften var til stor Skade for Undervisningen.

Sognepræster for Trinitatis Sogn i Fredericia og Ullerup Sogn, samt indtil 1901 for Vejlby Sogn:

1. Peder Nielsen Bøgvad. Han blev lemlæstet d. $^{24}/_{10}$ 1657. Det menes dog, at han først døde 10de Januar 1658. Han havde 6 Børn.
2. Peder Jørgensen Dorscheus var født 1630 i Ringkøbing, og var Præst i Fredericia fra 1658 til sin Død $^{10}/_{1}$ 1685. Han var 3 Gange gift og havde 3 Sønner og 7 Døtre. 2 af Sønnerne blev Præster.
3. Christen Sørensen Borch, født 1654. Han var Præst her fra 1685 til sin Død 1717. Han var gift 2 Gange og havde 6 Sønner og 6 Døtre.
4. Jens Jensen Bergendal, født 1684. Han var Præst her fra 1718 til sin Død 1750. Faderen var Præst og Digter.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5. Markus Pedersen Clod, født 1715, var Præst her fra 1750 til sin Død 1786. Han havde 7 Sønner og 6 Døtre. En af disse var gift med min Oldefaders Fætter, Pastor Kirkeby i Bryndum ved Varde. Clod var Provst.
6. Niels Christian Clausen, f. 1724, var Præst her fra 1786 til sin Død 1794. Han var gift med Martha Stub. Hans Søn, Claus Clausen, var Præst i Smidstrup og Skærup.
7. Peter Clod, Præst her fra 1794 til 1799.
8. Peter Olivarius Bugge, født 1764. Han var Dr. i Theologi og blev 1803 Biskop i Trondhjem. Han havde 6 Sønner og 5 Døtre og var kun Præst her fra 1799 til 1803. Han, der var en Ven af Herrnhuterne, var Præst i 17 og Biskop i 38 Aar. Han døde den 6te December 1849.
9. Dr. phil. Stephan Tetens. Præst her fra 1804 til 1812, var senere Præst ved St. Knuds Kirke i Odense. Senere Biskop, først i Ribe saa Als og Ærø, døde $^{5}/_{1}$ 1855.
10. Jakob Schjerning, f. 1773, var Præst her fra 1812 til 1829, da han maatte tage sin Afsked. Han og Præsten ved St. Mickaelis Kirke, Andreas Meden, kom i Slagsmaal med hinanden. Schjerning døde 3die April 1845 hos sin Søn, Ludvig J. N. Schjerning, der fra 1856 til 1863 var Præst i Herslev.
11. Christian Frederik Schønheyder, var Præst her fra 1830 til 1834.
12. Christian Bagge Jensen, født 1789, var Præst her i 2 Aar fra 1834—36, saa døde han. Børn: 3 Sønner og 4 Døtre.
13. Frederik Vilhelm Gamborg var Præst fra 1837 til 1846.
14. Johan Karl Ferdinand Kallenbach var Præst her fra 1846 til 1856.
15. Dines Pontoppidan, der var født paa Bogø d. $^{11}/_{3}$ 1814 havde 10 Sønner og 6 Døtre. Flere af Sønnerne blev Præster, kendt er bl. a. Pastor Morten Pontoppidan. Dines Pontoppidan var Præst her til 1863. Hans Fader, Børge Pontoppidan, der ogsaa var Præst, havde 6 Sønner og 8 Døtre. D. Pontoppidan døde $^{31}/_{5}$ 1879.
16. Johannes Clausen, født 1830, var Præst her fra 1863 til 1874. Kom saa til Horsens. Han blev senere Biskop i Aarhus.
17. M. L. Valeur, f. 1838, var Præst her fra 1874 til 1900, da han blev Præst i Hjærtebjerg paa Møen. Havde 1 Datter. Han var en flink Tilsynsmand i Skolen.
18. Chr. Mannicke, f. 1853, fra 1900

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jordebogen fra 1660—62 udviser, at 5 Gaarde i Sognet, nemlig Kobbelgaarden og Niels Pedersens, Hans Olufsens, Jep Pedersens og Peder Madtsen Bolls Gaarde i Egum samt Egum Mølle er øde. De øde Gaarde er Nr. 2, 6, 7 og 9 i Matr. fra 1688. 1662 har Gaarden Nr. 1 4 Tdr. 7 Skp. Hartk., de andre 8 Gaarde hver 7 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Bolet har 4 Tdr. Hartk. Gaarden Nr. 1 synes at have været en saakaldt Selvejergaard. Det var de 4 Gaarde i Stovstrup ogsaa. Deres Hartk. 1662 var: Nr. 1: 8 Tdr. 2 Alb. Til Gaarden hørte 1 Otting Jord paa Husby Mark, Nr. 2, Hartk.: 10 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk., Nr. 3, „Sønderbygaard": 8 Tdr. 3 Skp. 1. Fdk., Nr. 4, Hartk.: 8 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk., Kobbelgaardens Hartk. var 1662: 6 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk.

Egum. De gamle Gaarde:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Peder Hansen, 1641 og 1662: Christen Pedersen, 1688: Hans Christensen, 1733: Søren Jørgensen, hans Formand var Peder Bennedsen. 1754 kommer Hans Jensen til Gaarden ved at ægte Enken, Karen Johanne Jørgensdatter, Hans Jensen, f 1723, var Søn af Gaardmand Jens Hansen paa Gaarden Nr. 2. 1786 ejer Hans Jensen endnu Gaarden, men 1830 ejes den af hans Søn, Jens Hansen, og 1849 og 1864 af dennes Søn, Hans Jensen*). Hans Søn, Jens Hansen, fik den efter ham, i hans Tid brændte den. Han flyttede den saa fra sin gamle Plads Nord for Skolen til en Lod Øst for Byen. Han solgte den til Peder Nielsen Hviid fra Tyvkær, som efter nogle Aars Forløb solgte den til Hans Madsen Lassen Lomholt fra St. Velling, der atter efter en Del Aars Forløb solgte den til Hans Madsen fra Hejls, som nu ejer den 1917. Han kalder den „Egum Hovgaard". Min Oldefar, Peder Hansen, der en Tid var Gaardmand i Damkær, var 1757 født paa denne Gaard. Hartk. 7 Tdr. 4 Skp. 2 Alb. Ejendomsskyld: 50,000 (1909).

Gaaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Jens Thygesen, 1641 og 1662: Niels Pedersen, 1688: Mads Christensen, 1715: Jens Hansen, der døde 1750, han var Søn af Hans Jensen paa Nr. 5, og han var født 1684. Mads Christensen var hans Morfader. 1765:

*) I hans Tid var der 3 Gaardmænd i Byen, der hed Hans, og da han boede midt i den, kaldte man ham „Midter Hans". Et Navn, der holdt sig længe. Mange Aar efter hans Død, kaldte man Gaarden Midter Hanses Gaard.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Isak Jensen, der var født 1725 og var Søn af Jens Sørensen paa Nr. 3. Isak Jensen kom 1755 til Gaarden ved at ægte Sognefoged Jens Hansens Datter, Birgitte Jensdatter. Hun døde i Januar 1763. Ude Nielsen fik Gaarden omkring 1780 ved at ægte Isaks Jensens Datter. Omkring 1820 blev Gaarden nedlagt, den laa tæt Syd for Nr. 9.

Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1660: Laust Hansen, 1688: Jens Olufsen, han døde 1691, 83 Aar gl., og synes at være kommen til Gaarden ved at ægte Formandens Enke, efter ham har Sønnen, Niels Jensen, Gaarden, han døde 1700, 37 Aar gl., hans Eftermand var Jens Sørensen, der endnu har Gaarden 1733. 1765 har Niels Pedersen den; men samme Aar døde han, begr. 6te Juli. Han var gift med Jens Sørensens Datter, Barbara. Efter hans Død ægter hun Niels Jensen Boesen. Hun har bl. a. 2 Brødre: Isak Jensen i Egum og Abraham Jensen i Skærup. Niels Pedersens Eftermand var Niels Jensen Boesen, og hans Søn Bertel Nielsen Boesen fik Gaarden efter ham, hans Kone var en Datter af Jens Hansen paa Nabogaarden (Nr. 1). Bertel Boesen havde kun en Datter, Kirsten, som blev gift med Hans Jensen Bjerresgaard fra Egeskov, der saa blev Gaardens Ejer i en længere Aarrække, han forstørrede den, saa den var paa ca. 11 Tdr. Hartk. Hans Søn, Bertel Bjerrisgaard, var en kort Tid Ejer af Gaarden, men han omkom ved et Ulykkestilfælde 1888. Hans Enke, Datter af Jørgen Christensen, Tolstrupgaard, blev saa gift med Gaardejer Niels Markussen Linnet af Vejlbygaard. Han var Ejer af Gaarden i flere Aar og frasolgte en Del af dens Jorder, bl. a. til Mads Thuesen paa Nr. 9 og til Egum Mølle. Senere har Gaarden været ejet af Niels Markussen Linnets Svogre: Niels Madsen Kristensen fra Tolstrupgaard og Kristen Hansen fra St. Velling; den sidste solgte den til Peder Bjerre fra Brøndsted, som efter i nogle Aar at have været dens Ejer, solgte den til et Selskab, som 1915 udparcellerede den, Gaarden er nu nedbrudt, den laa Nabo til Skolen. Hartk. 7 Tdr. 2 Alb. Ejendomsskyld: 45,000.

Nr. 4. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634 og 1663: Peder Staffensen. 1688: Frantz Jørgensen, hans Eftermand var Jens Jørgensen Kragh, der døde 1695 63 Aar gl., hans Søn Niels Jensen Kragh havde derefter Gaarden i en Række af Aar, saa fik hans Søn, Jens Nielsen Kragh, den; han døde 1741. 1765 har Ole Nielsen Kragh den i Fæste, og han er dens Ejer 1786, men 1799 er Jens Kragh Ejer af den. Han har ogsaa Gaarden 1830, 1849 ejes den

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

derimod af Karl Kraghs Enke. Gaarden er siden udparcelleret og nedbrudt; den laa, hvor nu Søren Hansens Ejendom ligger, lidt Nord for Hans Kristensens Gaard. Sognefoged P. Ousens Hustru var født der.

Gaard Nr. 5 Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1663: Thyge Pedersen, efter ham Gregers Pedersen c 1665, hvis Enke, Karen Madsdatter, 1675 ægtede Jens Olufsens Søn, Hans Jensen af Egum, efter ham faar Svigersønnen Palle Bennedsen Gaarden, og hans Søn, Hans Pallesen, overtog den 1738. Den havde 28 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 2 Ungnød og 8 Faar. 1748 er Hans Pallesen død, og hans Enke indgaar saa i nyt Ægteskab med Hans Christensen fra Trelde. Af Bygninger er der da kun 25 Fag, og Besætningen bestaar af 4 Bæster, 4 Ungnød og 10 Faar. Køerne er muligvis døde af Kvægsyge. Hans Christensens Eftermand var Mads Jensen Holm. En Datter af ham blev 1773 gift med Ebbe Knudsen af Egum. 1830 er deres Søn, Mads Ebbesen, Gaardens Ejer. 1849 ejes Gaarden af Kristen Jensen, der vist var gift med Formandens Enke. Kristen Jensens Datter, Ane Marie, og hendes Mand, Søren Kring fra Egeskov, fik saa Gaarden. Efter S. Krings Død ægtede hans Enke Broderen, Jens Abrahamsen Kring, som i en Række af Aar var dens Ejer. Han solgte den til sin Steddatter og hendes Mand, Hans Kristensen fra Herslev, som nu er dens Ejer. Gaarden er betydelig forstørret. Hartkorn $9^{3}/_{4}$ Tdr.

Ovennævnte Karen Madsdatter døde 1695, begravedes $^{19}/_{12}$. Skifte efter hende d. $^{10}/_{3}$ 1697. Hans Jensens Mor døde 1687.

Gaard Nr. 6. Hartk. 1688: 3 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Mads Iffuersen Smed. 1663: Hans Olufsen. 1688: Niels Hansen, efter ham Hans Nielsen, saa Søren Markussen, hvis første Hustru døde 1711. 1723 er han død, og hans Enke ægter saa Lave Bennedsen fra Trelde, der havde været Soldat i 7 Aar. Søren Markussen havde ligget syg i 3 Aar. 1723 var der 17 Fag Hus paa Gaarden og en Besætning af 3 Bæster, 3 Køer, 2 Kalve og 5 Faar. 1738 afstod Lave Bennedsen Gaarden til sin Stedsøn, Niels Sørensen, da var der 6 Fag Hus mere, og Besætningen bestod af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 10 Faar. Niels Sørensen købte Gaarden til Selveje, og 1779 den $^{6}/_{8}$ blev hans Datter gift med Kristen Bertelsen, som saa blev Gaardens Ejer. Omkring 1820 blev hans Svigersøn, Kristen Povlsen, dens Ejer, og han havde den, til han 1837 afstod den til Svigersønnen, Thomas Nielsen fra Højrup. Han forstørrede Gaarden en Del, idet han var en velhavende Mand,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1880 blev hans eneste Søn, Jens Kristian Thomsen, Ejer af Gaarden. Han var gift med Hans Thuesens Datter, Jensine. Siden 1916 har deres Søn, Thomas Thomsen, ejet Gaarden, hvis Hartkorn er 8 Tdr. 6 Skp.

Nr. 7. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 1641: Søfren Nielsen, 1653 og 1663: Jep Pedersen, 1688: Niels Jepsen, 1718: Jakob Steffensen, 1719 og 1733: Hans Jensen, 1765: Hans Hansen, der muligvis er en Søn af Formanden, 1770: Søren Thomsen, 1830: Knud Andersen Thuesen fra Gaarden Nr. 9. 1849 og 64 ejes den af hans Søn, Jens Knudsen Thuesen. Gaarden, der laa mellem Nr. 6 og Smedjen, er for 30—40 Aar siden nedlagt og udparcelleret. 1719 overtog Hans Jensen Gaarden efter Jakob Steffensen. Den havde da 11 Fag Hus og af Besætning 1 skabet Hest, 3 Køer og 3 Faar. (Kolding Rytterdistrikts Fæsteprotokol).

Gaard Nr. 8. Hartk. 1688: 3 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Søfren Jørgensen. 1641: Jakob Hansen 1653 og 1663: Oluf Strangesen, 1688: Søfren Hansen, hans Eftermand var Søren Nielsen, hvis Hustru døde 1727, begr. $^{16}/_{12}$. 1721 d. $^{21}/_{8}$ blev deres Datter, Maren Sørendsatter, gift med Hans Hansen Bjerrisgaard, der 1735 betaler 1 Rdl. for et Ligtræ til Svigerfaderens Grav. 1764 er Hans Bjerrisgaard død, og hans Søn, Thomas Hansen Bjerrisgaard fæster saa Gaarden. Nu er dens Hartkorn 4 Tdr. Bygningerne bestaar af 32 Fag, og Besætningen er 4 Bæster, 2 Køer og 5 Faar. Thomas Bjerrisgaard købte Gaarden til Selveje, og 1812 blev hans Datter gift med Niels Sørensen Ousen fra Trelde, som saa blev Gaardens Ejer. Han var Sognefoged og havde Gaarden, til han 1841 afstod den til sin Søn, Peder Nielsen Ousen, der i mange Aar var Sognefoged og derfor blev Dannebrogsmand. Han opnaaede en høj Alder. Han og hans Søn, Jens Ousen, har fortalt mig ikke saa lidt om gamle Forhold paa Egnen. Sin Gaard forstørrede han betydelig. 1875 solgte han den til sin Søn, Jens Pedersen Ousen, f. $^{29}/_{11}$ 1844, d. $^{14}/_{5}$ 1911. Han, der var gift med Hans Thuesens Datter, Kirsten Marie, var en af Egnens kendte Mænd. I sin Ungdom var han Elev paa Vinding Højskole. I en Række af Aar var han Medlem af Sogneraadet, nogle Aar dets Formand. Fra d. $^{24}/_{5}$ 1881 til hen paa Aaret 1906 var han Folketingsmand for Fredericiakredsen. I en Snes Aar var han Formand for Børkop og Fredericia Omegns Landboforening, og i 12 Aar, fra 1898 til 1910, Medlem af Vejle Amtsraad. Han var tillige Medlem af Elbo m. fl. Herreders Skoledirektion. Han var en dygtig og veloplyst Bonde. Nogle

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

faa Aar før sin Død solgte han Gaarden, der kaldes „Egumgaard", til sin Datters Mand, Niels Kristensen fra Herslev. Gaardens Hartkorn var da godt 11 Tdr.

Gaard Nr. 9. Hartk. 1688: 3 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1663: Peder Madtsen Boll, 1688: Jep Jensen, efter ham Søfren Jensen. Omkring 1720 overtager Ebbe Nielsen, som 1698 var født i Egum, Gaarden. Han var vistnok Broder til Søren Nielsen paa Nr. 8. Efter 20—25 Aar Forløb blev Ebbe Nielsens Svigersøn, Knud Jørgensen, Mand paa Gaarden, som han købte til Selveje. Han havde en Søn, Ebbe Knudsen, som $^{29}/_{6}$ 1773 blev gift med Mads Jensen Holms Datter og fik dennes Gaard. En Datter blev $^{20}/_{7}$ 1775 gift med Anders Pedersen Thuesen fra Erritsø, som blev Ejer af Gaarden efter Knud Jørgensen. Anders Thuesens Hustru døde Aaret efter, og 1777 indgik han i et nyt Ægteskab med en Gaardmandsdatter fra Brøndsted. Fra omkring 1820 til 1844 var hans Søn Peder Andersen Thuesen, Ejer af Gaarden. Sidstnævnte Aar overtog hans Søn, Hans Pedersen Thuesen, den, han forstørrede den betydeligt ved Køb af Jord fra andre af Byens Gaarde. Hans Thuesen, der var Svoger til Kristen Jensen paa Nr. 5, solgte 1887 Gaarden til sin yngste Søn, Mads Hansen Thuesen, der endnu er dens Ejer. Han er gift med Ane Dorthea Bjerrisgaard, Datter af Hans Jensen Bjerrisgaard paa Nr. 3. Som sin Fader har Mads Thuesen forstørret sin Gaard ganske betydeligt ved Køb af Jorder fra Nr. 1 og Nr. 3. Den kaldes nu „Elbækgaard" efter en Bæk og et Ellekær i dens Nærhed. Hartkornet er 12—13 Tdr.

„Højgaard" paa Egum Mark er opført 1880 paa en Udlod fra Gaarden Nr. 6 og hertil lagdes en Lod fra Nr. 9. Den Mand, som lod Gaarden opføre, og som indtil Foraaret 1915 var dens Ejer, var Sognefoged Peder Hansen Thuesen fra Elbækgaard. Han købte Tid efter anden nogle Lodder paa Fredericia Mark og en stor Del af Jorden fra „Hermansminde" i Stovstrup og lagde under Gaarden, saa det blev en betydelig Gaard. Hans Eftermand, Kjær Povlsen, dens nuværende Ejer, har frasolgt nogle af Jorderne paa Fredericia Mark; men til Gengæld har han købt Kobbelgaardens Nørremark og lagt under den, saa dens Hartkorn er antagelig 15—16 Tdr. Dens Ejendomsskyld 120,000 Kr.

Vest for Højgaard er en lille Gaard paa Egum Mark paa godt 1 Tdr. Hartk. Dens Ejer var 1826 Peder Nielsen Væver, dens nuværende Ejer er Jens Peter Nielsen, som er fornævntes Sønnesøn. Den og en mindre Naboejendom, der

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

nu ejes af Niels Larsen, før ham af Svigerfaderen, Morten Elkjær, 1826 af Jens Johansen, er Parceller af Gaarden Nr. 2 i Egum.

I Byen er nu foruden Skolen 5 Huse, det ene var i en Aarrække Mejeri, saa omdannedes det til Maltgøreri, nu er det vist Daglejerhus, et andet er Smedje. Nord for Byen er 5 mindre Ejendomme; men ingen af dem fandtes 1826.

Egum Mølle er som foran nævnt en gammel Vandmølle. Af Beboere har jeg funden: 1634 1641: Niels Bennitsen, 1653: Bendit Nielsen, 1663: David Nielsen. David Møller, død 1715, 80 Aar gl. 1689 hedder Mølleren Peder Jensen, 1733: Hans Pedersen, der har en Datter, som holder Brylup 1734; 1765 og 1770 hedder Mølleren Jens Sørensen, hans Datter giftes 1773. 1799 er Ole Jensen Ejer af Møllen, 1830 hans Søn, Jens Olesen. Senere Ejere: Harmsen, Mads Ebbesen Kristensen og Jens Hansen Jensen fra Stallerup, der nu ejer den.

1738 overtog Ole Hansen Egum Mølle efter sin Fader, Hans Pedersen. Der er da 6 Fag Hus til Møllen, deraf benyttes de 4 til Beboelse og 2 til Mølleriet. Af Besætning er der en Ko og 4 Faar.

Forhen laa der et Bol i Byen, 1688 var dets Hartkorn 5 Skp. 1 Fdk. Det laa ved Bygaden lidt Syd for Gaarden Nr. 8. Af Beboere kendes: 1634: Jens Tygesen, 1653 og 1663: Palle Pedersen. 1688: Niels Hansen, 1733: Søren Sørensen, 1765: Thomas Sørensen. Dets sidste Ejer menes at være Thomas Jepsen, 1800—20 hed Ejeren Johan Jørgensen, 1826 Søren Johansen, naar det er nedbrudt, vides ikke.

Det jordløse Hus, som fra gammel Tid laa i Egum By, er sagtens det Hus, Tømrermester Hans Rasmussen i mange Aar var Ejer af, altsaa Huset nærmest Skolen. Fattighuset laa mellem Vejlbyvejen og Gaarden Nr. 8, overfor hvor Bolet laa.

Det vil ses, at flere af Slægterne paa Gaardene i Egum er gamle der, og ganske særlig er de det paa Gaardene Nr. 8 og Nr. 9. I Stovstrup har Gaardene derimod ofte skiftet Ejere, saa der er ingen gamle indfødte Slægter paa dem.

I gamle Dage skal det have været smaat med Indtægter fra Landbruget i Egum, har P. Ousen fortalt mig, thi største Parten af Byens Jorder var stive og kolde, men saa tog Bønderne ud paa Ransfjord at fiske, og Fiskeriet bødede da lidt paa de smaa Indkomster. I de første Aar, jeg var Lærer i Egum, var der et Par Husmænd paa Fælleden, som af og til syslede noget med Fiskeriet, og de tjente vist en ret god

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Skilling derved. I den senere Tid sagde man, at Fiskeriet var mindre indbringende. Man fiskede Aal, Gedder, Ørreder og Skaller. De sidste sendtes til Udlandet af en Fiskehandler i Fredericia.

Stovstrup By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634 og 1653: Mikkel Madsen, 1663: Mads Mikkelsen, 1688: Hans Mikkelsen. Sønnen Lauge Hansen overtager den efter ham. Hans Enke, Apelone Lasdatter, ægter 1737 Bertel Jensen fra Sønderbygaard. Paa Gaarden er da 36 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 8 Køer, 8 Ungnød og 12 Faar. Gaarden forstørres da med Nr. 7 af Hartkorn 1 Td. 6 Skp. 2 Alb Denne Ejendom sælger Apelone Lasdatter, Bertel Jensens Efterleverske, 1753 til sin Svigersøn, Ridefoged Levin Struer fra Sjælland, der samme Aar er bleven gift med hendes Datter, Anna Laugesdatter. I Skødet nævnes Jord paa Rerslev Nørre- og Søndermark samt Husby og Stovstrup Mark som hørende til Ejendommen. Faa Aar efter faar Levin Struer Skøde paa Gaarden Nr 1, og dens Hartkorn bliver saa 8 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Levin Struer, der siges at have drevet nogen Sagførervirksomhed, ejede Gaarden i en Række af Aar vist til 1770—80. Hans Eftermand var Søren Thuesen, som 1786 og 1823 var Ejer af Gaarden, han købte 1823 Toften „Bundsborg" af Niels Andersen af Husbygaard, og lagde under sin Gaard. 1840 og 1849 hedder Gaardens Ejer Lars Christensen, han havde faaet Gaarden ved at ægte Thuesens Enke. 1857 er hans Søn Søren Thuesen Christensen Gaardens Ejer. Han købte Sønderbygaard, nedbrød sin Gaard 1862 og lagde de to Gaardes Jorder sammen. En Tid var Gaarden Nr. 1 den største Gaard af Gaardene i Stovstrup. Dens Hartkorn var da ca. 23 Tdr. 1857 solgte Søren Thuesen Christensen af Sønderbygaard en Parcel af denne Gaards Fredericia Mark til Mads Jensen og Søren Jensen af Børup. Prisen for Agermarken var 400 Rdl. pr. Td. Land, og paa Engen med noget Kratskov 300 Rdl. pr. Td. Land. Mads Jensen opførte en Gaard paa den købte Jord.

Nr. 2 er den Gaard, der nu kaldes „Stovstrupgaard", dens Hartkorn var 1688: 8 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1640: Bertil Madtsen, 1653: Peder Eriksen, 1660: Laurits Pedersen, 1688: Erik Pedersen, han døde 1698 i en Alder af 64 Aar, han er muligvis en Søn af den Peder Eriksen, som allerede 1649 boede i Stovstrup. Erik Pedersens

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Datter, Marie, var først gift med Hans Bertelsen, der vistnok var en Søn af fornævnte Bertel Hansen paa Sønderbygaard. Efter Hans Bertelsens Død omkring 1730 ægtede Marie Eriksen Niels Hansen Møller fra Børkop Mølle; i dette Ægteskab havde de en Søn, Hans Møller, f. 1736, der blev en bekendt Læge og Videnskabsmand i Norge. Marie Eriksen døde 1740, begravet $^{3}/_{8}$, og 19de April 1748 trolovedes Niels Hansen Møller med Jørgen Nielsen Bangs Datter, Kathrine, af Sønderbygaard. De havde flere Børn, men mest kendt af dem blev Rasmus Nielsen Møller, der blev født 28de September 1763. Han blev Theolog og var bl. a. Præst i Jelling (1796) og Uldum (1791). Senere (1831) blev han Biskop over Lolland-Falsters Stift. Han døde $^{9}/_{11}$ 1842. En Søn af ham var Digteren Povl Martin Møller (f. 1794, d. 1838). 1782 afstaar Niels Hansen Møller Gaarden i Stovstrup til sin Søn, Peder Nielsen Møller, der var gift med en Datter af Sognefoged Søren Thygesen i Kongsted (Kærsgaard), han købte et Par Parceller paa Husby Mark og lagde under Gaarden.

1813 sælger Peder Nielsen Møller Gaarden til Ritmester Bardenfleth, som efter faa Aars Forløb skøder den til Inspektør Jens Jakob Betzer. Han var Ejer af Gaarden i mange Aar. Han var bl. a. baade Formand for Sogneraadet i Ullerup Sogn og Medlem af Stænderforsamlingen i Viborg. Han fik Titel af Kammerraad. Han var endnu Ejer af Gaarden 1864. Han solgte den til Piilgaard, som solgte nogle af Gaardens Jorder til Ejeren af Sønderbygaard. 1864 var dens Hartkorn ca. 20 Tdr., nu er det godt 14. Piilsgaards Enke solgte 1876 Gaarden til Hviid, der var gift med en Datter af Lorentzen paa Ødstedgaard. Hviid solgte den 1890 til Pontoppidan-Møller, der opførte en ny Lade og et nyt Stuehus paa Gaarden. Møller solgte den 1905 til Mads Laursen Buhl fra Pjedsted, som 1916 solgte den til Nielsen, som nu ejer den. Ejendomsskyld 1909: 99,000 Kr.

Gaarden Nr. 3 er „Sønderbygaard". Hartkorn 1688: 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Madts Madtsen. 1663 og 1673: Mikkel Madsen Sønderby, 1688: Mads Knudsen, efter ham havde vist Mikkel Madsen Pagh, død 1700, Gaarden, Bertel Hansen var derefter dens Ejer til sin Død 1710. Hans Eftermand, Jens Pedersen, døde 1716, 43 Aar gl., maaske er Bertel Jensen, som 1739 sælger Gaarden til Jørgen Nielsen Bang, en Søn af ham. Jørgen Bang havde flere Børn, Datteren Kathrine, er nævnt foran, Sønnen, Niels, faar Gaarden efter Faderen, og en anden Søn, Claus Jør-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gensen Bang, f. $^{8}/_{6}$ 1737, død $^{30}/_{6}$ 1797, var fra 1772 til sin Død Præst i Pjedsted og Gaarslev. Jørgen Nielsen Bangs Enke, Maren Pedersdatter, sælger 1751 Gaarden til forannævnte Søn, Niels Jørgensen Bang. Han faar kongelig Skøde paa den 1765, samme Aar køber han den Kobbel af Fredericia Mark, som kaldes Officersmarken af Hartkorn 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. og Ullerup Sogns Konge, Korn og Kvægtiende af Hartkorn 10 Tdr. 3 Skp 1 Fdk. 1 Alb. samt et Skovfogedhus og Anders Nygaards Hus i Enemærke med 12 Fag Lade. Niels Bang døde 1780 i August, begr. $^{17}/_{8}$, der foræres da 2 Vokslys til Trinitatis Kirke. Da Officersmarken har hørt til Fredericia, er den tiendefri, den østlige Del af Marken ned mod Fuglsang har man kaldt „Fruens Vænge". Officersmarken er den Del af Sønderbygaards Jorder og af P. Thygesens Mark, som ligger Øst for Gaarden paa begge Sider af Landevejen, nu er Hartkornet derpaa ca. 13 Tdr. Efter Niels Bangs og Hustrus Død solgtes Gaard og Tienden. Den sidste blev 1786 købt af Sognets Beboere for 3030 Rdl., der var dog 2 af Hartkornsejerne, der ikke vilde købe deres Part af Tienden, nemlig Gaardejer Ude Pedersen af Stallerup og Mølleren i Egum.

Sønderbygaard blev købt af Generalkrigskommissær Chr. von Wildenradt, men en Del af Gaarden var da solgt i mindre Parceller. Wildenradts Enke, Kristiane Margrethe Backmann fra Vellinggaard, solgte 1791 Gaarden til Andreas Hauck Stürup af Ebeltoft, han sælger den saa til Herredsfoged Hans Hoffmann Buhl i Fredericia, der opførte den Hovedbygning, som endnu staar, efter Sigende for betroede Penge (umyndige Børns Midler). Min Bedstemoders Medgift gik bl. a. ogsaa derved tabt. Senere Ejere: Riegels, Geelmynden, der solgte 1848 til Baron Bille-Brahe. Han ejer den 1849, og da var dens Hartkorn godt 20 Tdr., men han frasolgte en Del Jord; efter ham havde Apotheker Wingel en Tid Gaarden. Hans Eftermand var vist Søren Christensen paa Gaarden Nr. 1, han købte den 1860. Han havde dog ikke Gaarden ret længe, thi allerede 1864 ejes den af Glud, der har den til 1873, saa solgte han den til Kammerjunker Skeel, der ejede den til 1886, da han solgte den til dens nuværende Ejer, Johannes Christensen Juhl fra Hjerndrup ved Kristiansfelt, som da havde den i Forpagtning. Samme Aar brændte Gaardens Udbygninger. Sønderbygaard har nu godt 40 Tdr. Hartkorn, og dens Ejendomsskyld er 350,000 Kr. Noget af dens Jord, „Torp Mark", hører til Bredstrup Sogn. Et Hus til Gaarden med lidt Jord ligger paa Fredericia Mark. „Torp Mark" er en Parcel af

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

en større nedlagt Gaard i Torp. Man har fortalt mig, at Sønderbygaard paa en Auktion i første Halvdel af det 19de Aarhundrede blev solgt for 5000 Rdl., og at Manden paa Kobbelgaard kom grædende hjem til sin Kone fra Auktionen og sagde, at nu ejede de intet, da Sønderbygaard ikke kostedede mere.

Kong Frederik d. 7de kom en Gang gennem Byen og Kammerraad Betzer vilde i den Anledning holde en Tale for ham. Man havde rejst en Talerstol i Sønderbygaards Have Vest for den nuværende Indkørsel til Gaarden ud til Landevejen og Stovstrup Bygade. — Kongen med Følge kom, Betzer og nogle andre Sognemænd havde besteget Stolen, da denne, lige som man havde budt Kongen velkommen, faldt sammen til stor Moro for Kongen og Følget, men til liden Glæde for Folkene, der laa mellem Resterne af Talerstolen.

Proprietær Johs. Chr. Juhl er gift med en Datter af den kendte Sønderjyde P. Skou, Buchshave.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Jørgen Knudsen. 1653 og 1688: Knud Jørgensen, der ogsaa er Ejer af den 1662, fra omkring 1700—1730 er Niels Knudsen dens Ejer, hans Enke døde 1753. Niels Knudsens Søn, Knud Nielsen, bebor Gaarden 1733. 1756 sælger Peder Nielsen den til Hans Hansen Møller, muligvis har han i nogle Aar haft Gaarden i Fæste, thi 1745 holdt han Bryllup med Anna Lauritsdatter fra Gaard Nr. 1. 1753 bor Hans Hansen Møller i Paaby i Harte Sogn. Efter Anna Lauritsdatter Død blev han 17de Juni 1758 gift med Anne Pedersdatter, Datter af Gaardmand og Sognefoged Peder Nielsen (Grundet) af Vinding. Hans Hansen Møller forstørrede Gaarden ved at købe en Parcel Nr. 17 paa Husby Mark, der 1688 ejedes af Hans Ollesen i Follerup. Hans Hansen Møller, der siges at være Broder til Niels Hansen Møller paa Nabogaarden, (helt sikker er jeg ikke paa, at det passer) solgte omkring 1780 sin Gaard til Peder Jessen, han har Gaarden 1786, da er han Sognefoged, og da er Gaarden atter forstørret ved Køb af Parcel Nr. 9 paa Husby Mark, som 1688 ejedes af Mads Nielsen i Fredericia. Omkring 1840 ejes Gaarden af Niels Dons. Han solgte den 1844 til P. Thuesen, som saa solgte den til Peder Hermansen fra Erritsø, der ejede den 1858. Han flyttede Gaarden ca. 1980 fra sin gamle Plads tæt Øst for Stovstrupgaard til sin nuværende Plads Vest for Kobbelgaarden, og den fik tillige Navnet „Hermans minde" P. Hermansen afstod Gaarden til sin Søn, Herman Hermansen og sin Svigersøn Niels Møller Nielsen, Møllers-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

minde i Pjedsted. Gaarden var da paa ca. 14 3/8 Tdr. Hartkorn; men saa frasolgte de omkring 1900 et Areal paa ca. 8 Tdr. Hartkorn tillige med Halvdelen af Skoven, ca. 11 Tdr. Land, og en Eng ved Fredericia til Sognefoged P. H. Thuesen, Højgaard i Egum. Efter H. Hermansens Død blev N. M. Nielsen Eneejer af Gaarden, som han 1905 solgte til den nuværende Ejer, Jeppe Jepsen fra Kongsted. Jeppesen har for et Par Aar siden købt nogle Tdr. Land fra Kobbelgaarden, saa Hermansminde har ca. 7 Tdr. Hartkorn. Dens Ejendomsskyld er 60,000 Kr.

Kobbelgaarden er en gammel enligtliggende Gaard. Den nævnes bl. a. 1540, men om den oprindelig har hørt til Ullerup eller Husby, kan jeg ikke afgøre. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, at den har hørt til den sidste By. 1688 er dens Hartkorn 3 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Jens Hansen, 1653: Niels Simonsen, 1688: Palle Clausen, 1670 blev den Fæstegaard under Nebbegaard. Palle Clausen døde 1691 i en Alder af 43 Aar, hans Eftermand, Peder Christensen mister sin Hustru 1694, selv dør han 1705 og Niels Nielsen faar saa Gaarden i Fæste. 1725 synes Gaarden at have været ejet af Skarpretteren i Koldinghus Amt, Augustinus Pflug, thi han kalder sig da af Kobbel. 1742 ejes den af Peter og Jakob Devantier, de sælger den da til Johan Genet, som 1754 sælger den til Truels Christensen, han sælger den 1755 til Levin Struer, som samme Aar solgte den til Niels Bang, han solgte den 1756 til Isak du Pont, som 1761 solgte den til Hans Jørgensen, der 1774 afstod den til sin Søn, Jørgen Hansen. Denne Handel maa vist være gaaet tilbage igen, thi 1776 d. 4/8 ægter Jens Andersen en Datter af Hans Jørgensen, og han faar saa Gaarden i Eje. I Hans Jørgensens Tid er Gaarden forstørret ved Køb af Parcel Nr. 12 af Husby Mark, der 1688 ejedes af Jens Mogensens Enke i Fredericia. 1786 har Jens Andersen Gaarden i Eje, og hans Efterkommere har ejet den indtil for nogle faa Aar siden. 1849 og 1864 hedder Ejeren Anders Jensen, hans Dattersøn, der bar samme Navn, var sammen med sin Moder dens Ejer i en Række af Aar. Han døde ugift, og hans Søsterdatters Mand, Jens Basse af Skærbæk, ejede den saa en kort Tid, saa solgte han den til dens nuværende Ejer, Kristen Knudsen Tranberg. Han har i de senere Aar formindsket Gaarden meget ved Bortsalg af dens Jorder til Højgaard og Hermansminde. Til Gaarden hørte før omtalte Salg Jord paa Fredericia Mark. Nu (1919) er Søren Ravn fra Vognsvad Ejer af Kobbelgaard. 1909 var dens Hartkorn og Ejendomsskyld: 7 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 1/4 Alb. og 48,000 Kr.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I Wilses Bog om Fredericia fra 1767 omtales 3 Kobbelgaarde, skønt der nu kun er een, dette var ogsaa det oprindelige; men Sagen forholder sig saaledes, at nogle Parceller paa Husby Mark sammenlagdes, og der fremstod saa i en Periode et Par mindre Gaarde nemlig:

Nr. 5. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., 1770: 2 Tdr. 7 Skp. 1 Alb. 1688 ejedes den af Anders Hansen i Fredericia, 1753—80 af Hans Lauridsen, naar denne Gaard er forsvunden vides ikke, men man paaviser Stedet, hvor den har ligget, nemlig paa Stovstrupgaards Mark Vest for Hermansminde.

Nr. 6, der 1688 ejedes af Hans Jensen i Fredericia, havde da 1 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Hartk., til den bliver senere lagt Nr. 11, som 1688 ejes af Jens Jørgensen i Fredericia. Hartkornet bliver saa 2 Tdr. Denne Gaard kaldes 1780 „Husbygaard", paa Videnskabernes Selskab Kort, (P. Ousen har fortalt, at han gik i Skole paa Gaarden), og dens Ejer hed da Anders Nielsen, hans Søn Niels Andersen ejede den efter ham, men saa blev den solgt, og dens Jorder lagt under Gaarden Nr. 4 i Stovstrup, vistnok omkring 1825. Den laa lidt Nordvest for Kobbelgaarden, omtrent hvor Jernbanen nu gaar. 1823 sælges en Toft fra Gaarden kaldet „Bundborg", den laa Syd for Støding.

1733 og 1765 nævnes en Parcel paa 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Hartkorn, som Niels Gade i Kongsted da havde i Fæste, 1688 kaldes den Nr. 18, og Poul Nielsen paa Snoghøj Færgested er Fæster eller Ejer af den. 1842 ejes den af Søren Basse i Kongsted. Et Stykke Jord paa 1 Skp. 2 Alb. Hartkorn paa Stovstrup Mark nævnes 1688, 1733 og 1765 som hørende til Taarupgaard i Tavlov Sogn. Jeg formoder, at de 2 Jordstykker har ligget i hinandens Nærhed, og at det ene af dem er „Enemærke" eller „Himmerighus", som Niels Jørgensen Bang af Sønderbygaard baade køber og sælger. De 12 Fag Ladehus, som nævnes 1765, staar vist endnu paa Gaarden. De stod i hvert Fald for faa Aar siden. Indtil den nuværende Ejer købte Gaarden, omkring 1900 af Jens Hansen Uth, har den været i een Slægts Eje siden omkring 1770—80. Hans Jensen Uth ejede den baade 1849 og 1864, før ham Jens Nielsen Uth. Hartkornet til Ullernp Sogn er godt $2^1/_2$ Tdr., men den har Jord baade til Erritsø, Tavlov, Bredstrup og Ullerup Sogne. Det samlede Hartkorn er c. $3^1/_4$ Tdr. og Ejendomsskylden 41,000 Kr. Nuværende Ejer er Kristian Schmidt.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Det gamle Hartkorn i Egum var 1688:

	32	Tdr.	6	Skp.	3	Fdk.	1	Alb.
Af Stovstrup	27	—	5	—	3	—	1	—
Af Husby og Rerslev Mark	9	—	1	—	1	—	„	—
Af Kobbel	3	—	3	—	2	—	2	—

Siden Udskiftningen er der fremstaaet en Del mindre Gaarde og Ejendomme i Stovstrup. Saaledes:

1*) Jens Peter Thygesens Gaard, der er en Parcel af Sønderbygaard, den blev købt af Mads Jensen kort efter, at S. Christensen havde forenet sin Gaard med Sønderbygaard. Den Jord paa ca. 3¼ Tdr. Hartkorn, der hører til Ullerup Sogn, er en Del af Officersmarken, og den er tiendefri. J. P. Thygesen har forstørret Gaarden betydelig, efter at han i 1889 overtog den efter sin Svigerfader Mads Jensen, ved at lægge betydelige Jorder fra sin Fødegaard i Fredericia under den. Nu (1917) har den ca. 11⅝ Tdr. Hartkorn. 1918 solgte P. Thygesen noget af sin Jord paa Fredericia Mark til Juhl, Sønderbygaard.

2. „Thuesensminde" opkaldt efter en tidligere Ejer Thuesen, ejedes 1849 og 1864 af Mads Degn. Senere Ejere: Thuesen, Bentzen, Oberstleutnant Lund, og den nuværende Ejer P. H. Petersen. Hartkorn 2 Tdr 2 Skp. 2 Fdr. ½ Alb. Ejendomsskyld: 1900: 22,000 Kr. Ejendommens Bygninger laa tidligere i Nærheden af Hejse Kro.

3. „Hejsegaard", den tidligere Kro. Ejere: 1849 og 1864: Peter Zanter, Anders Uth, Iver Rasmussen, Kristen Hansen og Jens Iversen Jensen, der for et Par Aar siden solgte den til Lund fra Sdr. Vilstrup. Hartk. 2 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2½ Alb. Ejendomsskyld 1909: 18,000 Kr.

4. Andreas Mortensens Gaard. Tidligere Ejere: Jørgen Buch, 1849 og 1864 Jens Nielsen. Senere bl. a. S. Christensen og Chr. Schnell, som solgte den til A. Mortensen fra Højrup. Hartkorn: 2 Tdr. ¾ Alb. Ejendomsskyld: 1909: 16,000 Kr.

5. Hans Peter Buhls Sted: Tidligere Ejere: Jørgen Jepsen, før ham Jeppe Eriksen, Niels Larsen, Jens Hansen Uth og Niels Sørensen, der for et Par Aar siden solgte det til H. P. Buhl fra Børkop. Hartkorn: 5 Skp. 2¾ Alb. Ejendomsskyld 1909: 7,600 Kr.

---

*) Disse Nr. er vilkaarligt valgte, da jeg ikke kender deres Mtr. Nr.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

6. Mads Kristian Pedersens Gaard, „Søndermarksgaard", er en Parcel fra Sønderbygaard. Blandt Ejerne kan nævnes: Peder Hougaard, Niels Møller og Hans Buhls Enke, hvis Datter blev gift med den nuværende Ejer, M. Kr. Pedersen. Hartk. ca. 1 Tdr. 6 Skp. Ejendomsskyld 1909: 12,500 Kr. .
7. Iver Andersens Gaard „Skovlund" er en Parcel fra Sønderbygaard. Blandt Ejerne kan nævnes: Thomas Hougaard. Lorents Nielsen og Herman Jess, der solgte den til Iver Andersen fra Børup. Hartkorn: 1 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Ejendomsskyld 1909: 11,000 Kr.
9. Smedjen: Hartkorn: 1909: 1 Fdk. 2¼ Alb. Ejendomsskyld: 12,500 Kr.
10. Skolen; Parcel fra Sønderbygaard.
11. Karetmager Bertel Aagaards Hus.
12. Jens Sørensens Enkes Hus.
13. Sønderbygaards Hus.
14. Hans Bohlbros Enkes Gaard „Rerslevgaard". Blandt Ejerne kan nævnes: 1849 og 1864: Peder Jespersen, før ham Jesper Udesen, Hans Nielsen, som omkring 1880 afstod den til sin Svigersøn, Rasmus Iversen fra Hejse Kro, der solgte den til P. H. Petersen, som saa efter nogle Aars Forløb solgte den til Hans Bohlbro, hvis Enke nu ejer den; en Del af dnns Jord hører til Kongsted. Hartkorn: 2 Tdr. 4 Skp. 1½ Alb. Ejendomsskyld 1909: 23,000 Kr. Den og de følgenpe 3 Gaarde, siger man, ligger i Tuerne, andre kalder dem Amtet.
15. Søren Nielsens Gaard, „Ruglykkegaard", ejes 1849 og 1864 af Laurs Carlsen. Søren Nielsen fik den efter sin Fader, Niels Sørensen, som før boede i Brejning. For nogle Aar siden købte Søren Nielsen en Parcel paa 10 Tdr. Land af Sønderbygaards „Ruglykke". Til Gaarden hører ogsaa Jord paa Bredstrup Mark. Hartkorn: 2 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. ¼ Alb. Ejendomsskyld 1909: 23,000 Kr.
16. Hans Bohlbros Enkes Gaard ejes 1849 og 1864 af Thomas Madsens Enke. Hans Bohlbro ejede den i mange Aar, før han købte forannævnte Gaard af P. H. Petersen. Gaarden drives sammen med Nr. 14. Hartkorn: 1 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 1¼ Alb. Ejendomsskyld 1909: 11,500 Kr.
17. Peder Andersens Gaard var, før han fik den, hans Faders, Anders Thomsens. Den har vist været i Slægtens Eje i omkring 100 Aar. Den er en Parcel fra Stovstrup-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gaard. Hartkorn 1 Td. 3 Fdk. 2 Alb. Ejendomsskyld: 1909: 11,000 Kr. Af Ejere kender jeg: Hans Thomsen, Thomas Hansen, Anders Thomsen og Peder Andersen.

18. Rasmus Iversens Sted købte han, da han solgte sin Gaard, af Knud Ernst, som ejede det i mange Aar. Han fik det efter sin Fader, Ernst Günter Pedersen. Hartkorn 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Ejendomsskyld 1909: 10,000 Kr. Denne Ejendom og de følgende har før 1786 hørt til Sønderbygaard, da bestod den af 2 Parceller, der ejedes af Peder Andresen og Ude Pedersen i Stallerup. Den første boede vist paa sin Jord.

19. Karl Stenderups Sted har haft mange Ejere i de Aar, jeg har kendt det, det er kun paa nogle faa Tdr. Land. Simon Hermansen, der i en Række Aar var Sogneraadsformand, var en Tid dets Ejer.

20. Er en Mark, som hører til Fattiggaarden „Hofmansminde" i Bredstrup Sogn. 1842 ejedes den af Jens Pedersen Smed, „Nordfelt Smed", og Hartkornet var 2 Skp. 1 Fdk. 2¾ Alb.

21. Er en Mark, som i mange Aar har hørt til Kærsgaard; thi allerede 1786 tilhørte den Sognefoged Søren Thygesen i Kongsted. Det var ham, som faa Aar efter opførte Kærsgaard. Da var Jordens Hartkorn: 1 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. Nu er det: 2 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1⅛ Alb. Lodden ligger langs Sønderbygaards „Ruglykke".

22. Peder Nielsens Sted. Han købte det for faa Aar siden af Jens Sørensen, som har ejet det i mange Aar. Han frasolgte for ikke saa faa Aar siden et Stykke af sin Lod til Naboen, Jens Peter Nielsen, Egum Mark. Ejendommen er nu paa 6 Skp. 1½ Alb. Hartk. 1909 var Ejendomsskylden 6,000 Kr.

Ullerup Sogns Jorder hører til Egnens bedste. Det er navnlig gode Hvedejorder. Til Egum By hører en Del Enge, „Bøtlaag", „Mølleengene" og „Strandengene". Møllebækken løber Vest og Nord for Egum, mellem denne, Stallerup og Ødstedgaards Marker, og Forbæk mellem Egum og Vejlby Mark. Over Stovstrup Marker løber ogsaa et Par Bække nemlig „Ullerup Bæk" og „Stovstrup Bæk". Syd for Stovstrup er Stovstrup Skov, som mod Øst grænser til Fuglsang Skov, den er paa ca. 80 Tdr. Land og hører til Sønderbygaard, Stovstrupgaard, Hermansminde og Højgaard. Egum Skove, Strandskoven" og „Endrup Krat", er ganske smaa. Elbækgaard i Egum og Kobbelgaard ved Stovstrup har Skovskifter i Trelde Skov. Af Marknavne er nu de fleste gaaet

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

af Brug, nogle faa er nævnte i det foregaaende: Jeg skal nævne ganske enkelte andre: Lerbjærg er en Bække paa Vejen tæt Øst for Egum By, Spjåld er et trekantet Jordstykke tæt Syd for Byen Øst for Stien efter Stovstrup, Fælleden, æ Fælet', nogle Marker Nord for Byen, æ Bukselaar kaldte man en nu tilplantet Eng sydlig i Endrup Krat ved Forbæk. Thomas Jepsens Banker var Navnet paa nogle Bakker Øst for Byen paa Hans Kristensens Mark, Syd derfor er en Mark, der har hørt til Gaard Nr. 4, som man derfor kalder æ Kråglod. Syd for Byen gik forhen en Vej, som man kaldte æ Kol'engvej (Koldingvejen). Vejen fra Egum efter Fredericia kaldte man æ Stadsvej. En smal Engstrimmel ved Egum Fælled kaldes „Palleshale". Kildekær er Navnet paa Marken Syd for Elbækgaard. Birkeengen (Mosen) er nogle Engskifter mellem Fælleden og Strandengene. Et mindre Jordstykke ved Højgaard, det har før hørt til Kobbelgaarden og hører til Fredericia Mark, kaldes „æ Pousekile", Kobbelmanden siges at have faaet det for Drikkevarer (Puns). Et mindre Jordstykke i en Toft i Egum skal være givet bort for en Bagning Brød. En Mark Øst for Stovstrupgaard kaldes Støding. Nogle lave Jorder Nordvest for Hermansminde kaldte man æ Himmer Mose eller Himmerigsmose. Syd for Landevejen fra Sønderbygaard efter Kærsgaard bærer Sønderbygaards Marker Navnene: Blomstermarken, Hestemarken, Schmidtsmark, Bavnehøjmarken og Torpmarken. Syd for Ruglykke ligger en Mark, som kaldes Ristofterne. Man mener, Navnet hidrører fra, at Byen Rerslev har ligget her. En Vej, den saakaldte „Bækkevej", der fører til Egum Bygade Vest for Elbækgaard til den gl. Kolding Vej, er rimeligvis et Stykke af den gamle Egum-Ullerup Kirkevej. I Kronens Skøder I. omtales en Gaard i Egum som liggende i Egum Pugdal. Dette Navn kendes nu ikke. Dog formoder jeg, det er Nr. 2 og Nr. 9, der kan have haft dette Navn.

Egum og Stovstrup Bys Jorder udskiftedes 1772. Kobbel 1770. De 4 Gaarde i Stovstrup var gamle Selvejergaarde, hvorimod Kobbelgaarden og Gaardene i Egum var Fæstegaarde. De sidste i lang Tid under Kronen. En kort Tid fra 1663 til 1668, da Nikulaus Bennick var Ejer af Ødstedgaard, var de dog Fæstere hertil; men saa kom de atter under Kronen. Ved Auktionen over Koldinghus Ryttergods 1765 og 67 fortælles, at Købmand (Kammerraad) Richter i Fredericia ønskede at købe Egum By, men at Bønderne kom ham i Forkøbet ved at faa Borgermester Thomsen i Fredericia til at byde for dem, han blev saa højestbydende, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Bønderne fik Skøder paa deres Gaarde af ham. 1799 mødte Beboerne fra Egum paa Raadhuset i Fredericia for af faa en anden Ordning paa deres Tiendeafgift. De mente nemlig, at de svarede for meget i Kirketiende i Forhold til Beboerne i Stovstrup. De ønskede derfor en Lettelse i deres Tiende. Tiendekommissionen, der bestod af Stiftsbefalingsmand C. F. von Halfred og Provst Hass, imødekom ogsaa deres Forlangende, saa de kom til at svare 6 Skp. Byg pr. Tdr. Hartkorn i Stedet for 1 Tdr., som de tidligere havde svaret, og man enedes om at svare Tienden i Penge efter Kapitelstakst i Stedet for at levere Kornet i Natura. Der var dog en Mand i Egum, nemlig Mølleren, Ole Jensen, der tog Forbehold. Han vilde svare sin Tiende i Natura, „saa ofte han brugte sin Jord til Sæd," dette fandt dog vist ikke Sted ret ofte, da han kun ejede et ganske lille Jordstykke foruden Mølleengen.

Der var 3 saakaldte Kirketiender, der svaredes af Sognets Beboere, nemlig til Trinitatis Kirke i Fredericia af 31 Tdr. gl. Hartk. i Egum, til St. Mickaelis Kirke af Stovstrup og Kobbel af 22 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1½ Alb. Hartk. og til Bredstrup Præsteembede af Husby og Rerslev Mark: 17 Tdr. gl. Hartk. Efter det ny Hartk. var Forholdet saaledes til St. Michaelis K.: af 55 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb., til Trinitatis Kirke af: 59 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. ¾ Alb. og til Præsteembedet i Bredstrup af: 40 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1¼ Alb. Hartk. Af Jord til Egum var det kun af den saakaldte „Stallerup Mark" man svarede Tiende til Præsteembedet i Bredstrup. Stallerup Marks gamle Hartkorn var godt 2½ Tdr.

1799 d. 15/2 sluttedes Akkord mellem Præsten i Bredstrup og Tiendeyderne saaledes, at Egum Tiendeydere skulde svare 3½ Skp. Rug, og Beboerne i Stovstrup 1 Td. Rug af hver Tdr. Hartkorn. 1867 er der 21 Hartkornsejere i Sognet, der svarer denne Tiende. 1802 udskiftede Egum Bys Beboere nogle Enge og Markjorder (Fælleden), som de hidtil havde ejet i Fællesskab (jeg har Afskrift af denne Udskiftning). Hejse Kro laa tidligere i Sognet. Nu ligger den i Bredstrup Sogn paa Torp Mark. Ved denne Kro tog Danskerne efter Udfaldet fra Fredericia den 6te Juli 1849 en fjendtlig Reservepark.

I Følge Trap „Danmark" var Sognets Areal 1896: 1372 Tdr. Land, og dets Hartkorn c. 156 Tdr. Indbyggerantallet var 1801: 184, 1840: 256, 1860: 292, 1890: 333, 1900: 268.

Omkring 1855 anlagdes en ny Vej fra Stallerup i Bredstrup Sogn forbi Egum Vandmølle gennem Egum By og Skov

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

efter Vejlby. Før havde der kun været en Gangsti gennem Egum Skov (Endrup Krat) mellem Egum og Vejlby. Forbindelsen mellem de 2 Byer gik forhen ad den saakaldte „Koldingvej", der gik Syd for Egum By. Vejen fra Egum til Fredericia gik tidligere ad Bækkevejen ud til Koldingvej. Denne fulgte man saa mod Vest til Stallerup Markskel, herfra gik den mod Syd lige til den gl. Landevej tæt Vest for, hvor Højgaard nu ligger. Sidstnævnte Vej er for ganske nylig paany taget i Brug.

Det er den mindste af de 2 Klokker, som hænger i Trinitatis Kirke, der forhen hang i Ullerup Kirkes Taarn. Kirkens Regnskabsbog udviser, at den 1720 blev nedtaget og ført til Lybæk til Omstøbning. Det kostede 80 Rdl., og Smeden, der ophængte den, da den var kommen tilbage, brugte til Ophængningen 2 Lispund Jern foruden det gamle. Pastor Bergendal, der da var Sognepræst ved Kirken, oplyser, at der paa Klokken staar følgende Indskrift: „Forsamler eders Tak for Herren i hans Bolig. Ja, takker, thi han gør, at Sværdet bliver roligt. Seks Aar og næsten seks man hørte Vaabenlyd. Da jeg blev dannet om, gav Freden Landet Fryd."

Det er Krigen med Sverrig fra 1709 til 1720, Præsten tænker paa. Han er vist Forfatter til Klokkens Indskrift.

Paa Mindestenen ved gl. Hejse Kro staar: „6. Juli 1849. Da Skanser var stormet, Fjenden kastet, Danskerne frem til Forfølgelse hastet. Her fandt de kørt sammen paa denne Mark det meste af Fjendens Belejringspark. Med Hurra vore Jægere den tog og planted over den Dannebrog." Stenen, der staar paa Thuesensmindes Mark, er c. 3 Alen høj.

Af *Formænd for Sogneforstanderskabet* og *Sogneraadet* kan nævnes følgende:

Pastor Gamborg, Fredericia fra 1841—1843.

Inspektør Betzer, Stovstrup fra 1843—1865, da han udtraadte ved Begyndelsen af 1865, han var da Kammerraad, hedder det i Sogneraadets Forhandlingsprotokol, at han havde været Medlem af dette i henved 40 Aar,*) og at han var 79 Aar gl. Hans Eftermand var:

Proprietær Glud, Sønderbygaaard	fra	1865—1868.
Husmand Simon Hermansen, Stovstrup	-	1868—1870.
Gaardejer P. Hermansen, Stovstrup	-	1870—1872.
Husmand Simon Hermansen, Stovstrup	-	1872—1874.
Kromand Iver Rasmussen, Hejse Kro	-	1874—1877.

*) Indtil 1856 var Sognepræsterne Medlemmer af Raadet. I 2 Aar fra 1853 til 1856 var Pastor Kallenbach i Fredericia Formand.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Kammerjunker Skeel, Sønderbygaard fra 1877—1778.
Gaardejer Jens Ousen, Egum - 1878—1883.
Gaardejer Peder Thuesen, Egum - 1883—1892.
Proprietær J. Chr. Juhl, Sønderbygaard - 1892—1895.
Sognefoged Peder Thuesen, Egum - 1895—1901.
Proprietær Pontoppidan-Møller, Stovstrupgaaard fra 1/1 1901 1/5 1901.
Gaardejer H. L. M. Lomholt, Egum fra 1/1 1901—1906.
Gaardejer Hans Bohlbro, Stovstrup fra 1906—1910.
Proprietær M. L. Buhl, Stovstrupgaard - 1910—1916.
Gaardejer J Jepsen, Hermansminde - 1916—

Af *Sognefogder* i Ullerup kan nævnes:

1. Jens Hansen, Gmd. i Egum, ca. 1715—1750.
2. Niels Jørgensen Bang, Sønderbygaard, - 1750—1780.
3. Peder Jessen, Gmd., Stovstrup, - 1780—1820.
4. Niels Sørensen Ousen, Gmd., Egum, - 1820—1841.
5. Peder Nielsen Ousen, Gmd, Egum, - 1841—1886.
6. Peder Hansen Thuesen, Gmd., Egum, - 1886—1915.
7. Niels Christensen, Gmd., Egum, fra 1915—

Af Sogneforstanderskabets Forhandlingsprotokol fremgaar det, at Indtægten 1842 var: 64 Rdl. 4 Mark 3 Skilling og Udgifterne 66 Rdl. 2 Skilling. Skole- og Fattigvæsenets Udgifter er dog holdt uden for. Aaret efter er Indtægten 75 Rdl. 5 Mark og 14 Skilling og Udgifterne 67 Rdl. 14 Skilling.

I Aaret 1877 var Indtægten i Kommunekassen: 2795 Kr. 14 Øre. Udgiften var: 2798 Kr. 24 Øre. De største Udgiftsposter var: Til Fattigvæsenet: 1232 Kr. 32 Øre, Tilskud til „de fattiges Kasse" 130 Kr. Til Skolevæsenet 1282 Kr. 18 Øre, deraf Lærerløn: 902 Kr. 94 Øre. Udgifterne til Vejvæsenet var 60 Kr. 43 Øre.

Forskelligt:

I Anledning af Krigen 1848—50 oplyser Forhandlingsprotokollen, at Ullerup Sogns Beboere for frivillige Gaver 1848 indkøbte en Hest til Armeen. Den var mørkebrun med Blis. Dens Alder var 6 Aar, og den kostede 102 Rdl. 3 Mk. Seletøj, Dækken m. m. til den kostede 8 Rdl. 3 Mk. 15 Sk. Det var vist almindeligt her paa Egnen, at Sognenes Beboere købte Heste i denne Anledning. I Vinding gjorde man det i hvert Fald ogsaa.

1846 d. 6/10 er anmeldt for Ullerup Sognemænd, „at Kromanden i Hejse, Anders Jensen Uth, ej alene skænker for

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

de af Egnens Husmænd og Tjenestefolk, som dertil har Hang, men lader endog disse ved Svir og Spil hos sig hensidde om Natten, og da disse for det meste er uformuende Folk derved øder, hvad de som oftets haardt kunne behøve til deres Families Underholdning, saa besluttede man foreløbig at advare ham, og naar dette ej frugter at anmelde Sagen for Politimesteren." A. Uth var senere Gaardejer i Dons. Paa Gaarden Nr. 2 i Egum, fortæller man var ingen voksne Mænd i 1814, de var i Krig, men Kvinderne paa Gaarden drev saa selv Gaarden, derfor fik de et Sølvbæger, som Præsten overrakte dem i Egeskov Kirke.

1853 d. 19de August var Sogneforstanderskabet samlet i Egum som Følge af, at Amtmanden og Herredsfogden havde sendt Forstanderskabet en Skrivelse i Anledning af en truende Koleraepidemi. Det blev vedtaget, at hvis den skulde optræde i Sognet, hvad Gud forbyde, skal Sognets 2 Skolehuse benyttes som Epidemihuse. Dog menes det, at Grev Bille-Brahe til Sønderbygaard har et Hus, som er mere egnet dertil end Stovstrup Skole. 23 af Sognets Beboere, væsentlig dets Gaardejere, tegner sig i den Anledning for Inventar til Husene: Sengesteder og Sengetøj m. m. Til Lægernes Medhjælpere valgtes Smed H. C. Jørgensen i Stovstrup og Smed Lars Hansen i Stallerup, 3 Husmænd i Sognet antoges som Sygevogtere mod en Dagleje af 1 Rigsdaler.

1877 oprettedes Ullerup Sogns Syge- og Begravelseskasse. Væver Kristian Pedersen i Egum var i flere Aar dens Formand og Kasserer. Derefter var Tømrermester Hans Rasmussen i Egum i c. 10 Aar dens Formand og Kasserer. Han fratraadte 1ste Marts 1893 og afløstes af Lærer J. J. Ravn, der var Formand og Kasserer for Kasserne til 1ste April 1914. I hans Sted valgtes Sadelmager Larsen, Stovstrup.

Da Værgeraadene indførtes 1905, valgtes følgende Medlemmer: Fru Juhl, Sønderbygaard, Fru Christensen, Egum Mølle, Gaardejer P. Thygesen, Stovstrup, Lærer J. J. Ravn og Pastor Mannicke, Fredericia. Lærer J. J. Ravn valgtes til Formand og Fru Christensen, Egum Mølle, til Næstformand. Da P. Thygesen udtraadte af Sogneraadet 1909, valgtes Gaardejer Petersen, Thuesensminde, i hans Sted. Lærer J. J. Ravn vedblev at være Formand til sin Afrejse fra Sognet d. 1/4 1915.

Fredericia Mark, 3525 Tdr. Land med 353 Tdr. Hartk., bestaar, som omtalt foran, af Jorder, der har hørt til de ned-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lagte Landsbyer: Ullerup, Hyby og Hannerup. Nu deler man Marken i Nørre- og Søndermarken, den østligste Del af den første kaldes Fælleden, og den sydligste Del af Søndermarken benævnes som Hannerup. Syd for Søndermarken ligger Fredericia Bys Skove, Hannerup Plantage og Fuglsang Skov. Begge disse Skove gæstes meget om Sommeren baade af Omegnens Beboere og Borgerne i Fredericia. 6te Julifesterne har man i mange Aar holdt i Fuglsang. I begge Skove er Beværtninger og flere smukke Partier. I Hannerup Plantage er saaledes en særdeles smuk Udsigt til Fredericia og over Bæltet til Fyn.

Før 1864 var der kun faa Beboere paa Fredericia Mark. Nu er disses Antal ret betydelig, der er ikke saa faa mindre Gaarde, Bolssteder og Huse. Ja, der er saa mange Beboere paa Frederia Mark, at man har 2 Skoler der: „Nørre- og Søndermarksskolen", og ved hver af disse er ansat en Lærer og en Forskolelærerinde. Nørremarksskolen ligger tæt Vest for Egum-Vejlbyvejen ved Stenhøjvejen, lidt Nordvest for det Sted, hvor Byen Hyby før har ligget. Skolen er opført for et Par Aar siden; den gamle Skole, der var bygget omkring 1883, laa noget længere mod Nord. Lærerne ved Skolen har været: 1. P. N. Jørgensen, som i en Snes Aar var Lærer her, saa flyttede han til den ny opførte Skole paa Søndermarken. 2. J. M. Sønderskov f. i Pjedsted, nu Skoleinspektør i Fredericia, Seminarist fra Ranum. 3. Clausen, der flyttede til Valsølille. 4. M. L. Therkelsen, f. $^{22}/_{9}$ 1866 i Gaverslund, hvor hans Fader var Gaardejer. Terkelsen, der endnu er Lærer ved Skolen, er Formand for Fredericia Marks Sygekasse. 1897 tog han Skolelærereksamen fra Gedved Søndermarksskolen ligger vestlig paa Søndermarken, Syd for Landevejen ikke langt fra det Sted, hvor Byen Hannerup har ligget. Det vil altsaa ses, at man godt kunde kalde de to Skoler Hyby og Hannerup Skoler, da de ligger i Nærheden af, hvor de to Byer har ligget. Søndermarkskolen har kun haft 2 Lærere, nemlig: P. N. Jørgensen og den nuværeude Lærer, N. Chr. Jessen. Jørgensen, som var en Gaardmandsson fra Vorbasse, tog paa Grund af Svagelighed Afsked med Skolen 1ste April 1910. Han flyttede til Fredericia, og her døde han ikke længe efter. I en Række af Aar var han Formand for Fredericia Marks Sygekasse. Jessen, f. $^{19}/_{8}$ 1875, er Seminarist fra Jelling. Han er Søn af P. Jessen, der fra 1877 til 1885 var Lærer i Ullerup Sogn.

Da den nuværende Bebyggelse paa Marken er af nyere Oprindelse, er der ikke ret mange gamle Navne paa Ejen-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

domme der. Et Par af de ældste er sagtens „Stenhøjgaard" og „Kalhavegaard". Stenhøj er Navnet paa en Høj Sydøst for den Bakke, hvorpaa Ullerup Kirke har ligget. Gaarden ligger i dens Nærhed. Den nordøstlige Del af Fælleden kalder Wilse „Haringen". Dette Navn bruges endnu, men man siger „Haar'engen". Den yderste Del af Nørremarken kalder man „æ Kobbel", og en Grøft her kaldes Kobbelgrøften. Disse Navne hidrører fra, at Markerne i sin Tid vare udlagde til Rytterkobler, en høj Jordvold, „Ryttergrøften", dannede Skellet mellem Koblerne og de til dem grænsende Bymarkers Jorder. En Dal paa Marken kaldes Ullerup Dal, og Bækken, der løber gennem den, „Ullerup Bæk". Derimod kalder man den Dal, som forhen hed Hyby Dal efter Byen, der laa ved den, for „Rendal", et Navn jeg ikke kender Oprindelsen til. En Bakke paa Landevejen tæt Vest for Fredericia kaldes „Vasebakken", og en Mølle, som laa tæt ved, kaldtes „Vasemøllen".

Engene nedenfor Bakken, hvorover Landevejen fører, er moseagtige, og man har maattet „vase" Vejen, lægge Kvas paa den, for ikke at synke og skride ud til Siden, deraf Navnet. Nogle Enge Nord for Vasebakken kaldes Madsby. Vistnok fordi Hybys Mader (Enge) har ligget her. Mølleengene Vest for Fredericia og Møllebækken, som løber gennem dem, har Navn efter en Vandmølle, som i sin Tid laa her tæt ved Prangervejen og Gartneriet „Solbakken". Fredericia By købte i sin Tid Møllen, og den er formodentlig nedlagt kort efter Købet i Slutningen af det 18de Aarhundrede. Da jeg har set, at en Brockdorf havde Privilegium paa at drive Møllen, er den maaske anlagt af en af Brockdorferne paa Ødstedgaard. Møllebugten har ogsaa sit Navn efter denne Mølle. En Gaard Vest for Solbakken kaldte man for „Sølyst", nu har man forandret Navnet til „Dyrehavegaard", skønt her ikke har været nogen Dyrehave. En Gaard ved Landevejen kaldes „Boaltsminde" efter en Mand, der tidligere ejede det nedlagte „Stendals Teglværk", der laa paa Gaardens Mark tæt Nord for Jernbanen. En Dal Øst for den nedlagte Holdan Kro kaldes Hannerupdal efter Byen Hannerup, der har ligget ved den. Noget af den kaldes Korsdal. En Ejendom i Hannerupdal kaldes „Hannerupsminde". (Se Namn och Bygd 1916, „Stednavne i Holmans og Elbo Herreder" af J. J. Ravn og Henrik Ussing,)

Paa Fredericia Mark er ikke saa faa Minder fra vore Krige. Paa Fælleden Nord for Byen er saaledes endnu nogle Skanser, og nær ved Ryttergrøften, Sydvest for Gaar-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

den Kirstinebjerg, er Ryeshøj, en stor Mindehøj, opkastet lidt Syd for det Sted, hvor General Rye faldt 6te Juli 1849. Omkring paa Marken ved dens forskellige Veje blev for en Del Aar siden rejst nogle Mindesten, der fortæller, hvor de forskellige Skanser, der omtales i Beretninger fra Krigen 1848—50, har været. Vestlig i Fuglsang Skov er Spor af en Forskansning, men naar den er opkastet, har jeg ingen Oplysning om. I dens Nærhed er en tysk Soldat begravet. Nord for Fredericia ved Stranden er et ret smukt Anlæg, der kaldes „Hybylund". Fælleden i dets Nærhed kalder man ogsaa undertiden Hyby Fælled. Engene ved Erritsø Bæk kaldes Langengene.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

VEJLBY SOGN.

Vejlby Sogn grænser mod Nord til Vejlefjord og Ransfjord, mod Vest til Ullerup Sogn, mod Syd til Fredericia Mark og mod Øst til Lille Bælt. Sognet er det skovrigeste i Herredet*). I dets østlige Del langs Vejlefjord og Lille Bælt ligger nemlig den store Trelde Skov, og desuden findes der enkelte mindre Skove omkring i Sognet bl. a. Bøgeskov mellem Egeskov og Trelde. Overvejende bestaar Sognet af stive, lermuldede Jorder. Flere Steder har man ogsaa ret gode Enge. Øst for Trelde ved Vejlefjord er en stejl Klint, som kaldes Trelde Klint, og Øst derfor er Trelde Næs. Af Oltidsminder findes vist ingen nu, men af Præstebe-retningen fra 1638 ses, at der ved Bydelen Gade forhen har været en Kæmpehøj eller Jættestue; Kjeldshøj Øst for Tved og en Høj paa Vejlby Mark Vest for Byen, er maaske ogsaa Rester af et Par Kæmpehøje. Vest for Trelde, ved den sydlige Side af et Engdrag, findes et Voldsted, hvorpaa der skal være sparsomme Rester af Munkesten. I Sognet er Byerne: Vejlby med Tved, Egeskov og Trelde. Der er den Særegenhed, at Sognet har Navn efter Vejlby, skønt Kirken ligger i Egeskov. Sandsynligvis hidrører dette fra, at Vejlby, da Kirken byggedes, var en betydeligere By end Egeskov. Ja, maaske er Egeskov By først fremstaaet efter Kirkens Opførelse ved Rydning af Egeskoven deromkring. Tidligere delte man Byen i 3 Dele: Egeskov, Gade og Lomholt. Egeskov var da Navnet paa Gaardene og Husene Øst for Kirken, og Gade var 3 Gaarde Syd for denne, Lomholt en enligtliggende Gaard Sydøst for Kirken. Øst for Egeskov er nu nogle Ejendomme, som man kalder Bøgeskov, fordi de er opførte ved en Bøgeskov. Øst for Trelde er nogle Jorder, som man kalder Trelde Sande paa Grund af deres sandede Beskaffenhed. Vest for Byen har man et Enemærke og Sydvest for den

*) I Trap Danmark opgives Sognenes Skovareal 1902 saaledes: Gaverslund 1434 Tdr. L., Vejlby 1180 Tdr., Vinding 554 Tdr., Smidstrup 482 Tdr., Skærup 267 Tdr., Gaarslev 207 Tdr., Tavlov 192 Tdr., Erritsø 143 Tdr., Pjedsted 142 Tdr., Fredericia 120 Tdr, Ullerup 90 Tdr., Bredstrup 44 Tdr.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Pigsmark. Begge disse Navne forekommer i Kronens Skøder. Forskellige Forfattere taler om, at der paa Trelde Næs har været et Slot, og at der paa dette har boet en Næssekonge. Dette er vist kun Digtning; men der synes altsaa at have været en Borg Vest for Trelde, hvem der har boet her, ved jeg ikke. Jeg har set ganske enkelte Forfattere nævne Erik Grubbe til Trelde og Gammelgaard; men i Stedet for Trelde skulde der have staaet Thjele; thi Erik Grubbe til Thjele er jo en kendt Mand i Historien*) 1373 nævnes en Per Bruun i Hegeskov (Egeskov), saa da har der rimeligvis været en adelig Sædegaard der i Byen, og maaske har det været den Gaard, som senere er kaldt Lomholt; thi Sagnet fortæller, at der, hvor den ligger, en Gang har staaet en Borg, og Beliggenheden kan godt tyde derpaa. 1396 gjorde Væbneren Aage Astridsen sit Testamente, og han skænkede da bl. a. til Domkapitlet i Ribe alt sit Gods i Wæthelby Sogn, som han havde købt af Henniche Fincke. Godset bestod af 3 bygte og 6 øde Gaarde, som havde været pantsatte til den bekendte Feltherre Iver Lykke. Hartvig Limbæk til Nebbe fik Godset i Fæste af Domkapitlet. Senere forsøgte han at tilegne sig det, men Forsøget mislykkedes. (Kinch „Ribe"). I „ældste Arkivregistre" omtales dette Gods flere Gange; en af Gaardene kaldes der Jonsgaard; i et Pergamentsvidne siges, at der ej var kæret eller klaget paa Jonsgaard i Vedelby, og der omtales et Tingsvidne, hvori det hedder, at Per Nielsens Oldefar ej mistede sin Fod for Jonsgaard i Wedelby. Jonsgaard har sagtens været den største af de Gaarde, Aage Astridsen skænkede Domkapitlet. Det ses ogsaa, at Væbneren Twe Gwmmesen (Tue Gummesen) har skænket Domkapitlet i Ribe en Gaard i Vejlby og en Gaard i Erritsø.

1476 omtales et Lovhævd paa al den Eng og Jord, som Kapitlet havde og tilhørte fra Nødebroff (bro) og i Stranden og paa al den Jord og Rettighed, hun har haft udi 30 Aar og mere over al Vedelby Mark.

Der henvises til et Tingsvidne, hvori det hedder, at al den Jord, som ligger Syd for „Gammel Gadesti" er alle Ejeres Jord, til et andet, som siger, at Gadestien gik Sønden om det Enemærke, som Ejermænd havde svoret. Et Sognevidne udtaler, hvor Kirkestien fra Vejlby til Kirken, og hvor „Gammel Gadesti" har gaaet i tidligere Tid.

I „gamle jydske Tingsvidner" nævnes 1479. Bertel Lam i Vejlby og Jes Perssøn i Trelde.

*) Han var født 1605 og døde 1692.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I „Ribe Oldemor" nævnes 1291 Johannes Fisker i Tved og 1439 og 1443 Johannes Thymmesen i Vejlby.

I Trelde var forhen en Gaard, som kaldtes Egsgaard. Der tales ogsaa om et Enemærke og om Pugs Mark. 1578 nævnes 5 Bol og 1 nyt Byggested paa Pugs Mark, og 1576 nævnes 3 Gaarde som liggende i Enemærke.

1627 er der en Gaard i Egeskov, som kaldes „Bjergesgaard". Slægtsnavnet „Bjerresgaard" stammer sagtens fra denne Gaard.

1578 d. $^{11}/_{7}$ skøder Laurits Skram, Høvedsmand paa Koldinghus, Kronen 4 Gaarde paa Treldenæs, nemlig 3 Gaarde i Trelde By og en Gaard kaldet Egsgaard, i Stedet for faar han af Kronen 4 Gaarde og 1 Bol i Fløjstrup, 3 Gaarde i Holtum og 1 Gaard i Grejs (Kancel. Brevb.) 1594 d. $^{4}/_{5}$ faar Frederik Splet, Borger i Kolding, Stadfæstelse paa Livsbrev paa Kronens Part af Korntienden af Vejlby Sogn i Eld Herred, hvoraf der aarlig skal svares 5 Ørte Rug, 5 Ørte Byg og 5 Ørte Havre til Lensmanden paa Koldinghus. Slægten Gade har taget Navn efter Bydelen Gade i Egeskov. Tonedigteren Gades Forfædre stammer i hvert Fald derfra.

Pastor Bone Falch Rønnes Moder, Bodil eller Bolette Lomholt var født paa en Gaard i Vejlby, da den største i Sognet, som hendes Fader, Hans Lauritsen Nørkær, da var Fæster af. Navnet Lomholt eller Lumholtz havde hun efter sin Morfader, som var fra Gaarden Lomholt.

I Præsteberetningen fra 1638 omtales Sognet saaledes: „Vejlby Sogn haver 5 Byer: Vejlby haver Gaarde 7, Tved haver Gaarde 3, Gade haver Gaarde 3, Egeskov haver Gaarde 9, Trelde haver Gaarde 11 og 4 halve Gaarde. Sønden for Vejlby Kirke ved en By, kaldet Gade, findes 4 store Sten ført sammen, de 3 under og 1 ovenpaa, der siges af de gamle, at Sognefolket skulde der paa nogle visse Dage og Tider forsamles og holde deres Gudstjeneste og Offer. Udi Vejlby Sogn paa den yderste og østre Ende af dette Herred er en navnkundig Odde, søfarende Folk vel bekendt, kaldet Korsør Odde. Hos samme Sted er en stor og navnkundig Skov, Kongelig Majestæts Vildthave, kaldet Trelde Neist. Udi Havet der omkring findes mange Aalegaarde og anden Fiskefang."

1690 skriver Sognepræsten, Magister Christen Sørensen Borch, bl. a., at han af Annexet Vejlby i Tiende nyder 16 Ørter Korn af al Slags Avling. I Kvægtiende nyder han 2, 3, 4 eller 5 Lam og det samme Antal Grise, men af Føl ingen; thi det er meget sjælden, at han modtager nogen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I Sognet er 30 Gaarde med 4 Tdr. Hartkorn hver. St. Hansrente, samt Jule- og Paaskerenter ved Bønderne her paa Egnen ikke af at sige, saa han nyder ingen af disse Renter. Der er ingen Præstegaard i Fredericia, men der er en Annexgaard i Vejlby Sogn. Af den nyder han aarlig: 2 Ørte Rug, 2 Ørte Byg og 2 Ørte Havre, ½ Otting Smør og 6 Specier i Arbejdspenge. Gaardens Hartkorn er 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. Nu oplyser han, hvor Gaardens Jorder ligger paa Bymarken og her nævnes en Del Navne. Paa Vejlby Mark har Gaarden bl. a. 9 Stk., som kaldes Grønnevejs Agre, 2 Stk. paa Bavnstoft, Stadkærager, et lidet Stykke paa Pugholm, 2 Stk paa Møllebjærgs Banke og et Stykke oven for, 2 Stk. i Gammel Vang, 2 Stk. paa Stakket Høstlænge, 2 Stk. i Høstlænges Ager, 5 Stk. i Bjeringen, 8 Stk. i Dalingen, 1 Stk. ved Garbund, 3 Stk. paa Sellebuskbjerre o. s. v. Ved Lomholt er desuden en lille Have.

1690 d. 3die April skriver Degnen Frederik Nielsen Toft: „I Sognet er 36 hele og halve Gaarde. Degnen nyder 1 Skp. Byg af hver Gaard, og at Offerpengene i det højeste er 8 eller 9 Rdl. til hver Højtid. Til St. Hansdag nyder han Mælk til Ost. Boligen, der ligger i Trelde, bestaar af et lidet Gadehus."

I Svenskekrigen led Sognet meget. Man siger, at Trelde By blev helt afbrændt*). Jeg tvivler dog paa, at det passer; thi efter Jordebogen fra 1662 at dømme, synes den langtfra at have været saa ilde medtaget som mange andre Byer paa Egnen bl. a. Erritsø og Byerne i Bredstrup Sogn. Kirken handlede man ilde med, og man stjal bl. a. Kirkens Alterbæger. For nogle Aar siden meddelte Kaptejn Lunding, at det fandtes i hans Sognekirke, Sandseryd i Smaaland i Sverrig. Det har følgende Indskrift: „Anno 1650 Vbg. Ebbe Gyldenstjerne vaar Slotsherr paa Koldinghus og Hr. Peder Bøgvadt, Sognepræst til Ullerup og Vejlby Sogner og Tamas Hansen y Veylby med Niels Jensen i Tved vaar Kirkeværger, blev denne Kalk gjort paa Vejlby Kirkes Bekostning." (Vejle Amts historiske Aarbog 1908.)

I Pontoppidans „Danske Atlas" staar bl. a.: Vejlby og Egeskov har gode Frugthaver. Trelde By har vidtløftig Ejendom og kan faa god Skov, om Beboerne samme vil opelske. Vejlby var fordum Annex til Ullerup ligesom nu til Fredericia. Et Dokument af 1451 nævner 2 Gaarde i Endilt i Vejlby Sogn." (Se foran). Mon ikke Endilt kan være en

*) Adler: Ribe og Præsteberetningen fra 1766.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fejlskrivning for Elend eller Eld, saa der ved dette Navn tænkes paa, at de 2 Gaarde ligger i Eld eller Elende Herred.*)

I Præsteberetningen fra 1766 omtales Sognet saaledes: „Kirken ejes siden Auktionen over Ryttergodset 1765 af Kammerraad Richter. Den er tækket med Tegl, Taget har før været Bly; men Fjenden tog i sin Tid Blyet og støbte sig Kugler af. Kirkestolene tog de ogsaa, dem brændte de, de var af Egetræ. De nuværende er af Fyrretræ. I Sognet er 7 fattige, og Udgiften til dem var 1766: 3 Tdr. 1 Skp. Mel, 1 Tdr. 6½ Skp. Malt og 7 Skp. Gryn samt 10 Rdl 1 Mark og 7 Skilling i Penge. I Sognet er 3 Byer: Vejlby, Egeskov og Trelde. Vejlby har en Fjord, som gaar ind til den, den saakaldte Lille-Strand, hvoraf den uden Tvivl har sit Navn. Hvor Egeskov er, har der i gamle Dage været en tyk Skov, endnu er et Sted til samme By, som kaldes Bøe-Skov, eller rettere Bøgeskov. Hvoraf Trelde har sit Navn vides ikke, men ved denne By er endnu en god Skov, hvilken, om endskønt den er bleven hugget ikke lettelig kan forhugges, da den har en overflødig Grøde. I Fjendetider (Svenskekrigen 1657—60) var samme Skov, som den Gang stod langt tykkere end nu, en Tilflugt for Herrederne her omkring og i lige Maade for Fredericia Indvaanere, de byggede sig der Hytter i Jorden, og der er endnu Steder i samme Skov, som kaldes Hyttestederne**). Trelde blev den Gang rent afbrændt. Aarsagen, hvorfor Fjenden brugte saa haard en Medfart, foregives at være den: Fjenden havde udsat Skildvagter ved Søkanten (Stranden), der skulde holde Øje med Søen, og hvad paa samme foregik, disse stjal Bønderne sig til at skyde, hvor over Fjenden blev saa forbitret, at han intet vilde spare og derfor holdt saa ilde Hus, som forhen er fortalt om Kirken. Det fortælles, at en Gaardmand i Trelde, som da havde mistet alt, hvad han ejede og havde med Undtagelse af 16 Rdl., som han havde nedgravet under en Stolpe af sit Hus, at han for disse Penge købte, saa snart Fjenderne var borte, en liden rød Kvie i Randers, og at han kom saaledes paa Fode, og Ynglen af samme Kvie har været paa Gaarden indtil sidste Kvægsyge, da den døde ud, Beboerne til ikke liden Bedrøvelse. Sognets bedste Avl bestaar i Byg og Havre, hvoraf sælges fornemmelig til Fredericia og undertiden til Vejle. Nu er Agerdyrkningen i god Stand og formedelst ryddet Jord i Trelde meget forbedret. I gamle

*) I Johs. Steenstrups Bog „De danske Stednavne“ ser jeg, at Endel betyder Jord eller Skov, som haves i Særeje.

**) De er endnu synlige.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Tider var det Bøndernes fornemmeste Haandtering at køre hver Dag til Købstaden med et Læs Træ af Trelde Skov og at fortære alt, hvad de fik for samme i Købstaden, saa de ikke havde en Skilling med sig hjem. Hvad Fiskeriet i Trelde angaar, saa falder samme Steds: Aal, Sild, Torsk og Flyndre. Jeg har et Par Gange faaet Hummer, men disse falder sjælden. I min Formands Tid kom en gammel Mand til ham nogle Gange med Østers, men han vilde ikke sige, hvor han fik dem. Han er nu død. Af Fiskeriet salter de ned til deres egen Husholdning og sælger det øvrige til Fredericia og Bjerre Herred. Der er ingen Tvivl om, at Fiskeriet kunde blive til langt mere Fordel, end det virkelig er; thi naar Bonden har med Avling at gøre, faar han ikke Stunder til at passe Fiskeriet ret."

Indberetningen er skreven af Provst Markus Clod i Fredericia.

1786 skriver Amtmand Hans de Hofmann: „Trelde By har en vidtløftig Skov med unge Træer og Brandstager, samme er delt, saa hver har sin indelukkede Skovhauge. Denne store Skov er en Odde ved Vejle Fjord. Ved Trelde er og et Færgested med Baade over Vejle Fjord til Bjerre Herred, men Vandet er ej saa dybt, at der kan bruges Færge, hvorved Fredericia kunde faa nogen Tilførsel. Fiskeriet er der i dette Sogn god Anlæg til, da Sognet ligger ved Vejle Fjord og Lille Strand, hvor der falder med Aal, Torsk, Markrel, Flynder og Østers, men det bruges kun lidt af Bønderne. Ved Egeskov kan man ved Lavvande køre over Stranden til Nebbegaard, Gaarslev og Gaverslund Sogne, hvorved kan spares en Omvej paa nogle Mil. Ved Enden af Lille Strand kunde dæmmes og blive god Eng. I Trelde ved Vejle Fjord findes en Banke med Mergel, som er udtagen ved Jorddelingen. Overalt er i dette Herred meget god Land og Græsning. En Del har solgt Parceller fra de store Gaarde, hvorved er bleven mange nye Bolssteder, som er solgt for 3, 4, 5 a 600 Rdl. pr. Td. Hartkorn ved Auktionen (paa Koldinghus 1765 og 67), og desuden har Køberne selv bygget Husene. Herredets Bønder er alle Selvejere paa nogle faa nær, er altsammen uddelt, og hver har sine Kobler." Hermed mener H. de Hofmann, at de forskellige Byers Jorder i Herredet alle er udskiftede fra Fællesskabet.

Vejlby Sogns Hartkorn opgiver han til 181 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. og 3 Skp. Skovskyld.

Vejlby Bys Hartkorn var: 55 Tdr. 1 Skp. Den havde 10 Gaarde og 1 Bol.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Egeskov: 49 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn med 13 Gaarde og 1 Bol.

Trelde 76 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Hartk. og 3 Skp. Skovskyld med 17 Gaarde og 18 Bol.

Der var ingen Udflyttere i Sognet, og dets Jorder udskiftedes 1773 og 1774.

Paa Vejlby Kirkeklokke staar: „Denne Klokke er af Vejlby Kirkes nuværende Ejer, Borgermester Bruun i Fredericia, bekostet omstøbt 1790, efter at den ved Ringning over Gaardejer Søren Hansen i Trelde og hans Moders Lig voldelig var i Stykker slaaen." Søren Hansen Ladegaard var Ejer af Enggaard i Trelde.

I Følge Kronens Skøder II. solgte Kronen efter 1660 en Del Gods i Vejlby Sogn. I Kong Frederik d. II. Tid havde den faaet mange Ejendomme der. 1662 er der kun 4 Gaarde i Sognet, som kaldes Selvejergaarde, saa alle de andre Gaarde med Undtagelse af Annexpræstegaarden var i Kronens Eje.

1665 d. $^{27}/_{6}$ fik Befalingsmand paa Antvorskov, Hugo Lüdtzon paa egne og Fællers Vegne af Kronen Skøde paa følgende Gods i Vejlby Sogn i Eld Herred: I Vejlby og Tved 1 jordeegen Bondegaard og 6 Fæstegaarde, Igckouf, Gade og Lomholt 12 Fæstegaarde, en Fællesafgift, 2 Bol og 1 Hus, i Trelde 5 Fæstegaarde og 2 Bol og Skov til disse Gaarde og Bol i Fællesskoven samt de Gadehuse, som ligger paa deres Grunde og Fortov, i Ullerup Sogn Fæstegaarden Kobbel og Igumbs Mølle.

1665 d. $^{27}/_{7}$ faar Robert Colnet, Major i Artilleriet, bl. a. Skøde paa følgende af Kronens Gods: I Holmans Herred i Gaverslund Sogn i Børkop 1 jordeegen Gaard, i Andkjær 1 jordeegen Gaard og Brejning Mølle, i Pjedsted Sogn et Bol kaldet Gammelby Løkke. I Eld Herred i Vejlby Sogn i Trelde 3 jordeegne Gaarde, 3 Fæstegaarde, 1 Kirkehalvgaard og 7 Bol, hvoraf 1 tillige svarer af nogen Jord, som er Bondeejendom, Andel i Skoven til nævnte Gaarde og Bol samt de Gadehuse, som ligger paa deres Grund og Fortov.

Hartkornet var 70 Tdr. 2 Skp. $^{1}/_{2}$ Fdk., og Prisen var 50 Rdl. pr. Tdr. Hartkorn.

1665 d. $^{14}/_{2}$ faar Gotfred Hofmand, Ingeniør, bl. a. Skøde paa 4 Gaarde i Trelde By i Vejlby Sogn med deres Andel i Skoven og de Gadehuse, som ligger paa deres Grunde og Fortov. Godsets Hartkorn var 25 Tdr. $2^{1}/_{2}$ Skp.

Dette Godssalg varede dog ikke længe, og sidstnævnte Gods kom allerede faa Aar efter tilbage til Kronen. Det gjorde forøvrigt alt det Gods, som den i Aarene mellem 1660—70

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

solgte her paa Egnen med Undtagelse af det Gods, som 1670 kom under Nebbegaard.

Enkelte Uddrag af Tingbøgerne:

1688 tilbyder Jens Jørgensen Krag i Egum paa Elbo Herreds Ting for tredje Gang en Selvejergaard i Trelde til sine Stamfrænder. Gaarden har været beboet af Søfren Nielsen Ousen, og den beboes da af hans Søn, Niels Søfrensen Ousen, og han køber den af Jens Jensen Krag, som maaske er hans Svoger. 1673 nævnes Søfren Nielsen Ougsen og Niels Nielsen Ougsen i Trelde i Tingbogen.

1672 omtales i Tingbøgerne en Strid mellem 5 Bønder i Vejlby Sogn: Søfren Knudsen og Jørgen Jensen i Egeskov, Niels Søfrensen og Hans Søfrensen i Tved, Hans Nielsen i Vejlby og Jens Lauridsen Risom paa Nebbegaard. Striden ender med, at de erklærer, at de vil være Risom som deres Husbond tro og lydig og betale ham ny Indfæstning af deres iboede Gaarde. Striden angaar Fæsteforholdet til Nebbegaard.

1673, fortælles i Tingbogen, kom Hans Jakobsen i Vejlby løbende ind i Hans Hansens Stue, han havde en ladt Pistol i Haanden, og han overfaldt uden Aarsag Hans Hansens Kone, Ingeborg Laugesdatter, skød paa hende og ramte hendes ene Finger, saa den blev lemlæstet og var ganske unyttig, desuden tog hun Skade paa det ene Øje. Paa Herredstinget idømmes Voldsmanden en Bøde for denne sin Adfærd.

1688 fandtes Jep Jensen liggende død i Mogens Pedersens Gaard i Gaverslund. Der havde været Bryllup i Gaarden, og Mads Pedersen af Lomholt, der havde været til Stede ved Bryllupsgildet, beskyldtes paa Herredstinget for at have været i Klammeri med den afdøde og at have været Aarsag i hans Død. Sagen omtales paa mange Tingdage, der afhøres ikke saa faa Vidner, og til Tider synes man, det efter disses Udsagn ser ret betænkeligt ud for Mads Lomholt; men Sagen ender dog med, at det erklæres, at han ikke har haft noget udestaaende med den afdøde, som, da han blev synet af Synsmændene, havde et blaat Øje. Der er ingen, som har set, at den afdøde og Mads Lomholt har været i Strid med hinanden paa Bryllupsnatten, derfor frikendes han, og det gøres gældende, at Jep Jensen er død af Drukkenskab.

1714 klager Hans Hansen i Trelde over, at de indkvarterede Ryttere har frastjaalet ham 1 Td. Rug og 3 Sække.

1710 opføres et Kapel ved Trinitatis Kirke i Fredericia og hertil leveres en Del Kampesten, i Følge Kirkens Regnskabsbog leverer Hans Lomholt i Vejlby bl. a. 34 Læs gode

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og daarlige Sten. Hans Ladegaard, Peder Pedersen, Jens Pedersen, Niels Lassen, Hans Andersen, Peder Rasmussen og Peder Kudsk i Trelde leverer ogsaa Sten til Kirkens Kapel.

I ovennævnte Regnskabsbog, der nu findes i Landsarkivet i Viborg, ses, at der i Aarene omkring 1695—1705 aarlig hentes et Læs „Treldesand" til Pinsehelligt, naar Kirken skal pyntes, dertil bruges desuden 2 Læs Birkeris og nogle Mjødurter.

Noget af Trelde Skov kalder man Selvejerskoven og noget Kirkeskoven. En Vej i Skoven bærer Navnet „Grevilles Vej". Et Bakkeparti ved Trelde kaldes Skullebjerg.

Nogle Uddrag af Kancelliets Brevbøger:

1579 d. $^{19}/_{3}$ udgaar Brev til Laurits Skram, Lensmand paa Koldinghus, om at Bertel Lassen i Tved har berettet, at han for kort Tid siden har lidt stor Skade ved Ildsvaade og mistet sit Salshus med det Gods, Fetalje og andet, som var deri, og at han i den Anledning har begæret Fritagelse af de 3 Ørte Korn, 1 Dlr. Gæsteri og 2 Mark for 1 Fødenød, som han resterer med for sidste Aar. Laurits Skram skal undersøge Sagen, og hvis Bertel Lassen virkelig har lidt saadan Skade skal han fritage ham for nævnte Restance.

1578 d. $^{28}/_{6}$ udgaar følgende Brev til Lensmanden paa Koldinghus: Da de Bønder, der høste, pløje og arbejder her til Slottet og Ladegaardene, ikke mere bespises, hvilket er afskaffet i Kongens Moders Tid, medens de tidligere her, ligesom andet Steds, daglig har faaet et Maaltid Mad af Kød, Sild, Kaal, Vælling og andre Spiser, skal han herefter, naar de arbejder for Slottet eller Ladegaardene, give dem et Maaltid Mad om Dagen og føre Udgiften til Regnskab.

Samme Dag faar den samme Lensmand følgende Brev: Da der i Koldinghus Len findes en Del jordegne Bønder og flere af disse tilbyde Kronen deres Ejendom til Købs, skal han købe saa meget jordegent Gods, han kan faa, til Kronen, men forinden selv besigtige Godset og undersøge, om det er Kronen nyttigt eller ej. Han skal betale Sælgeren, hvad Godset er værd, tage nøjagtig Skøde af dem derpaa, indskrive Godset i Jordebogen som ufrit Gods og forhøje Landgilden, hvis Godset kan svare mere. Udgifterne ved Købet skal han indskrive i Regnskabet.

1579 d. $^{26}/_{9}$ udgaar nedenstaaende Brev til Bønderne i Holmans, Brusk, Elbo, Jerlev og Andst Herreder i Koldinghus Len: Da Kongen med Hofsinder, Folk og Heste vil opholde sig en Tid i Kolding, og der i Byen er Mangel paa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hø, Havre, Straafoder og andet, har Kongen bestemt, at ovennævnte Herreder, hver i sin Uge, skulle gøre Tilførsel til Byen, og at Lensmanden skal dele hvert Herred i Sogne og Dage. Eld Herred skal begynde førstkommende Mandag den 28de September. Det befales derfor strengelig alle at føre Øksne, Lam, Gæs, Høns, Havre og Straafoder til Kolding og sælge det til en rimelig Pris, for at Hofsinderne ikke selv skulle ride ud i Landsbyerne og besvære dem. Kongen har givet Ordre til, at Bønderne skulle have Betaling i rede Penge og fastsat følgende Takst for Betalingen: 2 Mark, som Mønten gik før, for 1 Tdr. Havre, 4 Skilling for 1 Skp. Havre, 1 Mark for 1 Lam, 4 Skilling for 1 mager Gaas, 8 Skilling for 1 fed Gaas, 4 Skilling for 1 Par Høns, 1 Daler for et godt Læs Hø, 3 Mark for et lempeligt Læs Hø og $^1/_2$ Daler for et Læs Strøelse. For Øksne, Slagtefæ, Kalve, Svin og andet saadant skulle Borgerne eller andre, der køber det, betale dem den Pris, de blive enige om.

1579 d. $^{19}/_5$ modtager Lensmanden Laurits Skram* paa Koldinghus følgende Brev: For at skaane Skovene paabød Kongen for nogen Tid siden Kronens Bønder i Kolding Len at holde Grøfter og Kogærder om deres Vange og Agre, medens de tidligere kun havde holdt lukket med Gærder, men nu have Bønderne klaget over, at det vil være dem meget besværligt og til stor Skade paa deres Korn og Enge, om de saa hastig skulle nedbryde Gærderne og begynde at grave Grøfter. Kongen har derfor bevilget, at de maa faa en halvandet Aars Henstand med Gravningen af Grøfterne og i Aar som hidtil maa lukke med Gærder, for at de efterhaanden kunne blive bedre i Stand til at grave Grøfterne. Han skal lade dette forkynde paa Tinge.

1579 d. $^{12}/_{10}$ forlenes Hr. Jørgen Mortensen, Kapellan i Kolding, med Afgiften af Kronens Part af Korntienden i Vejlby Sogn, kvit og frit.

Paabud om Hundehold:

„Vi Frederik d. II. o. s. v. hilse eder alle vore Undersaatter, Bønder og menige Almue, ihvem som helst I tjener eller tilhører, som bygge og bo over alt . . . med Gud og vor Naade. Vider, at vi ere komne udi Forfaring, hvorledes at en stor Part af eder skulde holde mange Hunde, som udløbe paa Skovene og udi Marken og forjager og ødelægger Dyrene, der tilmed gøre eder selv indbyrdes Skade paa Faar, Lam og andet Smaakvæg. Da efter slig Lejlighed ville vi det saa alvorligen holdet have, at ingen af eder efter denne

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Dag skal holde mere end een Hund udi sin Gaard og samme Hund skal det ene fremmer Ben være afhugget paa ovenfor Knæet. Fordrister sig nogen til herimod at holde flere Hunde end een, og det befindes, at samme Hund, som hannem forløvet er at holde, ikke er lemmet, som forskrevet staar, da skal han have forbrudt til os en god færdig Staldokse, saa ofte han her udi findes brødig og forsømmelig, om det er vor og Kronens Bonde. Tjener han og nogen af Adelen eller andre, da skal han i lige Maade til sit Herskab være forfalden en færdig Staldokse. Og ville vi strængeligen have budet og befalet vor Lensmand her paa Slottet, at han hermed lader have god, flittig og grandgivelig Opseende, saa at dette fast og ubrødelig holdes, og med ingen se igennem Fingre, saafremt han ikke vil stande os derfor til Rette, om hans Forsømmelse her udi findes. Hvor efter sig hver kan vide at rette og forholde.

Actum Koldinghus, d. 1ste Octobris 1573."

(Jydske Tegnelser I. 105—06).

1579 d. $^{18}/_{3}$ indskærpes Forbudet for Kronens Bønder og menige Almue i Koldinghus og Skanderborg Len."

Sognets Gaarde og Beboere 1662 efter en Jordebog i Rigsarkivet:

Vejlby og *Tved:*

1. Hans Jensen Bull, en Selvejergaard, er øde.
2. Jens Lauridsen, en Fæstegaard.
3. Mads Pedersen, do.
4. Niels Hansen Strangesen, do.
5. Jakob Hansen, do. er øde.
6. Thames Hansen, do.
7. Niels Jørgensen, do.
8. Niels Søfrensen i Tved, do. er øde.
9. Niels Jensen i do. do. er øde.

Desuden er der 2 Kronbol og 1 Selvejerhus i Byen, det sidste tilhører Mads Jepsen i Trelde.

1663 har Degnen Christen Christensen det ene af Bolene i Fæste.

Egeskov, Gade og *Lomholt:*

1. Jens Søfrensen, en Fæstegaard.
2. Søfren Strangesen, do.
3. Hans Thomsen Smed, do.
4. Niels Nielsen Bjerrisgaard, do. er øde.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5. Søfren Madtsen i Egeskov, en Fæstegaard, er øde.
6. Bertel Søfrensen i Gade, do.
7. Bertel Thomsen i Tved, do.
8. Niels Madtsen Lomholt, do. er øde.
9. Jørgen Jensen, do. do.
10. Niels Hansen Lund i Gade, do.
11. Peder Madtsen i Gade, do.
12. Laurits Qvist, Præstens Annexgaard.

I Byen er tillige 2 Kronbol og 1 Kronhus.

Trelde:

1. Mads Jepsen, en Selvejergaard.
2. Hans Hansen Skøtt, en Fæstegaard.
3. Søren Nielsen Ougsen og Hans Hansen Skøtt, en Selvejergaard.
4. Søfren Hansen, en Selvejergaard.
5. Jens Søfrensen, en Fæstegaard.
6. Niels Nielsen Ougesen, do.
7. Mads Søfrensen, do.
8. Niels Nielsen, do.
9. Las Hansen, do.
10. Anders Thammesen, do.
11. Niels Søfrensen, do.
12. Hans Pedersen, do.
13. Peder Jensen, do.
14. Jep Nielsen Alsk, do.
15. Jens Jensen, en Fæstegaard, der hører til Kirken.
16. Peder Jensen, en Fæstegaard.

I Byen er desuden 9 Kronbol og 2 Kronhuse.

I Følge Matriklen fra 1688 var der da 11 Gaarde i Vejlby og Tved, samt 3 Stykker Jord, som hørte til Kirken. I Egeskov, Gade og Lomholt var 13 Gaarde, samt 19 Bol og mindre Ejendomme, der hørte til Kirken. I Trelde var 17 Gaarde, 16 Bol og 5 Ejendomme, som hørte til Kirken. Den ene af Gaardene hørte ogsaa dertil. Det er forøvrigt den Gaard, som kort efter Udskiftningen blev flyttet ud Syd for Byen ved Skoven nær ved Fredericia Markskel og kaldt „Kirstinebjerg".

Ved Ryttergodsets Salg 1765 og 67 købte Kammerraad Richter i Fredericia en Del Gods i Fredericia og Kolding Omegn. Bl. a. købte han nogle af Gaardene i Trelde. Han var dog ikke Ejer af dette Gods ret længe. I Koldingegnen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

var man ikke glad ved ham. Han havde Ord for at være en Bondeplager.

I Kinck „Ribe I" omtales, at St. Mikkelsdag 1394 gjorde Kantoren ved Ribe Domkapitel, Jens Pedersen, sit Testamente. Han skænker bl. a. Biskoppen i Ribe sin bedste Hest, en Guldring og et sølvbeslaget Horn, Kirkerne i Skads og Smidstrup, hans Annexkirker og Gadbjærg (maaske hans Fødesogn) hver en Ørte Korn, Kirkerne i Vejlby og Vejle nogle Jorder, og den første tillige en Sten (Ligsten) som laa uden for Kirkens søndre Dør. Stenen havde han købt for 9 Skilling Sterling. Jens Pedersens Testamente er meget omfattende. Han, der vist var adelig, menes at være død kort efter Testamentets Oprettelse.

Sognets gamle Gaarde og deres Beboere:

Vejlby og *Tved*:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Hansen Rafn, 1653: Thomas Hansen Lund, 1670: Niels Thomsen, 1688: Lauge Jensen, 1733: Niels Laugesen, 1745 overtager Lauge Nielsen Gaarden efter sin Fader, Niels Laugesen, der er da en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer, 6 Ungnød og 10 Faar og af Bygninger 36 Fag. 1765 og 1770 har Sognefoged Lauge Nielsen Gaarden, og han maa jo være den samme som den Lauge Nielsen, der overtog den 1745. Det er vist den Gaard, der nu meget forstørret kaldes „Vejlbygaard". Dens nuværende Ejer er Niels Markussen Linnet fra Skærup. Han, der er en kendt Mand paa Egnen, har haft Gaarden i mange Aar. Han købte den af Th. Jochumsen. Gaardens Hartkorn er ca. 11 Tdr. Ejendomsskyld 84,000 Kr. En Vindmølle, der ligger i dens Toft, hører til den.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Thames Hansen, 1653, 1663 og 1688: Jakob Hansen, 1733: Jens Nielsen, 1765 og 1770: Laue eller Lave Nielsen, som bar Tilnavnet „Høll". Det er vistnok den Gaard, der omkring 1840 blev udflyttet fra Byen og fik Navnet „Anelyst". Den laa tæt Vest for den Gaard, Søren Lassen-Jensen nu ejer. Den er betydelig forstørret. Jens Hansen ejede den en Del Aar. Senere ejedes den af en af Egnens kendte Mænd, Jens Lomholt fra Trelde, f. $^{14}/_{1}$ 1841, død $^{26}/_{10}$ 1906. Han var Folketingsmand for Fredericiakredsen i nogle Aar; i mange Aar var han Branddirektør. Hans Søn, Peter Lomholt, fik Gaarden efter ham og blev hans Efterfølger som Branddirektør. For nogle Aar

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

siden solgte han Gaarden til Hejde-Jørgensen, der solgte den til Karl Sørensen fra Tvedgaard, som atter har solgt den. Dens Hartkorn er ca. 9 Tdr. Ejendomsskyld: 75,000.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Lauge Jensen, 1653 og 1663: Thomas Hansen, 1688: Hans Thomsen, 1733: Hans Pedersen og Niels Nielsen, 1765 og 1770: Christen Iversen. Han kom til Gaarden 1745 ved at ægte Enken efter Jens Nielsen Bjerre. Christen Iversen, der var fra Børkop, var Broder til Niels Iversen der Senere Ejere: Jens Hansen, Hans Brems og Thomas Ousen, fra Egum, hans Svigersøn, Bertel Skov, og dennes Svigersøn, Jens Sterndorf, der nu ejer den. Sandsynligvis har den og Gaarden Nr. 1 forhen været een Gaard, da deres Hartkorn 1688 er ens.

Gaard Nr. 4 Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Hans Lund, 1641: Bertel Hansen, 1653: Hans Madtsen, 1688: Hans Hansen, 1733: Hans Hansen Lund, 1745 overtog Niels Hansen Gaarden, som han endnu har 1765, i det han ægter Hans Hansen Lunds Datter. Der er da 32 Fag Hus og en Besætning af 5 Bæster, 6 Køer, 6 Ungnød og 10 Faar. 1770 er Jens Nielsen Lund Ejer af Gaarden, som for en Del Aar siden er nedbrudt og udparcelleret. Den laa lidt Øst for S Lassen-Jensens Gaard; men paa den modsatte Side af Bygaden. En Grosserer Lund i København stammede vist fra denne Gaard. Lund var en Tid Ejer af Smidstrupgaard i Nordsjælland.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Peder Søfrensen, 1653 og 1663: Niels Jensen, 1688: Knud Pedersen, 1733: Peter Bennitsen, 1765: Jens Jørgensen, 1770: Hans Jensen. Han overtog Gaarden 1764 efter sin Fader, der var gl. og svag. Besætningen var: 4 Bæster, 1 Ko og 6 Faar. Der var 30 Fag Hus.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. 1634 og 1641: Søfren Nielsen Foged, 1653, 1663 og 1688: Niels Jørgensen, 1690: Jørgen Jakobsen, 1733: Mads Jørgensen, 1746 overtager hans Svigersøn, Niels Hansen, Gaarden, der da har 34 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 2 Køer og 6 Faar. 1765 og 1770 har Jens Hansen Gaarden; men det sidste Aar er dens Hartkorn forstørret til 6 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Senere Ejere har været Hans Hansen Degn, saa Sønnen Hans Hansen Degn fra 1834 ti 1866, derefter hans Søn, Jens Hansen Degn til 1898, hans Søn, Hans Hansen Degn, der er Gaardejer i Pjedsted, ejede den, til han 1908 solgte den til Søren Bjerrisgaard fra Rans-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gaard, der 1918 solgte den til Hans Ladegaard. Gaarden, der kaldes „Sjøllundgaard", brændte ved Lynnedslag 1890. Den er nylig solgt til Proprietær Knudsen fra Abildgaard i Nørup Sogn.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Peder Jensen, 1653: Niels Hansen Gregersen, 1663 og 1688: Jens Lauritsen, 1733: Niels Hansen, som 1762 er død, hvorfor hans Søn, Hans Nielsen, overtager Gaarden, hvorpaa er 26 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 8 Faar. Hans Nielsen ejer Gaarden 1770. Enten denne Gaard eller Nr. 5 maa jo være Gaarden „Fredenslund", som Søren Lassen Jensen i en Aarrække har været Ejer af. Hans Formænd var: Norgaard, Jens Hviid, Sognefoged Mads Hviid og Jeppe Madtsen.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., kaldes 1662 et Bol. Beboere: 1634: Søfren Nielsen, 1641: Christen Lauritsen Degn, 1653: Christen Lauritsen Degn og Jens Pedersen, 1688: Jørgen Jakobsen, senere Madtz Søfrensen, 1733: Jens Madsen, 1765 og 1770: Laurs Sørensen. Det er vistnok den østligste af de 3 Gaarde, der har været i Tved. 1670 blev Gaarden Fæstegaard under Nebbe. Gaarden ejes nu af Søren Møller, som har overtaget den efter sin Fader.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 6 Tdr. Beboere: 1634 og 1641: Jens Hansen Bull, 1653 og 1663: Hans Jensen Bull, 1688: Lauritz Nielsen, 1690: Madtz Nielsen fra Lomholt, han kom til Gaarden 1684 ved at ægte Laurits Nielsens Enke, omkring 1710—35 beboes Gaarden af Hans Laursen, kaldet Nørkjær, han var fra Skærupgaard. Hans Fader hed Laurs Christensen, og hans Moder var en Datter af den sidste Hans Hansen, der ejede Skærupgaard. Hans Laursen maa være kommen til Gaarden i Vejlby ved at ægte Mads Nielsen Lomholt Datter. Han kaldes derfor ogsaa undertiden Hans Lomholt, og hans Datter, Bodil eller Bolette Hansdatter, kalder man ofte Bolette Lomholt. Hun er nemlig kendt, fordi hun er Stammoder til Præsteslægten „Rønne". Hun var født d. $^{8}/_{9}$ 1737 og var en Tid af sin Ungdom hos sin Faster paa Skærupgaard, som var gift med Oberstleutnant Bone Falck. Hun blev konfirmeret her. Senere var hun hos Biskop Brorson i Ribe. 1762 d. $^{8}/_{2}$ blev hun trolovet med Klokkeren ved St. Mickaelis Kirke i Fredericia, Albert Rønne. De blev senere gifte og et af deres Børn var den bekendte Præst Bone Falch Rønne i Lyngby, der sagtens er opkaldt efter Oberstl. Bone Falch paa Skærupgaard. Bolette Rønne

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

døde 1831. 1670 var Gaarden i Vejlby bleven Fæstegaard under Nebbegaard. Hvem der fik den efter Hans Laursen, ved jeg ikke, men 1770 ejedes den af Peder Pedersen Dahl. Senere er Gaarden bleven udflyttet fra Byen og udparcelleret; men Hovedparcellen er den Gaard, som Niels Iversen Andersen har ejet, og som nu ejes af hans Søn, Markus Andersen.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1634: Jakob Jepsen, 1641: Jens Jepsen, 1653, 1663 og 1688: Niels Søfrensen, 1699 fæstede Hans Jensens Søn, Gregers Hansen fra Egum, Gaarden, og 1729 fik Hans Madsen Smed fra Trelde den i Fæste fra Nebbegaard. Gregers Hansen var maaske død. Han var født 1676. 1770 havde Jørgen Hansen Gaarden i Fæste. Han købte den 1807 til Selveje af Kaptejn Bolvig paa Nebbegaard. I den nyere Tid har Gaarden været ejet af Jens Pedersen og Hans Sørensen, og efter den sidstes Død i mange Aar af hans Enke med 2 Sønner, Hans og Karl som Bestyrere. Da Gaarden er den største i Tved, kaldes den „Tvedgaard". Dens Hartkorn er ca. $8^1/_4$ Td.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. kaldes 1662 et Bol. Det beboes 1668 af Bendix Nielsen, 1733, 1765 og 1770 af Niels Nielsen.

I Vejlby er nu 3 Gaarde, nogle Huse og en Vindmølle i selve Byen, i Tved er 2 Gaarde, men paa Vejlby Mark er en Del Gaarde og mindre Ejendomme. Flere af Gaardene har Navne, „blandt disse kan nævnes „Vejlbygaard", „Anelyst", Højtoftegaard" og „Fredenslund".

Egeskov, Gade og Lomholt.

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Niels Hansen Gade, 1663 har han ogsaa Gaarden, 1688: Jens Nielsen, 1733: Hans Jensen Gade, 1765 og 1770: Hans Christensen. Denne Gaard har vist ligget i Bydelen „Gade". Man kaldte den „æ Jødegaard". Den laa i den sydøstlige Ende af Søren Ousens Enkes Gaards Toft.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Niels Søfrensen Bjerg, 1653, 1663 og 1688: Niels Nielsen Bjerrisgaard, efter ham Hans Jensen Pagh, 1733: Christen Jepsen, 1765 og 1770: Peder Christensen. Af Gaardens senere Ejere kan nævnes Hans Jensen Bjerrisgaard, som 1844 overtog den efter sin Fader, Jens Hansen Lomholdt. Hans Jensen Bjerrisgaard var ogsaa Ejer

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

af en større Gaard i Egum, 1884 blev hans Søn, Jens Hansen Bjerrisgaard, Ejer af Gaarden „Bjerrisgaard" i Egeskov, som Gaarden nu kaldes. Den er meget betydelig forstørret ved Indkøb af Jord fra andre Gaarde, og ved Inddæmning af Ransfjord er indvundet godt 40 Tdr. Land (Muldholm). Hartkornet er 9 Tdr. Ejendomsskylden 89,000 Kr.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Thomas Søfrensen Smed, 1663: Hans Thomsen Smed, 1688: Jakob Søfrensen, 1733: Hans Jensens Enke, 1765 og 1770: Hans Nielsen Høll.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Gregersen Hansen, 1641: Jens Hansen Gregersen, 1653, 1663 og 1688: Hans Nielsen, 1733: Jørgen Nielsens Enke, 1765 og 1770: Thomas Jensen. Hans Datter, Maren, blev 1776 gift med Jens Hansen Lomholts Søn, Hans Jensen Lomholt af Trelde, f. 1752. En Søn af dem, Jens Hansen Lomholt, blev gift med Dorthe Hansdatter Bjerrisgaard og fik hendes Fødegaard og Slægtnavn. En Broder til hende fik muligvis Gaarden. En anden af Thomas Jensens Sønner, Søren Thomsen, var fra 1800—1821 Ejer af „Bjerregaard" i Fredsted. (Poul Lindholm: Starup Sogn).

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1668: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Mads Jensen Pagh, 1641: Anders Iffuersen, 1653: Hans Madtzen, 1663 og 1688: Bertel Søfrensen, senere Niels Pedersen, 1733: Bertel Nielsens Enke, 1765 og 1770: Jens Bertelsen. Det er muligvis den Gaard, som nu ejes af Søren Madsen, som fik den af Inger Lund, der fik den af sin Broder, Niels Lund. Søren Sørensen Ousen, Bertel Nielsen Lund og Niels Bertelsen Lund havde den før dem. Den sidste omkring Aaret 1800.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Hansen Lund, 1653 og 1663: Jørgen Jensen, 1688: Jens Pedersen, 1733: Søren Jensen, 1765: Søren Sørensen, 1770: Hans Hansen.

Gaard Nr. 7 er Gaarden Lomholt. Hartkorn: 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Mads Jensen Lomholt, 1653 og 1663: Niels Madsen Lomholt, 1688: Mads Nielsen Lomholt, senere Mads Pedersen Lomholt, 1700: Hans Jensen Lomholt, 1735: Jens Hansen Lomholt f. 1708. 1759 afstod han Gaarden til sin Søn, Hans Jensen Lomholt, f. 1739, der var da 32 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 5 Køer, 6 Ungnød og 6 Faar. Efter ham fik Søren Hansen Lomholt Gaarden, der 1837 ejedes af hans Søn, Hans Sørensen Lomholt, f. 1811. Nu er den meget for-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mindsket. En Del af dens Jorder er saaledes komne under „Bjerrisgaard". Lomholtslægten har ikke længere Gaarden i Eje. Den ejes af Bent Hansen Bendtsen, og hans Fader, Hans Bendtsen, ejede den før ham. En Søn af Hans Jensen Lomholt, Niels Hansen Lomholt, blev ca. 1790 gift med Hans Jørgensen Paghs Datter, Maren Pagh; han blev Ejer af hendes Fødegaard, Nr. 8, og tog Navnet „Pagh" og hans Søn, Hans Nielsen Pagh, blev omkring 1830 Ejer af samme Gaard.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Søfren Madtzen Pagh, der ogsaa har Gaarden i Fæste 1663, 1688: Jens Sørensen Pagh, 1733: Hans Jensen Pagh, 1765 og 1770: Jørgen Hansen Pagh. Gaarden, der ligger Øst for Annexgaarden i Nærheden af Kirken, er endnu i Slægtens Eje, Peder Jensen i Trelde, der nu ejer den, fik den nemlig med sin Hustru Kirstine Marie Hansen Pagh, og hans Svigersøn, Hans Bjerresgaard, har den i Forpagtning.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Mads Strangesen i Tved, 1641: Madts Søfrensen i Tved, 1653 og 1663: Bertel Thomsen i Tved, 1688: Hans Bertelsen, 1733: Jørgen Hansen, 1765 og 1770: Peder Terkildsen. Fra 1800 til 1825 var Jep Pedersen Gade Ejer af Gaarden. Han solgte den da for 800 Rdl. 1826 solgtes den atter for 1000 Rdl Sølv. De senere Ejere har været: Hans Rønning, Peder Rønning, Abraham Pedersen Kring fra Andkær, Jens Abrahamsen Kring og Svigersønnen S. Sterndorf. Paa et Skorstenstræ i Gaardens Stuehus staar indhugget 1729 og Jørgen Hansens og hans Hustrus Ingeborg Hansdatters Navne. Gaarden ligger i Bydelen Gade og lidt Øst for den siges den Jættestue at have været, som omtales 1638.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. er Annexpræstegaarden. Beboere: 1663: Laurits Qvist, 1688: Peder Nielsen Qvist, 1770: Hans Qvist. For 25—30 Aar siden solgte Anders Qvist Gaarden til dens nuværende Ejer, Sogneraadsformand Mads Peter Geertsen, der er født paa Annexgaarden i Kongsted.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Jens Hansen, 1663: Søfren Strangesen, 1688: Hans Jakobsen, han havde fæstet den fra Nebbegaard, hvortil den kom 1670. 1733 har Mads Ibsen købt Gaarden af Hegelunds Arvinger i Fredericia, 1765 og 1770 ejes den af Peder Nielsen. Maaske er det

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

den Gaard, som nu meget forstørret ejes af Søren Ousens Enke, og hvis tidligere Ejere var: Søren Ousen, Jens Sørensen Ousen, Søren Sørensen Kjær og Hans Peter Nielsen, den sidste ejede Gaarden omkring Aaret 1800.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Hans Andersen, 1641 og 1653: Peder Madtzen, 1663 kaldes han Peder Madtzen i Gade, 1688: Madtz Bertelsen, som er Fæster under Nebbegaard, 1733 har Niels Hansen købt den af Hegelunds Arvinger i Fredericia, 1765 og 1770 ejes den af Bertel Jørgensen. Af senere Ejere kan nævnes: Jørgen Ladegaard, Jens Peter Sørensen, hans Enke, Johanne, og hendes Datter, Enkefru Ane Karoline Dahl, Enke efter Søren Hansen Dahl fra Trelde. Tonedigteren Gade skal stamme fra denne Gaard.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Thomas Andersen Gade, 1663: Bertel Thomsen, 1688: Hans Søfrensen, 1733 hører Gaarden til Nebbe, og Fæsteren er da Terkild Nielsen, 1770 hedder Manden paa Gaarden Hans Nielsen.

Nr. 14 er 1688 et Bol paa 1 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Hartkorn. 1688 er Hans Poulsen i Vejlby Bruger baade af dette og noget Kirkejord, 1733 er Hans Madsen og 1765 og 1770 Hans Jepsen Brugere af Bolet.

Nr. 15 er ogsaa 1688 et Bol paa 5 Skp. 1 Alb. Hartkorn. Brugere: 1688: Peder Nielsen Ougesen, (Ousen) han har da ogsaa Nr. 16, der er en lille Enghave paa 2 Fdk. Hartkorn, i Brug. Senere Brugere: 1733: Søren Sørensen, 1765: Jørgen Hansen. Peder Nielsen Ougesen er maaske en Søn af Niels Nielsen Ougesen, som 1662 har en Gaard i Trelde.

Der er 16 Parceller Kirkejord, som Sognets Beboere 1688 har i Fæste. Den største af disse Parceller, der er paa 1 Tdr. 3 Fdk, er Jakob Søfrensen paa Gaard Nr. 3 i Egeskov Fæster af.

Der er 3 Gaarde i Byen, nemlig Hans Nielsens, Hans M. Hansens og Jens P. Bjerrisgaards, som jeg savner Oplysninger om. Den første Gaard laa forhen Øst for Skolen, men blev saa flyttet til sin nuværende Plads Øst for Bydelen Gade. Af dens Ejere kan nævnes Hans Madsen Jeppesen fra Trelde, hans Enke og dens nuværende Ejer. Dens Hartkorn er nu 4 Tdr. 5 Skp. De 2 andre Gaarde ligger, hvor de har ligget fra gammel Tid, og de nuværende Ejere har arvet dem af deres Fædre. Begge Gaarde har ca. 1½ Td. Hartkorn hver.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Trelde By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Beboere 1634: Jens Jensen, 1641 og 1653: Hans Pedersen Ladegaard, 1663: Laust Pedersen, 1670: Jens Pedersen Ladegaard, 1688: Hans Hansen, 1733 og 1765: Hans Sørensen. Blandt senere Ejere kan nævnes: Niels Pedersen Lassen, Søren Nielsen Lassen, hvis Søster, Sidsel, som var gift med Søren Hansen Ladegaard, fik Gaarden efter ham. Søren Ladegaards Søn, Hans Sørensen Ladegaard, overtog 1870 Gaarden efter ham. Hans Ladegaard var i flere Aar Sognefoged, han er en af Egnens kendte Mænd. I en Række af Aar har han bl. a. været Formand for det Udvalg, der lader afholde grundtvigske Vennemøder i Fredericia. Gaarden, der nu kaldes „Enggaard", afstod Hans Ladegaard for nogle Aar siden til sin Søn, Peter Ladegaard, som er gift med en Datter af Jens Hansen Bjerrisgaard i Egeskov. Til Enggaard hører 85 Tdr. Land Skov, og dens Hartkorn er ca. 8 Tdr.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Thomsen, 1653 og 1663: Thammes Nielsen, 1688: Niels Hansen, 1733: Jørgen Hansen, 1765 og 1770: Hans Jørgensen. Gaardens senere Ejere kender jeg ikke.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Søfren Jensen, 1663: Las Hansen, 1688: Jens Hansen Lassen. Las Hansen er Stamfader til den Slægt, som, efter at være kommen til Gaarden „Lomholt" i Egeskov, tager Navn efter den og derfra bliver en ret udbredt Slægt paa Egnen. Senere Beboere paa Gaarden her bl. a.: 1733: Niels Jørgensen, 1765; Niels Nielsens Enke, 1770: Peter Sørensen, senere Peder Hansen Lassen, hvis Enke 1858 ægtede Hans Daniel Frank. (Søn af Lærer Frank i Egeskov. Hans Søn, Hans Peter Lassen Frank, der nu ejer Gaarden, overtog den 1891. Han har forstørret den ved Indkøb af en Nabogaard, saa „Karensminde", som Gaarden nu kaldes, vistnok efter den nuværende Ejers Moder, er Byens største Gaard med ca. 15 Tdr. Hartkorn. Af dens Areal er 90 - 100 Tdr. Land Skov.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Søfrensen Ougesen og Hans Hansen Skøtt, 1653 og 1663: Søfren Nielsen Ougesen og Hans Hansen Skøtt, 1688: Jens Hansen, senere Søren Andersen, 1733: Søren Nielsen Ousen, 1765 og 1770: Søren Sørensen Ousen. Denne Gaard og Nr. 5 var indtil 1688 een Gaard, som 1663 kaldes en Selvejergaard. Det synes at være

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

fra denne Gaard, at Slægterne Ousen og Skytte oprindelig stammer. Gaardene Nr. 4 og 5 var Nabogaarde til Nr 3, og paa det gamle Bykort fra omkring 1770 er de 3 Gaarde sammenbyggede.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Søfren Nielsen, 1700: Niels Sørensen, 1733: Hans Nielsen, 1765 og 1770: Niels Pedersen Smed. Paa denne Gaard var en kendt Gaardmand i Skærup, Niels Pallesen, født. En Søster til ham var gift med Hans Elkjær i Pjedsted. Gaarden er udparcelleret.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Jørgen Hansen Bonde, 1653 og 1663: Søfren Hansen, 1688: Jørgen Hansen. Gaarden kaldes en Selvejergaard. Ejeren af den er senere Bruger af 1 Td. 2 Skp. 3 Fdk. Hartkorn af Kirkens Jord. 1733 har Jørgen Hansens Søn, Søren Jørgensen, Gaarden, og 1765 er Povl Pagh Mand paa Gaarden. Den er tidlig udflyttet Syd for Byen, og udflyttet hertil fik den Navnet „Kirstinebjerg". Man siger, at Kammerraad Richter i Fredericia har ladet den udflytte, og at han boede paa Gaarden. Han skal samtidig have været Ejer af Bredstrup Kirke, og derfor blev der anlagt en Vej fra Gaarden til Kirken, den saakaldte „Koldingvej", som gik over Trelde, Egeskov, Vejlby, Egum og Stallerup Bymarker til Vejle-Fredericia gamle Landevej, men det er sagtens den gamle Forbindelsesvej til Kolding. 1864 skød danske Soldater Kirstinebjerg i Brand, da Fjenden søgte Tilhold der. Jeg mindes, at min Fader har fortalt, at han var med til dette. Til Gaardens Opbyggelse efter Branden har man fortalt mig, at dens Ejer skaffede sig „billigt Tømmer fra Fæstningen." I den nyere Tid har Gaarden haft mange Ejere bl. a.: P. Lassen Jeppesen, Møller, Købmand H. Utzon i Fredericia. Mens Møller ejede Gaarden, for 25—30 Aar siden, brændte den atter. Nogle Gaarde og mindre Ejendomme i dens Nærhed kalder man „Kirstinebjerg Mark".

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 5 Skp. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Christen Hansen, 1663: Jens Søfrensen, 1670 og 1688: Hans Thomsen Skøtt eller Smed, 1733 og 1765: Hans Jørgensen, 1770: Peter Hansen. Nu ejes Gaarden, som ligger paa sin gamle Plads i Byen og har gamle Bygninger, af Niels Skytte, der er Broder til Forfatteren Jens Skytte i Kolding. Ovennævnte Peter Hansen afstod omkring 1800 Gaarden til sin Søn, Søren Pedersen, hvis Enke, Karen Ousen, 1859 skødede den til Sønnen, Søren Sørensen. Niels Skytte er hans Svigersøn. Gaarden kaldes „Kjeldbæk".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Maaske kan denne Gaards ældste Beboere ogsaa være: 1634, 1641 og 1653: Niels Jepsen, 1663: Niels Nielsen Ougesen, efter ham Hans Laursen Smed. Det er undertiden ret vanskeligt at finde til hvilken Gaard, man før 1688 skal henføre Beboerne af en Bys Gaarde. Her er et saadant Tilfælde. Paa en af Gaardens Længer er paa en Dørhammer indhugget: „H. G. S. og K. P. D. 1764".

Gaard Nr. 8 Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634—1663: Hans Hansen Skøtt, 1688: Hans Gregersen, 1733: Jens Pedersen, 1765: Bertel Madsen. 1663 kaldes Gaarden en Selvejergaard. Gaardens Ejere efter 1770 kender jeg ikke.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Jens Madtzen, 1663: Mads Søfrensen, 1688: Peder Lassen, 1733: Søren Madsen, 1760 er han svagelig, og hans Søn, Niels Sørensen, bliver saa Fæster af Gaarden, som har 36 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 6 Køer, 8 Ungnød og 12 Faar. Efter Niels Sørensen blev hans Søn, Søren Nielsen, Færgemand, Ejer af Gaarden. Hans Enke blev 1815 gift med Hans Pedersen, som 1845 afstod den til sin Brodersøn, Jens Sørensen, der var dens Ejer, indtil han 1877 afstod den til sin Søn, Peder Jensen, som endnu er dens Ejer. Nu kaldes Gaarden „Strandgaard".

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Niels Nielsen, 1641 og 1653: Karen Nielses Kone, 1663: Niels Nielsen, 1688: Niels Pedersen, 1733: Peder Jensen Ladegaard, 1737 afstaar han Gaarden til sin Datter Bertha og Svigersøn Jens Hansen Pagh, han var gift 3 Gange og var baade 1765 og 1770 Mand paa Gaarden. Hans Søn, Hans Jensen Pagh, f. 1753, ejede den efter ham, og hans Søn, Søren Hansen Pagh, var saa dens Ejer. Af senere Ejere kan nævnes: Jens Pagh, Jeppe Madsen og dennes Søn, Jeppe Madsen Jeppesen, der en Tid tillige var Ejer af „Bjærtsminde" i Vinding. For nogle Aar siden flyttedes en Del af Gaardens Bygninger ud paa Marken Syd for Byen, og her opførtes en ny Gaard, der som den gamle fik Navnet „Treldegaard". Til denne Gaard lagdes de fleste af Gaardens Jorder, der forpagtedes bort. En mindre Gaard blev liggende paa den gamle Plads i Byen. Til Treldegaard med Afbyggergaard var ca. 13 Tdr Hartkorn, og Skovarealet var 93 Tdr. Land. Jeppe Madsen Jeppesen er endnu Ejer af Gaarden i Byen, derimod er Treldegaard, som hans Svigersøn var Forpagter af, for nylig solgt.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Thames Søfrensen, 1641 og 1653: Peder Knudtzen, 1663: Hans Andersen Thammesen, 1688: Hans Hansen og Hans Søfrensen, 1702 ægter Oluf Olufsen Rafn i Gaverslund Hans Sørensens Datter, Anna. 1733 er Peder Hansen og Christen Hansen Fæstere af Gaarden, og 1765 er Jens Nielsen Skøtt og Jep Jensen Ousen dens Fæstere. Den sidstes Halvgaard er nedbrudt, derimod ligger Jens Skøtts Gaard endnu, hvor den laa, da han havde den, og den ejes endnu af hans Slægt. Forfatteren Jens Skytte i Kolding er født her, og hans Broder, Søren Skøtte, som var en kendt Mand paa Egnen, var i mange Aar dens Ejer. Den Del af Trelde Skov, som kaldes Trelde Næs, hører til Gaarden.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 5 Tdr. Beboere: 1634 og 1641: Palle Thomsen, 1653 og 1663: Niels Søfrensen, 1688: Niels Nielsen, Ougesen, senere maaske Hans Laursen Smed, 1733: Gregers Hansen, der var Søn af „Gamle Hans Nielsen" i Vinding. 1765: Lauge Hansen. 1770 er Søren Sørensen Ladegaard dens Ejer, hans Kone var en Søster til en af mine Tipoldemødre, Ane Andersdatter, f. 1739, som var gift med Gmd. H. H. Skovenborg i Højrup, og de skal enten være fødte paa denne Gaard eller paa Nr. 10. Gaarden, som kaldes „Pallesgaard", er endnu i Slægten Ladegaards Eje. Den nuværende Ejer er Søren Ladegaard. Sydvest for Gaarden ved en Eng er det Voldsted, som foran er nævnt. Gaarden har ogsaa et betydeligt Skovareal. Efter Navnene paa den gamle Dørhammer at dømme, ser det ud til, at Gregers Hansens Søn, Hans Gregersen, 1764 har boet paa Gaarden Nr. 7.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Jep Madtzen, 1653 og 1663: Madtz Jepsen, der ogsaa kaldes Ejer af Gaarden 1688. Hans Søn, Jeppe Madsen, var derefter dens Ejer, 1723 afstod han den til sin Søn, Jens Jepsen, Besætningen bestod da af 4 Bæster, 4 Køer, 2 Ungnød og 8 Faar. 1763 kommer Søren Hansen til Gaarden ved at indgaa i Ægteskab med Jens Jepsens Enke. Paa Gaarden er da 36 Fag Hus og en Besætning af 6 Bæster, 2 Køer og 7 Faar. Det hedder i Sessionsprotokollen, at den øvrige Besætning er død. Gaarden, som ligger paa sin gamle Plads i Byen, ejes nu af Jens Peter Laugesen. En Afbyggergaard fra den, som ligger Syd for Byen, kaldes „Delingsminde". Den ejes af Hans Ousen, som arvede den efter sin Fader, Hans Peter Ousen. Den gamle Gaard, der har 9 Tdr. Hartk., kaldes „Johannesminde".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Jørgensen Alsk, 1641, 1653 og 1663: Peder Jensen, 1688: Jens Pedersen Ladegaard, 1702: Peder Jensen Ladegaard, 1733: Lauge Jørgensen, 1760 overtog Niels Laugesen Ladegaard Gaarden efter sin Fader, Lauge Jørgensen Ladegaard. Der var da 30 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 4 Ungnød og 6 Faar. Niels Laugesen Ladegaard bebor endnu Gaarden 1770; men dens senere Ejere kender jeg ikke.

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 5 Skp 2 Fdk. Beboere: 1634: Hans Jørgensen Alsk, 1641, 1653 og 1663: Peder Jensen, 1688: Hans Pedersen, 1733: Niels Jensen, 1765 og 1770: Jens Sørensen. Gaardens Hartkorn er da 2 Tdr. 5 Skp. 2½ Alb. Af senere Ejere kan nævnes: Søren Jensen, Jens Sørensen, Søren Jensen og nu dennes Søn, J. Madsen-Jensen. Gaarden, som kaldes „Østerbygaard", er i den nyere Tid bleven meget betydelig forstørret. Dens Hartkorn er 13 Tdr., saa den er Byens næststørste Gaard. Denne Gaard og Nr. 14 var indtil 1688 een Gaard.

Nr. 16 er et Bol paa 7 Skp. 2 Alb. Hartkorn. Beboere: 1634: Niels Hansen Skovfoged, 1641: Thomas Pedersen, 1653: Niels Hansen, 1663: Jep Nielsen Alsk, der ogsaa har Bolet 1688; 1733: Søren Jensen og 1765 Søren Sørensen. Det er vist denne Ejendom, som nu meget forstørret kaldes „Gammel Færgegaard". Hans Dahl og hans Søn, Niels Hansen Dahl, ejede den i en Række af Aar. Nu ejes den af Niels Dahls Enke, der er født paa Nr. 12.

Nr. 17 er en Gaard paa 2 Tdr. 3 Skp. Hartkorn, som 1663 og 1688 hører til Kirken; 1663 og 1688 hedder Brugeren Jens Jensen, 1765: Søren Hansen Oemann.

Gaarden, der ligger Syd for Byen, er endnu i Slægten Aamans Eje. Den er meget betydelig forstørret og har Aalegaardsfiskeri ved Bæltet. Den kaldes nu „Virkelyst" og ejes af Jørgen Aamann, som fik den efter Faderen, Sørensen Aamann. Gaarden har nu 8 Tdr. Hartkorn.

1634—1663 er der 10 Bol i Byen, 1688 er Antallet 16. 1634 og 1641 bor Niels Poulsen Bull paa et af Bolene, og samme Aar har en Søren Griis et andet Bol, som hans Søn, Peder Sørensen Griis, 1653 er Bruger af.

1663 og 1688 er Skovrider Thyge Jakobsen Bruger af Bolet Nr. 6, og 1688 bruger Leutnant Niels Jakobsen Nr. 12. Hans Thomsen Ladegaard er 1688 Bruger af Nr. 10. 1688 er der 2 Bol, Nr. 8 og Nr. 11, som er lige store, de har hver 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn. De øvrige Bol er mindre.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Siden Udskiftningen er der fremstaaet ikke saa faa mindre Ejendomme paa Trelde Mark. Der er vist heller ikke ryddet saa lidt Skov.

I Trelde er nu Skole og Forskole, Vindmølle, Mejeri og Bageri, og skønt flere Gaarde er udflyttede, en Del nedbrudte og udparcellerede, er den en ret betydelig Landsby.

I Egeskov blev den gamle Skole fra 1721 nedbrudt 1907, og en ny blev opført paa den gamle Skoles Plads. Senere er ved Skolen opført et Gymnastikhus, der ogsaa benyttes som Foredragssal. I Byen er foruden Kirken og Skolen tillige en Brugsforening. Ved Bøgeskov var en Vindmølle, som kaldtes „Lykkensprøve"; men saa vidt jeg ved, er den nedbrændt og ikke genopført. En nyere Gaard tæt Vest for Møllen kaldes „Bøgeskovgaard". Den blev opført af Sognefoged Markus Ousen, der ogsaa en Tid var Ejer og Bruger af Møllen. Nogle af de Oplysninger, jeg har om Slægten „Lomholt", er tagne af en Stamtavle over denne Slægt, udarbejdet af Overlærer Lomholt ved Viborg Katedralskole.

I „Trap Danmark" III. Udgave opgives Sognets Areal 1896 til 4051 Tdr. Land med 283 Tdr. Hartkorn. Indbyggerantallet var 1801: 469, 1840: 722, 1860: 927, 1890: 919 og 1901: 830.

Sognepræster i Vejlby:

Indtil Fredericia By anlagdes var Vejlby Sogn Annex til Ullerup, og Sognepræsterne boede da paa Præstegaarden i Pugdal.

Da Ullerup Kirke og Præstegaard flyttedes til Fredericia, blev Vejlby Annex hertil, og Vejlby havde saa indtil 1901, da Sognet fik sin egen Sognepræst, Præster sammen med Trinitatis Sogn i Fredericia og Ullerup. Sognepræsten i Vejlby, der tillige er Kapellan ved Trinitatis Kirke, bor i Fredericia.

Sognepræster i Vejlby siden 1901 har været:

1. H. Chr. Krog, f. 1867. Præst her til 1912, da han forflyttedes til København.
2. Holger Petersen, f. 1877, blev Sognepræst her i Foraaret 1912.

Degne og *Skolelærere:*

1. Christen Lauritsen var 1641—60 Bruger af et Bol i Tved.
2. Frederik Nielsen Toft var Degn 1690. Han var Søn af

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Præsten i Bredstrup og blev begravet 11te Juni 1726 under Kirkegulvet omtrent lige ud for den øverste Mandfolkestol. Ved kongelig Reskript af 24de Oktober 1727 blev Degnekaldet tillagt 3die Lektiehører ved Fredericia Latinskole.

3. Henrik Dreyer var vist den første Lærer, der boede i den i 1721 opførte kongelige Skole i Egeskov. Han var født 1680 og blev begravet St. Mikkelsdag 1752, 72 Aar gl.
4. Anders Hansen, der var Lærer fra 1752 til sin Død i August 1790, var født 1717. Han var gift med Ane Pagh, Datter af Gmd. Jens Hansen Pagh i Trelde. Anders Hansen byggede 1768 Skolens Lade. Han blev begravet d. $^{30}/_{8}$ 1790 tæt Øst for Vaabenhuset.
5. Laurs Nielsen Bredahl var Lærer fra 1790 til sin Død 1817. Han var født 1762 og var gift med sin Formands Enke. Han blev begravet d. $^{30}/_{3}$ 1817 tæt Øst for Vaabenhuset.
6. Christian Frederik Bondesen var Lærer og Kirkesanger fra 1817 til sin Død $^{15}/_{6}$ 1821. Før han kom til Egeskov, havde han været Lærer i Ammitsbøl. Han blev begravet den 19de Juni 1821 i det nordvestre Hjørne af Kirkegaarden. Ved sin Død var han 37 Aar gl.
7. Hans Frank var Lærer og Kirkesanger i Egeskov fra $^{13}/_{9}$ 1821 til sin Død d. $^{3}/_{3}$ 1860. Han blev kaldet af Biskoppen i Ribe, og man siger, at Bispen gav ham Embedet, fordi Frank havde lovet ham at ægte en Pige, som tjente hos Bispen, hvor hun var kommen galt afsted. Efter at Frank var kommen i Embedet, blev han ked af Løftet, skønt Pigen allerede havde ladet føre nogle Møbler til Skolen, bl. a. et gammelt Stueur, og han giftede sig med en anden. Frank var indtil 1ste Maj 1847 Lærer for hele Sognet, men da tiltraadte Lærer Barsø det nyoprettede Embede i Trelde. 1ste Januar 1859 udnævntes Lærer Frank til Dannebrogsmand. Hæderstegnet overraktes ham d. $^{3}/_{2}$ af Amtmanden, Orla Lehmann i Vejle, i Overværelse af Provst Bojsen, flere Præster og Lærere samt en talrig Forsamling. Overleveringen skete i Kirken. Frank døde 1860 og blev begravet d. $^{9}/_{3}$ 1860. Han havde flere Børn, der bosatte sig paa Egnen.
8. Niels Jagd var Lærer og Kirkesanger i Egeskov fra $^{30}/_{4}$ 1860, til han den 1ste Januar 1904 fratraadte med Pension. Før han kom til Egeskov, havde han været Lærer

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Bastrup. Jagd fik efter sin Afgang fra Skolen Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Han levede nogle Aar i Fredericia. Flere af de gamle Beboere i Egeskov var Yndere af et Slag Kort og „en lille sort". Jagd var ofte Deltager i deres Lag.

9. S. P. N. Sejr blev Jagds Eftermand i Embedet. Han kom fra Trelde, hvor han i nogle Aar havde været Lærer. Lærer Sejr er anden Gang Medlem af Sogneraadet, han har i mange Aar været Formand for Sygekassen og i nogle Aar for Lærerkredsen i Fredericia. I hans Embedstid er Skolen ombygget, og siden dette er sket, er der ved Skolen tillige ansat en Forskolelærerinde. Ogsaa ved Trelde Skole, der som nævnt byggedes 1847, har i flere Aar været ansat en Forskolelærerinde.

Om Skolebygningen har Lærer Frank bl. a. skrevet følgende i en Bog, der ligger i Skolen:

„Skolehuset. Dette var en af de af Kong Frederik d. 4de opbygte 240 Skoler. Den var i Aaret 1821 endnu i maadelig Stand, med forfaldne indvendige Vægge, Blyvinduer, Kostald og Lade i de østre to Fag, Læsestuen midt i Huset, men har siden modtaget følgende Forbedringer:

1. I Aaret 1824 blev Læsestuen efter Skoledirektionens Tilladelse flyttet til de tre vestre Fag af Bygningen, og de øvrige 6 Fag indrettet til Beboelse, men blot paa Lærerens egen Bekostning, da Skolekommissionen ikke vilde indvilge i denne Forandring. Dog fik Læreren i frivillige Bidrag 54 Rdl. Sedler, men dette udgjorde ikke $^1/_3$ af Bekostningen, der blev anskaffet 2 nye Døre, 1 Gadedør, Brædde gulv i 3 Værelser, i Stedet for at at der før kun var i 1, ny Ovn og Skorsten blev opført, og alle Skjærvægge ommuserede og nyopførte.
2. I Aaret 1827 blev Læstestuen omdannet med Borde efter indbyrdes Undervisning, Borde og Bænke blev fastsømmede paa Egepæle nedgravede i Jorden, og 2 Fag Vinduer indsatte i vestre Ende.
3. I Aaret 1838 blev et stort Fag tilbygget vestre Ende af Læsestuen, og denne indrettet under Pastor Gamborgs Forsorg med Fjællegulv og løse Borde med vedhæftede Bænke og et nyt Catheder til Læreren, saa den nu blev særdeles god.
4. I Aaret 1841 blev anskaffet en ny Gadedør, og i dette og de følgende 2 Aar blev n yt Loft oplagt over hele Bygningen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5. I Aaret 1844 blev anskaffet 2 nye Døre til Forstuen, 1 do. til Køkkenet, 2 Fag nye Vinduer i Dagligstuen, 1 Fag i Sovekammeret, 1 ny Loftstrappe samt nyt Fodstykke under en Del af Ladens nordre Side, og desuden blev Brøndkarmen repareret.
6. I Aaret 1845 blev tilbygget 2 Fag ved Skolehusets østre Ende, de indrettedes til Gæstestue og Gæsteværelse.
7. I Aaret 1846 tilbyggede Læreren paa egen Bekostning en Kube (Kove) til Brændehus ved Ladens østre Ende, og en lignende Kube til Svinesti, ogsaa paa Lærerens Bekostning, var i Aaret 1842 bygget ved vestre Side. Disse to Kuber ere altsaa Lærerens eller Familiens Ejendom, hvis Sognet ikke indløser dem. Begge har kostet 50 Rdl.

1862 blev Taget omlagt og fornyet paa den søndre Side. Lokumet blev opført 1830."

Lærer Sejr har meddelt, at den gamle Skole blev nedbrudt 1907—08, og en ny, stor og tidssvarende Skole med Bolig til Lærer og Forskolelærerinde samt 2 Klasseværelser blev opført paa den gamles Plads.

Jeg var Lærer i Nabosognet, da der forhandledes om, hvor den ny Skole skulde bygges, og jeg mindes, at en Del holdt paa den gamle Skoles Plads, andre var stemte for, at man skulde købe den nu nedlagte Fattiggaard i Tved og indrette Skole der, nogle vilde have den et andet Sted. De, der vilde have Skolen flyttet, talte bl. a. om, at Drikkevandet ved den gamle Skole var mindre godt.

Skolen i Trelde ligger østlig i Byen. Denne Skole er ogsaa ombygget siden den første Gang opførtes. Den gamle Skolebygning benyttes nu kun til Beboelse, og til Skolehus er der for faa Aar siden opført en Bygning tæt Vest for denne.

Af Lærere i Trelde kan nævnes:

1. Jens Pedersen Barsø, der den $^{5}/_{4}$ 1847 blev kaldet til Lærer ved Skolen. Han var da Lærer i Taagelund og Bølling i Egtved Sogn. Han var født i Smidstrup, hvor hans Fader var Lærer. Mens Barsø var i Trelde, indrettede han et Saltkogeri. 1859 blev han forflyttet til Bredstrup, hvor han i mange Aar var Lærer og Kirkesanger. Han blev Dannebrogsmand og døde i en høj Alder $^{15}/_{6}$ 1911 hos sin Steddatter, der er gift med Gaardejer Jørgen Jensen i Stallerup. Barsø var en god

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fortæller, og han har fortalt mig flere ret interessante Historier fra Egnen. 2 af hans Sønner har været Lærere. Ole i Almind og Ditlev i Eltang.

2. Hans Schjøth, f. 1821, var, før han kom til Trelde, Lærer i Vester, i Trelde var han i mange Aar. Hans Kone var en Datter af Gmd. Jens Andersen Fischer i Starup.
3. S. P. N. Sejr, f. $^{18}/_{4}$ 1862, var hans Eftermand, han var i Trelde fra 1892 til 1904, men blev saa Jagds Efterfølger som Lærer og Kirkesanger i Egeskov.
4. Sejrs Eftermand var Niels Peter Nielsen fra Horne i Vendsyssel, fra Maj 1904 til hen paa Aaret 1909.
5. Søren Aagaard fra Vonsild, fra 1909 til 1916
6. Lavrids Lavridsen fra Vonsild kom til Trelde i Foraaret 1916.

I Trelde er Frk. Plougmann Forskolelærerinde, i Egeskov Frk. Petersen.

Af *Formænd for Vejlby Sogneraad* kan nævnes følgende:

Gaardejer	Hans Frank, Trelde,	fra $^{1}/_{1}$ 1878	—$^{1}/_{1}$ 1880
—	Søren Jensen, do.	- $^{1}/_{1}$ 1880	—$^{1}/_{1}$ 1884
—	Søren Skytte, do.	- $^{1}/_{1}$ 1884	—$^{1}/_{1}$ 1886
—	Jeppe Madsen Jepsen, Trelde,	- $^{1}/_{1}$ 1886	—$^{1}/_{1}$ 1890
—	Niels Markussen Linnet, Vejlbygaard,	- $^{1}/_{1}$ 1890	—$^{1}/_{4}$ 1890
—	Hans Ladegaard, Trelde,	- $^{1}/_{4}$ 1890	—$^{1}/_{1}$ 1892
—	Jeppe Madsen Jepsen, do.	- $^{1}/_{1}$ 1892	—$^{1}/_{8}$ 1892
—	Jens Hansen Bjerrisgaard, Egeskov	- $^{1}/_{8}$ 1892	—$^{1}/_{1}$ 1894
—	Peder Jensen, Trelde,	- $^{1}/_{1}$ 1894	—$^{1}/_{1}$ 1897
—	Søren Skytte, do.	- $^{1}/_{1}$ 1897	—$^{1}/_{1}$ 1898
—	Markus J. Ousen, Egeskov	- $^{1}/_{1}$ 1898	—$^{1}/_{1}$ 1901
Lærer	S. P. N. Sejr, Trelde,	- $^{1}/_{1}$ 1901	—$^{1}/_{1}$ 1904
Gaardejer	Jens H. Bjerrisgaard, Egeskov,	- $^{1}/_{1}$ 1904	—$^{1}/_{1}$ 1905
Husmand	Kristen Madsen, Trelde,	- $^{1}/_{1}$ 1905	—$^{1}/_{1}$ 1906
Gaardejer	Niels Skytte, Trelde,	- $^{1}/_{1}$ 1906	—$^{1}/_{1}$ 1907
—	Søren Lassen Jensen, Vejlby,	- $^{1}/_{1}$ 1907	—$^{1}/_{1}$ 1909
—	Peter Frank, Trelde,	- $^{1}/_{1}$ 1909	—$^{1}/_{4}$ 1910
—	Mads Peter Geertsen, Egeskov,	- $^{1}/_{4}$ 1910	—$^{1}/_{4}$ 1914
—	Jens Madsen Jensen, Trelde	- $^{1}/_{4}$ 1914	—$^{1}/_{4}$ 1917
—	Mads Peter Geertsen, Egeskov,	- $^{1}/_{4}$ 1917	

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Af *Sognefogder* kan nævnes:

1. Lauge Nielsen i Vejlby, ca. 1760—70.
2. Mads Laursen Hviid, Vejlby, ca. 1830—50.
3. Søren Ousen i Trelde, død $^{25}/_{3}$ 1871.
4. Hans Frank, Trelde, til 1884.
5. Hans Ladegaard, Trelde, til 1901.
6. Søren Skytte, Trelde, til $^{31}/_{7}$ 1904.
6. Markus Ousen i Egeskov fra $^{31}/_{7}$ 1904.

Legater:

1. Søren Nielsen Lassens Legat, stiftet 1866. Gaardejer Søren Nielsen Lassen i Trelde, f. 1808, død 1867. Legatet er paa 1000 Kr., og Renten deraf uddeles aarlig til trængende uden for Fattigvæsenet.
2. Peder Hansen Lomholts Legat stiftet 1882. Gaardejer Peder Hansen Lomholt i Trelde, f. 1797, d. 1868. Legatet er paa 1000 (?) Kr., og Renten der af uddeles til trængende uden for Fattigvæsenet. P. H. Lomholt var gift 2 Gange, først med Dorthea Jensdatter Ousen og efter hendes Død 1846 med Kirsten Jepsdatter Ousen 1851. En Søn af første Ægteskab var Gaardejer Jens Ousen Hansen Pedersen Lomholt, Anelyst.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

BREDSTRUP SOGN.

Bredstrup Sogn er bekendt for sine fortrinlige Jorder*). Det grænser mod Nord til Skærup Aa, mod Vest til Spang Aa, mod Syd til Tavlov og mod Øst og Sydøst til Ullerup og Erritsø Sogne. Sognet er fattigt paa Skov. 1657—60 maa der have været Skov mellem Bredstrup og Ødstedgaard, thi da tales der om, at Svenskernes befæstede Lejr var i denne Skov. Sognet har derimod gode og ret betydelige Enge.

Det har ikke ret mange Oldtidsminder, skønt det sikkert har været beboet fra Oldtiden af. Man finder nemlig af og til Oldsager i Jorden. Ved Højgaard paa Kongsted Mark er Rester af flere Kæmpehøje, og i en af dem har man fundet baade Sten- og Broncesager. Østlig paa Kongsted Mark tæt ved Skellet mellem Stovstrup og Bredstrup Bymarker har forhen været en Høj med en Stensætning omkring.

Af den før nævnte befæstede svenske Lejr ved Bredstrup er endnu enkelte Rester bl. a. af en Skanse ved Engene Nord for Bredstrup. I Bakkeskrænterne ved Spanggaard er endnu Spor af Udgravninger til Stalde, som Svenskerne der har haft.

Indtil efter Svenskekrigen 1657—60 var Sognet delt i 2 Sogne, Bredstrup og Kongsted, men i denne Krig blev Kongsted Kirke saa ilde medtaget og vist delvis nedbrudt, at den daværende Sognepræst, Niels Christensen Toft, paa Beboernes Vegne ansøgte Regeringen om Fritagelse for at opbygge den igen. Stedet, hvor den har ligget, er endnu synligt paa Kongstedgaards Mark Vest for den Gangsti, der fra Hans Geertsens Gaard fører til Vejen fra Kærsgaard efter Haastrup. Paa Stedet er endnu sparsomme Rester af Mur- og Tagsten. Kirkens Døbefont staar i Bredstrup Præstegaards Have. Man siger, at Bygningsmateriale af Kongsted Kirke

*) I det gamle Bredstrup Sogn gaar kun gennemsnitlig ca. 8 Tdr. Land til 1 Tdr. Hartkorn. I Kongsted ca. $9^{1}/_{16}$ Td., Ullerup ca. $8^{3}/_{7}$, Vejlby ca. $11^{1}/_{5}$, Erritsø ca. $10^{2}/_{9}$, Tavlov ca. $10^{4}/_{5}$, Pjedsted ca. $9^{3}/_{4}$, Gaarslev ca. $11^{1}/_{8}$, Gaverslund ca. $11^{4}/_{7}$, Smidstrup ca. $11^{7}/_{10}$, Skærup ca. $12^{4}/_{5}$, Vinding ca. 15, Fredericia ca. 10.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

blev benyttet til Svenskernes befæstede Lejr og navnlig til den Barakke, som General Vrangel der lod opføre til sig selv. I Holmans Herreds Tingbøger ses, at man ogsaa har ført Materiale af Bygningerne paa Nebbegaard dertil. For nogle Aar siden var der Tale om, at man vilde rejse en Mindesten, hvor Kongsted Kirke har staaet, ligesom man paa Fredericia Mark har rejst een, hvor Ullerup Kirke forhen stod; men endnu er dette dog ikke sket.

Østlig paa Kongsted og Bredstrup og paa nogle af Ullerup Sogns Jorder har forhen ligget 2 Byer, Husby og Rerslev. Naar disse 2 Byer er forsvundne ved man ikke, men det er sandsynligvis sket i den sorte Pest, da Befolkningen mange Steder, navnlig i Sogne i Ribe Stift, uddøde. I Bredstrup Sogn ligger Byerne Bredstrup, Stallerup, Kongsted og Torp samt den gamle, enligtliggende Gaard Ødstedgaard.

Til Kongsted Sogn hørte forhen kun denne By og Torp, der er en Afbyggerby fra Kongsted, forhen har den derfor baaret Navnet „Kongsted-Torp". I Ribe Oldemor skrives 1330—48 „Brestorp" og „Kungesteth". Bredstrup skal afledes af Personnavnet „Brede" (Steenstrup).

I Præsteberetningen fra 1638 omtales Sognet saaledes: „Bredstrup Sogn haffuer Byer 2. Bredstrup haffuer Gaarde 10, deriblandt Præstens Residentz, Stalderup haffuer Gaarde 4. Der i Sognet er en fornemme enlige Gaard Ødsted, meget belejlig med Skoff ock Marck ock Fiskevand. Paa Bredstrup Mark er en Høj kaldet Løghøj. Og et stort Bjerg ved Bredstrup Spang kaldes Hønebjerg.

Kongsted Sogn haffuer 2 Byer. Kongsted haffuer Gaarde 9. Torp haffuer Gaarde 3. Paa den vestre Side neden for Kongsted er en stor Aa kaldet Kongsted Hvand."

I Herredsbogen fra 1690 skriver den daværende Sognepræst, Theus Stephansen Mejer, saaledes: „I Sognet er 2 hele og 15 halve Gaarde, naar Præstens Annexgaard medregnes (han maa vel tænke paa Kongsted Sogn, naar han skriver dette). Korntienden er: Af Bredstrup: 2 Ørte Rug, 3 Ørte Byg og 3 Ørte Havre. Af Kongsted: 2 Ørte Rug, 3 Ørte Byg og 1 Ørte Havre.

I Kvægtiende ydes: 2 Lam, 1 Gris og 1 Gæsling. Ofret paa hver af de 3 Højtider er 8 Slettedaler. I St. Hansrente faas intet uden Mælk til 3 smaa Oste. Præstegaarden er ringe og bestaar af 4 Huse, af hvilke de 2 er satte paa Stolper, af det ene er en Del nedfalden, og det andet staar paa Fald. De tvende andre behøver ogsaa at repareres, men der mangler mig Tømmer til Bygning. Nu nævner Præsten Nav-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

nene paa 38 Agre paa Bymarken, der hører til Præstegaarden, og skriver derefter, at al den Jord, som ligger til Præstegaarden deles i 8 Indtægter lige med de andre Naboers, og hvert Aar bruges 4 Indtægter, og de andre udlægges til Ryttertøjring og Fædrift, og nogle Stykker deraf for sin Udygtigheds Skyld ligger ubrugelig udi 10 a 12 Aar. Præstegaardens Hartkorn er 3 Tdr. 3 Fdk. Der ligger paa Præstegaardens Grund et lidet Hus, i hvilket en fattig Mand bor, han har ganske intet at give, da der ingen Jord hører til Huset, men han gør en Dags Gerning i Stedet for Grundskat.

Annexpræstegaarden i Kongsted By bestaar paa Bygninger af 3 smaa Huse. Landgilden af Gaarden er 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre og 1 Pund Smør. Til Gaarden hører 44 Agre paa Kongsted Bymark. Navnene paa disse Agre nævnes. I de 4 sidste Aar har der ikke været svaret Skat af Gaarden Præsten nyder Tiende af Husby og Rerslev Marker, 2 Parter Tiende, som kan beløbe sig til 5 Trave Rug, 4 Trave Byg og 6 Trave Havre. Af disse Marker bruges en Del af mine egne Sognefolk, en Del af fremmede, og en Del af Stovstrup By, som ligger næst ved mit Sogns Marker og nu gaar til Fredericia danske Kirke.

Af Ødsted, som Jægermester Brockdorf paabor, er efter gjort Akkord for Offer og Tiende aarlig betalt 12 Rdl., efter som han siger sig at have kongelig Tilladelse til at maatte lade sig betjene af den tyske Præst i Fredericia, hvorhen han ogsaa søger med sin Frue og Børn, baade de, som fødes og begraves, saavel som med sin Frues Moder og en Del Betjente, som Akkorden ikke ommelder.

Af Ildebrændsel og Olden er der intet, thi Skoven er bleven afhugget, da de Svenske laa her med deres Lejr.

Der er 3 Halvgaards-Mænd her i Sognet, der er saa forarmede, at de intet kan svare. De giver kun lidet i Tiende. For dette Kalds Ringheds Skyld, har Præsten udi Bredstrup Kald af høj kongelig Naade været tillagt 7 Ørte Korn, nemlig 3 Ørte Rug og 4 Ørte Byg; thi det er det mindste af alle Præstekald her omkring; men siden Rytteriets Indrettelse, er aldeles intet bekommet. Paa Præstegaardens Grund kan avles 4 smaa Bønderlæs Hø, men Føden til mit Kvæg kan jeg faa, fordi jeg haver kun lidet."

Degnen i Bredstrup, Mads Nielsen Toft, der var en Søn af den forrige Sognepræst, Niels Christensen Toft, skriver den 28de Marts 1690 bl. a. saaledes: „Der er 2 hele og 15 halve Gaarde i Sognet. Af disse bekommer Degnen 1 Skp.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Korn af hver Halvgaard og ligesaa meget af en Helgaard. Ofret er 1 Rigsdaler paa hver Højtid. Ved Midsommer bekommer Degnen Mælk til Ost. I Paaskerente faar han 1 Snes Æg af hver Helgaard og en halv Snes af hver Halvgaard. Paa en Gaard, kaldet Ødsted, bor Jægermester Gerhardt Brockdorf, deraf faar han 2 Mark danske hver Offerdag. Før Brockdorf for 6—7 Aar siden kom til Gaarden, fik Degnen aarlig 4 Skp. Byg af den; men den nyder han ikke mere. Der er ingen Degnebolig i Bredstrup," men det ses i Matriklen fra 1688, at Mads Nielsen Toft er Bruger af den Gaard i Bredstrup, som hans Fader før har haft i Fæste.

I Pontoppidans „Danske Atlas" omtales Sognet saaledes: „Bredstrup har tilforn haft et Annex, kaldet Kongsted Sogn, bestaaende af de tvende Byer, Kongsted og Torp: men Kongsted Kirke blev ødelagt, da de svenske Soldater 1657 belejrede Fredericia, og siden har Menigheden efter Ansøgning af Sognepræsten Niels Kristensen Toft faaet Lov til at søge Bredstrup Kirke. Denne Kirke er med Taarn, men intet betydeligt findes derudi undtagen en aaben Begravelse, som Hofjægermester Gerhard Brockdorf har bekostet for sig og sin Familie. Han opbyggede og beboede Ødstedgaard der i Sognet, som før var en ringe Hytte og et øde Sted. I 1657 havde Svenskerne en befæstet Lejr ved Bredstrup, og der findes endnu Rundera paa Marken af deres opkastede Skanser og Volde."

I ældste Arkivregistre omtales 1417 et Brev, der fortæller, at Hr. Per Andersen i Pugdal, Sognepræst i Ullerup, havde en Toft i Fæste af Ribe Domkapitel samt 2 Otting Jord over Staallerup Mark, samt, at han skøder Domkapitlet den Ret eller Part, han har i samme Toft. Desuden omtales et Lovhævd paa en Gaard, 2 Otting Jord og Skov over al Stallerup Mark og paa en Stufager (Ejendomsjord) kaldet Løngager.

Det er muligvis den samme Jord, der nævnes i „Ribe Oldemor": thi der ses ogsaa, at Domkapitlet har ejet Jorder i Bredstrup. Navnet skrives der „Brestorp" og „Bræstrup". Kongsted „Kungesteth". Navnet „Bredstrup" skal afledes af Personnavnet „Brede", siger Steenstrup.

1590 d. $^{4}/_{8}$ fik Slotsfogden paa Koldinghus, Jens Lauridsen, Brev paa, at han maatte oppebære Kongens Part af Korntienden i Bredstrup Sogn ad gratium.

1572 d. $^{28}/_{11}$ faar Hospitalsforstander Iver Hansen i Kolding Brev paa Korntienden af Kongsted Sogn (Fyhn).

1579 d $^{21}/_{3}$ udgaar aabent Brev, hvorved Michel Nielsen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Kongsted, Kongens Delefoged, der klager over at bo paa en Alfarvej og at have stort Gæsteri med Kongens Folk, indtil videre maa fritages for 1 Pund 8 Skp. Malt og $1^1/_2$ Ørt 2 Skp. Havre af sin Landgilde. Han boede vist paa den Gaard, som kaldes „Kongstedgaard".

1577 d. $^{28}/_{12}$ faar Hospitalsforstander Anders Simonsen i Kolding Brev paa, at han uden Stedsmaal maa faa Kronens Part af Korntienden i Kongsted Sogn i Hønborg Len, saa længe han er Forstander for Hospitalet i Kolding. (Kancelliets Brevb.)

I Følge Elbo Herreds Tingbog indstævner de Kongsted Bymænd den 17de Juli 1666 Bymændene i Torp, fordi de holder Særdrift og ikke vil holde Hyrde og Hyrdelag med dem efter deres Videbrevs Formelding, der for Retten blev fremlagt som formelder: „Hvo som befindes at tage noget fremmed Kræ til Græs eller holde nogen Særdrift, han skal have forbrudt 1 Rdl. for hvert Høved, Halvparten til Øvrigheden og Halvparten til Lodsejerne saa tit og ofte, det sker og befindes."

Et Tingsvidne fra 1657 oplyser, at Kongsted Kvæg og Torp Kvæg gik Horn imod Horn paa Fællesgang, saalænge man kunde mindes. Kongstedmændene begærer Dom for, at de Torp Mænd holder Hyrde og Hyrdelag med dem og desforuden at bøde deres Bøde for Særdrift efter deres Videbrevs Formelding. Og de Torp Mænd bevise derimod med Tingsvidne, at deres Fællesgærder mellem Hegnet og Fællet ikke haver været gærdet eller holdt vedlige siden forleden Ufredstid, som tilforn sket var, hvorover de Torp Mænd er foraarsaget selv at holde Varetægt paa deres Kvæg, og saa siger de, at vi ikke heller tør betro vores Kvæg under andre Hyrder for de skadelige Ulve og for tyvagtige Mennesker, som her omkring lader sig finde.

Dom: Efter slig Lejlighed vidste jeg ikke at tilfinde de Torp Mænd at holde nogen Hyrdelag med Kongsted Bymænd, førend deres Gærder bliver saa forsvarlig gærdet, som de var og befandtes den Tid, da de oprettede deres Videbrev med hinanden.

1635 nævnes Peder Rasmussen og Mads Mikkelsen i Kongsted som Tingsvidner i Anledning af en Klage over forhenværende Slotsfoged paa Koldinghus, Hans Jensen paa Søholm, der da var Herredsfoged i Elbo Herred.

1672 den 3die December vidnede en Del Mænd fra Bredstrup Sogn paa Herredstinget, „at da deres Sognepræst, Niels Christensen Toft, kom til Bredstrup at være Præst, da fandt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

han ikke alene sin Præstegaard øde, men og det hele Sogn, saa han med stor Armod og Bekostning har bygget paa Præstegaarden, da Sognefolkene ikke kunde hjælpe ham, efter som de selv ingen Huse eller Boliger havde at bo udi, saa han saavel som de maa hente deres Føde langt fra. I lige Maade var og det halve Bredstrup Sogn i mange Aar øde og forarmet, saa at han fattige Mand altid derover haver været i stor Betrang, han har desuden haft store Udgifter, men ringe Indkomster, stiger derfor i stor Gæld hos en og anden, da han altid haver haft Fattigdom at drages med til nærværende Dag. Haver og desuden en hel Flok smaa Børn: 5 Sønner og 2 Døtre, hvorfor han fattige Mand er højlig foraarsaget at søge hans kongelige Majestæt om nogen ringe Hjælp og Understøtning i denne sin fattige og elendige Tilstand."

Som det senere under Omtalen af Sognepræsterne vil ses, var Niels Christensen Toft Præst i Bredstrup fra 1660 til sin Død 1685. 1689 den 26de Marts mødte paa Elbo Herredsting: Christen Nielsen Toft i Bredstrup, salig Hr. Nielses Søn, som foregav, at eftersom Hr. Theus Stephensen, Sognepræst i Bredstrup, har, siden han kom i vort Hus, modtaget de Varer og Fornødenheder, han har brugt, og dem nøjagtig betalt, han har ogsaa modtaget noget Gods, og da han ligeledes har betalt dette, giver Christen Nielsen Toft Afkald for Betalingen paa sine egne og sine Søskendes Vegne for hans salig Fader og Moder. 2 andre Brødre, Frederik og Mads Nielsen Toft lover ogsaa at ville holde Hr. Theus Stephensen skadesløs ved at give ham Afkald.

1672 har 2 Mænd i Kongsted Strid om, hvem af dem der har Ejendomsret til Nødholm Vest for Byen og et Hus med Toften Kragelund samt en Enghave Nord for Byen Paa Herredstinget vidner de fleste af Tingsvidnerne, at de omtalte Jorder fra gammel Tid af har hørt til Claus Thomsens Gaard. Der er dog en Mand fra Kongsted Torp, der gør gældende, at Nødholm tilhører ham.

1661 erklærer Povl Thygesen i Kongsted Torp, at han for Livstid har bevilget sin Broder, Niels Thygesen, en Ager, kaldet Tusflodsager, som ligger mellem Niels Pedersens Rafns og Jens Thomsens Jorder, samt Viekær og 2 andre Jordstykker, der hører til hans Gaard. Jorderne skal han have kvit og frit sin Levetid. Lange Knudsen i Torp kundgør ligeledes paa Tinget, at ogsaa han giver Niels Thygesen, der er barnefødt i Torp, 1 Otting Jords Ager i Kongsted Nørrevang, som ligger mellem Smedegaards og Lange Knudsens Jorder.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1673 overtager Jens Jensen, der er født i Bovballe Mølle, og hans trolovede Fæstemø den Gaard i Kongsted, som Claus Thomsen er fradød. Samme Aar føres der paa Tinget Klage over, at Hans Thygesen i Torp, hans Hustru og Dreng har slaaet Povl Thygesen. Synsmændene vidner, at han har 4 Saar i sit Hoved og et revet Saar tværs over den ene Haand. (Uddrag af Tingbøger i Arkivet i Viborg.)

I Kejserkrigen 1625—29 led Egnen meget. I P. Eliassens Bog om Kolding staar bl. a.: „I Gaarslev døde en Mand af Pest. Skærup By er meget fordærvet formedelst „Durch tog" til Snoghøj. Ved Svinholt er nogle Møllerfolk døde af Pest." I Elbo Herred: „Ødstedgaard slet intet saaet. Fjenderne har skattet og taget fra Manden 3000 Daler. Trelde 2 Gaarde brændt, Resten 1/4. Hønborg er slet afbrændt og øde. I Erritsø er Møller en ihjelskudt. Bønderne deromkring forarmede."

Som omtalt foran led Bredstrup og Kongsted Sogne meget i Svenskekrigen 1657—60. Bredstrup Kirke skal bl. a. have været meget medtaget, hvilket ikke var saa underligt, naar man ser, hvorledes det gik med Kongsted Kirke. Af Dahlbergs Kort fra 1657 ses, at Svenskerne da havde en befæstet Lejr omkring Byen i et Par Maaneder. Paa Kortet ses General Wrangels Barakke lidt Øst for Byen efter Stallerup. Omkring Kirken ser man Kanoner anbragte.

Jordebogen fra 1662 udviser, at der i Bredstrup By var: 3 Selvejergaarde, 1 Præstegaard og 7 Fæstegaarde, i Stallerup: 1 Selvejergaard og 3 Fæstegaarde samt Fæstegaarden: Ødstedgaard.

I Kongsted By: 4 Selvejergaarde, 4 Fæstegaarde, 1 Annexpræstegaard og 1 Bol, i Kongsted Torp: 3 Selvejergaarde.

Om Sognets Tilstand efter Krigen faar man ogsaa Oplysninger i Jordebogen. Deri hedder det nemlig:

Bredstrup By:

1. Lange Thommesens Selvejergaard er endnu øde. Paa Gaardens Grund er et Hus.
2. Jens Knudsens Selvejergaard er endnu øde.
3. Hans Madtsens Selvejergaard, her er sat en liden Hytte paa Stedet. Paa Gaardens Grund er et Hus.
4. Jens Hansens Fæstegaard, her er sat en Hytte paa Stedet.
5. Jens Laugesens Fæstegaard, er sat en Hytte paa Stedet, dog ganske øde.
6. Peder Nielsens Fæstegaard, er sat en Hytte paa Stedet.
7. Oluf Jepsens Fæstegaard er ganske øde.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

8. Jens Lassens Fæstegaard er ganske øde.
9. Niels Lassen Rafns Fæstegaard er ganske øde.
10. Hans Hansen Skøtts Fæstegaard er ganske øde.
11. Præstegaarden: Niels Christensen Tofft.

Ødstedgaard:

Nikolaus Bennich, Fæstegaard, er øde.

Stallerup:

1. Hans Knudsens Selvejergaard er ganske øde.
2. Peder Pedersens Fæstegaard er ganske øde.
3. Hans Hansens Fæstegaard er ganske øde.
4. Mikkel Christensens Fæstegaard er ganske øde.

Kongsted:

1. Thomas Hansens Selvejergaard, den halve Gaard er slet øde.
2. Claus Thommesens Selvejergaard er ganske øde. Paa Gaardens Grund er 4 Bolshuse.
3. Peder Jensens Selvejergaard, her er nylig sat nogen Bygning paa Stedet igen.
4. Niels Pedersens Selvejergaard, er sat et Hus paa Stedet igen.
5. Søfren Hansen Smeds Fæstegaard, er sat et Hus paa Stedet igen.
6. Bertel Nielsens Fæstegaard, et Hus er igen opsat.
7. Hans Mikkelsens Fæstegaard, er opsat 2 Huse paa Stedet.
8. Søfren Olufsens Fæstegaard er øde, dog en Hytte igen opsat.
9. Peter Jørgensen, et Kronbol.
10. Lauge Nielsen, Præstens Annexgaard.

Kongsted-Torp:

1. Pouffel Thygesens Selvejergaard, er siden sat en Hytte paa Stedet.
2. Lauge Knudtsens Selvejergaard, er bygget noget paa Stedet igen.
3. Claus Hansens og Jens Thommesens Selvejergaard. Heraf er Claus Hansens halve Gaard ganske øde. Om Skoven til Bredstrup og Kongsted hedder det, at de ere ganske forhuggede siden Krigen.

I Aarene efter Svenskekrigen var Regeringen i Pengetrang, den solgte derfor ikke saa lidt Jordegods.

I Følge Kronens Skøder II solgtes følgende Gods i Bredstrup Sogn:

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1663 d. $^{22}/_{9}$ skøder Kronen Nicolaus Bennich Gaarden Ødsted, der tillige svarer af en lille Ørredgaard ved Ødsted i Bredstrup Sogn samt i Stallerup 1 jordegen Bondegaard og 3 Gaarde; i Egum i Ullerup Sogn 9 Gaarde, 1 Bol og 1 Hus; i Gaverslund Sogn i Brøndsted 1 Gaard med Skov. Hartkornet er 143 Tdr. $2^{1}/_{2}$ Skp. $2^{1}/_{2}$ Alb. Kronen forbeholder sig Ret til at købe Godset tilbage. Prisen er 8202 Rdl.

1664 d. $^{6}/_{12}$ skøder Kronen den samme Mand, som da kaldes kongelig Proviantkommissær i Nørrejylland: 3 jordegne Bøndergaarde og 7 Gaarde i Bredstrup By og Sogn af Hartkorn 78 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. $2^{1}/_{2}$ Fdk.

1668 d. $^{10}/_{3}$ køber Kronen atter det solgte Gods tilbage, og Proviantforvalteren faar i Stedet for dette Hussumgaard og noget Gods paa Sælland. Nikolaus Bennich var gift med en Datter af den kongelige Livlæge Moth, altsaa en Søster til Kongens Elskerinde, Sofie Amalie Moth, som, da Bennich fik Bopæl paa Hussumgaard, ofte opholdt sig der. Bennich faldt senere i Unaade, han begik Underslæb og flygtede til Tyskland, hvor han døde.

1596 d. $^{29}/_{11}$ fik Lutter Over af Kronen Livsbrev paa Ødstedgaard i Eld Herred. Han har for nogen Tid siden fæstet den af Lensmanden paa Koldinghus. Han skal svare Landgilde og anden Rettighed af Gaarden og holde den i god Stand. (Kancelliets Brevbøger).

1665 d. $^{10}/_{2}$ skøder Kronen Erik Krag til Bramming, Oversekretær i Kancelliet bl. a. nedenstaaende Gods i Kongsted Sogn og By: 4 jordegne Bøndergaarde, hvoraf 1 tillige svarer af 3 Otting Jord, 4 Gaarde og 1 Bol, i Kongsted-Torp 2 jordegne Bøndergaarde, i Vejlby Sogn i Vejlby og Tved 2 Gaarde og 2 Bol. (Kronens Skøder II.)

1782 køber Beboerne i Kongsted deres Kirketiende af Provst Markus Clod i Fredericia, der havde købt den ved Ryttergodsets Salg. Kammerraad Richter i Fredericia købte da Bredstrup Kirkes Tiende.

1714 d. $^{13}/_{4}$ nedbrændte i Følge Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol Thomas Jensens og Olle Hansens Gaard i Kongsted-Torp. De kom derved i stor Armod, den Gang var der jo ingen Brandforsikringer. Foruden Bygningerne brændte noget Indbo og den aftærskede Sæd. Der tilstaas dem Brandhjælp og Sædekorn. Disse Mænd maa have boet paa Nr. 2 Samme Aar omtales, at de paa Egnen indkvarterede Ryttere begaar Tyveri og Indbrud i mange af Egnens Byer. De stjal bl. a. ogsaa hos Erik Sørensen i Kongsted og hos Jakob Jepsen og Jens Nielsen i Bredstrup.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Egnens Kirkebøger udviser ogsaa, at mens de laa paa Egnen, var Sædeligheden mindre god. Jeg kan dog ikke se, hvorledes den har været i Bredstrup Sogn; thi derfra har man ingen gamle Kirkebøger i Landsarkivet i Viborg, de skal være bortkomne i Krigen 1848—50.

I en Høj paa Kirkegaarden er er en Begravelse for Slægten Fenger. Herredsfoged H. Buhl, der døde 1812, er ogsaa begravet her.

I Aarene omkring 1730 er der Røre blandt Bønderne i Sognene omkring Fredericia og i Egnen Nord og Vest for Kolding. De er ikke tilfredse med Forholdene i Kolding Rytterdistrikt, og de skriver en Klage over forskellige af disse, som de ønsker anderledes; bl. a. klager man over de høje Indfæstningspenge, Skifteomkostningerne, Ægtkørslerne, Ulvepengene og Ofret til Præster og Degne m. m. Klagen, der var underskreven af 72 Bønder, var renskreven af Degnene Mikkel Due i Bredstrup og Ibsen Prip i Almind, og 3 Mænd, Jens Pedersen Møller i Bredstrup, Søren Lundeman i Follerup og Sejer Lassen i Ure i Lejerskov Sogn ved Kolding udpeges som Hovedophavsmændene for Bevægelsen.*) Her paa Egnen synes Søren Lundeman i Follerup at have været Hovedlederen, det ses i hvert Fald, at han har faaet den Bredstrup Degn til at skrive Klagen. Det hedder nemlig, at Søren Lundeman efter Kirketjenesten i Bredstrup havde gæstet Degnen og faaet ham til at skrive den. Søren Lundeman synes dog at være sluppet saa nogenlunde fra sin Medvirken til Klagens Fremkomst, og de 2 Degne synes ogsaa at være slupne for Tiltale for deres Arbejde ved at erklære, at de ikke vidste, hvad de skrev.

Den Mand, som Øvrigheden var mest efter i Anledning af Klagen, var vist Jens Pedersen Møller i Bredstrup. Han var Søn af Mølleren i Børkop Mølle, Peder Olufsen, og Farbroder til Niels Hansen Møller i Stovstrup; men Jens Møller fremfører ogsaa mange Klager over Øvrigheden. Jeg skal meddele nogle af dem. Man siger, at Jens Pedersen Møller var den første, som underskrev Klagen, men han gør gældende, at mange Rytterbønder før ham har underskrevet den, og det, han bl. a. har at klage over, er følgende: „ For omtrent 4 Aar siden havde Tyve brudt ind gennem Taget paa hans Stuehus ved Nattetid, og de havde gjort ham ubodelig

*) P. Eliassen har ogsaa omtalt denne Klage i Vejle Amts historiske Aarbog for 1914 i sin Afhandling „fra Indherrederne", som jeg vil henlede Opmærkomheden paa, da den giver Oplysning om mange Forhold paa Egnen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Skade, i det de udtog alt det Forraad, han havde indkøbt til Husholdningen til dem, som skulde hjælpe ham at reparere den øde Ryttergaard, han havde antaget. Foruden Fødevarerne havde Tyvene frastjaalet ham en Del Linklæder og meget andet. Om Morgenen, efter at Tyveriet var sket, var alle de Bredstrup Bymænd forsamlede for at se, hvorledes Tyveriet var foregaaet. Man kunde se, at Tyvene havde været kørende, men hvor de var kørt hen, var vanskelig at afgøre, da Jorden var frossen. Men lang Tid efter dette Tyveri, blev der stjaalet Bier hos en anden Gaardmand i i Bredstrup, nemlig Jens Jensen, og Honningen af dem blev funden hos Byhyrden Christian Dybkjær i Egum. Det ryg-tedes tillige, at han skulde have optinget Faar, der var stjaalne i Egum. Jens Pedersen Møller sendte derfor en Ansøgning, skriver han, til Birkedommer Thomas Ebbesen, og denne beordrede en Fuldmægtig, nemlig Jens Jensen i Kongsted-Torp, til at overvære en Randsagning hos Byhyrden. Men ved denne Undersøgelse fandt Jens Pedersen Møller ingen af sine Sager, som han egentlig kunde kende sig ved; thi vel fandt man en Skjorte, hvorpaa hans Navn kunde være syet, men som en Mandsperson, siger han, kunde han ikke saa godt vedkende sig den, der var ogsaa en Kornsæk, som muligvis var hans. I Hyrdens Hus fandtes en Del Klæder og andre Sager i en Halvkiste. Denne Kiste lod Birkedommerens Fuldmægtig forsegle, og han tog Nøglen til sig Samme Aften, efter at Jens Pedersen Møller var gaaet til Sengs, kom Christen Dybkjær, hans Kone og 3 Gaardmænd fra Egum, nemlig Hans Jensen, Peder Bennedsen og Jens Sørensen, til ham og tilbød at ville give ham et Brændevinsredskab (en Kobberkedel), hvis han vilde holde Hyrden fri for Tiltale. Dette Brændevinstøj bragte Byhyrden saa til Jens Pedersen, og han sendte Dagen efter Modtagelsen af dette Bud til Jens Jensen i Torp og bad ham om, at han vilde lade Hyrden faa Nøglen til Halvkisten, og det skete. Nogen Tid efter, siger Jens Pedersen, lod vor Regimentsskriver os stævne til Birketinget i Viuf, og i sin Stævning angreb han vi Mænd, som havde mistet vort Gods, noget haardt, at vi skulde være „Tyvens Marschdi-Brødre". Jens Pedersen fortæller videre, at da nu Monsjø Jens Damgaard havde ført dette Tingsvidne, lod han det bero dermed et halvt Aar, hvor det da blev indgivet udi den højlovlige Ryttersession i Kolding den 28de Oktober 1728, og der blev kendt og resulveret, at jeg skulde fra mig levere Brændevins-Redskabet til Tyvens Forplejning, naar han kom i Ar-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

rest. Derpaa lod Hr. Regimentsskriveren ved sin Fuldmægtig, Monsjø-Damgaard, mig søge til Tings ommeldte Brændevinstøj fra mig at levere, og første Tingdag mødte jeg saa paa Tinget og begærede Sagen opsat i 14 Dage, og inden Udløbet af de 14 Dage indleverede jeg Brændevinstøjet i Tinghuset tillige med 5 Mark for Stævningen. Desuagtet fremfor Mons. Damgaard og satte i Rette paa mig for 16 Rdl. Omkostninger, ihvorvel jeg inden anden Tingdag retted for mig og paastod, at jeg maatte være fri, efterdi Sessionskendelsen var fyldestgjort. Jens Pedersen fortæller videre, at Mons. Damgaard endda vilde have flere Domme paa ham. Han dømtes saaledes til at betale 8 Rdl. i Omkostninger, og desuden idømtes han til at betale en Bøde paa 4 Rdl. til Hospitalet i Kolding, fordi man paastod, han havde brudt Seglet paa Byhyrdens Kiste, men det havde han ikke gjort, det var Jens Jensen i Torp, som selv havde afleveret Nøglen til Hyrden.

Om denne Sag skriver Jens Pedersen videre: „Nu havde jeg den underdanigste Mening, at efterdi Christian Dybkjær godvilligen gav mig dette Brændevinsredskab, og jeg ikke tog det selv, og den allernaadigste Lov i Pagna 469 Art. 17 tillader Bonden selv at indføre sin Sag, eftersom det var ingen Sag, der angaar Jord og Ejendom, og da tilmed den nu ofte omtalte Tyv sad udi Arrest paa Koldinghus ungefær et halvt Aars Tid, og jeg tror, han havde selv at forklage sig mod, at han kom ud igen, og fik ikke den mindste Straf paa sit Legeme, saa vidt mig er bevidst, og om Hr. Birkedommeren og Monsjø Damgaard holdt Auktion og solgte hans (min) Gaard, det kommer ikke mig fattige Rytterbonde ved. Jeg fattige Rytterbonde mistede mit Gods og maatte give mange Penge til. Jeg greb ikke Tyven, da han havde mine Koster i Hænde, der er langt anderledes Bevis, som Tingsvidnet af 23de Marts 1728 medvidere udviser, men det kom ikke i den første Dom; men vel mulig i den anden af 3dje Maj 1729, men denne Dom maatte hverken jeg eller de andre Rytterbønder udi Egum, navnlig Ebbe Nielsen og Jens Sørensen bekomme, da de havde af Hyrden bekommet for deres bortstjaalne Koster. Paa slig Maade tør vi fattige Rytterbønder ikke mere være saa dristige at søge eller randsage efter vores Gods og Koster, naar de bliver os frastjaalne, vi var ikke saa lykkelige, at vi kunde grebet og taget Tyven med vore Koster i Hænde, som udi Lovens allernaadigste Pag. 969 Art. 4 om formelder, hvorefter vi endda saa strængelig bliver dømt og søgt med videre."

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jens Pedersen klager tillige over, at man lader Hyrden uantastet fortsætte med sit Tyveri; han har, siden han kom ud af Fængslet, stjaalet flere Steder paa Egnen bl. a. hos Markus Hansen i Brædstrup og Hans Bertelsen i Stovstrup. Dybkjær bor nu i Bjært ved Kolding. Foruden denne Klage er der adskillige andre, der fremføres. Bl. a. klager han over, at Præsten i Pjedsted bruger en Eng, som al Tid har ligget til Jens Pedersens Gaard, og som han skylder af.

Han har haft en halv Selvejergaard i Tolstrup, før han kom til Bredstrup. Han modtog den i forfalden Stand, men fik den bragt paa Fode og solgte den, og ved Salgets Ordning klager han over, at Birkedommeren har taget for stor Betaling. Jens Pedersen har haft en Slægtning (Myndling) ? i sit Hus, en ung Karl fra Brøndsted Mølle ved Navn Søren Nielsen. Han har været Formynder for ham. Søren Nielsen døde Paaskemorgen 1729, og Jens Pedersen gav ham en hæderlig og anstændig Begravelse, da han efterlod sig 5—600 Slettedaler og var en Proprietærsøn. Til Begravelsen var 24 unge Karle indbudte, og Præsten fik en god Betaling for sin Ligtale. Den afdødes Arvinger klager over, at Begravelsen har kostet for meget, og det synes, som Øvrigheden har givet dem Medhold. Hvorledes denne Sag egentlig ender, ved jeg ikke. Dens Akter findes i Rigsarkivet, og der har jeg bl. a. læst og noteret ovenstaaende.

NB. Jens Pedersen Møller har ogsaa en Tid boet paa Gammelby Mølle, og der døde hans Hustru. Omkostningerne i Anledning af hendes Begravelse sammenligner han med dem, han havde ved Søren Nielsens.

1790 havde Ejeren af Kærsgaard, forhenværende Sognefoged Søren Thygesen og hans Søn Jens Sørensen en Sag med Prokurator Buhl og Herredsfuldmægtig Johannes Bang i Fredericia. De to sidste kom en Dag i Juni 1789 til Kærsgaard for at pante Jens Sørensen for nogle Penge, han skyldte Povl Mogensen i Bølling. De var derfor ikke velkomne Gæster paa Kærsgaard, og da de kom kørende ind i Gaarden, lod Søren Thygesen dem vide, at de havde kørt paa ulovlige Veje. De kom nemlig fra Stovstrup og var kørte ad en Markvej, som Søren Thygesen og hans Svigersøn, Peder Nielsen Møller, havde over deres Marker. Vognmanden, som kørte for Prokuratoren og Fuldmægtigen, fik dog sine Heste sat i Stald, men de 2 Gæster fik anvist et Værelse, hvoraf Vinduerne var udtagne, og da de var færdige med at registrere Pantet og vilde til Fredericia igen, forbød Søren Thygesen dem at tage Hestene ud af Stalden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

med mindre de betalte 20 Rdl., som Betaling eller Vederlag til ham, fordi de havde kørt paa en ulovlig Vej over hans Mark. Bøden vilde de ikke betale, de lod derfor Befordringen staa paa Kærsgaard og gik, hedder det, i stærk Regnvejr til Torp og fik der en Mand til at køre dem til Fredericia. Det var denne Begivenhed, som gav Anledning til Striden mellem de tvende Parter. Ved Sagens Fremførelse for Retten afhøres en Del Vidner, og det ses, at der er tilbudt Søren Thygesen Forlig, naar han vil betale en mindre Bøde, men det vil han ikke. Prokurator Buhl siger bl. a, at de en Gang før har kørt ad Vejen, og da lod Søren Thygesen dem køre uhindret, hertil siger Thygesen, at det var af den Grund, at der da var Folk paa Vognen, man ikke vilde genere. Kærsgaard var udflyttet fra Kongsted 1788, saa Vejforholdene til Gaarden var vist ikke rigtig i Orden i Juni 1789.

De gamle Gaarde i Sognet:

Ødstedgaard, der nu er Fredericiaegnens største Gaard, er en gammel enligt liggende Gaard, den ligger ved den vestlige Ende af Ransfjord. Første Gang, jeg har set Gaarden nævne, er 1575 i Kronens Skøder I., da nævnes den nemlig blandt det Gods her paa Egnen, som Kronen fik, da den mageskiftede Vorgaard med Gods bort til Niels Skeels Enke, Karen Krabbe, og i Stedet for fik Nygaard i Starup Sogn.

1575 d. $^{5}/_{12}$ udgaar der Brev til flere Lensmænd om at besigtige det Gods, som Kongen og Fru Karine Krabbe, Niels Skeels Enke agter at mageskifte med hinanden. Det Gods, Karen Krabbe skal afstaa, er 1 Gaard i Ødsted i Eld Herred, 2 Gaarde i Bredstrup, 2 Gaarde i Stallerup, 1 Gaard i Egum og 1 Gaard i Lomholt. (Kancel. Brevb.)

Af Fæstere og Ejere paa Ødstedgaard kan nævnes følgende: 1596 fik Lutter Over Livsbrev paa den. 1627 og 1634 har Herredsfogden i Elbo Herred, Thames Terkildsen den i Fæste, 1641 er han død; men hans Enke, Gertrud Jørgensdatter, bor endnu paa Gaarden. 1653 hedder Fæsteren Axel Ganus. Hans Eftermand var Ritmester Bertetimus, som vistnok var dens Ejer; thi da var Anders Christensen Forpagter paa Gaarden. Fra 1663 til 1668 var kongelig Proviantkommisær Nikolaus Bennich, der, som nævnt foran, var gift med en Datter af kongelig Livlæge Moth, dens Ejer. Bennich, der tillige var Ejer af Bredstrup, Stallerup og Egum Byer og en Gaard i Brøndsted, var vist ikke vellidt paa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Egnen, det synes Tingbøgerne at tyde paa. Omkring 1680 kom Jægermester Gerhardt Brochdorf til Gaarden, hvorved da var en lille Ørredgaard. Efter Brochdorfs Død sad hans Enke Cathrine Sofie i nogle Aar med Gaarden, saa fik Sønnen, Junker Brochdorf, som han kaldes i Rytterdistriktets Jordebog fra 1733, Gaarden. 1765 ejes den af Bendix Brochdorf og efter hans Død til 1787 af hans Søstersøn, Oberst von Scholten, derefter i 10 Aar af Rasmus Ejlersen, og efter ham i 5 Aar af Kammerherre, Baron Wedel Jarlsberg; fra 1802 til 1811 af Kongsted og hans Enke, som solgte den til Jens Lange, der ejede den til 1847. Hans Søn, Botanikeren Joh. M. Chr. Lange, blev født her den 30te Marts 1818. Lange solgte Gaarden til Købmand Rasmus Hansen fra Rudkøbing, som 1851 solgte den til H. A. Lorentzen, der i en Række af Aar var Medlem af Vejle Amtsraad. Lorentzen, der forstørrede Gaarden betydelig ved Indkøb af Gaarde og Jord fra Stallerup og Bredstrup Byer, afstod 1894 Ødstedgaard til sin Søn, Carl Lorentzen, som ejede den, til han 1912 solgte den til Landbrugskandidat Bæk, der 1918 solgte den til Landbrugskandidat Vang Lavridsen fra „Grønvang" i Vejen. Omtrent 28 af Gaardens godt 54 Tdr. Hartkorn er tiendefri. 1662 var dens Hartkorn 31 Tdr., 1688: 1688: 16 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. En af ovennævnte Jægermester Gerhard Brockdorfs Døtre var gift med Kaptejn Royahn i Follerup. Ødstedgaards Ejendomsskyld er 390,000.

Gaarde i *Bredstrup* By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 12 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Lauge Pedersen, 1653: Henrik Laugesen, 1663: Lauge Thomsen, 1688: Lauge Henriksen, 1700: Hans Andersen, 1723 har Hans Hansen Gade Gaarden, han resterer for 3 Aars Skatter, 1728—1737 har Jens Pedersen Møller den, men 1737 sælger hans Broder Rasmus Møller i Pjedsted den til Niels Andersen fra Gaarslev. Der er da 30 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 6 Køer og 6 Ungnød. Niels Andersen har Gaarden til omkring 1780, saa faar en Søn af Niels Markussen paa Gaard Nr. 2 den i Eje, men 1806 blev den solgt for 7400 Rdl. og udparcelleret Den laa Øst for Bygaden omtrent overfor Sognefoged L. P. Juuls Gaard.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 10 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Niels Rafn, 1663: Hans Madtsen, 1688: Hans Madtsen Smed, 1724 fæster Christen Andersen Halvdelen af Gaarden efter Bertel Madsen, som

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

er død. Samme Aar fæster Jens Mikkelsen fra Egum den anden Halvdel efter Jens Madsen. Der er 26 Fag Hus paa hver af Gaardene. 1746 overtager Anders Thygesen Jens Mikkelsens Part ved, at han ægter en Broderdatter af dennes Hustru, der er endnu 26 Fag Hus og af Besætning kun 4 Bæster og 8 Faar. Det øvrige Kvæg er død af Kvægsyge. 1765 og 1770 har Niels Markussen hele Gaarden. Senere ejes den af hans Søn, Markus Nielsen, som var gift med en Datter af Herredsfoged Buhl i Fredericia. Senere Ejere: Niels Markus Rasmussen og dennes Svigersøn Henrik Kring fra Brøndsted. Nu ejes Gaarden, der, som den største i Byen kaldes „Bredstrupgaard", af Jens Kring. Gaarden har godt 14 Td. Hartk. Niels Markus Rasmussen var gift med Niels Ousens Datter i Egum.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 8 Tdr. 1 Fdk. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Jep Knudsen, han har ogsaa Gaarden 1663. 1688 har hans Søn Jakob Jepsen den. 1719 overtager Søren Madsen Gaarden efter sin Svoger, ovennævnte Jakob Jepsen, der er gammel og svag, Søren Madsen faar tillige Halvdelen af en anden Gaard i Byen. 1733 har Peder Mortensen Gaarden, 1765 og 1770: Mads Enevoldsen. Senere Ejere: Mads Thygesen, hvis Plejesøn, Niels Peder Nielsen, kaldet Peder Thygesen, Søn af Niels Markus Rasmussen paa Nr. 2, i mange Aar var dens Ejer. Han afstod den til sin Svigersøn, Niels Abraham Sørensen fra Kærsgaard, der var Ejer af Gaard Nr. 5, som han nedlagde; derefter solgte han Gaarden til dens nuværende Ejer, Hans Jørgensen og opførte en ny Gaard paa Marken „Albjærg" ved Bredstruplund Syd for Byen ved Landevejen. Denne Gaard, der kaldes „Albjærggaard", har han senere solgt til Jørgen Jørgensen, som i flere Aar var Gæstgiver i Pjedsted Spang.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 6 Skp. 2 Fdkr. Beboere: 1634 og 1641: Hans Thommesen, 1653: Tove Hanses Kone, 1663: Peder Nielsen, 1688: Niels Ibsen (Jepsen). 1724 fæster Hans Hansen fra Pjedsted Gaarden efter Jens Nielsen. Paa Gaarden er da kun 13 Fag Hus, og en Besætning af 2 Bæster, 1 Ko, 2 smaa Ungnød og 4 Faar. 1733 hedder Fæsteren Thyge Andersen, 1765 og 1770 er Mads Madsen Fæster og Ejer af den. Blandt dens senere Ejere kan nævnes Sognefoged Søren Hansen og hans Svigersøn, Sognefoged Lauge P. Juul, som nu ejer den. 1747 kom Mads Madsen fra Tavlov til Gaarden ved at indgaa i Ægteskab med Formandens, Thyge Andersens, Datter. Besætningen bestaar da af 4 Bæster, 1 Kvie, 3 Studekalve, 2 Kalve og 6 Faar. Den

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

øvrige Besætning er død af Kvægsyge. Nu kaldes Gaarden „Ellegaard".

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 5. Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634, 1641, 1653 og 1663: Peder Nielsen, 1688: Niels Ebbesen, 1733: Jens Jensen, 1746 er han død, og Mikkel Nielsen fra Kongsted ægter saa hans Enke og fæster Gaarden. Besætning: 4 Bæster 1 Ungnød og 4 Faar. 11 Stkr. Hornkvæg er død af Pest. Mikkel Nielsen køber Gaarden til Selveje 1765. Hans Eftermand var Christen Jensen. Det var den Gaard, Niels Abr. Sørensen sidst var Ejer af, før den blev lagt under Nr. 3. Gaarden laa nordligst i Byen, Øst for Bygaden. Dens Stuehus staar endnu.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp Beboere: 1634 og 1641: Jens Laugesen, 1653: Anders Lassen, 1663: Jens Laugesen, 1688: Anders Jensen, 1733: Markus Hansen, 1765: hans Søn, Hans Markussen, der købte Gaarden til Selveje. Han købte ogsaa Nr. 9 og lagde de to Gaarde sammen til een, som 1770 havde 7 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartk. Gaarden er nu den næststørste i Byen med omkring 12 Tdr. 7 Skp. Hartk. Af de senere Ejere kan nævnes: Niels Jensen Nielsen og hans Sønner Niels Nielsen og Mads Nielsen. Den sidste er nu dens Ejer. Niels Markussen paa Nr. 2 var sandsynligvis en Broder til Hans Markussen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Jensen, 1653 og 1663: Hans Hansen Skøtte, 1688: Anders Andersen, 1733 og 1765: Christen Christensen, 1770: Mikkel Pedersen. Ejere i den nyere Tid: Søren Lassen fra Eritsø, som fik den efter sin Svigerfader. Nu ejes den af Søren Lassens Søn, Ude Lassen. Gaarden, der kaldes „Havgaard", er for en Del Aar siden udflyttet Sydøst for Byen ved den gl. Landevej. Ved Gaarden har man fundet Grundvold af en gl. Bygning.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Hans Hansen, 1653 og 1663: Oluf Jepsen, 1688: Jens Christensen. 1670 kom den under Nebbegaard. Pastor Skovsbo i Gaverslund skal have ejet den, og da brændte den. Den menes at have ligget Nord for Nr. 4, som den i sin Tid blev lagt sammen med. Mads Madsen købte den af Pastor Skovsbo. 1770 fik Sønnen, Hans Madsen, Gaardene, som hans Enke omkring 1820 overdrog til Sønnen, Søren Hansen, fra 1857 til 1865 var 2 af hans Sønner Ejere af Gaarden. 1865 blev Søren Hansen Sørensen Eneejer.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Christen Bendtzen, 1653 og 1663: Niels Lassen Rafn, senere hans Enke, Kirsten Christensdatter, 1688: Jens Søfrensen, men da er Gaarden øde, 1733 har Markus Hansen den i Fæste, og hans Søn, Hans Markussen, lægger den senere under sin Gaard.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1641: Peder Andersen, 1653: Jens Lassen, der ogsaa staar opført som dens Fæster 1663 Senere er Præsten Niels Christensen Toft Bruger af den. 1688 kaldes den øde. 1724 overtager Niels Madsen Toft Gaarden efter sin Fader, Mads Nielsen Toft, der er gammel og svag. Paa Gaarden er da 24 Fag Hus og af Besætning 3 Bæster, 4 Køer, 2 Ungnød og 10 Faar. Af Gaardens senere Beboere kan nævnes: 1765 og 1770: Mads Rasmussen. De senere Ejere kendes ikke. Gaarden er nedbrudt og udparcelleret.

Gaard Nr. 11 af Hartkorn 1688: 3 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. er Præstegaarden, der altsaa har været Byens mindste Gaard. Nr. 12 er Kirkejord, som Præsten 1688 og senere har i Brug, dets Hartkorn var 1 Td. 3 Skp. 3 Fdk.

Et Par ældre Ejendomme, som hører til Bredstrup, er Spanggaard og Fattiggaarden „Hofmansminde". Spanggaard var oprindelig en saakaldt kongelig Dugmagerfabrik, som 1788 blev anlagt ved Bredstup Aa paa en Eng, som da tilhørte Kirken, og derfor af dens daværende Ejer, Herredsfoged Buhl i Fredericia, blev bortfæstet til Fabriken. Arvefæstebrevet, som jeg har set, er undertegnet af V. C. Viberg, der kalder sig Direktør for det kongelige Dugmanufakturfabrik. Senere bestyredes Fabriken af Johan Poul Schwartz, som kalder sig kongelig Direktør. Før han kom til Spang, havde han været paa en Fabrik i Fredericia. 1819 fik han Privilegium paa at drive Farveri paa Fabriken i Spang ved en udlært Farversvend, og Privilegiet lød paa, at der kun maatte farves med ægte Farver. Schwartz blev efterhaanden en velstaaende Mand. Han blev Ejer af Fabriken og købte en Del Jorder til den, saa den nuværende Gaard fremstod. Han købte bl. a. en Eng af Hans Hansen i Pjedsted, som kaldes „Flasken". Denne Eng ligger Vest for Spanggaard ved Bredstrupvejen, og det ses af Skødet, at det har været paa dette Engskifte, at den Kæmpehøj, Jættestue, eller hedenske Offerplads, som Præsterne i Pjedsted omtaler i deres Beretninger fra 1638 og 1766, har ligget; thi Sælgeren, Hans Hansen, forbeholder sig ved Salget Ret til at maatte bortføre de store Sten, som fandtes paa en Høj i Engen, saaledes er

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

det altsaa gaaet til, at denne Jættestue er forsvnnden. 1818 var Schwartz bleven Ejer af Fabriken, Skødet udstedtes dog først 1833. Man fortæller paa Egnen, at Gamle Schwarz, da han blev en velstillet Mand, ogsaa fik flotte Manerer. Han var bl. a. flot kørende, og han regnede, naar han var i et godt Lag, ikke en Pengeseddel mere end, at han i en svæver Vending tændte sin Pibe ved den. Der skal dog mange Penge til for Folk, der har saa flotte Vaner, og paa Schwartzes ældre Dage gik det ikke saa lidt tilbage for ham. Han ønskede nok ogsaa et godt Glas af de vaade Varer, men det kneb undertiden at faa Penge til det, og han greb da enkelte Gange til at sælge af sit Sølvtøj for at faa disse. Der er dog endnu en Del Møbler og Sager paa Gaarden fra hans Tid, som vidner om hans Velstand. Efter hans Død fik Sønnen Poul Schwartz Gaarden, som nu ejes af hans Søn Johan Schwartz, der er Formand for Bredstrup Sogneraad. Spanggaards Stuehus staar endnu, som det stod i de Dage der var Fabrik paa Stedet.

Hofmannsminde Øst for Byen er Fattiggaard for Bredstrup, Pjedsted og Ullerup Sogne. Hvem der har givet den Navn, ved jeg ikke. Tidligere boede en Mand der, som man kaldte Nordfelt Smed.

I Byen er foruden Kirken og Præstegaarden en af Kong Frederik den 4des Skoler.

Paa Bredstrup Mark ligger nogle mindre Gaarde og Bolsteder. Nogle Huse og mindre Ejendomme Syd for Byen ved Landevevejen kalder man Bredstrup Lund. Her ligger bl. a. et Missionshus og en Brugsforening.

Stallerup By.

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634, 1641, 1653 og 1663: Hans Knudsen, 1688: Peder Andersen, 1733: Hans Jørgensen, 1765 og 1780: Mads Jørgensen, 1810—45: Jens Madsen. Han afstod den 1845 til sin Plejesøn, Jens Sørensen Hansen. Han var en Tid Sognefoged og var en ret kendt Mand paa Egnen. Han var gift med Niels Ousens Datter i Egum. Jens Hansen var en Sønnesøn af Gmd. Jens Hansen den yngre i Vinding. Mens han havde Gaarden, blev den ombygget, og han frasolgte nogle af dens Jorder til Ejeren af Ødstedgaard. 1883 blev Jens Hansens Søn, Jørgen Jensen, Ejer af Gaarden, der nu kaldes „Stallerupgaard". Jørgen Jensen var i mange Aar Formand for Bredstrup Sogneraad og Forligsmægler. Den sidste Bestilling har han endnu, efter at hans Søn, Niels Jensen, er bleven Ejer af Gaarden. En anden Søn, Jens Hansen Jensen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

er Ejer af Egum Mølle, og han har faaet en Jordlod Øst for Gaarden og lagt til Møllen. Ved en lille Bæk, der løber fra Stallerup til Egum Mølledam, laa indtil for nogle Aar siden paa Stallerupgaards Mark en Hørmølle. Jens Hansens Fader, Hans Sørensen, var Søn af Søren Hansen den yngre i Vinding.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Niels Pedersen, 1653: Oluf Hansen, 1663: Hans Hansen, 1680: Mads Hansen, 1688: Niels Madsen. 1733: Christen Pedersen, 1765: Mads Nielsen, 1797: Mads Lund. Senere Ejere: Søren Lund, Kristen Knudsen, der var fra Herslev, hans Enke blev gift med Niels Peter Dahl fra Børkop Skov, som saa en Del Aar var Ejer af Gaarden, indtil han afstod den til sin Svigersøn Abraham Gydesen fra Kongstedgaard, som nu ejer den. Gaarden kaldes „Engdalgaard". Hartk. ca. 8¼ Td.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634 og 1641: Peder Thygesen, 1653 og 1663: Peder Pedersen, 1680: Lange Jensen, 1688: Anders Thomsen, 1733: Jakob Jensen, 1735 er han død; thi da ægter hans Enke, Anne Jakobs, Jens Laursen fra Egeskov, 1765 har Jakob Madsen Gaarden, der 1797 ejes af Jens Thomsen. Dens senere Ejere kender jeg ikke. Det er muligvis den Gaard, som laa i Toften mellem Nr. 1 og Nr. 2. Gaarden er nedlagt for en Del Aar siden og nogle af dens Jorder hører under Nr. 2, andre til Ødstedgaard.

NB. 1734 overtager Niels Pedersen sin Fødegaard Nr. 1 i Stallerup efter Stedfaderen Hans Jørgensen. Der er da 38 Fag Hus paa Gaarden og en Besætning af 6 Bæster, 7 Køer, 10 Ungnød og 13 Faar.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634, 1641 og 1653: Christen Mikkelsen, 1663 og 1688: Mikkel Christensen, 1733: Jørgen Jensen, 1743 er Jørgen Jensen død, hans Enke indgaar saa i Ægteskab med Jens Pedersen Skov fra Taarup, han dør samme Aar, og Enken ægter saa Hans Thomsen fra Højrup. Besætningen er da: 4 Bæster, 3 Køer, 3 Ungnød og 5 Faar. 1765 har Hans Thomsen endnu Gaarden, som Jens Grøn 1797 er Ejer af. Gaardens senere Ejere kender jeg ikke, men det var maaske den Gaard, som laa Nord for Egum-Stallerupvejen, og som Peder Terkildsen solgte til Ejeren af Ødstedgaard, der saa lod den nedbryde og dens Jorder lægge under sin Gaard.

1688 er der foruden disse Gaarde et Par Ejendomme Nr. 5 og Nr. 6.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 5. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Stedet ejes 1688 af Palle Hansen i Fredericia, og Nr. 6 af Hartk. 7 Skp. 3 Fdk 2 Alb. ejes af Mads Søfrensen. 1770 og 1797 da de ejes henholdsvis af Jesper Udsen og Ude Pedersen er de 2 Ejendomme forenede til een Gaard. Nogle mindre Ejendomme paa Stallerup Mark er Parceller af Gaarden.

Kongsted:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 8 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Jens Nielsen Udesen, 1663 og 1688: Peder Jensen. Han er ogsaa 1688 Bruger af Kirkens Jord, hvis Hartkorn er 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. 1733 er Gaarden delt mellem Søren Laursen og Jens Nielsen, 1765 og 1780 er Sognefoged Søren Thygesen ene paa Gaarden, som han 1788 flyttede ud paa Marken Øst for Byen og kaldte „Kærsgaard". Maaske fordi den opførtes ved et Kær. 1813 solgte G. Mathiasen Gaarden til Rasmus Jensen. Fra 1820 til 1855 var Kaptejn von Neckelmann dens Ejer. Han solgte den 1855 til Abraham Sørensen fra Gertrudsminde i Haastrup, og han var dens Ejer til 1892, da han solgte den til sin Svigersøn Søren Kring fra Brøndsted, som endnu har den i Eje. Gaarden, der ligger, hvor Landevejen fra Fredericia støder til Vejle Snoghøj Landevej, brændte 1864. Til Kærsgaard hører Jord paa ca. $2^1/_2$ Td. Hartkorn paa Stovstrup Mark. Dens Hartkorn er ca. 12 Tdr

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 9 Tdr. 5 Skp 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Thames Hansen og Peder Villadsen Rafn, 1653: Povl Thygesen, 1663: Thames Hansen og Peder Pedersen, senere Maren Hansdatter, 1688: Lauge Hansen, 1733: Mikkel Laugesen og Jens Laugesen, 1760 overtager Jep Mikkelsen, som nogle Aar har boet i Dons, Halvdelen af Gaarden efter sin Fader Mikkel Laugesen. Der er da 38 Fag Hus paa Gaarden og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 3 Ungnød og 10 Faar. 1765 har Jep Mikkelsen og Jens Laugesens Enke hver Halvdelen af Gaarden. 1782 er Jep Mikkelsen endnu Ejer af sin Gaard, og hans Fætter Ole Jensen er Ejer af den anden. Jep Mikkelsens Gaard, der ligger paa sin gamle Plads i Byen, er en Del forstørret. Den kaldes nu „Hyllers" eller „Høiledgaard" efter en Lavning paa Marken tæt ved den. Gaarden, der ejes af Lavrits Peter Jepsen, ejes endnu af Efterkommere af Lauge Hansen, der kaldes dens Ejer 1688.

Den anden Del af Gaarden kaldes udflyttet fra Byen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

„Højgaard" efter nogle Kæmpehøje i dens Nærhed. Den ligger ved den saakaldte „Ribevej". Johan Sørensen fra Pjedsted, kaldet Johan Tolder, der ejede Gaarden i mange Aar, fik den ved at ægte Formandens Datter. Dens nuværende Ejer af Gaarden, Lomholt-Andersen fra Kongsted, er gift med Johan Sørensens Datter.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 9 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Mads Mikkelsen, 1653 og 1663: Niels Pedersen, 1688: Peder Jensen Herslef, 1733: Peder Jensen og Jep Udsen, 1743 overtager Jørgen Hansen fra Brejning Halvdelen af Gaarden. Han er vistnok en Søn af Hans Jensen paa Nr. 2. Han faar Gaarden ved at ægte sin Formands, Mads Laursens Enke. Paa Gaarden er 24 Fag Hus og en Besætning af 5 Bæster, 2 Køer, 1 Ungnød og 8 Faar. Der har været Vanheld paa Kreaturerne, 1765 er Jørgen Hansen og Anders Mikkelsen Fæstere af Gaarden, 1782 er Sognefoged Mads Jørgensen og Jakob Andersen Ejere af den. Af senere Ejere kan nævnes: Sognefoged Mads Madsen, som afstod den til sin Svigersøn, Laurits Gertsen fra Klattrup, hvis Enke 1850 blev gift med Abraham Jensen fra Skærup. Efter ham overtog Jens Gydesen fra Erritsø Gaarden 1880 ved at ægte Formandens Steddatter. Jens Gydesen, som i mange Aar var Sognefoged og derfor blev Dannebrogsmand, afstod for 4—5 Aar siden Gaarden, som nu kaldes „Kongstedgaard", til sin Søn Gyde Gydesen. Gaardens Hartk. er ca. $9^3/_4$ Td.

Den Gaard, der ligger ved Landevejen Nord for Kærsgaard, og som kaldes Lille Kærsgaard, skal være opført paa en Lod, som har hørt til Kongstedgaard; det er maaske en Del af Jakob Andersens Gaard, der er flyttet hertil. Niels Bundgaard fra Erritsø var i en Række af Aar Ejer af Lille Kærsgaard, hvis nuværende Ejer er Straarup. Om jeg husker rigtig, købte Niels Bundgaard den af Boesen.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Thames Madtsen Pag, 1653: Margrethe Pag, 1663: Claus Thommesen, 1673: Jens Jensen, 1688: Peder Nielsen, 1733: Erik Sørensen, 1765: Christen Eriksen, 1782: Erik Kristensen. Af senere Ejere kan nævnes Kristen Simonsen og hans Søn, Simon Kristensen, dennes Svigersøn, Peder Møller fra Tavlov, og nu hans Søstersøn, Karl Gydesen fra Hover. Gaarden er udflyttet lidt Nord for Kongsted By ved Bredstrupvejen, tæt Nord for Kærsgaard-Haastrupvejen. Da denne Vej anlagdes, fandt man tæt Vest for Gaarden Levninger af en Boplads fra Oldtiden. Gaarden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

er i de senere Aar betydelig formindsket; for faa Aar siden solgtes saaledes en større Lod til Ejeren af Nr. 5.

Nr. 5 er Annexpræstegaarden. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1663 og 1688: Lauge Nielsen, 1733: Peder Hansen, 1782: Jens Sørensen: Hartkornet var da 4 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Jens Sørensen afstod Gaarden til sin Svigersøn, Geert Jørgensen Ravn, Søn af Jørgen Ravn paa Gaard Nr. 1 i Brejning, og han overlod den til sin Svigersøn, Mads Hansen Griis, Søn af Gmd. Hans Hansen Griis i Højrup. Mads Hansens Søn, Geert Madsen, var Ejer af Gaarden i mange Aar, han fik den efter sin Stedfader, Peder Laursen. Nu ejes Gaarden af Geert Madsens Søn, Hans Geertsen, der har forstørret den ved i 1912 at købe en større Jordlod fra Nr 4. Annexgaarden, der nu kaldes „Kanstaniely", er for mange Aar siden udflyttet Nordøst for Byen.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 1 Alb Beboere: 1634 og 1641; Tord Hansen, 1653 og 1663: Bertel Nielsen, efter ham Niels Thygesen, 1688: Laurits Nielsen, 1733: Niels Lauritsen, 1765 og 1782: Anders Jakobsen. Hvem der senere har ejet denne Gaard, ved jeg ikke.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Peder Rafn, 1653: Peder Jørgensen, 1663: Hans Mikkelsen, 1688: Hans Pedersen Gade, 1733: Niels Hansen Gade. 1764 overtog Anders Nielsen Gade Gaarden efter sin Fader, Niels Gade. Med Gaarden fulgte da Nr. 18 paa Stovstrup Mark af Hartkorn 1 Td. 1 Skp 2 Alb. Paa Gaarden i Kongsted er 42 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 2 Kalve og 10 Faar. 1782 er Anders Nielsen Gade endnu Ejer af Gaarden. Det menes at være den Gaard Syd for Byen ved Ribevejen, som Harald Jakobsen nu ejer. Han købte den af Jens Jensen, der saa købte den Gaard paa Kongsted Mark, som man kalder „Elmstrupgaard". Denne Gaard har hans Søn, Anders Jensen, ejet til for faa Aar siden. Hvorfra dens Navn stammer ved jeg ikke. Jens Jensens Formand var Jens Eriksen, der var gift med Lærer Barsøes Datter i Bredstrup.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Niels Steffensen, 1653 og 1663: Søfren Ollesen, 1688: Niels Christensen, 1733: Jens Thorsen, 1765: Niels Pedersen, 1782: Peder Nielsen.

Dens senere Ejere kender jeg ikke; men denne Gaard og Nr. 6 er sagtens de 2 Gaarde, som nu ejes af Sognefoged Niels Ladegaard og Jørgen Andersen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1634 og 1641: Las Thorsen, 1653 og 1663: Søfren Hansen Smed, 1688: Christen Povlsen, 1733: Hans Jensen, 1765: Lauge Jensen, 1782: Niels Sørensen. Hans Eftermand menes at være Niels Mortensen Grøn, som skal have flyttet Gaarden fra Byen til sin nuværende Plads i Nærheden af Bredstrup Lund. Det menes at være ham, der har givet Gaarden Navnet „Grønlundgaard". Hans Søn Jens Grøn gik forøvrigt fra den. 1828 blev den solgt for 1200 Rdl. til Karl Lauritsen fra Børup, hvis Datter Ane Jakobine Karlsdatter 1839 blev gift med Jens Andersen fra Tyvkær. Niels Mortensen Grøn døde 1833 78 Aar gl. Jens Andersen, afstod Gaarden til sin Plejesøn Jens Lauritsen, der er født i en Gaard paa Stovstrup Mark, Laurits Carlsens Jens Lauritsen er en kendt Mand paa Egnen. Han har haft flere Tillidshverv, bl. a. har han været Formand for Sogneraadet i Bredstrup. Han er gift med en Datter af Lærer Barsøe, Hans Søn, Peter Barsøe Lauritsen, er nu Gaardens Ejer. 1743 havde Jens Hansen overtaget Gaarden efter sin Fader, Hans Jensen, der var da 17 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 4 Køer, 3 Ungnød og 6 Faar. Gaarden er en Del større, end den oprindelig var. Hartk. ca. 7¾ Td.

Nr 10 er et Bol paa 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Hartkorn. 1634 og 1641 beboes det af Hans Jensen Smed, 1653, 1663 og 1688: af Peder Jørgensen, 1733: Hans Nielsen og 1765 og 1770 af Niels Jørgensen. Ejendommens senere Ejere kendes ikke. Maaske er den Gaard, som ligger ved Hvandlund og kaldes „Kragelund", nævnte Bol. Denne Gaard ejes af Hans Olesen og har længe ligget, hvor den nu ligger.

Nr. 11 er et Bol paa 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., som 1688 tilhørte Kirken. Brugere af det var 1688: Peder Jensen, 1733: Peder Hansen og 1765: Christen Eriksen paa Gaarden Nr. 4 og Jens Sørensen paa Annexgaarden.

Paa Marken Øst for Lille Kærsgaard ligger nogle Ejendomme; om dem siger man, at de ligger i Tuerne. En af disse Ejendomme ejedes i sin Tid af Degnen Velling i Bredstrup, og han gravede flere Gange, siges der, efter en Skat, som han mente fandtes i en Kæmpehøj paa Marken. Ved Kongsted Enge ligger ogsaa nogle Huse og mindre Ejendomme.

Kongsted Torp:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Niels Hansen Griis, 1641 er han død, men

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hans Enke, Dorthea Griises er endnu Ejer af Gaarden, 1653, 1663 og 1688 ejes den af Lauge Knudsen, hans Søn, Christen Lauritsen, faar Gaarden efter ham, 1719 afstaar han en Del af Gaarden til sin Søn, Laurits Christensen, paa denne Del af Gaarden er der da 4 Bester, 4 Ungnød og 10 Faar. 1733 er Gaarden delt mellem Jens Jensen og Peder Jensen, og 1765 har den sidste hele Gaarden, som 1770, da den ejes af Peder Jensens Enke, har 12 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Hartkorn. Gaarden, der laa østlig i Torp By, er senere udparcelleret, og en Del af dens Jorder bl. a. den saakaldte Torp Mark kom under Gaard Nr. 1 i Stovstrup og noget under Torpgaard.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 10 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Christen Lund og Jørgen Nielsen, 1641: Rasmus Christensen og Jens Jørgensen, 1653 og 1663: Laurs Hansen og Jens Thomsen, 1688: Jens Nielsen, 1733: Jens Jensen den yngre og Ole Hansen, 1765 og 1770: Jens Jensen og Hans Pedersen, 1790 ejes den sidstes Part af Gaarden af Hans Hansen. Den næste Ejer af Gaarden var Søren Andersen Ladegaard fra Andkær, der var Søn af Gmd. Anders Hansen Ladegaard og Hustru Barbara Sørensdatter. Senere Ejere af Gaarden, der er bleven udflyttet til Ribevejen og betydelig forstørret, og en Tid havde den ca. 15 Tdr. Hartkorn, har været: Hans Sørensen og hans Søn, Peder Sørensen Hansen fra 1876 til 1903, da han solgte den til Kirkeby, som 1912 solgte den til Andreasen, som nu ejer den. Kirkeby beholdt en Del af „Torpgaard"s Jorder, som Gaarden nu kaldes, og lagde under Gaarden „Snorum", som han købte. Den Del af Gaarden, som Jens Jensen i sin Tid ejede, har bl. a. været ejet af Frost, der for faa Aar siden solgte den til Geert Laursen af Kongsted-Torp, som endnu ejer den. Den ligger paa sin gamle Plads; men er ikke saa lidt formindsket.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Thyge Jensen, 1653: Povl Thygesen, senere Jens Mikkelsen, 1688: Povl Thygesen og Thomas Jensen Rafn, 1733: Jørgen Jensen, 1765 og 1770: Mads Christensen. Gaarden, som ligger paa sin gamle Plads, ejes nu af Niels Jensen, der har arvet den efter sin Fader. Niels Jensen har været Formand for Bredstrup Sogneraad.

Gaarden „Snorum" ved Ribevejen var en kort Tid Kro, før Hejse Kro opførtes lidt Øst for paa Stovstrup Mark. Det var paa Snorums Mark, den Vognpark stod, som vi i forrige Krig fratog Tyskerne. Snorum har været ejet af Hans Ras-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mussen og Rasmus Hansen, Kirkeby og flere. Det er en ældre Gaard.

Gaarden „Himmerigskov" er ogsaa af ældre Oprindelse. Den har bl. a. været ejet af Jeppe Jensen og Niels Jepsen, der solgte den til Bavngaard, som nu ejer den. Man siger, at den skal have faaet sit Navn deraf, at en Mand fra Kongsted en Gang, da han stod i Skoven der aflagde Ed paa, at han stod paa sit eget, skønt dette ikke var Tilfældet. Han havde taget Jord og Pinde med sig hjemme fra, og begge Dele havde han medbragt i sin Hat. Jorden hældte han ud paa Stedet, hvor han stod, og Pindene beholdt han i Hatten, og han gjorde saa Ed paa, at han baade stod under og paa sit eget. Man skal saa have sagt, at det var nu hans Himmerig, og deraf skal Gaardens Navn udledes. Jeg tror dog, at den snarere har sit Navn derfra, at den ligger Nabo til Gaarden „Himmerighus" i Ullerup Sogn.

Hejse Kro laa først i Ullerup Sogn, men flyttedes saa til Torp Mark. Den blev dog kun flyttet fra den østlige til den vestlige Side af Landevejen. For ganske nylig er Kroen flyttet lidt længere mod Syd til Snoghøjvejen.

Nogle lave Jorder mellem Snorum og Torpgaard kalder man „Tranekær", og en Mark Syd og Vest derfor kaldes Skovlodden, skønt der nu ingen Skov er paa den. Paa Torp Mark er foruden de nævnte Gaarde tillige et Par Gaarde og nogle mindre Ejendomme. Syd for Kærsgaard ved Landevejen er en Vindmølle, som kaldes Kærsgaards Mølle. Den ligger dog snarest paa Torp Mark. Fra 1687 haves en Præsteberetning fra Bredstrup, Erritsø og Tavlov Sogne, men i den nævnes intet af særlig Interesse.

Om Bredstrup Sogn oplyser Hans de Hofmann 1786 at Bredstrup By blev udskiftet 1773; dens Hartkorn var 59 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk., der var da 8 Gaarde 1 Bol og 5 Huse. Stallerup By med 5 Gaarde og 2 Huse, Hartkorn 23 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. blev udskiftet 1774. Samme Aar opføres Ødstedgaards Hartkorn til 16 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Paa denne Gaards Grund bor en Fisker. Gaarden har lidt Skov. Kongsted og Torp Byer blev udskiftede 1772. Kongsted Bys Hartkorn var: 59 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb., og i Byen var 11 Gaarde, 4 Bol og 5 Huse. Torp Bys Hartkorn var: 26 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. og 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyld. I Byen var 5 Gaarde, 2 Bol og 2 Huse.

I Trap „Danmark" opgives Sognets Areal til 2470 Tdr. Land med 287 Tdr. Hartkorn. Indbyggerantallet var 1801: 355, 1840: 531, 1860: 622, 1890: 635 og 1901: 600.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sognepræster i Bredstrup siden Reformationen:

1. Peter Christensen.
2. Mads Jensen.
3. Poul Jepsen, død 1624.
4. Niels Nielsen Alslev, 1635.

Ovennævnte Præster er indførte i Præstens Embedsbog. De omtales ikke hos Viberg.

5. Fra 1656 til 1660: Iver Nielsen, Bækbølling, der blev gift i Kolding 1656 med Anne Christensdatter.
6. Fra 1660 til 1685 Niels Christensen Toft, der var gift med Karen Madsdatter.
7. Fra 1685 til 1701 Theus Stephansen Mejer, der døde enten 1701 eller 1707.
8. Fra 1701 til 1712 Just Majoner, død 1712.
9. Fra 1712 til 1736 Morten Thomsen, der var født i Fredericia d. $^{9}/_{11}$ 1688, han var Søn af Købmand Thomas Andersen. Morten Thomsen var gift med en Datter af Sognepræsten ved Trinitatis Kirke i Fredericia, Magister Christen Borch. De havde 4 Sønner og 2 Døtre. Tre af Sønnerne blev Præster, og de tog Navnet „Bredsdorf" efter deres Fødeby Bredstrup. En af dem var Præst i Ollerup ved Svendborg. 1736 blev Morten Thomsen, fra hvem den bekendte Slægt „Bredsdorf" altsaa nedstammer, forflyttet til Lunde ved Varde.
10. Fra 1736 til 1759 Christian Johan Andersen Lunde. Han var gift med en af Morten Thomsens Døtre og døde 1759.
11. Fra 1759 til 1764 David Rasmussen Fog. 1764 blev han Præst i Ribe.
12. Hans Rasmussen Skousboe var kun Præst her 1 Aar, saa kom han til Gaverslund.
13. Jens Pedersen Juul, der var fra Assens, var Præst her fra 1765 til sin Død 1779. I Stedet for at skrive en Indberetning over sit Sogn, har han 1766 kun skrevet om sig selv.
14. Frederik Jensen Trellund var her i 20 Aar fra 1779 til 1799.
15. Markus Andreas Thomsen var her fra 1799 til 1802, da han kom til Herslev-Viuf. Han var født i Fredericia 1773, hvor hans Fader, Thomas Thomsen, var Købmand, Moderen, Elisabeth Christiane Clod, var en Datter af Provst Clod.
16. Poul Fenger fra 1802 til 1827, da han døde, han var født i Fredericia 1775.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

17. Kristen Møller Holst fra 1827 til 1829, da han blev forflyttet til Majbølle.
18. Hans Agerbæk fra 1830 til 1834, da han blev forflyttet til Øster Hæsinge paa Fyn. Han var født 1798 og døde 1869. Han er bl. a. bekendt som Forfatter til Salmen: „Uforsagt, vær paa Vagt!"
19. Johan Arent Adolf fra 1834 til 1839, da han blev forflyttet til Hesselager paa Fyn.
20. Andreas Jørgen Nielsen fra 1839 til 1849, da han blev forflyttet til Gloslunde.
21. Nissenius Claus Vedel fra 1849 til 1860, da han blev forflyttet til Himmelev.
22. Frederik Siegfred Friis, f. $^{22}/_{6}$ 1813, fra 1860 til 1877. Han var gift med Mette Johanne Fauerschou.
23. A. Schach, f. $^{3}/_{8}$ 1849, fra 1877. Er nu Præst i Vonsild ved Kolding.
24. L. Chr Petersen, f. 1859, kom til Hedensted 1904.
25. J. A. Hansen, f. 1869, kom til Odense 1916.
26. J. H. Ehrhardt, f. $^{17}/_{1}$ 1888 i København, blev d. $^{25}/_{8}$ 1917 indsat sam Sognepræst i Bredstrup.

Degne, *Skoleholdere* og *Lærere* i Bredstrup:

1. Mads Nielsen Toft, nævnt 1690 og 1724. Maaske var hans Søn:
2. Niels Madsen Toft hans Eftermand.
3. Mikkel Due var Degn omkring 1730—50. Hans Eftermand kendes ikke.
4. P. A. Velling fra omkring 1815 til 1847. 1816 holdt han Bryllup med Maren Jensdatter. Han holdt Hjælpelærere, der besørgede Undervisningen i Skolen.
5. Hjort var Lærer og Kirkesanger fra 1847 til 1859.
6. Jens Pedersen Barsøe, f. $^{12}/_{6}$ 1816 i Smidstrup Skole, fra 1859 til $^{1}/_{11}$ 1890. Han var Dannebrogsmand.
7. Chr. Mortensen, f. 1845 var Lærer i Eltang, da han 1890 blev Lærer her, hvor han var, til han paa Grund af Svaghed søgte Afsked (vistnok 1909) og flyttede til Fredericia.
8. Chr. Barsøe, f. $^{5}/_{6}$ 1872 i Almind Skole, blev Mortensens Efterfølger, og han er endnu Lærer her.

Den gamle Skole fra 1721 stod, indtil den 1894 nedbrødes, og en ny, smuk Skolebygning opførtes omtrent paa samme Sted, hvor den gamle laa. Skolelodden, der var paa 11 Tdr. Land, laa paa begge Sider af Landevejen Syd for Byen ved

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Bredstrup Lund, den frasolgtes Embedet i Lærer Mortensens Tid.

Kongsted Skole har kun haft een fast ansat Lærer, nemLærer J. P Jeppesen, der er Seminarist fra Gedved. Han er født i Pjedsted, og han blev Lærer i Kongsted kort efter, at han i 1884 havde faaet Skolelærereksamen. Jeppesen er endnu Lærer ved Skolen, der ligger lidt Syd for Elmstrupgaard paa Kongsted Mark.

I en Del Aar var der en privat Skole i Kongsted, og som Lærere her har bl. a. Haurballe, der var Lærer i Haastrup, og S. P Thygesen-Smidt, som var Skoleinspektør i Fredericia, virket som Lærere.

NB. Jeg har forgæves søgt Oplysning om Lærerne i Bredstrup baade i Landsarkivet i Viborg og andre Steder; men da baade Sognets gl. Kirkebøger og Lærerembedets Embedsbog er borte, har min Søgen været negativ.

Om Lærer Velling fortælles, at han var gift 2 Gange, og at hans sidste Kone var en Præstedatter. Efter sit sidste Giftermaal blev han mere fin paa det, end han før havde været, og til en Kollega paa Egnen udtalte han, at de helst maatte sige De til hinanden, før havde de været Dus. Velling skal i flere Aar have boet i Nærheden af Vingsted Mølle, og her døde han omkring 1850.

Af *Sognefogder* kender jeg kun Navnene paa følgende:

I *Kongsted:*
Søren Thygesen, Kærsgaard.
Mads Jørgensen, Kongsted.
Mads Madsen, Kongsted.
Hans Sørensen, Torpgaard.
Jens Jensen, Kongsted.
Jens Gydesen, Kongsted.
Søren Kring, Kærsgaard.
Niels Ladegaard, Kongsted.

Af Sognefogder i *Bredstrup* kan nævnes:

1. Gaardejer Jens Hansen i Stallerup ca. 1840—50
2. — Peder Terkildsen i Stallerup til 1866.
3. — Søren Hansen i Bredstrup fra 1866.
4. — Lauge Peter Juul i Bredstrup.

Af *Sogneraadsformænd* i Bredstrup Sogn kan nævnes:

1. Proprietær Lange til Ødstedgaard fra 1841—1845
2. Gaardejer Hans Sørensen, Torpgaard - 1845—1846

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

3.	Pastor A. J. Nielsen, Bredstrup,	fra	1846—1849
4.	Pastor N. C. Vedel, Bredstrup,	-	1849—1860
5.	Proprietær H. A. Lorentzen, Ødstedgd.	-	1860—1861
6.	Pastor F. S. Friis, Bredstrup,	-	1861—1866
7.	Gaardejer Jens Hansen, Stallerup,	-	1066—1868
8.	Proprietær H. A. Lorentzen, Ødstedgd.	-	1868—1869
9.	Grd. P. S. Hansen, Torpgaard,	-	1869—1874
10.	„ Anders Christensen (Voldby), Bredstrup,	-	1874—1881
11.	„ Søren Hansen, Bredstrup,	-	1881—1883
12.	„ Jens Jensen, Kongsted,	-	1883—1886
13.	„ Jens Lauritzen, Grønlundgaard,	-	1886—1892
14.	„ Peder Møller, Kongsted,	-	1892—1898
15.	„ Laurits Peter Jepsen, Kongsted,	-	1898—1901
16.	„ Niels Jensen, Torp,	-	1901—1904
17.	„ Jørgen Jensen, Stallerupgaard,	-	1904—1913
18.	„ Niels Jensen, Torp,	-	1913—1914
19.	„ Johan P. Schwartz, Spanggaard,	-	1914—

Legater:

1. Mette Dorthea Ebbesen, født Fenger, Legat stiftet 1887 af Skræddermester Ebbe Madsen Ebbesen i Fredericia, f. 1815, død 1889. Legatet er paa 2000 Kr., og Renten deraf uddeles hvert Aar den 28. Sept. (Legatstifterens Dødsdag) i Portioner paa 8—10 Kr. til trængende Husmænd uden for Fattigvæsenet, og særlig til den Husmand, der holder Legatstifterens Gravhøj paa Kirkegaarden vedlige. Legatstifteren var vist en Datter af Pastor Fenger.
2. Hans Nielsens Mindelegat paa 4000 Kr. stiftet af Arvingerne efter Ungkarl Hans Nielsen af Bredstrup. Renten anvendes til Sanatorieophold (vistnok Vejlefjords), og Beboere i Bredstrup Sogn har Forret. Legatet er stiftet 1899. Stiftsprovst P. Barsøe i Aalborg, der var afdødes Svoger, er en af Legatstifterne.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ERRITSØ SOGN.

Erritsø Sogn grænser mod Øst og Syd til Lille Bælt, mod Nord til Fredericia Mark og Ullerup Sogn, mod Vest til Tavlov og Bredstrup Sogne. I „Ribe Oldemor" og „Ældste Arkivregistre" skrives Navnet „Erikshøj", saa en Mand ved Navn Erik har sagtens en Gang boet i Byen, der saa er bleven opkaldt efter ham. Sognet har været beboet fra Oldtiden af; thi man finder af og til Redskaber fra Stenalderen. Der har forhen været en Del Kæmpehøje paa Bymarkerne, men de er nu sløjfede.

Til Erritsø hører nogle af Egnens bedste og mest muldrige Jorder, de findes særlig Syd for Byen. Man kan dog ogsaa pletvis finde mindre gode Jorder, særlig ved Lyng og Snoghøj. Sognet er ikke ret rigt paa Skov, og den Skov, der findes, ligger i Sognets sydvestlige Del, „Sønderskoven" og „Ladegaards Skov". Et af de gamle Overfartssteder fra Jylland til Fyn, nemlig Snoghøj, findes i Sognet.

I Præsteberetningen fra 1638 omtales Erritsø saaledes: „Der udi den ene By Erretzøe, haver 28 Gaarde og 1 Mølle. Nok er der i Skoven en enlig Gaard Hønborriggaard. Hønborrig haver været et Slot og Befæstning tværs over for Hindsgavl i Fyn, det blev ruineret udi Skipper Clementz og hans Medfølgeres Anløb her udi Landet. Findes paa Erretzøe Mark en meget stor Sten oplagt paa 3 andre Stene, saa en kan sidde derunder. Derhos er en stor Høj kaldet Landhøje, den er trind ovenpaa, og synes der skal være en Kilde derpaa i gamle Dage. — Østen for Erretzøe ved Stranden paa en Odde er en lystig Sted kaldet Lyng, der er saa vidt begreben, at en Færgemand, som derpaa bor, haver der en Toft at pløje og saa paa. Nok udi Erritzøe Sogn tvers over for Middelfart ere 3 Færgehuse kaldet Snobhøje." I Præsteberetningen fra 1766 skriver Kappellan Sattrup bl. a. saaledes: „Ved Snoghøj er Rudera af et Slot eller en stor Bygning. Paa Lyngsodde er der Rester af den Forskansning, som blev opkastet her i den svenske General Torstensens Tid. I Nærheden af en stor og tyk Skov er der 2 Kæmpehøje eller Offerhøje. To Steder kaldes Sønder-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

skov, og 2 andre, som tilhører Præsten, kaldes Røjborg, fordi de ligger ved en Rydde, en ryddet Plads i Skoven. Snoghøj, mener Pastor Sattrup, burde kaldes Snobhøj, da han formoder, at Navnet skal udledes af Ordet snobe eller snove, der betyder tøve, og at Navnet Snobhøj skulde hidrøre fra, at Kong Knud den Hellige tøvede her, da han 1086 flygtede fra Nørrejylland til Fyn*)."

Om sine Forgængere i Kappellanembedet skriver Pastor Sattrup bl. a., at den Mand, som først blev kaldet til Embedet, som Kappellan ved St. Michalis Kirke i Fredericia og Erritsø den 29de September 1667 hed Jens Rafn, og at Sognepræsten Imanuel Cirsovius og Biskop Kragelund i Ribe havde givet ham Kaldsbrev paa Embedet, men Kaldelsen blev taget tilbage; thi Magistraten i Fredericia klagede til Kongen over, at den ikke var bleven adspurgt ved Kaldelsen, og Kongen beskikkede saa Johan Lobedantz til Kapellan i Stedet for Jens Rafn. Naar man læser, hvad „Danske Atlas" fortæller om Sognene, ses det ofte, at det har sine Oplysninger fra Præsteberetningerne fra 1766, og meget af det, som „Danske Atlas" optog efter dem, er saa siden gaaet over i „Trap Danmark", uden at man har undersøgt, om Beretningen fra 1766 var rigtig. Den Rudera af en stor Bygning eller et Slot som Pastor Sattrup bl. a. omtaler ved Snoghøj bliver i „Danske Atlas" til Rester af Hønborg Slot, og Trap skriver ogsaa, at dette Slot har ligget her, skønt det har ligget i Tavlov Sogn tæt Øst for Gaarden Hakenør, der kan man finde Rester af Voldstedet endnu. Den Rudera, som Pastor Sattrup derimod omtaler, er Rester af en 2-Etages Bygning, et Pakhus eller et Kornmagasin, som opførtes i Kong Frederik den 2dens Tid og paa hans Befaling.

I „Danske Atlas" hedder det bl. a. saaledes: „Navnet paa Byen er i gamle Dage skrevet paa forskellig Maade: 1425 Eriksho, 1436 Æreshøj. Sognet har tidligere været Anneks til Tavlov, men det blev 7de December 1665 af Kong Frederik d. III. gjort til Anneks til den tyske Kirke i Fredericia, naar den daværende Sognepræst i Tavlov døde, hvilket skete 1667. Kirken har et maadeligt Taarn, og deri er tvende Klokker. (Om Kirken og dens Klokke fortæller Sagnet om den rige og fattige Bonde i Erritsø Den sidste fandt en Skat og byggede Kirken, den første gav Kirken en Klokke, men af Ærgelse over den store Gave, berøvede han sig selv Livet. De 2 Bønder, siger Sagnet, var Brødre.

*) Han sejlede dog vist fra Byen Slesvig til Fyn.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

For nogle Aar siden nedbrød man den gamle Kirke, og en ny, smuk Kirke med Taarn opførtes i Stedet for paa den gamles Plads). Paa en Stol i Kirken fra 1689, opsat af Oberstleutnant Chr. Konrad Ellbrecht paa Høneborg Ladegaard læses, at han havde været baade i dansk og russisk Tjeneste og var gift med Maria de Hejn. Han døde 77 Aar gl. 1731. I Kirken er en Ligsten over Kaptejn, Kommandør Zakarias Hansen Bang, der døde paa Snoghøj 1695 i en Alder af 62 Aar. I Koret er en Tavle over Søkaptejn Peder Grib, som døde paa Snoghøj 1757, 76 Aar gl. Han har givet en liden Lysekrone til Kirken. Snoghøj menes at have Navn af „snove", det er at dvæle, fordi Vendelboerne forfulgte Knud den Hellige hertil. Ikke langt herfra findes Rudera af en stor Bygning, som fordum har været et Slot, kaldet Høneborg, hvis Ladegaard endnu er til. Et Fiskerhus ved Snoghøj kaldes endnu Slottet.

1644 led de danske et Nederlag her i Krigen med General Torstensen; men den 4de Maj samme Aar indtog Anders Bilde Skansen ved Snoghøj, efter at han den 1ste Maj havde slaaet Svenskerne ved Kolding Paa Erritsø Mark er 3 Høje: Steneshøj, Ulvehøj og Rødsten, som skal have været hedenske Offersteder. Erritsø Bæk har før drevet en Mølle."

I Herredsbogen fra 1690 i Landsarkivet i Viborg skriver Præsten bl. a.: „Erritsø Annexgaard bestaar af 5 Fag Salshus, 6 Fag Ladehus, 2 Fag Staldhus og 5 Fag Fæhus. Landgilden 6 Tdr. Byg, 1 Svin og 2 Høns. Ager og Jord til Gaarden: 3 Stykker, det ene ligger ved Gaarden, det andet ved Kirken, det tredje bag Hovgaarden. Der er 2 Agre i Thomas Krags Fald, 1 Ager paa Hjortbjærg, 2 Agre i Balles Fald, 2 Agre paa Bavenhøj, 3 Kulsagre, 1 Sønderlykkesager, 1 Flintager, 2 Storeflintagre, 2 Elkjærsagre, 1 Bredflodsager, 1 paa Læckebjærg, 1 ved Sig, 2 Stykker Jord i Lundsdal og 4 paa Mathøjagre o. s. v. Gaardens Udsæd er 2 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 6 Tdr. Havre og 1 Td. Boghvede. Der kan avles 3 Læs Hø. Hartkornet til Gaarden er 4 Tdr. 6 Skp. 1 Alb. Der hører 2 Bol til den. Det ene Annexbol kaldes Røjborg, og derpaa findes følgende Bygninger: 3 Fag Salshus, 5 Fag Ladehus og 3 Fag Fæhus. Det andet Bols Bygninger bestaar af 3 Fag Salshus, 4 Fag Ladehus og 3 Fag Fæhus. I Erritsø er 29 fulde Gaarde, 7 Bol og nogle Gaardshuse. Tienden til Kirken er 1 Ørte Rug, 5 Ørte Byg og 5 Ørte Havre. Men de kan alle bedrage sig til undertiden 6 Tdr, undertiden 8 Tdr., 6 Tdr. Byg og 5 Tdr. Havre. Kvægtienden kan bedrage sig til aarlig 2 eller 3 Lam, en Kalv eller et

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Føl, undertiden ingen, et Par Kyllinger eller Gaaseunger (Gæslinger)."

Hans Andersen, som da er Degn i Erritsø, skriver d. $^{15}/_{3}$ 1690: „I Sognet er 28 Gaarde, der hver yder 1 Skp. Byg til Jul. Paa hver af de 3 Højtider ofres 3 Slettedaler, om Paasken 1 Brød af hver Gaard, saa god som 4 Skilling danske og en halv Snes Æg. Af 7 store Bol ydes der ham af hvert 1 Skp. Havre til Jul og 4 Skilling af hvert i Paaskerente. Af 5 Gadehuse ydes der af hvert 4 Skilling i Paaskerente. Degneboligen bestaar af 4 Fag Salshus, 3 Fag Ladehus og 3 Fag Fæhus. Til Degneboligen hører 3 smaa Agre og en liden Toft, som Boligen ligger paa.

1786 opgiver Hans de Hofmann Erritsø Sogns Hartkorn til 203 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld. Erritsø By havde da 46 Gaarde, 34 Bol og 14 Huse, der var 4 Udflyttere fra Byen; den fik sine Jorder udskiftede 1772. 1786 var der 14 Fiskere i Sognet, deraf boede de 7 paa Snoghøj og de 7 paa Lyng. Paa Høneborg Ladegaards Jorder var 8 Beboere, nemlig 2 Gaarde og 6 Bol. Udskiftningen der skete 1782. Om Sognet i Almindelighed skriver H. de Hofmann, at det har gode Ejendomme og gode Skovhauger, men lidet Jord til 1 Td. Hartkorn. Fra Snoghøj Færgested overføres med Færge og Baade til Middelfart. Hønneberggaard, der har Hovedgaardstakst, er en god Ejendom med Skov, delt i Parceller. Hartkornet er 13 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. og 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld."

I Følge H. Rørdam „Danske Kirkelove I" tillægges der bl. a. Præsten ved Erritsø Kirke af Kronens og Kirkens Part af Tienden i Erritsø 3 Ørtug Byg; Præsten i Bredstrup og Kongsted af Kongens og Kronens Part i Kongsted Sogn 4 Pund Byg af Tienden. Præsten i Vinding tillægges 8 Ørtug Korn af Tienden i Vinding, og Præsten i Skibet Sogn tillægges Kronens Part af Tienden i Vilstrup By i samme Sogn. (1 Pund Korn var 2 Ørte*)

1581 d. $^{27}/_{3}$ faar Thue Ebbesen i Erritsø, der har tilskødet Kongen sin jordegne Bondegaard, samme Gaard i Erritsø i Fæste paa Livstid og fritages for en Del af Landgilden. I Kancelliets Brevbøger ses, at det var 20 Læs Ved og $^{1}/_{2}$ Pund Malt af den aarlige Landgilde, Thue Ebbesen fritages for. I „Kronens Skøder I" ses, at Kong Frederik den II fik

*) Arent Berentsen opgiver i sin Bog „Danmarks og Norges frugtbare Herligheder" 1 Ørtug Rug til 10, 1 Ørtug Byg til 12 og 1 Ørtug Havre til 20 Skp.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Skøde paa 11—12 Gaarde i Erritsø, en Mølle og et Bol kaldet Helvede.

1655 d. $^{23}/_{10}$ fik Anders Madsen, Skriver paa Koldinghus, Konfirmation (Stadfæstelse) paa Kongens Korntiende af Erritsø Sogn (Fyhn Arkivregistre).

1649 d. $^{14}/_{9}$ udgaar der Brev til Ebbe Gyldenstjerne om, at Kongen eragter det fornødent, at der indrettes Værtshus ved Snoghøj, og da dette ikke let lader sig gøre, uden at Færgen forenes dermed, anmodes Lensmanden om at forespørge, om ikke Folk, som bo der selv vil holde Værthus og Færgen eller afstaa deres Huse og Færgen, samt paa hvad Kondition til en Mand boende i Kolding ved Navn Niels Nielsen Ammitzbøll eller denne selv ville indrette Værtshus og holde Færgen, samt paa hvad Kondition imod for billige Værd accomondere den Rejsende, saa han ikke kan have noget derover at klage.

1666 udgaar der Befaling til John Bodenhaupt om, at Carl Lombardi maa erholde de to ledige Færgemandsposter ved Snoghøj. Endvidere om at lade omhugge 14 Bøgetræer og 10 Egetræer af de under Amtet beliggende Skove.

1594 d. $^{2}/_{9}$ befales det, at Tienden af Erritsø Sogn, som Hr. Hans Poulsen i Tavlov har været forlenet med, skal igen annammes under Slottet.

1564 d. $^{27}/_{12}$ udstedes Forleningsbrev for Kristen Nielsen i Erritsø, Herredsfoged i Eld Herred, paa Kronens Part af Tienden i Erritsø Sogn uden Afgift (Kanc. Br.).

1627 d. $^{6}/_{8}$ udgaar Brev til Gunde Lange om, at Høneborg Ladegaard, som Skovrideren Jakob København, i Eld Herred, Koldinghus Len, bebor, af de Kejserlige nu skal være nedbrudt, brændt og ødelagt, saa der derfor maa skaffes Skovrideren det fornødne Tømmer m. m. til dens Opbyggelse (Fgtm. Ark.)

I „Ældste Arkivregistranter" omtales følgende:

1. 1417 skænkede Væbneren Herman Iversen Pennov Domkapitlet i Ribe 4 Gaarde i Erikshøj (Erritsø) med 8 Otting Jord, og en Gaard i Ullerup By.
2. Henrik Andersens Stadfæstelse paa en Gaard i Erritsø og en i Ullerup By, som hans Broder Thue Gomsen gav til Kapitlet, samt hans egen Skøde paa alt hans Gods i Herslev og Elrang Sogne liggendes.
3. Desuden et Skødebrev paa 12 Mark Gulds Jord paa Ullerup Mark.
4. Item et Tingsvidne, at Johan Eriksen havde fornævnte Gods udelt udi sin Hævd og fri Besiddelse, saa længe han lever.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

5. Item et Pantebrev med Vilkaar paa alt Edel, Erik Nielsens Efterleverske, hendes Gods i Erritsø.
6. Item Konning Eriks Domsbrev paa Gods i Erritsø, som Herman Iffuersen og Hr. Mogens Munch omtrættede.
7. Item et tysk Pantebrev, at Herman Duick og hans Søn haver pantsat fornævnte Herman Iffuersen alt deres Gods udi Erritsø.
8. Item et Tingsvidne, at Kapitlets Gods paa Endle havde ingen andens været end Kapitlets, og det havde været i deres Hævd i Mands Minde.
9. Item Lovhævd paa et Byggested, kaldet Helvede, og at Sendemænd havde det omstenet.

Mellem Odense St. Knud Klosters Breve findes følgende uden Dato, men vistnok fra Midten af det 16de Aarhundrede (1548—60): Mageskiftebrev med Anders Christensen af Vaaben (Væbner), vistnok boende paa Egumgaard, for en Toft kaldet Ugeltoft, som nu ligger til den Gaard, Klosteret ejer i Erritsø, herimod fik han 1/8 Otting Jord igen udi Melsckøff Mark liggendes og en Ager i Erritsø Mark kaldet Kulager.

I Dr. O. Nielsers „Gamle jydske Tingsvidner" findes nedenstaaende Brev om Gods i Erritsø:

Et Tingsvidne af 9de Juni 1479.

Alle men, thette breff seer, høræ læssæ, hielssæ wy Jowen Nielsson, tingholler til Eelnæbo herrætz tingh, Jens Ollssøn, presth og bisspenss officialis y Eelnæ, Nis Tordssøn aff Wldrop, Wddi Persson aff Torduph, Greguris Knudsson aff Erissø, Per Holth ibedem oc Mikkel Deggen aff Erissø kjerlich meth Gudh oc kungjør wy for allæ, ath aar effter Guz børdh mcdlxxix then oddenssdagh for festum Corpore Christi tha war skikketh for oss oc for fleræ godæ mendh welhørdigh mandh Anderss Cresternssøn aff Eggum weffnier, eskketh oc fech eeth willigh tingz wynæ aff ottæ danda mendh, so sum war Nis Esbernsson i Hyby, Anders Kaal i Handroph, Willates Cresternsson ibidem, Mikkel Mortensson y Handroph, Jes Perssøn y Treeldæ, Per Andersson i Handrwph, Jes Persson i Brestrwph oc Mikkel Deggen, huilke fornæfnde ottæ dandæ mendh saa wonnæ paa theres godæ tro oc y ræt sandheth, ath for thennem war skikketh juden firæ stokkæ paa Eelnæbo herreth tingh for dom oc for rættæ firæ godæ eeldæ gammellæ dandæ mendh aff thy eelsthæ, ther nu eer y fornæfnde Eelnæ, sum war Bertel Lam i Weddelby Keddel i Skerbek, Las Eesbernssøn i Nøbbel oc Per Eesbernssøn ij Torduph. Thissæ fornæfnde firæ dandæ mendh thy wonæ saa for oss paa theres godæ tro og sannæ, at thennum fuld-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

uitterlicth æær, ath thet gooz ij Erissø, som Crestern Andersson ij Høruph, huess syel Gudh hauæ, kjøffthæ aff heer Boo Somer i Lwndh, thet fornæfnde gosz var y fornæfnte heer Boo Sommers væræ oc ij hanss forælderss wærræ, oc syden ij fornæfnte Crestern Anderssøns wærræ oc endh nu ij hanss børns wæræ qwith oc fry y allæ madæ oc wbeuaret for ræt fry gotz y lx aar til allæ fuldæ mallæ thyl thenne thyth, oc alderi wy hawer hørth heller spurth, ath noger mandh hawer giweth last heller kæræ paa fornæfnde goz, thet oss myndes, anten y her Booess thyth heller y Krestern Anderssønss thyth, føræ nu ath frvwæ Karinæ hawer lath tage theræ wynæ aa theth, huilketh saa eer gangen oc farren y alle madæ, som for skreuen stanner, thet wynæ wy meth waræ Insegel hengendes nedden for thette breff. Datum ut supra.

Uddrag af Tingbøger:

1622 omtales følgende: „Bertel Madtsen i Stauffstrup (Stovstrup) beklagede og kundgjorde, at Jens Hansen af Børup har gjort fornævnte Bertel Madtsens Broder Jens Madtsen i Erritsø Saar og Skade i hans Hoved med en Økse, som skete udi Ude Petersens Hus om Natten den 23de December sidst forleden, saa han døde den 15de Januar. De sad og drak sammen, da der kom nogen Tvist og Uenighed imellem dem om et Stob Øl at betale, og i det samme slukkedes Lyset, som Ude Petersens Kone, Maren Søfrensdatter, havde udi Haanden. Da fik Jens Madtsen nogen Saar og Skade, som Jens Hansen gjorde hannem med en Økse i Hovedet. Peder Aabo Spillemand vidnede, at da Lyset igen blev tændt, sad Jens Madsen og blødte. Sygdommen var dog ikke straks livsfarlig; thi Juledag om Aftenen var Jens Madtsen i Selskab hos en Nabo i Erritsø, hvor man drak en Tønde Øl, og paa 2den og 3die Juledag sad han til Barsel (gilde) til Jens Madtsen, Præstetjener, han boede paa Annexpræstegaarden, og Jens Madtsen, Østergaard (han boede altsaa paa Østergaard) drak og gjorde sig glad. Han havde et Klæde om Hovedet. Man hørte ikke, at han klagede sig i nogen Maade, men han kvad og siuet og var saa lystig, som nogen anden af Selskabet. Manden, der havde slaaet ham, tilbød ved Juletid 6 Slettedaler. Men da Jens Madtsen Østergaard døde, blev Jens Hansen trods alt svoret Manddød over og til hans Fred."

16de Juni 1668 indgik Sognepræsten ved St. Mickaelis Kirke, der jo ogsaa var Sognepræst i Erritsø, Imanuel Ciso-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

rovius og Kapellanen Johannes Lobedantz, følgende Kontrakt om Erritsø Annexgaard: Sognepræsten borttinger Gaarden med dens tvende tilliggende Bol til Lobedantz mod en aarlig Afgift af 20 Rdl. Pengene skulle svares til hver St. Mikkelsdag, og saa længe Lobedantz udreder nævnte Beløb, maa han nyde Indtægterne af Gaarden. 1672 klager Sognepræsten paa Herredstinget over, at Lobedantz resterer med 35 Rdl., og han mener derfor at være i sin lovlige Ret, naar han forlanger at faa Gaarden tilbage. Han ønsker derfor, at Vidnesmændene skal forkynde Fæsteren af Gaarden, Peder Pedersen Hjuler, at han for Fremtiden skal svare Landgilde til ham og ikke til Lobedantz. Paa en senere Tingdag melder Jens Rasmussen og Peder Pedersen Lassen af Erritsø, at dette er bleven forkyndt for Fæsteren. Kort efter hedder det, at denne er død fra Hustru og flere smaa Børn, og at hans Omstændigheder er saa daarlige, at Enken ikke formaar at svare ret meget af Gaarden.

1673 melder Peder Pedersen Lassen paa Herredstinget, at han med sin Hustrus, Mette Nielsdatters, Samtykke har solgt Halvdelen af den Ejendomsgaard i Erritsø, som han bebor.

1672 klager Poul Nielsen i Snoghøj over, at Ude Jensen og Jep Hansen, som tjener hos Carl Lombardi i Snoghøj, har overfaldet og slaaet ham. Han har et aabent Saar og et blaat Slag. En Del Mænd fra Erritsø vidner paa Herredstinget, at de har synet den overfaldne. Han havde da et aabent Saar paa den højre Lillefinger, et blaat Slag paa højre Ovsel, paa venstre Arm og paa hans venstre Ben. Det hedder desuden, at Voldsmændene havde grebet Poul Nielsen i hans Haar og slaaet ham med en Stage. De 2 Voldsmænd idømmes Bøder.

I Tingbogen ses, at Carl Lombardi paa Snoghøj har et Vaaningshus, som er 12 Fag lang og 2 Lofter høj, og at han tillige har 8 Fag nyt Hus.

1672 er der 41 Fag nyt og 4 Fag gammelt Hus paa Høneborg Ladegaard. Om denne Gaards Skov skrives, at meget findes at være hugget fra gammel Tid, og at en stor Del Træer er udvist til Materialer til Befæstningsanlæg ved Fredericia og ført dertil.

1714 melder Jens Jensen Smedegaard i Erritsø, at Rytterne har frasjaalet ham et Sølvbæger til en Værdi af 4 Rdl.

Der meldes 1714 om Tyverier i mange af Egnens Byer bl. a i Kongsted, Bredstrup, Follerup, Velling, Smidstrup, Tyvkær og Andkær. Fra 2 Mænd i Velling stjal Rytterne 9 Faar og noget Korn.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1648 var der et Optrin i Erritsø Kirke. Derom fortæller nedenstaaende Brev: „Jakob Thomsen Harboe til Søeholmb, Herritzfoged i Eld Herrit, gjøre vitterlig, at Aar efter Guds Byrd 1648, Tirsdagen den 18de July paa Eldboe Herrits Ting for Dom var skikket Peder Hansen i Erritsøe paa den enes og hafde ladet udi Rette stefne og Varsel give Madts Simonsen i Erritsøe paa den anden Side. Eftersom for Dom blev formeldt ved Hellig Aands Ed og oprakte Fingre af Hans Søfrensen og Mikkel Søfrensen i Erritsøe, at de i Dag otte Dage forgangen Varsel gav fornævnte Madts Simonsen at svare fornævnte Peder Hansen paa hans Søstersøns, Peder Pedersens, Vegne, barnefødt i Erritsøe imod Dom og Lovmaal og hannem beskylde efter sin skiftlige Indlæg saalydende: „Eftersom jeg underskrevne haver ladet stævne og Varsel give Madts Simonsen i Erritsøe, saa giver jeg hannem denne Sag og Beskyldning paa min Søstersøns, Peder Pedersens Vegne, som jeg er Værge for, at han den 7de Juni sidst forleden, som var den første af de 3 Bededage, som efter den høje Øvrigheds Befaling blev holden, hvor han under Gudstjenesten i Erritsøe Kirke skød fornævnte Peder Pedersen af sin Stol og ud paa Kirkegulvet eftersom menige Godtfolks sandfærdige Vidner gangest er her paa Elbo Herrits Ting den 27de July sidst forleden, for hvilken fornævnte Madts Simonsen forsikrede, haver han samme Dag og Tid sig tilforpligtiget at bøde et fuld Kirkefred til Øvrighed, som er med Tingsvidne at bevise, sætter jeg derfor udi alle Retter og formener, fornævnte Madts Simonsen jo bør at bøde til fornævnte Peder Pedersen for et fuldt Kirkefred efter Recessen og desforuden et Jordskud efter Loven, eller derfor lide og stande til Rette saavidt Lov og Ret kan medføre som Vedbør er begjærendes, at denne min korte Indlæg maa læses og paaskrives og kjendes derpaa, hvad Ret er.

Acktum, Erritsøe, den 18de July 1648.

Peder Hansen i Erritsøe."

Saa blev fornævnte Madts Simonsen paaraabt og fremæsket og ej mødte til Gensvar," hvorfor Sagen udsattes i4 Uger.

1687 den 5te September blev Beboerne i Erritsø deres Stolestader anvist i Erritsø. (Se Lærer Hansens Afhandling om Erritsø gl. Kirke i Vejle Amts historiske Aarbog 1915.)

Uddrag Kancell. Brevb.

1578 d. $^{24}/_{7}$ Befaling til Lensmanden paa Koldinghus, Laurits Skram: Peder Offersen, Claus Sørensen og Niels Andersen, Færgemænd ved Snobhøj, har berettet, at de altid har haft Hø af den Plads, som nu er indtaget til Øghave

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ved Høneborg Ladegaard, indtil den blev indhegnet, og at Lensmanden siden har hjulpen dem med Hø, indtil Laurits Skram nu har nægtet det uden at have kongelig Befaling dertil. Da Færgemændene tit maa have Kongens Folk, der kommer over fra Middelfart til de nærmeste Landsbyer og kun har liden Høbjærgning, skal han enten aarlig levere hver Færgemand 4 Læs Hø eller udlægge en Eng, hvoraf de kunne faa det samme Antal Læs.

1578 d. $^{27}/_{7}$ udstedes Befaling til Laurits Skram om at købe 8 Postheste straks og paa Kronens Vegne sætte 2 Postvogne ved Snobhøj og 2 Postvogne i Vejle, der straks skulle kunne køre Bud for Kongen, naar det befales.

To Gaarde i Velling og 2 Gaarde i Egeskov skal være blevne udlagde til Postens Besørgelse.

Anledningen til denne Befaling er, at det er for besværligt for Bønderne omkring Snoghøj og Borgerne i Vejle altid at holde med Holdsvogne. Baade ved Snoghøj og i Vejle skal Laurits Skram sørge for, at der er Hø og Havre til Hestene. Udgiften dertil skal han indskrive i sit Regnskab.

1568 d. $^{17}/_{5}$ udgaar Befaling til Morten Svendsen Orning: Da Axel Viffert, Embedsmand paa Riberhus skal bygge et Kornhus for Ribe Stift ved Snobehøjg. og Kronen ingen Bønder har der, der kunne hjælpe til ved Arbejdet, efterdi Kongen har undt sin Moder Hønborg Len, skal Morten Svendsen, naar Axel Viffert eller dennes Foged skriver til ham derom, give Bønderne deromkring Ordre til at hjælpe til med at lægge Grundvold, tilføre Sten og Kalk og slæbe Tømmer. Kongen haaber, at hans Moder i Betragtning af Omstændighederne ikke vil nægte dette. Samme Dag ses, at Kongen har udstedt Befaling om, at der skal bygges 4 saadanne Kornhuse i Nørrejylland, nemlig i Aalborg, Aarhus, Hobro og Snoghøj. Husene skulle opføres af stærkt Tømmer, de skulle være 3 Lofter høje, og der skulde være $3^{1}/_{2}$ Alen mellem hvert Loft. Der skulde være dobbelt Underlag under hvert Loft. Huset i Aarhus skulde være 80 Væggerum langt, de andre 3 hver 50 Væggerum.

1574 d $^{31}/_{12}$ udgaar et aabent Brev, hvorved Kongen i Anledning af Klage over, at Færgefolkene ved Middelfart Sund tager ubillig Færgeløn, fastsætter følgende Takst: Naar en enlig Person vil sættes over fra Medelfar til Snaagehøj eller fra Snaagehøj til Medelfar paa en Baad, skal han give 1 Mark danske. Kommer der flere, der ville lade sig sætte over paa samme Baad, skal hver give $^{1}/_{2}$ Skilling, har nogen Gods med sig, skal han betale 1 Skilling for hvert Læs, dog

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

beregnes ikke det, som en gaaende Person kan bære. Hvis nogen vil sættes over med Heste og Vogn, skal han for hver 2 Heste og 1 Vogn give 4 Skilling, hvad enten der er Læs paa eller ej, og hvis det er Heste uden Vogn, 2 Skilling for hver Hest. Kommer der flere Vogne paa en Gang, der ville over med een Færge, skal der for 2 Heste og 1 Vogn gives 4 Skilling, men hvis der er mere Gods, end Vognene kunne bære, betales desuden 1 Skilling for hvert Læs. Ville Købmændene have Øksne, Heste, Øg, Foler eller Føl førte over, skal der for hvert Stykke gives 1 Skilling, hvad enten der er fuld eller halv Fragt. For et Faar eller et Svin skal der gives 1 Album. Da Færgemændene tit har vægret sig ved at overføre enlige Personer med mindre de kunde faa fuld Fragt, hvorved fattige Folk ofte opholdes, befales det dem nu straks at overføre de Personer, der ville over. Lensmanden paa Koldinghus og Borgermestre og Raad i Medelfar skulle paase disse Bestemmelsers Overholdelse.

1593 d. $^{4}/_{5}$ omtales, at Peder Offersen, Claus Sørensen og Frants Petersen i Snoghøj var bleven Tolderen i Kolding, Jens Poulsen, 5 Daler skyldig.

1584 d. $^{20}/_{5}$ Befaling til Erik Lykke at give Ordre til at alle Skuder og Færger i Assens skulle være til Stede ved Snobhøj nogen Tid i Forvejen for at hjælpe til med at overføre Kongens Folk, Heste og Gods til Korsør.

1578 d. $^{20}/_{6}$ Brev til Laurits Skram. Da nogle under Slottet hørende Bønder i Endle Herred har klaget over, at hver Mand i Herredet aarlig skal svare nogle Læs Ved til Slottet, skønt flere ikke selv have Skov til deres Gaarde, men maa købe Veddet andet Steds, skal Laurits Skram undersøge denne Sag, og anvise de Bønder, der ikke selv har Skov at hugge i, hvor de med mindst Skovskade kunne hugge ovennævnte Ved i Kronens Skove.

1580 d. $^{10}/_{3}$ udgaar et aabent Brev, hvorved Kongen, der vil have Koldinghus Len som sit eget fri Enemærke, og i den Anledning har tilskiftet sig alt Adelen tilhørende Gods i Brusk, Andst, Endle, Holmandtz og Jarleo Herreder, bestemmer, at Lensmanden herefter skal have alle Præster og Degne Kirke- og Præstetjenere i ovennævnte Herreder i Forsvar, konfirmere dem, naar de er lovlig kaldede og kendte duelige af Bispen, have Ret til at bortfæste Kronens og Kirkens Parter af Tienderne og Kirkejorderne og raade for al Kirkens Indkomst, uden at enten Stiftslensmanden, Kapitlet eller Kantoren i Ribe herefter i nogen Maade maa befatte sig dermed. Han skal i Forening med Skriveren paa Slottet

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

i Herredsprovstens Nærværelse føre Kirkeværgernes Regnskaber og paase, at al Kirkens Indkomst samt Stedsmaalet af Tiender og Kirkejorder kommer Kirkerne til Bedste og at den Fordel, som falder deraf, og Stiftslensmanden hidtil har haft for den gejstlige Jurisdiktion, herefter bliver ført til Regnskab og kommer Kronen til Bedste. Derimod skulle Ægteskabssager og Præstesager som hidtil føres for deres tilbørlige Dommere paa Herredsting, Landsting og for Kapitlet, men Lensmanden skal møde, naar det gøres behov og hjælpe med til Sagernes Førelse.

1662 var der 28 Gaarde i Erritsø By, men mange af dem havde 2 Beboere. 12 af Gaardene kaldes Selvejergaarde, 1 var Annexpræstegaard og de andre var Fæstegaarde under Kronen. I Byen er desuden 8 Bol, af disse kaldes de 3 for Selvejerbol, og de 5 som Kronbol, desuden var der 7 Huse. Byen har altsaa fra gammel Tid af været en af Egnens største Landsbyer, idet kun Gaarslev har haft et lignende Antal Gaarde. Ved Erritsø var desuden en Vandmølle. Paa Snoghøj var 1662 3 Bol, og desuden laa Hønborg Ladegaard i Sognet. Som de fleste andre af Egnens Byer var Erritsø slemt medtaget efter Svenskekrigen 1657—60. Dette vil man se af nedenstaaende Afskrift af en Jordebog i Rigsarkivet over Byens Gaarde og Beboere 1662:

1. En Selvejergaard tilhørende Mikkel Hansen Bødker og Thammes Jepsen. Hver af dem har igen opført en Hytte. Paa Gaardens Grund ligger et Hus kaldet Tang.
2. En Selvejergaard tilhørende Hans Hansen Østergaard, er ganske øde.
3. En Selvejergaard tilhørende Jens Jespersen og Peder Hansen er ganske øde
4. En Selvejergaard tilhørende Jens Pedersen er ganske øde. Paa Gaardens Grund er et Hus.
5. En Selvejergaard tilhørende Thames Jensen.
6. En Selvejergaard tilhørende Jens Pedersen Thuesen er ganske øde.
7. En Selvejergaard tilhørende Hans Jensen og Søfren Hansen. Søfren Hansen har opført en Hytte. Den anden Halvdel af Gaarden er ganske øde. Paa Gaardens Grund er 2 Huse.
8. Niels Nielsen Bundgaard, en Selvejergaard, har et lidet Hus opsat paa Stedet. Et Hus til Gaarden kaldes „Gammel Toldbod".
9. Peder Pedersen Bjærgs og Ofver Pedersen Selvejer-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gaard, her er bygget en Hytte igen. Et Hus paa Gaardens Grund tilhører Peder Pedersen Bjerg.

10. Jens Rasmussens og Niels Olufsens Selvejergaard, her er bygget lidt igen.
11. Niels Pedersen Borsløffs og Niels Hansens Selvejergaard, de har bygget lidt igen.
12. Peder Hansen Willadsens Selvejergaard er ganske øde.
13. Mads Pedersens Fæstegaard er ganske øde.
14. Mikkel Hansens Fæstegaard, her er bygget en liden Hytte.
15. Oluf Hansens Fæstegaard.
16. Jens Jensens Fæstegaard er øde.
17. Hans Pedersen Bjergs Fæstegaard, her er bygget et lidet Hus paa Stedet.
18. Niels Christensens Fæstegaard er øde.
19. Jeppe Madtsens Fæstegaard, der er bygget noget igen.
20. Bertel Hansens Fæstegaard er øde.
21. Madts Simonsen Kjær har paa sin Fæstegaard bygget noget igen.
22. Peder Thamsens Fæstegaard er øde.
23. Poul Nielsen og Peder Udsen i Snobhøj har en Gaard i Fæste.
24. Hans Pedersen Holts Fæstegaard, her er bygget noget igen.
25. Hans Pedersen og Peder Hansens Fæstegaard er øde.
26. Jens Pedersens Fæstegaard er øde.
27. Marpvard Olufsens Fæstegaard er øde, der er dog bygget lidt igen.
28. Præstens Annexgaard har Mourits Hansen i Fæste.

De 3 Selvejerbol i Byen ejes af Las Jensen, Hans Thomsen og Peder Pedersen Lassen. Paa 2 af disse Bol er opsat en ringe Hytte. De 5 Kronbol haves i Fæste af Hans Hansen, som har bygget lidt, Søfren Madtsen, Jens Poulsen, Mogens Olufsen og Jens Pedersen Kock. Et Selvejerhus ejes af Herredsfogden Jakob Thommesen Harbo i Søholm. Erritsø Vandmølle har Jens Pedersen Møller i Fæste. Ved Snobhøj Færgested er 3 Bol som Povl Nielsen, Niels Olufsen og Peder Udsen er Fæstere af.

Høneborg Ladegaard har Jakob Johansen, Kjøbenhavn i Fæste. I Følge Matriklen fra 1688 var der da 36 Gaarde i i Erritsø, 4 mindre Gaarde eller Bol, 20 andre Bolssteder 10 mindre Bol, som tilhørte Kirken. Paa Snoghøj er 8 mindre Bol, men deraf synes kun de 3 at være beboede. Erritsø

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Mølle er da ganske øde, 1664 havde Matz Hansen den i Brug. Hvem der da havde Høneborg Ladegaard i Fæste har jeg ikke optegnet. 1664 er Major Uncken og Hustru benaadet med Gaarden paa Livstid. Efter dem har Kaptejn Elbrecht og Hustru Gaarden paa Livstid 1664 er Helle Rosenkrantz, Niels Trolles Enke til Gavnø Ejer af nogle Huse i Erritsø. 1664 er Major Unckens Enke benaadet med Erritsø Mølle.

De gamle Gaarde i Byen, deres Hartkorn og Beboere:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Fdk. Beboere: 1634: Unge Peder Pedersen, 1653 og 1664: Mads Simonsen Kjær, 1688: Niels Espensen, 1733: Anders Jensen, 1764 overtager Anders Christensen Gaarden, idet han indgaar i Ægteskab med Formandens, Jens Hansens Enke. Der er da 33 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 2 Køer og 6 Faar. Anders Christensen købte Gaarden til Selveje, og han var endnu dens Ejer 1770. Omkring 1830—40 blev Gaarden flyttet Syd for Byen, den har været lejet af N. N. Lassen, og nu af hans Søn, Niels Kjær Lassen. Gaarden kaldes „Snaremosegaard". Ejendomsskyld · 52,000.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634 og 1653: Mads Ibsen, 1664 og 1688: Jep Mødtsen, 1733: Hans Sørensen og Oluf Sørensen, 1765 og 1770: Niels Hansen Bjerre og Hans Madsen Bjerre. Den sidstes Del af Gaarden er udflyttet fra Byen og ejes af P. Nielsen. Den anden Halvgaard, der ejes af Niels Bjerre, ligger endnu paa sin gamle Plads i Byen.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Christen Pedersen, 1653 og 1664: Niels Christensen, 1688: Laurs Lauritsen, 1733: Jens Laursen, 1765 og 1770: Kristen Pedersen Housted. Gaarden er udflyttet Syd for Byen og den ejes nu af Jens Chr. Housted.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 7 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Niels Nielsen, 1653, 1664 og 1688: Hans Hansen Østergaard. 1724 fæstede Jens Jørgensen Gaarden efter sin Moder, der var da 20 Fag Hus og en Besætning af 4 Bæster, 3 Køer og 8 Faar, 1733 bor Jens Jørgensen ogsaa paa Gaarden; men 1765 hedder Manden paa den Peder Mikkelsen, og 1773 Lauge Pedersen. Gaarden ligger paa sin gamle Plads, og af dens senere Ejere kan nævnes Hans Peder Østergaard, og dens nuværende Ejer, Anders Ladegaard Østergaard. Denne Gaard og Nabogaarden Nr. 5 var indtil 1688 een Gaard, „Østergaard".

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Alb. Beboere: 1634: Niels Nielsen, 1653: Hans Hansen Østergaard, 1663 og 1688: Hans Søfrensen, 1733: Hans Jensen, 1765: Niels Mikkelsen, 1770: Niels Mikkelsen Østergaard, hans Eftermand var Hans Nielsen Østergaard. Gaardens nuværende Ejer er Jens Jensen Østergaard. Hans Nielsen Østergaard var gift med en Datter af Gmd. Hans Hansen Griis i Højrup.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Peder Jensen, 1653: Jens Pedersen Lassen, 1663: Jens Pedersen, 1688: Peder Jensen Espensen, 1733: Hans Nielsen, 1765: Peder Poulsen, 1770: Ignatius Pedersen. Gaarden er senere delt i 2 Gaarde, der begge er udflyttede fra Byen. P. L. Ignatius udflyttede sin Gaard til Brovad; det er den Gaard, Hans Hansens Enke nu ejer. Den anden Del af Gaarden, der nu ejes af Iver H. Lassen, blev 1855 udflyttet til Krogagervejen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Espen Madtsen og Peder Madtsen, 1653: Espen Madtsen og Peder Madtsen, 1663: Jens Espensen og Peder Hansen, 1688: Hans Pedersen, 1733: Peder Hansen Bundgaard, 1765 og 1770: Hans Pedersen Bundgaard. Gaarden ligger endnu paa sin gamle Plads i Byen og ejes af Hans Peter Lassen. 1734 Natten mellem 6te og 7de Oktober nedbrændte Peder Hansen Bundgaards og Hans Nielsens Gaarde, paa den førstes Gaard var 34 Fag Hus og paa den sidstes 29 Fag. De faar begge to Brandhjælp og Sædekorn. (Kolding Rytterdistrikts Sessionsprotokol) Gaardene Nr. 6 og 7.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Jens Jensen, 1653: Niels Jensen, 1663 og 1688: Oluf Hansen, 1733: Niels Pedersen og Niels Poulsen, 1765: Niels Hansen og Rasmus Hansen, 1770: Iver Rasmussen. Gaarden menes at have ligget Øst for Kirken. Dens senere Ejere kendes ikke.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634; Jens Mikkelsen Nielsen, 1653: Niels Ostesen i Snobhøj, 1663: Poul Nielsen og Peder Udsen i Snobhøj, 1688: Peder Madtsen, 1733: Thomas Olufsen, 1765 og 1773: Bertel Frandsen. Denne Gaard og Nabogaarden Nr. 10, der 1688 havde 2 Tdr. Hartkorn, var oprindelig een Gaard. Den laa Øst for Skolen ved samme Side af Bygaden. Beboere paa Nr. 10: 1688: Niels Thomsen, 1733: Jep Hansen 1765: Rasmus Jørgensen, 1770: Hans Petersen Møller og Ole Jensen, Gaardens Hartkorn var da 4 Tdr. 6 Skp.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. Beboere: 1634: Hans Larsen, 1653 og 1663: Mikkel Hansen, 1670:

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Peder Mikkelsen, 1688: Madts Hansen og Mickel Møller, 1733: Søren Nielsen og Peder Møller, 1765: Ole Jensen og Hans Pedersen. 1790 blev Gaarden udflyttet Syd for Byen til Bavnehøj. Her kaldes den „Baungaard", et Navn, som saa er overført paa flere af Gaardens Ejere. Nu ejes Gaarden af Iver Lassen.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Pedersen, 1653 og 1663: Peder Hansen Udesen, 1688: Mikkel Ifversen, 1733: Peder Sørensen og Niels Sørensen, 1765: Rasmus Hansens Enke og Søren Nielsen Spillemand, 1773: Thomas Madsen Krag og Søren Nielsen Spillemand. Gaarden er forlængst udflyttet fra Byen. Søren Nielsens Del af Gaarden blev 1774 solgt til Hans Hansen Østergaard, hans Enke blev gift med Jens Hansen Ravn, som døde 1802. 1777 blev Gaarden udflyttet til Marken Øst for Snoghøj. Her kaldes den „Ravnsgaard". Jens Ravn ejede den til sin Død for et Aars Tid siden. Nu ejes den af hans Enke.

Gaard Nr. 13. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1688: Peder Jensen Smed, 1724 fæster Christen Bertelsen og Mads Jensen hver en Halvdel af Gaarden efter Peder Hansen, som de begge kalder for Stedfader. 1733 bor Peder Jensen Thuesen paa Gaarden, 1765 hedder Manden Peder Johansen Thuesen og 1773 Peter Thuesen. Gaarden, der ligger paa sin gamle Plads, ejes nu af Peder Gydesen, som i mange Aar har være Formand for Erritsø Sogneraad.

Gaard Nr. 14. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Ude Hansen, 1653: Thames Pedersen, 1663 og 1688: Peder Thamsen, 1733: Palle Sørensen og Hans Madsen, 1765: Lauge Jensen Holt og Hans Hansen, 1770: Mikkel Thomsen Holt og Peter Hansen. 1773 ligger Mikkel Holts Del af Gaarden Øst for Byen ved Vejen efter Fredericia. Peter Hansens Gaard laa tæt Vest for, hvor Nr. 1 laa. Denne Del af Gaarden blev nedbrudt 1866. Hvor Mikkel Holts Gaard laa, er nu kun en mindre Ejendom, der har været ejet af Leonhardt.

Gaard Nr. 15. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Niels Lassen Koed, 1653: Jep Pedersen, 1663 og 1688: Thomas Jensen Smed, 1733: Mads Hansen og Christen Bertelsen, 1765 og 1773: Kristen Søsensen og Ude Hansen. Kristen Sørensens Del af Gaarden er nedbrudt, hvorimod Ude Hansens Gaard, der nu ejes af Mikkel Ussing, som nedstammer fra Ude Hansen, ligger paa sin gamle Plads i Byen. Mikkel Ussing er født paa Gaarden. Han er Farbror til Dr. phil. Henrik Ussing i Sorø.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 16. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Madts Pedersen, 1688: Madtz Madtzen, 1733: Niels Madsens Enke, 1765 og 1773: Jens Nielsen Kragh. Han flyttede 1776 Gaarden ud paa Marken Syd for Byen, man siger, han af Regeringen fik 100 Rdl. for Udflytningen. Gaarden kaldes nu „Nederballegaard" og ejes af Iver Krag. Mens den laa i Byen, var dens Plads tæt Vest for Nr. 15.

Gaard Nr. 17. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Peder Jensen, 1653 og 1663: Jens Pedersen Thuesen, 1670—80: Niels Pedersen og Carl Lombardi paa Snoghøj, 1688: Niels Pedersen, 1733: Jørgen Holm, Snoghøj, 1765: Carl Lindum. Gaarden, der en gammel Selvejerbondegaard, er da fri for Tiende, Ægt og Arbejde. Af denne Gaard, Halvdelen af Nr. 18 og et Par Bol paa Snoghøj Nr. 2 og Nr. 4, er Snoghøj Færgegaard i sin Tid fremstaaet. 1770 var dens Hartkorn godt 12 Tdr. 1741 boede Peder Grib paa Snoghøj, hans Slægt havde Gaarden i henved 100 Aar. Carl Lindum var Gribs Svigersøn; Lindum afstod den til sin Svigersøn, Gotfred Fibiger, og efter ham fik Sønnen, Carl Lindum Fibiger, Gaarden, som han 1839 solgte til Kammerherre Riegels. Han anlagde Parken ved Gaarden, og de sjældne Træer i den stammer fra hans Tid. 1861 solgte han Gaarden til Brocksenius, som 1878 solgte den til Apoteker Kragh fra Middelfart. 1895 købte Fru Meldola Gaarden. Parken med den gamle Hovedbygning er senere frasolgt til Jespersen, der i en Række Aar har drevet Sommerbeværtning her. Avlsgaarden har i flere Aar været bortforpagtet til Nielsen-Holm. Paa Gaardens Mark tæt ved Stranden Vest for Snoghøj opførtes for nogle Aar siden en Fiskerihøjskole. Forstander for den er Otterstrøm. Paa Marken Nord for Højskolen er et større Gartneri, som Kroman har anlagt og endnu er Ejer af. Vest for Højskolen tæt ved Stranden er Rester af en gammel Skanse. Ved Siden af Landevejen Nord for Snoghøj er rejst en Mindesten over en falden tysk Soldat. Snoghøjgaards Ejendomsskyld: 110,000 Kr.

Gaard Nr. 18. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Christen Thuesen, 1653: Ebbe Nielsen, 1663: Mourids Olufsen, 1670: Niels Thomsen, 1688: Thomas Nielsen, 1733: Carl Lindum og Peder Nielsen Bjærg, 1765: Carl Lindum og Laurs Jensen, 1773: Carl Limdum og Jep Nielsen Bjærg. Senere Ejere af den sidste Del af Gaarden kendes ikke, men det menes, at Gaarden enten forlængst er nedlagt eller flyttet bort fra Byen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 19. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Mikkel Nielsen, 1653: Jens Joensen og Mikkel Laursen, 1663: Søfren Hansen, 1670: Mikkel Sørensen, 1688: Søfren Hansen, 1733: Anders Pedersen, 1746 afstaar han Gaarden til sin Søn, Peder Andersen. Besætningen bestaar da af 4 Bæster 1 Ko og 8 Faar. Den øvrige Besætning er død af Kvægsyge. 1765 bør Peder Andersen endnu Gaarden, som nu kaldes „Jaunsgaard". 1848 blev den udflyttet Syd for Byen. Af dens Ejere kan nævnes: 1799: Anders Petersen, 1839: Jens Gydesen, senere Niels Gydesen og Gyde Gydesen, som nu ejer den. Den er en af Byens større Gaarde. Det synes som den og Nr. 20 forhen har været een Gaard. Ejendomsskyld 70,000 Kr.

Gaard Nr. 20. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 1 Skp. Beboere: 1688: Mikkel Søfrensen (Lassen), 1733: Lauge Mikkelsen og Anders Pedersen, 1765 og 1773: Niels Thomsen. Gaarden er senere en Del udparcelleret, men en Part af den er den Gaard, som 1838 blev udflyttet Vest for Byen i „Havlykke". Nu kaldes den „Havlykkegaard". Dens nuværende Ejer er Thomas Andersen fra Bredstrup, der fik den ved at ægte Formandens Datter.

Nr. 21 var 1688 Byens største Gaard med 8 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb Hartkorn. Beboere: 1634: Hans Joensen og og Søfren Hansen, de har den ogsaa 1653, 1663: Niels Nielsen, 1688: Jens Andersen, 1733: Søren Nielsen og Laurs Thamsen, 1765: Hans Hansen og Jens Nielsen, 1770: Hans Hansen Pilboe og Hans Jensen, 1773: Hans Hansen Pilboe Jens Hansen Nybo. De 2 Gaardes senere Ejere kendes ikke. Nu ligger kun en mindre Gaard, hvor de laa, den ejes af Wetter.

Gaard Nr. 22. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Alb. Beboere: 1634: Thomas Pedersen, 1653 og 1663: Thomas Jepsen, 1688: Jep Thomsen, 1733: Hans Mikkelsen Fougaard, 1765 og 1773: Mikkel Hansen Fougaard. Gaardens Ejere har senere, indtil den nuværende Ejer, Jens Lauritzen, fra Grønlundgaard købte den, baaret Tilnavnet „Fougaard". For en Del Aar siden flyttedes Gaarden ud Syd for Brovad, her kaldes den „Fougaardsminde". Oprindelig var den og Nr. 23 sandsynligvis een Gaard.

Gaard Nr. 23. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Thomas Pedersen, 1653 og 1663: Mikkel Hansen Bødker, 1688: Terkild Mikkelsen og Thomas Pedersen, 1765 og 1773: Jens Thomsen Fougaard. Gaarden, der ligger paa sin gamle Plads, ejes nu af Hans Ladegaard. Navnet

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

„Fougaard" hidrører sagtens fra, at en eller anden af Gaardens Beboere har været Foged. Herredsfoged Kristen Nielsen kan jo have boet her.

Gaard Nr. 24. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. Beboere: 1634: Iffuer Pedersen, 1653, 1663 og 1688: Jens Jensen Smedegaard, 1733: Jens Jensen Smedegaard, 1765: Hans Jensen. 1770 er Gaarden udparcelleret, men Peter Pallesen, Hans Hansen Clausen, Jens Nielsen Smed og Niels Jensen Hyllegaard har Dele af den. Den laa tæt Øst for Gaard Nr. 1, og Toften, hvor den laa, kaldes endnu Smedegaards Toft.

Gaard Nr. 25. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Bertel Hansen, 1688: Thue Bertelsen, 1733: Niels Hansen og Mads Hansen, 1765 og 1773: Jens Nielsen Aars og Rasmus Hansen Holm. Gaardene er forlængst udflyttede Syd for Byen. De ejes nu af Iver Lassen og Mads Sørensen.

Gaard Nr. 26. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Mourids Ollesen, 1653 og 1663: Hans Pedersen Bjærg, 1688: Peder Hansen Elkjær, 1733: Hans Pedersen Elkjær, 1765: Peder Hansen Elkjær. Indtil for faa Aar siden var Gaarden endnu i Slægtens Elkjærs Eje. Nu ejes den af Søren Lassen, som i mange Aar var Ejer af Havgaard i Bredstrup. Gaarden ligger endnu paa sin gamle Plads, og det menes, at dens Beliggenhed ved et Ellekær er Oprindelsen til, at dens Beboere har faaet Tilnavnet „Elkjær".

Gaard Nr. 27. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Peder Andersen, 1653: Niels Pallesen, 1663: Hans Pedersen Holt, 1670: Peder Hansen Holt, 1688: Hans Pedersen Holt, 1733: Thomas Mikkelsen Holt, før ham Mikkel Holt, 1765 og 1773: Iver Andersen Holt. Her har Manden ogsaa faaet Tilnavnet „Holt" efter Gaarden, der er dens gamle Navn. Den ligger endnu paa sin gamle Plads Øst for Byen. Dens nuværende Ejer er Thomas Elkjær. En Lystejendom „Sandal" er bygget paa Jord, som har hørt til Gaarden. Her boede i mange Aar Peder Holt, der var en kendt Mand bl. a. som Udgiver af en Lommebog, der bar hans Navn. Ved Sandal er en smuk Park med flere sjældne Planter og Træer. Peder Holt var født paa Gaarden „Holt". Nu har den og Sandal samme Ejer, idet Th. Elkjær arvede Sandal, da Svigerfaderen, Peder Holt, døde. Holtegaards Ejendomskyld: 70,000 Kr.

Gaard Nr. 28. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: Niels Pedersen Borsløff har den baade 1634, 1653 og 1663. 1688 har Sønnen, Peder Nielsen Borsløff,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaarden, 1733: Mikkel Jensen, 1765: Anders Ditlevsen. Gaarden, der laa i Toften Syd for Erritsøgaard, er nedbrudt og udparcelleret, Lorentz Vindelevs Gaard i Sønderskov menes at være en Parcel af den. Af de forskellige Jordebøger ses, at den og Nabogaarden „Hovgaard" forhen har været een Gaard, og Navnet Hovgaard tyder paa, at Gaarden en Gang i gamle Dage har været en adelig Sædegaard.

Gaard Nr. 29. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Nielsen, 1653 og 1663: Niels Hansen, 1688: Hans Nielsen Hougaard, 1733: Peder Jensen, 1765 og 1778: Niels Pedersen Hougaard, efter ham fik Sønnen, Thomas Nielsen Hovgaard, Gaarden. Thomas Nielsen Hovgaard var gift med en Datter af Gmd. Hans Griis i Højrup. Senere Ejere har bl. a. været Mikkel Hovgaard og hans Søn. For nogle Aar siden gik Gaarden ved Salg til den nuværende Ejer, Anders Andersen, ud af Slægtens Eje. For mange Aar siden blev den flyttet fra sin gamle Plads i Byen ved Siden af Nr. 28 til sin nuværende Plads ved Brovad. Her ligger den lidt Øst for Brovad Andelsmejeri. 1770 har en Hans Hansen Høgh en mindre Del af Gaarden.

Gaard Nr. 30. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Thames Jensen, 1653, 1663 og 1688: Offve Pedersen, efter ham Svigersønnen Bertel Pedersen, som har Gaarden 1733. 1765 og 1773 har Thomas Hansen med Tilnavnet „Præst" Gaarden. 1838 blev Gaarden udflyttet til Sønderskoven af Iver Holt. Hans Søn, Hans Holt, der var en kendt Mand paa Fredericiaegnen, afstod den for en Del Aar siden til sin Svigersøn Ole Jensen fra Højrup, som nu ejer Gaarden, der kaldes „Sønderskovgaard". Denne Gaard og Nr. 31 var indtil 1688 een Gaard. Sønderskovgaard er en af Erritsø Sogns større Gaarde. Ejendomsskyld: 66,000.

Gaard Nr. 31. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Peder Jensen Bjerg, 1653 og 1663: Peder Pedersen Bjerg, 1688: Peder Nielsen Bjerg, 1733: Niels Laursen Elkjær, 1762 overtog hans Søn Niels Nielsen Elkjær Gaarden, som da havde 36 Fag Hus og en Besætning af 5 Bæster, 4 Ungnød og 10 Faar. Den øvrige Kvægbesætning er sagtens død af Kvægsyge. 1819 afstod han Gaarden til sin Svigersøn Thomas Rasmussen fra Annexgaarden, 1852 overtog hans Søn, Peder Thomsen, Gaarden, som han forstørrede meget betydelig, saa den blev Byens største Gaard med godt 14 Tdr. Hartkorn. 1892 blev Peder Thomsens Søn, Markus Thomsen, Ejer af Gaarden, der nu kaldes „Erritsøgaard". Den ligger paa sin gamle Plads Vest for Kirken.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 32. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Det maa være den Gaard, som 1662 ejes af Jens Rasmussen og Niels Olufsen, 1688 er Nr. 33 bleven en selvstændig Gaard. 1688 bebor Jens Rasmussen endnu Nr. 32, 1733 hedder Manden paa Gaarden Niels Jensen og 1765 Jens Nielsen, 1773 ejes den af Hans Simonsen. Senere Ejere har været Anders Ladegaard fra Pjedsted, dennes Søn, Niels Ladegaard Andersen. Dens nuværende Ejer, Karl Ladegaard, er Niels Ladegaards Søn. Gaarden ligger paa sin gamle Plads, Den kaldes „Toftegaard". Ejendomsskyld 47,000 Kr.

Gaard Nr. 33. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere paa denne og Nr. 32 1634: Rasmus Madsen og Oluf Madsen Hviid, 1653: Jens Rasmussen og Niels Olufsen Hviid, 1663: Jens Rasmussen og Peder Jensen, 1688: Peder Jensen Smed, 1533: Søren Andersen, 1765: Lauge Pedersen. Gaarden laa Nord for Nr. 30 og 31, men dens senere Ejere eller dens Udparcellering kendes ikke. Nogle af dens Jorder er muligvis komne under Erritsøgaard.

Gaard Nr. 34, Hartkorn 1688: 1 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. er et saakaldt Selvejerbol. Beboere: 1634: Las Pedersen, 1653: Peder Pedersen Lassen, 1663: Peder Lassen Pedersen, 1688: Peder Pedersen Lassen, 1733: Niels Pedersen Lassen, 1744 overtager Hans Nielsen Lassen Gaarden efter sin Fader, Niels Pedersen Lassen, som er gammel og svag. Der er da 12 Fag Hus og en Besætning af 2 Bæster, 2 Køer, 1 Ungnød og 3 Faar. 1765 har Hans Nielsen Lassen endnu Gaarden. Den er senere nedbrudt og udparcelleret, den laa lidt Øst for Erritsøgaard. Ejeren af Nr. 34 købte ved dens Salg Annexpræstegaarden, og den har Slægten endnu i Eje.

Gaard Nr. 35, Hartkorn 1688: 1 Td. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. er ogsaa et gammelt Selvejerbol. Beboere: 1634: Jep Thommesen, 1653: Thames Jepsen, 1663 og 1688: Hans Thamsen, 1733: Hans Jensen, 1765 og 1773: Søren Pallesen. 1773 er Hartkornet forstørret til 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 3/4 Alb. Gaarden, der ligger paa sin gamle Plads, ejes nu af Anders Mikkelsen.

Gaard Nr. 36, Hartkorn 1688: 1 Td. 6 Skp. 2 Fdk., er ligeledes et gammelt Selvejerbol. Beboere: 1634: Christen Thuesen, 1653 og 1663: Las Jensen, 1688: Jens Poffelsen, 1733: Niels Ebbesen, 1765: Mads Nielsen. Gaarden er vist for længe siden udparcelleret.

Gaard Nr. 37. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Niels Pallesen, 1653: Peder Pedersen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Smedegaard, 1663: Jens Pedersen, 1680: Mikkel Pedersen, 1688: Peder Mickelsen, 1733: Jens Pedersen Thuesen, 1765: Laurs Jensen Thuesen, 1774: Ditlev Laursen Thuesen, 1718: Peder Ditlevsen. Hans Svoger, Herman Pedersen fra Nørre Bjært, overtog nogle Aar efter Gaarden. 1841 blev den udparcelleret og nedbrudt. En Parcel fra den er den Gaard, som ligger Vest for Erritsø Mølle og ejes af Kristen Knudsen, der købte den af Anders Hatt. Den gamle Gaard laa Nord for Erritsøgaard og Karl Ladegaards Gaard. Herman Pedersens Søn, Peder Hermansen, var Gaardejer i Stovstrup.

Nr. 57 er et Bol, man siger Degnebolet, 1688 beboes det af Degnen Hans Andersen og 1759—70 af Degnen Baltzer Johansen Vejer. — Bolet er nu en mindre Gaard, den ligger Syd for Byen og har været ejet af Morten Andersen Koch og nu af hans Søn Marius A. Ladegaard. 1759 overtager Degnen Baltzer Vejer et Bol Nr. 44 efter Zakarias Hansen. Han er ogsaa 1765 Bruger af Bolet Nr. 68. Maaske er disse mindre Bol lagt sammen. Bolene Nr. 44 og Nr. 68 har en Christen Christensen 1688 i Brug. Jeg formoder, at han er den egentlige Degn. Hans Andersen kaldes nemlig Substitut.

Nr. 45 er det Bol, man i gamle Dage kaldte Helvede, nu „Hølled". 1688 har Peder Søfrensen det i Brug. Det ligger Nordøst for Gaarden Holt.

Gaard Nr. 53, Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Villadsen, 1653 og 1663: Peder Hansen Villadsen. 1670 blev Gaarden Fæstegaard under Nebbegaard. 1688 har Peder Hansen Bull og Jens Hansen Gaarden i Fæste. 1770 er Gaarden delt mellem Niels Hansen Bundgaard og Peder Hansen. Den førstes Part af Gaarden er paa 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. Hartkorn, den sidstes: 2 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk 2½ Alb. Gaarden, der laa overfor Annexgaarden, er for mange Aar siden udflyttet fra Byen. Den Gaard, Bundgaard ejede 1770, ligger i Nærheden af Brovad, og den er endnu i Slægtens Bundgaards Eje.

Nr. 54 var 1688 et Bol paa 1 Tdr. 3 Fdk. 2 Alb. Det kom 1670 under Nebbegaard, og 1688 havde Jens Iffuersen det i Fæste. 1770 var Geert Andersen Ejer af Bolet, det laa Vest for Nr. 53; men dets Historie kendes ikke.

Gaard Nr. 55. Hartkornet 1688: 5 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. er Annexgaarden. 1688 hedder Fæsteren Maurits Hansen, 1770: Rasmus Jensen. Det var hans Søn, Thomas Rasmussen, som 1819 blev Ejer af Gaarden Nr. 31. Annexgaarden har i en Række af Aar været i Slægten Lassens Eje. Af-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

døde Sognefoged Anders Lassen overtog den efter sin Fader. Nu ejes den af Sognefoged Anders Lassens Enke.

1688 var Erritsø Kirke Ejer af Jord, der var ansat til 3 Tdr. 4 Skp. Hartkorn. Det var delt i 10 Parceller. Hartkornet paa Snoghøj var 1688: 3 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., der var fordelt paa 8 Parceller.

Erritsø Mølle: Mølleskyld: 1688: 6 Tdr. 2 Skp. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Jens Pedersen, 1688: Mats Hansen, 1733: Jens Pedersen, 1765: Jørgen Hansen, han er ogsaa Bruger af Bolet Nr. 61, der har 4 Skp. Hartkorn. 1733 er Mølleskylden kun 2 Tdr. Møllen menes tidligere at have ligget noget længere mod Nord. For nogle Aar siden fandt man nemlig i Engen der noget gammelt Tømmerværk, som kunde tyde paa dette.

Hønborg Ladegaard, nu Henneberg, er Ladegaarden fra det gamle Hønborg Slot, som forhen laa ved Stranden mellem Gaarden Hakenør og Erritsø Sogneskel. Ladegaarden havde 1688: 13 Tdr. 4 Skp. Hartkorn og 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld.

1634 og 1653 havde Jakob Johansen, Kjøbenhavn, Gaarden i Fæste, 1663: Major Diderik von Unchen, 1688: Kaptejn Elbreth, 1714: Günter Elbreth, 1770: Oberst Eskild de Falsen, 1782: Generalkrigskommisær Wildenradt, 1785: Jørgen Smith, omkring 1800: W. A. Uldal. Senere Ejere: Jensen og Kammerherre de Thygesen, der i mange Aar var Medlem af Landstinget og Klitinspektør. Nu ejes den af Frk. Trap de Thygesen, der ogsaa ligesom Kammerherre Thygesen er Ejer af Lystgaarden „Damgaard", der ligger i meget smukke Omgivelser Syd for Kolding-Snoghøj Landevej tæt ved Lille Bælt. Damgaards Hovedbygning er opført 1851 af Grev Ahlefeldt. Gaarden „Ventmølle" tilhører ogsaa Ejerinden af Damgaard. Det samlede Hartkorn af Damgaard og Henneberg Ladegaard er 19 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. $^1/_2$ Alb.

Den kendte Opdrætter af Korthornskvæg, Kammerraad Hansen, var i mange Aar Forpagter af Henneberg Ladegaard. Han var i en Række af Aar Formand for Elbo Herreds Landboforening og Statens Tilsynshavende ved Dyrskuer. Han var gift med en Datter af Pastor Jakobsen i Pjedsted. Nu er hans Søn Forpagter paa Ladegaard.

Gaarden „Røjborg", det gamle Bol, der har tilhørt Annexgaarden, ligger Øst for Damgaard, 1688 er Niels Pedersen Røjborg dets Fæster. 1770 har det 2 Beboere: Hans Jensen og Jakob Frandsen. Senere har det faaet een Ejer, og det er betydelig forstørret. Det andet Bol, der laa under Præ-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

stens Annexgaard, kender jeg ikke Beboerne paa, og jeg ved heller ikke, hvor det laa, men det maa jo have været et Sted i Sønderskoven. Siden Udskiftningen er, som omtalt foran, mange Gaarde udflyttede paa Marken, og ikke saa faa er udparcellerede; men endnu er der dog mange Gaarde og Huse i Byen. Her er Skole med 2 Lærere, Forsamlingshus, Missionshus, en Vand- og to Vindmøller, Brugsforening, Sparekasse og flere Haandværkere. Paa Marken er en Skole paa Lyng og en Forskole ved Brovad, der er flere Teglværker, det største af disse, der ejes af Povlsen, er paa Lyngsodde. Paa Lyng er ogsaa en Fattiggaard, fra hvilken der er en meget smuk Udsigt over Bæltet til Fyn og til Købstæderne Fredericia og Snoghøj. Vest for Snoghøj er Rester af Vejermose Skanse. Øst for Snoghøj er flere Villaer.

Af Stednavne kan bl. a. nævnes: Sig, nogle Huse i en Lavning vestlig i Byen. Tarmes nogle Ejendomme Øst-Sydøst for Erritsø. Balle 2 Gaarde i Nærheden af Lyng. Sønderskoven, nogle Ejendomme Syd for Kolding-Snoghøjvej. Ladegaards Skov, Øst for Ladegaard. Brovad, Havlykke, nogle Ejendomme Syd for Gaarden Himmerighus i Ullerup Sogn. Tingskoven, en lille Skov tæt ved Havlykke. Mølskov, nogle Ejendomme Syd for Stovstrup Skov. Erritsø Bæk, Vandløbet, der kommer fra Børup Mark gennem Brovad forbi Erritsø Vandmølle og Nordøst derfor danner Skellet mellem Ullerup, Fredericia og Erritsø Marker og endelig løber ud i Bæltet Nord for Sanddal.

1896 opgives Sognets Areal til 2978 Tdr. Land med 300 Tdr. Hartkorn. Indbyggerantal: 1801: 695, 1840: 937, 1860: 1132, 1890: 1198.

Af *Sognepræster* i Erritsø kan nævnes følgende, der til 1667 boede i Tavlov og siden i Fredericia, da Erritsø blev Annex til St. Mickaelis Kirke der.

1. 1579. Hr. Hans Poulsen.
2. 1606. Hr. Bertel Iversen, der var en Søn af Iver Trudsen, Fru Anne Rosenkrantz Foged. Bertel Iversen, der var var Præst i 42 Aar, var gift 2 Gange. Med sin første Hustru var han gift i 12 Aar og havde 8 Børn.
3. 1626. Henrik Bertelsen Tavlov var Bertel Iversens Søn.
4. 1632. Christen Oluffsen, kaldes „Gamle Christen".
5. Imanuel Cirsovius fra 1665 til 1693. Præst i Fredericia.
6. 1693—1708: Nikolaj Wickmann.
7. 1708—1760: Henrik Ludvigsen Pontoppidan.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

8. 1760—1764: Valentin Johansen, Bonifacius.
9. 1764—1787: Jens Jensen Bergendal.
10. 1787—1818: Laurits Haase.
11. 1818—1830: Andreas Meden. Hans fulde Navn var Andreas Peter Meden; han var født 1771 paa Petersholm ved Vejle. Bedstefaderen var Peder Terkildsen, efter hvem Gaarden har Navn. Pastor Meden kom i Strid med Sognepræsten ved Trinitatis Kirke i Fredericia. Det kom endog til Haandgribeligheder mellem dem. Meden blev af den Grund forflyttet til et andet Embede, og Præsten ved Trinitatis Kirke blev afsat.
12. 1830—40: Niels Henrik Gudme. Han var gift med en Datter af Herredsfoged Boech i Fredericia.
13. 1840—50: Hans Christian Rørdam, f. $^{18}/_{3}$ 1803, d. 1869. To af H. C. Rørdams Sønner er kendte nemlig: Biskop Thomas Skat Rørdam og Historikeren H. F. Rørdam, der var Præst i Lyngby.
14. 1850—60: Karl Christian Bojsen, f. $^{27}/_{8}$ 1804, død 1866 som Stiftsprovst i Ribe. Provst K. Chr. Bojsen var Søn af Biskop P. O. Bojsen.
15. 1860—74: Frederik Ludvig Bang Zeuthen.
16. 1875—90: Karl Viggo Gøtzsche, død som Biskop i Ribe.
17. 1890—1915: Frederik Zeuthen, var fra 1900 Provst i Elbo Herred. Han døde den $^{27}/_{3}$ 1915.
18. Carl Hornbæk, født d. $^{31}/_{7}$ 1871. Han blev indsat i sit Embede i December 1915.

Kapellaner i de samme Sogne: (St. Mickaelis i Fredericia og Erritsø).

1. Jens Rafn, var kaldet 1667, men Valget kasseredes.
2. 1667—1677: Johan Lobedantz.
3. 1677—1710: Jockum Reimer, han var gift med den første Sognepræsts Datter ved St. Michaelis Kirke og havde 14 Børn.
4. 1710—1714: Jørgen Albert Freüchen.
5. 1714—1718: Johan Rathenburg.
6. 1718—1733: Peter Samuel Lobedantz.
7. 1733—1760: Valentin Johansen Bonifacius.
8. 1760—1764: Jens Jensen Bergendal.
9. 1764—1770: Laurits Pedersen Sattrup.
10. 1770—1803: Jockum Reimer Fenger. En Søn af ham, Povl Fenger, var Præst i Bredstrup. Faderen var Købmand i Fredericia.
11. Jakob Schjerning blev 1812 Sognepræst ved Trinitatis

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Kirke i Fredericia, entlediget 1829, død 3/4 1845 hos sin Søn, der fra 1856—1863 var Præst i Herslev. Kapellanembedet nedlagdes 1803.

Kateketer ved samme Kirker:

1. 1825—1834: Lars Kristian Brøckner.
2. 1834—1841: Johannes Galskjøt.
3. 1841—1850: Jørgen Laurits Vilhelm Hansen.
4. 1850—1859: Adolf Emil Fritz.
5. 1859— Jakob Sidenius.

Der er flere; men jeg kender ikke deres Navne og Embedstid.

1579 d. 19/3 udstedes Forleningsbrev for Hr. Hans Poulsen, Sognepræst til Tavlov og Erritsø Sogne, der har berettet, at han er kommen til en øde Præstegaard, derfor har han solgt sin Ejendom i Kolding og igen købt et Stykke Jord i Tavlov, som han har opført Bygning paa, og har bevilget, at samme Ejendom og Bygning fremdeles maa blive ved Sognepræsteembedet — paa Afgiften af Kronens Part af Korntienden af Erritsø Sogn kvit og frit. (Kancelliets Brevbøger).

I Erritsø opførtes 1721 en af Frederik d. 4des Skoler. Denne Skole, der ligger lige overfor Kirken, men paa den sydlige Side af Bygaden, ligger endnu paa sin gamle Plads, og muligvis er Dele af den nuværende Skolebygning Rester af den gamle Skole. Den er dog meget betydelig udvidet, idet den i en Række af Aar har afgivet Bolig baade til Første- og Andenlærer og Plads til 2 Skolelokaler. Andenlæreren har dog nu Bolig i et andet Hus. Muligvis har Degnen ogsaa ligesom i Tavlov og enkelte andre Steder paa Egnen i længere Tid ledet Undervisningen i Skolen.

Af *Degne, Skoleholdere* og *Lærere* kan nævnes:

1. Mikkel Degn 1471.
2. Hans Andersen Middelfart 1677—1690.
3. Jens Andersen 1708.
4. Baltzer Johansen Veier c. 1750—1780.
5. Mickel Stilling, f. 1744, d. 1815.
6. Andreas Pedersen Ryeholm, f. i Vinding 1791, d. 9/12 1857. Han havde tidligere været skindød. Ryeholm var gift med Formandens Datter, Marie Kathrine Stilling.
7. S. N. Kjærsgaard fra 1857 til 1901. Han var i 24 Aar Formand for Sogneraadet. Han var Søn af Lærer Niels Kjærsgaard i Gaverslund.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

8. Jens Kristensen Bjerregaard, f. $^{1}/_{12}$ 1862 i Hvejsel Sogn ved Vejle, er Seminarist fra Jelling. Har været Lærer i Viuf Nørremarks Skole og Stubberup Skole i Højen Sogn før han d. $^{3}/_{1}$ 1901 kom til Erritsø som Førstelærer.

Af *2den Lærere* ved Erritsø Skole kan nævnes:

1. Kjærsgaard, senere Førstelærer.
2. Abitz, i mange Aar Lærer i Aagaard, bor nu i sin Fødeby Fredericia.
3. Fuglemann.
4. Christensen.
5. Carl Petersen.
6. Bruun, nu København.
7. Rasmussen, nu Odense.
8. Sølvsten, nu Holstebro.
9. Hansen, nu Bredballe,
10. Bording, nu Vejle.
11. Christensen, nu Odense.
12. Nissen, død i Grumstrup.
13. Petersen Brockmann, nu Nyborg.
14. Hollensen, død i Tvingstrup 1918.
15. Dahl, Søn af Lærer Dahl i Herslev.

Efter Bruuns Forflyttelse 1887, var jeg i nogle Maaneder Vikar ved Skolen.

For en Del Aar siden oprettedes et Skoledistrikt for Sognets sydøstlige Del, idet der indrettedes Skolelokale og Lærerbolig paa Lyng Fattiggaard. Her har Hansen, som for ca. et Aar siden tog Afsked, været Lærer siden Skolens Oprettelse. Hansen er født d. $^{7}/_{2}$ 1851.

Forskolen ved Brovad er opført i de senere Aar, og Lærerinde ved den er Frk. Lomholt fra Lille Velling.

Af *Sogneraadsformænd* og *Formænd for Sogneforstanderskabet* i Erritsø kan nævnes:

1.	Pastor H. Chr. Rørdam	1848—1850.
2.	Pastor K. Chr. Bojsen	1850—1861.
3.	Pastor Dr. Fr. L. B. Zeuthen	1862—1867.
4.	Gaardejer P. Holt, Sandal	1867—1870.
5.	Mikkel Bjerg, Erritsø	1870—1873.
6.	Lærer S. N. Kjærsgaard	1873—1898.
7.	Gaardejer Niels Gydesen	1898—1903.
8.	„ N. N. Lassen	1903—1906.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

9.	Gaardejer Niels Gydesen	1906—1909.
10.	„ P. Gydesen	1909—1917.
11.	„ H. P. Lassen	1917—

Af *Sognefogder* kan nævnes:

1. Søren Pedersen Elkjær. Han var Gmd. og Dbm. og døde 1827.
2. Rasmus Hansen Ussing, Gmd. i Erritsø, var Søren Elkjærs Eftermand som Sognefoged i en Snes Aar.
3. Iver Lassen, Gmd. i Erritsø, var det i et lignende Tidsrum.
4. Anders Lassen, Gmd. i Erritsø, var saa sin Faders Eftermand i mange Aar til sin Død 1914.
5. Gaardejer Gyde Gydesen var derefter Sognefoged i 2-3 Aar. Han efterfulgtes af den nuværende Sognefoged:
6. Gaardejer Niels Kjær Lassen.

I Dalgas' Bog om Landboforholdene i Vejle Amt i Aarene 1823—26 nævner han blandt Egnens fremmelige Landmænd Sognefoged og Dannebrogsmand Niels Elkjær i Erritsø.

Af *Herredsfogder* i Elbo Herred kan nævnes følgende:

1. Jowen Nielsen nævnt 1471.
2. Kristen Nielsen i Errisø 1564.
3. Claus Hønborg paa Søholm 1578—92.
4. Anders Pedersen i Børup 1593.
5. Jakob Clausen, Søn af Claus Hønborg, 1594.
6. Thames Therkildsen paa Ødstedgaard 1627 og 1634.
7. Hans Jensen paa Søholm 1635.
8. Jakob Thomsen Harbo paa Søholm 1648—72.
9. Gregers Blichfeld fra 1687 til 1696, han var tillige Byfoged i Fredericia. Han blev dømt fra sit Embede i April 1696.
10. Laurids Henriksen, Ammitsbøl, fra 1696.

1579 var Mikkel Nielsen i Kongsted Delefoged, men ellers kender jeg ikke Navnene paa disse.

Elbo, Holmans og Brusk Herreder samles $^{20}/_{12}$ 1687 til en Jurisdiktion. 1718 d. $^{26}/_{12}$ oprettes Koldinghus Birk, der bestod af Holmans, Elbo, Brusk, Jerlev, Andst og Slaugs Herreder. Tingstedet var til 1741 i Viuf, men flyttedes saa til Kolding. Birket ophæves 1770. Birkedommere var: Thomas Ebbesen, Hans Panch og Hans A. G. Sonnin fra 1759 til sin Død 1770. (P. Eliassen: Kolding.)

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

TAVLOV SOGN.

Tavlov Sogn er 4020 Tdr. Land med 363 Tdr. Hartkorn, det grænser mod Syd til Kolding Fjord, mod Øst til Erritsø, mod Vest til Elbodalen og mod Nord til Bredstrup Sogn. Den sydlige og ganske særlig den sydvestlige Del af Sognet er bakket. Jordene er gennemgaaende af god Beskaffenhed, men der findes dog ogsaa Steder i Sognet, hvor Underlaget er Sand og Grus. Byerne: Taarup, Tavlov og Børup har nogen Skov, men desuagtet kan Sognet ikke kaldes skovrigt. I Elbodalen er ret gode Enge og en Del Tørvemoser, blandt disse er een, som kaldes Gammelmose. Forhen var der 2 Søer i Elbodalen: Tavlov- og Holme Sø, men begge er nu næsten tilgroede.

Kirken ligger paa en Bakke Syd for Byen, og fra Kirkebakken og navnlig fra Kirketaarnet har man en smuk og vid Udsigt over den smukke og frugtbare Egn. Mod Syd og Sydøst er der bl. a. Udsigt til Fyn og Skamlingsbanken. Sognet har sagtens Navn efter den Bakke eller Høj, hvorpaa Kirken er bygget, som vist har heddet Tagelhøj. Byen Tavlov kaldes ofte Tavlov Nebel, hvilket tyder paa, at det er en „ny By". Maaske den forhen har ligget et andet Sted paa Bymarken, og man har saa ved dens Flytning har kaldt den Nebel eller den „nye By". Maaske den gamle By har ligget i Nærheden af Kirken. Af Oldtidsminder findes enkelte, saaledes findes endnu et Par Kæmpehøje ved Taarup Skov, og der er Spor af flere paa Taarup og Tavlov Marker. I gamle Dage laa det kongelige Slot Hønborg og Hovedgaarden Søholm i Sognet. Nu er af Slottet kun Voldstedet tilbage, og af Hovedgaarden nogle mindre Gaarde og Ejendomme, der kaldes Holme Mark. I Præsteberetningen fra 1638 omtales Sognet saaledes: „Tauloe Sogn haver tilforn været kaldet Thagellhøje Sogn, haver Byer 7 og en Mølle. Nebel haver Gaarde 6, deriblandt Præstens Residentz, Børup haver Gaarde 8, Thorup (Taarup) haver Gaarde 4, Odersted (Oddersted) haver Gaarde 4, Skjerbech haver Gaarde 11, Studsdal haver Gaarde 1, Gudsøe haver Gaarde 4. Syd for Gudsø udi Stranden er 2 omflødte Øer, Store og Lille Kidholm. I Tavlov Sogn er en fornemme

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

enlig Gaard Søholm. Ved Skjerbæch haver været en, Kilde, kaldet Korskilde, af nogle kaldet Helbreds Kilde. Udi Børup Skov er en Kæmpegrav, omsat med tvende Rader Stene tvert over. Under Børup Land er en Røff (et Rev) udi Stranden, kaldet Børup Sand, søfarende Folk velbekendt. Paa Børup Mark er en vidt begreben Dal kaldet Liung (Lyng) Dal. Den ligger mellem Kolding og Middelfart Sund."

1690 omtaler Sognepræsten, Laurits Bang, sit Sogn saaledes: „Sognet bestaar af 40 hele Gaarde og 1 Mølle i Gudsø. Tienden til Kirken er anslaaet udi Hartkorn til 10 Ørte Rug, 10 Ørte Byg og 8 Ørte Havre. Undertiden kan den indbringe noget mere. Kvægtienden er slet og ringe. Den kan anslaas til 1 Kalv, 3 Lam og 2 Grise. Ofret til hver Højtid kan bedrage sig til ungefær 10 Rdl. Præstegaarden er indløst paa 50 Slettedaler nær, som aarligen forrentes. Avlingen til Præstegaarden er ringere end til de andre Gaarde i Byen; dog er den i den ny Matrikel anslagen højere. Til 5 Tdr. Hartkorn er den beregnet og bestaar i efterskrevne Agre (de nævnes), som skal være saa brede, at hvor de 6 Krontjenere (Gaardmænd i Tavlov) deres Agre kan være 16 Alen, skal Præstens være 14 Alen brede. Udi alle Enge har Præsten sin Lod, saa at, hvor de 6 Bønder i Byen har 16 Skar bred, skal Præsten have 14. Skoven er forhugget, og der er synderlig intet at bekomme. Gærdsel kan, naar det er streng Vinter, med Besværlighed samles til Fornødenhed. Præstegaardens Bygning blev efter min salig Formand vurderet til 120 Rdl. De er siden af mig forbedrede med 24 Fag Lade- og Fæhus, 2 Fag Vognskjul og 4 Fag Stuehus Tidligere nød Præsten i Tiende fra Koldinghus fra 9de Maj 1555 3 Ørte Rug; men i min Tid er intet bekommet.

I Sognet er 2 øde Gaarde. Jorden til dem bliver ikke besaaet, dog kan Præsten ikke have den Nytte derved, som naar der boede Mænd paa dem. Til Præstegaarden er der stor Mangel paa Græsning og Højbjergning."

Sognedegnen, Lambert Madtzen, skriver samme Aar i Herredsbogen, at han af hver Helgaard i Sognet nyder 1 Skp. Byg og af hvert Bol 1 Skp. Havre, som beløber sig til 5 Tdr. Byg og 1 Td. Havre. Ved Paaske bekommer han af hver Helgaard $^1/_2$ Snes Æg, kan bedrage sig til 20 Snese. Paa hver Højtid kan han ungefær bekomme 2 Slettedaler i Offer. Der er ingen Degnebolig uden aleneste et Skolehus, som Degnen selv har bekostet opført.

1766 omtaler Pastor Bertold Hoe Sognet saaledes i sin Beretning: „Ved den østre Ende af Kirken er tilbygget en

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Begravelse, som i forrige Tider har tilhørt en af de meget omtalte Søstre, som har boet, den ene paa Hønneborg, her i Sognet, tæt nede ved Stranden, hvor endnu ses, dels Gravene omkring og dels Rudera af Bygningen, den anden paa Hindsgavl lige overfor i Fyn, og den tredie paa Nebbegaard. hvilket kan sluttes baade af de paa Kampesten udhugne og i Muren af Begravelsen indsatte Vaaben, som og af den inde i Begravelsen liggende Sten. Hovedbygningen af den gamle Hønneborg (Hønborg) laa den Tid i Tavlov Sogn, og der gik fra Gaarden en Vej til Kirken, som endnu kaldes „Fruens Kirkevej", ad hvilken Almuen siger, at Fruen i sin med 4 Heste bespændte Karm endnu hver Juleaften kører til Kirken: men Ladegaarden laa et Stykke derfra og udgør den Kobbel, som nu er solgt og hører til Erritsø Sogn. Kongetienden af Sognet er tillagt Rektoren ved Latinskolen i Fredericia. Paa Skærbæk Mark findes en Kilde, som siges i gammel Tid at have haft den Kraft at helbrede mange Sygdomme, men den har tabt samme derved, at en Mand i Skærbæk, navnlig Mads Iversen, toede sin Bæster derudi, som vare besmittede med Skab. De bleve derved hjulpne; men Kilden mistede al sin Lægedoms Kraft. NB. Mads Iffuersen ses 1688 at have boet paa Gaarden Nr. 7. Imidlertid er dens Vand endnu meget godt og blandt det bedste paa Egnen, jeg har Kundskab om. Paa Marken findes over alt adskillige Høje; men kun een af dem paa Nebel Mark er mærkværdig. Den kaldes Stevns Høj, fordi der i gammel Tid har været et Domsted (Tingsted), hvortil vedkommende er bleven stævnede, som og kan sluttes af de store Sten, hvormed gamle Folk kan erindre, at den har været omgiven. Desuden har ogsaa paa samme Bymark ved Skoven, som er tæt ved en fersk Sø, i ældre Tider ligget en meget stor Høj, hvoraf endnu et Fald Agre har sit Navn og kaldes Højagre. Samme Høj er nu sløjfet; men den holdes for at have været et Offersted i de hedenske Tider. I Sognet findes følgende Byer: Taarup, Nebel, Studsdal, Oddersted, Gudsø, Børup og Skærbæk. Børup og Skærbæk udgør et Fogderi. De andre 5 Byer er ganske smaa og udgør tilsammen et Fogderi. Foruden nævnte Byer hører til Sognet „Søholmgaard" tillige med det paa sammes Grund liggende Sted „Kryvely" eller „Holmhauge" kaldet. Desuden er der 3 smaa enlige Steder ved Stranden ud for Børup Bys Grund, nemlig: Ventmølle, Hackenør og Børup Skovhus. Et lidet enligt liggende Sted i Taarup Skov kaldes „Høth". Præstegaarden har lidt over 6 Tdr. Hartkorn, og den er den bedste i Nebel By. Tidligere

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

har Præsten tillige haft en anden Gaard i Byen, og Pastor Hoe skriver, at Omstændighederne viser, at den daværende Præst har set mere paa denne Gaards Fordel end paa Præstegaarden. Han skriver desuden, at Traditionen fortæller, at da den saakaldte Præst, Gamle Hr. Kristen, blev udbaaren som død af Præstegaarden, stod denne i lys Lue, inden hans Lig var kommen op i Kirken, hvilket var saa meget mere mærkværdigt, som han i levende Live ofte skal have sagt, at Præstegaarden skulde brænde i hans Tid". 1766 var der 7 Fattiglemmer i Sognet.

Pastor Hoe skriver fremdeles: „I Sognet kan dyrkes al Slags Sæd saasom: Hvede, Rug, Byg Havre, Boghvede, Ærter og Vikker, saavel som Hør og Hamp, om endskønt det ikke alt sammen bliver forsøgt; thi jeg har observeret dette som en næsten over alt blandt Bondealmuen gældende Sandhed, at dens Flid og Bestræbelser gaar ej videre, end deres Nødvendigheder udkræver. Nu udkræves ganske vist bedre og fornuftigere Husholdning, da Bondens Udgifter i Henseende til de Renter, han skal svare af sin i denne Egn saa dyrekøbte Gaard, er 3 a 4, ja 5 Gange større end hans forrige Landgilde, men at forøge sine Indkomster, som meget let kan lade sig gøre, hindres han, dels af det Præjudicia, han har om, at det, der er nyt, og hvad han ikke har set af sine Forfædre, tør han ej give sig af med, og dels af det Fællesskab, Bønderne ligger i med hverandre, hvilket næppe bliver ophævet paa alle de Steder, hvor det kunde ske, før end hans Majestæt til den allernaadigste givne Tilladelse, at saadant maa ske, føjer den allernaadigste Befaling, at det skal ske paa alle de Steder, hvor Umuligheden ikke forbyder det; thi da kan jeg skønne, at Bonden, som paa mange Steder her i Amtet vil blive ruineret, kunde begaa sig ligesom tilforn. Kornavlen er Sognets bedste Næring. Kornet kan afsættes i de tvende Købsteder Kolding og Fredericia; men det sker dog med nogen Besværlighed og med mindre Fordel end ske kunde, dels fordi begge Steder, og i Særdeleshed den sidste, haver selv megen Avling, og dels fordi faa eller ingen af vore Købmænd ere i Stand til at indkøbe Korn til Udskibning og nogen Handelsdrift. Til Kvægavl er her ikke den bedste Lejlighed formedelst Mangel baade paa Græsning og Avling."

Da Berthold Hoe slutter sin Beretning med at nævne sine Formænd i Præsteembedet, hidsætter jeg Præsterækken her dels efter hans Oplysninger og dels efter „Vibergs Præstehistorie".

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1. Hr. Hans Poulsen, omtalt 1579 og 1594. Han var Herredsprovst.
2. Bertel Iversen fra 1606 til 1626. Han var Præst i 42 Aar og var en Søn af Iver Trudsen, Anna Rosenkrantzes' Foged. Han var gift 2 Gange, med sin første Hustru, Ellen Jørgensdatter, i 12 Aar. Han havde 8 Børn. Et af disse var Professor Jørgen Bertelsen Tavlov, f. i Tavlov 1606, død 1680 (Biografisk Leksikon). Bertel Iversens Ligsten findes i Tavlov Kirkes Kor. Slægten Tawlov nedstammer fra ham.
3. Henrik Bertelsen, fra 1626 til 1632, var Formandens Søn.
4. Kristen Olufsen, fra 1632 til 1667. Han kaldes „Gamle Kristen".
5. Laurits Andersen Ringkjøbing fra 1667 til 1672 Han var gift med Formandens Datter, Eleonora Bethold. Hoe skriver, at i hans Tid kom Erritsø Sogn fra Tavlov.
6. Laurits Pedersen Bang fra 1672 til 1697. Han var en Søn af Raadmand Peder Bjørn i Middelfart. Han var først gift med Formandens Enke og efter hendes Død, med Sofie Marie Risom, Datter af Jens Lauridsen Risom paa Nebbegaard. Bang ejede Halvparten af Tavlov Kirketiende. Han havde 1 Søn og 2 Døtre.
7. Jakob Joakimsen Bruun fra 1697 til 1704.
8. Magister Niels Clausen Munkeberg fra 1704 til 1729. Han var gift med en Datter af Laurits Bang, og ved sit Ægteskab med hende fik han Halvdelen af Tavlov Kirke Den anden Halvdel købte han af Jørgen Holm paa Snoghøj Senere solgte han Kirken til Kong Frederik d. 4de for 1800 Rdl. Ved Salget fik han tillige Løfte paa forskellige Ting bl. a., at et af hans Børn skulde blive forsørget med Kaldet. Løftet opfyldtes dog ikke.
9. Johan Andreas Jepsen Schandorf fra 1729 til 1743. Han var Søn af Landstingsprokurator Jep Hansen i Viborg. Schandorf var en kort Tid Præst i Middelfart, og imens var:
10. Claus Clausen Flyng Præst i Tavlov 1743, saa kom Schandorf tilbage, og Flyng kom til Middelfart.
11. J. A. J. Schandorf var saa Præst fra 1743 til 1752.
12. Barthold Bartholdsen Hoe fra $^{6}/_{9}$ 1752 til 1773. Han havde 1 Søn og 2 Døtre. Den Mand, som byggede Hvilested Kro, skal have tjent hos ham, og hans Søn fik Navnet Bertel efter Præsten.
13. Ricard Hagerup Carstensen Volquartz fra 1773 til 1783. Han var gift med en af Formandens Døtre.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

14. Jens Bertelsen Bruun fra 1783 til 1810. Han var gift med Barthold Hoes Datter og døde 1810. Hans Fader var Raadmand Bruun i Fredericia, som var gift med en Datter af Pastor Gudme i Herslev.
15. Georg Frederik Brøchner fra 1810 til 1828. Han havde 3 Sønner og 3 Døtre.
16. Jakob Thune, født 1791, død 1855, fra 1828 til 1833, da han forflyttedes til Gaverslund. (Se om ham der).
17. Poul Mathias Blidsøe fra 1833 til 1865. Han har 1 Søn og 1 Datter, der bor i Vejle (1917).
18. David Carl Davidsen var født i Helsingør $^{5}/_{8}$ 1823. Hans Moder var en Datter af Gmd. Hans Jørgensen, der i sin Tid var Ejer af Grønhavegaard i St. Velling. Davidsen var Præst i Tavlov fra 1865 til 1880. Han havde 1 Søn og 1 Datter. Fru Davidsen hed Ulrikka. Davidsen samlede mange Tilhørere i sin Kirke.
19. Martin Brandt, født $^{9}/_{10}$ 1836, fra $^{31}/_{12}$ 1880 til 1905. Pastor Brandt var gift med Sofie Hejn. Brandt deltog i de grundtvigske Vennemøder i Middelfart og Fredericiaegnen. De holdtes ogsaa flere Gange i Tavlov. Der var god Kirkegang i Tavlov i Pastor Brandts Tid.
20. Thomas Schmidt Kampmann, født 1855, fra 1905 —. Før han kom til Tavlov, havde han været Præst i Egtved.

I Pontoppidans „Danske Atlas" omtales Tavlov Sogn saaledes: „Kirken har et Taarn, og ved den er tilbygget et Kapel, i hvis østre Ende er i Muren sat tvende firkantede Stene med Aarstallet 1581 og Jomfru Birgitte Rosenkrantz' fædrene og mødrene Vaaben. I Kapellet ligger en stor Ligsten med tvende udhuggede Kvindefigurer over Fru Sidsel Rosenkrantz til Hønborg, Erik Krummediges Efterleverske, som døde 1557, og bemeldte Jomfru Birgitte Rosenkrantz til Nebbe, som var Erik Rosenkrantzes til Boller og Fru Sofie Gyldenstjernes Datter (?) Man fortæller, at der desuden er begravet en Jomfru Rosenkrantz, som har boet paa Hindsgavl. Fra Hønborg Ladegaard over Skærbæk Mark gaar en Vej til Tavlov Kirke, som kaldes Fruens Kirkevej efter bemeldte Frue. Begravelsen tilhører nu Amtmand Bülow i Kolding, og begge hans afdøde Fruer ere der hensatte. I Kirken er en Ligsten over Hr. Bertel Iversen. Paa Sognets Marker er mange hedenske Gravhøje og Offersteder. Paa Tavlov Mark er en stor Høj med 3 Rader Sten omgivet, kaldet Stevnshøj. Den skal i gamle Dage have været Herredets Tingsted. Paa Skærbæk Mark er en Kilde, kaldet Runds Kilde, som fordum skal have

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

været en Lægedoms Kilde, og dens Vand det sundeste og bedste der i Egnen."

Amtmand Hans de Hofmann omtaler omkring 1780 Sognet saaledes: „Tavlov By har en fiskerig Sø. Ved Søholm er ligeledes een, som kunde udskæres til en god Eng. Krybily er en priviligeret Kro, den ligger midtvejs mellem Kolding og Fredericia. I Gudsø er en anseelig Vandmølle. Der kunde lægges en Bro over Aaen, hvor Landevejen gaar, men den vilde koste meget."

Tavlov Bys Hartkorn opgiver han til: 45 Tdr. 3 Skp. 2 Alb. Byen er udskiftet fra Fællesskab 1772, i Byen er 9 Gaarde, 2 Bol og 4 Husmænd.

Taarup Bys Hartkorn: 19 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb. Der er 4 Gaarde og 4 Bol til Byen, der udskiftedes 1772.

Børup Bys Hartkorn: 45 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. Her er 11 Gaarde, 6 Bol og 3 Huse. Dens Jorder udskiftedes ogsaa 1772.

Skærbæk Bys Hartkorn: 70 Tdr. 1 Skp. Her er 12 Gaarde, 17 Bol og 7 Huse, de sidste beboes af Fiskere. Der er 3 Udflyttere fra Byen, hvis Marker udskiftedes 1773.

Oddersteds Bys Hartkorn: 28 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Den har 7 Gaarde, og deraf er 1 udflyttet. Udskiftningen skete 1772.

Studsdal: Hartk: 9 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Her er 6 Bolssteder. Udskiftning 1772.

Gudsø: Hartk.: 10 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Her er 4 Gaarde og 4 Huse. Udskiftning 1771.

Søholmegaard: Hartk. 10 Tdr. og 3 Fdk. Skovskyld. Udsk. 1772.

Krybily eller Holmhauge: Hartk.: 2 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. blev ogsaa udskiftet 1772.

Som omtalt foran laa forhen et kongeligt Slot „Hønborg" sydøstlig i Sognet ved Lille Bælt. Voldstedet ses endnu lidt Øst for Gaarden Hakenør. Man finder ikke saa sjælden gamle Mønter paa Stedet. Engen i dets Nærhed kalder man endnu Hønborg Made. Naar Slottet er opført, ved jeg ikke, og man ved vist heller ikke med Bestemthed, naar det er er nedbrudt. Man siger, det blev ødelagt i Grevens Fejde, men Fru Sidsel Rosenkrantz boede der dog efter denne. Trap nævner følgende Lensmænd paa Slottet: 1369: Peder Iversen Lykke, 1445: Folmer Mortensen Gyrstinge, 1487: Peder Brockenhus, 1493: Claus Krummedige. Han var gift med Else Limbæk, Datter af Hartvig Limbæk til Nebbe.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Efter Claus Krummediges Død ægtede Else Limbæk Lensmanden over Vester Herred ved Varde og Nørvang Herred, Thomas Nielsen Lange, og han havde saa Hønborg i Forlening til sin Død 1521. Samme Aar den $^{14}/_{12}$ blev Elbo Herred lagt under Hønborg Len. Afgiften af Lenet var i Frederik d. 1stes Tid: 1600 Mark eller 58 Tdr. Rug, 117 Tdr. Byg, 216 Tdr. Havre og 7 Tdr. Smør. Efter Thomas Langes Død havde hans Enke Slottet i Forlening, til hendes Søn, Erik Clausen Krummedige, overtog det. Han døde 1541 og var gift med Sidsel Rosenkrantz, Datter af Thimme Rosenkrantz. Hun fik Lenet i Pant efter sin Mands Død paa samme Vilkaar som han, men 1546 forhøjedes Afgiften med 400 Daler. Sidsel Rosenkrantz døde den 28de November 1557, og Hønborg Len blev lagt under Koldinghus. Avlingen, som hørte til Hønborg, blev saa besørget af en Foged. (Kr. Erslev: Konge og Lensmand i det 16de Aarhundrede).

1429 nævnes Erik Pethersen af Hønburgh. Mens Erik Krummedige var Lensmand paa Hønborg, var det, at Landsdommeren, Mogens Munk i Vejle, overrakte Kong Kristian d. II. den jydske Adels Opsigelsesbrev. Efter at Kongen havde modtaget dette, fortælles, at han rejste til Hønborg, og at han i sin Raadvildhed sejlede mange Gange frem og tilbage mellem dette Slot og Hindsgavl, før han besluttede sig til at rejse videre til København. I Hejses Bog „Familien Rosenkrantz II." fortælles, at Mogens Gøye den 19de Marts 1523 fra Skanderborg sendte Kongen sit Opsigelsesbrev, og at Erik Krummedige Dagen efter sendte ham sit fra Hønborg. Begge beklage i høj Grad det Skridt, de nødes til at gøre; men af Frygt for Sigbrits Trusler, tør de ikke begive sig til Kongen.

Kong Frederik d. I. havde 6000 Landsknægte og meget Skyts med sig til Kolding, skriver Erik Krummedige, og han havde siden faaet betydelig Forstærkning. Slottet ved Kongen selv, at han ikke vilde kunne holde 2 Timer længere, end man æskede det af ham, „thi skal Gud vide det, at jeg nu nødes til at gøre den Gerning, jeg aldrig vilde have tænkt at gøre i mine Dage, men dersom Sigbrit skal være min Dommer og Bødlen min Retter uden al redelig Aarsag, da vil jeg værge min Hals det bedste, Gud giver mig Lykke til. Derfor opsiger jeg Eders Naade Huldskab og Mandskab og tro Tjeneste, og hermed vil jeg have min Hæder og Ære uforkrænket alle Maader."

Erik Krummedige omtaler desuden i Brevet, at han havde været hos Kongen i Vejle i de Dage, da Kongen opholdt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sig der, men, om han var til Stede der den 22de Januar 1523, da Mogens Munk overrakte Kongen Opsigelsesbrevet fra de jydske Raader, vides ikke. Det var i Borgermester Niels Jonsøns Hus, Kongen opholdt sig, da Mogens Munk gæstede ham*). Erik Krummdige var en kendt Mand i sin Tid.

Den 11te Juli 1551 udstedte Fru Sidsel Rosenkrantz nedenstaaende Brev paa Hønborg Slot:

„Jegh Sitzelle Rosenkrans, Erich Krummediges Effther-leffuerske, kjendes och gjør witterligth met thette myth obne Breff, ath jegh met min fry Viilge och welberadt Hough och met velbyrdige Mandtz Her Otthe Krumpen, Ryder (Ridder) myt rette fuldt møndige Verighe (Værge), fuldburdt och Samtøche haffuer soldt, skjøth och opladit och nu met thette mith obne Breff sell skjøder och oplader myn kjerre Farbroders Børn, som er Stygge, Chrestoffer, Erik och Peder Rosenkrans, Broder, og deres Søster Beretthe Rosenkrans, alle then Lodt Dielt och Rettunghet, som megh paa Arffus Vegne tilfalden er effther myn kjerre Fader Thimme Rosenkrans vtthy (udi) Heffuringsholum Mølle och Ladegaardt, som er en fuldt Broderlodt met alle Renthe og Opbørsell, som ther aff gangith hauffuer, siiden myn kjerre Farfader Her Stygge døde, huelketk fornævnte myn kjerre Farbroders Børn skall haffue, nyde, bruge och beholde til eundelig Eye. Och kjender jeg megh at verre betalidt och tilfredtxstilleth therfor effther myn egen Vilge och Nøye. Till Vindesbørdt och beder Foruaring haffuer jeg met fornævnte myn Verge hength myth Signette neden thette myth obne Breff.

Giffueth paa Hønnebore Leffuerdagen nest effether Sancti Knudtz Konges Dagh Aar M. D. L. I.

Med en anden Haand staar:

Thet bestar jegh Cesel Rossenkranss met myn egen Haand.

Efter dette Brev at dømme, kan der ingen Tvivl være om, at Jomfru Birgitte Rosenkrantz paa Nebbegaard og Fru Sidsel Rosenkrantz paa Hønborg var Søskendebørn, thi det er vistnok hende, der nævnes i dette. Birgitte Rosenkrantz var altsaa Datter af Ejler Styggesen Rosenkrantz til Hevringsholm ved Randers, der døde ca. 1535. Han maa altsaa have været en Søn af Stygge Nielsen Rosenkrantz til Hevringsholm.

*) I den Bygning, som ligger, hvor Borgmesteren boede, er af Apoteker Friis indsat en Marmorplade med en Indskrift, der minder om Begivenheden.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I Kancelliets Brevbøger findes følgende Breve: 9de December 1557: Befaling til Jørgen Rosenkrantz at modtage Hønborg Slot, da Fru Sitzelle, Erik Krumdiges, er død. Der sendes ham Følgebrev til Bønderne (i Lenet) samt 2 Breve, det ene til Fru Sitzelles Arvinger, skal sendes til Hr. Otthe Krumpen, det andet til Hans Johansen (Lindenov) og Erik Rud. Søren Skriver sendes til ham med 1600 Mark danske, som Slottet staar i Pant for. Naar Jørgen Rosenkrantz har indløst det og modtaget Pantebrevene derpaa, hvilke han skal tilstille Kongen, skal han holde en Karl paa Hønborg, som kan bruge Avlen og desuden saa faa Folk som muligt. De Tjenere, som ikke behøves paa (til) Høneborg, maa han bruge til Koldinghus.

1551 d. $^{5}/_{11}$ udstedes i Odense Brev om, at Kongen førstkommende Mandag med et ringe Antal Folk vil begive sig til Hønborg, hvor Fru Sitzel skal holde ham en Nat.

Viborg, d. $^{1}/_{5}$ faar Fru Citzel, Erik Krummediges Efterleverske til Hønborg i Hønborg Len bl. a. Brev om at skaffe Kongen de „allersmæste" Ulveunger, som hun kan faa i hele sit Len, hvis de kan faa dem, før de kunne se, vil Kongen helst det. Naar de fange dem, skulle de straks tage Skindet af dem, tørre det, men ikke lade det tilberede.

1554 befales det Fru Citzelle eller i hendes Fraværelse hendes Foged at bestille Bønder fra Lenet (Hønborg), som kunne modtage de 2 Læster Havre ved Medelfar og føre dem til Kolding.

1556 udgaar Befaling til Fru Citzelle paa Hønborg om, at overlade Jørgen Rosenkrantz en Gaard i Bjerthe i Kolding Len, som Kongen vil have til Koldinghus, mod en Gaard i Skjerbæk, som Jørgen Rosenkrantz skal overlade hende til Hønborg.

1560 d. $^{16}/_{7}$ udgaar fra Odense Brev til Frants Brockenhus. Da Kongen har givet sin Moder en Baad til at bruge paa Fjorden mellem Høneborg og Koldinghus, skal han lade bygge en god Rorsbaad, som kan bære 24 eller 26 Personer, og sende den til Koldinghus til hende.

1571 mødtes Frk. Anne Hardenberg og Kong Frederik d. II.s Svigermoder paa Hønborg Slot. (Biografisk Leksikon)

Gaarden Søholm ved Holm Sø tilhørte i den katolske Tid i Følge Trap Ribe Bispestol; men ved Reformationen inddrages den som saa meget andet Kirkegods under Kronen. 1455 skrev Jens Bosen, som førte Slægten Gyrstings Vaaben, sig til Søholm. I nogle Aar havde Fru Else Krummediges Gaarden i Forlening for en aarlig Afgift af 36 Mark. Hun døde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1550, og samme Aar den $^{13}/_{4}$ lagdes Gaarden som Fæstegaard under Koldinghus*). I en Række af Aar havde Herredsfogden i Elbo Herred, Claus Hønborg, Gaarden i Fæste; først havde han kun Halvdelen af den, men siden fik han hele Gaarden. Navnet Hønborg har han muligvis faaet, fordi han havde været der, før han kom til Søholm. Han synes at have været yndet af Kongen, der ikke saa sjælden gæstede ham paa Søholm, naar han var paa Jagt paa Egnen.

I Kancelliets Brevbøger findes en Del Breve, der omtaler Herredsfoged Claus Hønborg. Vi meddeler nogle af dem.

1578 d. $^{10}/_{7}$ udgaar aabent Brev om, at Claus Hønborg, Herredsfoged i Endle Herred, der en Tid lang har ladet sig bruge i Kongens Tjeneste og endnu stadig bruges og derfor kun har $^{1}/_{2}$ Gaard at bo paa, som han ikke godt kan ernære sig af, medens andre Herredsfogder her i Lenet har en hel Gaard, med det første maa faa den anden Halvpart af Gaarden i Søholm, hvorpaa der til stor Trængsel for ham bor en Enke ved Navn Apelone Thues, og siden beholde Gaarden fri for Landgilde, Ægt, Arbejde og anden Tynge, saa længe han er Herredsfoged. Lensmanden paa Koldinghus, Laurits Skram, skal dog først paa Kronens Vegne skaffe Apelone en anden god Gaard, den første, der bliver ledig i Lenet, uden Indfæstning i Stedet for hendes Part af Søholmegaard.

1579 d. $^{8}/_{3}$ udstedes et Beskærmelsesbrev for Herredsfoged Claus Hønborg i Søholm. Det hedder deri, at han for 14 Aar siden er kommen for Skade at ihjelslaa en Mand ved Navn Hans Christensen. Han slog ham ihjel, fordi han ikke vilde give Claus Hønborg Besked om noget Kvæg, som Hans Christensen drev forbi Kongens Toldsted. Samme Aar den $^{23}/_{10}$ forlenes Claus Hønborg med Sønderbjerrig Aalegaard. Han faar den uden Indfæstning og Afgift, men skal til Gengæld have Opsigt med Kronens Skove, Vildtbane og Fiskeri i Endle Herred.

1580 d. $^{24}/_{4}$ faar han Livsbrev paa Søholmgaard. Han er fri for at svare Skyld og Landgilde af den. Efter hans Død, hedder det, maa en af hans Sønner faa Gaarden for en Indfæstning af 60 Rdl., mod aarlig at svare 3 Ørt Rug, 2 Ørt Byg, 3 Ørt Havre, 1 Fdg. Smør, 1 Brændsvin, 1 Daler Gæsteri og 1 Okse at stalde. Det ses, at Claus Hønborg har klaget til Kongen over, at hans Gaard var sat i for høj Landgilde. Derfor har uveldige Mænd ansat den til ovennævnte aarlige Ydelse.

*) Fyhn oplyser, at 1550 fik Iver Krabbe Følgebrev til Søholm Gaard og Gods i Kolding Len.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1586 d. $^{26}/_{6}$ faar Claus Hønborg Forleningsbrev paa Afgiften af Kronens Korntiende i Thafle Sogn i Eld Herred til Hjælp til hans Sønners Skolegang og Studering. Som forannævnt opholdt Kongen sig ikke saa sjælden paa Søholm, naar han var paa Jagt i Egnen. Han var der bl. a. d. $^{18}/_{2}$ og d. $^{18}/_{7}$ 1583, d. $^{26}/_{2}$ og $^{22}/_{9}$ 1584, $^{23}/_{9}$, $^{24}/_{9}$ og $^{25}/_{9}$ 1587 og den 13de og 14de Januar 1588. Flere Breve er daterede fra Søholm. Den 24de September 1587 udsendes bl. a. Brev til Thyge Brahe, Kongens Dreng skal bringe ham det. Det angaar Almanakken fra 1588, som Brahe har lovet Kongen, der gerne vilde have den, hvis den er færdig. Er den ikke det, skal Brahe faa den færdig snarest mulig og meddele Kongen, naar han kan vente den. Da Kongen i September 1587 har opholdt sig 3 Dage i Rad paa Søholm, maa der have været ret rummelige Bygninger i Claus Hønborgs Tid. Disse omtales ogsaa i efterfølgende Brev fra 1588. Da udsteder Kongen nemlig et aabent Brev om, at Claus Hønborgs Hustru, Margareta, hvis hun overlever sin Mand, maa beholde Gaarden i Holm, som Claus Hønborg nu bor paa, saalænge hun sidder Enke, fri for Indfæstning, Landgilde, Skat, Ægt, Arbejde og anden Tynge, hvorhos hun skal have fri Olden til 12 Svin, naar der er Olden. Men hun skal holde Gaarden i god Stand, holde de Losementer og Gemakker, som Kongen har ladet bygge der, ryddelige og iøvrigt sørge for at have godt Forraad, saa Kongen, naar han kommer did, kan faa, hvad han behøver til sin Underholdning.

1591 d. $^{8}/_{3}$ udgaar et aabent Brev, hvorved Kongen paa Begæring af Claus Hønborg bevilger, at 2 Aalegaarde, kaldede „Langdal" og „Stückt", der ligger til Holmgaard, som han nu bor i, og aarlig svare 3 Fjerding Aal af til Koldinghus og hvert 3die Aar 9 Mark i Fæstepenge, samt Bundgarnsstadet „Skærbækvig", som han har fæstet af Lensmanden paa Koldinghus for en aarlig Afgift af 1 Fjerding Aal, herefter al Tid skulle høre til Holmgaard, dog skulle Besidderne af Holmgaard vedblivende svare samme Afgift som hidtil, saafremt de ikke ville have dette forbrudt.

1593 er Herredsfoged Claus Hønborg død, og den 14de Februar faar hans Enke Brev paa, at hun indtil videre maa oppebære Afgiften af Kronens Korntiende i Tafle Sogn til Hjælp til at holde hendes 2 umyndige Sønner i Skole for, til hvilket Formaal Kongens Fader for nogen Tid siden havde bevilget hendes afdøde Mand den.

1593 d. $^{10}/_{8}$ faar Jakob Clausen i Søholm Stadfæstelsesbrev paa Livstid paa Kronens Part af Korntienden af Ullerup

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sogn, hvoraf der aarlig skal svares 2 Ørte Rug, 10 Ørte Byg og 11 Ørte Havre til Kronen.

1593 ses det, at Anders Pedersen i Børup en Tid har været beskikket til Herredsfoged i Elbo Herred, thi den $^{18}/_{12}$ fritages han for at svare Landgilde, Ægt og Arbejde af den Gaard i Børup, han bebor, saalænge han er Herredsfoged. Han har dog ikke denne Bestilling ret længe, thi allerede 2den Marts 1594 er ovennævnte Jakob Clausen bleven beskikket til Herredsfoged, og det hedder i Kancelliets Brevbøger, at han herefter aarlig maa oppebære $^1/_2$ Læst Korn, halvt Rug og halvt Byg, af Loftet paa Koldinghus, indtil han paa anden Maade bliver forsørget, eller Kongen giver en anden Ordre; thi han har slet intet for sin Tjeneste. Moderen maa altsaa endnu sidde ved Gaarden.

1596 d $^{14}/_2$ faar Margrethe, Claus Hønborgs i Søholm Brev om, at hun maa oppebære Kronens Part af Korntienden af Tafle Sogn uden Indfæstning. Hun maa svare Penge i Stedet for Kornafgiften af Tienden: nemlig 1 Daler for hver smal Td. Rug eller Byg og $^1/_2$ Daler for hver 1 Tdr. Havre.

1634 og 35 bor Herredsfoged Hans Jensen paa Søholm. 1627 omtales han i „Samlinger til jydsk Historie og Topografi" II. Række III, han er da Husfoged paa Koldinghus.

1648 og 1672 bor Herredsfoged Jakob Thomsen Harboe paa Søholm. 1662 hedder det om Gaarden, at den var øde, men at der dog er bygget noget igen. Omkring 1670 har der været Syn over Gaardens Bygninger, og de omtales i Tingbogen saaledes: Der er 34 Fag Hus, nogenledes ved Magt; men der behøves Tømmer til 8 Fag Hus. Skoven til Gaarden var fra gammel Tid saavel som fra forleden Fejdetid meget forhugget og forbrændt. 1672 er Jakob Thomsen Harboe død. Han efterlod sig Enke, Maren Thuesdatter, og 6 Børn, nemlig en Søn, Thomas Jakobsen, som bor i Hjelmdrup i Egtved Sogn, og 5 Døtre. Af Døtrene er Ane gift med Søren Hansen i Brejning, Maren med Hans Jensen i Herslev og Kathrine med Hans Ollesen i Follerup. De 2 andre Døtre er ugifte. Den ene har Ophold hos Søsteren i Herslev, den anden er hos Søsteren i Brejning. Jakob Thomsen har været gift 2 Gange. Enken er Stedmoder til Børnene. Paa Skiftet efter sin afdøde Mand tilbyder hun de 2 ugifte Døtre hver 15 Slettedaler, som hun mener, de har tilgode i deres Arvepart efter Faderen. I Tingbogen omtales, at de 2 Svogre, Søren Hansen i Brejning og Hans Jensen i Herslev paa Herredstinget 1670 tog Jakob Thomsen i Haanden og vedgik, at de gav Afkald paa deres Hustruers Arv

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

efter deres afdøde Moder, Ane Jakobsdatter. — Efter Herredsfogdens Død foretages den 27de Februar 1672 Syn over Gaardens Bygninger, der beskrives saaledes: Der er 9 Fag Salshus, det har et Udskud. Huset har forsvarlige Ovne og Skorstene. Ligeledes er Husets Loft, Døre og Vinduer forsvarlige. Ladehuset er paa 22 Bindinger (Fag). Væggene paa den søndre Side med Buller og Mursten, den nordre Side af samme Hus har 12 Fag Bulvægge. De andre Fag er med Ris og Vindre foroven og forneden. Der er 14 Fag Stald, og et Hus af jordgravne Stolpevægge paa begge Sider under Løsholterne — med Buller. Tagene paa Gaardens Bygninger findes nogenlunde ved Magt.

1688 har Søholmegaard 12 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn og 3 Fdk. Skovskyld, og Jens Vognsen har da Gaarden i Fæste. 1733 bor Frederik Christian Bredal paa Søholm, men den har en Afbyggergaard, „Holmhauge", og den er Jens Lydum Fæster af. 1737 omtales i Sessionsprotokollen, at Jens Nielsen i Oddersted er bleven Jens Lydum 37 Daler skyldig. 1741 kommer Iver Hansen fra Kolding til Søholm; Frederik Bredal er død, og Iver Hansen ægter hans Énke. Paa Gaarden er da 40 Fag Hus i nogenlunde Stand. Dens Besætning er 6 Bæster, 8 Køer, 6 Ungnød og 12 Faar. 1765 eller 67 køber Iver Hansen Gaarden til Selveje. Man fortæller, at han var en velhavende Mand. Han havde flere Børn, og har endnu Efterkommere paa Egnen, bl. a. i Nørre Bjært. En af hans Sønner, siger man, fik Gaarden efter ham, men han gik Fallit. Senere er Gaarden udparcelleret i flere Ejendomme. En af disse, der ligger i Nærheden af, hvor den gamle Gaard laa, kaldes endnu Søholmegaard, skønt den vist næppe har 1 Tdr. Hartkorn. Holmhauge eller „Krybily" er Anders Thomsens Enke 1765 Fæster af, og hun har Privilegium paa at drive Værtshus. Krybily ligger meget smukt ved Landevejen mellem Fredericia-Snoghøj-Kolding. Den har været ejet af Grundet. Den nuværende Ejer af Gaarden, Niels Høj fra Tavlov, har ejet den og Kroen i mange Aar; nu er Kroen frasolgt, og Ejeren af den hedder Egebjerg. 1761 fæstede Anders Thomsen fra Dons „Holmhauge" efter Jens Lydum. Paa Gaarden er 30 Fag Hus, men ingen Besætning. Halvparten af Holme Sø hører til Gaarden. Ovennævnte Frederik Bredal var en Tid Ejer af Tavlov Kirke.

Enkelte Uddrag af Tingbøgerne:

1661 giver Herredsfoged Jakob Thomsen i Følge Tingbogen sin Stedfader, Anders Olufsen, Ridefoged i Børup, Af-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

kald paa Arven efter sin afdøde Moder, Apelone Hansdatter.

Samme Aar omtales ved et Skifte Ridefoged Anders Olufsen i Børup, Herredsfoged Jakob Thomsen i Søholm og Herredsskriver Olluf Gellesen i Frederiksodde

1672 den 26de Marts stævner Præsten i Herslev nogle Mænd fra Tavlov Nebel til at møde som Vidner paa Elbo Herreds Ting for at faa afgjort, om en Ager i Bassestoft ved Nebel tilhører Tavlov Kirke. Den da afdøde Herredsfoged, Jakob Thomsen paa Søholm, har brugt Ageren. De fleste Vidner mener ikke at kunne afgøre, om Ageren hører til Kirken eller ej.

1672 omtales i Tingbogen, at der i Oddersted er en øde Gaard, og at en anden Gaard i Byen mangler Bygninger; men det er galt med Tømmer til Husene, thi til de 2 Gaarde hører ingen anden Skov end nogle Ellebuske.

1688 klager Hans Bertelsen i Eltang paa Elbo Herreds Ting over, at der er hugget nogle Træer i hans Skov ved Oddersted Mark. Paa Tinget vidner nogle Mænd fra Tavlov Sogn bl. a. Mads Hansen og Hans Ibsen fra Gudsø og Skovløber Zakarias Hansen i Eltang, at Mikkel Bondes Kone i Oddersted havde spurgt Hans Bertelsen om, hvad han vilde have for det Træ, han kunde kendes ved. Han havde forlangt en Daler, og hun havde budt ham en Slettedaler.

Jens Nielsen Basse i Skærbæk er flere Gange omkring 1670 Sættedommer paa Herredstinget. Jerlev-Lauridsen nævnes undertiden som Dommer i Brusk Herred 1687.

Fornævnte Zakarias Hansen i Eltang havde en Datter, Jenge, der var gift med Laurits Jensen i Viuf, deres Søn, Zakarius Laursen, var en Tid Gaardmand i Vinding.

Tavlov Sogn led, som andre Sogne paa Egnen, en Del under Svenskekrigen 1657—60. Dette viser bl. a. nedenstaaende Uddrag af en Jordebog i Rigsarkivet fra 1662:

Nebel By:

1. Jens Nielsens Selvejergaard er øde.
2. Niels Olufsens Fæstegaard er øde.
3. Thue Hansens Fæstegaard er øde. Gaarden har Jord, der tilhører Kirken.
4. Peder Knudtsens Fæstegaard er øde.
5. Niels Hansen Griises Fæstegaard. Han har bygget lidt igen.
6. Niels Jensens Fæstegaard er øde.
7. Niels Olufsens Fæstegaard, her er opsat 2 Huse igen.
8. HansPedersens Fæstegaard, her er sat en Hytte paa Stedet.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

9. Præstegaarden. Hr. Christen Olufsen har igen opført Huse.
10. Ude Jensens Selvejerbol er øde.
11. Hans Thuesens Selvejerbol er øde.

Skoven til Tavlov Nebel By var tilforn liden og tynd. Den er nu ganske forhugget.

I Studsdal er 5 Bol, der tilhører Kronen, de er alle øde.

Børup By.

1. Knud Jepsens Selvejergaard er endnu ganske øde.
2. Jesper Jensens og Lauge Nielsens Selvejergaard, en Hytte er opsat paa Stedet.
3. Jesper Madtsen Smeds Selvejergaard, har bygget 2 Huse.
4. Hans Pedersen Randeløffs do. er endnu ganske øde.
5. Thomas Søfrensens do. er ganske øde.
6. Anders Olufsens Ridefogedes Fæstegaard. Har nylig bygget paa Stedet.
7. Hans Nielsens Fæstegaard er ganske øde.
8. Claus Hansens do. er ganske øde.

I Byen er desuden et Selvejerbol, et Selvejerhus og 2 Kronhuse. 2 af disse Ejendomme er øde, og Byens Skov er forhugget.

Skjærbæk By.

1. Niels Hansens Selvejergaard, her er et Hus igen opført.
2. Truels Nielsens do. er øde.
3. Søfren Madtsens do. her er et Hus igen opført.
4. Niels Madtsens do. Huse er igen opførte.
5. Peder Nielsens do. er øde.
6. Iffuer Nielsens do. er ganske øde.
7. Jesper Hansens 1/3 Selvejergaard, her er opført Bygninger paa Stedet igen.
8. Jeppe Madtsens Fæstegaard er næstendels øde.
9. Jens Nielsens Basses Fæstegaard, her er bygget Huse igen.
10. Peder Hansens Fæstegaard er næstendels øde.
11. Niels Pedersens do. har bygget igen, dog øde.

I Byen er desuden 5 Kronbol, 7 Kronhuse, 1 Selvejerbol, som tilhører Jakob Thomsen i Søholm, og 1 Kirkebol, som Jens Møller bebor. Der er ingen Skov til Byen.

Oddersted By:

1. Hans Nielsen BondesSelvejergaard, her er bygget noget igen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

2. Anders Nielsens Selvejergaard, her er et lidet Hus opført igen, dog øde.
3. Søfren Olufsens Selvejergaard, er ganske øde.
4. Niels Søfrensens og Hans Andersens Fæstegaard er ganske øde.
5. Mikkel Jepsens Selvejergaard er ganske øde.
6. Niels Søfrensen do. er ganske øde.
7. Peder Nielsen Kydes Selvejergaard er ganske øde.

Der er ingen Skov til Byen.
De 4 Gaarde i Gudsø har jeg ingen Oplysninger om.

Taarup By:

1. Hans Udsens Selvejergaard, her er bygget noget af nyt igen.
2. Peder Laugesens Selvejergaard er endnu slet øde.
3. Jens Nielsens Fæstegaard er endnu helt øde.
4. Niels Hansens do. er slet øde.

Byens Skov er forhugget siden Krigen.

Søholm:

Jakob Thomsens Fæstegaard var øde, der er dog bygget noget paa Stedet igen.

Man ser altsaa, at Sognets Gaarde har været slemt medtagne efter Krigen. Muligvis har en Del af dem ogsaa faaet nye Beboere efter denne.

I Aarene efter 1660 solgte Kronen ogsaa en Del Gods i Tavlov Sogn. I Kronens Skøder II. omtales følgende Salg:

1665 d. $^{16}/_{1}$ fik Major Ulrik von Debitz Skøde paa 6 Bol i Studsdal, 1 Fællesafgift, 7 Gaarde i Nebbel; i Børup 5 jordegne Gaarde, 3 Fæstegaarde med Skov, som tillige i Fællesskab giver en Part i Tredingslæg med de jordegne Bønder, 1 jordegent Bol, 1 jordegent Hus og 3 Huse; i Skjerbæk 6 jordegne Gaarde, 1 jordegen Tredingsgaard, 4 Fæstegaarde, 5 Bol, hvoraf 2 bruges af samme Mand, 7 Huse, hvoraf 2 bruges af samme Mand; i Oddersted 2 jordegne Gaarde, 1 jordegent Bol, 4 Fæstegaarde, som tillige svarer en Fællesafgift; i Taarup 2 jordegne Gaarde og 2 Fæstegaarde med Skov. Fæstegaarden Søeholm, der tillige svarer af et Bundgarnsstade og et Aalegaardsstade i Skjerbæk Vig samt af Hachenørs Vaadedræt. Dette Gods fik Kronen dog snart igen i Eje.

1686 d. $^{15}/_{6}$ faar Jørgen Rantzau, Major af Livgarden til Hest, paa sin Hustrus Vegne bl. a Skøde paa Smidstrup Kirkes Tiende: 48 Tdr. Hartkorn og Kirkens Jordskyld: 3

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Skp. Hartk. Tavlov Kirkes Tiende: 37 Tdr. 4 Skp. og Kirkens Jordskyld: Hartk. 2 Tdr. 7 Skp.

I Kolding Rytterdistrikts Fæsteprotokol ses, at Mette Kathrine Engel 1722 fæster et Hus i Tavlov Sogn, som kaldes „Hakenør", det er paa 8 Fag, og Oberst Ellebreth paa Hønborg Ladegaard har før haft det i Fæste.

1724 fæster Christian Altmann et Kassehus kaldet „Hakenør", som Mette Kathrine Engel har haft i Fæste.

1744 fæster Niels Pedersen Basse af Skærbæk Gaarden Nr. 2 i Gudsø.

Siden Udskiftningen er meget forandret i Sognet. Tavlov er bleven Stationsby, og der er navnlig i de sidste Aar bygget ikke saa faa Huse. Siden 1721 har Byen haft en Skole. Nu er der tillige en Forskole, der er Præstegaard, Læge og Dyrlæge, Forsamlingshus, Dampmølle, Gæstgivergaard, Brugsforening og flere Handlende og Haandværkere. Vest for Byen i Elbodalen ligger Mejeriet „Kildevæld". Det er et af Egnens ældste Mejerier. Det hører dog til Højrup i Herslev Sogn, men modtager en Del Mælk fra Tavlov Sogn. I Tavlov By er flere af Gaardene udflyttede, andre er udparcellerede. Den største Gaard i Byen, der er samlet af Parceller fra flere Gaarde, kaldes „Tavlovgaard", en anden Gaard kaldes „Højgaard".

I Taarup By er endnu 4 Gaarde, skønt en af de gamle Gaarde er forsvunden, men Taarupgaard er delt i 2 Gaarde. Taarup Møllegaard er nu Byens og Sognets største Gaard. En Gaard i Byen kaldes nu Kvistgaard. Øst for Taarup ved Landevejen ligger en Del mindre Gaarde og Huse paa Taarup Mark. Denne Bebyggelse kaldes „Taarup Østerskov", saa disse Ejendomme maa efter Navnet at dømme være opførte paa ryddet Skovjord. En Gaard her kaldes „Kirkeballegaard"

I Børup By er nu kun 6 Gaarde og nogle Huse. Byens største Gaard kaldes Børupgaard, en anden kalder man Overgaard. Nogle Ejendomme Sydøst for Byen kaldes Børup Skov. Nordøst for Byen er en Vindmølle.

I Skærbæk By er endnu ikke saa faa Gaarde, og der er mange Huse; en Del af disse beboes af Fiskere, Øst for Byen er et Par Villaer. I Byen er der desuden Skole, Forskole, Mølle og Brugsforening; Øst for Byen ved Hakenør er et større Teglværk. Af Gaardnavne her kender jeg „Elisabethsminde", „Luchtsminde" og „Sorgenfri". Paa Marken er „Sandagergaard", „Bjerregaard", „Bredhøjgaard", „Lindegaard" og „Elmegaard". Lægedomskilden, som er nævnt flere Gange, er endnu kendelig i et Væld paa Bredhøjgaards Mark.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Paa Bakkerne ved Skærbæk har man flere Steder en henrivende Udsigt over Kolding Fjord og Lille Belt til Fyn. Nord for Skærbæk ligger ikke saa faa Ejendomme ved Landevejen. Her er bl. a. et Mejeri og et større Missionshus, det byggedes første Gang 1881, men ombyggedes 1907.

Oddersted er endnu en samlet By, men her er ogsaa flere af Gaardene udparcellerede. Den Gaard, som i gamle Dage var Byens største, er nu en af de mindste. Til en af Gaardene hører 2 smaa Øer i Kolding Fjord, som kaldes Kidholmene. Nord for Oddersted er nogle Ejendomme, som kaldes Studsdal. Tæt Vest for Krybily ligger Studsdal Skole, som ligger meget smukt, den er opført 1884. Vest her for er Gudsø. Her er en stor Vandmølle, 3—4 Gaarde og nogle Huse.

Forhen laa Tavlov Kirke ene paa Bakken Syd for Byen. Nu ligger der flere Ejendomme i dens Nærhed. Nord for Tavlov Sø er en Mose, der kaldes Gammelmose. Ved denne ligger en Del Huse. Et Hus i Taarup Skov kaldes endnu Høth. Nord for Høth er Hvandlund, der ligger paa Skellet mellem Tavlov, Bredstrup og Herslev Sogne.

Ved Skærbæk bygges nu en Fiskerihavn.

Sognets gamle Gaarde og deres Beboere:

Tavlov-Nebel By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634, 1653 og 1663: Niels Jensen, 1688: Hans Bertelsen, 1696: Peder Lassen. Han og Thomas Ibsen i Tavlov var Faddere i Herslev Kirke 1696, da Gmd. Hans Griises Datter, Maren, af Højrup blev døbt. 1691 har Præsten i Herslev indført i Kirkebogen der: „Den . . . døbte jeg Hans Dalls Barn i Herslev, navnlig Madts i Christen Dalls Gaard, saa som bemeldtes Gaard nylig var afbrændt af en ulykkelig Ildebrand i sidst afvigte August, som skete af et Pistolskud." 1724 er Peder Lassen død, og hans Enke ægter saa Jens Pedersen fra Viuf. Af Bygningerne er der da 36 Fag og af Besætning 4 Bæster, 7 Køer og 11 Faar. 1734 er Jens Pedersen død, og hans Enke, Maren Jensdatter, afstaar saa Gaarden til sin Søn af 1ste Ægteskab, Hans Pedersen. Besætningen bestaar da af 4 Bæster, 5 Køer, 4 Ungnød, 4 Kalve og 12 Faar. Hans Pedersen har ogsaa Gaarden 1765, og det menes, at han har købt den til Selveje. Muligvis er det den Gaard, som nu meget forstørret kaldes Tavlovgaard". En Slægt, der hed Jensen, ejede den i mange Aar. 1875 købte Rasmus Nielsen Munk fra Roerslev

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

paa Fyn den, og han havde den i en Række af Aar, saa solgte han den til dens nuværende Ejer, Sognefoged Jens Thuesen fra Elisabethsminde i Skærbæk, som i nogle Aar var Ejer af en anden Gaard i Tavlov, der delvis er lagt under Tavlovgaard, hvis Hartkorn er ca. 11 Tdr.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Thue Jensen, 1653, 1663 og 1688: Niels Olufsen, 1733: Hans Madsen Lund, 1765: Mads Sørensen. 1734 var Ude Jepsen fra Tavlov-Nebel kommen til Gaarden ved at indgaa i Ægteskab med Hans Madsen Lunds Enke. Besætningen bestod da af 3 Bæster, 10 Ungnød og 10 Faar.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1641: Hans Griis, 1653 og 1663: Niels Hansen Griis, 1688: Thomas Ibsen, han døde 1711 73 Aar gl.

En Datter af Thomas Ibsen, Maren Thomasdatter, blev omkring 1690 gift med Selvejergaardmand Hans Nielsen Griis i Højrup (Herslev Sogn). Han døde 1723 59 Aar gl. og var maaske en Søn af Niels Hansen Griis i Tavlov. Slægten Griis er gammel paa Egnen, og en Tid var den ret udbredt. I sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede nævnes Niels Griis som Præst i Eltang Sdr. Vilstrup og Peder Griis og Skovrider Poul Griis i Tolstrup. 1634 bor Hans Poulsen Griis, Peder og Niels Griis paa 3 Selvejergaarde i Tolstrup. 1688 er der 3 Gmd. i Sdr. Vilstrup, der bærer Slægtsnavnet Griis. I Viuf, Højrup, Herslev og Nørre Bjært boede ogsaa Mænd af denne Slægt. Nu bruges Navnet ikke mere, skønt der lever Mænd paa Egnen, der i lige Linie nedstammer fra ovennævnte Hans Griis i Højrup. (Se de af mig i 1908 udgivne Stamtavler.)

1733 er Søren Jensen og 1765 Ole Stephansen Fæstere paa af Gaarden. Senere Beboere: Jep Olesen og Hans Eriksen fra Bramdrup, som døde 1846. Hans Svigersøn, Rasmus Nielsen fra Bredstrupgaard, der døde 1891, blev saa Gaardens Ejer. Nu ejes den af hans Søn, Markus Nielsen.

Gaard Nr. 4 Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Ude Nielsen, 1653 og 1663: Jens Udesen, 1688 ejes den af Præsten Hr. Laurits Bang, 1733: Jens Povlsen, 1765: Peder Hansen Høj. Slægten Høj har indtil den nyeste Tid været Ejere af Gaarden. Af senere Ejere kan nævnes Laurits Fougaard fra Erritsø, Hans Damkjær fra Haastrup og dens nuværende Ejer Peder Pedersen. Gaarden kaldes nu „Højgaard". I Følge Jordebøger fra 1641 og 1653 hørte „Troldholms Eng" til Gaarden.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Peder Søfrensen Smed, 1653 og 1663: Hans Pedersen, 1670: Karen Povlsdatter, 1688: Hans Andersen Bruun, 1733: Knud Madsen, 1765: Hans Nielsen.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1663: Thue Hansen, 1688: Jens Ibsen, 1733: Niels Pedersen, 1765: Mads Bertelsen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Knud Laursen, 1653 og 1688: Peder Knudsen 1733: Hans Madsen, 1765: Mads Hansen. 1823 bliver Peder Hansen Haar, Søn af Hans Holgersen Haar paa Petersbjerggaard i Bramdrup, Ejer af Gaarden ved at ægte Else Marie Hansdatter, Enke efter Peder Sørensen. 1855 blev Hans Pedersen Haar Ejer af Gaarden, som hans Svigersøn, Sognefoged Jens Thuesen overtog efter ham. Gaarden, der laa Vest for Præstegaardshaven og overfor Skolen, er nu delvis nedbrudt.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. kaldes da et Bol, og det ejes af Præsten i Herslev, Hr. Jens Jensen. 1662 er Hans Thuesen Ejer af Bolet.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Fdk. Beboere: 1634: Hans Knudsen, 1653: Lavrids Knudsen, 1663: Niels Olufsen, 1688: Peder Villadsen, 1733: Hans Jensens Enke, 1765: Jørgen Nielsen. Gaarden er antagelig udparcelleret.

Nr. 10 var 1688 et Bol paa 5 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, 1663 ejes det af Ude Jensen og 1688 af Johan Rafn i Kolding, men det er bortfæstet til Rasmus Jensen.

Gaard Nr. 11 er Præstegaarden. Dens Hartkorn var 1688 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Nu er meget af Gaardens Areal frasolgt.

1636 er et Skolehus, som laa ved Kolding Kirke, nedbrændt. Til Opførelse af et nyt samme Sted befales det at nedbryde en Kirkelade ved Tavlov Nebel Kirke og benytte Materialerne af den til det nye Skolehus. (Fyhns Arkivregistre).

Børup By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. Beboere: 1634: Poul Ibsen, 1653 og 1688: Thomas Simonsen, 1733: Anders Laursens Enke, Lene Pedersdatter, 1736 afstaar hun Gaarden til Sønnen, Peder Andersen, 1765 beboes den af Jens Sørensen, og 1772 af Jep Griis, hvis Søn, Jes Jepsen Griis 1769 indgaar i Ægteskab med Bodil Jensdatter af Taarup. 1834 afstod Jens Bertelsen Gaarden til sin Søn, Lorentz

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jensen. Hans Søn, Jens Peter Jensen, fik den efter ham. Han døde i en ung Alder, og hans Enke indgik saa i Ægteskab med Geert Jensen fra Pjedsted, som nu er Gaardens Ejer. Den er meget forstørret og kaldes „Børupgaard". Hartkorn c 11 1/8 Tdr.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1631: Jep Pedersen, 1653 og 1663: Ridefoged Anders Olufsen, 1688: Hans Pedersen, 1733: Anders Hansen, 1772: Søren Nielsen. Senere Ejere: Sognefoged Hans Rasmussen Hansen, som 1859 overtog Gaarden efter sin Fader. 1884 overtages den af hans Svigersøn, H. P. N. Dahl fra Herslev. Nu kaldes Gaarden Overgaard. Den har c. 10 Tdr Hartkorn.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Anders Jensen, 1653 og 1663: Hans Nielsen. 1772: Peder Skov. 1825 blev Iver Bertelsen Ejer af Gaarden. 1856 skødede han den til sin Søn, Niels Iversen, 1889 blev hans Søn, Iver Nielsen Iversen, Gaardens Ejer. Han døde 1910, og hans Enke, der er fra St. Velling, er siden bleven gift med Hans Juul fra Skærbæk. Gaarden, der nu ligger Øst for Byen ved Snoghøj Landevej, kaldes Rugballegaard Dens Hartkorn er ca. 7 Tdr.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Niels Madtsen, 1653 og 1663: Claus Hansen, 1688: Hans Jepsen, 1733: Niels Hansen, 1765: Hans Nielsen, 1772: Lars Nielsen. Senere Sognefoged Niels Nielsen. Gaarden har i den nyere Tid tilhørt Slægten Foged. 2 Brødre af denne Slægt, Niels Nielsen Foged og Peter Foged, delte Gaarden i 2, den første opførte en ny Gaard Syd for Byen, som kaldes „Mariesminde". Den sidste beholdt den gamle Gaard i Byen.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Jesper Jensen, Ude Lassen og Niels Laugesen, 1653 og 1663: Jesper Jensen og Lauge Nielsen, 1670: Povl Jespersen og Niels Jørgensen, 1688: Niels Jørgensen, 1733 og 1766: Mikkel Hansen Sandager, 1772: Jens Sørensen. 1781 overtog Bertel Jepsen Gaarden, som hans Svigersøn, Mads Jessen, fik efter ham, hans Enke, Johanne Marie Bertelsdatter, afstod den til Sønnen, Bertel Madsen, som døde 1899. Hans Enke, Johanne Petersen, overdrog 1907 Gaarden til Sønnen, Jens Madsen, der døde 1910. Hans Søskende var saa nogle Aar Ejere af Gaarden, saa solgte de den til P. Jessen, Skærbæk, og M. Damgaard, Højrup, der atter har solgt Gaarden, som kaldes „Lerbjærggaard". Indtil 1688 var den og Nr. 6 een Gaard.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. Beboere: 1688: Povl Jespersen, 1733: Christen Povlsen, 1765: Povl Christensen, 1772: Anders Pedersen. Gaarden er senere udparcelleret; men en Del af den med ca. 2 Tdr. Hartk er endnu tilbage paa det Sted, hvor den efter Bykortet laa 1772. Den ejes nu af P. Seehausen.

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Stephan Nielsen, 1653 og 1663: Knud Jepsen, 1688: Niels Staffensen. Til Gaarden hører da en Toft paa 4 Skp. 2 Fdk. Hartk., som er pantsat til Peder Nielsen i Kolding. 1733 hedder Manden paa Gaarden Jens Nielsen, 1765: Peder Jensen Skov og 1772: Christen Mau. Peder Skov havde 1762 købt Gaarden efter den forrige Ejers Karl Jensens og Hustrus Død. Den havde da 31 Fag Hus; men ingen Besætning. Gaardens senere Ejere kendes ikke, men den ligger endnu paa sin gamle Plads i Byen. Den ejes nu af P. N. Larsen og har ca. 7 Tdr. Hartk.

Gaard Nr. 8. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Poul Jensen, 1653 og 1663: Iffuer Madtsen, 1688: Jep Andersen, 1733: Niels Pedersen, 1765 og 1772: Laurs Nielsen Thuesen. Senere Ejere: Anders Sørensen, Niels Andersen og dennes Søn, Iver Andersen, der solgte den til Herman Jes, der solgte den til L. Elkjær, som solgte den til dens nuværende Ejer, P. Th. Pedersen. Gaarden, der kaldes „Kirstinebjerregaard", er for mange Aar siden udflyttet Øst for Byen. Nu har den ca. 7 Tdr. Hartk.; men for nogle Aar siden var den paa 9—10 Tdr.

Nr. 9 var 1688 et Bol paa 1 Fdk. Hartk. Bruger: Peder Nielsen.

Nr. 10 var 1688 et Bol paa 2 Fdk. 1 Alb. Hartkorn. Bruger: Morten Søfrensen.

1772 synes det efter Bykortet i Vejle Amts historiske Aarbog fra 1915 at være en Gaard, der laa lidt Nord for Nr. 2 og ejedes af Poul Christensen.

Nr. 11 var 1688 et Selvejerbol paa en Skp. Hartk., det ejedes af Jens Lauridsen Risom paa Nebbe.

Nr. 12 er 1688 et Bol paa 1 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Hartk., som Jepp Thomsen, der er Bruger af Nr. 11, har paa Taufle Nebel Mark.

Nr. 13 er et Jordstykke paa 2 Alb. Hartkorn, som ingen 1688 vilde vedkende sig; men Jepp Hansen bruger det.

Nr. 14 er vistnok før 1688 en Gaard, der 1634 beboes af Peder Iffuersen, 1653 og 1663 af Hans Pedersen Randeleff. 1688 hører den til Kirken, og dens Hartkorn er 3 Tdr.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Brugeren hedder Jepp Thomsen. Det synes at være den øde Gaard, som Jens Lauridsen Risom til Nebbe 1670 fik Skøde paa. Dens senere Ejere, og dens Beliggenhed kender jeg ikke.

Nr. 15, Hartk. 1688: 1 Td. 7 Skp. 2 Fdk., tilhører Kirken, men Iffuer Madtsen er Bruger af Jorden.

Nr. 16, Hartk. 1688: 3 Fdk. 1 Alb., tilhører Kirken, Brugenen er Espen Andersen.

Nr. 17, Hartk. 1688: 1 Skp. 1 Fdk., er Kirkens Jord, Bruger er Jens Vognsen paa Søholm.

Nr. 18, Hartk. 1688: 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., er Kirkejord. Bruger er Jepp Clausen.

Nr. 19, Hartk. 1688: 1 Skp., er ogsaa Kirkejord, som Niels Jørgensen bruger.

Skærbæk By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Hans Thamsen, 1653 og 1663: Mogens Hansen og Espen Hansen Smed, 1688: Espen Andersen, 1733: Niels Hansen, 1765: Jørgen Nielsen Juul. Senere Ejere: Lauge Christensen Juul, som 1830 afstod den til sin Svigersøn, Mads Hansen, hvis Søn, Lauge Madsen, overtog den 1853. Han afstod den 1884 til sin Søn, Mads Hansen Juul. Han har forstørret Gaarden ved at lægge en mindre Gaard under den. Den kaldes nu „Juulsminde" og har c. 12 Tdr. Hartk.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Jes Ibsen, 1653: Maren Jeppes (Ibsens?) og Iffuer Nielsen, 1663: Iffuer Nielsen, 1688: Hans Henningsen, 1733: Mads Hansen, 1765: Peder Thomsen.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 9 Tdr. 3 Fdk. Beboere: 1634 og 1663: Niels Madtsen, 1688: Christen Nielsen, 1733: Niels Christensen, 1765: Jens Nielsen Møller. Han var gift med Maren Pedersdatter, Datter af Sognefoged Peder Nielsen (Grundet) i Vinding. De holdt Bryllup d. $^{17}/_{6}$ 1739. Kort efter Udskiftningen blev Gaarden, der laa tæt Øst for Nr. 6, udflyttet Nord for Byen, lidt Nord for Landevejen, og her kaldtes den „Lindbjærggaard". Med dette Navn er den opført paa Videnskabernes Selskabs Kort fra 1780. Man siger, at det gik saa stærkt tilbage for dens Ejere, at de maatte udparcellere den. „Lindegaard, der skal ligge omtrent, hvor Gaarden har ligget, er en Parcel af den.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Alb. Beboere: 1634: Laurits Ibsen og Niels Ibsen 1653 og 1663: Peder Nielsen og Thor Lauridsen, 1670: Bodil Pedersdatter og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Søfren Madtsen, 1688: Søfren Madtsen. Indtil 1688 synes Nr. 4 og Nr. 10 at have været een Gaard. Nr. 4 ejes af Niels Thomsen, 1765: Thomas Nielsen. Det menes at være den Gaard, hvis senere Ejere har været: Jens Thomsen, Jørgen Jensen og Jørgen Madsen, og som nu ejes af den sidstes Svigersøn, Laurits Hansen.

Gaard Nr. 5. Hartkorn 1688: 7 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1670: Troels Nielsen, 1688: Ejler Frandsen, 1733: Niels Nielsen og Laurs Andersen, der ogsaa begge bebor Gaarden 1765. Den sidstes Del af Gaarden ligger endnu paa sin gamle Plads i Byen, og han og hans Hustrus Navne med Aarstallet 1756 findes indhuggede paa et Stykke Tømmer i Gaarden, hvis følgende Ejere har været: Anders Laursen, Hans Andersen og Jens Andersen fra Gaard Nr. 6. Efter ham Sønnen, Anders Jensen, og nu dennes Svigersøn, Kristoffer Pagh fra Højrup. Et Teglværk har i en Række af Aar hørt til Gaarden.

Den anden Del af Gaarden er flyttet lidt Nord for sin gamle Plads. Den er en Del forstørret og kaldes „Højbygaard". Af dens Ejere kan nævnes: Rasmus Sivertsen, som 1820 solgte den til Niels Bertelsen, hvis Enke 1830 giftede sig med Povl Pedersen, der var gift 2 Gange. Hans Enke ægtede 1866 Peder Andersen Thuesen, Søn af Gmd. Anders Thuesen i Bølling. Peder Thuesen afstod 1898 Gaarden til sin Søn, Hans Christensen Thuesen, der nu ejer den.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Peder Pedersen, 1653 og 1670: Jens Nielsen Basse, 1688: Niels Nielsen, 1733: Ude Hansen, 1765: Niels Udesen, 1826 skøder hans Enke den til Sønnen Anders Nielsen, efter ham havde hans Søn, Mads Andersen, Gaarden, hans Enke sælger den 1851 til Kristoffer Nikolajsen Lucht fra Oddersted, og 1883 fik hans Søn Nikolaj Kristoffersen Lucht Gaarden. 1904 solgtes den til dens nuværende Ejer, Peder Jessen fra Sønderjylland. Gaarden er paa ca. 6½ Td. Hartkorn og kaldes „Luchtsminde".

Gaard Nr. 7. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Mikkel Terkelsen, 1663: Iffuer Madtsen, 1688: Madts Iffuersen; det er ham, om hvem det i Præsteberetningen fortælles, at han toede sine skabede Heste i Byens Lægedomskilde. 1753: hedder Manden paa Gaarden Jens Christensen, og 1765 Hans Hansen, maaske er det den Gaard, som 1863 udflyttedes fra Byen og kaldes „Elisabetsminde". Den er en Del forstørret og har c. 8¼ Tdr. Hartkorn. Af dens Ejere kan nævnes: Kristoffer Jensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

fra Højrup, som fik Gaarden 1775 ved at ægte Formandens Datter. 1809 fik hans Søn, Jens Kristoffersen Gaarden, og han afstod den 1848 til Svigersønnen, Peder Pedersen Thuesen fra Egum. Han døde omkring 1891, og hans Enke, Elisabeth, sad saa i en halv Snes Aar med Gaarden, saa skødede hun den til sine 2 Sønner, Jens og Peder Thuesen. Da den sidste var bleven Eneejer af Gaarden, solgte han den efter nogle Aars Forløb til dens nuværende Ejer, Bay fra Kolding.

Gaard Nr. 8. Hartk. 1688: 5 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk 1 Alb. Beboere: Anders Jensen: 1634; 1653 og 1663: Peder Hansen, 1688: Hans Andersen Bjerre, 1733: Anders Hansen Bjerre, 1765: Ole Hansen. Gaarden har senere været ejet af Mænd, der bar Slægtsnavnet „Bjerre", og de 2 sidste af dem hed begge Niels Bjerre. Gaarden er udparcelleret, og en Del af den er lagt under Nr. 1.

Gaard Nr. 9. Hartkorn 1688: 6 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Peder Nielsen, 1663 og 1688: Niels Pedersen Basse, 1733: Jens Stephansen, 1765: Niels Nielsen. Maaske er det den Gaard, man kalder „Storegaard". I saa Fald har dens senere Ejere været: Hans Jensen, der var fra Agtrup, saa hans Søn, Jens Hansen, hvis Søn, Jeppe Basse Jensen, fik den 1870. Han skødede den 1897 til sin Søn, Sognefoged Jens Basse, der endnu ejer den. Han har bygget et nyt anseligt Stuehus paa Gaarden. „Bredhøjgaard" paa Skærbæk Mark er en Parcel fra den, udskildt derfra 1865. „Storgaard" har ca. 6¾ Td. Hartkorn.

Gaard Nr. 10. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Fdk. Beboere: 1688: Thor Lavridsen, den er da øde, men bruges af Søfren Madtsen. 1733 hedder Fæsteren Niels Pedersen og 1765 Jens Kristensen, det er rimeligvis de samme Mænd, som samtidig har Nr. 11.

Gaard Nr. 11. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1663: Niels Pedersen, 1688: Niels Pedersen Storegaard, 1733: Niels Pedersen, 1755: Jens Kristensen. En af disse 2 Gaarde menes at være den Gaard, som udflyttet fra Byen kaldes „Bjerregaard", og som Indremissionær Jens Holt har ejet i mange Aar, nu ejes den af hans Søn Lorents Holt. Jens Holt, der er en af Egnens kendte Mænd, har 2 Sønner, som er Præster.

Gaard Nr. 12. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 7 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Hans Madtsen, 1653: Dorthea Bertels, 1663: Espen Hansen, 1670—80: Hans Hansen 1688: Anders Hansen, 1733: Bertel Nielsen, 1765: Kristen Jensen. Gaarden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

er for mange Aar siden udflyttet fra Byen. Den kaldes „Sandagergaard," og flere af dens Ejere har ligesom den nuværende baaret Navnet Brems.

Nogle Bol i Skærbæk 1688:

Nr. 13. Hartkorn: 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., Bruger Laurits Madtzen Hopp.

Nr. 14 Hartkorn: 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Bruger: Hans Christensen Smed.

Nr. 15. Hartkorn: 2 Skp. 1 Fdk. Bruger: Madtz Hansen.

Nr. 16. Hartkorn: 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Bruger: Madtz Madtzen.

Nr. 17. Hartkorn: 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Bruger: Niels Søfrensen Smed. Ejeren er Søfren Hansen i Brejning, som fik det efter sin Svigerfader, Jakob Thomsen paa Søholm.

Nr. 18. Hartkorn: 2 Fdk. Bruger: Anna, salig Peder Hansens.

Nr. 19. Et jordløst Hus, som beboes af Niels Clausen.

Nr. 20. Hartkorn: 3 Fdk. 2 Alb. Bruger: Hans Pedersen i Nebel.

Nr. 21. Hartkorn 1 Fdk., er en Ager, der er kommen fra Hans Henningsens Gaard (Nr. 2). Den bruges af Poul Jespersen.

Nr. 22. Hartkorn: 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. er Jord, som tilhører Kirken; men bruges af Madtz Iffuersen.

Nr. 23. Hartkorn: 4 Skp. tilhører Kirken og bruges af Hans Henningsen.

Nr. 24. Hartkorn: 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., hører ogsaa til Kirken, men bruges af Bertel Stephansen.

Taarup By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634—1663: Jens Nielsen, 1688: Niels Knudtzen, 1733: Just Hansen og Jens Knudsen, 1765: Jens Pedersen Skov og Søren Madsen Helts Enke. 1780 er Jens Pedersen Skov Ejer af hele Gaarden. Blandt dens senere Ejere kan nævnes: Rasmus Kristensen og Kristen Rasmussen. Den sidste ejer nu Gaarden, der kaldes „Kvistgaard". Man siger, fordi den har eff Kvist paa sit Stuehus.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 3 Tdr. 1 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634 og 1653: Hans Nielsen, 1663: Niels Hansen, 1688: Thyge Mortensen, 1733: Peder Laursen, 1765: Jørgen Nielsen, 1817: Peder Jørgensen. Dens sidste Ejer, Hans Iversen, solgte den for en Del Aar siden til Hans Nielsen, der var Ejer af Taarup Møllegaard, han lagde dens Jorder

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

under sin Gaard og nedbrød dens Avlsbygninger. Gaarden laa sydligst i Byen.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. Beboere: 1634 og 1653: Lauge Pedersen, 1663: Peder Laugesen, 1688: Niels Jensen Skov. 1670 blev Gaarden Fæstegaard under Nebbegaard. Naar den købtes derfra, ved jeg ikke, men 1780 ejes den af Hans Basse. Senere ejes den af Jeppe Hansen Basse. 1890 købte Hans Nielsen fra Gaard Nr. 3 i Tavlov den, og han forstørrede den betydelig ved Køb af Nabogaarden. 1908 var den Sognets største Gaard med c. 15½ Tdr. Hartk. Efter en Mølle paa Laden kaldes Gaarden „Taarup Møllegaard". For nogle Aar siden solgtes Gaarden til P. Basse fra Herslev, der endnu er dens Ejer.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 10 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Den og Nr. 3 kaldes 1662 og 1688 Selvejergaarde. Beboere: 1634: Jens Udsen, 1653 og 1663: Hans Jensen Udsen, 1688: Hans Hansen Udsen, 1733: Christen Udsen, f. 1672 i Fredsted, 1765: Niels Basse. Af senere Ejere kan nævnes Hans Pedersen (Bjerrisgaard) og Peder Hansen Haar. Den sidste, der ejede den i en Række af Aar, var fra Tavlov. Han har nylig solgt den. Gaarden kaldes „Taarupgaard". Den er noget formindsket, idet den Gaard i Taarup, som Albertsen i mange Aar ejede, og som hans Søn, Hans Albertsen, nu ejer, er en Afbyggergaard fra den. 1733 hører den Jord, hvorpaa „Himmerighus" i Stoustrup ligger, ogsaa til Gaarden. Ovennævnte Christen Udsen var Søn af Ude Jensen i Fredsted, en anden Søn af denne, Jep Udsen, var Gmd. i Kongsted. (Se Poul Lindholms Bog om Starup Sogn.) Omkring 1820 synes Jakob Haar at have ejet Taarupgaard.

Oddersted By:

Gaard Nr. 1. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Niels Pedersen, 1653 og 1663: Anders Nielsen, 1688: Niels Andersen Bjerre, 1733: Anders Nielsen Bjerre, 1765 og 1780: Lars Jensen Kragh. 1688 og 1733 bruges et Stykke Kirkejord paa 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn under Gaarden.

Gaard Nr. 2. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 3 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Michel Hansen, han nævnes blandt Tingsvidner 1634; 1653 og 1663: Niels Søfrensen og Hans Andersen, 1688: Jens Nielsen, 1733: Jens Hansen, 1765: Hans Andersen, 1780: Hans Hansen Lilballe.

Gaard Nr. 3. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634 og 1653: Peder Nielsen, 1663: Peder Niel-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen Kyed, 1688 Jørgen Hansen Bonde, 1733: Niels Jensen, 1765 og 1780: Jens Nielsen. Af senere Ejere kan nævnes Hans Jensen og Bendix Hansen, nu hans Svigersøn, Peder Ravn fra Holme Mark. Gaarden er betydelig formindsket. Ejeren af Jensgaard i Tyvkær, der er Broder til Bendix Hansen, er født paa Gaarden.

Gaard Nr. 4. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb. kaldes 1688 et Selvejerbol, Beboere: 1634: Mikkel Nielsen, 1653 og 1663: Søfren Olufsen, 1688: Mikkel Søfrensen, 1733: Laurs Nielsen, 1765: Hans Mikkelsen.

Gaard Nr 5. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 1 Skp. Beboere: 1634 og 1663: Hans Nielsen Bonde, 1688: Hans Olufsen. 1670 kom Gaarden under Nebbe, naar den er købt derfra, ved jeg ikke; men 1780 har Degnen i Tavlov, Christoffer Lucht, den i Eje. Saa vidt jeg ved, er Gaarden nu udparcelleret.

Gaard Nr. 6. Hartkorn 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Beboere: 1634: Christen Pedersen, 1653 og 1663: Niels Søfrensen, 1670—80: Jep Mikkelsen, 1688: Niels Christensen. 1731 overtog Jens Clausen fra Vilstrup Gaarden efter Jørgen Hansen. Der er da 36 Fag Hus paa Gaarden, og dens Besætning er 4 Bæster, 4 Køer, 6 Ungnød og 5 Faar. Jens Clausen har endnu 1765 Gaarden, men 1780 ejes den af Mads Christensen Lund fra Herslev. Af senere Ejere kan nævnes hans Søn, Jens Madsen Lund og dennes Søn, Mads Madsen Lund, som nu er dens Ejer. Gaarden har ca. $6^5/_8$ Tdr. Hartk.

Gaard Nr. 7. Hartk. 1688: 4 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. Beboere: 1634: Jep Nielsen, 1653 og 1663: Mikkel Jepsen, 1688: Mikkel Hansen Bonde, 1733: Mikkel Pedersen, 1765: Kristen Andersen, 1780: Christen Markussen.

Studsdal:

Nr. 1. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1634: Hans Mikkelsen, 1653: Anders Dinesen (Dynesen) 1688: Peder Christensen, 1733: Hans Pedersen, 1765: Peder Hansen Brems.

Nr. 2. Hartkorn 1688: 1 Td. 5 Skp. 2 Alb. Beboere: 1634: Poul Søfrensen, 1653 og 1663: Niels Poulsen, 1688: Hans Christensen, 1733: Jørgen Mikkelsen, 1765: Niels Andersen.

Nr. 3. Hartkorn 1688: 1 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Jes Hjerresen, 1653 og 1663: Christen Hansen, 1688: Anders Søfrensen, 1733 og 1765: Peder Christensen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nr. 4. Hartkorn 1688: 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1634: Søfren Mikkelsen, 1653 og 1663: Morten Thuesen, 1688: Thue Søfrensen, 1733: Jens Thomsens Enke, 1765: Jørgen Hansen.

Nr. 5. Hartkorn 1688: 1 Td. 4 Skp. 1 Alb. Beboere: 1634: Søfren Nielsen, 1653 og 1663: Niels Pouffelsen, Tømmermand, 1688: Christen Christensen, 1733: Stephan Nielsen, 1765: Niels Stephansen.

Nr. 6. Hartkorn 1688: 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. Beboere: 1634: Ude Madtzen, 1653 og 1663: Peder Jensen Udesen, 1688: Claus Hansen, 1733: Claus Olufsen, 1765: Ole Clausen.

Nr. 8 er Kirkejord, som 1688 har 2 Alb. Hartkorn. Jens Vognsen paa Søholm har det da i Fæste. 1733 er der 2 Huse paa Jorden, der benyttes af Jørgen Holm paa Snoghøj og Degnen Morten Hansens Enke i Tavlov.

Gudsø:

Nr. 1. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere: 1688: Jep Mikkelsen, 1733: Anders Jørgensen.

Nr. 2. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1688: Anders Søfrensen, 1733: Hans Hansen, 1744 overtages Gaarden af Niels Pedersen Basse af Skærbæk.

Nr. 3. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Beboere: 1688: Niels Simonsen, 1733: Jens Povlsen.

Nr. 4. Hartkorn 1688: 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Beboere 1688: Christen Poulsen, 1733: Hans Udsen.

Nr. 5. Hartkorn 1688: 1 Skp. 1 Fdk., er Jord til Sckibdrup Mølle. Det bruges under Gudsø Mølle.

Legater:

1. Det Bruunske Legat, stiftet 1805 af Sognepræst Jens Bruun i Tavlov og Hustru Bartholine Cathrine Höe. Han var født 1752 og døde 1810. Hun var født 1760 og døde 1812. Legatet er paa 675 Kr., og Renten deraf uddeles i 3 Portioner til trængende Forældre udenfor Fattigvæsenet, som har mindst 2 skolepligtige Børn.
2. E. M. D s Legat, stiftet 1876 af Pastor David Carl Davidsen i Tavlov, f. 1823, død 1895, til Minde om Else Marie Davidsen, f. 1856. Legatet er paa 200 Kr., og Renten deraf uddeles til en trængende Familie, hvor Manden er blind eller haardt hjemsøgt af Sygdom.

Indbyggerantallet var: 1801: 845, 1840: 1183, 1860: 1354. 1890: 1467, 1901: 1488:

Sognenes Indbyggerantal efter sidste Folketælling ses at

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

være: Vinding: 1255, Skærup: 525, Smidstrup: 1795, Pjedsted: 523, Gaverslund: 3676, Gaarslev: 940, Ullerup: 262, Vejlby: 717, Bredstrup: 565, Erritsø: 1043, Tavlov: 1622.

Af *Degne* og *Lærere* i Tavlov kan nævnes:

1. Lambert Madtzen, nævnt 1690, død 1707.
2. Morten Hansen var allerede Degn 1705. 1733 er han død, men hans Enke lever.
3. Christoffer Lucht var 1780 Ejer af en Gaard i Oddersted. Der har maaske været en Degn mellem ham og Morten Hansen.
4. Horskjær var Degn til 1804.
5. Peter Henning Hansen, f. $^{13}/_{11}$ 1777 i Horsens. Han var Student og var Søn af Præsten Jakob Hansen i Horsens. Hansen blev kaldet til Degn i Tavlov 1804 med Forpligtelse til at holde Hjælpelærere til at forestaa Undervisningen i Tavlov Skole. Da han var Degn, til han d. $^{1}/_{11}$ 1858 tog sin Afsked, havde han mange Hjælpelærere, „til Skade for Undervisningen i Skolen", skriver hans Eftermand, som ogsaa en Tid var Hjælpelærer hos ham. Hansen døde 1863.
6. Andreas Morits Petersen, f. $^{15}/_{12}$ 1835 i Tønderegnen. Han var Seminarist fra Jelling og blev den $^{16}/_{11}$ 1858 kaldet til Lærer og Kirkesanger i Tavlov. I mange Aar var han Formand for Sogneraadet. 1892 blev han Dannebrogsmand. Han var gift 2 Gange. Hans første Hustru var fra Sdr. Vilstrup, og hans 2den Hustru var fra Taarup.

   Petersen var Lærer i Tavlov, til han den $^{1}/_{1}$ 1906 tog sin Afsked og flyttede fra Sognet. Han døde for faa Aar siden i Fredericia. Han omtales som en særdeles dygtig Lærer.
7. Vilhelm Birkedal Kristensen Søbye, f. $^{29}/_{9}$ 1865. Han er Lærersøn fra Vonge ved Tørring.

Nu er der ogsaa Forskole i Tavlov.

Skærbæk Skole blev opført 1828, og dens Lærere har været:

1. Mads Dyrvig Jensen fra 1828 til sin Død 1840.
2. Johan Peter Jensen Hundvadt, han var født d. $^{8}/_{6}$ 1808 i Aabenraaegnen og var Lærer i Skærbæk fra 1840—78.
3. Jeppe Andersen Ussing, f. $^{14}/_{2}$ 1847 i Erritsø, var Lærer i Skærbæk fra 1878 til d. $^{1}/_{4}$ 1913, da han paa Grund af Svagelighed søgte sin Afsked. Han bor nu i Fredericia.
4. Jakob Larsen fra 1913.

I Skærbæk er ogsaa en Forskole.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Studsdal Skole er opført 1884. Den ligger særdeles smuk. Dens Lærere har været:

1. S. P. Petersen f. $^{29}/_{3}$ 1862 i Ølholm, Seminarist fra Jelling 1881. Lærer her fra 1884 til 1887, blev saa Lærer i V. Nebel, hvor han endnu er.
2. Nielsen fra 1887 til (?)
3. P. N. Rosenkjær, f. $^{19}/_{9}$ 1858 var der til 1912, da han paa Grund af Svaghed søgte Afsked fra Lærergerningen.
4. Christensen, der var hans Efterman, døde vist 1917.
5. Bertelsen er nu Skolens Lærer.

NB. Lærer Johannes Petersen i Skærup meddeler i sin Embedsbog, at hans gode Ven, Skoleholder Anders Danielsen i Herslev, 1793 fik ham til Skærbæk, hvor han holdt Skole fra $^{7}/_{10}$ 1793 til $^{1}/_{6}$ 1797, saa var han et Aar Lærer i Fredericia ved den danske Skole; men tog saa tilbage til Skærbæk, fordi han der var langt bedre fornøjet. Han var saa atter Lærer der i $5^{1}/_{2}$ Aar. Der var altsaa da en Skole i Byen.

Som man vil have set, opførtes der 1721 Skoler i de fleste Sogne her paa Egnen. Den 28de Marts samme Aar udstedtes en Kundgørelse med Regler for disse Skolers Lærere og Tilsynsmænd. I denne hedder det bl. a.: „Provsten skal vælge Skolemesteren, der dog ikke kan faa nogen fast Udnævnelse. Han skal lade sig nøje med en Løn af 24 Rdl., Græsning til 2 Køer og 6 Faar, noget Hø og Halm samt nogle Læs Brænde og Tørv. Han skal undervise Gaardmænds, Husmænds og Indsidderes Børn og Tyende, og han skal paase, at Børnene møde i Skolen, da Forældrene eller Husbonderne ellers skulle revses. Alle Børn skulle uden Pengeudgift lære Luthers lille Katechisme, dog ikke saaledes, at de nøje binde sig til Bogens egne Ord, ligesom de og alle skulle lære at læse inden i Bøger. For hvert Barn, som ønskes undervist i Skrivning og Regning, skal der gives Læreren 8 Skilling maanedlig til Skrivebøger. Hver Morgen skal der allerførst synges en Morgensalme og holdes Morgenbøn, mens denne holdes, skulle Børnene knæle. Derpaa skal der læses et Kapitel i Bibelen og endelig synges atter en Salme. Undervisningen skal finde Sted om Sommeren fra Kl. 7 til 11 Fmd. og Kl. 2 til 4 Eftrm., om Vinteren fra Kl. 8—12 og fra 2—4. Før Børnene gaa hjem om Middagen skal der oplæses for dem et Stykke (2—4 Artikler) af Lovbogen (Kristian d. 5tes danske Lov). Om Aftenen sluttes Skolen med Afsyngelse af en Salme, Læsning af Aftenbøn, et Kapitel af Bibelen og Afsyngelse af en Salme. . . .

Drenge og Piger skulle vel undervises samtidig, men

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sidde hvert Køn for sig ved Bordene . . . . Om Søndagen skulle alle Børnene møde Læreren ved Kirken, følge ham derind og dvæle der, indtil Tjenesten er ude."

Jeg meddeler disse Uddrag af nævnte Kundgørelse, der er meddelt i 6te Del af L. Chr. Møllers Danmarkshistorie Side 247—48, og C. E. Secher: „Danmark i ældre og nyere Tid" I., Side 725—26, da jeg mener, det kan have nogen Interesse at vide lidt om, hvorledes vore Forfædres Undervisning foregik i de ældste offentlige Skoler paa Egnen; thi Skolen har, vil jeg mene, en ikke ringe Indflydelse paa en Egns Befolkning. Vi bør med Taknemmelighed mindes Biskop Peder Hersleb, der som Slotspræst paa Frederiksborg 1721 gav Kong Frederik den 4de det Raad at lade opføre 240 Skoler i Rytterdistrikterne, thi derved blev Grunden lagt til denne Egns Skolevæsen.

Af *Sogneraadsformænd* kan nævnes:

1.	Fra 1841	til 1856:	Sognepræst	P. M. Bildsøe, Tavlov.
2.	— 1856	- 1862:	Gaardejer	J. Jensen, Tavlovgaard.
3.	— 1862	- 1867:	—	Hans Basse, Taarup.
4.	— 1867	- 1868:	—	Bertel Madsen, Børup.
5.	— 1868	- 1870;	—	J. Jensen, Tavlovgaard.
6.	— 1870	- 1871:	—	Niels Andersen, Børup.
7.	— 1871	- 1895:	Lærer	A. M. Petersen, Tavlov.
8.	— 1895	- 1896:	Gaardejer	Munch, Tavlovgaard.
9.	— 1896	- 1898:	—	H. P. B. Hansen, Oddersted
10.	— 1898	- 1903:	—	Hans Nielsen, Taarup.
11.	— 1903	-		H. P. Rasmussen, Tavlov.

Som omtalt foran er Tavlov Sogn delt i 2 Fogderier.

Af *Sognefogder* kan nævnes:

I Tavlov Distrikt:

1. Gmd. Peder Høj, Tavlov.
2. — Mads Peter Tønning, Holme Mark.
3. — Hans Nielsen, Taarup Møllegaard.
4. — Jens Thuesen, Tavlovgaard, fra 1901.

I Børup-Skærbæk Distrikt:

1. Gmd. Niels Foged, Børup.
2. — Christen Lorentsen, Skærbæk.
3. — Hans Rasmussen Hansen, Børup Overgaard 1864—1912.
4. Gmd. Jens Basse, Storgaard i Skærbæk, fra 1912.

NB. Det har i flere Sogne vist sig vanskeligt at faa Oplysninger om Sognefogder.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Forskelligt.

Da jeg enkelte Gange har omtalt Tiendeydelser, skal jeg meddele følgende:

Tiendeydelsen er af gammel Oprindelse. Allerede i Moseloven tales der om at yde Tiende ɔ: en Tiendedel af Jordens Afgrøde. Her til Lands var Kong Knud den Hellige ivrig for at faa den indført. Før Reformationen deltes Tienden i 3 lige store Dele til Bispen, Kirken og Præsten. Efter Reformationen kom Bispetienden i Kronens Eje, og den fik saa Navnet Kongetiende. Nu afløses disse Tiender; men f. Eks. Smidstrup Sogns Kongetiende, og vist nok ogsaa Erritsø, var lagt til Fredericia Skolevæsen. Beboerne i de fleste Sogne ejede deres Kirketiender. Dog ejedes Smidstrup, Bredstrup og Vejlby Kirketiender af private.

Christensen skriver i sin Bog: „Agrarhistoriske Studier" bl. a., at det først var efter Reformationen, at Tienden i sin Helhed indførtes her i Landet. Der var tidligere gjort adskillige Forsøg paa at indføre den. Paa Herredagen i Odense 1527 bestemtes, at der skulde tiendes retfærdigen i Kjærv og Kvæg, men Almuen være kvit: Biskopsgave, Brudevielse, Kirkegang, Redsel, Nannest, Jordefærd, Smørbyrd og slig Tynge, men „ofre og give Sjælegave, som Gud skyder ham i Hu". De Sogne, som ikke vilde finde sig heri, skulde give Bispen, Præsten og Kirken, som de plejede at give af Arildstid. Et Kongebrev til Lensmændene fra 1528 gentager, at de, der ikke vilde give hver 10de Kjærv og Høved, skulde gøre og give efter gammel Sædvane, som de tilforn have gjort. I Kong Kristian den Tredies Reces af 1539 ophævedes dog denne Indrømmelse. I denne hedder det nemlig: „Mange fordriste sig til ikke at ville retfærdeligen tiende hver 10de Kjærv og hvert 10ende Høved", og at den Bonde, som ikke gør det, skal Lensmanden sætte fra Gaarden og give den til en Medarving, som vil og kan gøre Ret for sig, ligesom ogsaa Kronbønder og Fæstebønder i lige Fald skulde sættes fra Gaardene, og disse gives andre i Fæste. Alt medmindre de stillede Lensmænd, Præst og Kirkeværge til Freds. Ydelsen af Smaaredsel siges at have sin Oprindelse fra en fler-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

aarig Misvækst i det 14de Aarhundrede, da mange Kreaturer sultede ihjel, og Præsterne saa for at skaffe Regn afholdt store Processioner over Marker og Enge under Anraabelse af Helgeners Bistand. Præsterne betingede sig for Ulejligheden 1 Brød 3 Gange aarlig for hvert Stykke Kvæg, som levede, saa meget Smør, som kunde kærnes af den Mælk, en Ko gav i en Uge, og endelig en bestemt Dag, nemlig første Fredag efter St. Olufsdag, Mælk til Ost, samt til Paaske et vist Antal Æg. Disse Ydelser, som ved Tid og Lejlighed øgedes, kaldtes med flere Navne som: Hellemesmad, Helgenskyld, Byrd, Nannest og Stolemad. Den leveredes nemlig i Kirken og blev der lagt paa Stolene. At yde „Ligstol" ɔ: en Ko eller en Stud for Begravelser var ogsaa Skik her ligesom i Norge og Sverrig endnu længe efter Reformationen. Dyret fulgte med Ligfølget til Graven. (Truels Lund omtaler ogsaa dette i sin Bog „Dagligt Liv i Norden".)

1593 beskyldes en Præst for, at han tog det bedste Høved for Begravelser. Recessen fra 1536 bestemte, at Bønderne skulde føre Tienden i Kjærven til Kirkeladen, der skulde den skiftes i 3 Parter og det hedder, at den Dag, Bønderne fremføre Tienden, skal der gives dem et Maaltid Mad og Drikke, og det skal Tiendetageren, Kongen, Kirken og Præsten, bekoste. Kirkeværgerne skulle gøre Regnskab for den utærskede Sæd, det synes, at de holdt ilde Hus, og naar Regnskabet skulde aflægges, aad og drak man paa Kirkens Bekostning undertiden i flere Dage. (Hofmann om Tiende Pag 27.)

Tiendens Levering under et i Kirkeladerne afskaffedes 1572, men da paabødes det, at den fremtidig skulde ydes til den, som havde Tiende i Fæste. 1593 bestemtes det, at Tienden fremtidig skulde ydes i Kjærven paa Ageren inden Bonden hjemkørte sin Sæd. 1596 fik Bønderne Ret til at føre deres Korn i Hus, naar Tiendetageren ikke kom efter Tilsigelse.

Som omtalt foran, var Flertallet af denne Egns Beboere i mange .Aar Kronens Fæstere, og jeg tror, de havde det ikke saa lidt bedre end paa de Egne, hvor de vare Fæstere under et eller andet Gods. Man maa altsaa være Frederik den 2den taknemmelig, fordi han mageskiftede med Egnens Herremænd, saa de kom bort herfra, og Beboerne i Stedet for at være deres Fæstere blev Kronens.

1655 eller kort før Svenskekrigen omtaler Arent Berentsen i sin Bog „Danmarks og Norges frugtbare Herligheder" Egnen som en af de bedste i Landet, og det hedder, at for-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

uden dens frugtbare Agerjord, som giver rundelig af alle Slags Sæd, samt megen Eng, Græsgang og deslige, findes der ogsaa nødtørftig Skov, som gør Egnen meget lystig, anselig og bekvem til Humle og Frugttræer, hvorpaa Indbyggerne sig meget beflitte. Der er i det ganske Syssel (Jelling) mange skønne Landsbyer og velbyggede Bøndergaarde.

Denne Omtale af Egnen tyder paa, at der i Tiden før Svenskekrigen 1657—60 har været almindelig Velstand. Men i denne Krig ødelagdes sikkert saa meget, at der gik mange Aar hen, før man helt forvandt Følgerne af den. I sidste Halvdel af det attende Aarhundrede var Velstanden dog saaledes paa Egnen, at største Parten af Beboerne kunde købe deres Gaarde til Selveje ved Auktionerne paa Koldinghus over Ryttergodset 1765 og 67. Udskiftningen af Fællesskabet nogle faa Aar efter var til Gavn for Jordejerne, før havde de deres Agre liggende spredte rundt omkring paa Bymarkerne, nu fik de samlede Lodder paa denne. Mange Steder var ogsaa de vidt skilte fra hinanden; men ved Udflytning af Ejendomme fra Byerne, er Forholdene dog nu saaledes, at man har største Delen af Ejendommens Jorder liggende enten omkring denne eller i dens Nærhed. I Pengekrisen i første Halvdel af det nittende Aarhundrede var der atter daarlige Tider for Landmanden, og mange maatte forlade Hus og Hjem. Større Gaarde solgtes omkring 1825 for nogle Hundrede Rigsdaler. Aaret 1826 har jeg hørt omtale som et meget daarligt Aar. — Senere har der ogsaa været daarlige og vanskelige Tider for Bondestanden, men den er dog kommen saa nogenlunde gennem dem, og i den nyere Tid er Velstanden øget meget betydelig.

Idet jeg hermed slutter Bogen, føler jeg Trang til endnu en Gang at takke for de Tilskud, der er bevilget mig til dens Udgivelse. Foruden de alt omtalte, maa jeg ogsaa nævne Carlsberg Fondet, der støtter mig med 400 Kr.

Bogen er bleven betydelig større, end Bogtrykkeren mente, da han for 10—11 Maaneder siden paabegyndte dens Trykning. Udgivelsen er derfor bleven ikke saa lidt dyrere, end jeg havde tænkt, og jeg vilde have faaet et ret betydeligt Tab, hvis jeg ikke havde modtaget den omtalte Støtte, thi der er kun ca. 160, der har tegnet sig som Subskribenter; men jeg haaber, der melder sig en Del Købere, naar Bogen foreligger trykt. Jeg har dog været nødt til at forhøje Prisen lidt. Det var oprindelig Meningen, at jeg vilde have udarbejdet et Navneregister til Bogen; men det har jeg maattet opgive, da det vilde være bleven ret stort og derved yderligere have forøget Bogen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Trykfejl, Rettelser og Tilføjelser.

Side 27 Linie 9 forneden, læs „Niels Jensen Mørkholt“ i Stedet for „N. N. Mørkholt“.
— 32 Her kan tilføjes, at det jo er muligt, at den Grundvold af gamle Bygninger, man har fundet paa en Bakke Øst for Gaarden Egelund, er Grundsten af Gaarden „Winningh Skovbølling“.
— 57 øverste Linie, læs „tjenlig“ i Stedet for „jenlig“.
— 63 Linie 17 foroven, læs „han“, ikke „Hans“.
— 64 Linie 5 foroven, læs „1688“, ikke „1488“.
— 69 Her kan tilføjes, at et Tingsvidne paa Herredstinget 1665 vidner, at baade afdøde Herredsskriver Jens Pedersen Rafns' Far og Bedstefar har været Herredsskrivere.
— 139 Linie 15 forneden, læs „Gaarde“ i Stedet for „Gærde“.
— 144 Linie 13 foroven, læs „1801“ i Stedet for „1891“
— 145 Klattrup Skole opførtes 1868, og S. Thomsen blev Lærer ved den 1883.
— 161 Linie 7 forneden læs „Follerup“, ikke „Folerup“.
— 198 Linie 20 forneden, læs „kun“. ikke „hun“.
— 204 Linie 9 foroven, læs „Fredericia“, ikke „Frederia“.
— 237 Ved Omtalen af Degnene kan tilføjes, at 1663 nævnes et Degnehus i Hvilsbjærg.
— 239 Linie 11 forneden, læs „og den anden“, i Stedet for „op den anden“.
— 245 Linie 14 foroven, læs „qvarta,“ i Stedet for „puvata“ (Barner: Slægten Rosenkrantz).
— 248 Her kan tilføjes, at 1627 fik Herredsfoged Jørgen Hansen Brev paa Nebbegaard.
— 255 Linie 21 foroven, læs „Tidsskiftet“, i Stedet for „Tidsskrifter“.
— 259 Linie 6 forneden, læs „Søskendebørn“ i Stedet for „Søskendebarn“.
— 286 Linie 6 forneden, læs „Herreder“ i Stedet for „Hetreder“
— 291 Linie 4 foroven, læs „Vedægt“ i Stedet for „Vedtægt“.
— 303 nederste Linie, læs „siden“ i Stedet for „Siden“.
— 310 P. Nissen var vist Lærer her fra 1866—70. Oehlenslæger fra 1870—74 og P. Jessen fra 1874—85. Jeg har en Optegnelse, som oplyser dette.
— 326 Ved Omtalen af Nr. 14, læs „dens“ for „dnns“, og „følgende“ for „følgenpe“.
— 343 Linie 6 foroven, læs „Samfrænder“ i Stedet for „Stamfrænder“.
— 359 Linie 11 forneden, læs „Søren“ i Stedet for „Sørensen“.
— 362 Linie 13 forneden, læs „ommurede“ i Stedet for „ommusede“.
— 387 Linie 4 foroven, læs „Den“ i Stedet for „Dens“.
— 400 Linie 14 forneden, læs „Fyhns Arkivregistre“.
— 401 Linie 12 foroven, læs „Sandemænd“ i Stedet for „Sendemænd“
— 419 Linie 13 foroven, læs „Fredericia og Middelfart“ i Stedet for „Snoghøj“.
— 428 Linie 5. Efter „Eleonora“ mangler et Punktum. Der skal staa: „Barthold Hoe skriver, at -- —.“

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Holmans Herred	Side	5
Vinding Sogn	„	7
Skærup Sogn	„	40
Smidstrup Sogn	„	87
Pjedsted Sogn	„	149
Follerup By i Herslev Sogn	„	175
Gaverslund Sogn	„	180
Gaarslev Sogn	„	244
Elbo Herred	„	284
Herredsfogder og Folketingsmænd	„	286
Ullerup Sogn	„	290
Vejlby Sogn	„	330
Bredstrup Sogn	„	368
Erritsø Sogn	„	398
De gamle Herredsfogder i Elbo Herred omtales	„	423
Tavlov Sogn	„	424
Forskelligt	„	457
Trykfejl, Rettelser og Tilføjelser	„	461

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK